

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
INSTITUTUL ROMÂN DE TRACOLOGIE
BIBLIOTHECA THRACOLOGICA
XX

CRISTIAN F. SCHUSTER

PERIOADA TIMPURIE A EPOCII BRONZULUI
ÎN BAZINELE ARGEȘULUI
ȘI IALOMIȚEI SUPERIOARE



București 1997

PERIOADA TIMPURIE A EPOCII BRONZULUI ÎN BAZINELE
ARGEȘULUI ȘI IALOMIȚEI SUPERIOARE

DIE FRÜHBRONZEZEIT IM ARGEȘ-
UND IM OBEREN IALOMIȚA-BECKEN

Fiicei mele, Hannelore, Christine

**Manuscrisele, cărțile și revistele pentru
schimb, precum și orice corespondență,
se vor trimite Colegiului de redacție pe adresa:
INSTITUTUL ROMÂN DE TRACOLOGIE,
70626, strada Schitu Măgureanu 1,
București - România
Tel./Fax (04) 01 3120322**

Editat de : VAVILA EDINF SRL
Tipărit la: SEMNE '94
ISBN: 973-98334-2-X

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL ROMÂN DE TRACOLOGIE
BIBLIOTHECA THRACOLOGICA
XX

CRISTIAN F. SCHUSTER

PERIOADA TIMPURIE A EPOCII BRONZULUI
ÎN BAZINELE ARGEȘULUI
ȘI IALOMIȚEI SUPERIOARE

București 1997

Cuvânt înainte

Al XX-lea volum din seria Bibliotheca Thracologica este dedicat manifestărilor culturale din segmentul mijlociu al Munteniei centrale în perioada timpurie a epocii bronzului.

Îl datorăm cercetătorului Cristian F. Schuster de la Institutul Român de Tracologie.

Lucrarea domnului Cristian Schuster este o sinteză asupra problemelor pe care perioada timpurie a epocii bronzului le pune în față celor care studiază preistoria României.

Ea ar fi trebuit, la stadiul actual al documentarului existent în depozite, să se bizuie pe monografia de situri (le-am aminti pe cele mai îndelung cercetate de la Glina, Odaia Turcului, Crivăț), dar acestea ne lipsesc.

La două decenii după publicarea în *Prähistorische Zeitschrift* (vol.51, caiet 1, 1976, p. 26-42) a unei scurte sinteze asupra culturii Glina, volumul de față impresionează nu doar prin dimensiuni ci și prin lărgirea tematicii abordate cu noi manifestări culturale evidențiate între timp (Odaia Turcului) și, mai ales, prin punerea în valoare a descoperirilor din ultimii 20 de ani.

Recomandând domnului Cristian Schuster, ca îndrumător al doctoranturii sale, titlul acestui volum, am avut în vedere atât aria în care s-au desfășurat propriile sale investigații cât și necesitatea de prezentare sistematică a noilor descoperiri. A rezultat un dublu câștig: pe de o parte suntem, acum, în posesia unui inventar, mult mai cuprinzător, al problemelor pe care perioada timpurie a epocii bronzului le ridică și aceasta și prin evidențierea acelor care necesită încă studii aprofundate, iar pe de alta putem direcționa cercetarea viitoare spre realizarea unor monografii de situri care, peste ani, vor permite noi sinteze.

În momentul de față, nu sunt deci de actualitate monografiile asupra unor culturi anume (Glina spre exemplu), câtă vreme nu avem investigate exhaustiv mai multe așezări reprezentative ale acestor culturi, urmate de publicarea în detaliu a materialelor arheologice rezultate.

În volumul său, care în esență are la bază teza sa de doctorat, Cristian Schuster ne prezintă cele trei mari complexe ale Bronzului Timpuriu (BT) din partea mijlocie a Munteniei: Glina, Odaia Turcului, orizontul mormintelor în ciste din piatră.

Autorul abordează cu curaj și problemele vieții economice și spirituale și cu înțelepciune pe cele ale cronologiei.

Un catalog util, o bibliografie exhaustivă și o ilustrație de bună calitate, realizată în laboratorul tehnic al Institutului de Cătălina Toma, fac din această lucrare un instrument de lucru indispensabil cercetării viitoare.

Anexele sunt mai mult decât utile: pe de o parte nu lasă să se piardă un documentar prețios, pe de alta sunt un îndemn la repetabilitate și respect pentru înaintași.

Un amplu rezumat în limba germană face accesibilă lucrarea domnului Cristian Schuster și cercetătorilor interesați din întreaga lume.

decembrie 1997

Petre Roman

CUPRINS

INTRODUCERE	13
Argument	13
Cadrul geografic	14
Istoricul cercetărilor	17
Note	24
CULTURA GLINA	29
Așezări	29
Amplasament	29
Mod de organizare	30
Durată de folosire	31
Dimensiuni	32
Discuții	32
Locuințe	33
Tipuri:	
Bordeie	34
Locuințe de suprafață	38
Gropi	41
Vetre de foc	43
Cuptoare	44
Discuții generale	45
Monumente funerare	46
Materialul arheologic	49
Obiecte litice	49
Piese din os, corn, dinți și colți	55
Ceramica	57
Alte obiecte din lut ars	74
Discuții	80
Despre origine, arie de răspândire și periodizare	81
Origine	81
Arie de răspândire	83
Periodizare	84
Note	87

MANIFESTĂRILE CULTURALE POSTGLINA:	
ASPECTUL CULTURAL ODAIA TURCULUI	119
Așezări	119
Amplasament	119
Mod de organizare	119
Durată de folosire	119
Dimensiuni	120
Complexe	120
Materialul arheologic	120
Piese litice	120
Obiecte din lut ars	120
Ceramica	121
Origine, încadrare culturală și răspândire	124
Origine	124
Încadrare culturală	125
Arie de răspândire	125
ORIZONTUL MORMINTELOR ÎN CISTĂ	126
Tipul de construcție funerară	127
Materialul arheologic	128
Răspândire	129
Încadrare culturală și cronologie	130
Note	131
 VIAȚA ECONOMICĂ ȘI SPIRITUALĂ	
A COMUNITĂȚILOR DIN BT ÎN BAZINELE	
ARGEȘULUI ȘI IALOMIȚEI SUPERIOARE	
Viața economică	135
Creșterea animalelor	136
Vânătoarea și pescuitul	138
Cultivarea plantelor	139
Meșteșuguri (Prelucrarea metalelor)	140
Transportul și comerțul	145
Viața spirituală	146
Ritul și ritualul funerar	146
Posibile obiecte de cult	148
Note	149

CRONOLOGIA BT DIN BAZINELE ARGEȘULUI ȘI AL IALOMIȚEI SUPERIOARE	153
Perioada premergătoare	153
BT din bazinele Argeșului și Ialomiței Superioare și relațiile cu manifestările culturale din teritoriile învecinate	155
Elemente de cronologie relativă	155
Elemente de cronologie absolută	162
Concluzii	163
Note	164
 CATALOGUL DESCOPERIRILOR BT DIN BAZINELE ARGEȘULUI ȘI IALOMIȚEI SUPERIOARE	169
Catalogul	169
Note	215
 ANEXE	
1: Sebastian Morintz, <i>Descoperiri din epoca bronzului în r. Muscel</i>	217
2: Dinu V. Rosetti și Sebastian Morintz, <i>Cercetările de la Apa Sărată, Cetățenii din Deal și Malul cu Flori (r. Muscel)</i> ..	223
3: Sebastian Morintz, <i>Carnet de șantier - Albești 1967 (selectiuni)</i>	227
4: Tabel recapitulativ forme ceramice și categorii de decor ale culturii Glina	229
 ABREVIERI	233
 BIBLIOGRAFIE	235
 REZUMAT ÎN LIMBA GERMANĂ	259
 ILUSTRAȚIA	281
Abrevieri	282
Figuri	283
Planșa I	428

INHALT

EINLEITUNG	13
Vorwort	13
Die Naturbedingungen	14
Die Forschungsgeschichte	17
Anmerkungen	24
 DIE GLINA-KULTUR	 29
Siedlungen	29
Lage	29
Anlegung	30
Ausdehnung	31
Besprechung	32
Behausungen	33
Behausungsgattungen:	
Erdhütten	34
Oberflächenwohnungen	38
Gruben	41
Herde	43
Backöfen	44
Besprechung	45
Die Gräber	47
Das Material	49
Steingegenstände	49
Knochen-, Geweih-, Zahn- und	
Stoßzahngegenstände	55
Keramik	57
Andere gebrannte Tongegenstände	74
Besprechung	80
Über den Ursprung, das Verbreitungsgebiet	
und die Periodisierung der Glina-Kultur	81
Der Ursprung	81
Das Verbreitungsgebiet	83
Die Periodisierung	84
Anmerkungen	87

KULTURELLE NACH-GLINA-ERSCHEINUNGEN:

DER KULTURASPEKT ODAIA TURCULUI119

Siedlungen119

 Lage119

 Anlegung119

 Benützungszeit119

 Ausdehnung120

Die Komplexe120

Das Material120

 Steingegenstände120

 Andere gebrannte Tongegenstände120

 Keramik121

Der Ursprung, kulturelle Zuordnung
und das Verbreitungsgebiet124

 Der Ursprung124

 Kulturelle Zuordnung125

 Das Verbreitungsgebiet125

DER KISTENGRÄBERHORIZONT126

Der Grabtyp127

Das Material128

Die Verbreitung129

Die kulturelle Zuordnung und Chronologie130

Anmerkungen131

DAS WIRTSCHAFTS- UND GEISTIGE LEBEN DER

FRÜHBRONZEZEITLICHEN GEMEINSCHAFTEN IM ARGES-

UND IM OBEREN IALOMIȚA-BECKEN135

Das Wirtschaftsleben135

 Die Viehzucht136

 Die Jagd und der Fischfang138

 Der Pflanzenanbau139

 Die Gewerbe (Die Metallbearbeitung)140

 Der Transport und der Handel145

Das geistige Leben146

 Die Bestattungsformen und das Ritual146

 Mögliche Kultgegenstände148

Anmerkungen149

DIE CHRONOLOGIE DER FRÜHBRONZEZEIT IM ARGEŞ- UND IM OBEREN IALOMIŢA-BECKEN	153
Die Vorläufer der Frühbronzezeit	153
Die Frühbronzezeit im Argeş- und im Oberen Ialomiţa-Becken und ihre Verbindungen mit Kulturererscheinungen der Nachbargebieten	155
Elemente der relativen Chronologie	155
Elemente der absoluten Chronologie	162
Schlußfolgerungen	163

DER KATALOG DER FRÜHBRONZEZEITLICHEN FUNDE IM ARGEŞ- UND IM OBEREN IALOMIŢA-BECKEN	169
Der Katalog der frühbronzezeitlichen Funde	169
Anmerkungen	215

BEILAGEN

1: Sebastian Morintz, <i>Bronzezeitliche Entdeckungen im Rayon Muscel</i>	217
2: Dinu V. Rosetti und Sebastian Morintz, <i>Die archäologischen Forschungen in Apa Sărată, Cetăţenii din Deal und Malul cu Flori (Rayon Muscel)</i>	223
3: Sebastian Morintz, <i>Merkbuch - Albeşti 1967 (Ausschnitte)</i>	227
4: Zusammenfassende Tabelle der Glina-Keramikformen und -verzierung	229

ABKÜRZUNGEN	233
-------------------	-----

LITERATUR	235
-----------------	-----

ZUSAMMENFASSUNG IN DEUTSCHER SPRACHE	259
--	-----

ABBILDUNGEN	281
Abkürzungen	282
Abb. 1-145	
Taf. I	

INTRODUCERE

ARGUMENT

Abordarea unei teme pe cât de importante pe atât și de interesantă și complexă cum este *Bronzul Timpuriu (BT) în Bazinele Argeșului și Ialomișei Superioare* a fost de la început condiționată de un anumit cadru geografic și temporal, care, desigur, a restrâns în bună măsură întinderea cercetării, dar, pe de altă parte, a impus o investigație minuțioasă, dar și aceasta tributară, din păcate, câteodată, unor rezultate arheologice incerte, incomplete sau nepublicate. Evident, fenomenele culturale care s-au succedat în perioada respectivă, nu pot fi judecate fără a avea în permanență în vedere spațiul mai amplu al regiunii Dunării de Jos, parte integrantă a Europei de Sud-Est.

Săpăturile arheologice de salvare sau sistematice, precum și cercetările de suprafață, derulate în perimetrul geografic analizat, începute încă din primele decenii ale secolului nostru, vor demonstra prezența aici a comunităților BT, în special celor ale culturii Glina, în apropierea tuturor apelor importante care formează rețeaua hidrografică a zonei: Argeș, Dâmbovița, Colentina, Ialomița. Materialul arheologic colecționat a fost depozitat în muzeele din București, Giurgiu, Oltenița, Târgoviște, Pitești, în instituțiile de cercetare (Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan"-București, Institutul de Arheologie-Iași, Institutul Român de Tracologie) sau universitare (Universitatea București). O parte din acesta ne-a fost accesibil, dar, din păcate, datorită unor cauze obiective (distrugearea materialului prin mutări, depozitare improprie etc.) sau subiective, nu am putut studia nemijlocit sau folosi mai ales piesele rezultate în urma săpăturilor mai vechi.

BT din Muntenia, din sud-estul României, i-a fost acordat de-a lungul vremii atenția necesară de o pleiadă de specialiști, jaloane importante fiind trasate de Ion Nestor, Dorin Popescu, Mircea Petrescu-Dîmbovița, Dumitru Berciu, Sebastian Morintz, Gheorghe Bichir, Alexandrina Alexandrescu, Eugen Comșa, Petre Roman, Valeriu Leahu, Ersilia Tudor, Eugenia Zaharia, Alexandru Vulpe, Mioara Turcu, George Trohani, Augustin Ulanici ș.a. Studiilor acestora, li se adaugă și cele ale unor specialiști care s-au preocupat de perioada BT din spațiile învecinate zonei studiate, cum ar fi din Dobrogea (Mihai Irimia, Gavrilă Simion, Puiu Hașotti), Oltenia (Marin Nica, Augustin Ulanici, Gheorghe Petre, Gabriel Crăciunescu), Transilvania (Zoltan Székely, Gheorghe Lazarovici, Ioan Andrișoiu, Janos Némethi, Horia Ciugudean, Mihai Rotea, Zsolt Székely, Valeriu Căvruc), Banat (Marian Gumă, Florin Gogâltan, Petru Rogozea, Caius Săcărin). De asemenea, nu pot fi trecute cu vederea contribuțiile arheologilor din Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Polonia, Republica Moldova, Germania, Grecia etc., care au

constituit o bază de pornire și punere în corelare cu manifestările culturale contemporane. Desigur, unele dintre aprecierile formulate anterior sunt la ora aceasta depășite total sau parțial, dar toate au reflectat în momentul respectiv un stadiu al cercetărilor, fiind contribuții la definitivarea actualului tablou privind BT din Balcani în general și în România în special.

Nutrind speranța că și lucrarea noastră va înlesni accesul la înțelegerea epocii respective, ne simțim datori a aminti că în demersul nostru am fost în permanență sprijiniți de domnii Petre Roman, directorul Institutului Român de Tracologie, regretatul Sebastian Morintz, Mircea Petrescu-Dîmbovița, Valeriu Leahu, Eugen Comșa, Ioan Andrișoiu, Marian Gumă, Sergiu Haimovici, Done Șerbănescu, cărora le mulțumim cu căldură și pe această cale. Un gând bun și mulțumirile de rigoare le adresăm și domnului Vasile Barbu, care m-a îndrumat și ajutat în răstimpul în care am desfășurat săpături arheologice împreună pe cursul inferior al Argeșului și în zona Schitu-Ghimpați, dar și ulterior, la stilizarea prezentei lucrări. De asemenea, nu pot omite fructuosul schimb de materiale, informații și idei, cu colegii de generație Emilian Alexandrescu, Elmar Christmann, Horia Ciugudean, Valeriu Cavruc, Alexandra Comșa, Gheorghe Dumitroaia, Florin Gogâltan, Mircea Negru, Nona Palincaș, Mihai Rotea, Vasilica Sandu, Zsolt Székely, Traian Popa, Mihai Wittemberger.

CADRUL GEOGRAFIC

Teritoriul pe care îl avem în vedere în prezenta lucrare - bazinele Argeșului și Ialomița Superioară, are ca limite importante râurile Teleorman la vest, Dunărea la sud, Mostiștea la est și Carpații Meridionali la nord (fig. 1: *Harta fizică a Munteniei*). Din punct de vedere geografic, respectivul areal nu constituie o unitate morfologică omogenă. Atât formele de relief, cât și solul și rețeaua hidrografică aparțin unor micro-unități distincte. În studierea BT un rol important îl joacă și formele de relief antropic¹, care sunt prezente cu intensități diferite în Câmpia Boianului, Călmățuiului, Mostiștei și în Bărăganul de Nord și Sud, și lipsesc aproape cu desăvârșire în Câmpia Bucureștiului și Găvanu-Burdea².

I. *Relieful*³ (fig. 1).

I.1. *Câmpia Munteniei* (fig. 1 și 2), parte integrantă a Câmpiei Române⁴, are ca mari subdiviziuni Câmpia Argeșană, Câmpia Bucureșteană, Câmpia Bărăganului și Câmpia Siretului de Jos. De interes pentru prezenta lucrare sunt unitățile geografice mai mici precum Câmpia Găvanu-Burdea, Câmpia Burnazului, Câmpia piemontană subcolinară a Ialomiței, Câmpia de subsidență Titu-Mizil, Câmpia de tranziție și cea tubulară cu terase și Câmpia Mostiștei (v. de exemplu fig. 5).

I.1.1. *Câmpia Găvanu-Burdea*⁵. Teritoriul supus investigației noastre include numai partea de răsărit a acestei câmpii, anume zone restrânse din Teleorman și

Vlașca. Și aici se găsesc câmpuri interfluviale ce sunt intersectate de un număr considerabil de văi (Câlniștea, Glavacioc, Dâmbovnic, Neajlov, Milcovățu, Ilfovățu). Prezente sunt, de asemenea, terasele lungi și luncile, unde ca pe toată Câmpia Găvanu-Burdea, s-au format soluri cernoziomice și brun-roșcate, deosebit de optime dezvoltării unei vegetații bogate.

I.1.2. *Câmpia Burnazului*⁶. Această regiune geografică are o pantă inversă de la sud la nord și este acoperită de loess-uri de grosimi remarcabile. Micro-rețeaua hidrografică, care a dus la formarea unor văi adânci, a constituit premisa apariției unor așezări din cele mai vechi timpuri, fapt confirmat și de identificarea de numeroase vestigii ale BT și în partea estică a Burnazului Central și în Burnazul Estic. Interesante în acest sens sunt studiile interdisciplinare efectuate în perimetrul Prundu-Greaca-Căscioarele⁷ (fig. 5).

I.1.3. *Câmpia Bucureșteană* cuprinde mai multe subdiviziuni dintre care ne oprim asupra:

I.1.3.1. *Câmpia subcolinară a Ialomișei*. Este spațiul aflat la sud de Carpații Meridionali, întinzându-se la sud de orașul Târgoviște. Ea cuprinde subdiviziuni precum Câmpia Picior de Munte, Câmpia Târgoviștei, Câmpia Măgurei, Câmpia Joasă a Titului, Câmpia Snagovului etc. În această zonă râurile își schimbau deseori cursul⁸, dovadă fiind văile astăzi secate, pe marginea cărora s-au descoperit multe așezări din preistorie.

I.1.3.2. *Câmpia de Subsidență Titu-Mizil*. Teritoriul ei este acoperit de loess și brăzdat de văi care se varsă în limanuri: Bălteni, Snagov, Căldărușani.

I.1.3.3. *Câmpia de tranziție și cea tubulară cu terase (Câmpia Vlășiei)* este astăzi acoperită cu vegetație de stepă, care înlocuiește pădurile din trecut. Vlășia Nordică este formată din loess cu văi adânci, iar Vlășia Sudică este tubulară cu două terase.

I.1.3.4. Pentru comunitățile BT din Muntenia, teritoriul actualului oraș București⁹, parte a Câmpiei Vlășiei, a constituit o zonă deosebit de prielnică habitatului. Amplasamentul său pe râurile Dâmbovița și Colentina, la o altitudine de 54-90 m, pe un relief moderat vălurit, ce are o pantă pe axa NNW-SSE, și beneficiind de interfluvii semnificative ca Dâmbovița-Colentina, Colentina-Păsărea, Sabar-Dâmbovița, a atras grupuri importante de populații încă din preistorie.

Bucureștiul este traversat prin centru de râul Dâmbovița, al cărui mal drept este mai înalt (10-15 m), care domină și astăzi prin promontorii semeți lunca, dintre care amintim dealurile Filaret, Cotroceni, Bellu, Piscu, Văcărești. În luncă s-au format prin eroziune mai multe popine cum sunt cele de la Patriarhie, Radu Vodă, Bucur, Movila Mare, Troița. Atât pe pînteni cât și pe grădiști au fost identificate și parțial cercetate așezări din BT.

Al doilea curs de apă, care curge pe aceeași direcție ca și Dâmbovița prin București, este Colentina¹⁰. Lucrările de regularizare efectuate în deceniul patru al

sec. XX, prilej cu care s-au amenajat pe cursul inferior mai multe lacuri antropice, au înlesnit depistarea a numeroase urme de așezări din Epoca bronzului.

I.1.4. *Câmpia Bărăganului*. Importanță pentru lucrarea de față este partea ei vestică, *Câmpia Mostiștei*, care este mărginită de Dâmbovița și Ialomița, iar în partea de sud are terase largi. În general, această zonă este și ea acoperită de *loess* cu crovuri și movile.

I.2. *Dealurile din nordul Munteniei* (fig. 1)¹¹:

I.2.1. *Subcarpații Munteni* sunt cuprinși între râurile Milcov și Dâmbovița și au apărut în urma încrețirii scoarței terestre¹².

I.2.2. *Dealurile Munteniei Apusene* se găsesc la vest de râul Dâmbovița¹³, fiind alcătuite de pietrișuri, nisip și argile.

I.3. *Lunca Dunării* (fig. 1 și 5)¹⁴. În preistorie, când aveau loc revărsări, acestea afectau perimetre de până la 10-30 km lățime. Zona era acoperită de pășuni, bălți, mlaștini, brațe moarte¹⁵.

II. *Rețeaua hidrografică* (fig. 1).

Regiunea, aflată în discuție în lucrarea de față, fără a fi de o întindere deosebită, este scăldată de apele mai multor râuri majore din Muntenia și este mărginită la sud de fluviul Dunărea. Importante pentru comunitățile BT au fost și lacurile Greaca (fig. 5)¹⁶, Comana¹⁷, Căldărușani¹⁸, Fundeni¹⁹, Snagov²⁰, Pasărea etc.

II.1. *Argeșul*²¹. Cursul acestui râu, care izvorește din culmea principală a Munților Făgăraș prin cei doi afluenți Capra²² și Buda²³ și se varsă în Dunăre la Oltenița, măsoară 344 km.

Rețeaua Argeșului este destul de vastă, în el vărsându-se direct sau indirect râuri ca Neajlovul, Câlniștea²⁴, Glavaciocul²⁵, Ilfovățul, Milcovățul, Sabarul, Ismarul, Sericul, Bratilovul, Dâmbovnicul²⁶ și, la sud de București, Dâmbovița (afluenți: Ilfovul²⁷, Pasărea²⁸, Călnăul²⁹), Colentina, Cociocul.

II.2. *Dâmbovița*³⁰. Lungimea râului Dâmbovița se cifrează la 268 km, el izvorând din nordul Munților Iezer, de la 2240 m altitudine. După ce are inițial o direcție de curgere SV-NE, ulterior își schimbă traiectoria spre SSE. Din punct de vedere al structurii geologice, partea superioară jalonează granița dintre Carpații Orientali și Meridionali.

II.3. *Colentina*³¹. Izvorește din dealurile Târgoviștei, cursul său măsoară 98 km, și se varsă la sud de București în Dâmbovița.

II.4. *Ialomița* (cursul superior)³². Izvorește din Munții Bucegi, dintr-un ținut cu morene ale vechilor ghețari, pătrunzând în șes lângă Târgoviște. Aici se unea odinioară cu Dâmbovița.

III. *Solul, clima, vegetația* (fig. 4)³³ și *fauna*³⁴.

Este cunoscut faptul că există o legătură între cele patru elemente enunțate în titlul subcapitolului³⁵. Solul Munteniei (fig. 3)³⁶ a fost alcătuit în mai toate perioadele de solurile de stepă și cernoziomuri. În acest sens, poate exemplul cel

mai ilustrativ este Câmpia Vlăsiei, unde pădurea a acoperit în mai multe rânduri stepa³⁷, ducând la formarea stratului actual.

După unii autori³⁸, între 3700 și 2500 î. Chr. se poate aprecia că a avut loc sfârșitul optimului postglaciar și începutul aridizării, care va duce ulterior, mai ales în Epoca bronzului la o climă caldă și uscată în Câmpia Dunării de Jos, acum trecându-se de la silvostepă la stepă.

În prezent temperatura medie anuală în Bazinele Argeșului și Ialomiței Superioare este de 9-11°C³⁹, precipitațiile cifrându-se la 500-700 mm anual⁴⁰.

IV. BT și transgresiunea marină.

Marcu Botzan vorbește de "O oarecare aridizare a climei la finele Eneoliticului și în epoca Bronzului (ce, n.n.) amplifică condițiile de stepă în Câmpia Dunării de Jos, impunând o oarecare mobilitate crescătorilor de vite; transgresiunea continuă în ciuda unei oarecare scăderi a temperaturilor față de optimul climatic neolitic, ridicând nivelul Mării Negre cu aproximativ 5 m, față de nivelul actual"⁴¹. Acest factor natural este în opinia sa unul din principalele cauze, care au dus la migrarea unor populații nord-pontice spre vest și apariția indo-europenilor și în zona României⁴².

Relativ la acest fenomen natural, care a influențat toată Peninsula Balcanică, Henrieta Todorova arată⁴³, că procesul de încălzire a temperaturii cu întregul cortegiu de manifestări ecologice colaterale, a atins la sfârșitul mileniului 5 î. Chr. meridianul 45°, fapt care a contribuit la aridizarea stepelor nord-pontice, populațiile nomade de aici fiind obligate să pomească spre zone mai fertile⁴⁴. Încălzirea continuă face ca părți din ce în ce mai importante din calotele cu gheață să se topească, astfel că la mijlocul mileniului 4 î. Chr. se înregistrează punctul maxim al transgresiunii marine. Exact în această perioadă se derulează ceea ce arheologii numesc trecerea de la Eneolitic la Epoca bronzului.

ISTORICUL CERCETĂRILOR

Problematika BT din regiunea Bazinelor Argeșului și al Ialomiței Superioare nu poate fi judecată decât în contextul întregului spațiu al Munteniei și având, bineînțeles, în vedere în permanență și teritoriile învecinate. De aceea, în prezentul *Istoric al cercetărilor* vom face, ori de câte ori este necesar, referiri la descoperiri de dincolo de "granițele" impuse de tematica lucrării noastre. De asemenea, vom aminti nu numai cercetările arheologice sistematice sau de salvare, ci și unele de suprafață, care au permis întregirea informațiilor privind epoca respectivă. Desigur, vom încerca evitarea unor suprapuneri cu notațiile privind cultura Glina, publicate de Petre Roman⁴⁵ sau cu referirile mai ample ale lui Jan Machnik⁴⁶.

Primele atestări arheologice ale BT (sau Glina) de pe teritoriul Capitalei (pl. I/A) sunt din perioada interbelică, când au fost făcute descoperiri într-o serie de

puncte (*Fundeni, Dealul Piscului, Băneasa, Bellu, Bucureștii Noi, Ciurel, Dudești, Gara Obor, Giulești, Pantelimon, Străulești, Ștrandul Libertății, Tei Piperă*) ce-i drept cu informații inegale și uneori sumare pentru unele așezări, cea ce impune o reluare a investigațiilor într-unele din așezările citate, fie pentru un control stratigrafic, fie pentru clarificarea tipologică a materialului arheologic. Pentru aceste începuturi de cercetări de pe teritoriul Bucureștiului, trebuiesc menționate, pentru pionierat într-un fel, descoperirile făcute de Dinu V. Rosetti încă 1923-1928⁴⁷.

De asemenea, cam în aceeași perioadă, la sugestia lui Vasile Pârvan⁴⁸, Ion Nestor va începe, în 1926, săpături arheologice în *tell*-ul neolitic de la Glina (fig. 13/1). Primele rezultate vor fi publicate în 1928⁴⁹, urmele din stratul III fiind atribuite unei noi culturi, denumită Glina III⁵⁰. Într-o prezentare mai amplă a cercetărilor din *tell*⁵¹, dar în special, într-o sinteză, care a văzut lumina tiparului în anul 1933⁵², Ion Nestor vorbește de cultura Glina III-Schneckenberg, văzând o identitate culturală între materialele descoperite la București-Glina și cele din sud-estul Transilvaniei. Numai că, această poziție venea în contradicție cu concluziile lui Hermann Schroller, care a constatat, într-o lucrare din 1930, diferențe notabile între cele două manifestări⁵³.

Dinu V. Rosetti a purces, între 1929-1934, la cercetarea pe cale arheologică a zonei București-*Ter*⁵⁴, cu acest prilej identificând și vestigii Glina.

Ion Andrieșescu a efectuat, în 1931, investigații în două puncte din satul Cetățenii din Deal, unde au fost descoperite morminte în cistă. Rezultatele au fost publicate în ziarul *Universul* din 26 octombrie 1931. Ulterior, cercetările vor fi reluate, în 1958, de Sebastian Morintz și Dinu V. Rosetti⁵⁵.

Începând din 1935 și până în anul 1943, la Butimanu, tot Dinu V. Rosetti, va efectua săpături, mai ales, cu caracter de sondaj, care au avut ca rezultat și descoperirea unor piese Glina⁵⁶.

M. Petrescu-Dîmbovița a reluat, în anul 1943, cercetările în *tell*-ul de la Glina, îmbogățind informațiile despre așezarea din BT⁵⁷.

Investigațiile din anul 1953 din București-*Dealul Mihai Vodă*⁵⁸ au avut ca rezultat descoperirea unui important și semnificativ material Glina.

Interesul cuvenit, se argumentează, o dată în plus, prin arealul bogat în urme arheologice, de la București-*Ciurel* (fig. 10/2; 18/10). Investigațiile din 1956-1957 au permis cercetarea a două niveluri ale culturii Glina.

În 1957, Gheorghe Bichir va face unele cercetări de suprafață pe terasa din dreapta râului Colentina, în apropierea com. Pantelimon, descoperind, printre altele, în zona a ceea ce a fost *Cariera de nisip a I.T.B.* (fig. 10/1), ceramică aparținând culturii Glina⁵⁹. De asemenea, în același an, investigațiile de la Nucet-*Movilă*, au scos la iveală o serie de monumente funerare cu cistă din BT⁶⁰.

Săpăturile practicate în 1958, în satul Roșu (fig. 17/1), au permis arheologilor Margareta Constantiniu și Panait I. Panait, să descopere două gropi de bordeie,

aparținând la două niveluri de locuire, care ambele se încadrează, după autori⁶¹, într-o etapă mijlocie a culturii Glina, contemporană cu nivelul II de la Ciurel.

În 1960, prin două campanii și apoi continuând și în anii 1961, 1963-1964, se vor desfășura cercetări mai extinse la București-*Căfelu Nou* (fig. 11/1), pe malul bălții Colentina-Pantelimon. Valeriu Leahu a sesizat⁶², că materialul culturii Glina, descoperit în prima campanie, într-un bordei și o groapă menajeră, dovedește clare elemente arhaice, fapt ce ar plasa comunitatea, ce a locuit aici, într-o fază mai timpurie a culturii, decât cele ale căror vestigii au fost găsite anterior în diferitele puncte amintite mai înainte. Cercetările din 1963, dar de data aceasta la vest de primul punct, vor duce la identificarea unui nou bordei Glina. Numai că, materialul, recuperat acum, aparține, afirma atunci Valeriu Leahu, perioadei clasice, deja constituite, a culturii⁶³, fiind contemporan cu faza Schneckenberg B.

Tot în anul 1960 au debutat și investigațiile sistematice de la București-*Străulești Măicănești*, continuate, ulterior, până în 1963, ele relevând și existența unor urme de locuire ale purtătorilor culturii Glina⁶⁴.

În vara lui 1960, Sebastian Morintz va efectua cercetări arheologice la Apa Sărată⁶⁵, unde a descoperit morminte în cistă de piatră din BT.

Gheorghe Bichir, în urma săpăturilor din sud-estul Transilvaniei, la Cuculata, într-o așezare a culturii Schneckenberg, judecă aspecte ale acestei culturi în relație cu acea de la Glina, concluzionând că aceasta din urmă trebuie împărțită în două faze: Mihai Vodă și Fundeni⁶⁶. Același cercetător, va face în anul 1966 săpături de salvare în zona localității Udeni⁶⁷. Cu acest prilej au fost investigate și resturi ale culturii Glina.

După cercetările de suprafață din 1962, trei ani mai târziu vor debuta săpăturile sistematice de la Crivăț. Dumitru Berciu va publica rezultatul lor în anul 1966⁶⁸, prilej cu care face unele aprecieri generale despre cultura Glina.

La Căscioarele, s-au întreprins ample săpături arheologice în perioada 1965-1977, care vor avea ca obiectiv și așezarea Glina de la *Mănăstirea Cătălu*⁶⁹. Autorii investigației, vorbesc și de un orizont cu *Strichverzierte Keramik*⁷⁰.

Sebastian Morintz a întreprins în 1966-1967 cercetări la Albești⁷¹, într-un tumul ce adăpostea monumente funerare din BT.

Vasile Boroneanș va investiga pe parcursul mai multor ani, începând din 1968⁷², zona Butimanu, atât prin cercetări de suprafață cât și mici sondaje, completând astfel informațiile anterioare ale lui Dinu V. Rosetti cu privire la Epoca bronzului.

Ultima campanie la București-*Glina*, condusă de Mircea Petrescu-Dîmbovița, se va desfășura între 1969-1970. Rezultatele parțiale au fost aduse la cunoștința specialiștilor în 1972, la un simpozion la Verona, fiind ulterior publicate sumar⁷³. Din păcate, un studiu de substanță, care să înfățișeze toate aspectele cercetărilor arheologice din perioada amintită nu a fost încă dat spre tipar. Până acum

numai Sergiu Haimovici a finalizat și a dat spre publicare rezultatele analizei materialului osteologic animalier⁷⁴.

Începând cu 1969 până în 1972 și apoi în 1975, Emil Moscalu și Corneliu Beda au efectuat săpături arheologice în cetatea de la Orbeasca de Sus. Semnificativă pentru BT va fi observarea faptului că primul șanț de apărare a fost săpat de purtătorii culturii Glina⁷⁵; de asemenea, tot în zona acestei localități au fost găsite și alte urme Glina⁷⁶ la Trivalea Moșteni-*Tell*.

În anul 1971, Ersilia Tudor a executat o cercetare de salvare într-o așezare a culturii Glina⁷⁷, pe terasa râului Ilfov, la nord de stația C.F.R. Văcărești (jud. Dâmbovița).

În același an, pe malul sudic al lacului Căldărușani, Augustin Ulanici și George Trohani vor începe investigarea așezării Glina de la Greci (fig. 19/1)⁷⁸, iar Mioara Turcu va relua cercetările de la București-*Dudești* (fig. 16/2), într-un punct aflat la cca 5 km de satul Cățelu Nou⁷⁹.

Muzeul Național de Istorie a României în colaborare cu Muzeul de Istorie Giurgiu vor întreprinde în perioada 1972-1973, prin George Trohani și Alexandru Oancea, cercetări de suprafață pe teritoriul comunei Vânătorii Mici (fig. 18/2)⁸⁰, care vor duce la descoperirea unor urme ale culturii Glina în satul Corbeanca, parte componentă a unității administrative amintite.

Datorită situației dezaastroase a sitului de la Valea Calului, Ersilia Tudor va întreprinde în 1974 o săpătură de salvare restrânsă. Aceasta îi va permite mai târziu (1982) să discute despre unele "sincronisme culturale în perioada timpurie a Bronzului românesc"⁸¹.

Tot în 1974 după identificarea cetății din secolele V-III î. Chr. de la Trivalea Moșteni s-au descoperit și vestigii ale culturii Glina⁸².

George Trohani și Alexandru Oancea vor efectua în 1976 perigheze în zona localităților Glavacioc și Fotăchești-Videle, pe un traseu de cca 30 km, de-a lungul râului Glavacioc. Cu acest prilej vor identifica opt puncte care adăposteau materiale ale culturii Glina (Blejești, Poșta, Baciul etc.)⁸³.

Petre Roman a publicat în 1976 prima sinteză privind cultura Glina⁸⁴. S-a făcut astfel o trecere în revistă a celor mai importante cercetări, autorul propunând o individualizare a acestui fenomen cultural în raport cu cultura transilvăneană Schneckenberg. De asemenea, sunt aduse modificări și completări periodizării, precizându-se și faptul că nivelul cel mai vechi al așezării Glina din stațiunea eponimă ar prezenta clare caracteristici arhaice⁸⁵.

Același autor, în alt studiu, apărut tot în anul 1976, vorbește de două cercuri culturale, din al doilea făcând parte și culturile Cernavoda II și Glina⁸⁶.

În anul 1977 se vor desfășura semnificative investigații la Greci⁸⁷, care vor confirma constatările stratigrafice din campania anterioară.

Ion Spiru va publica în 1979 rezultatele cercetărilor sale de suprafață din partea de nord a orașului Alexandria. Fragmente ceramice Glina au fost culese nu

departe de localitatea Lăceni⁸⁸, unde se pare că se găsea și un mormânt, care, în opinia autorului, ar fi putut aparține tot Epocii bronzului⁸⁹.

Între 1979-1981 s-au desfășurat rodnice cercetări arheologice la Odaia Turcului, care vor îmbogăți imaginea despre BT din partea aceasta a României⁹⁰. Rezultatele obținute, vor permite Ersilei Tudor, pe lângă nuanțarea locuirii Glina din zonă, definirea unui nou aspect cultural al finalului BT din Muntenia, intrat în literatura de specialitate sub denumirea Odaia Turcului. Investigațiile vor continua cu intermitențe și în anii următori.

Cercetările de la Buftea-Mănești⁹¹ din anul 1981 au dus la descoperirea unor piese ceramice Glina.

Alexandru Vulpe și Vasile Drâmbocianu vor prezenta rezultatele descoperirilor de la Năeni⁹², făcând și referiri asupra implicațiilor acestora asupra problematicei BT din zona nord-estică a Munteniei și sud-estului Transilvaniei. Subiectul va fi reluat de Alexandru Vulpe în 1983, când a discutat pe de o parte raporturile cronologice dintre grupul Năeni și cultura Glina, iar pe de altă parte raporturile dintre grupul Odaia Turcului și cultura Monteoru⁹³. O nouă luare de poziție va fi făcută printr-un articol publicat în 1990⁹⁴.

Consecințele extinderii fenomenului Glina-Schneckenberg asupra manifestărilor Coțofeni, Vučedol, Kostolac vor fi analizate de Petre Roman în același an⁹⁵, subliniindu-se și faptul că, aspectele BT sunt o sinteză a unor procese etno-culturale îndelungate. Această temă va fi reluată și dezvoltată de autor în mod deosebit în studii publicate între anii 1982-1984⁹⁶.

Dumitru Berciu și Petre Roman vor valorifica rezultatele cercetărilor de la Verbița⁹⁷, considerând monumentele funerare descoperite aici ca aparținând fazei finale a culturii Glina.

În 1985, rezultatele investigațiilor din așezarea Glina de la Govora Sat-Runcuri vor vedea lumina tiparului⁹⁸. Cu acest prilej Petre Roman va defini cea de-a treia etapă a culturii, propunând și o noua periodizare (Tabel cronologic - *Bronz timpuriu*). Asupra BT din Oltenia, a culturii Glina în particular, se va reveni într-un articol publicat în 1985⁹⁹.

Cultura Glina-Schneckenberg, văzută ca un tot unitar, și relațiile ei cu zonele la nord și nord-est de Transilvania, va intra în atenția lui Jan Machnik, care va scrie un prim studiu referitor la această problemă în 1985¹⁰⁰. Subiectul va fi, ulterior, din nou dezbătut¹⁰¹.

Perighezele efectuate de noi în anul 1986, de la Videle și până la vărsarea Glavaciocului în Câlniștea, au dus la descoperirea unor urme aparținând culturii Glina la Milcovățu-*La Dig*¹⁰², Letca Nouă¹⁰³, Letca Veche-*La Pădure*¹⁰⁴, Letca Veche-*La Grădina*¹⁰⁵, Copaciu¹⁰⁶, Ghimpași¹⁰⁷.

Petre Roman, într-un articol publicat în același an¹⁰⁸, va postula împărțirea BT din România în trei etape. Cronologia și periodizarea propusă pentru Muntenia,

constituie și astăzi baza oricărei abordări competente a problematicii epocii respective. Dealtfel, în analiza vestigiilor BT din Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare, ne vom sprijini tot pe această cronologie.

Tot prin cercetări de suprafață, s-au identificat, în perioada 1986-1987, în partea de nord a județului Ilfov, pe Ialomița și afluenții săi, mai multe așezări Glina la Buriș¹⁰⁹, Periș-Valea Sticlăriei¹¹⁰, Balotești¹¹¹, Balotești-Pădurea Petrești¹¹², Cocioc (în două puncte)¹¹³, Ghermănești¹¹⁴, Lipia¹¹⁵, Lipia-La Pod II¹¹⁶, Lipia-Stația Meteo¹¹⁷, Periș-Săidac¹¹⁸, Periș-Valea Sticlăriei¹¹⁹, Săftica¹²⁰, Siliștea Snagovului (în două puncte)¹²¹, Siliștea Snagovului-Fundul Strâmt¹²², Siliștea Snagovului-Valea Boulu¹²³, Tâncăbești¹²⁴, Vlădiceasca (în trei puncte)¹²⁵.

Cu prilejul lucrărilor la ceea ce urma să fie Canalul Dunăre-București, au fost întreprinse intense cercetări de suprafață și, acolo unde era cazul, săpături arheologice pe cursul inferior al Argeșului. Numai pe malurile râului care curge prin partea nordică a județului Giurgiu au fost identificate, după 1986, o mulțime de puncte de interes arheologic¹²⁶, dintre acestea se remarcă și cele din BT. Astfel, în anul 1988, pe malul Argeșului, dar și al afluenților săi, au fost identificate așezări ale culturii Glina la Bolintin Vale¹²⁷, Crivina¹²⁸, Mironești¹²⁹, Florești-Stația de Pompă¹³⁰, Vărăști¹³¹, iar unele dintre ele, precum cele de la Mihăilești-Tufa (1987) (fig. 8/2)¹³², Varlaam (1988) (fig. 8/1)¹³³ au fost investigate prin săpături de salvare. Urme ale comunităților Glina au fost sesizate, datorită prezenței sporadice a ceramicii, la Adunații Copăceni-Dăneasca (1989)¹³⁴, Mogoșești (1989, 1993, 1995) (fig. 8/1)¹³⁵, Mironești-Pe Coastă (1988)¹³⁶.

În zona lacului Cătălui, la Căscioarele (fig. 16/1), s-au efectuat începând din 1988 săpături de salvare, continuate până în prezent prin cercetări sistematice, care, printre altele, au dus la descoperirea unei așezări Glina¹³⁷. Cu acest prilej s-a găsit un mormânt în și sub una din locuințele de suprafață, monument funerar atribuit de autorul investigației tot respectivei culturi. Resturile osteologice ale înhumatului au fost analizate din punct de vedere antropologic de Mihaela Perianu¹³⁸.

Tot în anul amintit s-au reluat investigațiile¹³⁹ de la București-Văcărești, descoperindu-se și ceramică Glina.

Vladimir Dumitrescu și Alexandru Vulpe au publicat în 1988 volumul *Dacia înainte de Dromihete*, în care primul autor, ocupându-se de Epoca bronzului, consideră că aceasta nu poate începe înainte de 2000 î. Chr.¹⁴⁰.

Proiectul de amenajare a *Lacului Văcărești* a necesitat, în anii 1988-1989, efectuarea unor cercetări pe terasa înaltă a malului drept al Dâmboviței, în partea sud-estică a Bucureștiului, fapt ce a dus și la investigarea unui bordei Glina (fig. 15/1)¹⁴¹.

Lucrările de îmbunătățiri funciare din zona Schitu-Cămineasca-Bila (fig. 9/1-2), pe valea Câlniștei, au impus eliberarea de sarcină istorică a perimetrelor ce urmau a fi afectate. Pe terasa înaltă din dreapta râului au fost cercetate în 1990 și două așezări ale culturii Glina, la Schitu-La Conac¹⁴² și Schitu-Gaura Desper¹⁴³.

Tot în acel an, la Cămineasca-*Măgura*¹⁴⁴, pe un mamelon aflat în valea Călniștei, au fost găsite, de asemenea prin săpături, vestigiile ale culturii amintite. Alte așezări au fost identificate prin periegeze la Schitu¹⁴⁵, nu departe de *tell*-ul de la Tangâr, *Bila-La Tutun*¹⁴⁶, Schitu-*Măgura lui Boboc*¹⁴⁷. Investigații ulterioare (1993), efectuate de un colectiv de la Muzeul județean Giurgiu, vor confirma existența pe coasta vizavi de *Măgura lui Boboc* a unei alte așezări Glina¹⁴⁸.

Petre Roman, Ann Dodd-Oprîtescu și Pál Janos au publicat în anul 1992 monografia *Schnurverzierte Keramik Südosteuropas* unde sunt definite cele patru perioade ale ceramicii decorate cu șnurul¹⁴⁹. Sunt aduse completări tabloului cronologic (și) al BT din spațiul românesc. În volum se găsesc și contribuții redactate de Gheorghe Lazarovici, Ioan Emödi și Simion Gavrilă, care aduc noi date privind începutul epocii respective.

Expoziția cu tema *Comori ale epocii bronzului din România*, organizată în 1995 la Muzeul Național de Istorie a României, a fost însoțită de editarea unui catalog¹⁵⁰, în care se fac referiri la manifestările culturale ale BT din regiunea pe care o discutăm¹⁵¹. De asemenea, în contradicție cu ce afirmase în luări de poziție anterioare, Alexandru Vulpe, în paginile dedicate prezentării Epocii bronzului din țara noastră, este de părere că BT începe (și) la noi "odată cu formarea culturilor Baden și Coțofeni într-o mare parte a Bazinului Carpatic"¹⁵², adică la mijlocul mileniului patru î. Chr. Interesant este, că tot în acest catalog, coordonatorii volumului (Mircea Petrescu-Dîmbovița, Eugenia Zaharia, Nikolaus Boroffka, Cornelia Stoica și Mihai Rotea) și cel care a întocmit *Tabelul cronologic* (Nikolaus Boroffka) vor face abstracție de cele scrise de Alexandru Vulpe, marcând debutul Bronzului, tot conform celor postulate de Petre Roman în 1986.

În același an, Cristian Schuster, având și suportul cercetărilor efectuate pe Argeș și Călniștea, cât și în vestul Munteniei, la Drăgănești-Olt (1993-1994)¹⁵³, dar și din Oltenia și Morărești (1993)¹⁵⁴, publică noi materiale ale culturii Glina, referindu-se la tipurile de topoare din piatră¹⁵⁵ și la vasele (străchinele) cu picior¹⁵⁶ ale acestei culturi.

Investigațiilor privind Epoca bronzului din județul Giurgiu, deci implicit și vestigiilor BT¹⁵⁷, considerații asupra tipului de așezări¹⁵⁸, dar și unele aspecte cum ar fi cele ridicate de cărucioarele miniaturale¹⁵⁹ ale culturii Glina, le-am consacrat în anul 1996 noi articole.

Apariția monografiei *Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei*, care ne oferă o imagine nouă a perioadei respective în spațiul enunțat, permite și stabilirea unor analogii culturale și sincronisme temporale cu manifestările din Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare¹⁶⁰. Autorul, Horia Ciugudean, face, de asemenea, un istoric al problematicii (terminologie și periodizare) BT din spațiul carpato-dunărean¹⁶¹, demers ce ne scutește a insista asupra acestui subiect.

NOTE

- 1 Rădulescu (1969) 21-30.
- 2 Rădulescu (1973) 18 și fig. 1.
- 3 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 48-54: se ocupă intens de zona Bucureștiului.
- 4 Ghinea (1996) 393-394.
- 5 Gâștescu, în Gâștescu, Rusenescu, Breier (1976) 23-28.
- 6 Ghinea (1996) 329.
- 7 Sîrbu et all. (1996).
- 8 Mihăilescu (1966) 295: zonă de divagare.
- 9 Ghinea (1996) 225, 227.
- 10 Ghinea (1996) 445.
- 11 Nedelcu, în Barco, Nedelcu (1974) 30-36.
- 12 Mehedinți-Mihăilescu (1924) 65 sqq.
- 13 Mehedinți-Mihăilescu (1924) 69.
- 14 Gâștescu, în Gâștescu, Rusenescu, Breier (1976) 33-36.
- 15 Gâștescu, în Gâștescu, Rusenescu, Breier (1976) 83.
- 16 Ghinea (1996) 635.
- 17 Gâștescu, în Gâștescu, Rusenescu, Breier (1976) 19-23.
- 18 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 102; Ghinea (1996) 381-382.
- 19 Ghinea (1996) 582-583.
- 20 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 102.
- 21 Nedelcu, în Barco, Nedelcu (1974) 48-52; Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 29-30, 83-88; Dicționar (1993) 103; Ghinea (1996) 65.
- 22 Ghinea (1996) 349.
- 23 Ghinea (1996) 321.
- 24 Ghinea (1996) 391.
- 25 Dicționar (1996) 466; Ghinea (1996) 617.
- 26 Dicționar (1996) 25.
- 27 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 36.
- 28 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) *loc cit.*
- 29 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 36-37.
- 30 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 31-34, 89-96; Ghinea (1996) 506-507.
- 31 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 35-36, 96-97; Dicționar (1993) 419.
- 32 Mehedinți-Mihăilescu (1924) 105; Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 37-38, 98-100.
- 33 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 108-113.
- 34 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 113-115.
- 35 Enculescu (1925).
- 36 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 14-20.
- 37 Enculescu (1921); Botzan (1996) 12-13.
- 38 Botzan (1996) 57 și fig. 21.
- 39 Posea, în Posea, Ștefănescu (1984) 54-81.
- 40 România (1996) 16.

- 41 Botzan (1996) 10 și fig. 1.
- 42 Botzan (1995) 210.
- 43 Todorova (1993) 308; Todorova (1993a).
- 44 Todorova (1989) 27.
- 45 Roman (1976c) 26-27.
- 46 Machnik (1991) 9 sqq.
- 47 Rosetti (1971) 349 sqq.
- 48 Vezi și Babeș (1994) 96.
- 49 Nestor (1928) 110-143.
- 50 Nestor (1928) 131-135.
- 51 Nestor (1933) 226-252.
- 52 Nestor (1933a) 69-73.
- 53 Schroller (1930) 72-75.
- 54 Rosetti (1932) 13-14; Rosetti (1932a) 207-213.
- 55 Vezi la noi *Anexele 1 și 2*.
- 56 Morintz-Rosetti (1959) 21-22; Boroneanț, Boroneanț (1992) 91-108.
- 57 Petrescu-Dâmbovița (1944) 65-71.
- 58 Ionașcu, Zirra, Berciu, Tudor (1954) 135; Morintz-Rosetti (1959) 21.
- 59 Bichir (1959) 812-824.
- 60 Roman (1986) fig. 4/1-3.
- 61 Constantiniu-Panait (1963) 334.
- 62 Leahu (1963) 22-23.
- 63 Leahu (1965) 28.
- 64 Constantiniu (1965) 141.
- 65 Vezi la noi *Anexa 1 și 2*.
- 66 Bichir (1962a) 87-114.
- 67 Bichir (1983) 58-59.
- 68 Berciu (1966) 529-535.
- 69 Cantacuzino-Trohani (1979) 262-264.
- 70 Cantacuzino-Trohani (1979) 264.
- 71 Material inedit: informațiile, carnetul de șantier și planurile ne-au fost puse la dispoziție, în anul 1992, de către regretatul Sebastian Morintz. Vezi la noi *Anexa 3*.
- 72 Boroneanț, Boroneanț (1992) 91-108.
- 73 Petrescu-Dîmbovița (1974) 237-252. Vezi și Comșa (1996) 193-194.
- 74 Haimovici (1997).
- 75 Moscalu-Beda (1979) 369.
- 76 Moscalu-Beda (1979) 370.
- 77 Tudor (1972) 93-107.
- 78 Ulanici-Trohani (1975) 77-100.
- 79 Turcu (1976) 41-48. Anterior, făcuse cercetări în zonă Eugen Comșa (1956) 41-52.
- 80 Trohani, Oancea (1976) 22.
- 81 Tudor (1982a) 94-100.
- 82 Moscalu-Beda (1979) 362.

- 83 Trohani-Oancea (1981) 240-252.
84 Roman (1976c) 26-42.
85 Roman (1976c) 37.
86 Roman (1976) 55.
87 Ulanici (1978) 81-83; Ulanici (1979) 9-26.
88 Spiru (1979) 454.
89 Spiru (1979) *loc cit.*
90 Tudor (1982) 59-75; Tudor (1982a) 94-100.
91 Zănescu (1992) 364.
92 Vulpe, Drămboceanu (1981) 171-193. Vezi și: Vulpe (1982) 489 sqq.
93 Vulpe (1983) 71-75.
94 Vulpe (1990) 105-111.
95 Roman (1981a) 33 sqq.
96 Roman (1982) 39-49; Roman (1983) 69-72; Roman (1984) 266-267.
97 Berciu, Roman (1984) 15-21. Dealțfel, la cercetările de la Verbița a participat și Sebastian Morintz (informație de la Petre Roman).
98 Roman (1985) 279-297.
99 Roman (1985a) 116-122.
100 Machnik (1985) 21-59.
101 Machnik (1991) 9-42.
102 Schuster, Popa (1995) 42.
103 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
104 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
105 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
106 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
107 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
108 Roman (1986) 29-55.
109 Sandu (1992a) 290.
110 Sandu (1992a) *loc cit.*
111 Sandu (1992a) 313.
112 Sandu (1992a) 310-311.
113 Sandu (1992a) 301.
114 Sandu (1992a) 308.
115 Sandu (1992a) 316.
116 Sandu (1992a) 316-317.
117 Sandu (1992a) 318.
118 Sandu (1992a) 294.
119 Sandu (1992a) 290.
120 Sandu (1992a) 302-303.
121 Sandu (1992a) 293.
122 Sandu (1992a) *loc cit.*
123 Sandu (1992a) 301.
124 Sandu (1992a) 297-298.

- 125 Sandu (1992a) 296-297, 305-306.
- 126 Barbu (1988) 173; Barbu (1989) 379-380; Barbu (1990) 205-206; Schuster (1989) 236-237; Schuster (1990) 103-105; Schuster, Popa (1995) 20-54; Schuster, Popa (1995a) 147- 156.
- 127 Schuster, Popa (1995) 41.
- 128 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
- 129 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
- 130 Schuster, Popa (1995) 42.
- 131 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
- 132 Schuster (1989) 236; Schuster (1992) 35-41; Schuster, Popa (1995) 20-23.
- 133 Schuster (1995) 53-63; Schuster, Popa (1995) 23-26; Schuster, Munteanu (1995) 80.
- 134 Schuster, Popa (1995) 31.
- 135 Schuster, Popa (1995a) 147.
- 136 Schuster, Popa (1995) 31.
- 137 Nanu (1989) 37-54.
- 138 Perianu, Udrescu (1989) 55-59.
- 139 Turcu, Ciuceanu (1992) 202; Zănescu' (1992) 369.
- 140 Dumitrescu, în Dumitrescu-Vulpe (1988) 60.
- 141 Sandu (1992) 165.
- 142 Schuster, Popa (1995) 26-28; Schuster, Munteanu (1995) 79-80; Schuster (1996b) 101-102.
- 143 Schuster, Munteanu (1995) 80-81; Schuster, Popa (1995) 28-30.
- 144 Schuster, Popa (1995) 30.
- 145 Schuster, Popa (1995) 42.
- 146 Schuster, Popa (1995) 43.
- 147 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
- 148 Dorim să mulțumim și pe această cale domnului Traian Popa pentru informațiile oferite.
- 149 Roman, Dodd-Oprîtescu, Janos (1992) 37 sqq.
- 150 *Comori ale Epocii bronzului din România*, București, 1995 (ediție bilingvă: româno- engleză).
- 151 Băjenaru (1995) 182-184.
- 152 Vulpe (1995) 18.
- 153 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 14-15, 18-19.
- 154 Schuster, Nica (1995) 114-122.
- 155 Schuster, Munteanu (1995) 79-83.
- 156 Schuster (1995c) 45 sqq.
- 157 Schuster, Popa (1995) 20-31, 41-43.
- 158 Schuster (1996) 12-17.
- 159 Schuster (1996c) 117-137.
- 160 Ciugudean (1996).
- 161 Ciugudean (1996) 15-21.

CULTURA GLINA

1. Cultura Glina trebuie văzută ca un tot unitar. De aceea demersul nostru, chiar dacă are în vedere, în special, perimetrul geografic al Bazinului Argeşului şi al Ialomiţei Superioare, nu va ocoli manifestările comunităţilor Glina de la vest de Teleorman şi până la Porţile de Fier.

2. De asemenea, vestigiile Glina sunt analizate, acolo unde există posibilitatea şi este necesar, în contextul mai larg al manifestărilor culturale contemporane învecinate culturii Glina.

3. Credem că se impune generalizarea titulaturii de cultura Glina, fără a i se alătura cifra romană III. Este adevărat că ea a fost denumită aşa de Ion Nestor, dar acest lucru a fost făcut fiindcă individualiza urmele de tip Glina în contextul stratigrafiei din *tell*-ul de la Bucureşti-Glina.

Titulatura de "cultura Glina" a fost folosită înaintea noastră de alţi specialişti, dar, din păcate, se mai găseşte, chiar în lucrări recente vechea denumire¹. Întrebuinţarea în continuare a termenului vechi, poate genera confuzii, dată fiind periodizarea culturii, care include şi ea o fază numită Glina III.

De asemenea, cultura trebuie considerată o entitate de sine stătătoare, care are legături fireşti cu cultura Schneckenberg, dar care împreună cu aceasta nu constituie o manifestare unitară.

AŞEZĂRILE

1. Densitatea aşezărilor Glina este în Bazinul Argeşului şi al Ialomiţei Superioare remarcabilă (pl. I), aşa cum se poate constata din *Catalogul descoperirilor BT*.

2. În analiza tipului de aşezare Glina am ţinut seama nu numai de cele descoperite în regiunea menţionată, ci am făcut apel şi la acelea identificate sau cercetate la vest de Olt.

3. Aşezărilor Glina le-am acordat o atenţie aparte şi cu alt prilej². În demersul nostru am beneficiat, pe lângă rezultatele investigaţiilor arheologice personale, şi de concluziile trase pe această temă de alţi specialişti³.

AMPLASAMENTUL

La amplasarea aşezărilor purtătorii culturii Glina au ţinut seama de mai mulţi factori determinanţi, printre care cadrul geografic, relieful, reţeaua hidrografică, clima şi, nu în ultimul rând, forma de economie practică.

1. *Zonele alese pentru amplasarea aşezărilor.*

1.1. *Pe terasele râurilor sau a apelor stătătoare.*

1.1.1. *Joase și mijlocii:* Florești-Stoenești, punctul *Stația de Pompare* (sau *La Baraj*), pe Sabar⁴, Bila-*La Tutun* (fig. 9/1)⁵ pe Câlniștea, Letca Veche-*La Pădure*⁶ pe Glavacioc, Bolintin Vale⁷ și Crivina⁸ pe Argeș, Vărăști pe Cocioac⁹, Pițigaia-*La Biserică* pe Câlneau¹⁰, Cernica¹¹ pe malul lacului cu același nume, Greci (fig. 19/1) pe malul lacului Căldărușani¹² etc. Și la vest de râul Teleorman și în Oltenia, de exemplu la Drăgănești-Olt-*Carieră*¹³ pe pârâul Sâi, Argetoaia¹⁴ pe pârâul cu același nume, Preajba¹⁵ pe pârâul Cârcea, întâlnim așezări Glina pe aceleași forme de relief.

1.1.1. *Înalte:* Mihăilești-*Tufa* (fig. 8/2)¹⁶ și Varlaam¹⁷ pe Argeș, Schitu-*La Conac* (fig. 9/1)¹⁸ și Schitu-*Gaura Despei* (fig. 9/1)¹⁹ pe Câlniștea, Milcovăț-*La Dig*²⁰ pe Milcovăț, Letca Veche²¹ pe Glavacioc ș.a. La vest de Olt, unul din multele exemple privind așezări Glina ridicate pe terasele înalte, ar fi Morărești pe Jiu²².

1.2. *Pe insule.*

1.2.1. *Pe insulele apelor stătătoare:* Siliștea Snagovului-*Insula lui Vlad Țepeș* pe lacul Snagov²³, Grădiștea Făurei (sau Grădiștea Chirnoși) pe lacul Mostiștea²⁴.

1.2.2. *Pe insulele apelor curgătoare:* Cămineasca-*Măgură* (fig. 9/1) pe Câlniștea²⁵. Cea mai cunoscută așezare a culturii Glina situată pe o insulă, este cea de la Ostrovul Corbului pe Dunăre²⁶, din vestul Olteniei.

1.3. *Pe tell-urile neo-eneolitice:* Glina (fig. 13/1)²⁷, Tangâră²⁸, Schitu-*Măgura lui Boboc*²⁹. Tell-urile au fost folosite ca locuri de ctitorire ale unor așezări și în alte regiuni: Drăgănești-Olt-*Corboiaca*³⁰.

MOD DE ORGANIZARE

1. *Așezări deschise (nefortificate artificiale).* Ne gândim la așezările ce sunt lipsite de orice fel de element de fortificație. Cu rare excepții (Odaia Turcului etc.), toate așezările Glina, identificate până în prezent, nu posedă în prezent nici cea mai mică urmă, care să demonstreze, că ele au fost prevăzute cu șanțuri sau palisade. Tot atât de adevărat poate fi, că așezările au fost înconjurate de garduri din lemn sau, mai degrabă, împletituri de nuiele, care au avut rolul de a apăra comunitatea de atacurile animalelor sălbatice. Resturile acestor elemente de apărare nu au putut fi sesizate pe cale arheologică.

O bună parte din așezări au fost amplasate pe pinteni (promontorii), terase înalte, în perimetrele flancate de râpe și văi adânci, pe insule, încât au beneficiat de protecția oferită de cadrul natural.

2. *Fortificate:* la Crivăț se vorbește de un șanț de apărare³¹; la Popești-Nucet, conform colectivului de cercetare care investighează acest important

obiectiv, se pare că primele elemente de fortificație au fost ridicate de purtătorii culturii Glina³²; la fel, la Odaia Turcului³³ și Orbeasca de Sus³⁴ a fost identificat un șanț de apărare.

De bună seamă, se naște întrebarea, ce a determinat anumite comunități Glina să-și fortifice așezarea. În actualul stadiu al cercetării este imposibil a da un răspuns cert. Posibil ca niște dispute între diferitele grupuri (triburi ?) Glina să fi impus acest lucru. Ne gândim aici, mai ales la așezările primei secvențe ale fazei clasice (Glina II): Crivăț și Popești-Nucet. O eventuală presiune externă spre sfârșitul celei de a doua secvențe ale fazei clasice (Glina III) va fi fost poate mobilul, care a dus la excavarea șanțului de la Odaia Turcului.

DURATA DE FOLOSIRE

1. *Folosite un timp mai îndelungat (cu mai multe straturi)*: București-Glina³⁵, București-Ciure³⁶, Odaia Turcului³⁷ etc.

2. *Folosite un răstimp mai scurt (cu un singur strat)*: Mihăilești-Tufa³⁸, Varlaam³⁹, Schitu-La Conac⁴⁰, Schitu-Gaura Despei⁴¹ ș.a.

3. *Cu caracter sezonier (urme sporadice; lipsa unui strat clar conturat)*. Aceste așezări, de fapt zone folosite pentru scurt timp, au avut o destinație precisă, excluzând locuirea propriu-zisă. Interesant, în acest sens, sunt urmele Glina de la Cămineasca-Măgură. Pe o adevărată insulă din valea Câlniștei - regiunea fiind supusă în anii '50-'60 la desecări și lucrări de îmbunătățiri funciare (acestea din urmă reluate în 1989), care nu au afectat nemijlocit mamelonul în discuție, fără a exista un strat arheologic clar conturat - au fost descoperite mici fragmente ceramice și obiecte de lut care au fost folosite în activitatea de pescuit. Bănuim că, insula a fost locul unde adăstau pentru scurt timp pescarii comunităților Glina din zonă (Schitu-La Conac, Schitu-Gaura Despei, Tangâru, Schitu-Măgura lui Boboc, Bila-La Tutun) cu scopul de a prelucra peștele, operațiune greu de făcut în așezările de pe malurile înalte ale Câlniștei.

DIMENSIUNI

1. *Dimensiunile așezărilor* sunt, în general, în toate cazurile, chiar și în cele în care s-au întreprins investigații arheologice prelungite, o necunoscută. Excepții ar putea, eventual, să le constituie așezările de pe *tell*-uri, unde forma "naturală" oferă prilejul unor delimitări mai exacte. Dar și aici, ca în toate așezările Glina cercetate prin săpături, investigația nu a fost exhaustivă.

Ținând seama de aceste deficiențe, deținem totuși anumite repere, mai ales difuziunea pe suprafață într-un spațiu dat a materialelor arheologice, care ne permit a considera că majoritatea așezărilor, dacă nu toate, au fost mici sate (sau grupuri de

adăposturi). Mărirea lor a fost impusă și de forma de economie practică, în special creșterea animalelor, și, probabil, de structura socială (grup de familii înrudite?). S-ar putea spune că avem de-a face cu veriga dintre gospodăria izolată și sat⁴².

Interesante în acest context, sunt rezultatele investigației microzonei Schitu-Cămineasca-Bila-Tangâru, de care am vorbit și mai sus, unde au fost descoperite mai multe așezări Glina, din care trei au fost cercetate prin săpături de salvare. Materialele arheologice recoltate au demonstrat că în aceste așezări avem de-a face exclusiv cu urme Glina din perioada clasică (Glina II). Având în vedere faptul că așezările de la Schitu, Bila, Tangâru erau amplasate pe terase înalte sau *tell*-uri, suntem de părere că ei au fost cei care au folosit insula de la Cămineasca-*Măgură* pentru activitatea de pescuit.

De asemenea, este greu de crezut că respectivele așezări au funcționat simultan. Densitatea lor ar fi fost o piedică în asigurarea necesarului de hrană pentru comunitate și animale. Mai probabilă ni se pare existența unui grup, eventual două, care în perigrinările lor cu turmele, au întemeiat toate așezările, din jurul căldării pe care o forma Călniștea aici, unele cu caracter temporar, poate numai pentru câte un sezon sau o anumită perioadă dintr-un an.

2. Cunoașterea *organizării interne a așezărilor* constituie încă o problemă nerezolvată îndeajuns. În așezările de la Schitu-*La Conac* și Schitu-*Gaura Despei*, atât cât am putut afla în urma săpăturilor efectuate, locuințele erau amplasate relativ compact. Acest fapt ne face să ne gândim la posibilitatea ca așezările să fi fost compuse din două "sectoare": unul destinat oamenilor și celălalt animalelor. Acesta din urmă este aproape imposibil de sesizat pe cale arheologică. Probabil că ambele perimetre erau înconjurate de garduri, care ofereau o minimă protecție.

3. Tot în lipsa unor informații certe, nu poate fi precizat *raportul dintre micile sate (sau pâlcuri de case) și zona destinată celor trecuți în neființă*. În Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare cât și în restul arealului culturii Glina, descoperirile funerare sunt o raritate. De aceea legătura așezare-necropolă este încă învăluită în necunoaștere. Probabil, faptul că grupurile Glina, datorită mai ales economiei practicate, erau mai tot timpul în mișcare, și deci lipsea timpul fizic necesar constituirii unor necropole, se preferau mormintele singulare.

Într-un singur caz, la Căscioarele, autorul cercetărilor vorbește de un mormânt într-o așezare, ba chiar sub o locuință⁴³. Dar analiza atentă a locului și modului de amplasare al înhumatului, arată clar că avem de-a face cu o depunere funerară ulterioară BT, într-un complex de locuit Glina.

DISCUȚII

1. Periplul nostru prin așezările culturii Glina din Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare au dovedit faptul că acestea nu constituie excepții prin

amplasament, dimensiuni, durata de existență, organizare internă, în raport cu descoperirile similare din restul ariei de manifestări culturale.

2. În actualul stadiu al cercetării se poate postula că purtătorii culturii Glina, până la trecere lor peste Carpați, în Țara Bârsei, chiar și atunci, au evitat a-și ridica așezări în zona montană a Munteniei. Ulterior, o dată cu roirea lor spre vest, peste Olt până în partea apuseană extremă a Olteniei, unele grupuri (de păstori ?) s-au perindat pentru răstimpuri extrem de scurte și prin regiunile montane. Acest tip de "așezare-locuință" a fost sesizată în peșterile Haiducilor (jud. Vâlcea)⁴⁴, Baia de Fier, Ciunget-Lotru etc.⁴⁵

3. Dacă privim în jur, observăm cu ușurință că purtătorii grosului manifestărilor culturale contemporane Glinei s-au adaptat cu rapiditate condițiilor geografico-climatice din regiunile în care s-au așezat. Comunitățile Coțofeni, chiar și cele din fazele finale, nu au evitat în ridicarea unor așezări aproape nici o formă de relief. La acestea, Petre Roman a deosebit patru tipuri: de joasă altitudine, de terasă, de înălțime și în peșteri sau adăposturi naturale⁴⁶.

În Transilvania de Sud-Vest și Centrală, în răstimpul primei manifestări cunoscute a BT, în grupul Livezile, așezările se găseau în zonele înalte⁴⁷. Tot în această regiune, ultimile cercetări au arătat că așezările făcând parte din ceea ce a fost definit "descoperiri de tip Copăceni", se grupează în două tipuri: de înălțime și de terasă⁴⁸. Ulterior, în același perimetru, în aria grupului Șoimuș, se constată o nuanțare în ceea ce privește tipurile de așezări⁴⁹. Astfel, au fost identificate așezări de înălțime, situate îndeobște pe cupolele dealurilor, de terasă și de luncă. Altitudinea mică va fi preferată de creatorii materialelor de tip Iernut, cum o dovedesc descoperirile de pe valea Mureșului⁵⁰.

Tendința de a întemeia așezări pe formele de relief oferite de ambientul dat, face ca, și culturi mai apropiate și mai îndepărtate de aria de răspândire a fenomenului Glina, precum Vinkovci⁵¹, Somogyvár⁵² să se adapteze la realitatea imediată.

LOCUINȚELE

1. Toți specialiștii, care au efectuat săpături arheologice în așezări ale culturii Glina din Muntenia și Oltenia, s-au ocupat, cum era dealtfel și firesc, în majoritatea cazurilor numai tangențial, cu problema locuințelor.

2. O atenția mai mare, a fost acordată acestui subiect de Petre Roman⁵³, Eugen Comșa⁵⁴, Jan Machnik⁵⁵ și Cristian Schuster⁵⁶. Totuși, și cu aceste prilejuri, nu se face o analiză amplă, autorii rezumându-se a emite unele afirmații cu caracter general.

3. Ceea ce nota Petre Roman⁵⁷ în 1976, cu privire la greutățile întâmpinate în investigarea locuințelor culturii Glina, își păstrează, din păcate, și astăzi parțial valabilitatea. Astfel, faptul că nici o așezare Glina din Muntenia în general și din Bazinul Argeșului și Ialomiței Superioare, în particular, nu a fost integral cercetată,

constituie și acum un obstacol serios. Cu toate acestea, investigațiile din ultimii ani, chiar așa lacunare cum sunt, oferă date noi și folositoare cu privire la locuințele Glina.

TIPURI

1. *Bordeie* (sau *semibordeie*)⁵⁸: Crivăț⁵⁹, București-Lunca Bârzești⁶⁰, București-Ciurel (fig. 14/1-3)⁶¹, București-Cățelu Nou (fig. 11)⁶², București-Mihai Vodă⁶³, București-Dudești⁶⁴, București-Militari-Câmpul Boja⁶⁵, București-Fundeni⁶⁶, București-Roșu⁶⁷, Udeni⁶⁸, Căscioarele⁶⁹. *Bordeie* au mai fost descoperite și în alte zone de răspândire ale culturii: Călugăreni⁷⁰, Morărești⁷¹.

1.1. *Forma bordeielor.*

a. *ovale (sau rotunde):*

a.1. Crivăț: "În general, gropile bordeielor au o formă ovală sau rotundă, mai mult sau mai puțin regulată"⁷².

a.2.1. București-Roșu (fig. 17/1): "La adâncimea de 0,30 m față de nivelul actual, a putut fi delimitat conturul semi-oval al unei gropi (groapa A), umplută cu un pământ negru, amestecat cu cărbune, bucăți de chirpic și numeroase fragmente ceramice. Pe o lățime de 0,35-0,40 m în jurul acestui contur, pământul era înroșit mai puternic spre groapă și din ce în ce mai puțin spre margini. Deschizându-se caseta A, s-a obținut forma ovală a acestei gropi cu diametrele 2,10/1,70 m. Orientarea ei este nord-sud. Partea sudică era ușor bombată, pe când cea din nord înscria o linie mai puțin curbă. Pereții gropii erau tăiați aproape vertical în pământul castaniu și albicios. Jumătatea de nord a fundului gropii cobora de la -0,40 m într-o pantă de 0,50 m, pe când partea de sud era orizontală, înscriind cu peretele lateral un unghi de cca. 90°. De la adâncimea de 0,20 m și pînă la fund, 1,08 m, pământul de umplutură prezenta indiciile unui puternic incendiu, care a încheiat etapa de folosire a acestei amenajări omenești"⁷³.

a.2.2. București-Roșu (fig. 17/1): "S-au ... păstrat, ..., resturile unei alte gropi, groapa B, tot de formă ovală cu diametrele de 1,70 și respectiv 1,25 m, orientată aproximativ pe direcția nord-sud. Groapa se adâncea cu 0,70 m față de nivelul actual, având pereții verticali în partea superioară și ușor bombată în porțiunea de jos. Fundul gropii era albiat"⁷⁴.

a.3 București-Cățelu Nou (fig. 11/2): "Semibordeiul pornea de la baza humusului antic cenușiu închis și, de la acest nivel, străbătînd solul castaniu și parțial și pe cel galben-lutos, se adâncea pînă la maximum 0,60 m. Ținînd seama de porțiunea păstrată a locuinței, rezultă că forma ei a fost ovală"⁷⁵.

a.4.1. și 2. București-Dudești (fig. 16/2): "Cele două gropi (Gr. 1 și Gr. 2) de formă ovală cu diametrele de 2,05 m și 1,70 m au fost umplute cu pământ amestecat cu multă cenușă, bucăți de chirpic și cîteva fragmente de lame de silex.

Conținutul acestor gropi, precum și dimensiunile lor ne determină să considerăm că ambele au aparținut unor bordeie, care în final au fost incendiate" ⁷⁶.

a.5. București-*Ciurel* ⁷⁷. Datele prezentate sunt insuficiente.

a.6. București-*Lunca Bârzești*: "Groapa era ovală (3,50 x 4 m) și se adâncea pînă la 1,90 m. A putut fi săpată parțial prin secționare. Resturile arheologice, puține (...) erau concentrate mai ales în jumătatea vestică" ⁷⁸.

Și dincolo de râul Olt, spre vest, la Morărești, a fost cercetat un adăpost de acest tip. Bordeiul, "chiar dacă nu s-a păstrat în întregime, putem aprecia că groapa (...) avea probabil o formă ovală. Și acest complex nu adăpostea nici un fel de mobilier" ⁷⁹.

b. *rectangulare*.

b.1. Udeni: "Bordeiul a avut probabil forma rectangulară și nu-i putem cunoaște decît o singură latură, lungă de 3,09 m. Adîncimea era de 0,82 m. În profilul gropilor și al bordeiului se observă multă cenușă, bucăți de cărbune, fragmente ceramice și oase de animale" ⁸⁰.

b.2. București-*Militari Câmpul Boja*: "Locuința săpată (notată de descoperitoare B 1, nn.) de la solul vegetal actual pînă la adîncimea maximă de 0,85-0,90 m avea forma rectangulară cu colțurile rotunjite, cu o lungime de 2,50 m, iar lățimea de 1,80 m. ... nu au putut fi constatate nici resturi de vetre și nici amenajări în interior, fie ale podelei, sau ale pereților" ⁸¹.

b.3. București-*Ciurel*: a avut o formă rectangulară cu colțurile rotunjite, cu dimensiunile de 3,68 x 2,80 m (fig. 14/1) ⁸².

Adăposturi de acest fel nu sunt proprii numai Bazinului Argeșului, ci ele au fi fost găsite și în Oltenia. Astfel, la Călugăreni: "Locuința nr. 1 (Loc.1) - A apărut în S₁C la -0,28 m și se adîncește în solul brun închis, aparținînd probabil tipului de locuință bordei. În S₁C s-a surprins latura dinspre nord și colțul de nord-est, locuința fiind orientată aproximativ est-vest. Planul pare să fie rectangular, cu colțurile rotunjite. În umplutură s-au găsit numeroase fragmente ceramice, pietre și oase de animale" ⁸³.

c. în *forma cifrei < 8 >*:

c.1. București-*Căfelu Nou* (fig. 11/2): "Bordeiul a avut ca limită de pornire în jos baza stratului de pămînt cenușiu-închis. De la acest nivel, străbătînd solul castaniu și pătrunzînd și în cel galben lutos, se adîncea pînă la maximum - 1,2 m. Locuința, orientată prin axul ei lung pe direcția sud-nord - era alcătuită din două gropi cu conturul gurii circular, alăturate, comunicînd între ele în zona superioară, dar despărțite în cea inferioară printr-un prag. Gropile se deosebeau între ele prin formă și dimensiuni: cea sudică, în forma unui fund de sac, avea diametrul 1,26 m și adîncimea - 0,82 m; cealaltă, dinspre nord, era cuptorită de jur-împrejur, cu excepția porțiunii din dreptul pragului despărțitor și avea diametrul maxim 2,35 m, iar adîncimea - 1,12 m" ⁸⁴.

c.2. București-*Bucureștii Noi* ⁸⁵. Și aici informațiile transmise sunt incomplete.

1.2. Dimensiunile bordeielor.

După cum s-a putut observa, dimensiunile complexelor de locuire de acest tip erau destul de modeste; latura cea mai lungă o întilnim la Crivăț (3 m; bordeiul nr. 5⁸⁶), Udeni (3,09 m) și Bârzești (4 m). Posibil ca tocmai dimensiunile reduse ale bordeielor să fi făcut ca acestea să nu beneficieze în interior de dotarea cu vetre de foc fixe.

1.3. Amenajările din interiorul bordeielor.

a. În general, bordeiele sunt foarte sărace în *mobiler*. Astfel, Valeriu Leahu nota: "Deși conturul complexului s-a desprins foarte clar în Grundriss, vreo amenajare (în pământ) a intrării în semibordei nu a fost observată, tot așa cum nu au fost constatate amenajări nici pentru podeaua sau pereții locuinței. La fel, în interiorul semibordeiului ... nu au fost găsite resturi de vatră"⁸⁷.

b. Singurele elemente notabile descoperite într-un bordei, sunt cele de la București-*Cățelu Nou* și București-*Ciurel*:

b.1. București-*Cățelu Nou*: "Cam în centrul locuinței și pe fundul ei a fost surprinsă o groapă mică, cu formă ovală, în al cărei pământ de umplură s-au găsit cițva cărbuni de lemn și patru fragmente ceramice. Rostul acestei gropi nu poate fi însă precizat; forma sa ovală, cu diametrul lung de 0,65 m, precum și prezența în ea a unor fragmente ceramice, poate să arate că de o groapă de par nu poate fi vorba; pe de altă parte, adâncimea ei mică (maximum 0,20 m) vine să se opună și gândului că ea ar fi fost utilizată ca groapă menajeră"⁸⁸.

b.2. București-*Cățelu Nou* (fig. 11/2). Pragul dintre cele două gropi ale bordeiului cercetat în anul 1963⁸⁹.

b.3. București-*Ciurel* (fig. 14/1-2). Interesante sunt cele două gropi depistate în bordeiul de la București-*Ciurel*⁹⁰. Prima dintre ele era situată în colțul de nord al bordeiului și avea la gură o formă rotundă. Partea dinspre perete era teșită. Cealaltă groapă era ovală și se găsea în partea centrală a adăpostului. Descoperitorul (Mircea Negru) consideră că ea era folosită ca adâncitură pentru făcut focul. De asemenea, trebuie atrasă atenția asupra a trei refaceri ale podelei realizate cu lut curat, fără impurități.

1.4. Modul de construire al bordeielor.

a. *Groapa bordeiului* era săpată pornind de la nivelul de călcare din vremea respectivă. Unele gropi au fost cuptorite (București-*Cățelu Nou*, București-*Roșu*, gr. A).

b. În general bordeiele sunt unicelulare, dar unele au fost alcătuite din două gropi și un prag între ele, așa cum sunt cele de la București-*Cățelu Nou* sau București-*Bucureștii Noi*.

c. *Partea superioară* era construită dintr-un schelet de lemn cu împletitură de nuiele și pomostit cu lut ce se sprijinea pe pereții laterali. *Acoperișul* probabil era din stuf sau iarbă de baltă, ceea ce explică cantitatea remarcabilă de cenușă

găsită în interiorul bordeielor. Pereții laterali ai gropii pornesc, așa cum s-a văzut la majoritatea bordeielor, vertical. Poate o excepție o constituie bordeiul de la Morărești, unde, se pare că aceștia pornesc într-un unghi de 45° , în special în ceea ce privește peretele vestic (care se poate observa și în profil).

1.5. *Discuții:*

a. E. Comșa este de părere că bordeiele erau adăposturile preferate de comunitățile Glina de la începutul evoluției culturii⁹¹. Această concluzie era întărită de faptul că bordeiele au apărut în Muntenia în așezări din primele două faze (I și II) ale culturii. Interesantă este și situația de la Crivăț, unde în nivelele inferioare ale așezării Glina (după descoperitori - Dumitru Berciu în 1965; Emil Moscalu în 1968 - nivelele II și III) s-au găsit numai bordeie, iar în nivelul I, mai recent (făcând parte, în opinia noastră, după ce am cercetat o parte din materialul arheologic, din faza a II-a, clasică, a culturii Glina), numai locuințe de suprafață⁹². Totuși, prezența unui bordei la Călugăreni, în Oltenia apuseană, și la Morărești⁹³, lângă Craiova, în așezări Glina, care în mod cert nu puteau să aparțină primei și nici celei de-a doua faze (abia acum, în faza clasică, începe roirea comunităților Glina din Muntenia spre Oltenia⁹⁴), ne arată că acest tip de locuință a fost ridicat și în etapele târzii.

b. Inventarul bordeielor precum și modul de construire al lor constituie argumentul că acest gen de complexe era folosit mai ales la locuit. Chiar dacă peste tot s-a consemnat lipsa unui stâlp central, care să sprijine acoperișul, atragem atenția că, nu este exclus ca inițial (?), în unele cazuri să putem vorbi de spații amenajate ca loc de depozitare al alimentelor, în care ulterior au fost aruncate diferite resturi (ceramică, oase de animale etc.). Ipoteza noastră nu este de nereținut, dacă ținem seama de bordeiul cu prag interior de la București-*Cățelu Nou*, mai ales că acesta avea groapa dinspre nord cuptorită. V. Leahu notează vizavi de acest aspect: "se poate face supoziția că o asemenea locuință era destinată nu atât adăpostirii oamenilor, cât mai degrabă păstrării proviziilor și altor obiecte"⁹⁵. Posibil, ca într-o situație asemănătoare, aceasta ținând seama de arsura pereților, să fi fost și groapa A de la București-*Roșu*. Alte exemple de bordeie cuptorite, fără vetre în interior, dar cu stâlp central, adăpostind un material de umplură eterogen - găsite în mediile culturale Vinkovci și Somogyvár, au fost socotite tot depozite⁹⁶.

c. Este posibil ca în unele așezări, să se fi folosit la locuit exclusiv bordeiele. Totuși, bănuim că, în una și aceeași așezare, au fost în uz atât astfel de complexe cât și locuințe de suprafață⁹⁷.

d. Deoarece nici o așezare nu a fost cercetată exhaustiv, nu știm care va fi fost densitatea bordeielor dintr-o așezare, precum și suprafața din jur alocată unui bordei. Dar, cunoaștem că între bordeiele A și B de la București-*Roșu* a existat o distanță de cca 5 m⁹⁸, ea fiind apropiată în cazul complexelor de locuit (notate L 1 și L 2) de la Căscioarele⁹⁹ și mai mare în cazul celor de la București-*Dudești*

(notate Gr. 1 și Gr. 2)¹⁰⁰. Bordeiele de la București-*Căfelu Nou*, care se aflau la distanță apreciabilă unul de altul și aparținând de două așezări Glina distincte¹⁰¹ nu pot fi luate în discuție.

e. *Inventarul bordeiilor*, așa cum am precizat, este eterogen, oferindu-ne chiar și în aceste condiții unele date privind ocupațiile purtătorilor Glina. Obiectele din lut ars (greutăți de la plasele de pescuit, fusaiiolele, lingurile, roțițele de care în miniatură, idolii antropomorfi și zoomorfi), din os și corn (sule, ace, planta-toare etc.), mai puțin cele din metal și mai ales ceramica ne înlesnesc drumul spre cunoașterea (evident parțială) a vieții cotidiene și, acolo unde este cazul, religioase.

f. Cantitatea de cenușă, cărbuni și chirpic ars din bordeie este remarcabilă în majoritatea cazurilor. Analiza situațiilor întâlnite i-a făcut pe descoperitori să afirme că bordeiele de la București-*Dudeșt*¹⁰², Morărești, București-*Roșu*¹⁰³ etc. au fost incendiate. Similar este și cazul locuințelor de suprafață, ceea ce ne face să ne întrebăm dacă așezările Glina au fost incendiate ca urmare a unor lupte sau, mai degrabă, incendiile au fost provocate chiar de locuitori la părăsirea sătucului sau a locuințelor sau cu ocazia decesului unuia dintre locuitori (proprietarul ? sau unul din membrii familiei ce locuia acolo?). Foarte probabil că un rol major a jucat ceea ce numim comportamentul teritorial. Este evident că, "intoleranța spațială nu conduce în mod necesar la luptă"¹⁰⁴, fapt ce a fost valabil, poate, și pentru mediul Glina.

g. Bordeiele nu sunt o raritate în zonele învecinate culturii Glina. În mediul Coțofeni s-au găsit mai multe gropi, care au fost socotite de descoperitori bordeie¹⁰⁵. Dar și aici, ca și în cazul culturii Glina, există pericolul, ca atunci când nu se semnalează amenajări interioare, să vorbim de fapt de simple adâncituri săpate de mâna omului fără a ști exact destinația lor.

Purtătorii culturii Schneckenberg, în lumina actualului stadiu de cercetare, se pare că nu au construit bordeie. Posibil ca relieful pe care și-au întemeiat așezări să nu fi permis acest lucru. În schimb, tot în Ardeal, la Alba Iulia, în aria de răspândire a grupului cultural Șoimuș, a fost cercetat și un bordei¹⁰⁶. De asemenea, în (semi-)bordeie vor locui și purtătorii grupului Livezile¹⁰⁷.

2. *Locuințele de suprafață*: București-*Glina*¹⁰⁸, București-*Ciurel*¹⁰⁹, Greci¹¹⁰, Crivăț¹¹¹, Odaia Turcului¹¹², Mihăilești-*Tufa*¹¹³, Varlaam¹¹⁴, Schitu-*La Conac* (fig. 20/1-2; 22/1-2)¹¹⁵, Schitu-*Gaura Despei* (fig. 21/1-2)¹¹⁶, Căscioarele¹¹⁷, Căscioarele-*Mănăstirea Cătălui*¹¹⁸. În partea de apus a ariei Glina au fost descoperite, de asemenea, astfel de adăposturi: Drăgănești-Olt¹¹⁹, Branet¹²⁰, Morărești¹²¹.

2.1. *Forma locuințelor de suprafață*:

a. *fără un contur clar*. Locuințele de acest tip se prezintă sub forma unor complexe cu două laturi mai lungi și alte două mai scurte, care poate au fost eventual rectangulare, posibil cu colțurile rotunjite: Mihăilești-*Tufa*¹²², Schitu-*La Conac* și Schitu-*Gaura Despei*¹²³, Greci¹²⁴. Aceiași situație o găsim în întreg spațiul Glina: Drăgănești-Olt¹²⁵, Govora Sat-*Runcur*¹²⁶, Ostrovul Corbului¹²⁷ etc.

b. *ovale*: Căscioarele ¹²⁸.

Unii autori vorbesc, chiar și în cazul când nu se cunosc dimensiunile exacte ale locuințelor, că acestea erau rectangulare: Branet¹²⁹ (*dreptunghiulare*: majoritatea locuințelor; *pătrate*: locuința nr. 13, cercetată în anul 1981, avea dimensiunile de 6x6 m¹³⁰, iar locuința nr. 12/ 1979 de 4x4 m¹³¹).

2.2. *Dimensiunile locuințelor de suprafață*:

a. *de dimensiuni relativ modeste sau de categorie mijlocie*: Schitu-La Conac¹³² și Schitu-Gaura Despei¹³³, Mihăilești-Tufa¹³⁴, Odaia Turcului¹³⁵, Glina¹³⁶, Crivăț¹³⁷. Pentru Oltenia vezi descoperirile de la Branet¹³⁸.

b. *de dimensiuni mari*: Căscioarele¹³⁹. Complexe de acest gen au apărut și la Branet¹⁴⁰.

2.3. *Amenajările din interiorul locuințelor de suprafață*:

Față de inventarul bordeielor, cel al complexelor de tipul pe care îl analizăm acum este mult mai bogat:

a. *podele*:

a.1. *fără podele*: majoritatea complexelor de locuit de acest tip nu beneficiază de podele amenajate.

a.2. *cu podele*: Odaia Turcului: "În ambele straturi podelele locuințelor erau amenajate dintr-un strat de lut galben, gros de 5-10 cm" ¹⁴¹. La Crivăț "colibele au avut podine de lut galben, care a fost puternic bățătorit. Podina unei colibe - din cele două descoperite în 1965 - avea o grosime numai de 0,025-0,030 m" ¹⁴².

b. *vetre de foc*: Odaia Turcului¹⁴³, Greci¹⁴⁴, Căscioarele (L 1)¹⁴⁵, Mihăilești-Tufa (L 4)¹⁴⁶, Schitu-La Conac (L 3)¹⁴⁷, Schitu-Gaura Despei (L 6) ¹⁴⁸. Vetre de foc au fost găsite și în interiorul complexelor de la Branet¹⁴⁹ (locuințele nr. 5-7, 10, 12, 13), Morărești ¹⁵⁰, Drăgănești-Olt ¹⁵¹.

c. *cuptoare menajere*: Glina¹⁵².

În vestul Munteniei, la Drăgănești-Olt¹⁵³ (LG 2) a fost identificată o a doua construcție de acest tip, care aparține culturii Glina.

d. *gropi sau adâncituri*: Schitu-Gaura Despei (G 6 -groapă de provizii-din L7¹⁵⁴). Aici trebuie semnalată și descoperirea de la Branet¹⁵⁵.

2.4. *Modul de construire al locuințelor de suprafață*:

a. În perimetrul nici uneia dintre locuințele investigate nu s-au identificate urme de pari¹⁵⁶.

b. Locuințele au fost depistate pe baza concentrărilor de chirpic, cenușă (în cantitate mai mică față de cea descoperită în bordeie), material ceramic și litic, resturi osteologice.

c. În majoritatea cazurilor se poate vorbi de complexe de locuit (colibe) cu pereții subțiri, din nuiete și puțină lipitură (Schitu-La Conac, Schitu-Gaura Despei, Varlaam).

Locuințe de tip paintă, cu pereții groși, formate din nuietele cu un diametru mai mare, cantitate masivă de chirpic, compusă din bulgări mari, cărbune au fost depistate la Branet¹⁵⁷.

Așadar, *perfeții locuințelor* erau lucrați dintr-o împletitură de nuiete pomosită cu lut (în unele cazuri acesta avea în compoziție paie sau ierburi), iar acoperișul era același ca la bordeie.

2.5. Densitatea și dispunerea locuințelor în cadrul așezărilor.

a. Nu putem ști, cu exactitate, numărul de locuințe de suprafață ale unei așezări Glina. În prima așezare de la Schitu (*La Conac*) au fost identificate 4 locuințe (fig. 9/2)¹⁵⁸, iar la Schitu-*Gaura Despei* (fig. 9/2) un număr de șase¹⁵⁹. La Odaia Turcului, din cele 11 locuințe de suprafață descoperite, 8 aparțin culturii Glina¹⁶⁰. Din păcate autoarea cercetării nu precizează câte sunt atribuite fiecărei faze Glina din așezare, în consecință orice discuție pe tema densității respectivelor complexe este superfluă. La Branet, în cele două niveluri, au fost cercetate un total de 14 locuințe de suprafață¹⁶¹.

b. Distanțele dintre locuințe puteau fi destul de reduse, cum este, parțial, cazul celor de la Branet, dar și mai mari - cca 7m - cum sunt cele de la Schitu-*La Conac*¹⁶².

c. În toate așezările cercetate ale culturii Glina, locuințele de suprafață nu sunt amplasate după un anumit plan, dispunerea lor fiind haotică.

2.6. Discuții cu privire la locuințele de suprafață:

a. Majoritatea complexelor de locuire din aria culturii Glina o reprezintă acest tip de construcție.

b. Ele au fost folosite pe întreaga evoluție a culturii și în toate regiunile geografice unde purtătorii aceștea au întemeiat așezări.

c. Această categorie de locuință a fost preferată probabil pentru ușurința cu care putea fi ridicată, mai ales dacă ținem seama de faptul că grupurile Glina erau în permanentă mișcare. Locuința de suprafață prezenta dezavantajul de a nu oferi, în special în anotimpurile răcoroase, aceiași protecție ca bordeiele, mult mai călduroase, de aceea unele dintre ele au fost poate dotate cu vetre de foc fixe.

d. Ca și în cazul bordeielor, inventarul locuințelor de suprafață este diversificat, întâlnindu-se piese ceramice, unelte din lut, os, corn, piatră și foarte rar din metal.

e. Toate locuințele de suprafață au fost distruse de incendii. Cauzele acestora din urmă le-am discutat mai sus, în capitolul dedicat bordeielor.

f. Un caz unic în aria culturii Glina îl constituie descoperirea de la Căscioarele, unde în L 1 a fost găsit un mormânt. Scheletul, "notat M 1, (era, nn.) deșus în poziție puternic chircită, într-o groapă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite. Scheletul era culcat pe stînga, orientat NE/SV, cu capul la NE privirea la E, cu mîna stîngă sub cap și dreapta pe piept"¹⁶³. Și cu un alt prilej ne-am exprimat îndoiala ca defunctul să fi

aparținut comunității Glina¹⁶⁴. Chiar dacă autorul afirmă că "nivelul de plecare al gropii mormântului este situat sub nivelul aglomerării ceramice"¹⁶⁵, este mult mai probabil că avem de a face cu o înhumare ulterioară distrugerii sau părăsirii așezării Glina de aici¹⁶⁶, pământul de umplutură al gropii mormântului cu material Glina (chirpic, ceramica etc.) vorbește de la sine despre acest lucru.

g. Locuințele de suprafață sunt cunoscute în aproape toate manifestările culturale contemporane culturii Glina. În cultura Coțofeni, pe lângă bordeie au fost ridicate și colibe și adăposturi de suprafață construite solid¹⁶⁷.

O locuință rectangulară de mărime apreciabilă a fost investigată în aria descoperirilor de tip Copăceni¹⁶⁸, iar în cultura Șoimuș apar și locuințe de suprafață cu o structură lemnoasă solidă, lipită cu lut¹⁶⁹.

La începutul cercetărilor în așezările Schneckenberg¹⁷⁰ nu au fost descoperite locuințe de suprafață clar conturate. Ulterior, investigațiile de la Cuciulata¹⁷¹, au permis cunoașterea mai bună a acestui tip de locuință. Astfel, alături de colibe, ale căror dimensiuni nu au putut fi precizate, s-au găsit și adăposturi mai mari (4,05 x 3,65 m), podite cu lespezi de calcar, ce aveau în perimetrul lor clar delimitat de pari, o laviță și o vatră de foc.

Informațiile privind locuințele de suprafață ale culturii Schneckenberg, au fost completate de rezultatele cercetărilor de la Sfântu Gheorghe-Örkö¹⁷², unde podina construcției rectangulară era din lut bătătorit, care prezenta urme de ardere secundară.

Tot rectangulară erau și locuințele culturii Jigodin, investigate la Leliceni¹⁷³. Acestea erau de dimensiuni mai reduse în comparație cu cele Schneckenberg sau Coțofeni.

În colibe simple vor locui și comunitățile grupului Livezile¹⁷⁴, culturilor Vinkovci și Somogyvár¹⁷⁵.

GROPI

În majoritatea așezărilor Glina din Muntenia, dar și din Oltenia, cercetate pe cale arheologică, au fost descoperite gropi (nu ne referim aici la cele ale bordeielor).

1. Locul de amplasare:

a. în perimetrul locuințelor: Schitu-Gaura Despei (locuință de suprafață), București-Ciurel (bordei)¹⁷⁶.

b. în afara locuințelor: Odaia Turcului¹⁷⁷, București-Cățelu Nou¹⁷⁸, București-Lunca Bârzești¹⁷⁹, Udeni¹⁸⁰, Mihăilești-Tufa¹⁸¹, Varlaam¹⁸², Schitu-La Conac¹⁸³, Schitu-Gaura Despei (fig. 17/2)¹⁸⁴, Căscioarele-Mănăstirea Cătălu¹⁸⁵. Exemple în acest sens pentru alte regiuni locuite de comunitățile Glina, sunt Drăgănești-Olt¹⁸⁶, Morărești¹⁸⁷.

2. Forma gropilor:

a. *în formă de pară*: București-*Cățelu Nou*¹⁸⁸, Mihailești-*Tufa* (Gr. 3), Schitu-*La Conac* (Gr. 1-3, 5)¹⁸⁹, Schitu-*Gaura Despei* (Gr. 4-6)¹⁹⁰. Gropi identice au apărut și la Drăgănești-Olt¹⁹¹.

b. *în formă de clopot*: București-*Cățelu Nou*¹⁹², Mihăilești-*Tufa* (Gr. 1-2, 4-5), Căscioarele-*Mănăstirea Cătălui*¹⁹³.

c. *tronconică*: Udeni¹⁹⁴. În Oltenia, la Morărești (Gr. 5)¹⁹⁵, a fost investigat un astfel de complex.

d. *cilindrică*: București-*Militari Câmpul Boja*¹⁹⁶, Varlaam¹⁹⁷. La Morărești (Gr. 4)¹⁹⁸ a fost cercetată o groapă asemănătoare.

e. *în formă de trapez*: Schitu-*La Conac* (Gr. 4)¹⁹⁹.

3. Modul de construire al gropilor.

a. Majoritatea gropilor constituie simple adâncituri, săpate de la nivelul de călcare din vremea respectivă, fără alte amenajări.

b. La Schitu-*Gaura Despei*, Gr. 6, aflată sub L 7 și aparținând acesteia, era lipită cu un strat de lut fin și ars (gros de 0,06-0,08 m).

c. Probabil o parte dintre gropi (cele de provizii) au fost acoperite cu un capac (de lemn ? de lut ?).

4. Destinația gropilor.

a. *menajere* (de adăpostire a gunoierului ?)²⁰⁰: Schitu-*La Conac* (Gr. 2), București-*Cățelu Nou* (ambele gropi Glina), București-*Militari Câmpul Boja* (Gr. 6), Mihăilești-*Tufa* (toate cele 5 gropi), Varlaam, Căscioarele-*Mănăstirea Cătălui*²⁰¹. În vestul Munteniei, la Drăgănești-Olt, și în Oltenia, la Morărești, s-au găsit complexe ce au avut aceeași destinație.

b. *de provizii*: Udeni (Gr. 1 și 2)²⁰², Schitu-*Gaura Despei* (Gr. 6 de la L 7)²⁰³, București-*Ciurel* (Gr. 1).

c. *loc unde se făcea focul*: București-*Ciurel*.

d. *de cult*. Gr. 5 de la Schitu-*Gaura Despei* (fig.17/2), "aflată nu departe de o locuință (nr. 8, nn.), și pornind clar din stratul Glina, ea conținea pe fundul ei scheletul decapitat al unui câine, având ca și locuința amintită orientarea NV-SE. Lângă schelet se găsea un vas miniatural, cu vagi urme de ocră și un fragment mai mare dintr-un recipient (în forma de sac) Glina, care avea imediat sub buza alveolată un șir de găuri-butoni presați din interior spre exterior. În rest groapa era umplută cu pământ, cenușă și rare pigmenți de chirpic"²⁰⁴.

Posibil ca, din această categorie de gropi, să facă parte și altele, precum cele de la București-*Cățelu Nou* sau Popești-Leordeni (informație de la domnul V. Leahu).

5. Inventarul gropilor.

a. Ca și în cazul bordeielor și locuințele de suprafață, și inventarul gropilor este foarte diversificat. Alături de chirpic, cenușă, cărbune au fost descoperite ceramică, mai ales fragmentară, piese din os, corn, piatră și lut ars. Inventarul nu

oferă, așadar, argumente foarte clare în identificarea funcționalității unei gropi.

b. *Inventarul* gropilor (și al locuințelor) permite totuși avansarea unor ipoteze privind viața comunităților culturii Glina.

6. *Discuții:*

a. *Dimensiunile* gropilor, modul de construcție, formele variate ne arată că gropile nu erau săpate după un anumit tipic.

b. Probabil fiecare locuință avea ca anexă o groapă sau mai multe. Distanța dintre locuințe și gropi ne oferă, poate, date privind perimetrul din așezare în folosința unei gospodării (familii ?). La Schitu-*La Conac* între locuințe și gropi exista o distanță de cca 1,80-2,54 m, la Schitu-*Gaura Despei* distanța măsura 1,50-1,87 m. Groapa menajeră de la București-*Cățelu Nou* (cercetată în 1960) se afla la 6,50 m de semibordei²⁰⁵, iar cea cercetată în 1963 la 15 m de bordei²⁰⁶.

c. Gropile (ca dealtfel și locuințele) sunt prezente atât în așezări cu strat mai consistent, cât și în cele cu strat subțire. Ele au fost folosite atât în locuri unde comunitățile Glina se instalau pentru mai mult timp, cât și în cele în care ei au poposit pentru o perioadă mai scurtă.

VETRE DE FOC

1. *Locul de amplasare al vetrelor de foc:*

a. *în perimetrul (sau perimetrul probabil) al locuinței:* Greci²⁰⁷, Odaia Turcului²⁰⁸, Căscioarele²⁰⁹, Mihăilești-*Tufa*²¹⁰, Schitu-*La Conac*²¹¹, Schitu-*Gaura Despei*²¹². O "vatră" de foc, de fapt o groapă (Gr. 2), a fost descoperită și în bordeiul de la București-*Ciurel* (fig. 14/1-2).

Vetre de foc au fost găsite și în locuințe la Branef²¹³, Govora Sat-*Runcuri Cioba*²¹⁴, Râmnicu Vâlcea-*str. Calea lui Traian*²¹⁵, Țeica²¹⁶ Morărești²¹⁷, Drăgănești-Olt²¹⁸.

b. *în afara perimetrului locuințelor:* Schitu-*La Conac* (V 1 și V 3)²¹⁹, Schitu-*Gaura Despei* (V 1)²²⁰, București-*Glina*²²¹.

2. *Forma vetrelor de foc:*

a. *rotunde:* Căscioarele²²², Mihăilești-*Tufa*, Schitu-*La Conac* (V 1). La Branef²²³, de asemenea, s-au găsit astfel de vetre (în L 5-7, 10, 12, 13)

b. *ovale:* Schitu-*La Conac* (V 2 și V 3). O groapă ovală s-a descoperit și la Morărești²²⁴.

c. *semiovale:* Schitu-*Gaura Despei* (V 1 și V 2)²²⁵.

3. *Dimensiunile vetrelor de foc:*

Acestea variază în funcție de forma vetrei. La Greci vatra este de 0,75 m, iar la Schitu-*La Conac* și Schitu-*Gaura Despei* dimensiunea varia între 0,60-1,20 m. La Branef se vorbește de vetre cu diametrul între 0,70-1,50 m²²⁶.

4. Modul de construire al vetrelor de foc:

a. *direct pe sol (pe nivelul de călcare)*: Odaia Turcului²²⁷, Schitu-La Conac²²⁸, Schitu-Gaura Despei²²⁹, Greci²³⁰. Astfel de construcții identificându-se la Braneț (vetrele locuințelor 5, 8)²³¹ și la Morărești.

În aria vestică a culturii s-au ridicat vetre și pe un pat de fragmente ceramice. Braneț (vetrele din L 4 și 6)²³², Drăgănești-Olt.

5. Răstimpul în care au fost în uz vetrele de foc:

a. *pentru o perioadă scurtă* = vetre fără refaceri: Mihăilești-Tufa, Schitu-La Conac, Schitu-Gaura Despei. Un exemplu asemănător îl constituie Braneț (vetrele din locuințele nr. 5 și 8)²³³.

b. *pentru o perioadă mai lungă* = vetre cu refaceri: Schitu-La Conac (V 2). Notăm și descoperirile de la Morărești²³⁴, Drăgănești-Olt, Braneț (vetrele din locuințele nr. 4, 6, 7, 9)²³⁵.

6. Destinația vetrelor de foc:

a. *menajere (gătit și încălzit)*. Majoritatea vetrelor de foc pot fi incluse în această categorie. În aproape toate cazurile în jurul acestora se grupează un bogat material arheologic (ceramică, unelte din piatră, os, corn și lut ars, oase de animale)²³⁶.

b. *(și) de cult (?)*. La Schitu-La Conac vatra de foc era "înconjurată de un vas în formă de sac păstrat *in situ*, un recipient miniatural (întreg și altul fragmentar, n.n.) în care au putut fi observate urme de ocră, un idol zoomorf din lut ars, unelte din silex (lamă), o roțiță de car în miniatură. Este posibil ca această vatră să fi avut o destinație cultică (?)²³⁷. Desigur, afirmația noastră poate fi lesne pusă sub semnul întrebării. Totuși, nu trebuie să excludem ipoteza emisă. Și la Braneț²³⁸, lângă vatra de foc din L 10, a fost descoperită o roțiță de car²³⁹, dar și un toporaș-votiv cu gaură de înmănușare, lucrat din lut fin. Posibil, să avem de-a face, și în acest caz, de argumente în plus, care să ne permită a gândi că vetrele de foc au funcționat în anumite momente și ca vetre de cult.

CUPTOARE

1. *Amplasamentul cuptoarelor*: în perimetrul locuințelor (de suprafață): Glina²⁴⁰. Constatarea este valabilă și în cazul cuptorului de la Drăgănești-Olt.

2. *Funcționalitatea cuptoarelor*: toate au avut un caracter menajer (de gospodărie), folosind la prepararea hranei sau la copt pâine.

3. *Modul de construcție*: chiar dacă s-au păstrat în condiții precare, putem spune că, de exemplu, cuptorul de la Drăgănești-Olt, de mici dimensiuni, de formă ovală, având aceeași orientare ca și locuința, și fiind construit în prelungirea vetrei de foc, nu era diferit de restul construcțiilor de acest tip din Epoca bronzului românesc. Înspre interior pereții erau arși la roșu, iar în exterior lutul fin, amestecat cu mici fragmente ceramice (ale culturii Glina), prezenta crăpături ce nu au fost reparate.

DISCUȚII GENERALE PRIVIND AȘEZARILE, LOCUINȚELE, GROPILE, VETRELE DE FOC ȘI CUPTOARELE

1. Mircea Eliade afirma printre altele: "casa este sanctificată, în parte sau în întregime, printr-un simbolism ori ritual cosmogonic. Așezarea într-un anume loc, construcția unui sat sau doar a unei case implica așadar o hotărâre de cea mai mare importanță, pentru că aceasta privește existența însăși a omului: este vorba, de fapt, de crearea propriei "lumi" și de asumarea responsabilității de a o păstra și de a o reînnoi. (...) Orice construcție și orice inaugurare a unei locuințe noi echivalează într-un fel cu un nou început, cu o nouă viață"²⁴¹. Transmutând această idee pentru vremuri mult mai vechi, putem socoti că și în cazul locuințelor culturii Glina este valabilă afirmația autorului, ținând seama, mai ales, de conservatorismul credințelor legate de viața spirituală. Am făcut această apropiere cu toate că, descoperirile în perimetrul (sau perimetrul probabil) al locuințelor sau din imediata lor apropiere nu ne oferă date precise cu privire la aceasta. Poate și faptul că toate locuințele cercetate, au fost trecute prin foc, ne arată că, odată cu moartea unuia dintre locuitorii ei sau părăsirea ei prin abandonarea satului, trebuia, poate, să "moară" și locuința.

2. În expunerea noastră, am preferat, pentru reconstituirea cât mai aproape de realitatea acelor vremi, analiza tuturor elementelor locuințelor (groapă de bordei, pereți, acoperiș, gropi adiacente, vetre de foc, cuptoare), văzând în această cale un demers mai viabil și cu rezultate mult mai bune în studierea arhitecturii domestice²⁴².

3. Cum am precizat deja, lipsa cercetărilor exhaustive într-o așezare, ne îngreunează analiza cu privire la dispunerea locuințelor în aceasta. După primele săpături de la Braneț, Petre Roman a afirmat că cele trei locuințe descoperite sunt într-o linie²⁴³. Investigațiile ulterioare vor arăta că și în această așezare locuințele sunt amplasate fără o ordine anume. În nici o așezare Glina, chiar în cele oarecum mai intens cercetate cum ar fi, de exemplu, cele de la Schitu, nu se poate vorbi de o dispunere în așezare, după un anumit plan, a locuințelor și/sau a gropilor.

4. Orientarea locuințelor și/sau gropilor (acolo unde este cazul) este variabilă; nici în această privință nu există o regulă. La Schitu-*La Conac* și la Schitu-*Gaura Despei* orientarea tuturor locuințelor a fost NV-SE, adică identică celei a unei părți o caselor satului actual, mai exact cu clădirile ridicate la începutul secolului nostru²⁴⁴. În mod cert, locuitorii Glina au luat și ei în considerare, la construirea locuințelor mediul ambiant, direcția din care băteau vânturile etc.

5. În actualul stadiu de cercetare, informațiile cu privire la ceea ce au servit, cu adevărat, construcțiile culturii Glina sunt lacunare. Majoritatea specialiștilor sunt de părere că avem de a face cu locuințe. Posibil, cum am notat mai sus, ca

unele să fi fost depozite. Nu excludem nici idea că locuințele mari (mai ales cele de la Branef) să fi fost spații special amenajate - de exemplu - pentru adunarea războinicilor sau a bărbaților.

Nici unul din adăposturile descoperite, nu poate fi considerat ca o construcție destinată unei activități anume, cum este cazul "locuinței-atelier" de la Mironcești-*La Panaiț*²⁴⁵, tot în Bazinul Argeșului, dar care aparținut culturii Tei.

6. Imaginea noastră cu privire la locuințele Glina este posibil să fie deformată. Viitoare, eventuale, reconstituiri, precum cele practicate în străinătate în cazul altor culturi²⁴⁶, ne vor oferi, poate, date noi.

7. Chiar dacă am presupus că fiecare locuință era deservită de câte o groapă, totuși realitatea din teren nu pare până acum să confirme acest lucru. Ceea ce ne face să ne întrebăm dacă membrii aceleiași familii ce locuiau în adăposturi diferite, nu foloseau în comun gropile (mai ales cele de provizii) și chiar vetrele de foc exterioare. Acest fapt ar deschide unele perspective noi în investigarea vieții economice, dar și asupra dinamicii demografice. Totuși, în cazul vetrelor de foc fixe, lipsa acestora poate era suplinită de prezența celor portabile²⁴⁷. Interesant este că, de obicei, cuptoarele menajere (de gospodărie) își găseau locul în locuințe și nu în afara lor (cel puțin nu au fost descoperite până în prezent).

8. Cu mare greutate putem să facem unele afirmații privind numărul de persoane care locuiau într-un adăpost. Posibil, judecând după media dimensiunilor locuințelor, numărul indivizilor să se fi ridicat la cinci-șase (doi adulți și restul copii). Pornind de la această cifră, în mod ipotetic și ideal, putem aprecia că totalul populației cătunului Glina de la Schitu-*Gaura Despei*, unde au fost descoperite 6 locuințe aparținând aceleiași moment de locuire, în condițiile în care considerăm că au fost investigate toate adăposturile existente în acea vreme (fapt, care, în opinia noastră este puțin probabil), se ridică la maximum 30-36 de persoane.

9. Perimetrul locuit dintr-o așezare (locuințele și spațiile dintre ele) arată clar că acolo nu-și găseau adăpostul și animalele. Probabil acestea ocupau o zonă imediat lângă acest perimetru, fiind protejate prin garduri sau, poate, un anumit tip de adăpost pe care nu putem să-l sesizăm pe cale arheologică.

10. Ridicarea unor construcții au cerut în multe culturi ale preistoriei practicarea unor sacrificii²⁴⁸. Mediul Glina nu ne-a oferit nici o dovadă în acest sens²⁴⁹.

11. În Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare nu au fost semnalate *locuiri în peșteri*. Acest tip de "locuință" este specific mai ales purtătorilor culturii Glina din nordul Olteniei. Peșterile de aici - Baia de Fier, Ciunget-Lotru, Peștera Haiducilor etc.²⁵⁰ - au oferit adăpost pentru perioade scurte de timp unor grupuri restrânse de păstori. Unele comunități Glina vor "copia" pe cei al cărui teritoriu îl vor ocupa treptat, și anume pe purtătorii culturii Coșofeni. Petre Roman²⁵¹ va arăta că în mediul cultural amintit, au existat în peșteri sălașe sezoniere, dar și altele de

mai lungă durată. Acest fapt va fi confirmat și de descoperirile din Peștera Bolii, com. Bănița, jud. Hunedoara, unde comunitatea respectivă a fost nevoită datorită condițiilor specifice să-și ridice locuințe cu schelet de lemn și împletitură de nuiele, pereții fiind acoperiți cu un strat de lut²⁵².

Unele comunități Schneckenberg²⁵³ și ale grupului Livezile²⁵⁴ au locuit și ele temporar în peșteri.

MONUMENTE FUNERARE

a. București-*Fundeni Ziduri între VII*. Într-un fost ostrov al lacului Fundeni s-a descoperit un înhumat, al cărui schelet era culcat pe stânga, cu genunchi strânși în dreptul feței. După Sebastian Morintz și D. V. Rosetti, defunctul avea la picioare și la cap câte un vâscior. Orientarea scheletului era SV (capul) - NE (picioarele)²⁵⁵.

Din păcate, alte date nu ne-au fost oferite de autorii investigației. Totuși, aceștia buni cunoscători ai culturii Glina, a ceramicii acesteia, atribuie cu fermitate mormântul perioadei în discuție. De aceiași părere sunt și Petre Roman²⁵⁶ și Mircea Petrescu-Dîmbovița²⁵⁷.

b.1. Căscioarele-*Cătălui*. Autorul ceretărilor, Dan Basarab Nanu, descrie astfel situația întâlnită: "Descoperirea unor fragmente ceramice în capătul de nord-est a lui S 1, a determinat deschiderea unei alte secțiuni devenită prin extindere C 1. Aici a fost surprinsă continuarea aglomerării de material arheologic din S 1, sub forma unei depuneri masive de ceramică pe o porțiune de 1/2,5 m. Probabil, inițial aceasta era mai mare acoperind și spațiul din S 1 sub forma unui oval, însă nivelarea zonei pentru terasare a făcut ca aproape jumătate din complex să se piardă. Depunerea, pe porțiunea surprinsă începe de la 0,10 m și continuă pînă la 0,40-0,45 m constînd din fragmente ceramice (unele sparte *in situ*), oase de animale, resturile unei vetre portabile cu urme de susținere pentru pari. La 0,45 m față de nivelul actual de călcare, aproximativ în centrul complexului a fost descoperit un schelet, notat M 1, deus în poziție puternic chircită, într-o groapă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite. Scheletul era culcat pe stînga, orientat NE/SV, cu capul la NE, privirea la E, cu mîna stîngă sub cap și dreapta pe piept. Nivelul de plecare al gropii mormîntului este situat sub nivelul aglomerării ceramice"²⁵⁸.

Cu privire la această descoperire, Radu Băjenaru afirmă cu convingere: "Un singur mormânt poate fi atribuit cu certitudine culturii Glina. Este vorba de complexul funerar descoperit în așezarea de la Căscioarele (jud. Călărași)...Este cert că ne aflăm în fața unei înmormântări speciale, cu un rit deosebit, ce nu poate fi extins la întreaga cultură Glina"²⁵⁹. Cu această din urmă apreciere suntem întru totul de acord. Numai că, o analiză atentă a situației arheologice întâlnite, cum ar fi materialul arheologic eterogen, care înconjură complexul funerar, dar era prezent în mormânt, precum și adîncimea mică la care fusese deus decedatul, aspecte ce

sunt toate sesizabile în desenele și fotografiile reproduse, la care se adaugă informațiile oferite cu gentilețe de alți participanți la investigațiile de la Căscioarele, ne fac să credem că avem de-a face cu o înmormântare ulterioară culturii Glina, într-o locuință a acesteia.

Cu greu putem accepta că purtătorii Glina și-au depus mortul, care a decedat probabil de moarte naturală, scheletul ne reprezentând urme de violență²⁶⁰, la numai 0,35 m adâncime (0,45 m adâncimea gropii funerare - 0,10 m nivel de unde începe depunerea de material arheologic). Admițând chiar că s-a organizat un banchet funerar care a lăsat urme pe o suprafață deosebit de întinsă pentru acest gen de ospețe, este imposibil de admis că, au fost risipite multe fragmente ceramice ce formează chiar un strat (!) și numai câteva s-au spart *in situ*. La această se adaugă surprinzătorul fapt că și în mormânt se găsește un material arheologic eterogen, care nu seamănă cu resturile unui banchet funerar, ci, mai degrabă, cu depuneri dintr-o locuință.

Suspectă este prezența unui material osteologic, asemănător deșeurilor menajere²⁶¹, care se compune dintr-o varietate remarcabilă de fragmente de oase de animale domestice și sălbatice: bovine, ovicaprine, suine, cerb, câine²⁶².

DISCUȚII

1. În bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare, așa cum s-a putut vedea, până în prezent nu există temeieri ferme despre descoperiri funerare ale culturii Glina. Credem, în acest context, că resturile osteologice umane de la Grădiștea Chimogi, cu greu pot fi legate de materialele Glina din același punct.

2. Extinderea investigației noastre în întreg arealul acestei manifestări a BT ne prilejuiește aceiași constatare puțin încurajatoare. La Drăgănești Olt-*Corboiaca*, în zona centrală a *tell*-ului au fost descoperite mai multe morminte, dintre care 6 au fost cercetate cu toată atenția. Acestea, inițial atribuite culturii Glina, se pare că au aparținut, mai degrabă, sfârșitului eneoliticului²⁶³.

La fel de incertă este și situația mormântului de incinerare în cistă Govora Sat-*Runcurt*²⁶⁴, considerat de Gheorghe Petre-Govora un monument funerar al purtătorilor culturii Glina.

Singurele morminte Glina certe sunt cele în tumuli de la Verbița²⁶⁵, din Oltenia, dar ele aparțin fazei finale ale culturii, moment când pe Argeș dispăruseră deja comunitățile acestei manifestări.

MATERIALUL ARHEOLOGIC

OBIECTE LITICE

1. Analizei noastre îi sunt supuse atât uneltele, armele și alte piese din piatră cioplită (de silex), cât și cele din piatră șlefuită.

2. Piesele litice din mediul Glina, din teritoriul care face obiectul acestei lucrări ocupă în ierarhia materialelor arheologice scoase la lumină, prin cantitate, un loc doi, după ceramică. Dar chiar și așa, putem vorbi de relativ puține obiecte litice²⁶⁶.

3. Materialul din piatră a fost recuperat ca rezultat al săpăturilor, dar și al cercetărilor de teren.

4. Unelte, arme și podoabe din piatră s-au găsit în așezări²⁶⁷, în special în locuințe (de suprafață și în bordeie), dar și în gropi și în stratul arheologic învecinat acestora.

5. Până în prezent, nu a fost acordată o atenție specială întregului lot de piese din piatră. Referiri mai ample cu privire la uneltele și armele de piatră cioplită au fost făcute de Alexandru Păunescu²⁶⁸. Constatările sale vor constitui baza celor scrise sintetic despre acest subiect de Petre Roman²⁶⁹ și Jan Machnik²⁷⁰. Desigur, problematica acestor piese va intra, chiar dacă numai tangențial, în preocupările tuturor specialiștilor, care au făcut cercetări în obiective arheologice ale culturii Glina.

Constanța Boroneanț și Vasile Boroneanț²⁷¹, respectiv Cristian Schuster și Mircea Munteanu²⁷² au arătat un interes oarecum mai mare topoarelor din piatră. Gheorghe Petre-Gușera, în schimb, face o analiză mai amplă a topoarelor de tip "minier"²⁷³.

CARACTERISTICILE PIESELOR DIN PIATRĂ

1. *Materia primă*²⁷⁴:

1.1. *silex-ul "prebalcanic"* a fost folosit, așa cum a stabilit Al. Păunescu²⁷⁵, la lucrarea *uneltelor sau armelor din piatră cioplită*.

1.2. *piesele de piatră șlefuită* au fost realizate, în majoritatea cazurilor, din *materie primă locală* (granit negru, granit marmorat, diabaz, diorit).

2. *Tehnici de lucru a uneltelor și armelor din piatră:*

2.1. *prin cioplire și retușare* în cazul pieselor de silex²⁷⁶.

2.2. *prin șlefuire*, în principal, când vorbim de cealaltă categorie de piese.

3. *Funcționalitate*: majorității pieselor de piatră li s-au putut stabili scopul pentru care au fost prelucrate; totuși, în unele cazuri, rostul lor cu greu a putut fi precizat²⁷⁷.

3.1. *unelte*.3.1.1. Al. Păunescu împarte uneltele de *silex* în trei categorii²⁷⁸:3.1.1.a. *unelte simple*;3.1.1.b. *unelte duble sau multiple*;3.1.1.c. *unelte combinate cu funcție multiplă*.3.1.2. Trebuie arătat că uneltele din *piatră șlefuită* pot fi divizate în două tipuri:3.1.2.a. *unelte simple* (de ex.: râșniță);3.1.2.b. *unelte cu dublă sau multiple funcții* (de ex.: topor/ciocan).3.2. *arme*: Anumite piese din *silex* au fost catalogate de Al. Păunescu drept arme folosite atât la vânătoare, cât și la luptă²⁷⁹. Dar, la fel ca și în cazul unor piese din *piatră șlefuită*, nu este deloc exclus ca o parte din unelte să fi fost folosite și cu rol de armă în diverse prilejuri.3.3. *Podoabele* sunt realizate numai din pietre șlefuite.3.4. Au fost descoperite și unele piese al căror rost nu a putut fi precizat. Acestea sunt lucrute, de asemenea, numai din *piatră șlefuită*.

CATEGORII DE UNELTE ȘI ARME DIN SILEX

1. *Fierăstraie*: București-Roșu (fig. 31/4)²⁸⁰, Cămineasca-Măgură²⁸¹, Vărăști²⁸². Dar, acest tip de piesă s-a găsit și la Braneț²⁸³, în partea de vest a zonei avută în discuție.2. *Gratoare*: București-Roșu²⁸⁴, Crivăț (fig. 31/5)²⁸⁵, Mihăilești-Tufă (fig. 29/3; 32/7)²⁸⁶, Schitu-La Conac²⁸⁷. La Braneț²⁸⁸ au fost descoperite, de asemenea, gratoare.Acest tip de unealtă poate avea partea activă convexă (Braneț²⁸⁹), dar și concavă.3. *Răzuitoare*: București-Roșu²⁹⁰, București-Militari Câmpul Boja (fig. 29/6)²⁹¹. În Oltenia astfel de piese au apărut la Braneț²⁹².*Răzuitoarele pot fi pe lame* (București-Roșu²⁹³, București-Militari Câmpul Boja²⁹⁴, Braneț²⁹⁵) sau *pe așchii* simple sau duble (Braneț²⁹⁶, București-Militari Câmpul Boja²⁹⁷).4. *Cuțite curbe*: București-Glina²⁹⁸ (trei bucăți), București-Fundeni²⁹⁹, Popești-Nucet³⁰⁰, Odaia Turcului³⁰¹. Și la Râmnicu Vâlcea-Cetățuia³⁰² au fost găsite cuțite curbe.5. *Lame*: București-Lunca Bârzești³⁰³, București-Roșu³⁰⁴, București-Ciurel (fig. 30/4)³⁰⁵, București-Glina³⁰⁶, București-Fundeni³⁰⁷, București-Dudești³⁰⁸, Mihăilești-Tufă³⁰⁹, Popești-Nucet (fig. 30/3)³¹⁰, Crivăț (fig. 30/6; 31/3)³¹¹, Hotarele-Scărișoara³¹², Varlaam (fig. 29/1)³¹³, Schitu-La Conac³¹⁴, Schitu-Gaura Despei³¹⁵, Cămineasca-Măgură³¹⁶. La vest de teritoriul în discuție au fost identificate astfel de unelte la Drăgănești Olt³¹⁷, Morărești³¹⁸.

Analiza lamelor a arătat că avem de a face cu diverse tipuri, dintre care amintim aici: lame fragmentare cu fine retușe de folosire (București-Roșu³¹⁹, Drăgănești Olt³²⁰), lame denticulate pe o latură (București-Roșu³²¹), lame neretușate (București-Ciurel³²², Popești-Nucei³²³, Crivăț³²⁴, Hotarele-Scărișoara³²⁵, Mihăilești-Tufa³²⁶, Varlaam³²⁷), lame cu o trunchiere retușată (București-Ciurel³²⁸, Schitu-La Conac³²⁹), lame retușate cu retușe dispuse oblic (București-Glina³³⁰, Crivăț³³¹, Cămineasca-Măgura³³²), lame cu o porțiune lustruită, unele folosite ca piese componente pentru seceră (București-Glina³³³, Schitu-Gaura Desper³³⁴), lame mai fin sau mai pronunțat denticulate (București-Glina³³⁵, Morărești³³⁶), lame cu o scobitură retușată (București-Glina³³⁷), lamă obsidiană (Mihăilești-Tufa³³⁸) etc.

6. *Vârfuri de săgeată*: Crivăț³³⁹, Varlaam.

Acest tip de armă este o raritate în mediul Glina. Piesa de la Crivăț, este un microlit de formă triunghiulară cu baza foarte ușor concavă. Și vârful de săgeată de la Varlaam, din păcate păstrat numai fragmentar, este tot un microlit.

În Oltenia, la Braneț, în perimetrul locuinței nr. 11, au fost găsite două vârfuri de săgeată. "Primul, din silex de culoare cafenie-opacă, reprezintă cel mai mare exemplar descoperit pe teritoriul României Piesa respectivă are concavitatea foarte pronunțată, adâncă și largă, cu arșiunile mari, cu capetele ascuțite spre interior. Ambele fețe prezintă retușe fine obținute prin presiune, marginile fiind dințate"³⁴⁰.

7. *Așchii*: București-Ciurel³⁴¹, București-Militari Câmpul Boja³⁴², Odaia Turcului³⁴³, Varlaam³⁴⁴, Mihăilești-Tufa³⁴⁵, Schitu-La Conac³⁴⁶, Schitu-Gaura Desper³⁴⁷, Cămineasca-Măgura³⁴⁸,

Așchiile pot fi atipice, de decorticare, de lamă etc.

8. *Burine*: Schitu-Gaura Desper³⁴⁹.

9. *Dălțițe*: București-Ciurel (fig. 30/1)³⁵⁰.

10. *Nuclee*: București-Roșu³⁵¹, București-Ciurel³⁵², Varlaam³⁵³, Schitu-La Conac³⁵⁴.

Aceste piese se pot împărți în mai multe categorii: *nuclee epuizate* (București-Roșu, Varlaam), *nuclee atipice* (București-Ciurel, Schitu-La Conac).

PIESE DIN PIATRĂ ȘLEFUITĂ

1. *Unelte*:

1.1. *Ciocane*: București-Fundeni³⁵⁵, Butimanu-Motorol³⁵⁶.

Credem că, în cazul pieselor amintite, putem vorbi de obiecte care au slujit, *ab initio*, drept ciocane. Există desigur, cum s-a precizat mai sus, și topoare care pot fi ciocane, sau, după o uzură accentuată, au fost folosite drept ciocane.

1.2. *Custure*: București-Fundeni³⁵⁷.

1.3. *Dălțițe*: București-Militari Câmpul Boja³⁵⁸, Milcovățu-La Dig, București-Ciurel (fig. 42/3)³⁵⁹. O piesă asemănătoare s-a găsit la Govora Sat-Runcur³⁶⁰.

1.4. *Cute pentru ascuțit*: București-Militari *Câmpul Bojă*³⁶¹, București-Ciurel.

1.5. *Râșnițe, frecătoare-percutoare*: București-Fundeni³⁶², București-Ciurel (fig. 42/4)³⁶³, Odaia Turcului (fig. 32/1)³⁶⁴. Piesele sunt identice celor descoperite la Braneț³⁶⁵.

2. *Unelte/arme*:

2.1. *Topoare*³⁶⁶: București-Glina³⁶⁷, București-Fundeni³⁶⁸, Butimanu³⁶⁹, Odaia Turcului³⁷⁰, Udeni³⁷¹, Văcărești³⁷². Topoare au fost găsite și la vest de Olt: Braneț³⁷³, Govora Sat-Runcur³⁷⁴, Căzănești-Cărămidărie³⁷⁵, Morărești³⁷⁶, Ostrovu Corbului³⁷⁷, Porțile de Fier³⁷⁸.

2.1.1. *topor pană, cu lățimea uniformă, patru muchii, ceafă și secțiune patrulateră, cu gaură de înmănușare*³⁷⁹: București-Glina³⁸⁰, Schitu-La Conac (fig. 33/3)³⁸¹, Udeni (fig. 35/2-3)³⁸². În Oltenia, vezi piesa de la Braneț³⁸³.

2.1.2. *topor pană, cu lățimea neuniformă, ceafa, în general, mai îngustă decât regiunea în care a fost practică gaura de înmănușare, profilul ușor curbat*³⁸⁴: Varlaam (fig. 33/4)³⁸⁵.

2.1.3. *topor pană, cu lățimea uniformă, patru muchii, ceafă și secțiune patrulateră, fără gaură de înmănușare* (este posibil să avem de fapt de a face cu o piesă de tipul 2.1.1. neterminată): Florești-Stafia de Pompare (inedit; găsit cu prilejul unei perigheze), Odaia Turcului (fig. 35/1)³⁸⁶.

2.1.4. *topor cu gaură de înmănușare, amplasată aproximativ în centrul piesei, iar la ambele capete era prevăzut cu câte un tăiș*³⁸⁷: Schitu-Gaura Despei (fig. 33/1)³⁸⁸. Găsim acest tip și la Morărești³⁸⁹.

2.1.5. *topor cu un singur tăiș, cu gaură de înmănușare și ceafă cilindrică*³⁹⁰: Văcărești (fig. 34/2)³⁹¹.

2.1.6. *topor fațetat, cu gaură de înmănușare și un singur tăiș*³⁹²: București-Glina³⁹³.

2.1.7. *topor, cu o lățime mai mare în dreptul găurii; gaura are un aspect fusiform, mai largă în partea dorsală și mai mică în partea ventrală, este deplasată spre ceafă care se termină într-un buton semisferic; tăișul se lățește spre partea ventrală, astfel, piesa văzută din profil are un aspect arcuit ventral*: Bărbuceanu (Butimanu Mic=Butimanu; ?)³⁹⁴.

Două tipuri de topoare nu au apărut decât în aria vestică a culturii. Este vorba în primul rând de *toporul de "minerit", cu șanț circular*³⁹⁵: Braneț³⁹⁶, Căzănești³⁹⁷, Ostrovul Corbului (?)³⁹⁸, Mateești (?)³⁹⁹, Măldărești (?)⁴⁰⁰.

Al doilea tip ar fi *toporul cu profilul curbat puternic, nervură mediană pronunțată atât la partea superioară, cât și la partea inferioară, ceafa terminată în buton bine marcat, cu suprafața mai degrabă plată, este îngroșat în dreptul găurii de prindere a cozii, pe acest element existând un prag ce face demarcarea între lamă-ceafă și partea ovală, îngroșată*⁴⁰¹: găsit undeva în Oltenia (?)⁴⁰² și la Retevoiești-Cotul Mătușii (?)⁴⁰³.

2.2. *Cușite curbe*. București-Glina⁴⁰⁴ (20 bucăți), București-Ciurel⁴⁰⁵, București-Fundeni⁴⁰⁶, Odaia Turcului⁴⁰⁷, Văcărești (fig. 34/5)⁴⁰⁸.

3. *Semne de distincție și podoabe*.

3.1. *Măciuci-sceptru*. Bărbuceanu (Butimanu Mic=Butimanu; ?)⁴⁰⁹.

3.2. *Amulete*. Mihăilești-Tufă.

4. *Piese litice a căror funcție nu poate fi precizată*: Schitu-Gaura Despei. Un obiect al cărui rost nu a putut fi definit, a fost găsit și la Braneț⁴¹⁰.

DISCUȚII GENERALE

1. Relativ restrânsul număr de piese din piatră ne arată că populația Glina ținea la mare preț astfel de unelte și arme; ele lucrându-se cu oarecare greutate, unele se uzau destul de repede și erau arareori abandonate.

Cercetările arheologice în puncte cu vestigii ale unor culturi contemporane Glinei au relevat faptul că și în respectivele medii piesele din piatră erau în general reduse numeric. Alexandru Păunescu, care a analizat materialul din piatră cioplită al culturii Coțofeni, sublinează, că se poate vorbi de o sărăcie a obiectelor din piatră, cele mai multe fiind de dimensiuni mici și mijlocii⁴¹¹. Aceeași situație este valabilă și pentru culturile Schneckenberg⁴¹², Șoimuș⁴¹³, grupul Livezile⁴¹⁴, descoperirile de tip Copăceni⁴¹⁵.

2. Arheologia experimentală, practică intens în alte țări (Franța, Germania, Danemarca etc.), dovedește că efortul care trebuia depus pentru realizarea unor piese eficiente era considerabil. Evocăm aici experimentele efectuate de specialiștii germani, care au demonstrat că dexteritatea în a produce unelte sau arme din silex sau piatră șlefuită nu era la îndemâna oricui⁴¹⁶. Probabil, în sânul comunităților Glina, piesele erau realizate în mediul casnic, neexistând "ateliere" specializate (cel puțin până în prezent acestea dacă au ființat nu au fost descoperite). Nu este exclus să fi existat persoane care au avut (și) inclinații deosebite spre producerea unor astfel de obiecte.

3. Lămuriri suplimentare cu privire la modul și prilejul de folosire al diferitelor categorii de unelte și arme nu aflăm dacă analizăm locurile de descoperire a pieselor litice (strat sau complexe). Astfel, rămâne o necunoscută dacă uneltele și armele au fost folosite numai în activitatea cotidiană sau și la diferitele practici religioase. Mai exact, dacă unele dintre artefacte au avut o destinație strict cultică.

4. Piesele litice găsite în aria culturii Glina își găsesc analogii atât în medii contemporane, fie ele manifestări ale BT sau ale perioadei de tranziție, cât și în culturi premergătoare și ulterioare. Pentru unele forme de unelte -lamele retușate, piesele cu urme de lustru, piesele denticulate, gratoarele- Alexandru Păunescu găsește similitudini cu aceleași tipuri de piese în unele culturi ante Glina⁴¹⁷, cum ar fi Cernavoda I, Renie și Cernavoda III, sau cu altele contemporane Glinei,

anume descoperirile din BT de la sud de Dunăre, din peștera Devetașkata⁴¹⁸. Asupra legăturilor cu regiunile sudice insistă și Mircea Petrescu-Dîmbovița⁴¹⁹ și Jan Machnik⁴²⁰.

Chiar și în cazul pieselor din piatră șlefuită, ne gândim aici la topoare cu greu se poate vorbi de arme/unelte tipice numai pentru această cultură⁴²¹.

4.1. Referindu-ne la piesele din piatră cioplită, trebuie să precizăm că de exemplu vârfuri de săgeată au fost descoperite în mediile culturale Coțofeni⁴²², Schneckenberg⁴²³, Șoimuș⁴²⁴, Jigodin⁴²⁵, Iamnaia, atât între vestigiile variantei Nistrene⁴²⁶, cât și între cele ale variantei Bugeac⁴²⁷, Catacombelor⁴²⁸, Edineț⁴²⁹.

Unii specialiști⁴³⁰ consideră acest tip de armă propriu spațiului carpato-dunărean, de aici el difuzându-se ulterior și în alte medii culturale. Afirmția este întărită de amintitele descoperiri din culturile Iamnaia, Catacombelor, Edineț sau din Podolia⁴³¹. Să nu uităm, că în aceiași regiune nord-pontică vârful de săgeată din piatră cioplită a fost prezent deja în mediile culturale Cernavoda I⁴³² și Usatovo⁴³³.

Un element inedit în mediul Glina îl constituie plăcuțele care probabil intrau în componența secerilor. Alexandru Păunescu consideră că apariția lor se datorează unor influențe sudice, din Orientul Apropiat⁴³⁴.

4.2. Piesele din piatră șlefuită au în majoritatea cazurilor analogii în manifestările culturale contemporane. Astfel, topoare cu lățime uniformă, cu patru muchii, ceafă și secțiune patruleteră au fost descoperite și în culturile Coțofeni⁴³⁵, Schneckenberg⁴³⁶, Șoimuș⁴³⁷, grupul Livezile⁴³⁸, în mormintele de la Cheile Aiudului⁴³⁹. Cele cu lățime neuniformă, ceafa, în general, mai îngustă decât regiunea în care a fost practicat gaura de înmănușare, profilul ușor curbat au apărut în mediile Coțofeni⁴⁴⁰, Livezile⁴⁴¹, Șoimuș⁴⁴², Iamnaia, varianta Nistreană⁴⁴³, Catacombelor⁴⁴⁴, Edineț⁴⁴⁵. La Ovidiu, într-un mormânt cu ocră atribuit BT din Dobrogea, a fost identificat un topor prevăzut la ambele capete cu câte un tăiș⁴⁴⁶. Tot între Dunăre și Marea Neagră, la Medgidia, a fost găsit un topor fațetat⁴⁴⁷.

Abordând sintetic problema topoarelor cu ceafă cilindrică și profilul (ușor) curbat, Mihai Șimon și Mircea Munteanu⁴⁴⁸ consideră că acest tip de armă este în arealul sudic al spațiului carpato-dunăreano-pontic o apariție *post* Glina sau *ante* Tei. Descoperirile din cultura Glina, așa cum am văzut, contrazic această afirmație. Trebuie totuși subliniat că grosul topoarelor de acest tip au fost recuperate din ariile culturilor nord-pontice: Iamnaia, variantele Nistreană⁴⁴⁹ și Bugeac⁴⁵⁰, Catacombelor⁴⁵¹. În Dobrogea, de exemplu, ele au fost semnalate la Grădina⁴⁵² și Măcin⁴⁵³.

Nici cuțitele curbe (*Krummesser*) nu sunt prezente numai în cultura Glina. Ele au fost recuperate și din puncte cu vestigii Coțofeni⁴⁵⁴, Livezile⁴⁵⁵, Schneckenberg⁴⁵⁶, Năeni⁴⁵⁷, Șoimuș⁴⁵⁸.

Reprezentările zoomorfe (sceptrele) și măciuci din piatră au fost scoase la lumină, de exemplu, și în ariile culturilor Coțofeni⁴⁵⁹ sau Catacombelor⁴⁶⁰. Antecedente privind aceste însemne de putere au existat și în mediul cultural Cucuteni și Cernavoda⁴⁶¹.

PIESE DIN OS, CORN, DINȚI ȘI COLȚI

1. Investigațiile arheologice (săpături sau cercetări de suprafață) efectuate în aria culturii Glina, deci inclusiv în spațiul analizat de noi, au atestat, numeric, puține piese din această categorie, care se oglindește, normal, în diversitatea redusă a diferitelor unelte, arme și podoabe.

2. Obiectele din os, corn, dinți și colți au fost găsite în așezări mai ales în complexe (locuințe, gropi), dar uneori și în restul stratului arheologic. Inventarul numărului mic de morminte nu a conținut și piese lucrate din materiile prime analizate⁴⁶².

3. Funcționalitatea pieselor din materiile prime amintite poate fi, în majoritatea cazurilor, precizată.

4. Pentru obiectele din os, nu întotdeauna, putem oferi date concrete în ceea ce privește proveniența (tipul de os, de la ce animal) materiei prime. La fel și în cazul numărului redus de obiecte din dinți.

PIESE DIN OS

În general, putem vorbi mai ales de unelte, dar există unele piese care în mod cert au fost (sau puteau fi) folosite și ca arme.

1. *Ac.* București-Fundeni⁴⁶³, București-Ciurel⁴⁶⁴, Mihăilești-Tufa⁴⁶⁵, Varlaam (fig. 36/4)⁴⁶⁶, Schitu-La Conac⁴⁶⁷.

2. *Sule.* București-Fundeni⁴⁶⁸, Varlaam (fig. 36/1)⁴⁶⁹, Schitu-Gaura Desper⁴⁷⁰, Udeni⁴⁷¹. Astfel de piese au fost descoperite și la Govora Sat-Runcur⁴⁷², Drăgănești-Olt⁴⁷³, Morărești⁴⁷⁴.

3. *Dălțițe.* București-Fundeni⁴⁷⁵, Varlaam (fig. 36/6)⁴⁷⁶. În Oltenia dălțița a apărut între vestigiile de la Drăgănești-Olt, Govora Sat-Runcur⁴⁷⁷.

4. *Împungătoare.* București-Roșu⁴⁷⁸, Căscioarele-Cătălu⁴⁷⁹. Notăm prezența lor și la Govora Sat-Runcur⁴⁸⁰, Drăgănești Olt.

5. *Dornuri.* Varlaam (fig. 36/2)⁴⁸¹, Schitu-La Conac⁴⁸². Un dorn a fost găsit și la Morărești⁴⁸³.

6. *Andrele.* București-Fundeni⁴⁸⁴.

7. *Pumnale.* București-Fundeni⁴⁸⁵, Odaia Turcului (fig. 36/3, 9)⁴⁸⁶.

8. *Apărătoare de braț.* București-Fundeni⁴⁸⁷.

9. *Vârfuri de săgeți.* București-Fundeni⁴⁸⁸.

10. *Vârfuri de suliță.* București-Fundeni⁴⁸⁹.

11. *Străpungătoare.* București-Ciurel⁴⁹⁰.

12. *Podoabe.* București-Fundeni⁴⁹¹.

PIESE DIN CORN

1. *Ciocane*: București-*Fundeni*⁴⁹². Un ciocan a fost recuperat și din așezarea Glina de la Morărești⁴⁹³.
2. *Topoare*: Varlaam (fig. 36/7)⁴⁹⁴, Florești-*Stația de Pompă*⁴⁹⁵.
3. *Plantatoare*: București-*Fundeni*⁴⁹⁶, Varlaam⁴⁹⁷, Schitu-*La Conac*⁴⁹⁸, Schitu-*Gaura Despei*⁴⁹⁹.
4. *Săpăligă*: București-*Fundeni*⁵⁰⁰, Schitu-*Gaura Despei*⁵⁰¹, Odaia Turcului (fig. 36/8)⁵⁰².

PIESE DIN DINȚI SAU COLȚI

1. *Pandantive*: Mihăilești-*Tufă*⁵⁰³, Varlaam (fig. 36/5)⁵⁰⁴. S-au găsit și în Oltenia, la Braneț⁵⁰⁵.

DISCUȚII

1. Obiectele din materiile prime analizate în acest subcapitol, sunt puține la număr și expresiv sărace. Situația este asemănătoare celor din grupul Livezile⁵⁰⁶, al descoperirilor de tip Copăceni⁵⁰⁷, al culturii Șoimuș⁵⁰⁸. Nu același lucru se poate spune despre cultura Coțofeni⁵⁰⁹ și Schneckenberg⁵¹⁰, în ariile cărora s-au descoperit destul de multe piese.

În cultura Iamnaia apar relativ des, printre alte piese, și salbele din colți (dinți) perforați de lup, câine și cerb⁵¹¹. Nici cultura Catacombelor nu este străină de astfel de obiecte. În aria ei de răspândire au fost descoperite cuțite, colți prelucrați de mistreți, unelte din omoplați de ovicaprină, astragale pentru joc⁵¹².

2. La fel ca și piesele din piatră și, cum vom vedea mai jos, din metal sau lut ars (ne referim la altele decât cele ceramice), își găsesc analogii în manifestările sincrone culturii Glina.

2.1. Unelte și arme din os, precum sulele⁵¹³, pumnalele⁵¹⁴ au fost descoperite și în cultura Coțofeni. Între vestigiile grupului Livezile⁵¹⁵ apar sule, dălțițe, răzuitoare, spatule, diferite podoabe. Purtătorilor de tip Copăceni le sunt proprii sule și unele podoabe⁵¹⁶. Comunitățile Șoimuș foloseau osul la confecționarea străpungătoarelor⁵¹⁷, răzuitoarelor⁵¹⁸ și dălțițelor⁵¹⁹, iar cele Schneckenberg la sule, șlefuitoare, dălțițe, pumnale și cataramă pentru centuri⁵²⁰.

2.2. Cornul a fost și el folosit de purtătorii altor culturi la realizarea uneltelor și armelor trebuincioase. Săpăliga de corn a fost găsită în arealul Coțofeni⁵²¹, Livezile⁵²². Printre materialele Schneckenberg se găsesc vârfuri de lance, săpăligi, mânere, cuțite, lustruitoare, dălți⁵²³.

2.3. De perforarea dinților și folosirea lor ca podoabă nu sunt străine nici comunitățile Coțofeni⁵²⁴, Livezile⁵²⁵, Schneckenberg⁵²⁶.

2.4. Colțul a fost prelucrat și el în diferitele manifestări culturale ale vremii. Din incisivi de mistreț purtătorii Coțofeni confecționau de exemplu lame de cuțit⁵²⁷.

CERAMICA

1. Din întregul lot de materiale arheologice, ceramica deține ponderea cea mai însemnată. Astfel, de exemplu, la Mihăilești-*Tufa* ea reprezintă 90%, la Schitu-*Gaura Despei* și Varlaam 93%, iar la Schitu-*La Conac* 95%.

2. Găsită în strat sau în complexe, această categorie de material arheologic se prezintă, în copleșitoarea majoritate a cazurilor, în stare fragmentară, fapt ce constituie un impediment mai ales în reconstituirea formelor. Descoperirea, la București-*Glina*, într-o singură campanie, cea din 1943, a 11 vase întregi și întregibile, constituie o raritate⁵²⁸.

3. Concentrarea fragmentelor ceramice într-un anumit perimetru ne permite a postula că în acel loc este posibil să fi ființat o locuință de suprafață sau un adăpost oarecare. De asemenea, prezența masivă a ceramicii într-o groapă, evident în alăturare cu alte materiale, îndeamnă, pe majoritatea arheologilor să vorbească despre astfel de complexe ca fiind gropi menajere.

PASTA

1. Referirile la pasta din care sunt modelate vasele, dar și alte obiecte din lut ars ale culturii Glina, sunt la prima vedere contradictorii. Acest lucru se datorează modului diferit și diverselor criterii de a cataloga ceramica. Alături de compoziția pastei, sunt luate în calcul și destinația vaselor, ceea ce poate produce confuzie.

2. Cu privire la compoziția pastei, arheologii au constatat existența, de la caz la caz, a două sau trei categorii. În continuare vom da câteva exemple:

2.1. Două categorii.

2.1.1. La Schitu-*La Conac*⁵²⁹ s-au descoperit vase lucrate dintr-o pastă care avea în compoziție un nisip cu bobul mare și ceramică pisată. Prezența acestor impurități nu a putut fi acoperită de slipul aplicat recipientelor. Al doilea tip de pastă este unul bine frământat, cu puține și minore impurități în compoziție.

2.1.2. Ceramica găsită la Crivăț⁵³⁰ se împarte în două categorii. Prima are în pastă un amestec de pietricele, calcar sau scoici pisate și nu beneficiază de slip exterior. Nisipul fin este caracteristic ceramicii fine.

2.1.3. Ceramica din pastă nisipoasă, cu multe pietricele sau cea cu pietricele puține, este caracteristică descoperirilor de la București-*Cariera de nisip a I.T.B*⁵³¹.

2.1.4. La Căscioarele-*Mănăstirea Cătălu*⁵³² ceramica se împarte în grosolană, cu mult nisip, pietricele, cioburi pisate mărunț, boabe de calcar și mică, și fină, având ca dregresant nisipul fin, paiete de mică și mici granule de calcar.

2.1.5. Ceramica de la Udeni⁵³³ se caracterizează prin pastă nisipoasă, cu multe pietricele, cât și o alta, în compoziția căreia se observă pietricele puține și paiete de mică.

2.2. *Trei categorii.*

2.2.1. Vasele descoperite la Căscioarele-*Cătălui*⁵³⁴ sunt dintr-o pastă insuficient frământată, în al cărei conținut se găsesc mult nisip, pietricele, calcar și cioburi pisate; o alta mai bine frământată, cu puține pietricele pisate, folosite ca degresant; o a treia pastă fină, cu nisip fin ca degresant.

2.2.2. La Greci⁵³⁵ s-a recuperat ceramică lucrată: dintr-o pastă cu mult nisip, cioburi pisate, granule de calcar și paiete de mică; alte fragmente ceramice dintr-o pastă care conținea, pe lângă nisipul fin, granule de calcar și paiete de mică; o ultimă ategorie, cu impurități abia sesizabile.

2.2.3. O parte a fragmentelor ceramicii de la București-*Militari Câmpul Boja*⁵³⁶ sunt lucrate dintr-o pastă insuficient frământată, cu mult nisip, mica, pietricele, calcar și cioburi pisate. Altă categorie era executată dintr-o pastă mai curată, cu o cantitate redusă de nisip, mica, pietricele, rare cioburi pisate și granule de calcar. Cea de-a treia categorie era bine frământată, dintr-un lut curat.

2.2.4. La București-*Roșu*⁵³⁷ s-au găsit vase modelate dintr-o pastă cu nisip și mica, pietricele, calcar, cioburi pisate și rare fragmente de scoici, dar și altele dintr-o pastă mai bună, în care pietrișul este în cantitate mai mică, uneori reducându-se numai la nisip cu mica, sau dintr-o pastă foarte bună, fără impurități.

2.2.5. După compoziția pastei, ceramica este la Mihăilești-*Tufa*⁵³⁸ *grosieră*, având în componență mult nisip și pietriș mărunț, particule de calcar, uneori și cioburi pisate; - *semigrosieră*, cu mult nisip mărunț, particule de calcar și cioburi pisate; - *fină*, cu nisip fin, pe ambele fețe netezită cu angoba de aceeași culoare, în care este prezentă mica.

2.3. Dorim să atragem atenția asupra unei ceramici dintr-o pastă mai deosebită. Este vorba de o categorie, descoperită la Mihăilești-*Tufa*⁵³⁹, care are pleavă în compoziție. Este de culoare neagră, cu un slip de culoare cărămizie-gălbui (fig. 41/5-7). Fragmentele au fost găsite, alături de ceramica Glina tipică, printre vestigiile din locuințele de suprafață. O ceramică identică s-a recuperat și din așezările Glina de la București-*Ciuref*⁶⁴⁰, București-*Lunca Bârzești*⁶⁴¹.

3. *Concluzii.*

3.1. Chiar dacă părerile sunt împărțite, se desprinde, cu claritate, faptul că ceramica culturii Glina din zona investigată de noi trebuie divizată, în general, după calitatea pastei, în trei categorii: grosieră (*ctg. a*), semigrosieră (*ctg. b*) și fină (*ctg. c*). Această afirmație se bazează și pe constatarea potrivit creia majoritatea punctelor cu vestigii Glina din Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare adăposteau ceramică de trei feluri: București-*Glina*⁵⁴², București-*Cățelu Nou (2)*⁵⁴³, București-*Ciuref*⁶⁴⁴, București-*Lunca Bârzești Punctul nr.3*⁶⁴⁵, Odaia Turcului⁵⁴⁶.

Aspectul este confirmat și de celălalte descoperiri din întreaga arie de răspândire Glina: Drăgănești-Olt⁵⁴⁷, Morărești⁵⁴⁸.

Pentru această împărțire a pledat încă de la început Ion Nestor⁵⁴⁹, căruia i s-a raliat, mai târziu, și Petre Roman⁵⁵⁰.

În opinia noastră, prin ceramică de *ctg. a* se înțeleg recipentele care sunt modelate dintr-o pastă puțin frământată, cu o cantitate impresionantă de impurități în compoziție: nisip, pietricele, granule de calcar, cioburi pisate, uneori și scoici zdrobite și mica.

Ceramica semigrosieră, denumire care ni se pare mai corectă decât cea de semifină, deci de *ctg. b*, are și ea în compoziția pastei o cantitate importantă de impurități, dar acestea sunt de dimensiuni mai mici (bobul de nisip, pietricelele, granulele de calcar), iar prezența acestora este relativ bine estompată la exteriorul vasului prin slip.

Lutul ales și frământat cu grijă și lipsa impurităților este caracteristica ceramicii fine, de *ctg. c*.

3.2. Faptul că se vorbește câteodată numai de două categorii de ceramică - atât în așezări Glina din Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare, cât și din întregul cuprins al mediului culturii⁵⁵¹ - se datorează, credem noi, caracterului cercetărilor arheologice. Acestea au fost în special unele de salvare și au avut ca rezultat o recuperare cantitativ modestă de ceramică. Lotul destinat analizei nu permitea, astfel, o evaluare corectă. Câteodată a intervenit, cu un rol semnificativ, subiectivismul arheologilor, care au inclus în categoria ceramicii grosiere și pe cea semigrosieră, ajungându-se, nejustificat, numai la două categorii de ceramică. Ba mai mult, unii specialiști amintesc, în anumite cazuri, numai de o singură categorie de ceramică⁵⁵².

3.3. Cele precizate mai sus par să-și păstreze valabilitatea pentru fazele clasică (Glina II și III) și finală (Glina IV) ale culturii⁵⁵³. Este posibil însă ca în prima fază (Glina I), ceramica să fi fost lucrată numai din două tipuri de pastă - grosieră și fină - așa cum au relevat cercetările de la București-*Căfelu Nou (I)*⁵⁵⁴.

3.4. Între manifestările culturale contemporane culturii Glina, după compoziția pastei, se cunosc atât două tipuri de ceramică (cultura Coțofeni⁵⁵⁵, grupul Livezile⁵⁵⁶, cultura Schneckenberg⁵⁵⁷, grupul Șoimuș⁵⁵⁸), cât și trei tipuri de ceramică - atestate prin descoperirile de tip Copăceni⁵⁵⁹.

ARDEREA

1. Arderea primară.

1.1. *Ceramica grosieră* este în toate cazurile foarte slab, adică insuficient arsă. Credem că un rol în acest proces de ardere l-a jucat și tipul de "construcție" folosit la ardere, precum și combustibilul de calitate inferioară. Până în prezent nu s-a descoperit nici un cuptor de ars ceramică. Tot atât de adevărat este și faptul că nici pasta cu multiple impurități nu permitea o ardere adecvată.

1.2. *Ceramica semigrosieră* este mai bine arsă, compoziția pastei dovedindu-se un receptor de căldură mai eficient. Totuși, și această ceramică este destul de fragilă.

1.3. *Ceramica fină* este bine arsă, iar lutul, ales cu mai multă grijă, înlesnește difuzarea optimă a căldurii.

2. *Arderea secundară*. Acest tip de ardere a fost constatat atât la ceramica găsită în locuințele de suprafață și în bordeie, dar și în gropile menajere și în stratul arheologic. Constatarea ridică un set de întrebări vizavi de momentul sau momentele când s-a produs arderea secundară (căci nu toate recipientele pot fi socotite de "bucătărie") și semnificația acestora.

CULOAREA

1. În general, spectrul coloristic este foarte larg. El se datorează, în special, tipului de ceramică și intensității arderii.

2. *Ceramica grosieră* și *semigrosieră* are în principal nuanțe de brun, cărămiziu și cenușiu.

3. *Ceramica fină* este mai ales galben-portocalie, dar și cenușie sau neagră, uneori cu un luciu aproape metalic.

FORMELE

1. Starea cvasifragmentară a pieselor nu a permis reconstituirea unei game prea largi de forme. Faptul că în toate așezările Glina, unde s-au practicat săpături arheologice, registrul formelor este cam același, ne duce la concluzia că purtătorii acestei culturi au produs și folosit un număr limitat de vase.

2. În reconstituirea formelor a intervenit din nou subiectivismul specialiștilor, care pentru una și aceeași formă sau subformă folosesc denumiri diferite. Pentru a evita menționata capcană, folosim ca repere, în aprecierea tipului de formă, criteriul proporției dintre partea portantă (fundul/baza), partea intermediară (corpul/pântecul, umărul, gâtul) și partea superioară (buza/marginea)⁵⁶⁰. Evident, vom acorda importanța necesară și altor elemente, cum sunt, de exemplu, torțile. De asemenea, vom face și mențiuni asupra tipului de pastă din care au fost modelate recipientele (*ctg. a* = ceramica grosieră, *ctg. b* = ceramica semigrosieră, *ctg. c* = ceramica fină).

CATEGORIILE DE RECIPIENTE

- Tipul 1. Vasele sac (vezi *Anexa 4*).

Tipul 1.1. cu fundul plat, rareori reliefat față de corp, pereții ușor curbați și gura, câteodată, în formă de pâlnie. București-Roșu⁵⁶¹, București-Cariera de nisip a I.T.B.⁵⁶²,

București-*Ciuref*⁶⁶³, Mihăilești-*Tufă* (fig. 103/ 3), Schitu-*Gaura Despei*⁶⁶⁴, Schitu-*La Conac* (fig. 106/2), Varlaam⁵⁶⁵, Odaia Turcului (fig. 99/3)⁵⁶⁶, Prundu⁵⁶⁷.

Tipul 1.2. cu fundul plat, corpul ușor globular și gura ușor evazată: București-*Roșu*⁵⁶⁸, București-*Glina* (fig. 95/1)⁵⁶⁹, București-*Cariera de nisip a I.T.B.*⁵⁷⁰, Mihăilești-*Tufă* (fig. 98/2, 4; 103/2; 139/5; 141/ 8), Greci⁵⁷¹, Odaia Turcului (fig. 99/5)⁵⁷², Schitu-*La Conac* (fig. 104/3; 107/6; 109/1), Schitu-*Gaura Despei* (fig. 114/4), Varlaam (fig. 69/1).

Tipul 1.3. cu gâtul abia schițat, cilindric: Greci⁵⁷³, Schitu-*Gaura Despei* (fig. 110/1, 5; 111/1, 7-8), Mihăilești-*Tufă* (fig. 131/6; 141/7)

1.4. *Discuții.* Acest tip de vas, lucrat în peste 90% din cazuri cu pastă grosieră și numai în 10% din cea semigrosieră, era probabil folosit ca recipient pentru păstrarea proviziilor. El este prezent nu numai în Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare, dar este propriu întregii arii de răspândire a culturii. Astfel, descoperiri de acest tip au fost făcute la Drăgănești-Olt⁵⁷⁴, Govora Sat-*Runcur*⁵⁷⁵, Bârsești⁵⁷⁶, Morărești⁵⁷⁷. Și în alte medii culturale contemporane Glinei au fost identificate vase de această formă: Copăceni⁵⁷⁸, Șoimuș⁵⁷⁹, Schneckenberg⁵⁸⁰, Jigodin⁵⁸¹, Iernut⁵⁸².

• **Tipul 2. Vasele borcan (vezi Anexa 4).**

Având pereții ușor aduși la forma unui S prelung, uneori cu gura dreaptă: București-*Cariera de nisip a I.T.B.*⁵⁸³, București-*Ciuref*⁵⁸⁴, București-*Militar Câmpul Bojă*⁵⁸⁵, București-*Dudeșt*⁵⁸⁶, Varlaam (fig. 65/ 1-2), Căscioarele-*Cătălu* (fig. 88/3, 5-6)⁵⁸⁷, Căscioarele-*Mănăstirea Cătălu*⁵⁸⁸, Valea Calului (fig. 92/11), Udeni (fig. 92/10), Odaia Turcului (fig. 76/4; 99/4; 139/7)⁵⁸⁹, Prundu⁵⁹⁰, Schitu-*La Conac* (fig. 104/1-2; 105/2; 106/1), Schitu-*Gaura Despei* (fig. 113/3; 114/1).

2.1. *Discuții:* Vasul borcan este prezent în întreaga arie a culturii Glina. În afara localităților din aria în discuție, mai menționăm: Drăgănești-Olt⁵⁹¹, Branet⁵⁹², Govora Sat-*Runcur*⁵⁹³, Călugăreni⁵⁹⁴, Morărești⁵⁹⁵. A fost lucrat atât din pastă grosieră cât și semigrosieră. Este, de asemenea, propriu altor manifestări culturale contemporane: Coțofeni⁵⁹⁶, Zimnicea⁵⁹⁷, Livezile⁵⁹⁸, Schneckenberg⁵⁹⁹, Copăceni⁶⁰⁰, Șoimuș⁶⁰¹.

• **Tipul 3. Vasele în formă de ghiveci de flori (vezi Anexa 4).**

Tipul 3.1. cu pereții înclinați în afară, uneori cu buza răsfrântă spre exterior: București-*Roșu*⁶⁰², București-*Ciuref* (fig. 102/1)⁶⁰³, Udeni⁶⁰⁴, Văcărești⁶⁰⁵, Schitu-*Gaura Despei* (fig. 112/5; 114/5), Schitu-*La Conac* (fig. 109/4).

Tipul 3.2. cu pereții ușori curbați și buza adusă spre interior: București-*Roșu* (fig. 88/2, 89/3), București-*Cariera de nisip a I.T.B.*⁶⁰⁶, București-*Ciuref*⁶⁰⁷, Căscioarele-*Cătălu*⁶⁰⁸, Valea Calului⁶⁰⁹, Udeni (fig. 92/8), Odaia Turcului (fig. 99/1)⁶¹⁰, Valea Calului⁶¹¹, Mihăilești-*Tufă* (fig. 103/6).

Tipul 3.3. aproape cilindrice: București-*Militari Câmpul Bojă*⁶¹², București-*Glina* (fig. 96/4)⁶¹³, București-*Roșu* (fig. 56/4-5), Schitu-*La Conac* (fig. 107/4), Schitu-*Gaura Despei* (fig. 110/2).

3.4. *Discuții*: Și aceste recipiente sunt executate din pastă grosieră sau semigrosieră, aceasta din urmă deținând ponderea principală. Vase de acest tip au fost găsite și la Drăgănești-Olt⁶¹⁴,

• Tipul 4. Vase globulare (vezi Anexa 4).

Tipul 4.1. cu gâtul arcuit, uneori mai scurt, și marginea, în general, răsfrântă spre exterior: București-Ciuref⁶¹⁵, București-Glina (fig. 95/3)⁶¹⁶, București-Roșu⁶¹⁷, București-Militari Câmpul Boja (fig. 56/2-3; 86/2-3)⁶¹⁸, Varlaam (fig. 139/2)⁶¹⁹, Crivăț⁶²⁰, Văcărești (fig. 101/4; 117/3; 139/8), Greci (fig. 55/2; 85/1), Căscioarele-Cătălui (fig. 85/3-5; 86/1)⁶²¹, Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (fig. 128/6)⁶²², Udeni (fig. 129/11)⁶²³, Mihăilești-Tufa (fig. 97/2).

Tipul 4.2. cu gura în formă de pâlnie: București-Ciuref⁶²⁴, București-Roșu (fig. 55/4; 56/1)⁶²⁵, București-Dudești⁶²⁶, Varlaam (fig. 70/1-3; 139/9)⁶²⁷, Schitu-La Conac (fig. 105/3), Schitu-Gaura Despei (fig. 111/6), Odaia Turcului (fig. 72/3)⁶²⁸.

Tipul 4.3. cu gâtul aproape cilindric: București-Ciurel (fig. 63/1), București-Militari Câmpul Boja (fig. 55/3)⁶²⁹, București-Glina (fig. 96/2-3)⁶³⁰, Văcărești (97/1), Schitu-La Conac (fig. 105/1; 108/4), Schitu-Gaura Despei (112/1, 3-4; 113/2), Odaia Turcului (fig. 72/6)⁶³¹.

4.4. *Discuții*: Vasele globulare au fost lucrate din toate cele trei tipuri de pastă. Unele dintre ele sunt prevăzute cu două torți: București-Militari Câmpul Boja⁶³², București-Glina⁶³³, Braneț⁶³⁴. Cele cu gâtul arcuit au fost găsite și la Braneț⁶³⁵, Govora Sat-Runcuri⁶³⁶, Morărești⁶³⁷, Călugăreni⁶³⁸, Ostrovul Corbului⁶³⁹, cele cu gura în formă de pâlnie la Braneț⁶⁴⁰, Slatina⁶⁴¹, Bârsești⁶⁴², Morărești⁶⁴³, iar cele cu gâtul aproape cilindric la Braneț⁶⁴⁴.

Recipientele de acest tip, cu subvariantele sale, au fost descoperite și în mediile Schneckenberg⁶⁴⁵, Iernut⁶⁴⁶, Gorodsk⁶⁴⁷. Similitudini, mai ales la vasele cu gâtul aproape cilindric, găsim și între vestigiile de tip Livezile⁶⁴⁸, în aria culturii amforelor sferice din mormintele în cistă de la Piatra Neamț⁶⁴⁹, la Dolheștii Mari⁶⁵⁰, în cultura Vučedol și în mediul post-Vučedol⁶⁵¹

• Tipul 5. Vase bitronconice (vezi Anexa 4).

În bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare, astfel de recipiente au fost descoperite la: București-Dudești⁶⁵², Greci⁶⁵³, Crivăț⁶⁵⁴ și Odaia Turcului⁶⁵⁵. Spre vest, apar la Drăgănești-Olt⁶⁵⁶ și Braneț⁶⁵⁷. Acest tip de vas a fost identificat și în mediul Schneckenberg⁶⁵⁸.

• Tipul 6. Amfore (amforete) (vezi Anexa 4).

Tipul 6.1. cu corpul bombat și buza răsfrântă spre exterior: București-Roșu⁶⁵⁹, București-Glina⁶⁶⁰.

Tipul 6.2. cu corpul ușor bombat și gâtul aproape cilindric, prevăzut, îndeobște, cu două torți tubulare: București-Militari Câmpul Boja (fig. 133/4)⁶⁶¹, București-Roșu (fig. 60/3)⁶⁶².

6.3. *recipiente al cărui tip nu se poate preciza cu claritate*: București-Ciurel⁶⁶³, Greci (fig. 127/4; 133/1-3, 5)⁶⁶⁴, Văcărești (fig. 118/3; 131/4-5; 132/6)⁶⁶⁵, Căscioarele-Mănăstirea Cătălui⁶⁶⁶, Odaia Turcului (fig. 121/1-2; 130/4, 6)⁶⁶⁷.

6.4. *Discuții*: În aria culturii Glina, amfore au mai fost descoperite la Braneț⁶⁶⁸, Govora Sat-Runcuri⁶⁶⁹, Călugăreni⁶⁷⁰, Drăgănești-Olt⁶⁷¹. Aceste vase sunt modelate din toate cele trei tipuri de pastă, dar majoritatea lor aparțin ceramicii semigrosiere și fine.

Și manifestările culturale anterioare sau contemporane Glinei au produs astfel de recipiente: Foltești I, Cernavoda II⁶⁷², Cernavoda-Renie⁶⁷³, Foltești II, Cernavoda III⁶⁷⁴, Coțofeni⁶⁷⁵, Zimnicea⁶⁷⁶, Zăbala⁶⁷⁷, Livezile⁶⁷⁸, Schneckenberg⁶⁷⁹, Copăceni⁶⁸⁰, Șoimuș⁶⁸¹, Jigodin⁶⁸², Iemut⁶⁸³.

• Tipul 7. Castroanele (vezi Anexa 4).

Tipul 7.1. ușor arcuite, uneori având un corp pronunțat bombat și buza trasă spre interior: București-Roșu (fig. 100/1; 126/2, 6; 140/2), București-Căfelu Nou⁶⁸⁴, București-Militari Câmpul Boja (fig. 100/2; 126/3)⁶⁸⁵, București-Dudești⁶⁸⁶, București-Ciurel (fig. 66/1, 3; 101/1, 3), Mihăilești-Tufă (fig. 97/3; 98/5-6; 141/3), Varlaam (fig. 66/1, 3; 68/1-2; 69/3; 141/1, 3), Căscioarele-Cătălui (fig. 125/5)⁶⁸⁷, Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (fig. 84/1, 3, 5-11), Odaia Turcului (fig. 76/3; 132/ 5), Valea Calului (fig. 124/4)⁶⁸⁸, Văcărești (fig. 118/2; 139/1; 143/6), Schitu-La Conac (fig. 108/6; 141/4; 142/1), Schitu-Gaura Despei (fig. 113/1).

Tipul 7.2. tronconic, cu umăr mai bine sau mai puțin marcat și buză răsfrântă spre exterior: București-Roșu (fig. 59/3; 76/5; 140/7), București-Căfelu Nou⁶⁸⁹, București-Militari Câmpul Boja (fig. 100/4)⁶⁹⁰, București-Glina (fig. 76/6; 96/1)⁶⁹¹, București-Ciurel (fig. 63/2)⁶⁹², Mihăilești-Tufă⁶⁹³, Varlaam (fig. 71/1, 4), Greci (fig. 90/2; 91/1-2, 4-5; 93/3; 99/2; 125/3), Prundu (fig. 140/1)⁶⁹⁴, Căscioarele-Cătălui (fig. 90/2; 91/3), Odaia Turcului (fig. 123/8), Schitu-La Conac (fig. 108/1), Schitu-Gaura Despei (fig. 114/2).

Tipul 7.3. evazat, cu deschidere diferită, având după caz buza arcuită ușor spre interior, exterior sau aproape cilindrică: București-Roșu (fig. 59/1-2), Mihăilești-Tufă (fig. 97/4; 130/2; 142/3, 7), Varlaam (fig. 69/4), Greci (fig. 93/1, 4-5; 117/2, 4; 126/6), Văcărești (fig. 124/6-9; 142/8-9), Odaia Turcului (fig. 123/1-4; 126/1; 134/6-7; 136/3), Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (fig. 90/3, 100/3), Schitu-La Conac (fig. 109/2-3), Schitu-Gaura Despei (fig. 110/6; 113/6; 115/2, 6).

7.4. *Discuții*: Castroanele au fost lucrate din toate cele trei categorii de pastă, ponderea principală deținând-o cea semigrosieră. Tipul 7.1. a fost găsit în întreaga aria a culturii Glina: Drăgănești-Olt⁶⁹⁵, Braneț⁶⁹⁶, Govora Sat-Runcuri⁶⁹⁷, Morărești⁶⁹⁸, Călugăreni⁶⁹⁹. Analogii pot fi stabilite cu vasele de același tip din ariile Livezile⁷⁰⁰, Schneckenberg⁷⁰¹, Copăceni⁷⁰² și, oarecum, cu cele ale culturii Makó⁷⁰³.

Castroanele cu pereții relativ drepecți au fost descoperite la Braneț⁷⁰⁴, Govora Sat-Runcuri⁷⁰⁵, dar și în mediile anterioare sau contemporane culturii Glina:

Foltești⁷⁰⁶, Stoicani⁷⁰⁷, Bogdănești⁷⁰⁸. Tipul 7.3. a fost identificat la Branet⁷⁰⁹, Slatina⁷¹⁰, Râmnicu Vâlcea-*Cetățuie*⁷¹¹, Govora Sat-*Runcuri*⁷¹², Ostrovul Corbului⁷¹³ și în manifestările Foltești II⁷¹⁴, Coțofeni⁷¹⁵, Zimnicea⁷¹⁶, Livezile⁷¹⁷, Schneckenberg⁷¹⁸, Copăceni⁷¹⁹, Șoimuș⁷²⁰.

• **Tipul 8. Străchinile** (vezi *Anexa 4*).

Tipul 8.1. cu pereții dreپți sau ușor curbați, uneori de formă tronconică, cu buza dreaptă sau ușor arcuită, uneori îngroșată în partea interioară sau exterioară, fundul fiind drept, rotunjit sau concav. București-*Roșu*⁷²¹, București-*Militari Câmpul Boja*⁷²², București-*Ciurel* (fig. 64/2-strecurătoare; 101/2), Mihăilești-*Tufa*⁷²³, Varlaam⁷²⁴, Căscioarele-*Mănăstirea Cătălu*⁷²⁵, Valea Calului⁷²⁶, Crivăț⁷²⁷, Greci (fig. 73/5)⁷²⁸, Văcărești (fig. 143/4, 9)⁷²⁹, Odaia Turcului (fig. 77/1).

Tipul 8.2. cu pereții ușor curbați sau corpul semisferic, uneori cu umăr rotunjit, cu buza răsfrântă spre exterior sau trasă spre interior. București-*Căfelu Nou*⁷³⁰, Greci⁷³¹, Valea Calului⁷³², Crivăț⁷³³, Odaia Turcului (fig. 75/1; 76/2)⁷³⁴.

8.3. *Discuții.* Fragmente de străchini au fost găsite și la București-*Căfelu Nou* (1), însă datorită stării precare de conservare a materialului nu s-au putut face aprecieri prea exacte asupra tipului⁷³⁵.

Primul tip de strachină este propriu și comunităților Glina din Oltenia, astfel de vase fiind găsite la Branet⁷³⁶, Govora Sat-*Runcuri*⁷³⁷. Apariții anterioare sau contemporane Glinei ale acestei străchini au fost consemnate în manifestările Foltești⁷³⁸, Coțofeni⁷³⁹, Livezile⁷⁴⁰, Copăceni⁷⁴¹, Jigodin⁷⁴².

Străchini de tip 8.2. au fost descoperite la Branet⁷⁴³, Govora Sat-*Runcuri*⁷⁴⁴, Călugăreni⁷⁴⁵, Ostrovul Corbului⁷⁴⁶, dar și în mediile Coțofeni⁷⁴⁷, Zăbala⁷⁴⁸, Livezile⁷⁴⁹, Copăceni⁷⁵⁰, Schneckenberg⁷⁵¹, Șoimuș⁷⁵², Odaia Turcului⁷⁵³, Monteoru Ic4⁷⁵⁴, Bogdănești⁷⁵⁵, Poienești⁷⁵⁶, precum și în Bronzul macedonean⁷⁵⁷, Cicladicul Vechi II⁷⁵⁸, Troia II⁷⁵⁹. Această categorie de vase apare și anterior orizontului Glina: cultura Cernavoda III⁷⁶⁰, Cernavoda II⁷⁶¹, Foltești⁷⁶².

Un tip aparte este strachina cu picior⁷⁶³, identificat în aria Glina de la vest de Olt (Ostrovul Corbului⁷⁶⁴, Gubauca⁷⁶⁵, Branet⁷⁶⁶), dar, care, cel puțin până în prezent, nu a fost descoperit în Muntenia. Astfel de recipiente apar pe teritoriul României și în ariile manifestărilor Orlea-Sadovec⁷⁶⁷, Livezile⁷⁶⁸, Jigodin⁷⁶⁹, Iamnaia-Catacombelor⁷⁷⁰, Makó⁷⁷¹ sau între materialele din BT de la Zoltan⁷⁷².

Străchinile descoperite în aria Glina au fost lucrate atât din pastă semigrosieră, cât și fină.

• **Tipul 9. Vase askos** (vezi *Anexa 4*).

Descoperiri de vase de această formă s-au făcut, în teritoriul analizat de noi, la București-*Ciurel* (fig. 60/2)⁷⁷³, București-*Glina*. Recipientele au fost modelate din ceramică fină.

Vasul de tip *askos*-ul este prezent și în momentele Zimnicea⁷⁷⁴, Sânzieni⁷⁷⁵, Mlăjeț⁷⁷⁶, Schneckenberg⁷⁷⁷, Șoimuș⁷⁷⁸, Monteoru Ic4⁷⁷⁹, Năeni⁷⁸⁰, în mormântul

nr. 13 de la Smeieni⁷⁸¹, dar și în manifestările eneoliticului, perioadei de tranziție și în Bronzul Mijlociu și Târziu.

• Tipul 10. Căni (vezi *Anexa 4*).

Tipul 10.1. cu corpul mai mult sau mai puțin globular, gât cilindric sau arcuit, buza dreaptă, tăiată oblic sau răsfrântă spre exterior, cu una sau două torți. București-Tei (fig. 60/1)⁷⁸², București-Glina (fig. 60/5)⁷⁸³, București-Ciurel (fig. 64/3)⁷⁸⁴, București-Militari Câmpul Boja⁷⁸⁵, București-Roșu⁷⁸⁶, Crivăț (fig. 60/4)⁷⁸⁷, Greci (129/2-3, 5-6)⁷⁸⁸, Mihăilești-Tufa⁷⁸⁹, Căscioarele-Cătălui (fig. 55/5; 127/3, 5)⁷⁹⁰, Udeni (fig. 127/2; 129/1)⁷⁹¹, Odaia Turcului (fig. 76/1)⁷⁹².

Tipul 10.2. cu corpul aproape cilindric, buza dreaptă, cu una sau două torți. Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (fig. 127/1)⁷⁹³

10.3. *Discuții.* Pasta semigrosieră, fină și foarte rar cea grosieră a constituit materia primă în realizarea vaselor de acest tip.

În restul ariei culturii Glina, cămile, mai ales cele de tipul 10.1., nu sunt o raritate, ele fiind găsite la Braneț⁷⁹⁴, Govora Sat-Runcuri⁷⁹⁵, Râmnicu Vâlcea-Cetățuie⁷⁹⁶, Ostrovul Corbului⁷⁹⁷.

Cămile apar și în mediile Zimnicea⁷⁹⁸, Livezile⁷⁹⁹, Schneckenberg⁸⁰⁰, Copăceni⁸⁰¹, Șoimuș⁸⁰², Jigodin⁸⁰³, Roșia⁸⁰⁴, Tei I⁸⁰⁵, Periam-Pecica⁸⁰⁶, Vinokvci-Somogyvár⁸⁰⁷, Nagyrév⁸⁰⁸.

• Tipul 11. Pahare (vezi *Anexa 4*).

Tipul 11.1. cu pereții ușor arcuiți, buza răsfrântă spre exterior sau adusă spre interior. București-Roșu (fig. 57/5, 7; 89/3-4)⁸⁰⁹, București-Militari Câmpul Boja (fig. 89/2, 6)⁸¹⁰, Mihăilești-Tufa (fig. 73/1-2)⁸¹¹, Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (fig. 89/5)⁸¹², Greci (fig. 89/1)⁸¹³, Odaia Turcului (fig. 58/2-3)⁸¹⁴.

Tipul 11.2. tronconice. București-Roșu (fig. 57/2, 4)⁸¹⁵, București-Glina⁸¹⁶, Mihăilești-Tufa⁸¹⁷, Greci (fig. 57/1, 3, 6, 8-9)⁸¹⁸, Odaia Turcului (fig. 58/4, 6)⁸¹⁹, Văcărești (fig. 97/7)⁸²⁰.

11.3. *Discuții.* Cele două tipuri apar și la Braneț⁸²¹, Govora Sat-Runcuri⁸²², Bârsești⁸²³, Ostrovul Corbului⁸²⁴, și se pot, de asemenea, stabili analogii în manifestările culturale Foltești-Cernavoda II⁸²⁵, Coțofeni⁸²⁶, Livezile⁸²⁷, Schneckenberg⁸²⁸, Copăceni⁸²⁹, Șoimuș⁸³⁰, Mândrișca⁸³¹.

Aceste vase de băut au fost lucrate din toate cele trei tipuri de pastă, cele mai multe aparținând ceramicii fine și semigrosiere.

• Tipul 12. Cești (vezi *Anexa 4*).

Cu corpul globular, gât scurt și buza răsfrântă spre exterior; cu corp bombat și gât aproape cilindric, terminat cu o buză dreaptă; corp bombat și buză trasă spre interior. București-Glina (fig. 58/8)⁸³², București-Roșu⁸³³, București-Cariera de nisip a I.T.B.⁸³⁴, Popești-Leordeni⁸³⁵, Căscioarele-Cătălui (fig. 89/7)⁸³⁶, Greci⁸³⁷, Vasilași⁸³⁸, Odaia Turcului (fig. 58/7)⁸³⁹.

Cești au fost descoperite în afara ariei de care ne ocupăm și la Braneț⁸⁴⁰,

Ocnița⁸⁴¹, precum și în mediile Coțofeni⁸⁴², Livezile⁸⁴³, Copăceni⁸⁴⁴, Schneckenberg⁸⁴⁵, Șoimuș⁸⁴⁶, Jigodin⁸⁴⁷.

• Tipul 13. Farfurii. (vezi Anexa 4).

Acestea pot fi de tipul *Fischpfanne*, cu pereții drepecți sau inclinați spre exterior sau tronconice: București-Roșu (fig. 92/2)⁸⁴⁸, Crivăț⁸⁴⁹, Odaia Turcului (fig. 92/1)⁸⁵⁰.

Farfuriile au fost descoperite și la Braneț⁸⁵¹ sau în cultura Mako⁸⁵².

• Tipul 14. Bolurile (vezi Anexa 4) au fost identificate la: București-Dudești⁸⁵³, Mihăilești-Tufa⁸⁵⁴,

• Tipul 15. Strecurători (vezi Anexa 4).

Aceste vase sunt tronconice sau cilindrice, cu pereții aproape drepecți. București-Ciurel⁸⁵⁵, Odaia Turcului (fig. 83/4)⁸⁵⁶, Căscioarele-Cătălu⁸⁵⁷. Și în restul ariei de răspândire a culturii Glina au fost găsite fragmente de strecurători: Braneț⁸⁵⁸.

• Tipul 16. Vasele în miniatură (vezi Anexa 4), sunt de diferite forme: globulare, străchhini, farfurioare. Până acum au fost reperate la București-Militari Câmpul Boja⁸⁵⁹, Mihăilești-Tufa (fig. 83/1-3)⁸⁶⁰, Varlaam⁸⁶¹.

• Tipul 17. Capacele (vezi Anexa 4).

Astfel de piese au fost identificate la București-Roșu⁸⁶², Odaia Turcului (fig. 83/5-6)⁸⁶³ dar și la Braneț⁸⁶⁴.

Analogii se pot stabili cu mediile neolitice (Sălcuța⁸⁶⁵), dar și contemporane sau imediat ulterioare culturii Glina: Schneckenberg⁸⁶⁶, Monteoru⁸⁶⁷.

TORȚILE

Categoria (Ctg.) I. De agățat:

I.1. Torți tubulare:

I.1.1. tehnica de realizare:

-aplicate, dispuse orizontal, cu perforații variabile. Pot fi cilindrice, în formă de șa, arcuite spre exterior sau, uneori, chiar conice în secțiune.

I.1.2. locul de prindere: pe buză⁸⁶⁸, pe umăr⁸⁶⁹, pe pântec⁸⁷⁰ (fig. 60/3; 71/4; 76/3; 115/4; 123/5; 127/2; 131/4; 132/3, 6; 133/1-3, 5).

I.1.3. Discuții. În mediul Coțofeni torțile tubulare sunt, de asemenea, perforate orizontal, locul lor de prindere fiind sub buză, la baza gâtului sau pe corp⁸⁷¹. Uneori, acest tip de torți se găsesc în asociere cu torți de apucat⁸⁷². Torțile tubulare plasate pe buzele străchinilor⁸⁷³ sau pe pântecul vaselor borcan au apărut și în aria Livezile⁸⁷⁴. Recipientele de tip Copăceni sunt dotate cu torți tubulare sub buză, în cazul castroanelor⁸⁷⁵, și pe umăr, la amfore⁸⁷⁶.

I.2. Urechiușe de prindere prevăzute cu o perforație:

I.2.1. tehnica de realizare:

-aplicate,

-organice (trase din pasta vasului).

I.2.2. *locul de amplasare: pe buza*⁸⁷⁷, *sub buza*⁸⁷⁸, *pe gât*⁸⁷⁹, *pe umăr*⁸⁸⁰ (68/2; 69/4; 71/2).

I.2.3. *tipurile.*

-*orizontale*⁸⁸¹ (fig. 69/4; 71/2);

-*verticale*⁸⁸² (fig. 68/2).

I.2.4. *Discuții.* În cazul culturii Coțofeni, Petre Roman vorbește de torți manșetă cu perforație verticală⁸⁸³, care se apropie de urechiușele Glina.

I.3. *Apucători, cu perforații înguste.*

I.3.1. *tehnica de realizare.*

-*aplicate,*

-*organice.*

I.3.2. *locul de amplasare.*

-*pe pântec*⁸⁸⁴;

I.3.3. *tipurile.*

-*de formă hexagonală, orizontală*⁸⁸⁵.

I.3.4. *Discuții.* Apucători perforate vertical au fost descoperite în aria culturilor Coțofeni⁸⁸⁶, Livezile⁸⁸⁷. În mediul Iernut, o strachină⁸⁸⁸ a fost prevăzută sub buză cu o apucătoare lungă, orizontală, având o perforație verticală.

Ctg. II. De apucat :

II.1. *Torți în bandă, de dimensiuni variabile (înguste, late și medii).*

II.1.1. *tehnica de realizare.*

-*aplicate.*

II.1.2. *locul de prindere (de unde pornește capătul de sus al torții):*

-*din buză, dar supraînălțate*⁸⁸⁹ (fig. 58/7; 59/3; 129/1; 140/5);

-*din buză, fără a fi supraînălțate*⁸⁹⁰ (fig. 55/2, 4; 64/1, 3; 76/1; 87/1; 91/1;

100/4; 122/6; 129/2, 4-5; 141/5-6;

-*de sub buză*⁸⁹¹ (fig. 59/1; 68/3; 70/3; 76/5; 89/7; 122/4; 129/3, 6);

-*pe gât*⁸⁹² (fig. 55/4; 89/4; 100/5; 114/3; 141/8, 11);

-*pe umăr*⁸⁹³ (fig. 100/1);

-*pe pântec*⁸⁹⁴ (fig. 59/4; 141/1, 4);

-*pe capace*⁸⁹⁵.

II.1.3. *Discuții.* Aspectului Livezile îi sunt proprii torțile în bandă îngustă sau lată, amplasate pe pântecul castroanelor și amforelor⁸⁹⁶, pe umărul cănilor⁸⁹⁷ și pe buza ceștilor⁸⁹⁸, precum și cele supraînălțate, în cazul ceștilor și cănilor⁸⁹⁹. Unele vase dintre descoperirile de tip Copăceni sunt prevăzute cu torți în bandă ce pornesc din buză (căni⁹⁰⁰) sau de sub aceasta (cești, căni, castroane⁹⁰¹).

Toarta în bandă apare frecvent în cultura Șoimuș: supraînălțată (cești⁹⁰²), pornind din buză (căni, cești⁹⁰³), de sub buză (castroane, vasele sac⁹⁰⁴) sau amplasată pe pântec (amfore⁹⁰⁵). O amforă de tip Iernut are torți în bandă pe pântec⁹⁰⁶.

II.2. *Apucători:*II.2.1. *tehnica de realizare:*

- aplicate,*
- organice* (trase din pasta vasului).

II.2.2. *locul de amplasare:*

- pe buză*⁹⁰⁷ (fig. 102/3);
- sub buză*⁹⁰⁸;
- pe gât*⁹⁰⁹ (fig. 69/2; 141/7);
- pe umăr*⁹¹⁰ (fig. 74/3; 85/1);
- pe pântec*⁹¹¹ (fig. 56/5; 59/2; 72/5).

II.2.3. *tipurile:*

- conice*⁹¹² (fig. 59/2; 74/3);
- tronconice*⁹¹³ (fig. 69/2; 72/5);
- mai lungi, orizontale*⁹¹⁴ (fig. 85/1; 141/7);
- verticale, uneori triunghiulare*⁹¹⁵ (fig. 103/3);
- în formă de șa*⁹¹⁶.

II.2.4. *Discuții.* În mediul Copăceni, la vasele sac, apucătorile sunt amplasate sub buză⁹¹⁷, iar în cultura Șoimuș se găsesc sub buză la vasele borcan⁹¹⁸ și sub buză și pe gât la recipientele sac⁹¹⁹.

II.3. *Mosoare neperforate:*II.3.1. *tehnica de realizare:*

-*aplicate, uneori la ambele capete există adâncituri, care dau impresia unor torți în bandă.*

II.3.2. *locul de amplasare:*

- pe pântec*⁹²⁰ (fig. 131/1).

II.3.3. *Discuții.* Acest tip de toartă este răspândit în toată Epoca bronzului, regăsindu-se în numeroase culturi⁹²¹.

DECORUL

Suprafața exterioară a vaselor a comportat înainte sau, rareori, după ornamentare, unele operațiuni:

a. aproape întregul lot de recipiente din ceramică grosieră și semigrosieră (*ctg. a și b*) a fost introdus într-o baie de lut, ce avea ca scop estomparea impurităților din pasta ceramicii. Cum s-a văzut deja, eficiența acestui demers a fost foarte scăzută. Este posibil, așa cum afirmă și Augustin Ulanici ca: "această tehnică să aibe... (și, n.n.) un rol utilitar, și anume acela de a *consolida* suprafețele vaselor"⁹²²;

b. vasele din ceramică fină (*ctg. c*) au fost acoperite cu un slip, deosebit de bine netezit și, mai rar, lustruit, căpătând câteodată nuanțe metalizate;

c. o parte din recipiente grosiere (*ctg. a*) și, mai des, semigrosiere (*ctg. b*) dovedesc existența barbotinei neorganizată;

d. altele, de aceeași factură, au fost acoperite de un strat de lut, care, ulterior, a fost apoi decorat cu dungi, probabil, prin intermediul degetelor.

Petre Roman amintește în 1976 următoarele elemente de decor, identificate pe ceramica culturii Glina: găurile-butoni⁹²³, impresiunile realizate cu degetul⁹²⁴, brăurile⁹²⁵, potcoavele în relief⁹²⁶, proeminențele conice⁹²⁷, cercurile incizate⁹²⁸, canelurile pe umăr⁹²⁹ și impresiunile realizate cu șnurul⁹³⁰. Descoperirile vechi și cele recente vor arăta că, în general, recipientele Glina au ca ornament elementele menționate. Acestea, destul de sărace și puțin expresive artistic, se aflau dispuse, de la caz la caz, pe toate părțile constitutive ale vasului - buză, gât, umăr, pântec, toartă - excepție făcând, evident, fundul vasului.

Uneori olarii și-au depășit registrul îngust de ornamente, apelând la combinații motivistice. Acestea, și unele inovații, sunt rodul unor influențe venite din mediile culturale învecinate.

Elementele de decor pot fi grupate, după modul în care au fost realizate, în două mari categorii: prin *impresiune* (adâncire), *în relief* și prin *străpungere* (perforare).

TIPURI DE DECOR

Ornamentul (Orn.) I. Decor obținut prin adâncire (vezi Anexa 4):

I.1. *găuri-butoni, realizați prin presare din interiorul vasului spre exterior sau, numai în puține cazuri, din exterior spre interior. Aceștia se găseau în formă de șir circular, grupe de trei până la șase bucăți sau găuri-butoni răzleți.*

I.1.1. *tehnica de realizare:* prin presare cu degetul, probabil cu cel mic, având în vedere dimensiunile găurilor-butoni; cu un obiect bont, rotund, triunghiular sau pătrat; cu un obiect mai ascuțit; cu trestia (?).

I.1.2. *locul lor de amplasare.*

- *sub buză*⁹³¹ (fig. 56/1-5; 61/1-2; 62/1-2; 65/1, 3; 68/1-2; 70/1; 71/3; 84/4; 86/5; 87/5, 7; 88/2, 4; 89/2; 92/2-3, 6; 93/1, 4-5; 94/2-3; 106/2; 107/5; etc.);

- *pe gât*⁹³² (fig. 66/2; 69/1; 70/3; 72/1, 6; 76/5; 84/1-2, 6-8, 11; 85/2-5; 86/1, 4, 6; 87/4; 88/3, 6; 89/5-6; 90/1-3; 92/5, 8, 10-11; 94/3; 103/1; 107/1-2, 4, 6; 127/5);

- *pe umăr*⁹³³ (fig. 69/2).

I.2. *alveole realizate cu degetul, cu un obiect bont sau cu unul mai puțin ascuțit.* Se constituiau în șiruri circulare, în grupaje sau erau apariții singulare.

I.2.1. *locul lor de amplasare,*

- *pe buză*⁹³⁴ (fig. 62/2; 72/4; 84/2, 6, 11; 85/4-5; 88/3-4);

- *sub buză*⁹³⁵ (fig. 89/6);

-pe gât sau linia gâtului⁹³⁶ (fig. 63/3; 74/1; 85/3; 86/3; 87/2; 89/2; 94/4);

-pe umăr⁹³⁷ (fig. 75/1; 88/1, 5; 90/3; 91/3; 106/2);

-pe pântec⁹³⁸;

-pe formele de decor în relief.

a. pe proeminențe⁹³⁹;

b. pe brăuri⁹⁴⁰ (fig. 62/1-2; 84/5; 128/3-5);

-pe diferitele tipuri de torți:

a. apucători⁹⁴¹;

b. torți în bandă (fig. 130/4).

1.3. creștături, singulare, mai multe la un loc sau formând șiruri drepte sau zigzag:

1.3.1. tehnica de realizare:

-cu o unealtă ascuțită.

1.3.2. locul de amplasare:

-pe buză⁹⁴² (fig. 74/1; 85/3; 88/5; 11/3, 8);

-sub buză⁹⁴³ (fig. 119/4);

-pe gât⁹⁴⁴ (fig. 55/1; 86/1; 88/5; 90/1);

-pe umăr⁹⁴⁵ (fig. 96/2, 4; 128/7-8);

-pe pântec⁹⁴⁶ (fig. 74/5);

-pe formele de decor în relief.

a. pe brăuri⁹⁴⁷ (fig. 86/1; 90/1; 103/5; 119/1);

b. pe proeminențe (fig. 97/9).

1.4. benzi incizate, unele în rețea:

1.4.1. tehnica de realizare: cu o unealtă ascuțită; cu un fel de pieptene (?); ornamentul era umplut cu o pastă albă, făinoasă.

1.4.2. locul de amplasare:

-pe gât⁹⁴⁸;

-pe umăr⁹⁴⁹ (fig. 121/2; 134/6);

-pe pântec⁹⁵⁰ (fig. 60/2; 61/1; 120/1, 3-4; 129/6).

1.4.3. tipurile:

-orizontale⁹⁵¹;

1.5. șir de "dinți de lup":

1.5.1. tehnica de realizare: cu un obiect cu vârful triunghiular; inciziile obținute erau, uneori, umplute cu pastă albă.

1.5.2. locul de amplasare:

-pe buză (fig. 86/2);

-sub buză (fig. 89/2);

-pe gât⁹⁵² (fig. 109/6; 120/2; 135/2);

-pe umăr⁹⁵³ (fig. 86/1-2; 90/1);

-pe pântec⁹⁵⁴ (fig. 98/1; 120/5; 121/1; 136/4, 9);

-pe aplicațiile în relief:

a. *brăuri*⁹⁵⁵.

I.6. *ornament realizat cu șnurul*:

I.6.1. *tehnica de realizare*: șnur răsucit, ulterior impresiunea era umplută cu o pastă (?) albă, făinoasă.

I.6.2. *locul de amplasare*:

-sub *buză*⁹⁵⁶ (fig. 126/1-2; 134/7);

-pe *corp*⁹⁵⁷ (fig. 126/2);

I.6.3. *tipurile*:

- *orizontale*⁹⁵⁸ (fig. 126/1-2);

- *elipsoidale* (fig. 126/2).

I.7. *linii*:

I.7.1. *tehnica de realizare*: cu un obiect ascuțit la vârful.

I.7.2. *locul de amplasare*:

-pe *pântec*⁹⁵⁹;

I.7.3. *tipurile*:

-*linii orizontale, unele paralele*⁹⁶⁰ (fig. 123/6-8);

-*linii verticale* (fig. 97/7);

-*linii oblice*⁹⁶¹ (fig. 134/3-5);

-*linii care formează un unghi cu vârful în jos*⁹⁶²;

I.8. *puncte*:

I.8.1. *tehnica de realizare*: impresiuni făcute cu un obiect ascuțit la vârful.

I.8.2. *locul de amplasare*:

-pe *umăr*⁹⁶³ (fig. 123/8);

-pe *pântec* (fig. 89/3; 120/2);

I.8.3. *tipurile*:

-*șir*⁹⁶⁴;

-*în bandă*⁹⁶⁵;

I.9. *cercuri*:

I.9.1. *tehnica de realizare*:

-*realizate cu trestia*.

I.9.2. *locul de amplasare*:

-sub *buză*⁹⁶⁶;

-pe *umăr* (fig. 88/6);

-pe *pântec*⁹⁶⁷ (fig. 88/2).

I.10. *ornament realizat cu măturica (Besenstrichverzierung)*:

I.10.1. *tehnica de realizare*:

-*cu un snop de paie* (?).

I.10.2. *locul de amplasare*:

-pe *corp* (fig. 88/2).

Orn. II. în relief (vezi Anexa 4):II.1. *proeminente*:II.1.1 *tehnica de realizare*:

- aplicate*,
- organice*.

II.1.2. *locul de amplasare*:

- pe buză*⁹⁶⁸;
- sub buză*⁹⁶⁹ (fig. 69/3);
- pe gât*⁹⁷⁰ (fig. 95/2; 141/4);
- pe umăr*⁹⁷¹ (fig. 63/2; 65/1; 67/2; 87/7; 99/5);
- pe pântec*⁹⁷² (fig. 72/2; 75/1; 84/3; 96/1; 108/1; 114/2; 141/2);

II.1.3. *tipurile*:

- conice*⁹⁷³ (fig. 57/5, 7; 65/1; 67/2; 69/3; 75/1; 84/3; 87/7; 95/5; 96/1; 108/1; 141/2, 4);
- longitudinale simple, alveolate, crestate*⁹⁷⁴ (fig. 98/6);
- verticale*⁹⁷⁵;
- în formă de șă*⁹⁷⁶ (fig. 63/2; 99/5).

II.2. *creste*:II.2.1. *tehnica de realizare*:

- aplicate*,
- organice* (trase din pasta vasului).

II.2.2. *locul de amplasare*:

- pe buză* (fig. 101/2; 141/3);
- sub buză*⁹⁷⁷ (fig. 91/5);
- pe pântec*⁹⁷⁸;

II.2.3. *tipurile*:

- verticale*⁹⁷⁹ (fig. 91/5; 141/3).

II.3. *brâuri*:II.3.1. *tehnica de realizare*:

- aplicate*,
- organice* (trase din pasta vasului).

II.3.2. *locul de amplasare*:

- sub buză*⁹⁸⁰ (fig. 86/5; 87/4; 91/3; 119/5);
- pe gât*⁹⁸¹ (fig. 57/5; 62/2; 85/4-5; 92/9; 103/5; 119/1-2; 128/4-5);
- pe umăr*⁹⁸² (fig. 57/7; 62/2; 86/1; 90/1; 101/1);
- pe pântec*⁹⁸³ (fig. 62/2; 84/5);

II.3.3. *tipurile*:

- orizontale*: sunt majoritare;
- verticale* (fig. 86/1; 90/1);
- a. *segmente de brâu*⁹⁸⁴ (fig. 102/3);

b. *circulară*⁹⁸⁵ ;

II.4. *coaste* (reliefuri):

II.4.1. *tehnica de realizare*:

-*aplicate*,

-*organice*.

II.4.2. *locul de amplasare*:

-*sub buza*⁹⁸⁶ ;

-*pe găl*⁹⁸⁷ (fig. 92/10; 120/3);

-*pe umăr*⁹⁸⁸ ;

-*pe pântec*⁹⁸⁹ (fig. 109/5; 113/6);

II.4.3. *tipurile*:

-*verticale*⁹⁹⁰ (fig. 92/10; 109/5; 113/6; 120/3);

II.5. *potcoave*:

II.5.1. *tehnica de realizare*:

-*aplicate*,

-*organice*.

II.5.2. *locul de amplasare*:

-*sub buza*⁹⁹¹ ;

-*pe pântec*⁹⁹² (fig. 122/1; 123/4; 125/3);

II.5.3. *tipurile*:

-*arcuite în jos*⁹⁹³ (fig. 122/1; 123/4; 125/3);

II.6. *bobîțe de linte*:

II.6.1. *tehnica de realizare*:

-*aplicate, uneori formând șiruri circulare sau meandre*.

II.6.2. *locul de amplasare*:

-*pe găl*⁹⁹⁴ ;

-*pe umăr* (fig. 95/1);

-*pe pântec*⁹⁹⁵ .

II.7. *coarne*:

II.7.1. *tehnica de realizare*:

-*aplicate, formând un meandru*.

II.7.2. *locul de amplasare*:

-*pe pântec* (fig. 102/2; 122/3).

Orn. III. decor realizat prin străpungeri (vezi Anexa 4):

III.1. *perforații* realizate cu o unealtă rotundă, atât în momentul când pasta era încă crudă, cât și după ardere. Operațiunea era făcută atât dinspre interior spre exterior, cât și invers.

III.2. *locul de amplasare*:

-*sub buza*⁹⁹⁶ (fig. 57/8; 70/2);

-*pe găl*⁹⁹⁷ (fig. 94/1; 101/4; 108/5; 119/3, 7).

IV. *Discuții*. Găurile-butoni, alveolele și creștăturile sunt cele mai des folosite ornamente. Caracteristice pentru ceramica Glina sunt, desigur, găurile-butoni, presați atât din interior cât și din exterior. Probabil originea acestui tip de decor trebuie căutată în cultura Cernavoda II, cum o dovedesc descoperirile din stratul inferior al BT de la București-*Glina*⁹⁹⁸ și la sud de Dunăre. În ceea ce privește alte categorii de ornamente, analogii se găsesc în mediile Cernavoda III, Cernavoda II, Schneckenberg, Livezile, Vučedol, Șoimuș etc. Influența vučedoliană este caracteristică fazei Glina III. Astfel, grupului Livezile⁹⁹⁹ îi sunt proprii brăurile alveolate și crestate, dispuse fie vertical fie orizontal, rețelele de linii, alveolele și creștăturile.

Brăurile alveolate sau crestate, de tip orizontal, proeminențele, boabele de linte, alveolele și creștăturile au decorat ceramica Copăceni¹⁰⁰⁰. Aceleași ornamente apar și la grupul Șoimuș¹⁰⁰¹.

În cultura Schneckenberg¹⁰⁰² sunt prezente brăurile alveolate orizontale și verticale, uneori găurile-butoni, proeminențele, registrele de linii paralele orizontale și verticale, alveolele, creștăturile, punctele, dinții de lup etc.

Decorul realizat cu șnurul, chiar dacă este o raritate în cultura Glina, dovedește că și acest ornament a pătruns în mediul respectiv, fie prin "moștenire" din manifestările culturale anterioare, Cernavoda III, Cernavoda II sau Coțofeni, sau în urma unor influențe de la culturile contemporane învecinate Schneckenberg, Jigodin etc.¹⁰⁰³

ALTE OBIECTE DIN LUT ARS

1. Obiectele din lut ars -evident, altele decât ceramica propriu-zisă, ocupă cantitativ, între materialele arheologice ale BT din spațiul analizat, o poziție destul de modestă. Într-o ierarhie, după ceramică și piesele litice, ele se situează pe un loc trei.

2. Obiectele de lut ars au fost recuperate atât în urma unor săpături, cât și a cercetărilor de suprafață.

3. Toate piesele provin din cadrul unor așezări. Inventarul puținelor vestigii funerare, ce au fost atribuite purtătorilor culturii Glina, nu a adăpostit și astfel de obiecte.

4. Piesele din lut ars au fost descoperite atât în perimetrul (sau perimetrul probabil) al unor locuințe de suprafață, în bordeie și gropi, cât și în stratul arheologic. În locuințe, mai ales în cele de suprafață, astfel de obiecte erau grupate în special în jurul vetrelor de foc. Un exemplu în acest sens ar fi locuințele de la Schitu-*La Conac*¹⁰⁰⁴. Aceiași situație o întâlnim și în Oltenia, cea mai bună dovadă fiind așezarea de la Branș¹⁰⁰⁵.

5. *Pasta* din care erau lucrate piesele de lut ars se împarte după compoziție -aidoma ceramicii- în trei categorii:

- a. *grosieră* -cu nisip, pietricele și cioburi pisate în compoziție. Din această pastă sunt modelate mai ales obiectele mai voluminoase (greutățile);
- b. *semigrosieră* -cu nisip mai mărunț în compoziție. Obiectele de mărime mijlocie, dar și unele mici aparțin acestei categorii;
- c. *fină* -lut de bună calitate. Piesele mici sunt lucrate din această pastă. Evident, că exista și excepții de la această "regulă".
6. *Arderea* este și ea diferențiată. Obiectele găsite în complexe (mai ales în locuințe) au suportat și o ardere secundară.
7. *Culoarea* exterioară, dar și cea în spărtură este diferită, de la cenușiu până la negru sau de la galben-roșcat până la brun închis. Pe aceeași piesă culoarea poate prezenta un spectru mai larg de nuanțe, neexistând o uniformitate.
8. În privința *funcționalității* majorității obiectelor de lut ars avem o imagine clară. Dar s-au descoperit și unele piese care ridică semne de întrebare, născând astfel controverse.

CATEGORII DE OBIECTE DE LUT ARS

1. FUSAIOLLE : București-*Glina*¹⁰⁰⁶, București-*Militari Câmpul Boja*¹⁰⁰⁷, București-*Cariera de nisip a I.T.B*¹⁰⁰⁸, București-*Fundeni*¹⁰⁰⁹, București-*Ciurel*¹⁰¹⁰, București-*Dudești*¹⁰¹¹, București-*Căfelu Nou*¹⁰¹², București-*Roșu*¹⁰¹³, Mihăilești-*Tufa*¹⁰¹⁴, Odaia Turcului¹⁰¹⁵, Văcărești¹⁰¹⁶.

1.1. *Materia primă:*

a. *fragmente de ceramică*, găurite aproximativ în zona centrală: Crivăț, Schitu-*Gaura Despei*, Letca Veche-*La Pădure*¹⁰¹⁷ ș.a. Astfel de piese au apărut și la Braneț.

b. *lucrate din cele trei categorii de pastă.*

1.2. *Forma fusaiolelor.*

a. *plate*¹⁰¹⁸: București-*Ciurel*¹⁰¹⁹, București-*Glina*¹⁰²⁰, București-*Militari Câmpul Boja* (fig. 47/6)¹⁰²¹, București-*Dudești*¹⁰²², București-*Roșu* (fig. 47/4)¹⁰²³, București-*Fundeni* (fig. 47/1-3)¹⁰²⁴, Mihăilești-*Tufa* (fig. 45/2), Odaia Turcului (fig. 49/2)¹⁰²⁵, Văcărești¹⁰²⁶, Cămineasca (fig. 48/5), Schitu-*Gaura Despei* (fig. 45/5), Schitu-*La Conac* (fig. 48/1) etc.;

b. *discoidale*: București-*Roșu*¹⁰²⁷, București-*Fundeni*¹⁰²⁸, București-*Militari Câmpul Boja* (fig. 47/5)¹⁰²⁹, Schitu-*Gaura Despei* (fig. 48/2), Schitu-*La Conac* (fig. 48/4), Mihăilești-*Tufa* (fig. 45/1). Florești-*Stația de pompare* (fig. 48/3) etc.;

c. *tronconice*: Odaia Turcului (fig. 49/4)¹⁰³⁰, Mihăilești-*Tufa* (fig. 48/7);

d. *bitronconice*: Mihăilești-*Tufa*, București-*Ciurel*, București-*Cariera de nisip a I.T.B* (fig. 46/5)¹⁰³¹;

e. *sferice*: București-*Militari Câmpul Boja* (fig. 49/3)¹⁰³², București-*Ciurel*;

f. *în formă de sfârlez*. Mihăilești-*Tufă*;

g. *fără formă clară*¹⁰³³: Crivăț, Letca Veche-*La Pădure*.

3. Decorul:

a. *fără decor*. Majoritatea fusaiiolelor intră în această categorie.

b. *cu decor*. Nu sunt decorate nici 10% din totalul fusaiiolelor descoperite.

Elementele de decor sunt simple -linii paralele ce alcătuiesc mai multe registre (îndeobște trei) (fig. 47/2-3), alveole care se constituie într-un brâu circular făcute probabil cu un băț (fig. 47/1) etc., ornamentul se găsește pe o singură față a fusaiiolelor plate și discoidale: București-*Fundeni*¹⁰³⁴.

4. Funcționalitate:

a. *fusaiiole propriu-zise*;

b. *posibile roțițe de car în miniatură*. Aici ne referim la fusaiiolele plate și discoidale (mai ales cele decorate). Mulți specialiști au atras atenția asupra posibilității ca astfel de piese să fi fost folosite și ca roțițe de car¹⁰³⁵.

1.5. *Unele concluzii*. Analiza pieselor de lut ars din toată aria de răspândire a culturii Glina, ne arată că fusaiiolele se constituie în lotul cel mai consistent. Astfel, de exemplu, la Drăgănești-Olt¹⁰³⁶ au fost descoperite *fusaiiole plate*, la Braneț din cele *bitronconice*¹⁰³⁷, *plate*¹⁰³⁸ și *discoidale*¹⁰³⁹, *tronconice* la Căzănești-*Cărămidărie*¹⁰⁴⁰; iar la Morărești *bitronconice*¹⁰⁴¹.

2. ROTIȚE DE CAR ÎN MINIATURĂ: București-*Fundeni*¹⁰⁴², Odaia Turcului¹⁰⁴³.

2.1. *Materia primă*: sunt modelate din pasta tuturor categoriilor precizate (vezi mai sus).

2.2. *Forma: cu butuc pe ambele părți*: București-*Fundeni* (fig. 46/4)¹⁰⁴⁴, Odaia Turcului (fig. 46/1)¹⁰⁴⁵.

2.3. *Decorul*: nici una din roțițe nu este decorată.

2.4. *Funcționalitate*: posibil că roțițele cu butuc pe ambele părți să fi fost întrebuințate la cărucioarele (lăzile) cu pereții înclinați. Cărucioarele cu pereții drepecți aveau, probabil, roțițe cu butuc pe o singură față.

2.5. *Unele concluzii*. Roțițele de car în miniatură sunt reprezentate în mediul Glina și prin descoperirile de la vest de Olt. La Braneț au fost găsite mai multe piese¹⁰⁴⁶, toate fiind prevăzute cu bucsă pe ambele fețe. Alte roțițe au fost recuperate la Drăgănești-Olt¹⁰⁴⁷, două exemplare cu bucsă pe ambele părți provin de la Râmnicu Vâlcea¹⁰⁴⁸, piese de același tip cu cele menționate anterior. Cu butuc pe o singură față sunt înzestrate roțițele scoase la lumină la Govora Sat-*Runcuri*¹⁰⁴⁹, Arsanca¹⁰⁵⁰ și Căzănești-*Cărămidărie*¹⁰⁵¹.

3. LĂZI DE CĂRUCIOARE ÎN MINIATURĂ: Crivăț¹⁰⁵².

3.1. *Materia primă*: din pastă grosieră.

3.2. *Forma*: ladă dreptunghiulară cu pereții laterali dispuși în unghi de 90% față de fundul căruciorului.

3.3. *Decorul*: sunt neornamentate.

4. GREUTĂȚI: București-*Militari Câmpul Boja*¹⁰⁵³, București-*Roșu*¹⁰⁵⁴, București-*Fundeni*¹⁰⁵⁵, București-*Ciurel*, Mihăilești-*Tufa*¹⁰⁵⁶, Varlaam¹⁰⁵⁷, Cămineasca-*Măgură*, Schitu-*Gaura Despei*, Schitu-*La Conac*, Odaia Turcului¹⁰⁵⁸ etc.

4.1. *Materia primă*: din pastă de tip *b* și *c*.

4.2. *Forma*:

a. *piramidale*: București-*Militari Câmpul Boja*, București-*Fundeni* (fig. 46/2-3)¹⁰⁵⁹, București-*Ciurel* (fig. 42/5)¹⁰⁶⁰, Mihăilești-*Tufa* (fig. 43/3), Odaia Turcului (fig. 51/2);

b. *aproximativ sferice*: București-*Glina*¹⁰⁶¹, București-*Roșu*¹⁰⁶², București-*Fundeni*¹⁰⁶³, Cămineasca-*Măgură* (fig. 43/2), Varlaam (fig. 43/1) etc.

d. *fără o formă clar precizabilă*: Bila-*La Tutun*¹⁰⁶⁴, Bolintin Vale¹⁰⁶⁵.

4.3. *Decor*: nici una din piese nu a fost decorată.

4.4. *Funcționalitate*:

a. *la țesut* (mai ales greutățile piramidale);

b. *la plasele de pescuit* (în special greutățile tronconice și cele ovale);

c. *alte activități cotidiene greu precizabile* (căței de vatră ?).

4.5. *Unele concluzii*. Nu numai în așezările Glina din Muntenia au fost găsite astfel de piese. Greutăți piramidale și aproximativ tronconice au apărut și printre materialele recuperate de la Branet¹⁰⁶⁶. Iar din prima categorie de astfel de piese s-au găsit exemplare la Govora Sat-*Runcuri*¹⁰⁶⁷ și Morărești¹⁰⁶⁸.

5. MĂRGELE: București-*Militari Câmpul Boja*, Mihăilești-*Tufa*, Văcărești¹⁰⁶⁹, Schitu-*La Conac*.

5.1. *Materia primă*: pastă de categoriile *b* și *c*.

5.2. *Forma*:

5.2.1. *sferice* și străpunse printr-o gaură (aproape) centrală: Văcărești (fig. 49/1);

5.2.2. *lungi*, cu perforația longitudinală: Schitu-*La Conac* (fig. 45/4);

5.2.3. *tronconice*: Mihăilești-*Tufa* (fig. 45/3).

5.3. *Decorul*: nici una din mărgelile nu a fost decorată.

5.4. *Funcționalitate. podoabă*. Probabil făceau parte din șiraguri purtate la gât (mână ? picior ? brâu ?). Pentru această ipoteză pledează și cele trei mărgelile găsite la un loc la Mihăilești-*Tufa* (în perimetrul probabil al unei locuințe de suprafață).

5.5. *Unele concluzii*. Mărgelile sunt apariții rare în mediul Glina. În Oltenia a fost descoperită o piesă de acest tip la Morărești¹⁰⁷⁰.

6. LINGURI: București-*Mihai Voda*¹⁰⁷¹, București-*Roșu*¹⁰⁷², București-*Fundeni*, București-*Ciurel*, Mihăilești-*Tufa*¹⁰⁷³, Crivăț¹⁰⁷⁴, Văcărești (fig. 52/3)¹⁰⁷⁵, Odaia Turcului¹⁰⁷⁶.

6.1. *Materia primă*: din pastă de categoriile *b* și *c*.

6.2. *Forma*:

a. *cu căușul alungit*: București-*Fundeni*, Morărești etc.

b. cu *căușul* (*mai*) *pronunțat*: Mihăilești-*Tufa* (fig. 44/1), Odaia Turcului (fig. 52/2), Crivăț, București-*Mihai Vodă* (fig. 52/1).

c. cu *coada într-un unghi de aprox, 45° față de căuș* (*piesa fiind mai degrabă un polonic*): București-*Ciurel* (fig. 42/2)¹⁰⁷⁷.

6.3. *Decorul*: nici una din linguri nu a fost decorată.

6.4. *Funcționalitate*:

a. la *mâncat* și la *băut*;

b. cu *prilejul diferitelor operațiuni cultice* (libații ?).

6.5. *Unele concluzii*. Linguri au fost descoperite și în așezările Glina de pe malul drept al Oltului. Amintim aici exemplarele cu *căușul alungit* de la Morărești¹⁰⁷⁸ și cele cu *căuș adâncit* de la Branet¹⁰⁷⁹ și Govora Sat-*Runcuri*¹⁰⁸⁰.

7. TOPOARE: București-*Roșu*¹⁰⁸¹, București-*Fundeni*¹⁰⁸², București-*Ciurel*¹⁰⁸³, Crivăț¹⁰⁸⁴, Milcovățu-*La Dig*¹⁰⁸⁵, Văcărești¹⁰⁸⁶.

7.1. *Materie primă*: din pastă de categoriile *b* și *c*.

7.2. *Forma*:

a. *lungi, cu un tăiș și gaură de înmănușare*: București-*Fundeni*, (fig. 54/4), Văcărești (fig. 54/3);

b. *lungi, cu un tăiș și ceafă uneori aproape cilindrică*: București-*Roșu* (fig. 54/5-6), București-*Fundeni* (fig. 54/1), București-*Ciurel*, Crivăț;

c. *lungi, cu gaură de înmănușare și, probabil, fără tăiș*: Milcovățu-*La Dig* (fig. 44/2);

d. *lungi, cu tăișul lăjit, terminate într-un buton și fără gaură de înmănușare*: București-*Ciurel* (fig. 54/2).

7.3. *Decorul*: puncte -făcute cu un obiect ascuțit- ce se constituie în mai multe registre: București-*Fundeni*.

7.4. *Funcționalitate*:

a. *amuletă*: piesele prevăzute cu gaură (?);

b. *piesă de cult*: folosită la diferite ritualuri.

7.5. *Unele concluzii*. Surprinzător este faptul că în afara Munteniei, piese de acest tip sunt foarte rare. Două exemplare mai lungi cu *tăiș și gaură de înmănușare* au fost descoperite la Branet¹⁰⁸⁷.

8. TIPARE: Butimanu (fig. 51/3)¹⁰⁸⁸.

8.1 *Materia primă*: pastă de bună calitate (categoria *c*).

8.2. *Forma*: *dreptunghiulară*, pe una din fețe fiind conturată piesa ce urma a fi turnată.

8.3. *Funcționalitate*: pentru turnat diferite piese din metal. În cazul tiparului de la Butimanu este vorba de topoare plate.

8.4. *Unele concluzii*. Această *piesă* este unică în mediul Glina din Muntenia. În Oltenia, la Govora Sat-*Runcuri*¹⁰⁸⁹, zu fost găsite posibilele resturi ale unui alt tipar.

9. MĂSUȚE: București-*Bucureștii Noi*¹⁰⁹⁰, București-*Fundeni*¹⁰⁹¹.

9.1 *materia primă*: pastă din categoriile *b* și *c*.

9.2. *Forma*:

a. *dreptunghiulară*, cu patru piciorușe și partea superioară ușor alveolată:

București-*Bucureștii Noi* (fig. 50/1);

b. *rotundă*, cu patru piciorușe și partea superioară foarte ușor alveolată:

București-*Fundeni* (fig. 50/2).

9.3. *Decorul*:

a. *fără decor*: București-*Fundeni*;

b. *cu decor*: trei șiruri de puncte, practicate cu un obiect ascuțit, ce încing cele patru laturi exterioare ale măsuței: București-*Bucureștii Noi*.

9.4. *Funcționalitate*: folosite la ritualuri cultice. Interesant este că ambele măsuțe sunt sparte din vechime. În acest context este posibil ca ele să fi fost fragmentate în mod intenționat de cei care le-au folosit.

9.5. *Unele concluzii*. Cele două măsuțe descoperite pe teritoriul actualului municipiu București sunt până în prezent singurele piese de acest gen din aria culturii Glina.

10. FIGURINE: București-*Mihai Vodă*¹⁰⁹², București-*Fundeni*, Odaia Turcului¹⁰⁹³, Schitu-*La Conac*¹⁰⁹⁴, Schitu-*Gaura Despei*¹⁰⁹⁵, Văcărești¹⁰⁹⁶

10.1. *Materia primă*: din pastă de categoriile *b* și, mai ales, *c*.

10.2. *Forma*:

a. *antropomorfe*: sub forma unei *plăcuțe* prevăzută pe una din muchile lungi cu o adâncitură și alte patru puncte adâncite dispuse simetric două câte două pe una din fețe: Odaia Turcului (fig. 53/3)¹⁰⁹⁷; sau o plăcuță dotată cu adâncituri ce sugerează "ochii și gura" unui om și o perforație orizontală de prindere: Schitu-*Gaura Despei* (fig. 44/3).

b. *zoomorfe*:

b.1. de forma unui *ovideu*: București-*Fundeni* (fig. 53/1, 6), București-*Mihai Vodă* (fig. 53/2), Odaia Turcului (fig. 53/5), Văcărești (fig. 53/4);

b.2. de forma unui *câine* (*lup* ?): Schitu-*La Conac*.

10.3. *Decorul*: puncte care decorează în trei șiruri zona umărului, a bazinului și a burții, precum și membrele animalului: Odaia Turcului.

10.4. *Funcționalitate*:

a. *amulete*: Schitu-*Gaura Despei*.

b. *piese de ritual*.

10.5. *Unele concluzii*. Grosul lotului de piese din această categorie a fost găsit în așezările din Muntenia. În Oltenia au fost descoperite la Branef, un fragment, care sugerează forma schematică a unui picior de om¹⁰⁹⁸, iar la Bârsești doi idoli zoomorfi¹⁰⁹⁹, unul de forma unui ovideu și altul asemănător unui bovideu.

11. ALTE OBIECTE: București-*Glina*¹¹⁰⁰, Văcărești¹¹⁰¹, Mihăilești-*Tufa*¹¹⁰².

11.1. *Materia primă*: din pastă de categoriile *b* și *c*.

11.2. *Forma*:

a. *obiect discoidal*: Mihăilești-*Tufa*, București-*Glina*;

b. *plăcuțe*: *ovală*, cu două găuri (în centru și în apropierea unuia din capete) și o perforație incompletă la celălalt capăt: Văcărești (fig. 49/7)¹¹⁰³;

c. *obiect de formă arcuită*, având partea inferioară plată, iar partea superioară ușor bombată, cu un orificiu median la una din extremitățile rupte în vechime: Văcărești (fig. 49/6)¹¹⁰⁴;

d. *mosor* (?): Văcărești (fig. 49/8)¹¹⁰⁵;

e. *creuzet* (?): Valea Iașului¹¹⁰⁶.

11.3. *Decorul*:

a. *fără decor*: majoritatea pieselor;

b. *cu decor*: un cerc de puncte pe o față a piesei în formă de disc de la Mihăilești-*Tufa*, București-*Glina*.

11.4. *Funcționalitate*:

a. pentru obiectul descoperit la Mihăilești-*Tufa*, în actualul stadiu de cunoaștere nu putem emite ipoteze;

b. plăcuța de la Văcărești a fost socotită de Gh. Petre-Govora¹¹⁰⁷, care s-a bazat și pe piesele asemănătoare descoperite la Bârsești, apărătoare de braț. Fiind o ipoteză de lucru, ea nu poate fi neglijată. Totuși, ne permitem, a o pune sub semnul întrebării. Dimensiunile și, mai ales, materia primă (lutul) din care au fost realizate, ne îndeamnă a avea rețineri vizavi de aceste concluziile.

Evident, este foarte anevoios a preciza la ce au folosit respectivele plăcuțe. Poate sunt piese ale unei costumații rituale (centură ?).

DISCUȚII GENERALE

1. După cum s-a putut constata, obiectele din lut ars găsite în mediul *Glina*, din Bazinul Argeșului și Ialomița Superioară, se prezintă într-o varietate relativ modestă.

2. Catalogul întocmit de noi în mod cert nu a cuprins întregul spectru al producție de piese din lut ars. Un exemplu care confirmă supoziția noastră, este și *fălus*-ul cilindric, spre unul din capete subțiat, apoi îngroșat, cu un meat urinar redat schematic, descoperit la Drăgănești-Olt¹¹⁰⁸.

3. Cu excepțiile amintite, tuturor obiectelor le-a putut fi stabilită funcționalitatea.

4. Aproape toate obiectele din lut ars au analogii la comunitățile culturilor contemporane Glinei.

4.1. Lotul cel mai masiv de piese din lut ars aparținând BT din România sunt *fusaiiolele*. Și în alte culturi, cum ar fi Coțofeni¹¹⁰⁹, Șoimuș¹¹¹⁰, o parte dintre ele au fost lucrate din *fragmente ceramice*.

Obiectele modelate de la început cu scopul de a servi ca fusaiiole sunt cîn pastă diferită, la fel ca și cele din mediul Glina. *Fusaiiole conice* au fost identificate în ariile Coțofeni¹¹¹¹, Schneckenberg¹¹¹²; *bitronconice* în culturile Coțofeni¹¹¹³, Șoimuș¹¹¹⁴; *plate* în mediile culturale Schneckenberg¹¹¹⁵, Șoimuș¹¹¹⁶; *discoideale* între piesele grupului Livezile¹¹¹⁷; *sferice* în cultura Schneckenberg¹¹¹⁸.

4.2. *Roțițe de car în miniatură* au fost descoperite în perimetre cu vestigii Coțofeni¹¹¹⁹, Vučedol¹¹²⁰, Nir¹¹²¹, Schneckenberg¹¹²², Șoimuș¹¹²³, Jigodin¹¹²⁴, iar lăzi în cultura Schneckenberg¹¹²⁵. La posibilele rute de pătrundere a "modele" de a confecționa cărucioare în miniatură ne-am referit și noi cu alt prilej¹¹²⁶. Printre acestea enumerăm, în acord cu alți specialiști, care s-au ocupat mai de aproape de această problemă, varianta estică. Interesantă în acest sens este documentarea în aria culturii Iamnaia, în teritoriul de difuziune a aspectului Nistrean, a unor roți din lemn¹¹²⁷, care nu diferă de cele din lut ars.

4.3. Analiza materialului arheologic al BT ne dovedește că și lingurile din lut ars au fost prezente între produsele comunităților Coțofeni¹¹²⁸ și Schneckenberg¹¹²⁹.

4.4. *Perle* au fost găsite în cultura Coțofeni¹¹³⁰.

4.5. *Greutăți* au fost lucrate și de purtătorii culturii Schneckenberg¹¹³¹.

4.6. Dacă reprezentările zoomorfe ale culturii Glina au corespondențe stilistice în mediile Coțofeni¹¹³², Șoimuș¹¹³³, trebuie subliniat că cele antropomorfe se distanțează pregnant de exemplarele descoperite în manifestările culturale contemporane. Astfel, în cultura Coțofeni idolii, de sex feminin, unii ornamentați (cu ochi, sex, podoabe, veșminte), au capul în formă de disc, așezat oblic și brațele ridicate¹¹³⁴. Asemănători sunt și idolii grupului Livezile¹¹³⁵. La Livezile-Baia a fost descoperit și un *falus*¹¹³⁶.

4.6. Topoare miniaturale apar în mediile Coțofeni¹¹³⁷, Livezile¹¹³⁸, Schneckenberg¹¹³⁹, Jigodin¹¹⁴⁰.

DESPRE ORIGINE, ARIE DE RĂSPÂNDIRE ȘI PERIODIZARE

ORIGINE

Asupra acestui subiect s-au aplecat de-a lungul timpului o seamă de specialiști. Numai că și astăzi, ca și la momentul definirii culturii Glina, cunoștințele noastre privind originea acestei manifestări sunt încă limitate.

Ion Nestor a găsit, în urma analizei ceramicii Glina din așezarea eponimă, analogii mai ales în mediile central-europene¹¹⁴¹. În 1934, Dumitru Berciu credea într-o afluire a unei populații din aceleași regiuni spre țara noastră, legând manifestarea "culturalicește" de Apus¹¹⁴². Ulterior, în 1961, atenția aceluiași arheolog se va îndrepta spre est și sud-est, el considerând cultura Cernavoda ca o expresie Protoglina¹¹⁴³. În urma investigațiilor de la Crivăț¹¹⁴⁴, vorbește apoi de identificarea în structura culturii Glina a unor importante elemente ale culturii Cernavoda, "care a participat la geneza" ei.

În opinia multor specialiști, la nașterea culturii a contribuit un fond local, care în viziunea unora era de tradiție Gumelnița finală¹¹⁴⁵, la care s-au adăugat elemente alogene. Actualul stadiu de cercetare nu ne mai permite a susține contribuția nemijlocită a culturii Gumelnița. Distanța temporală dintre cele două culturi este apreciabilă, iar pe de altă parte, cercetările arheologice au demonstrat că între ele se interpun, în același spațiu geografic, cronologic și cultural, alte manifestări ca Cernavoda I, III (parțial) și II. În acest context, Mircea Petrescu-Dîmbovița relevă contribuția la nașterea culturii Glina a culturilor Foltești II (după alți autori Cernavoda II), sesizabilă mai ales prin ornamentul ceramicii, dar și Cernavoda I, în special în domeniul utilajului litic, la care se adaugă și influențele *Trichterbecher*¹¹⁴⁶. În schimb, aportul culturii Cernavoda III este contestat, ea fiind văzută ca o dezvoltare din trunchiul Gumelnița-Cernavoda I, fiind de sesizat și anumite influențe Troia I târziu¹¹⁴⁷. Totuși, Petre Roman nu a exclus o parțială contemporaneitate între sfârșitul culturii Cernavoda III și începutul culturii Glina, fapt eventual confirmat de unele forme de vase și elemente de decor (canelura)¹¹⁴⁸. Însă, după același autor, cultura Cernavoda II¹¹⁴⁹ a fost cel mai important factor cultural, din care s-a alimentat cultura Glina. Ipoteza aceasta va fi acceptată și de alți arheologi care s-au ocupat cu această temă¹¹⁵⁰.

Cercetările din ultimii ani au arătat că nu trebuie neglijată contribuția culturală și, probabil etnică, a orizontului Zimnicea-Mlăjet, care s-a manifestat pe principalele artere acvatice (mai puțin Argeșul ?) ale Munteniei¹¹⁵¹. Acest orizont, ai cărui purtători au venit după cea mai mare probabilitate din sud, fiind însă alterați și de elemente estice (o parte a mormintelor cu ocru ?), a fost sincron cu comunitățile Coțofeni I din vestul Munteniei¹¹⁵² și cu descoperirea de tip Cățelu Nou¹¹⁵³. Dacă influențele Coțofeni I la nașterea Glinei sunt ca și inexistente, Cățelu Nou (după Valeriu Leahu Foltești II) a jucat, așa cum am amintit deja, un rol important.

Concluzionând, putem afirma că originea culturii Glina rămâne încă parțial învăluită în necunoaștere și nu este exclus, ca între manifestările culturale citate a fi la geneza ei și ea să mai fi interpus o etapă intermediară care "ne scapă pentru un moment"¹¹⁵⁴.

ARIE DE RĂSPÂNDIRE

Manifestările Glina din Bazinul Argeşului și al Ialomiței Superioare nu pot fi judecate izolat de ceea ce s-a petrecut în întreaga arie de răspândire a culturii. Cei care s-au aplecat asupra problemei difuziunii¹¹⁵⁵ acestui fenomen complex, au sesizat că tocmai zona supusă analizei în lucrarea noastră este aceea unde, pentru prima dată, își fac apariția comunitățile Glina¹¹⁵⁶. Astfel, printre punctele cu materiale din prima etapă, se numără și așezările de la București-Ciurel-niv.I, București-Glina¹¹⁵⁷ și, probabil, București-Căfelu Nou¹¹⁵⁸, București-Mihai Vodă¹¹⁵⁹.

De-a lungul întregii evoluții ale culturii, mai puțin în ultima fază (după periodizarea lui Petre Roman), râurile Argeș, Dâmbovița, Colentina, Sabar, Glavacioc, Câlniștea, Ialomița și afluenții lor vor constitui regiunea unde viețuiesc cu toată intensitatea comunitățile Glina¹¹⁶⁰.

Cercetările vechi și mai ales cele din ultima vreme aduc noi dovezi, care contribuie la întregirea imaginii privind amploarea teritorială pe care a luat-o manifestarea în cauză. Astăzi este evident că "granița" estică a culturii Glina se oprește undeva pe valea Mostiștei¹¹⁶¹. Exemple, care confirmă această constatare, sunt descoperirile de la Sărulești, Măgureni, Chirnogi-Grădiștea Făurei¹¹⁶². Interesant este că punctele respective au adăpostit materiale Glina din prima secvență a perioadei clasice. Tot acesteia îi aparțin și puținele vestigii găsite în sudul Munteniei, dar nu nemijlocit pe linia Dunării.

Cu greu se mai poate susține astăzi că aceasta ocupa întreaga Muntenie, o parte a sudului Moldovei, ba chiar teritoriul până la Bugul Sudic¹¹⁶³. Este evident că estul Munteniei nu oferea în acea perioadă condiții optime pentru întemeierea unor așezări (semi-)stabile. Tot atât de adevărat este și faptul că, descoperiri recente încep să umple golurile în cunoaștere privind comunitățile BT din sudul Moldovei, în acest context nu mai este "nevoie" de prezența purtătorilor culturii Glina în această regiune.

Așa cum am văzut, în răstimpul în care comunitățile Glina au populat o parte a Munteniei, ele evită a se așeza direct pe malul Dunării. Ulterior, cu roirea lor spre vest, cu ocuparea graduală a teritoriului dintre Olt și Porțile de Fier, este atinsă, nemijlocit, cu putere și linia fluviului¹¹⁶⁴. Nu este exclus ca anumite grupuri să fi trecut Dunărea, fapt ce ar explica prezența unor complexe arheologice din Bulgaria - Hârlec, Lovec, Dolno Sahrane ș.a. -, care, mai nou, sunt atribuite culturii Glina¹¹⁶⁵.

Cel mai probabil, grupuri pre-glinoide sau glinoide din prima fază (?) vor fi trecut spre nord Carpații Meridionali, aducându-și contribuția la dezvoltarea culturii Schneckenberg¹¹⁶⁶. Petre Roman arăta că "procesul de formare al culturii Schneckenberg nu poate fi, ..., independent de acela al culturii Glina"¹¹⁶⁷, dar această constatare, nu ne poate permite a fixa granița de nord a ariei de răspândire a

culturii Glina undeva în Transilvania de Sud-Est și Central-Estică¹¹⁶⁸. Granița cea mai probabilă era la poalele sudice ale Carpaților Meridionali. Posibil ca grupuri Glina din Oltenia să fi forțat, de asemenea, linia munților și să fi pătruns în sud-vestul Transilvaniei.

Porțile de Fier se pare că au constituit extremitatea vestică detectabilă astăzi pe cale arheologică a spațiului populat de triburile Glina. Cercetările arheologice din Banat au demonstrat că purtătorii acestei culturi nu au pătruns în acea regiune geografică. Desigur, nu este improbabil ca unele grupuri răzlețe să fi luat calea dincolo de munți. Totuși, până în prezent, posibilele urme ale acestora n-au fost sesizate¹¹⁶⁹.

Analiza răspândirii vestigiilor culturii Glina, dovedește că aceasta a avut în Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare zona ei de nucleu. Aici evoluează comunitățile din primul moment atestat arheologic și până în a doua secvență a perioadei clasice (Glina III). Este posibil ca această ultimă etapă să fie, eventual, contemporană (?), posibil numai parțială, cu manifestările de tip Odaia Turcului și orizontul cu morminte în cistă din Muntenia și cu Glina IV din Oltenia.

PERIODIZARE

Săpăturile efectuate de Ion Nestor în *tell*-ul de la Glina¹¹⁷⁰, nu îi vor permite să constate mai multe faze în evoluția acestei culturi în așezarea eponimă. Situația este confirmată și de investigații făcute în aceeași așezare¹¹⁷¹, în 1943, de Mircea Petrescu-Dîmbovița. Nici cercetările din puncte cu vestigii Glina din Oltenia¹¹⁷² nu au oferit date în plus. Îndeobște, deoarece majoritatea arheologilor au acceptat ipoteza unității culturii Glina-Schneckenberg, descoperirile de la sud de Carpați au fost, în general, raportate la fazele, inițial după Prox A-B-C, iar apoi după Bichir A-B, ale manifestării din sud-estul Transilvaniei.

Dumitru Berciu va încerca, așa cum am menționat deja în subcapitolul *Origine*, să acrediteze ideea, fără a avea argumente, că cultura Cernavoda II trebuie considerată un fenomen cultural Protoglina¹¹⁷³. Petre Roman¹¹⁷⁴ va demonstra, ulterior, imposibilitatea acestei filiații.

Investigațiile de la București-*Ciurel* (după anul 1956) au permis descoperirea a două nivele de locuire, din care cel inferior, după aspectul ceramicii, părea că aparține unei faze mai vechi a culturii Glina, socotită atunci de Sebastian Morintz¹¹⁷⁵ contemporană culturii Schneckenberg A. În schimb, ceramica din nivelul superior avea caracteristicile - forme și, mai ales, decorul - Glinei clasice, și, în consecință, a fost paralelizată cu Schneckenberg B.

Publicând date mai ample despre mormintele tumulare de la Verbița din Oltenia, Dumitru Berciu le atribuie unui orizont Protoglina¹¹⁷⁶, în care identifica elemente estice și nord-estice.

În 1962, Gheorghe Bichir¹¹⁷⁷ va împărți cultura Glina în două faze: Mihai Vodă și Fundeni, corespunzând fazelor A, respectiv B, ale culturii Schneckenberg.

Existența unei faze arhaice a culturii primește o nouă confirmare în 1960, când Valeriu Leahu a descoperit la București-*Cățelu Nou* un bordei și o groapă menajeră ce adăpostea o ceramică de factură primitivă în raport cu cea cunoscută, clasică, a culturii¹¹⁷⁸. În același punct, dar fără să suprapună stratigrafic așezarea anterioară, vor fi cercetate mai târziu (1963) și un bordei și o groapă menajeră aparținând perioadei clasice a Glinei¹¹⁷⁹.

Dumitru Berciu va ridica numărul fazele la trei: "Astfel, cercetările de la Crivăț au dus la identificarea unei așezări fortificate, aparținând comunităților cu cultură Glina...Cele trei niveluri ale stratului de cultură corespund cu trei faze cultural-cronologice..."¹¹⁸⁰. Din păcate, argumentele, care l-ar fi îndreptățit să susțină această periodizare, nu au fost publicate. Cercetările ulterioare de la Crivăț, ale căror rezultate, de asemenea, nu au văzut lumina tiparului, nu au dus la confirmarea acestei periodizări. Așezarea de aici, cu cele două (după Emil Moscalu) sau trei (după Dumitru Berciu) nivele de locuire, aparține în totalitate perioadei clasice a culturii Glina.

Reluarea, în 1969, a săpăturilor în stațiunea eponimă a culturii, a dus la surprinderea a două nivele de locuire, din care cel mai vechi conținea atributele fazei incipiente în evoluția acestei manifestări¹¹⁸¹.

În sinteza sa, dedicată culturii Glina, Petre Roman, relevă existența mai multor nivele de locuire în diferitele așezări din Muntenia (București-*Glina*, București-*Ciurel*, Crivăț) și Oltenia (Branef), ceea ce ar sugera o eventuală posibilitate de periodizare, dar, în opinia sa, materialele sunt încă insuficiente¹¹⁸².

Ulterior, ca urmare a rezultatelor săpăturilor de la Govora Sat-*Runcuri* (în anul 1977), acelaș arheolog, vorbește de "o etapă distinctă (etapa Govora-Runcuri), în evoluția grupei Glina, sincronă (?) descoperirilor de caracter Schneckenberg B de la sud de Carpați (Năeni, Monteoru ?)"¹¹⁸³. Ba mai mult, fără a le numi direct o etapă, se amintește și de "descoperirile Glina târzii, de tip Verbița și Ostrovlul Corbului"¹¹⁸⁴.

În 1985 se revine, explicit, asupra cercetărilor de la Govora Sat-*Runcuri* și, implicit, a problemei periodizării culturii Glina¹¹⁸⁵. Constatând că descoperirile din stațiunea respectivă nu sunt singulare, ele apărând mai ales în Oltenia (Bârsești, Călina), dar și în Muntenia (Valea Calului, Odaia Turcului), se reiterează concluzia existenței unei etape distincte în evoluția culturii Glina¹¹⁸⁶.

Inițial, Petre Roman a crezut că faza a III-a a fost sincronă cu Makó și Nyirség¹¹⁸⁷. Ulterior, cercetările de la Ostrovlul Corbului vor demonstra că, de fapt, ultima faza, a IV-a (Ostrovlul Corbului), a fost contemporană cu manifestările Makó, Nyirség și Vinkovci-Somogyvár¹¹⁸⁸. A fost emisă și ipoteza că, așezarea de aici trebuie plasată pe același palier cronologic cu Monteoru IC4c și aspectul Odaia Turcului¹¹⁸⁹.

Gheorghe Petre-Govora consideră că cultura Glina se manifestă în Oltenia prin trei etape¹¹⁹⁰: timpurie, clasică și de tranziție spre începutul Bronzului Mijlociu.

Sintetizând datele cu referire la periodizarea culturii Glina, Petre Roman va arăta că: "Pe temeuri de stratigrafie verticală și orizontală, evoluția culturii Glina din zona București a fost divizată în două faze: faza Mihai Vodă (...) și faza Fundeni. Pe plan general, rezultă însă că în aria de formare a acestei culturi trebuie să fi existat cel puțin trei faze: I de cristalizare; II clasică, aceea pe care o găsim în cele mai multe așezări din Muntenia și care, în dreapta Oltului, suprapune așezări Coțofeni II (Branet). Această ază are o evoluție mai îndelungată, pe parcursul fazelor Coțofeni II și III (a, b). Descoperirile de la Odaia Turcului, puse în concordanță cu cele din nord-estul Olteniei, ne indică existența încă a unei faze (a III-a) care este sincronă fazei Coțofeni IIIc, culturii Vučedol târzie, Schneckenberg B și este mai veche decât Monteoru IC4"¹¹⁹¹.

În opinia unora, această împărțire este logică, dar îi lipsesc încă argumentele foarte clare tipologico-stratigrafice ale ceramicii¹¹⁹². Această afirmație își păstrează și astăzi parțial valabilitatea, numai că atât în ceea ce privește stratigrafia (fie ea verticală, mai puțin, dar, în special, orizontală) unor așezări, cât și anumite elemente ale ceramicii (forme de vase și decorul) oferă, deocamdată, destule jaloane pentru a accepta această periodizare. Desigur, în ceea ce privește ceramica, aceasta, în afara celei din faza timpurie și finală, se constată în etapele II și III o uimitoare unitate de forme și elemente de decor. Dar, așa cum afirmam și cu alt prilej¹¹⁹³, faza Govora Sat-*Runcuri*, a cărei prezență a fost surprinsă nu numai în nordul Olteniei și nord-vestul Munteniei, ci și în centrul acestei din urmă regiuni (la Mihăilești-*Tufă* și Varlaam), dovedește, cum temeinic a arătat pe baza analizei unor influențe în ceramică Petre Roman, un nou și distinct moment în evoluția culturii. Considerăm, că aceste două etape trebuie socotite ca expresia clasică a Glinei și, în consecință, în opinia noastră, trebuie să vorbim pentru întregul areal de răspândire a culturii de o perioadă de *început* (după Petre Roman, *etapa I*), *clasică* (*etapa II și III*) și *finală* (*etapa IV*).

Pentru Bazinul Argeșului și Ialomiței Superioare dovezile arheologice se mărginesc la fazele arhaică, cu descoperiri la București-*Mihai Vodă*, București-*Ciurel* (nivelul I), București-*Glina* (nivelul I), București-*Cățelu Nou* (complexele identificate în 1960), și clasică. În prima secvență a acesteia sunt de inclus majoritatea punctelor cu vestigii Glina (București-*Cățelu Nou* - complexele identificate în 1963, București-*Ciurel* - nivelul II, inclusiv urmele cercetate în 1994, București-*Roșu* - ambele complexe A și B, București-*Militari Câmpul Boja*, București-*Fundeni*, Greci, Crivăț, Văcărești, Căscioarele-*Mănăstirea Cătălui*, Căscioarele-*Cătălui*, Schitu-*La Conac*, Schitu-*Gaura Despei* etc.). Așezările de la Mihăilești-*Tufă*, Varlam, Valea Calului - nivelul III, Odaia Turcului - nivelul Glina superior, trebuie socotite ca aparținând celei de a doua secvențe (*fază a III-a* = Govora Sat-*Runcuri*) a perioadei clasice a culturii.

Unul din neajunsurile periodizării, în actualul stadiu de cercetare, este acela că, încă nu putem ști dacă faza Govora Sat-*Runcuri* a cuprins întreaga arie de răspândire a Glinei, dacă așezările acestei faze "înlocuiesc" pe cele ale fazei a II-a. Suntem de părere că o seamă de așezări din ultima fază (IV) au funcționat în Bazinul Argeșului și Ialomiței Superioare simultan cu cele ale fazei a III-a. Problema, care se pune în continuare, este cea dacă se poate admite că cel puțin o parte dintre așezările perioadei "clasice" (fazele II și III) sunt contemporane, măcar parțial, cu aspectul Odaia Turcului, orizontul mormintelor în cistă și Glina IV din Oltenia.

NOTE

- 1 De exemplu: Machnik (1991) 9-42.
- 2 Schuster (1996) 12-17.
- 3 Roman (1976c) 28; Schuster (1995b) 129-132; Băjenaru (1995) 182-184.
- 4 Schuster, Popa (1995) 42.
- 5 Schuster, Popa (1995) 43
- 6 Schuster, Popa (1995) 42.
- 7 Schuster, Popa (1995) 41.
- 8 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
- 9 Schuster, Popa (1995) 42.
- 10 Periegheză C. Schuster-1987.
- 11 Cantacuzino, Morintz (1968) 7.
- 12 Ulanici, Trohani (1975) 77-99; Ulanici (1978) 81-83; Ulanici (1979) 9-26.
- 13 Periegheză M. Nica, T. Zorzoliu, C. Schuster-1993.
- 14 Negru (1994) 61-62.
- 15 Negru (1994) 73.
- 16 Schuster (1992) 35-41; Schuster, Popa (1995) 20-23.
- 17 Schuster, Popa (1995) 23-26; vezi și: Schuster (1995) 53-63.
- 18 Schuster, Popa (1995) 26-28.
- 19 Schuster, Popa (1995) 28-30.
- 20 Schuster, Popa (1995) 42.
- 21 Schuster, Popa (1995) *loc cit.*
- 22 Schuster, Nica (1995) 114-122.
- 23 Periegheză C. Schuster-1987.
- 24 Șerbănescu, Trohani (1978) 26-27.
- 25 Schuster, Popa (1995) 43.
- 26 Roman (1996) 1-33 cu bibliografia mai veche.
- 27 Nestor (1933) 226-259.
- 28 Berciu (1935) 15 sqq.
- 29 Schuster, Popa (1995) 43.
- 30 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 9-45.

- 31 Berciu (1966), 534-535.
- 32 Informație primită cu amabilitate de la domnișoara Nona Palincaș, căreia îi mulțumesc și pe această cale.
- 33 Tudor (1982) 59-75; Tudor (1983) 108-111.
- 34 Moscalu-Beda (1979) 368.
- 35 Nestor (1933) *loc cit.*
- 36 Morintz (1959) 764-771.
- 37 Tudor (1982) 59-75; Tudor (1983) 108-111.
- 38 Schuster (1992) 35-41; Schuster, Popa (1995) 20-23.
- 39 Schuster, Popa (1995) 23-26; vezi și: Schuster (1995) 53-63.
- 40 Schuster, Popa (1995) 26-28.
- 41 Schuster, Popa (1995) 28-30.
- 42 Termenul german -Weiler- exprimă cel mai bine forma de habitat folosită de purtătorii culturii Glina.
- 43 Nanu (1989) 37-54.
- 44 Petre-Govora (1995) 29.
- 45 Roman (1976c) 28. Domnul P. Roman ne-a oferit și alte informații, pentru care îi mulțumim.
- 46 Roman (1976b) 14.
- 47 Ciugudean (1996) 80.
- 48 Rotea (1993) 75; Ciugudean (1996) 96-100.
- 49 Ciugudean (1996) 101.
- 50 Ciugudean (1996) 111.
- 51 Tasić (1984) 15-19; Machnik (1991) 131-132.
- 52 Gabor (1984) 126-127; Machnik (1991) *loc cit.*
- 53 Roman (1976c) 28.
- 54 Comșa (1991) 21-22.
- 55 Machnik (1991) 14.
- 56 Schuster (1995b) 130-131.
- 57 Roman (1976c) *loc cit.*
- 58 Nu întotdeauna se poate face distincția clară dintre ceea ce este un bordei și ceea ce este un semibordei. Investigarea unor astfel de complexe arată că factorii externi - eroziunea naturală, intervențiile umane ulterioare - pot schimba sau altera fizionomia unui complex de acest gen. Pe de altă parte, nu poate fi neglijată subiectivitatea arheologului în interpretarea rezultatelor cercetării.
- 59 Berciu (1966) 531.
- 60 Sandu (1992a) 165.
- 61 Comșa (1991) 21 și fig. 2.
- 62 Leahu (1963) 21; Leahu (1965) 24-25.
- 63 Morintz, Rosetti (1959) 22.
- 64 Turcu (1976) 41- 42 și fig. 1 (*Planul cercetărilor*).
- 65 Turcu (1981) 226 sq.; Turcu (1992) 145.
- 66 Rosetti (1932) 10 și fig. 13.

- 67 Constantiniu-Panait (1963a) 304.
 68 Bichir (1983) 58.
 69 Nanu (1989) 37-38.
 70 Chicideanu-Gherghe (1983) 103.
 71 Schuster, Nica (1995) 115.
 72 Berciu (1966) 531.
 73 Constantiniu-Panait (1963a) 302.
 74 Constantiniu-Panait (1963a) *loc cit.*
 75 Leahu (1963) 21.
 76 Turcu (1976) 41-42.
 77 Comșa (1991) 21 și fig. 2.
 78 Sandu (1992a) 168.
 79 Schuster, Nica (1995) 115.
 80 Bichir (1983) 58.
 81 Turcu (1992) 145 și fig. 1.
 82 Negru-Schuster (1997).
 83 Chicideanu-Gherghe (1983) 103.
 84 Leahu (1965) 24-25 și fig. 9.
 85 Rosetti (1932) *loc cit.*
 86 Comșa (1991) 21.
 87 Leahu (1965) 21.
 88 Leahu (1965) *loc cit.*
 89 Leahu (1965) 24-25 și fig. 9.
 90 Negru-Schuster (1997).
 91 Comșa (1991) *loc cit.*
 92 Berciu (1966) *loc cit.*
 93 În opinia autorilor săpăturilor, așezarea Glina de aici aparține fazei a III-a a culturii Glina: cf. Schuster, Nica (1995) 115.
 94 Despre migrarea comunităților Glina spre Oltenia vezi: Roman (1976c) 37 sqq.; Roman (1984) 267; Roman (1985) 295; Roman (1985a) 116-122; Petre-Govora (1986) 154-155 = Petre-Govora (1995) 22 sqq.: Împărțirea în trei etape a prezenței comunităților Glina în Oltenia -făcută de autor - ni se pare forțată; Schuster (1992b) 7-9; Schuster (1994) 63 sqq.
 95 Leahu (1965) 25.
 96 Tasić (1984) 17-18.
 97 Schuster, Nica (1995) *loc cit.*
 98 Constantiniu-Panait (1963a) 302 și fig. 1
 99 Nanu (1989) pl. 1.
 100 Turcu (1976) fig. 1.
 101 V. și compară fig. 2 la Leahu (1963), respectiv fig. 2 la Leahu (1965).
 102 Turcu (1976) 41- 42.
 103 Constantiniu-Panait (1963a) *loc cit.*
 104 Eibl-Eibesfeldt (1995) 66.
 105 Roman (1976b) 15.

- 106 Ciugudean (1996) 101.
107 Ciugudean (1996) 80.
108 Nestor (1933) 228 sqq.; Petrescu-Dâmbovița (1944) 66; Comșa (1991) 21.
109 Morintz, Cantacuzino (1959) 633.
110 Ulanici (1978) 81; Ulanici (1979) 9.
111 Berciu (1966) 531.
112 Tudor (1982) 60; Tudor (1983) 108.
113 Schuster (1992) 35; Schuster, Popa (1995) 21.
114 Schuster (1995) 53; Schuster, Popa (1995) 24.
115 Schuster, Popa (1995) 27.
116 Schuster, Popa (1995) 29.
117 Nanu (1989) 37.
118 Cantacuzino-Trohani (1979) 262 și fig. 5/2 (L. 1 și 2).
119 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 14, 18-19.
120 Ulanici (1975) 58-59; Ulanici (1976) 51; Ulanici (1979a) 27; Ulanici (1981) 20; Ulanici (1983) 23.
121 Schuster, Nica (1995) 115.
122 Schuster (1992) 35; Schuster, Popa (1995) 21.
123 Schuster, Popa (1995) 27 și 29.
124 Ulanici (1979) 9.
125 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) *loc cit.*
126 Roman (1985) 280.
127 Informație oferită cu amabilitate de P. Roman.
128 Nanu (1989) 38.
129 Ulanici (1975) 58; Ulanici (1981), 20.
130 Ulanici (1983) 23.
131 Ulanici (1981) 20.
132 Schuster, Popa (1995) 27.
133 Schuster, Popa (1995) 29.
134 Schuster, Popa (1995) 21; V. și Schuster (1992) 35.
135 Tudor (1982) 60; Tudor (1983) 108.
136 Nestor (1933) 228.
137 Berciu (1966) 531.
138 Ulanici (1975) 58.
139 Nanu (1989) *loc cit.*
140 Ulanici (1983) 23.
141 Tudor (1983) 108. V. și Tudor (1982) p. 60.
142 Berciu (1966) 531.
143 Tudor (1982) *loc cit.*
144 Ulanici (1979) 9.
145 Nanu (1989) pl. 1 (S 3, L 1).
146 Schuster, Popa (1995) 21.
147 Schuster, Popa (1995) 27.

- 148 Schuster, Popa (1995) 29.
 149 Ulanici (1981) 20; Ulanici (1983) 23.
 150 Schuster, Nica (1995) 115.
 151 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 19.
 152 Nestor (1933) *loc cit.*
 153 Schuster, Nica (1995) 18.
 154 Schuster, Popa (1995) 29.
 155 Ulanici (1975) 58 sq.
 156 E. Tudor aduce în discuție și posibilitatea ca locuințele de suprafață să se fi sprijinit pe tălpici din lemn (1982), 60.
 157 Ulanici (1981) 20.
 158 Schuster, Popa (1995) 27.
 159 Schuster, Popa (1995) 29.
 160 Tudor (1982) *loc cit.*
 161 Ulanici (1983) 23.
 162 Schuster, Popa (1995) 27.
 163 Nanu (1989) 38 și pl. 1, 2, 5.
 164 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 19.
 165 Nanu (1989) 38.
 166 Mulțumim și pe aceasta cale domnilor Valeriu Sîrbu (Muzeul Județean Brăila) și Done Șerbănescu (Muzeul Oltenița), care au fost prezenți pe șantierul arheologic Căscioarele, care mi-au oferit cu gentilețe informații suplimentare cu privire la descoperirea Glina de acolo.
 167 Roman (1976b) 15.
 168 Rotea (1993) 75.
 169 Ciugudean (1996) 101.
 170 Prox (1941) 14.
 171 Bichir (1962a) 89.
 172 Székely (1957) 157.
 173 Roman, Pál, Csába (1973) 562.
 174 Ciugudean (1996) 80.
 175 Tasić (1984) 17-18.
 176 Negru-Schuster (1997).
 177 Tudor (1983) 108.
 178 Leahu (1963) 21; Leahu (1965) 25.
 179 Sandu (1992) 165.
 180 Bichir (1983) 58.
 181 Schuster, Popa (1995) 21.
 182 Schuster (1995) 53; Schuster, Popa (1995) 24.
 183 Schuster, Popa (1995) 27.
 184 Schuster, Popa (1995) 29.
 185 Cantacuzino-Trohani (1979) 262.
 186 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 14, 18.

- 187 Schuster, Nica (1995) 115.
 188 Leahu (1963) 21.
 189 Schuster, Popa (1995) 27.
 190 Schuster, Popa (1995) 29.
 191 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 18.
 192 Leahu (1965) 25.
 193 Cantacuzino-Trohani (1979) 262 (Gr. 2).
 194 Bichir (1983) 58.
 195 Schuster, Nica (1995) 115.
 196 Turcu (1992) 145-146.
 197 Schuster (1995), 53.
 198 Schuster, Nica (1995) 115.
 199 Schuster, Popa (1995) 27.
 200 Este foarte greu a aprecia cu exactitate, dacă ceea ce consideram noi resturi menajere, erau rezultatul vieții cotidiene sau al unei curățiri rituale (legate de anumite anotimpuri - primăvara ?- sau momente din viața comunității sau unei familii - moarte ? naștere ? căsătorie ?) a locuințelor sau altor spații anume.
 201 Cantacuzino-Trohani (1979) 262.
 202 Bichir (1983) 58.
 203 Inițial, datorită inventarului, am considerat-o greșit menajeră: Schuster, Popa (1995) 29. O analiză mai atentă, care a ținut seama de toți factorii (poziție, formă, mod de construcție), ne-a permis o nouă și corectă interpretare.
 204 Schuster, Popa (1995) 29.
 205 Leahu (1963) 21.
 206 Leahu (1965) fig. 2.
 207 Ulanici (1979) 9.
 208 Tudor (1983) *loc. cit.*
 209 Nanu (1989) *loc. cit.*
 210 Schuster, Popa (1995) 21.
 211 Schuster, Popa (1995) 27.
 212 Schuster, Popa (1995) 29.
 213 Ulanici (1981) 20; Ulanici (1983) 23.
 214 Petre-Govora (1995) 26.
 215 Petre-Govora (1995) 29.
 216 Petre-Govora (1995) 30.
 217 Schuster, Nica (1995) 114.
 218 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 19.
 219 Schuster, Popa (1995) 27.
 220 Schuster, Popa (1995) 29.
 221 Petrescu-Dâmbovița (1944) 66.
 222 Nanu (1989) pl. 1.
 223 Ulanici (1979a) 27 și fig. 3; Ulanici (1981) 20; Ulanici (1983) 23.
 224 Schuster, Nica (1995) fig. 3.

- 225 Schuster, Popa (1995) 29.
- 226 Ulanici (1976) 49 (vatra din L 7 are diametrul de 0,75 m, iar cea din L 9 de 1,00 m). 51 (vatra din L 4 are diametrul de 1,00 m, cea din L 6 de 1,50 m, iar cele din L 5 și L 3 de 1,00 m).
- 227 Tudor (1983) 108.
- 228 Schuster, Popa (1995) 27.
- 229 Schuster, Popa (1995) 29.
- 230 Ulanici (1979) 9.
- 231 Ulanici (1976) 51; Ulanici (1979a) 27.
- 232 Ulanici (1976) 51. La p. 49, referindu-se la locuințele nr. 7 și 9, autorul subliniază că sub vetrele de foc ale acestora s-au găsit grupate fragmente ceramice ale culturii Coțofeni.
- 233 Ulanici (1976) *loc cit.*
- 234 Schuster, Nica (1995) fig. 3.
- 235 Ulanici (1976) 50-51.
- 236 Vezi spre exemplu: Greci: Ulanici (1979), 9, Branet; Ulanici (1979a) 27, Schitu-*La Conac*, Schitu-*Gaura Despei*, Drăgănești-Olt etc.
- 237 Schuster, Popa (1995) 27.
- 238 Ulanici (1979) 27.
- 239 Despre cărucioarele și roțițele în miniatură, vezi printre alții: Schuster, (1996c) 117-137.
- 240 Nestor (1933) *loc cit.*
- 241 Eliade (1995) 53.
- 242 Deosebit de interesante ni s-au părut în acest context opiniile Egenter (1992) 157, 159.
- 243 Roman (1976c) 28.
- 244 Schuster, Popa (1995) 27.
- 245 Schuster, Popa (1995) 39 (L 1).
- 246 Notabile sunt reconstituirile efectuate în Germania, cf. capitolul *Bauen und Siedeln* din volumul *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland, Beiheft 4, 1990, p. 22-78.
- 247 Morintz-Rosetti (1959) 21 (test) și fig. 5/2: abia la explicația în limba franceză a ilustrației aflăm că piesa provine de la Bucureștii Noi; Roman (1976c) 32 și fig. 4/12: menționează descoperirea, fără să-i indice locul de proveniență precis.
- 248 Vezi printre alții: Comșa, Schuster (1995) 280-281.
- 249 Mormântul găsit în locuința de la Căscioarele nu constituie un exemplu vizavi de acest subiect.
- 250 Roman (1976c) 28. Domnul P. Roman ne-a oferit și alte informații, pentru care îi mulțumim; Petre-Govora (1995) 29.
- 251 Roman (1976b), 14-15.
- 252 Andrițoiu, Mariș (1989) 233-234.
- 253 Nicolăescu-Plopșor, Păunescu, Pop (1962) 117-118.
- 254 Ciugudean (1996) 80.
- 255 Morintz-Rosetti (1959) 22.
- 256 Roman (1976c) 33, 35.

- 257 Petrescu-Dîmbovița (1996) 195.
258 Nanu (1989) 38 și pl. 1, 2, 5.
259 Băjenaru (1995) 183.
260 Perianu, Udrescu (1989) 57.
261 Perianu, Udrescu (1989) 61.
262 Perianu, Udrescu (1989) 60-62 și Tabelul 4.
263 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 19.
264 Petre-Govora (1995) 23 și fig. 5/4.
265 Berciu, Roman (1984) 15-21.
266 Păunescu (1970) 70, când vorbește de descoperirea unui "număr destul de important de obiecte de piatră", se referă la întregul complex Glina-Schneckenberg: Păunescu (1970) 69-71.
267 Despre așezările Glina vezi: Schuster (1996) 12-17.
268 Păunescu (1970) 69-71.
269 Roman (1976c) 28.
270 Machnik (1991) 26, 28.
271 Boroneanț, Boroneanț (1992) 91 sqq.
272 Schuster-Munteanu (1995) 79-83.
273 Petre-Govora (1995) 33.
274 Problema materiei prime privind piesele cioplite a fost larg dezbătută de: Păunescu (1970) 83-89.
275 Păunescu (1970) 70.
276 Despre această tehnică vezi in extenso: Păunescu (1970) 90 sqq.
277 Asupra acestei greutăți în stabilirea exactă a funcționalității unor piese de piatră se insistă și în: Enzyklopädie (1986) 427-429.
278 Păunescu (1970) 94.
279 Păunescu (1970) 100.
280 Constantiniu-Panait (1963a) 303.
281 Schuster, Popa (1995) 30.
282 Despre Vărăști vezi: Schuster, Popa (1995) 42.
283 Ulanici (1976) fig. 10/7, 11/8-9; Ulanici (1981) fig. 1/1.
284 Păunescu (1970) 203 și fig. 44/2.
285 Păunescu (1970) fig. 44/9.
286 Schuster (1992) pl. 7/g, i.
287 Schuster, Popa (1995) 28.
288 Ulanici (1976) fig. 10/6, 11/2; Ulanici (1981) fig. 1/2-3, 5, 7, 9, 11.
289 Ulanici (1981) 20.
290 Constantiniu-Panait (1963) 303 și fig. 3/a.
291 Turcu (1980) 123; Turcu (1981) 229 și pl. V/8; Turcu (1983) 146.
292 Ulanici (1976) fig. 10/1-5, 11/1, 3-7; Ulanici (1979a) fig. 5/2, 4-11.
293 Constantiniu-Panait (1963a) 303 și fig. 3/a
294 Turcu (1983) 146.
295 Ulanici (1976) fig. 10/3-5, 11/4-5, 7; Ulanici (1979a) fig. 5/2, 4, 10.
296 Ulanici (1976) fig. 10/1-2, 11/3, 6; Ulanici (1979a) fig. 5/5-6, 8-9, 11.

- 297 Turcu (1980) 123.
- 298 Păunescu (1970) 203-204 (Anexa a III-a) (și fig. 44/11-12): denumite de autor plăci subțiri din silex.
- 299 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVI/1.
- 300 Păunescu (1970) 204 (Anexa a III-a): piesă descrisă de autor ca: "piesă fragmentară lucrată pe o plăcuță de silex retușată pe laturile lungi".
- 301 Tudor (1982) 61 și fig. 6/5; Tudor (1983) 108.
- 302 Petre-Govora (1986) fig. 7/8 =Petre-Govora (1995) fig. 7.
- 303 Sandu (1992) 168.
- 304 Păunescu (1970) 203 (Anexa a III-a) și fig. 45/19.
- 305 Păunescu (1970) fig. 44/5, 45/20.
- 306 Păunescu (1970) 203.
- 307 Morintz-Rosetti (1959) pl. XVI/2.
- 308 Turcu (1976) 41.
- 309 Schuster (1992) pl. 7/h, j, k.; Schuster, Popa (1995) 21.
- 310 Păunescu (1970), 204 (Anexa a III-a) și fig. 44/10.
- 311 Păunescu (1970) fig. 44/6-7).
- 312 Păunescu (1970) 204, nota 5.
- 313 Schuster (1995) fig. 2/g; Schuster, Popa (1995) 24.
- 314 Schuster, Popa (1995) 28.
- 315 Schuster, Popa (1995) 29.
- 316 Schuster, Popa (1995) 30.
- 317 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 22/5-6.
- 318 Schuster, Nica (1995) 115.
- 319 Păunescu (1970) 203.
- 320 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 22/5-6.
- 321 Păunescu (1970) *loc cit.*
- 322 Păunescu (1970) *loc cit.*
- 323 Păunescu (1970) 204.
- 324 Păunescu (1970) *loc cit.*
- 325 Păunescu (1970) *loc cit.*, nota 5.
- 326 Schuster, Popa (1995) 21.
- 327 Schuster, Popa (1995) 24.
- 328 Păunescu (1970) 203.
- 329 Schuster, Popa (1995) 28.
- 330 Păunescu (1970) 203.
- 331 Păunescu (1970) 204.
- 332 Schuster, Popa (1995) 21.
- 333 Păunescu (1970) *loc cit.*
- 334 Schuster, Popa (1995) 29.
- 335 Păunescu (1970) 203.
- 336 Schuster, Nica (1995) *loc cit.*
- 337 Păunescu (1970) *loc cit.*

- 338 Schuster (1992) pl. 7/h; Schuster, Popa (1995) 21.
339 Păunescu (1970) *loc cit.*
340 Ulanici (1979a) 27-28 și fig. 5/1, 3.
341 Păunescu (1970) 203 (Anexa a III-a).
342 Turcu (1980) 123; Turcu (1981) 229 și pl. V/8.
343 Tudor (1982) 61.
344 Schuster (1995) 54.
345 Schuster (1992) 41.
346 Schuster, Popa (1995) 28.
347 Schuster, Popa (1995) 29.
348 Schuster, Popa (1995) 30.
349 Schuster, Popa (1995) 29.
350 Negru-Schuster (1997).
351 Păunescu (1970) 203 (Anexa a III-a).
352 Păunescu (1970) *loc cit.*; M. Negru-Schuster (1997).
353 Schuster (1995) 54.
354 Schuster, Popa (1995) 28.
355 Morintz-Rosetti (1959) pl. XVI/4.
356 Boroneanț, Boroneanț (1992) 93-94 și pl. VII/1, 6.
357 Morintz-Rosetti (1959) pl. XVI/5.
358 Turcu (1980) 123 și fig. 2/10.
359 Negru-Schuster (1997).
360 Roman (1985) fig. 8/2.
361 Turcu (1983) 146.
362 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVI/7-8, 10.
363 Negru-Schuster (1997).
364 Tudor (1982) 61 și fig. 6/6; Tudor (1983) 108.
365 Ulanici (1979a) 28; Ulanici (1981) fig. 2/1-2.
366 O analiză parțială a acestui tip de unealtă/armă a fost făcută de Schuster, Munteanu (1995) 79-83.
367 Roman (1976c) 28 și fig. 2/2-3.
368 Morintz-Rosetti (1959) pl. XVI/9.
369 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVI/12; Boroneanț, Boroneanț (1992) 91 sqq.
370 Tudor (1982) 61 și fig. 6/7, 11; Tudor (1983) 108.
371 Bichir (1983) 58 și fig. 8/2-3.
372 Roman (1976c) 28 și fig. 2/1.
373 Ulanici (1975) pl. 2/2; Ulanici (1981) fig.2/3.
374 Roman (1985) fig. 8/1; v. și Petre-Govora (1986) 158.
375 Petre-Govora (1995) 33 și fig. 1/1a-b.
376 Schuster, Nica (1995) 115.
377 Berciu (1953) 635 și pl. XII/B.
378 Berciu (1939) 250 și fig. 109.
379 Despre acest tip de unealtă/armă vezi: Schuster, Munteanu (1995) 79-80.

- 380 Roman (1976c) fig. 2/2.
 381 Schuster, Munteanu (1995) fig. 1/b.
 382 Bichir (1983) fig. 8/2 (?) -3
 383 Ulanici (1981) fig.2/1.
 384 Despre acest topor: Schuster, Munteanu (1995) 80.
 385 Schuster, Munteanu (1995) fig. 1/c.
 386 Tudor (1982) fig. 6/7.
 387 Despre acest tip vezi: Schuster, Munteanu (1995) 80-81.
 388 Schuster, Munteanu (1995) fig. 1/a.
 389 Schuster, Nica (1995) 115.
 390 Despre acest tip de topor vezi: Schuster, Munteanu (1995) 81.
 391 Roman (1976c) fig. 2/1.
 392 Despre acest tip vezi: Schuster, Munteanu (1995) *loc cit.*
 393 Roman (1976c) fig. 2/3.
 394 Morintz-Rosetti (1959) pl. XVI/12 a-b; Roman (1976c) 28; Boroneanț, Boroneanț (1992) 94 și pl. III/a-c.
 395 Acest tip de topor a fost analizat printre alții de: Berciu (1939), 89-90; Petre-Govora (1995) 33.
 396 Ulanici (1975) pl. 2/2; Ulanici (1981) fig. 2/3.
 397 Petre-Govora (1995) fig. 1/1a-b.
 398 Berciu (1953) 635 și pl. XII/B,1-4.
 399 Petre-Govora (1995) fig. 1/2
 400 Petre-Govora (1995) 33.
 401 Boroneanț, Boroneanț (1992) 94; Schuster, Munteanu (1995) 81, 83.
 402 Boroneanț, Boroneanț (1992) 94 și pl. V.
 403 Popescu-Rosetti (1959) fig. 1/5. Este dificil a aprecia dacă topoarele descoperite aici (fig. 1/1-5) aparțin cu adevărat culturii Glina.
 404 Păunescu (1970) 203 nota 3.
 405 Negru-Schuster (1997).
 406 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVI/11.
 407 Tudor (1982) 61 și fig. 6/9; Tudor (1983) 108.
 408 Tudor (1972) fig. 7/2.
 409 Morintz-Rosetti (1959) pl. XVI/3; Boroneanț, Boroneanț (1992) 99 și pl. IV.
 410 Ulanici (1976) fig. 12/1.
 411 Păunescu (1970) 67.
 412 Păunescu (1970) 71-72.
 413 Andrițoiu (1989) 48; Andrițoiu (1992) 25.
 414 Ciugudean (1996) 91.
 415 Ciugudean (1996) 99.
 416 Cu privire la piesele din silex cităm pe Schütz, Tillmann, Weiner, Rieder, Unrath (1990) 232-256; Paulsen (1990) 279-282; iar vizavi de piesele de piatră șlefuită amintim pe Böhm-Pleyer (1990) 257-262; Weiner (1990) 263-272; Meier (1990) 273-278.
 417 Păunescu (1970) 70.
 418 Păunescu (1970) 71.

- 419 Petrescu-Dimbovița (1974) 279.
- 420 Machnik (1991) 39.
- 421 În categoria aceasta de piese unicat putem include eventual topoarele de la Retevoiești-*Cotul Mătușii* și cel găsit undeva în Oltenia.
- 422 Păunescu (1970) 67, 201 și fig. 42/8.
- 423 Păunescu (1970) 70, 205 și fig. /1-6, 9-10.
- 424 Ciugudean (1996) 107 și fig. 71/6.
- 425 Roman, Dodd-Oprițescu, János (1992) 156-157 și pl. VI/1-4, 76/3-5, 77/1-5.
- 426 Dergacev (1994) fig. 2, 5-6; Manzura, Sava (1994) fig. 9/12.
- 427 Dergacev (1994) fig. 3.
- 428 Dergacev (1994) fig. 6/1.
- 429 Dergacev (1994) fig. 7/ 1-2. Vezi și Machnik (1991) fig. 10/14.
- 430 Séfériades (1986) 297-298.
- 431 Machnik (1991a) fig. 3/18-19.
- 432 Manzura, (1994a) fig. 2/8; Manzura, Sava (1994) fig. 2/8.
- 433 Manzura, Sava (1994) fig. 6/13. Vezi și Manzura (1994) fig. 5/10.
- 434 Păunescu (1970) 71.
- 435 Roman (1976b) pl. 9/3-5, 8; 10/2, 7, 9.
- 436 Prox (1941) pl. 1/8.
- 437 Ciugudean (1996) fig. 71/9.
- 438 Ciugudean (1996) fig. 37/9.
- 439 Vlása, Takacs, Lazarovici (1987) pl. VIII/4-5.
- 440 Roman (1976b) pl. 10/2, 6.
- 441 Ciugudean (1996) fig. 18/19-21, 21/4, 6, 37/11, 42/7.
- 442 Ciugudean (1996) fig. 71/5, 76/19 (trapezoidal).
- 443 Dergacev (1994) fig. 7/6-7; Manzura, Sava (1994) fig. 9/8.
- 444 Dergacev (1994) fig. 6/5.
- 445 Dergacev (1994) fig. 7/6-7.
- 446 Hașotti (1985) fig. 5.
- 447 Hașotti (1985) fig. 7.
- 448 Șimon, Munteanu (1990) 106.
- 449 Dergacev (1994) fig. 2/7.
- 450 Dergacev (1994) fig. 3/6.
- 451 Dergacev (1994) fig. 6/4; Manzura, Sava (1994) fig. 13/14.
- 452 Hașotti (1985) fig. 2.
- 453 Hașotti (1985) fig. 1.
- 454 Roman (1976b) 18 și pl. 9/16-17.
- 455 Ciugudean (1996) fig. 34/32-33.
- 456 Schroller (1933) 65 și pl. 53/4-5, 8-12; Prox (1941) pl. 29/1-6, 8; Bichir (1962) 356 și fig. 7/8.
- 457 Vulpe, Drâmbocanu (1981) 175 și fig. 9/9-10.
- 458 Andrițoiu (1989) 48 și fig. VIII/12, 17; Andrițoiu (1992) 25 și pl. 10/12, 17; Ciugudean (1996) 108 și fig. 71/1-2, 74/29.

- 459 Roman (1976b) 18 și pl. 15/15.
 460 Dergacev (1994) fig. 6/6-7.
 461 Manzura (1994a) fig. 2/15; Manzura, Sava (1994) fig. 2/15.
 462 Ne referim la mormântul găsit la Fundeni: Morintz-Rosetti (1959) 22; Roman (1976c) 33, 35.
 463 Morintz-Rosetti (1959) 21.
 464 Negru-Schuster (1997).
 465 Schuster, Popa (1995) 23.
 466 Schuster (1995) 54 și fig. 2/c; Schuster, Popa (1995) 26.
 467 Schuster, Popa (1995) 28.
 468 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVII/9, 11.
 469 Schuster (1995) 53 și fig. 2/a; Schuster, Popa (1995) 26.
 470 Schuster, Popa (1995) 30.
 471 Bichir (1983) 58 și fig. 8/1. Autorul vorbește de două sule care au fost găsite în Gr. 1, făcând trimitere la fig. 8/1 și fig. 7/5. Ultima figură citată lipsește.
 472 Roman (1985) fig. 9/6.
 473 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 14-15, 18-19.
 474 Schuster, Nica (1995) 115.
 475 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVII/4, 10, 12.
 476 Schuster (1995) fig. 2/e.
 477 Roman (1985) fig. 9/5. Petre-Govora (1986) 158 și fig. 6/6: vorbește de o a doua dăltiță descoperită la Govora Sat-Runcuri.
 478 Constantiniu-Panait (1963a), 303 și pl. I/4 (găsit în bordeiul A); 303 (descoperit în bordeiul B).
 479 Perianu, Udrescu (1989) 62.
 480 Roman (1985) fig. 8/4. Autorul numește această piesă împungător-pumnal.
 481 Schuster (1995) 54 și fig. 2/d; Schuster, Popa (1995) 26.
 482 Schuster, Popa (1995) 28.
 483 Schuster, Nica (1995) 115.
 484 Morintz-Rosetti (1959) 21.
 485 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVII/5.
 486 Tudor (1982) 61 și fig. 6/16-17.
 487 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVII/7 (?).
 488 Morintz-Rosetti (1959) 21.
 489 Morintz-Rosetti (1959) *loc cit.*
 490 Negru-Schuster (1997).
 491 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVII/2, 6, 8 (?).
 492 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVII/1.
 493 Schuster, Nica (1995) 115.
 494 Schuster (1995) 54 și fig. 2/f; Schuster, Popa (1995) 26.
 495 Cercetări de suprafață, cf. Schuster, Popa (1995) 42.
 496 Morintz-Rosetti (1959) 21.
 497 Schuster (1995) 54; Schuster, Popa (1995) 26.

- 498 Schuster, Popa (1995) 28.
499 Schuster, Popa (1995) 30.
500 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVII/3.
501 Schuster, Popa (1995) 30.
502 Tudor (1982) 61 și fig. 6/18.
503 Schuster, Popa (1995) 23.
504 Schuster, Popa (1995) 54 și fig. 2/b.
505 Ulanici (1979a) 28 și fig. 7/7.
506 Ciugudean (1996) 92.
507 Ciugudean (1996) 100.
508 Ciugudean (1996) 108.
509 Roman (1976b) 18.
510 Prox (1941) 46-47.
511 Dergacev (1994) 125.
512 Dergacev (1994) 128.
513 Roman (1976b) 18 și pl. 11/6, 10-13.
514 Roman (1976b) pl. 11/8.
515 Ciugudean (1996) 92 și fig. 17/12, 19/1-20, 20/3, 12/5, 10, 38/7, 42/9, 11.
516 Ciugudean 1996, 100 și fig. 52/1, 3, 7, 14, 16.
517 Andrițoiu (1992) pl. 10/8; Ciugudean (1996) fig. 79/17.
518 Ciugudean (1996) fig. 79/18.
519 Ciugudean (1988) fig. 4/1, 3.
520 Prox (1941) pl. XXXI/1-2, 6-8, 10-11, 12-13, XXXII/1-3, 5-6 etc.
521 Roman (1976b) 18 și pl. 11/1-2, 9.
522 Ciugudean (1996) 92 și fig. 42/10.
523 Prox (1941) 47.
524 Roman (1976b) 18 și pl. 52/22, 37-39.
525 Ciugudean (1996) 92 și fig. 17/13-14, 31/4, 92/2.
526 Prox (1941) 47-48.
527 Roman (1976b) pl. 11/4.
528 Petrescu-Dâmbovița (1944) 66.
529 Schuster, Popa (1995) 30.
530 Berciu (1966) 531-532.
531 Bichir (1959) 820.
532 Cantacuzino-Trohani (1979) 262.
533 Bichir (1983) 59.
534 Nanu (1989) 38.
535 Ulanici-Trohani (1975) 79, 82.
536 Turcu (1981) 227-228.
537 Constantiniu-Panait (1963a), 305 sqq.
538 Schuster (1992) 35.
539 Schuster (1992) 40 și pl. 6/k-r.
540 Informație primită de la Sebastian Morintz.

- 541 Sandu (1992) 165.
 542 Nestor (1933) 237 sqq.
 543 Leahu (1965) 24 sqq.
 544 Negru-Schuster (1997).
 545 Sandu (1992) 165.
 546 Tudor (1982) 61 sqq.
 547 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 15.
 548 Schuster, Nica (1995) 115.
 549 Nestor (1928) 132-133.
 550 Roman (1976c) 29-30.
 551 Pentru descoperiri unde se pomenește numai de două categorii de ceramică vezi de exemplu și: Morintz (1959) 771 (București-*Ciurel*, campaniile vechi); Ulanici (1975) 62; Ulanici (1976) 54 (Branet); Petre-Govora (1986) 158 (Govora Sat-*Runcuri*); Chicideanu-Gherghe (1983) 105.
 552 Petre-Govora (1995) 27 (Govora Băi), 29 (Ciunget).
 553 Machnik (1991) 18: afirmă că culturii Glina îi sunt proprii numai două tipuri de ceramică.
 554 Leahu (1963) 22.
 555 Roman (1976b) 18-19.
 556 Ciugudean (1996) 81.
 557 Prox (1941) 17, 19, 28-29, 30-31 etc.
 558 Ciugudean (1996) 102.
 559 Ciugudean (1996) 97.
 560 Interesante în acest sens ni s-au părut și demersurile unor alți specialiști: Klusch (1975) 245-252; Sonoc (1995) 27-37.
 561 Constantiniu-Panait (1963) fig. 6/1; Roman (1976c) fig. 5/1.
 562 Bichir (1959) fig. 5/1.
 563 Negru-Schuster (1997) fig. 2/1; 3/2; 7/4.
 564 Schuster, Popa (1995) 30.
 565 Schuster (1995) 54 și fig. 3/d; 4/a-b; 6/a; Schuster, Popa (1995) 24.
 566 Tudor (1982) fig. 2/5.
 567 Roman (1976c) fig. 9/3; 10/1.
 568 Constantiniu-Panait (1963) fig. 6/2; Roman (1976c) fig. 5/2.
 569 Petrescu-Dîmbovița (1974) fig. 4/7.
 570 Bichir (1959) fig. 4/3.
 571 Ulanici-Trohani (1975) 82 și fig. 2/1.
 572 Tudor (1982) fig. 2/10.
 573 Ulanici-Trohani (1975) 82 și fig. 2/2.
 574 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 20/3.
 575 Petre-Govora (1986) 158 și fig. 5/1=Petre-Govora (1995) 23 și fig. 5/1.
 576 Petre-Govora (1986) 160 și fig. 6/1=Petre-Govora (1995) fig. 6/1.
 577 Schuster, Nica (1995) fig. 1/4; 5/6; 6/5.
 578 Ciugudean (1996) 98 și fig. 50/8, 10; 51/9; 52/13.
 579 Ciugudean (1996) fig. 67/1, 4; 68/1; 69/1, 4; 70/1-2; 73/6, 9; 74/1, 3, 6, 9-10, 12-13, 15.

- 580 Prox (1941) pl. 9/5-6, 14; 15/1-2, 4, 6-9, 12.
581 Roman, în Roman, Dodd-Oprîtescu, János (1992) pl. 114/1, 5-6; 116; 123-133.
582 Ciugudean (1996) fig. 86/10-14.
583 Bichir (1959) fig. 4/2, 4-6; 5/3, 5.
584 Morintz (1959) fig. 11/10; Negru-Schuster (1997) fig. 2/2; 3/1.
585 Turcu (1981) 227.
586 Turcu (1976) 43.
587 Nanu (1989) fig. 8/1; 11/3; 14/2.
588 Cantacuzino-Trohani (1979) fig. 6/9-10.
589 Tudor (1982a) fig. 2/6; 3/7.
590 Roman (1976c) fig. 9/6.
591 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 20/2.
592 Ulanici (1976) fig. 13/8; Ulanici (1981) fig. 5/11.
593 Petre-Govora (1986) fig. 5/2; 7/2-3=Petre-Govora (1995) fig. 5/2; 7/2-3.
594 Chicideanu-Gherghe (1983) fig. 2/4, 6.
595 Schuster, Nica (1995) fig. 5/3-4.
596 Roman (1976b) pl. 29/5-7.
597 Alexandrescu (1974) pl. 5/6, 8.
598 Ciugudean (1996) fig. 4/2; 8/1; 23/2; 37/10; 41/7.
599 Prox (1941) pl. 2/5-6; 8/4-5.
600 Ciugudean (1996) fig. 50/6, 9.
601 Ciugudean (1996) fig. 63/3.
602 Constantiniu-Panait (1963a) pl. V/1-2.
603 Morintz (1959) fig. 10/1; Negru-Schuster (1997) fig. 8/1.
604 Bichir (1983) fig. 8/8.
605 Tudor (1972) fig. 4/7-8.
606 Bichir (1959) fig. 4/4.
607 Morintz (1959) fig. 11/1.
608 Nanu (1989) fig. 8/2.
609 Parzinger (1993) pl. 69/3.
610 Tudor (1972) fig. 4/11.
611 Tudor (1982) fig. 1/1; 2/4; 3/3.
612 Turcu (1981) pl. II/2.
613 Petrescu-Dîmbovița (1974) fig. 3/3.
614 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 20/1.
615 Morintz (1959) fig. 11/3; Negru-Schuster (1997) fig. 4/1.
616 Nestor (1933) fig. 9/15; Petrescu-Dîmbovița (1974) fig. 4/3.
617 Constantiniu-Panait (1963a) pl. II/3.
618 Turcu (1981) pl. III/5; IV/1, 3; V/1.
619 Schuster (1995) fig. 3/h; 5/g; 6/c Schuster, Popa (1995) 24.
620 Berciu (1966) fig. 2/1, 3.
621 Nanu (1989) fig. 10/1-2; 13/1; 14/1.
622 Cantacuzino-Trohani (1979) fig. 6/4.

- 623 Bichir (1983) fig. 8/6.
 624 Morintz (1959) fig. 10/3; 11/2; Negru-Schuster (1997) fig. 4/3.
 625 Constantiniu-Panait (1963a) fig. 6/3; pl. VI/2; Roman (1976c) pl. 5/7, 9.
 626 Turcu (1976) fig. II/2.
 627 Schuster (1995) fig. 6/c Schuster, Popa (1995) 24.
 628 Tudor (1982) fig. 4/8.
 629 Turcu (1981) pl. I/1.
 630 Petrescu-Dîmbovița (1974) fig. 3/1-2.
 631 Tudor (1982) fig. 4/2.
 632 Turcu (1981) pl. II/1.
 633 Roman (1976c) fig. 4/8-9.
 634 Ulanici (1975) pl. II/4.
 635 Ulanici (1976) fig. 13/7; 14/8; 15/6; 17/9; Ulanici (1979) fig. 6/8.
 636 Petre-Govora (1986) fig. 3/1; 4/11; 6/9; Petre-Govora (1995) fig. 3/1; 4/11; 6/9.
 637 Schuster, Nica (1995) fig. 5/2, 5, 7.
 638 Chicideanu-Gherghe (1985) fig. 2/5.
 639 Roman (1985a) fig. 1/8.
 640 Ulanici (1981) 6/4; 7/8.
 641 Berciu-Butoiu (1959) fig. 2/4-5.
 642 Petre-Govora (1986) 1-2, fig. 6/2; Petre-Govora (1995) fig. 6/2.
 643 Schuster, Nica (1995) fig. 6/4.
 644 Ulanici (1976) fig. 14/10; 17/1; Ulanici (1979) fig. 8/3.
 645 Prox (1941) pl. XV/9, 11.
 646 Ciugudean (1996) fig. 86/1-2, 6-8.
 647 Dinu (1959) fig. 2/5.
 648 Ciugudean (1996) fig. 8/7; 9/2; 16/8-9.
 649 Mătasă (1959) fig. 5/1-2.
 650 Dinu (1959) fig. 5/5.
 651 Govedarića (1989) pl. 1/4; 2/1; 3/3-4; 5/11; 8/8.
 652 Turcu (1976) 43, 45 și fig. II/5.
 653 Ulanici-Trohani (1975) fig. 3/1-2; Ulanici (1979) fig. 3/2.
 654 Berciu (1966) fig. 2/5.
 655 Tudor (1982) fig. 3/11.
 656 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 21/3.
 657 Ulanici (1979) fig. 7/2; 8/4.
 658 Prox (1941) pl. XVI/7, 9; XVII/5, 8.
 659 Constantiniu-Panait (1963a) pl. VI/1; XV/4.
 660 Roman (1976c) fig. 5/5.
 661 Turcu (1981) pl. IV/4, 8.
 662 Constantiniu-Panait (1963a) fig. 4; Roman (1976c) fig. 5/8.
 663 Morintz (1959) fig. 11/6.
 664 Ulanici-Trohani (1975) fig. 5/3; 6/1; 7/1; pl. I/3; Ulanici (1979) fig. 5/6, 8-9.
 665 Tudor (1972) fig. 6/1-3, 7, 10.

- 666 Cantacuzino-Trohani (1979) fig. 6/1, 5.
667 Tudor (1982) fig. 2/9; 3/13; 5/8, 12.
668 Ulanici (1976) fig. 17/10; Ulanici (1979a) fig. 8/5; Ulanici (1981) fig. 5/9.
669 Petre-Govora (1986) fig. 4/6, 8.
670 Chicideanu-Gherghe 1985, fig. 2/7.
671 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 21/2.
672 Petrescu-Dîmbovița-Dinu (1974) fig. 15.
673 Morintz-Roman (1968) fig. 14/5.
674 Leahu (1965) fig. 5.
675 Roman (1976b) pl. 23/3=85/2.
676 Alexandrescu (1974) pl. 6/6.
677 Székely (1971) fig. 1/3.
678 Ciugudean (1996) fig. 8/2, 6; 15/5; 21/12; 31/7; 37/12-13; 38/11.
679 Prox (1941) pl. 2/1, 4.
680 Ciugudean (1996) fig. 49/1.
681 Ciugudean (1996) fig. 58/8; 65/1-3; 73/17.
682 Roman, în Roman, Dodd-Oprițescu, János (1992) pl. 98/3-4, 6-7; 104/7; 105/1, 6-7, 10; 106/2; 107; 142/2.
683 Ciugudean (1996) fig. 86/9.
684 Leahu (1963) 22.
685 Turcu (1981) pl. V/3, 5.
686 Turcu (1976) fig. II/1.
687 Nanu (1989) fig. 9/2-3; 12/1-2.
688 Tudor (1982) fig. 1/9; Parzinger (1993) pl. 69/4.
689 Roman (1976c) fig. 3/2.
690 Turcu (1981) pl. III/2, 4; IV/5-7.
691 Nestor (1933) fig. 7/14; Roman (1976c) fig. 3/4-5; Petrescu-Dîmbovița (1974) fig. 4/2.
692 Negru-Schuster (1997) *loc cit*.
693 Schuster (1992) pl. 5/e-f.
694 Roman (1976c) fig. 3/8.
695 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 21/1.
696 Ulanici (1976) fig. 13/1, 5; 16/2; 17/5; Ulanici (1979a) fig. 6/3, 7; 7/6; Ulanici (1981) fig. 5/1, 3-4, 7, 10.
697 Petre-Govora (1986) fig. 4/2, 7; 6/5; 7/7, 11.
698 Schuster, Nica (1995) fig. 5/1; 6/1-3.
699 Chicideanu-Gherghe (1985) fig. 2/8-9.
700 Ciugudean (1996) fig. 12/5.
701 Bichir (1962) fig. 10/12; Bichir (1962a) fig. 5/7.
702 Ciugudean (1996) fig. 49/9.
703 Kalicz (1984) pl. 21/8.
704 Ulanici (1976) fig. 15/7; Ulanici (1979a) fig. 8/2; Ulanici (1981) fig. 5/2, 6.
705 Petre-Govora (1986) fig. 3/2.
706 Petrescu-Dîmbovița-Dinu (1974) fig. 18/9; 21/1-2.

- 707 Petrescu-Dimbovița-Dinu (1974a) pl. 2/3, 6, 8; Petrescu-Dimbovița (1974) fig. 5/3.
 708 Florescu-Buzdugan (1972) fig. 15/6.
 709 Ulanici (1976) fig. 13/4, 6; 14/6; 15/1, 4; 16/1; Ulanici (1979a) fig. 6/2; Ulanici (1981) fig. 5/5, 8.
 710 Berciu-Butoiu (1959) fig. 2/6.
 711 Petre-Govora (1986) 24.
 712 Petre-Govora (1986) fig. 4/4; 5/3, 5; 6/3-4; 7/1.
 713 Roman (1985a) fig. 1/9, 11.
 714 Leahu (1965) fig. 6/6.
 715 Rotea (1993) pl. 2/8.
 716 Alexandrescu (1974) pl. 5/10-11= 7/9-10.
 717 Ciugudean (1996) fig. 4/6; 11/6; 12/1-3.
 718 Prox (1941) pl. III/1-3; XV/9, 11; XVII/2; Bichir (1962) fig. 9/9.
 719 Ciugudean (1996) fig. 52/15.
 720 Ciugudean (1996) fig. 65/7.
 721 Constantiniu-Panait (1963a) pl. III/3.
 722 Turcu (1981) pl. I/2-3.
 723 Schuster (1992) pl. 3/j, m; 5/m-o, s; 6/l, n.
 724 Schuster (1995) 54 și fig. 3/n; Schuster, Popa (1995) 24.
 725 Cantacuzino, Trohani (1979) fig. 7/11-19.
 726 Tudor (1982a) fig. 1/8; Parzinger (1993) pl. 69/1.
 727 Berciu (1966) fig. 3/2.
 728 Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/4; 4/2.
 729 Tudor (1972) fig. 1/1-2.
 730 Leahu (1965) fig. 6/6; 7/7.
 731 Ulanici-Trohani (1975) fig. 7/3.
 732 Parzinger (1993) pl. 69/2.
 733 Berciu (1966) fig. 2/2, 7.
 734 Tudor (1982) fig. 4/3-4.
 735 Leahu (1963) 22.
 736 Ulanici (1983) fig. 4/3. La p. 26, piesa este descrisă ca o farfurie.
 737 Petre-Govora (1986) fig. 3/3.
 738 Petrescu-Dimbovița-Dinu (1974) fig. 13/4.
 739 Roman (1976b) pl. 12/12-15.
 740 Ciugudean (1996) fig. 6/11; 8/9; 11/1; 16/10.
 741 Ciugudean (1996) fig. 52/6; 54/8.
 742 Roman, în Roman, Dodd-Oprițescu, János (1992) pl. 81/2; 83/5-6, 8.
 743 Ulanici (1975) fig. 15/1-3, 7; Ulanici (1976) fig. 13/3, 14; 14/1, 3-5; Ulanici (1979) fig. 3/6.
 744 Petre-Govora (1986) fig. 3/5; 4/1; 7/12; 8/1-2.
 745 Chicideanu-Gherghe (1985) fig. 2/10.
 746 Roman (1985a) fig. 1/1, 7.
 747 Roman (1976b) pl. 15/6-7, 11-12.
 748 Zaharia (1995) 285.

- 749 Ciugudean (1996) fig. 4/4-5; 5/3-5; 6/1; 7/8; 10/1-4; 11/2-5; 12/4; 13/3, 9; 37/1, 3; 41/3-5.
- 750 Ciugudean (1996) fig. 49/6; 50/1-3; 51/6; 52/2, 5; 53/4, 14; 54/4.
- 751 Prox (1941) fig. 7/7, 9; 7-11, 17-21; Bichir (1962) fig. 7/3, 7.
- 752 Ciugudean (1996) fig. 60/1-4; 61/6, 8; 73/15-16, 19; 74/16, 19, 22; 76/10; 79/1-3; 80/11.
- 753 Tudor (1982) fig. 7/2-6, 10.
- 754 Zaharia (1987) fig. 15/3, 7, 9, 12.
- 755 Florescu-Buzdugan (1972) pl. 16/13.
- 756 Mantu, Boroffka (1996) 298.
- 757 Heurtley (1939) fig. 36/h-l, nr. 308-309; Aslanis (1985) fig. 32/3; 49.
- 758 Sapouna-Sakellarakis (1972) fig. 6.
- 759 Podzuweit (1979) pl. 2/E IVa2..
- 760 Berciu, Morintz, Roman (1973) pl. 5/3, 5, 7 12; 8/6, 8, 10,, 14/14-15.
- 761 Berciu, Morintz, Roman (1973) pl. 5/2-3, 5, 9, 11-12.
- 762 Petrescu-Dîmbovița-Dinu (1974) fig. 28/1-2; 39/12.
- 763 Problematika acestui tip de vas a fost discutată recent de: Schuster (1995c) 45-53.
- 764 Roman (1985) fig. 1/2-4, 6; Parzinger (1993) pl. 66/12, 17-18; Schuster (1995c) fig. 4/1-5
- 765 Nestor (1933a) 141.
- 766 La Braneț a fost găsit un văscior cu patru piciorușe: Ulanici (1976) fig. 18/2:
- 767 Roman (1976a) fig. 1/1; Roman, în Roman, Dodd-Oprițescu, János (1992) pl. 26/1; Schuster (1995c) fig. 3/1.
- 768 Ciugudean (1996) 87 și fig. 17/6. La Schuster (1995c) 46 vasul este atribuit culturii Coțofeni.
- 769 Roman, în Roman, Dodd-Oprițescu, János (1992) pl. 120/16, 18; Schuster (1995c) fig. 4/6-7.
- 770 Brudiu (1987) fig. 5; 6/1; Roman, în Roman, Dodd-Oprițescu, János (1992) 190 și pl. 59/12 a-d; Schuster (1995c) fig. 2/A; 3/2 a-d.
- 771 Dumitrescu (1974) fig. 178; Schuster (1995c) fig. 2/B, a-b; Gogâltan (1995) fig. 1/7.
- 772 Informație de la domnul Valeriu Cavruc, căruia îi mulțumim și pe această cale. Despre Zoltan v. V. Cavruc, G. Cavruc (1997) 80-81, pl. XL.
- 773 Morintz (1959) fig. 9; Roman (1976c) fig. 4/10.
- 774 Alexandrescu (1974) pl. 4; 5/1-5; *Comori ale Epocii bronzului din România*, București, 1995, pl. I/nr. cat. 22, 24..
- 775 Zs. Székely (1980) fig. 1/3-4; Roman (1986) fig. 1/1a-b, 4.
- 776 Roman (1986) fig. 2/1-2.
- 777 Zs. Székely (1983) fig. 3/1.
- 778 Ciugudean (1996) fig. 63/1.
- 779 Zaharia (1987) fig. 17.
- 780 Vulpe (1990) fig. 3/1.
- 781 Teodorescu (1962) fig. 3/3.
- 782 Roman (1976c) fig. 4/3.
- 783 Roman (1976c) fig. 4/2. V. și Nestor (1933) fig. 8/6.
- 784 Negru-Schuster (1997).
- 785 Turcu (1981) pl. V/4.
- 786 Constantiniu-Panait (1963a) pl. II/4; III/1-2; IV/1-2, 4; VII/2; XI/3.

- 787 Berciu (1966) fig. 3/1; Roman (1976c) fig. 4/1.
 788 Ulanici, Trohani (1975) fig. 5/6.
 789 Schuster (1992) pl. 6/a.
 790 Nanu (1989) fig. 7/1 = 15/1-2.
 791 Bichir (1983) fig. 8/4-5.
 792 Tudor (1982) fig. 4/7.
 793 Cantacuzino, Trohani (1979) fig. 6/7.
 794 Ulanici (1976) fig. 13/2; Ulanici (1979a) fig. 6/1; 8/6; Ulanici (1981) fig. 4/1-2.
 795 Petre-Govora (1986) fig. 7/4-6.
 796 Petre-Govora (1986) 7/10.
 797 Roman (1985a) fig. 1/10.
 798 Alexandrescu (1974) pl.5/7.
 799 Ciugudean (1996) fig. 6/9; 14/7, 9; 16/5; 20/4.
 800 Prox (1941) pl. XXI/2; XXIV/2, 4-5.
 801 Ciugudean (1996) fig. 50/4; 55/8.
 802 Ciugudean (1996) fig. 64/1-2.
 803 Roman, în Roman, Dodd-Oprișescu, János (1992) pl. 91/2.
 804 Roman, Némethi (1986) fig. 10/1, 6.
 805 Morintz (1978) 48.
 806 Girić (1971) pl. 14/gr. 36-3, 17/gr. 55-1, 23/gr. 75, gr. 76-1.
 807 Ecsedy (1979) pl. 1/1; 2/2; 5/3.
 808 Schreiber-Kalicz (1984) pl. 48/3-4; 49/1, 8.
 809 Constantiniu-Panait (1963a) pl. VI/3, 5 (= pl. XV/3); Roman (1976c) fig. 6/9-10.
 810 Turcu (1981) pl. IV/2; V/2.
 811 Schuster (1992) 36 și pl. 5/ș-t.
 812 Cantacuzino, Trohani (1979) fig. 6/11.
 813 Ulanici, Trohani (1975) fig. 5/5 (= pl. I/5); pl. I/6.
 814 Tudor (1982) fig. 5/1, 3.
 815 Constantiniu-Panait (1963a) pl. I/4; VII/4-5; V/5; Roman (1976c) fig. 4/6; 6/5.
 816 Nestor (1933) fig. 8/3.
 817 Schuster (1992) pl. 6/k.
 818 Ulanici, Trohani (1975) fig. 5/4; Ulanici (1979) fig. 4/4-5, 8-9.
 819 Tudor (1982) fig. 2/8; 5/2.
 820 Tudor (1972) fig. 5/1.
 821 Ulanici (1976) fig. 18/5-6; Ulanici (1979a) fig. 7/1; 8/1; Ulanici (1981) fig. 4/4-6
 822 Petre-Govora (1986) fig. 4/3, 5, 9-10; 5/6.
 823 Petre-Govora (1986) fig. 6/10.
 824 Roman (1985a) fig. 1/12.
 825 Marinescu-Bîlcu (1962) 241-250; Florescu (1964) 105-125; Nestor, Zaharia (1968)
 fig. 16/1, 7; Petrescu-Dîmbovița-Dinu (1974) fig. 13/1-3.
 826 Schroller (1933) pl. 27/6; Roman (1976b) pl. 26/1-2; 105/6; 107/4.
 827 Ciugudean (1996) fig. 14/4; 15/4; 16/4, 6-7; 21/9; 23/4-5; 31/2; 37/4; 38/6; 42/1.
 828 Prox (1941) pl. VIII/4-6; XXI/12; Bichir (1962) fig. 8/1-3.

- 829 Ciugudean (1996) fig. 51/7.
830 Ciugudean (1996) fig. 74/20; 79/9.
831 Bichir-Dogan (1962) fig. 7/3, 5.
832 Roman (1976c) fig. 4/5-7.
833 Constantiniu-Panait (1963a) pl. VII/6.
834 Bichir (1959) fig. 4/1.
835 Roman (1976c) fig. 4/4.
836 Nanu (1989) fig. 9/1.
837 Ulanici, Trohani (1975) pl. I/1.
838 Roman (1976c) fig. 8/5.
839 Tudor (1982) fig. 2/14.
840 Ulanici (1976) fig. 15/2-3.
841 Petre-Govora (1986) fig. 3/9.
842 Roman (1976b) pl. 16/6, 9; 107/2.
843 Ciugudean (1996) fig. 4/1; 14/5-6.; 21/1-2; 22/10; 23/1, 3, 7-10; 37/7-8; 38/4, 10.
844 Ciugudean (1996) fig. 49/3; 51/8.
845 Prox (1941) pl. XXI/4-5; 26/5.
846 Andrișoiu (1992) pl. 9/9; Ciugudean (1996) fig. 59/2; 64/3-6; 65/5; 74/22, 25.
847 Roman, în Roman, Dodd-Oprișescu, János (1992) pl. 89/7; 90/1, 3, 7; 147/18-19.
848 Constantiniu-Panait (1963a) pl. V/3; Roman (1976c) fig. 4/11.
849 Berciu (1966) fig. 3/4.
850 Tudor (1982) fig. 2/12.
851 Ulanici (1976) fig. 15/5; 18/4, 7; Ulanici (1981) fig. 2/5 (tavă ?).
852 Kalicz (1984) pl. XXIII/11.
853 Turcu (1976) 43.
854 Schuster (1992) pl. 6/m.
855 Morintz (1959) fig. 11/11.
856 Tudor (1982) fig. 2/11.
857 Nanu (1989) fig. 7/1.
858 Ulanici (1976) fig. 12/6; Ulanici (1981) fig. 3/9.
859 Turcu (1981) pl. I/4.
860 Schuster (1992) 36 și pl. 6/f-j.
861 Schuster (1995) 54 și fig. 3/j; Schuster, Popa (1995) 24.
862 Constantiniu-Panait (1963a) pl. I/5; Roman (1976c) fig. 7/1.
863 Tudor (1982) fig. 2/13; 5/4.
864 Ulanici (1976) fig. 12/3.
865 Berciu (1961) fig. 149/2.
866 Prox (1941) pl. 28; Bichir (1962) fig. 12/2.
867 Vulpe (1961) fig. 7/1.
868 Bichir (1983) fig. 8/4.
869 Constantiniu-Panait (1963a) pl. IV/6; Tudor (1972) fig. 6/1.
870 Morintz (1959) fig. 11/6; Ulanici-Trohani (1975), fig. 5/3; 6/1; 7/1; Tudor (1972) fig. 6/3, 10; Tudor (1982) fig. 2/9; 5/8.

- 871 Roman (1976b) pl. 35/1-6; fig. 7.
 872 Roman (1976b) pl. 35/1, 4.
 873 Ciugudean (1996) fig. 41/6.
 874 Ciugudean (1996) fig. 23/2; 37/10.
 875 Ciugudean (1996) fig. 52/15.
 876 Ciugudean (1996) fig. 49/1.
 877 Schuster (1995) 54 și fig. 3/g; 6/f; Schuster, Popa (1995) 24; Schuster, Nica (1995) fig. 5/1.
 878 Bichir (1959) fig. 4/5; Roman (1985) fig. 1/12; Schuster (1995) 54 și fig. 6/c; Schuster, Popa (1995) 24.
 879 Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/7.
 880 Schuster (1995) 54 și fig. 6/e; Schuster, Popa (1995) 24.
 881 Schuster (1995) fig. 6/e-f; Schuster, Popa (1995) 24; Schuster, Nica (1995) fig. 5/1.
 882 Bichir (1959) fig. 4/5; Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/7; Roman (1985) fig. 1/12; Schuster (1995) 54 și fig. 6/c; Schuster, Popa (1995) 24.
 883 Roman (1976b) pl. 35/8-10.
 884 Turcu (1982a) fig. 1/9.
 885 Turcu (1982a) fig. 1/9.
 886 Roman (1976b) pl. 35/7=42/12.
 887 Ciugudean (1996) fig. 20/2.
 888 Ciugudean (1996) fig. 86/4.
 889 Nestor (1928) fig. 2/c; Morintz (1959) fig. 9; Roman (1976c) fig. 4/9-10; Tudor (1982) fig. 2/14; 3/9; Bichir (1983) fig. 8/5; Schuster, Nica (1995) fig. 5/5.
 890 Constantiniu-Panait (1963a) pl. III/2, 4; Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/3; 5/6; 7/2; pl. I/1; Tudor (1982) fig. 4/7; Roman (1985) fig. 1/7; Schuster (1992) pl. 5/c, f; Schuster (1995) 54 și fig. 5/g; Schuster, Popa (1995) 24.
 891 Bichir (1959) fig. 4/4; Constantiniu-Panait (1963a) pl. VII/3; Berciu (1966) fig. 3/1; Schuster (1992) fig. 1/c, f; Schuster (1995) 54 și fig. 5/d; Schuster, Popa (1995) 24; Nica, Schuster, Zorzolui (1995) fig. 21/3.
 892 Morintz (1959) fig. 11/3; Constantiniu-Panait (1963a) pl. VII/6; Roman (1985) fig. 1/10.
 893 Constantiniu-Panait (1963a) pl. II/3; VI/2; Turcu (1976) fig. II/5; Schuster, Nica (1995) fig. 5/7.
 894 Constantiniu-Panait (1963a) pl. IV/3; pl. VI/1=XV/4; Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/4; Roman (1985) fig. 1/7; Schuster (1992) pl. 6/b-c; Schuster (1995) p. 54 și fig. 3/i; Schuster, Popa (1995) 24; Nica, Schuster, Zorzolui (1995) fig. 21/2.
 895 Constantiniu-Panait (1963a) pl. I/5.
 896 Ciugudean (1996) fig. 8/2, 6; 11/6; 12/1-2; 15/5; 21/12; 37/12-13.
 897 Ciugudean (1996) fig. 6/9; 16/5.
 898 Ciugudean (1996) fig. 23/3; 37/7.
 899 Ciugudean (1996) fig. 14/7, 9; 20/4; 22/10.
 900 Ciugudean (1996) fig. 50/4.
 901 Ciugudean (1996) fig. 49/9; 51/8; 55/8.
 902 Ciugudean (1996) fig. 64/3; 74/22, 25.
 903 Ciugudean (1996) fig. 64/1-2, 4.

- 904 Ciugudean (1996) fig. 65/7; 67/1; 70/1; 74/9-10.
 905 Ciugudean (1996) fig. 58/8; 65/2-3.
 906 Ciugudean (1996) fig. 86/9.
 907 Roman (1985a) fig. 6/9.
 908 Tudor (1972) fig. 4/4; Roman (1985) fig. 1/1; Roman (1985a) fig. 6/11; Schuster (1992) pl. 5/b.
 909 Bichir (1983) fig. 8/9.
 910 Morintz (1959) fig. 11/1; Berciu (1966) fig. 2/2, 5; Ulanici-Trohani (1975) fig. 4/1; Tudor (1972) fig. 6/7; Tudor (1982) fig. 2/10; Roman (1985a) fig. 4/9; Schuster, Nica (1995) fig. 6/4.
 911 Constantiniu-Panait (1963a) pl. V/2; Tudor (1972) fig. 6/2; Tudor (1982) fig. 4/14; Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/1; Roman (1985a) fig. 3/9; Schuster (1992) fig. 1/h; 5/r; Schuster (1995) 54 și fig. 4/a; Schuster, Popa (1995) 24.
 912 Constantiniu-Panait (1963a) pl. V/2; Berciu (1966) fig. 2/5; Tudor (1972) fig. 6/2; Roman (1985a) fig. 4/9; 6/9, 11; Schuster (1992) fig. 1/h; 5/b, r; Schuster (1995) 54 și fig. 4/a; Schuster, Popa (1995) 24; Schuster, Nica (1995) fig. 6/4.
 913 Berciu (1966) fig. 2/2; Roman (1985a) fig. 3/9.
 914 Morintz (1959) fig. 11/1; Tudor (1972) fig. 4/4; 6/7; Tudor (1982) 4/14; Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/1; 4/1; Roman (1985) fig. 1/1.
 915 Bichir (1983) fig. 8/9.
 916 Tudor (1982) fig. 2/10.
 917 Ciugudean (1996) fig. 50/8, 10; 51/9; 52/13.
 918 Ciugudean (1996) fig. 63/3.
 919 Ciugudean (1996) fig. 67/4; 68/1; 69/1, 4; 70/2; 73/6, 9;; 74/1, 3, 7, 12-13, 15.
 920 Constantiniu-Panait (1963a) pl. IV/5; Schuster (1992) fig. 2/a.
 921 Ciugudean (1996) fig. 224-5 etc.
 922 Ulanici (1975) 67.
 923 Roman (1976c) fig. 4/11; 5/1-4, 9-10; 9/1-7.
 924 Roman (1976c) fig. 9/1-4.
 925 Roman (1976c) fig. 5/9; 9/6-7.
 926 Roman (1976c) fig. 10/6-8.
 927 Roman (1976c) fig. 10/4.
 928 Roman (1976c) fig. 7/6; 10/1-7.
 929 Roman (1976c) fig. 11/8-9.
 930 Roman (1976c) fig. 8/1.
 931 Bichir (1959) fig. 4/2, 5-6; Bichir (1983) fig. 8/6, 10; Morintz (1959) fig. 10/1; 11/1; Constantiniu-Panait (1963a) fig. 6/2; pl. II/2, 5; IV/6; V/1-2; XII/4; Ulanici (1975) fig. 14/3, 5; 15/8; pl. 2/4; Ulanici-Trohani (1975) fig. 4/6; 8/2; Tudor (1972) fig. 1/7; 2/3, 5; 3/1, 3; Tudor (1982) fig. 3/8; Tudor (1982a) fig. 1/1; 2/1; 3/1; Roman (1985) fig. 1/8; Roman (1985a) 291, fig. 9/4; 10/2, 4-6, 7-9; Schuster (1992) pl. 1/a-b, i; 5/h; Schuster (1995) 54 și fig. 3/d, g, k; 4/c, e-f; 5/b, e; 6/d, g; Schuster, Popa (1995) 24; Schuster, Nica (1995) fig. 5/2, 4, 7; Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 20/2-3.

- 932 Morintz (1959) fig. 10/3; Bichir (1959) fig. 5/1, 3; Bichir (1983) fig. 8/9; Constantiniu-Panait (1963a) fig. 6/1; pl. II/1; III/1-2; Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/2; 4/3, 5; 6/2; 8/1; Tudor (1972) fig. 4/1; Tudor (1982) fig. 2/5; 3/7; 4/11; Tudor (1982a) fig. 1/2; Schuster (1992) fig. 1/d, g-h; Schuster (1995) 54 și fig. 3/f, i; 4/a; 5/d; Schuster, Popa (1995) 24; Schuster, Nica (1995) fig. 1/4; 5/3, 6-7; Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 20/1.
- 933 Bichir (1959) fig. 4/4; Ulanici (1975) fig. 14/6; Schuster (1992) fig. 1/h.
- 934 Constantiniu-Panait (1963a) fig. 6/3; Ulanici-Trohani (1975) fig. 6/3; 8/1-2; Bichir (1983) fig. 8/6-7; Tudor (1972) fig. 1/6; 2/1; Tudor (1982) fig. 2/10; 3/8, 10; Tudor (1982a) fig. 3/1; Roman (1985a) 290; Schuster (1992) fig. 1/d; 3/a; Schuster (1995) 54 și fig. 4/f; Schuster, Popa (1995) 24; Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 20/1.
- 935 Tudor (1972) fig. 1/6; Ulanici-Trohani (1975) fig. 5/5; Bichir (1983) fig. 8/7.
- 936 Bichir (1959) fig. 4/6; Tudor (1972) fig. 2/5; Ulanici (1975) fig. 14/1; Roman (1985a) fig. 9/2, 4; Schuster (1992) fig. 1/j; Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 20/2.
- 937 Bichir (1959) fig. 4/4; Tudor (1972) fig. 4/8; 5/5; Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/1; Roman (1985a) fig. 9/3; Schuster (1992) fig. 1/b.
- 938 Constantiniu-Panait (1963a) pl. III/1; Ulanici-Trohani (1975) fig. 8/2; Tudor (1982) fig. 2/9; Roman (1985a) fig. 6/10; 7/2, 5; Schuster (1995) 54 și fig. 3/d-e; Schuster, Popa (1995) 24.
- 939 Ulanici (1975) pl. 2/4.
- 940 Morintz (1959) fig. 10/8; 11/2, 10; Constantiniu-Panait (1963a) fig. 6/3; Tudor (1972) fig. 1/3; 3/2; 4/1; 7/8; Tudor (1982a) fig. 3/6; Ulanici-Trohani (1975) fig. 4/3; 9/5; Bichir (1983) fig. 8/8; Schuster (1992) pl. 1/g; 3/a; 5/b, e.
- 941 Tudor (1972) fig. 4/4; Ulanici-Trohani (1975) fig. 2/1.
- 942 Ulanici-Trohani (1975) fig. 4/1; Tudor (1982a) fig. 1/8; 2/4; Schuster (1992) pl. 5/a; Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 21/1.
- 943 Bichir (1959) fig. 4/3.
- 944 Ulanici-Trohani (1975) fig. 9/7.
- 945 Bichir (1959) fig. 5/1.
- 946 Morintz (1959) fig. 9; Roman (1976c) fig. 4/10.
- 947 Bichir (1959) fig. 5/3; Tudor (1972) fig. 4/3.
- 948 Morintz (1959) fig. 9; Roman (1976c) fig. 4/10.
- 949 Roman (1985a) fig. 3/1-2, 9.
- 950 Morintz (1959) *loc cit.*; Roman (1976c) fig. 4/10; Roman (1985a) fig. 2/2; 3/4=12/2; 3/5-6, 8; 3/10; 6=12/11; 12/1, 7; Tudor (1982) fig. 5/8, 12.
- 951 Tudor (1982) fig. 5/8, 12; Roman (1985a) fig. 2/2, 3/1-2, 5-6, 8-10; 3/4=12/2; 6=12/11; 12/1, 7.
- 952 Tudor (1982) fig. 5/12.
- 953 Roman (1985a) fig. 3/7.
- 954 Tudor (1982) fig. 3/13; Schuster (1992) fig. 3/a.
- 955 Tudor (1972) fig. 4/7.
- 956 Tudor (1972) fig. 4/10.
- 957 Constantiniu-Panait (1963a) fig. 5. Roman (1976c) fig. 8/1: prezintă desenul probabil al unui al doilea fragment (de la același vas ?) găsit la București-Roșu.

- 958 Tudor (1972) *loc cit.*
959 Constantiniu-Panait (1963a) pl. VII/4; Tudor (1972) fig. 5/1; Tudor (1982) fig. 5/6, 9.
960 Constantiniu-Panait (1963a) pl. VII/4; Tudor (1972) fig. 5/1; Tudor (1982) fig. 5/6, 9.
961 Tudor (1972) fig. 5/1.
962 Tudor (1982) fig. 5/6.
963 Tudor (1982) fig. 3/11.
964 Tudor (1982) fig. 3/11; 5/6.
965 Tudor (1982) fig. 5/9.
966 Constantiniu-Panait (1963a) pl. VII/4.
967 Constantiniu-Panait (1963a) *loc cit.*
968 Schuster (1995) 54 și fig. 3/m; Schuster, Popa (1995) 24; Schuster, Nica (1995) fig. 6/2.
969 Tudor (1972) fig. 1/4; 5/1; Roman (1985) fig. 1/2.; Schuster (1995) 54 și fig. 5/e; Schuster, Popa 1995, 24; Schuster, Nica (1995) fig. 6/1.
970 Bichir (1983) fig. 8/9.
971 Constantiniu-Panait (1963a) pl. VI/3, 5-6; Ulanici (1975) pl. 2/4; Schuster (1995) fig. 3/0; 5/c; Schuster, Popa (1995) 24.
972 Tudor (1982) fig. 5/6; Roman (1985a) fig. 6/12; Schuster, Nica (1995) fig. 6/3.
973 Constantiniu-Panait (1963a) pl. VI/3, 5-6; Tudor (1972) fig. 1/4 Tudor (1982) fig. 5/6; Roman (1985) fig. 1/2; Schuster (1995) fig. 3/m, o; 5/c, e; Schuster, Popa (1995) 24.
974 Ulanici (1975) pl. 2/4.
975 Bichir (1983) fig. 8/9.
976 Roman (1985) fig. 6/12; Schuster, Nica (1995) fig. 6/2.
977 Roman (1985) fig. 2/10.
978 Ulanici (1975) fig. 15/4.
979 Roman (1985) fig. 2/10; 5/1.
980 Bichir (1959) fig. 4/4; 5/3; Bichir (1983) fig. 8/8; Tudor (1972) fig. 1/3; 4/3; Ulanici, Trohani (1975) fig. 4/3; Roman (1985) fig. 5/5; 10/7; Schuster (1992) 36 și pl. 5/b, e.
981 Ulanici, Trohani (1975) fig. 9/5; Tudor (1972) fig. 3/2; Tudor (1982a) fig. 3/6 Roman (1985) fig. 6/2-3; 10/9.
982 Bichir (1959) fig. 5/3; Constantiniu-Panait (1963a) fig. 6/3; Tudor (1972) fig. 4/1, 7-8; Tudor (1982) fig. 3/11; Ulanici, Trohani (1975) fig. 8/1.
983 Roman (1985) fig. 2/12; Schuster (1992) fig. 1/g; 3/a.
984 Roman (1985) fig. 2/12; 10/7, 9.
985 Bichir (1959) fig. 4/4; 5/3; Constantiniu-Panait (1963a) fig. 6/3; Ulanici, Trohani (1975) fig. 8/1; Tudor (1982) fig. 3/11; Roman (1985) fig. 6/2-3.
986 Tudor (1982) fig. 3/5.
987 Ulanici, Trohani (1975) fig. 7/3.
988 Tudor (1982) fig. 5/6.
989 Roman (1985) fig. 6/4.
990 Ulanici, Trohani (1975) fig. 7/3; Tudor (1982) fig. 3/5; 5/6; Roman (1985) fig. 6/4.
991 Tudor (1982) fig. 3/4.
992 Ulanici, Trohani (1975) fig. 4/4.
993 Tudor (1982) fig. 3/4.

- 994 Tudor (1982) fig. 3/7.
- 995 Morintz (1959) fig. 11/9.
- 996 Constantiniu-Panait (1963a) fig. 6/2; Ulanici, Trohani (1975) fig.5/4; Roman (1985) fig. 9/2-3; Schuster (1995) 54 și fig. 5/f; Schuster, Popa (1995) 24.
- 997 Ulanici, Trohani (1975) fig. 4/6; Tudor (1982a) fig. 3/6.
- 998 Roman (1976c) 37.
- 999 Ciugudean (1996) 88-91.
- 1000 Ciugudean (1996) 98-99.
- 1001 Ciugudean (1996), 105-107.
- 1002 Prox (1941) pl. XIV-XX, XXVII.
- 1003 De problema decorului realizat cu șnurul s-au ocupat intens Roman, Dodd-Oprîțescu, János (1992).
- 1004 Schuster, Popa (1995) 27.
- 1005 Ulanici (1981) 20; Ulanici (1983) 23.
- 1006 Nestor (1933) fig. 15, nr. 13-15.
- 1007 Turcu (1981) 229 și pl. I/5, V/6-7.
- 1008 Bichir (1959) fig. 5/2.
- 1009 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XV/1, 3-6.
- 1010 Morintz (1959) 770 și fig. 11/12-13; Negru-Schuster (1997).
- 1011 Turcu (1976) 45 și fig. 2/6 (foto).
- 1012 Leahu (1963) 22.
- 1013 Constantiniu-Panait (1963a) 303 și pl. I/2-3 (foto).
- 1014 Schuster (1992) 41; Schuster, Popa (1995) 21.
- 1015 Tudor (1982) 61 și fig. 5/13, 17.
- 1016 Tudor (1972) fig. 8/2.
- 1017 Schuster, Popa (1995) 42.
- 1018 În multe cazuri nu se face distincția dintre plată și discoidală, căci, diferențele sunt minime. Totuși, noi socotim fusaiole plate, cele ale căror părți centrale nu sunt îngroșate (bombate) și ale căror margini nu au fost subțiate.
- 1019 Negru-Schuster (1997).
- 1020 Nestor (1933) *loc cit.*
- 1021 Turcu (1981) pl. I/5.
- 1022 Turcu (1976) fig. 2/6.
- 1023 Constantiniu-Panait (1963a) pl. I/2.
- 1024 Morintz-Rosetti (1959) pl. XV/4-5.
- 1025 Tudor (1982) fig. 5/17.
- 1026 Tudor (1972) fig. 8/2.
- 1027 Constantiniu-Panait (1963a) pl. I/3.
- 1028 Morintz-Rosetti (1959) pl. XV/1, 3, 6.
- 1029 Turcu (1981) pl. V/6.
- 1030 Tudor (1982) fig. 5/13.
- 1031 Bichir (1959) fig. 5/2.
- 1032 Turcu (1981) pl. V/7.

- 1033 În această categorie intră în special fusaiiolele confecționate din fragmente ceramice.
- 1034 Morintz-Rosetti (1959) pl. XV/4-6.
- 1035 Despre acest subiect, vezi mai nou: Schuster (1996) 117-137.
- 1036 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 22/2..
- 1037 Ulanici (1981) fig. 3/7.
- 1038 Ulanici (1981) fig. 3/4-5.
- 1039 Ulanici (1981) fig. 3/6.
- 1040 Petre-Govora (1995) 28 și fig. 3/6.
- 1041 Schuster, Nica (1995) 115.
- 1042 Morintz-Rosetti (1959) 21 (denumit de autori prâsnel) și fig. XV/2 (foto).
- 1043 Tudor (1982) 61 și fig. 5/14.
- 1044 Morintz-Rosetti (1959) loc cit.
- 1045 Tudor (1982) 61.
- 1046 Ulanici (1976) fig. 12/9; Ulanici (1981) fig. 3/1-3.
- 1047 Schuster (1996) pl. 10/2; Schuster (1997) fig. 11/3.
- 1048 Petre-Govora (1995) 30 și fig. 8/5.
- 1049 Petre-Govora (1995) 23 și fig. 6/8.
- 1050 Petre-Govora (1995) 28 și fig. 7/11.
- 1051 Petre-Govora (1995) 28 și fig. 3/7.
- 1052 Berciu (1966) 533. Cercetările din anii următori au dus la descoperirea altor fragmente de cărucioare de lut ars.
- 1053 Turcu (1981) 229.
- 1054 Constantiniu-Panait (1963a) 303.
- 1055 Morintz-Rosetti (1959) 21 și fig. XV/9-10.
- 1056 Schuster (1992) 41.
- 1057 Schuster (1995) 54.
- 1058 Tudor (1982) fig. 5/15.
- 1059 Morintz-Rosetti (1959) pl. XV/9-10.
- 1060 Negru-Schuster (1997).
- 1061 Petrescu-Dâmbovița (1944) 67.
- 1062 Constantiniu-Panait (1963a) 303.
- 1063 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl XV/10.
- 1064 Despre cercetările de suprafață de aici, vezi: Schuster, Popa (1995) 43.
- 1065 În legătură cu investigațiile de suprafață din zona Bolintin Vale (jud. Giurgiu) vezi: Schuster, Popa (1995) 41.
- 1066 Ulanici (1976) 51 și fig. 12/2; Ulanici (1981) 26 și fig. 3/8.
- 1067 Roman (1985) fig. 8/3.
- 1068 Schuster, Nica (1995) 115 și fig. 1/5 (foto); Schuster (1997) fig. 6/11.
- 1069 Roman (1976c) fig. 7/3.
- 1070 Schuster (1997) fig. 11/4.
- 1071 Morintz-Rosetti (1959) fig. 5/1.
- 1072 Constantiniu-Panait (1963a) 308.
- 1073 Schuster (1992) 41.

- 1074 Berciu (1966) 533 și fig. 3/3.
 1075 Tudor (1972) 105 și fig. 8/1.
 1076 Tùdor (1982) fig. 5/16.
 1077 Negru-Schuster (1997).
 1078 Schuster (1997) fig. 6/8.
 1079 Ulanici (1976) 51 și fig. 12/4; Ulanici (1981) 26 și fig. 2/4.
 1080 Petre-Govora (1986) fig. 6/7.
 1081 Constantiniu-Panait (1963a) 303, pl. I/9-10.
 1082 Morintz-Rosetti (1959) 21 și fig. 3/4-5. Vezi și Roman (1976c) fig. 7/5.
 1083 Morintz-Rosetti (1959) 21 și fig. 3/3.
 1084 Berciu (1966) 533 și fig. 3/5.
 1085 Schuster (1997) fig. 10/2.
 1086 Tudor (1972) fig. 8/6.
 1087 Ulanici (1979a) 28 și fig. 7/3, 9.
 1088 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVI/6. La Roman (1976c) fig. 2/12 găsim desenul piesei de la Butimanu, dar care are indicat ca loc de descoperire Glina.
 1089 Roman (1985) 280 : "o bucată de lut, de consistența gresiei și cu urme de ardere specifică, pare să fie fragmentul unui tipar de turnat piese din metal."
 1090 Morintz-Rosetti (1959) fig. 3/2.
 1091 Morintz-Rosetti (1959) fig. 4.
 1092 Morintz-Rosetti (1959) fig. 3/6-7.
 1093 Tudor (1982) fig. 5/18-19; Schuster, Popa (1995) 28.
 1094 Schuster (1997) fig. 10/4.
 1095 Schuster (1997) fig. 10/3.
 1096 Tudor (1972) 105 și fig. 8/8.
 1097 Tudor (1982) 61: "anthropomorphe Figurine von einem bisher in der Glina-Kultur unbekanntem Typus."
 1098 Ulanici (1976) 51, 54 și fig. 18/1.
 1099 Petre-Govora (1985) fig. 2/4-5.
 1100 Nestor (1933) fig. 15/9-11, 15; Petrescu-Dâmbovița (1944) 67.
 1101 Tudor (1972) 105 și fig. 8/4.
 1102 Schuster (1997) fig. 11/5.
 1103 Tudor (1972) fig. 8/4.
 1104 Tudor (1972) fig. 8/5.
 1105 Tudor (1972) fig. 8/3.
 1106 Ulanici (1982) 38 și pl. II/1.
 1107 Petre-Govora (1985) fig. 1/1-3.
 1108 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 15 și fig. 22/1.
 1109 Roman (1976b) 30 și pl. 52/34.
 1110 Andrițoiu (1989) 48 și fig. VIII/14, 17; Andrițoiu (1992) 24 și pl. 10/14, 17.
 1111 Roman (1976b) 30 și pl. 52/18-19, 23, 28.
 1112 Prox (1941) pl. XXV/8-14, 16.
 1113 Roman (1976b) pl. 52/11-12, 16-17.

- 1114 Andrițoiu (1989) 48 și fig. VIII/31; Andrițoiu (1992) 24 și pl. 10/31.
1115 Prox (1941) pl. XXV/18-20.
1116 Andrițoiu (1989) 48 și fig. VIII/9; Andrițoiu (1992) 24 și pl. 10/9.
1117 Ciugudean (1996) fig. 17/10.
1118 Prox (1941) pl. XXV/17.
1119 Roman (1976b) pl. 52/9.
1120 Schmidt (1945) pl. 48/8-10;
1121 Bader (1978) 27.
1122 Bichir (1964) fig. 1; Petrescu-Dîmbovița (1974) fig. 2.
1123 Ciugudean (1996) fig. 59/3.
1124 Székely (1955) fig. 4/9.
1125 Bichir (1964) fig. 1; Petrescu-Dîmbovița (1974) fig. 2.
1126 Schuster (1996c) 117-137.
1127 Dergacev (1994) fig. 2/3; Manzura, Sava (1994) fig. 9/12.
1128 Roman (1976b) 30 și pl. 52/9 (perforată longitudinal)-10, 14; Ciugudean (1996) fig. 32/2.
1129 Prox (1941) pl. XXV/2, 5 (de tip polonic).
1130 Roman (1976b) pl. 52/6, 13, 15.
1131 Prox (1941) pl. XXV/1.
1132 Roman (1976b) 31 și pl. 51/13-14, 16; 52/1-5.
1133 Andrițoiu (1989) 48 și fig. VIII/13; Andrițoiu (1992) 24 și pl. 10/13.
1134 Roman (1976b) 30-31 și pl. 51/5-12.
1135 Ciugudean (1996) 134 și fig. 17/1-4, 7(cal)-9, 11.
1136 Ciugudean (1996) fig. 17/8.
1137 Ciugudean (1996) 136-137.
1138 Ciugudean (1996) 137.
1139 Prox (1941) pl. XII/1-9.
1140 Roman, Dodd-Oprîțescu, János (1992) pl. 6/30, 136/16-18, 147/9.
1141 Nestor (1933) 237 sqq.
1142 Berciu (1934) 11.
1143 Berciu (1961) 139-10.
1144 Berciu (1966) 534.
1145 Nestor (1960) 98.
1146 Petrescu-Dîmbovița (1974) 279 sqq.
1147 Petrescu-Dîmbovița (1974) 284.
1148 Roman (1976c) 39.
1149 Roman (1976c) 41.
1150 Vezi de exemplu: Băjenaru (1995) 183.
1151 Roman (1986) 38.
1152 Roman (1976b) 75 și pl. 67. Despre unele discuții privind raportul Glina-Coțofeni I, v. și Tudor (1982a) 99.
1153 Roman (1986) 38.
1154 Roman (1986) 38.
1155 Vezi printre alții: Schuster (1994) 63-70.

- 1156 Schuster (1994) 64.
 1157 Petrescu-Dîmbovița (1974) 282: nivelul I de locuire.
 1158 Leahu (1963) 15-47:
 1159 Morintz, Cantacuzino (1954) 60 sqq.
 1160 Schuster (1994) 65; Sandu (1996) 335.
 1161 Roman (1976c) 27; Schuster (1994) 65-66; Băjenaru (1995) 182.
 1162 Șerbănescu-Trohani (1978) 34.
 1163 Nestor (1960) fig. 9; Machnik (1991) 10-11.
 1164 Amintim aici descoperirile din cele două extremități ale Dunării oltene: la est Corabia - Berciu (1939) 248 - și la vest Ostrovul Corbului - Roman (1996) 1-33, cu bibliografia mai veche.
 1165 Alexandrov (1990) 47.
 1166 Roman (1976c) 40.
 1167 Roman (1986) 38.
 1168 Vulpe (1990) fig. 4.
 1169 Fragmentele ceramice, primul cu un șir perforări complete sub buză, un procedeu folosit și de olarii culturii Glina, descoperit la Silagiu - Lazarovici, Sfetcu (1990) 54 și fig. 5/10; Gogâltan (1995) 56 și fig. 1/3 -, și celălalt la Pața - Lazarovici, Săcărîn (1979) 74; Lazarovici (1987) 85; Lazarovici, Sfetcu (1990) 54 - nu ne oferă temeieri de a vorbi de pătrunderi ale unor comunități Glina în Banat.
 1170 Nestor (1933) 226-252.
 1171 Petrescu-Dîmbovița (1944) 65-67.
 1172 Berciu (1934).
 1173 Berciu (1961) 139-140.
 1174 Roman (1976c) 36.
 1175 Morintz (1959) 769-770.
 1176 Berciu (1961) 150.
 1177 Bichir (1962) 114 și n. 69.
 1178 Leahu (1963) 22-23.
 1179 Leahu (1965) 24-28.
 1180 Berciu (1966) 534.
 1181 Petrescu-Dîmbovița (1974) 282.
 1182 Roman (1976c) 36-37 și Tabelul 2.
 1183 Roman (1982) 46 și *Schema cronologică*.
 1184 Roman (1982) 49 și *Schema cronologică*.
 1185 Roman (1985) Roman 279-297.
 1186 Roman (1985) 294.
 1187 Roman (1981) pl. 2.
 1188 Roman (1983a) 124; pl. I; Roman (1984) 267; Roman (1988) 218.
 1189 Roman (1985a) 118.
 1190 Petre-Govora (1986) 154 sqq. .
 1191 Roman (1986) 39 și fig. 7.
 1192 De exemplu: Băjenaru (1995) 183.
 1193 Schuster (1992b) 7-10.

MANIFESTĂRILE CULTURALE POSTGLINA: ASPECTUL CULTURAL ODAIA TURCULUI ȘI ORIZONTUL MORMINTELOR ÎN CISTĂ

ASPECTUL CULTURAL ODAIA TURCULUI

Această manifestare culturală este reprezentată în spațiul supus analizei noastre, numai de descoperirile din așezarea eponimă. De aceea datele oferite de noi se bazează, exclusiv, pe situația întâlnită la Odaia Turcului¹.

AȘEZĂRI

AMPLASAMENT

Așezarea de la Odaia Turcului este situată pe un afluent al râului Argeș, numit Potop. Perimetrul unde se găsește, se află pe un pinten al terasei stânga.

MOD DE ORGANIZARE

Autoarea primelor investigații a fost de părere, că șanțul de apărare, săpat în zona care lega promontoriul de terasă, este opera purtătorilor aspectului Odaia Turcului². Ulterior, Radu Băjenaru, care a reluat cercetările, afirmă că "se cunosc doar două așezări Glina fortificate (*subl. n.*): Orbeasca de Sus (jud. Teleorman) și Odaia Turcului (jud. Dâmbovița)"³, ceea ce înseamnă că s-a renunțat la ideea că șanțul ar fi rodul activității comunităților post-Glina⁴. Fapt confirmat și de cercetările din anul 1995: "Singura observație stratigrafică sigură este aceea că nivelul corespunzător grupului Odaia Turcului suprapune valul de apărare. În consecință, fortificația nu poate aparține decât unuia din nivelurile Glina surprinse în așezare"⁵. Coroborând datele, este evident că suprafața așezării aspectului Odaia Turcului a fost mai întinsă decât cea Glina.

DURATA DE FOLOSIRE

Stratul de cultură relativ subțire (în jur de 0,20-0,25 m)⁶, ne face să credem, că, așezarea nu a fost folosită pe o durată lungă. Această concluzie vine în contradicție cu existența celor 10 gropi menajere mai lesne de sesizat pe cale arheologică decât locuințele de suprafață, aceasta, în special, dacă ținem seamă că terenul, unde a fost ridicată așezarea, a fost supus unei puternice eroziuni. Posibil ca, tocmai fenomenul menționat să fi dus la micșorarea strătului de cultură.

DIMENSIUNI

Perimetrul probabil (și) al așezării⁷ se înscrie în dimensiunile de 150 x 50 m. Nu este exclus, ca suprafața ei să fi fost mult mai întinsă, dar factorii naturali și intervenția umană să fi dus la distrugerea unei părți a acesteia. Cert este că șanțul de apărare, săpat de purtătorii culturii Glina, va fi astupat de comunitatea de tip Odaia Turcului, motivul probabil fiind nevoia de spațiu.

COMPLEXE

1. *Locuințe* (fig. 15/2).

Și în perioada post-Glina au fost folosite locuințe de suprafață de mici dimensiuni. Numărul adăposturilor identificate se ridică la trei, toate fiind distruse printr-un incendiu⁸. În raportul publicat în MCA⁹, Ersilia Tudor menționează: "Ca rezultate obținute în săpăturile din 1980:...secționarea unui bordei...", fără a preciza explicit cărei manifestări culturale din situl de la Odaia Turcului i-a aparținut acel complex. În articolul în limba germană nu se insistă asupra acestui subiect¹⁰, astfel că existența unui bordei rămâne incertă.

2. *Gropi* (fig. 15/2).

Cele zece gropi descoperite în săpăturile mai vechi¹¹, cărora li se adaugă altele identificate recent (patru la număr), din care două străpung valul de apărare¹², s-au dovedit a fi menajere. Ele au fost de tipul clopot sau cu forme neregulate.

MATERIALUL ARHEOLOGIC

Chiar dacă bogăția de material nu este excesivă, ea permite totuși stabilirea unor categorii și tipuri, înlesnind totodată și sesizarea unor posibile legături culturale.

1. *Piesele litice.*

1.1. *Râșnițe cu frecător* (fig. 32/2)¹³.

1.2. *Topoare.*

1.2.a. *plat*, de formă trapezoidală (fig. 31/5)¹⁴;

1.2.b. *cu ceafa cilindrică și longitudinal ușor curbat* (fig. 34/3)¹⁵;

1.2.c. *topor/ciocan*, fără gaură de înmănușare și cu tăiș lățit (fig. 32/4)¹⁶.

2. *Piese din os*: nu s-a găsit decât o *sulă*.

3. *Obiecte din lut ars* (altele decât ceramica):

3.1. *Fusaiole.*

3.1.a. *plate* (fig. 42/2)¹⁷;

3.1.b. *conice*, cu baza ușor concavă (fig. 41/4)¹⁸.

3.2. *Rotițe de car în miniatură cu butuc pe ambele părți* (fig. 41/1)¹⁹.

3.3. *Linguri* (fig. 41/3)²⁰.

4. *Ceramica:*

4.1. *Pasta*²¹:

4.1.a. *grosieră*, aproape identică celei grosiere Glina, cu nisip și pietriș în compoziție.

4.1.b. *semifină*, cu nisip și rare pietricele în compoziție, asemănătoare ceramicii fine din stratul culturii Glina de la Odaia Turcului.

4.1.c. *fină*, cu nisip foarte fin și mica în compoziție, lustruită la suprafața exterioară. Acest tip de ceramică nu are analogii în mediile culturale anterioare din așezare.

4.2. *Arderea*: foarte bună și bună în cazul ceramicii din pastă fină și semifină și incompletă la ceramica grosieră. A fost sesizată și arderea secundară.

4.3. *Culoarea*. În ceea ce privește ceramica fină spectrul coloristic cuprinde nuanțe de gri, negru, galben și roșu, la ceramica semifină apare cenușiul, iar la cea grosieră griul și roșul.

4.4. *Forme:*

4.4.1. *Oale de dimensiuni mai mari:*

4.4.1.a. *cu corpul ușor rotunjit și cu gât cilindric* (fig. 73/3)²²;

4.4.1.b. *cu profilul în forma literei S* (fig. 116/4; 141/13)²³, *uneori cu buza puternic răsfrântă* (fig. 116/5; 143/12)²⁴.

4.4.2. *Amfore* (fig. 132/2, 4)²⁵.

4.4.3. *Castroane:*

4.4.3.a. *cu corpul bitronconic, gât înalt, buza ușor înclinată spre exterior* (fig. 77/3; 138/1, 3)²⁶;

4.4.3.b. *cu pereții curbați, buza îngroșată spre exterior sau în forma literei T trasa spre interior* (fig. 71/5)²⁷, *dotată, câteodată, cu un mic buton* (fig. 142/2)²⁸; *castroane prevăzute uneori cu torți tubulare pe buză* (fig. 121/4)²⁹ *sau cu butoni* (fig. 121/5)³⁰;

4.4.3.c. *cu umăr profilat și două apucători dispuse simetric pe corp* (fig. 74/3)³¹ *sau supraînălțate* (fig. 138/5)³²;

4.4.3.d. *cu pereții înclinași și buza răsfrântă spre exterior și perforată cu un șir de găuri* (fig. 97/10)³³.

4.4.4. *străchini:*

4.4.4.a. *cu pereții puternic înclinași spre exterior și fundul ușor reliefat* (fig. 74/4)³⁴;

4.4.4.b. *cu pereții puternic înclinași spre exterior și cu buza în forma literei T* (fig. 77/1)³⁵.

4.4.5. *Căni:*

4.4.5.a. *cu pereții în forma literei S și torți supraînălțate* (fig. 75/2-3; 141/9, 12)³⁶;

- 4.4.5.b. *cu corpul mai bombat și buza puternic răsfrântă spre exterior* (fig. 116/2)³⁷;
- 4.4.5.c. *cu corpul bitronconic și o toartă* (fig. 138/2)³⁸.
- 4.4.6. *Pahare cu pereții în forma literei S* (fig. 58/1, 5)³⁹.
- 4.4.7. *Cești: cu corpul rotund, gât relativ înalt și o toartă* (fig. 138/4)⁴⁰.
- 4.5. *Torțile.*
- 4.5.1. *De agățat.*
- 4.5.1.1. *torți tubulare.*
- 4.5.1.1.1. *tehnica de realizare.*
- *aplicate, dispuse orizontal, cu perforații variabile.* Pot fi cilindrice, în formă de șa, arcuite spre exterior sau cu capetele trase în jos.
- 4.5.1.1.2. *locul de amplasare.*
- *pe buză:* castroane (fig. 71/5; 136/1)⁴¹;
- *pe umăr:* amfore (fig. 132/2);
- *pe maxima rotunjime a corpului:* amfore (fig. 132/4).
- 4.5.1.1.3. *Discuții.* Torțile tubulare sunt proprii multor manifestări culturale din BT și nu numai, așa cum am văzut, de altfel, și cu prilejul analizei materialului ceramic al culturii Glina.
- 4.5.1.2. *buton în formă de ciupercă.*
- 4.5.1.2.1. *tehnica de realizare.*
- *aplicat, rotunjit la partea superioară, iar partea inferioară fiind cu un diametru mai mic, ce permite legarea unei sfori de ea.*
- 4.5.1.2.2. *locul de amplasare.*
- *pe buză:* castron (fig. 121/5).
- 4.5.1.2.3. *Discuții.* Acest tip de buton-toartă este o raritate în BT românească. Autoarea cercetării încearcă să stabilească apropieri cu unele apucători din mediile culturii Baden, mult mai timpurii, sau cele descoperite pe vasele de la Ezero și Nova Zagora⁴². Aici trebuie amintit și fragmentul de strachină cu apucători prelungi cu capetele teșite oblic, descoperit în așezarea Glina de la Braneț⁴³.
- 4.5.2. *De apucat.*
- 4.5.2.1. *torți în bandă.*
- 4.5.2.1.1. *tehnica de realizare.*
- *aplicate, de dimensiuni mai mari (late) sau înguste.*
- 4.5.2.1.2. *locul de amplasare.*
- *de buză și umăr, supraînălțate, rotunjite în partea superioară sau cu creastă:* castron (fig. 77/3; 138/5), cană (fig. 75/2-3; 141/9, 12);
- *de umăr:* cană (fig. 116/2).
- 4.5.2.2. *apucători.*
- 4.5.2.1.1. *tehnica de realizare.*
- *aplicat,*

4.5.2.2.2. *locul de amplasare.*

- *pe corp*: castron (fig. 74/3);

4.5.2.1.3. *Discuții.* Ersilia Tudor aduce în discuție analogiile din mediile Baden, Glina, Monteoru I C4, două cești cu două torți găsite într-un mormânt în cistă (?) de la Mircea Vodă, Tei I, Bronzul macedonean, Ezero (începând cu nivelul VII), BM de la Nova Zagora⁴⁴. La Sărata Monteoru, în stratul I C4.1, au fost, de asemenea, descoperite recipiente cu torți supraînălțate⁴⁵. Interesante sunt, în acest context, și unele piese ceramice din inventarul mormintelor în cistă din nordul Munteniei, unde au fost identificate recipiente cu torți supraînălțate, care beneficiau și ele de creste, subiect ce va dezbătut amplu mai jos.

4.6. *Decorul:*

4.6.1. *prin adâncire.*

4.6.1.1. *tehnică de realizare.*

- *adâncituri practicate cu obiecte ascuțite, boante, trestia, unghia, degetul.*

4.6.1.2. *tipurile de decor.*

4.6.1.2.1. *găuri* (în general de dimensiuni reduse și puțin adânci): bandă din mai multe șiruri (fig. 136/2)⁴⁶, într-un cerc (fig. 136/5-6)⁴⁷, sau componente ale unui registru mai larg (fig. 136/7)⁴⁸;

- *locul de amplasare.* pe umăr (fig. 136/2).

4.6.1.2.2. *găuri* (cu un diametru mic), care străpung peretele vaselor: șir;

- *locul de amplasare.* pe buză (fig. 97/10).

4.6.1.2.3. *alveole, formând, în general, un șir.*

- *locul de amplasare.* pe buză (fig. 137/1)⁴⁹, pe gât (fig. 116/5), pe brâuri în relief (fig. 135/5; 137/1)⁵⁰, pe torți (fig. 132/4).

4.6.1.2.4. *crestături: șir,*

- *locul de amplasare.* pe buză, pe decorul în relief - pe nervuri (fig. 135/4; 137/2)⁵¹, brâuri (fig. fig. 135/3)⁵².

4.6.1.2.5. *cercuri: șir,*

- *locul de amplasare.* sub buză (fig. 136/6)⁵³.

4.6.1.2.6. *linii: simple* (orizontale), *parte componentă a unor registre mai ample* (fig. 136/8);

- *locul de amplasare.* pe gât (fig. 136/8), pe umăr.

4.6.1.2.7. *decor realizat cu pieptenul (Kammstrichverzierung):* uniform, vertical, pe întregul corpul (fig. 135/1)⁵⁴.

4.6.1.3. *Discuții.* Cum se poate observa, cea mai importantă diferență între decorul realizat prin adâncire a ceramicii culturii Glina și cea a aspectului cultural Odaia Turcului, este lipsa binecunoscutelor și caracteristicilor găuri-butoni. Ersilia Tudor consideră că elemente de eventuală tradiție ar putea fi șirul de mici găuri (4.6.1.2.2), care perforază buza unor vase⁵⁵. Totuși, cum bine observa și autoarea

cercetărilor de la Odaia Turcului, acest tip de decor apare în multe dintre manifestările BT și BM de pe teritoriul României, dar și în mediile balcanice învecinate.

Alte moșteniri din cultura Glina ar putea fi cercurile imprimate (4.6.1.2.5)⁵⁶ și banda de linii orizontale flancată de șiruri de puncte, decor care însă a fost identificat și în mediile Năeni și Monteoru timpuriu⁵⁷. Chiar și *Kammstrichverzierung* (4.6.1.2.7), care în cultura Glina este mai degradată un ornament realizat cu măturica, ar putea intra în această categorie.

4.6.2. în relief

4.6.2.1. tehnica de realizare:

- organice (trase din pasta vasului) și aplicate.

4.6.2.2. tipurile:

4.6.2.2.1. brăuri simple:

- locul de amplasare: sub buză (fig. 116/5).

4.6.2.2.2. brăurile alveolate sau crestate:

- locul de amplasare: sub buză (fig. 116/4), în jurul gâtului (fig. 137/1), în jurul corpului.

4.6.2.2.3. nervuri simple sau crestate:

- locul de amplasare: dispuse vertical pe corp (fig. 116/4; 137/2).

4.6.2.2.4. coaste simple:

- în zona de maximă rotunjire (fig. 138/1);

4.6.2.2.5. butoni de dimensiune redusă:

- conici dispuși dens pe corp (fig. 73/3; 137/3)⁵⁸;

- prelungi amplasați în zona de maximă rotunjire a corpului (fig. 138/3).

4.6.2.3. *Discuții*. Dacă brăul alveolat sau crestă este un tip de decor întâlnit în toate manifestările BT din sud-estul Europei, nervurile verticale crestate sunt prezente, așa cum a sesizat și Ersilia Tudor⁵⁹, în mediile Foltești, Monteoru, Schneckenberg, Năeni, singura diferență ar fi că ornamentul respectiv acoperă în cazul ceramicii aspectului Odaia Turcului întreaga suprafață exterioară a recipientului.

ORIGINE, ÎNCADRARE CULTURALĂ ȘI RĂSPÂNDIRE

ORIGINE

Ersilia Tudor a văzut în atestările din stratul superior de la Odaia Turcului un fenomen cultural aparte de cultura Glina, care s-ar datora unei prefaceri structurale ce a pus capăt existenței, în acea regiune, a culturii menționate. În viziunea autoarei primelor cercetări de la Odaia Turcului, trebuie vorbit de o pătrundere a unei populații dinspre sud peste comunitățile autohtone, rezultând o sinteză etno-culturală⁶⁰. Despre elemente sudice vorbește și Alexandru Vulpe⁶¹, situație ce pare a corespunde realității, dacă avem în vedere și descoperirea, încă

inedită, de la Oltenița⁶², care aparține, probabil, tot aspectului Odaia Turcului. Prin urmare, nu este exclus ca și acum, aidoma altor momente din preistorie, Argeșul să fi fost calea pe care populații sudice să fi pătruns spre nord. Dacă admitem folosirea Bazinului Argeșului ca rută de pătrundere dinspre sud spre nord, se naște firesc întrebarea, ce s-a întâmplat cu comunitățile Glina, au fost înlăturate sau dislocate, s-a ajuns la o mixtură etno-culturală sau ele au fost ocolite și au ființat mai departe ?

ÎNCADRARE CULTURALĂ

Analogiile ce s-au putut stabili cu mediile Năeni-Schneckenberg și Monteoru timpuriu, au făcut pe Ersilia Tudor să vorbească de contemporaneitatea, cel puțin parțială, a acestor manifestări culturale din zona de nord a Munteniei⁶³. Spre o ipoteză asemănătoare inclină și Alexandru Vulpe, care, chiar dacă a sesizat la Sărata Monteoru o succesiune culturală Odaia Turcului-Năeni, documentată prin materiale arheologice oarecum concludente, consideră că cele două fenomene pot fi (și) contemporane⁶⁴. După același arheolog, nu pot fi neglijate asemănările dintre descoperirile de la Odaia Turcului (stratul superior) și ceramica din mediul Edineț, de pe Prutul Mijlociu⁶⁵.

Posibil ca aspectul Odaia Turcului (Monteoru IC4c - după Petre Roman), pandantul estic al fazei Ostrovul Corbului al culturii Glina⁶⁶, să fi evoluat paralel cu *orizontul mormintelor în cistă* din nordul regiunii analizate, dar și cu ultimele comunități Glina din centrul Munteniei, inclusiv cele din Bazinul Mijlociu al Argeșului, rămase, în opinia noastră, în stadiul de evoluție clasică.

Cert este, așa cum a subliniat și Ersilia Tudor, că purtătorii aspectului Odaia Turcului nu au putut fi contemporani cu prima manifestare a culturii Tei⁶⁷, între cele două fenomene interpunându-se, probabil, ceea ce este cunoscut sub denumirea de *descoperiri de tip Gornea-Vodneac*⁶⁸.

ARIE DE RĂSPÂNDIRE

Dat fiind faptul că vestigii ale aspectului Odaia Turcului au fost găsite în puține locuri, este greu să se avanseze ipoteze cât de cât certe privitoare la aria de răspândire. După Alexandru Vulpe, aceasta se întindea din zona așezării eponime până la Sărata Monteoru, ocupând astfel o suprafață relativ importantă din centrul și nord-estul Munteniei⁶⁹. Cum am precizat mai sus, este probabil că acestei arii trebuie adăugate și unele puncte deocamdată izolate, cum ar fi cel de la Oltenița (fig. 7).

ORIZONTUL MORMINTELOR ÎN CISTĂ

Primele monumente funerare, care ulterior vor fi incluse în *orizontul mormintelor în cistă*, au fost cercetate, în anul 1931, nu departe de satul Cetățenii din Deal, în punctele *Cornul Malului* (fig. 23/1) și *La Cruce* (fig. 23/2), de către Ion Andrieșescu⁷⁰. În fiecare din zonele investigate au fost descoperite mai multe morminte.

Ulterior, Dinu V. Rosetti și, mai ales, Sebastian Morintz, prin periegeze și săpături, desfășurate după 1957 la Cetățenii din Deal, la Malul cu Flori, Văleni, Apa Sărată, Nucet și Albești, vor spori numărul obiectivelor funerare de acest tip, aducând totodată noi și valoroase informații⁷¹.

Astfel, în 1957 s-a cercetat un mormânt în cistă (de înhumatie ?) la Nucet-Movilă (jud. Dâmbovița), cu bogat inventar funerar și deosebit de semnificativ. În anul următor, Sebastian Morintz va efectua mici sondaje în ambele puncte de la Cetățenii din Deal, la *Cornul Malului* și *La Cruce*. Din păcate, această campanie nu a dus la identificarea de noi morminte. Totuși, datorită unor informații primite de la învățătorul Nicolae Popescu, arheologul amintit află de existența unui mormânt, descoperit anterior în punctul *La Cruce*, cu prilejul săpării unei pivnițe. Interesant este că, din inventarul acestui mormânt făcea parte și o măciucă sferică din piatră.

În anul 1960 au fost continuate investigațiile în punctul *Cornul Malului*, de data aceasta fiind descoperite trei morminte (fig. 24; 25; 26; 144), iar cu același prilej, la cca 100 m spre sud de grupul acestora, s-a identificat o zonă ce prezenta urmele unei așezări ce ar fi putut fi contemporană cu complexele funerare. Între această așezare și morminte, delimitarea în vechime era făcută printr-o viroagă adâncă.

În 1958 Sebastian Morintz și Dinu V. Rosetti fac o periegeză în satul Malul cu Flori unde, în punctul *La Pârlitură*, sătenii găsiseră într-un mormânt de înhumatie în cistă un pumnal triunghiular de bronz. Se pare că și aici era vorba de un grup de monumente funerare, căci în alt mormânt se descoperise o cană cu o toartă, iar din zonă se mai recuperase un fragment de topor de piatră cu nervură mediană.

Dinu V. Rosetti conduce în 1960 săpăturile de salvare de la Apa Sărată, cercetând, cu acest prilej, două morminte în cistă, care au avut ca inventar și un pumnal de bronz de formă triunghiulară și două vase din lut.

În anul 1967, Sebastian Morintz va efectua cercetări la Albești-*La Zărzărianu* (sau *La Cimitir*, fig. 27; 28). La încheierea investigațiilor va nota în carnetul de șantier⁷²: "Obiectivul cercetat este un tumul. S-a adus o cantitate de humă (argilă) vineție-galbuie, formînd o mică movilă. Aceasta a fost pe o anumită suprafață puternic arsă (rug ?). În imediata vecinătate a suprafeței arse am găsit o gropiță cu pământ amestecat cu cărbuni și cioburi.

Urmele de oase calcinate sînt aproape inexistente.

Resturile de cărbuni depășesc limitele gropiței.

Pe marginea gropiței resturile unui vas destul de mare strivit. Deasupra gropiței s-a depus foarte puțin pămînt negru, poate chiar același cu care s-a umplut și gropița. Deasupra acestuia s-au așezat 8-10 pietre neregulate de calcar de dimensiuni între 0,20-0,40 (0,45) m și apoi s-a adus o mare cantitate de pămînt galben, care alcătuiește în continuare tumulul. Acesta ar fi M. 1 fără cistă.

M. 2 de incinerare fără cistă, s-a găsit spre NE, spre poala movilei. O bandă de 0,10-0,15 m de pămînt cu cioburi și cărbuni. Stratigrafic acesta pare a fi aproape din aceeași vreme cu M. 1. Cred că a fost introdus ulterior.

Urmează introducerea mormintelor cu ciste M. 1 și M. 2 (notate de noi-C.S., M. 3 și M. 4.,), acestea sigur de incinerare".

TIPUL DE CONSTRUCȚIE FUNERARĂ

Morminte plane. Atît cercetările din 1931 la Cetățenii din Deal în punctele *Cornul Malului* și *La Cruce* ale lui Ion Andrieșescu, cît și cele efectuate de Dinu V. Rosetti⁷³ și de Sebastian Morintz, au demonstrat că este vorba de morminte plane, care se găseau la mică adâncime, uneori fiind vizibile la suprafață (fig. 24; 25; 26; 144). Situația este identică și în cazul mormintelor de la *Apa Sărată-Malul cu Flori*.

Interesant este că, la *Albești-La Zărzărianu* pentru săparea unor morminte a fost folosit un tumul dintr-o perioadă anterioară (fig. 27; 28).

Cum s-a văzut, mormintele au avut o adâncime relativ mică, în gaura practică introducându-se, ulterior, plăci de gresie, care pe laturile lungi puteau fi în număr mai mare. Uncori, pentru a preveni prăbușirea spre exterior a acestora, pereții au fost sprijiniți de bolovani.

Câteodată, laturile scurte, ca de exemplu, în cazul lui M. 1 de la *Apa Sărată*, erau dotate cu câte două jgheaburi verticale destinate unei mai bune îmbucări cu lespezile laterale. O situație similară a fost întâlnită și la *Năeni*⁷⁴. M. 2 de la *Apa Sărată* avea fundul placat cu o lespede de gresie. Capacul mormintelor era alcătuit tot din mai multe plăci. Se pare că, mormintele n-au fost inițial umplute cu pămînt.

Inventarul monumentelor funerare se compunea din ceramică, întregă și fragmentară și diferite piese din metal. Oasele umane, în cazul înhumașilor, au fost găsite răvășite, ceea ce l-a făcut pe Sebastian Morintz să creadă că a fost vorba de o intervenție ulterioară, a jefuitorilor de morminte. Totuși, nu trebuie exclusă nici ipoteza că, anterior înhumașii, morții au fost ținuți în aer liber pînă ce cadavrele au fost descărmate. Analogii se pot stabili cu mediile mormintelor cu ocru de la *Independența* (jud. Tulcea)⁷⁵, unde scheletele din M. 2, M. 4, M. 5, M. 6, M. 7, M. 8, M. 9, M. 10 și M. 11 s-au găsit răvășite și incomplete, la fel și la *Livezile*⁷⁶.

Dat fiind faptul că, unele oase din mormintele de la Apa Sărată sunt rupte (din vechime ?), putem eventual să ne gândim, cu rezervele de rigoare, la urme ale unor posibile practici de antropofagie.

Interesant este, de asemenea, că la unul dintre indivizii înhumați s-a practicat și o trepanație⁷⁷.

MATERIALUL ARHEOLOGIC

În morminte, cât și în imediata lor apropiere, au fost găsite foarte puține piese de interes arheologic. Cele mai semnificative sunt ceramica, piesele din metal pe care le vom analiza în subcapitolul *Viața economică. Metalurgia*, și un fragment dintr-un topor de piatră, descoperit lângă mormintele de la Malul cu Flori-*Pârlitura*.

Toporul (fig. 33/2), dotat cu gaură de înmănușare, a avut probabil două tășuri, ușor lățite, prezentând nervuri bine reliefate, care delimitează partea de prindere a cozii sau marchează muchea superioară ce face legătura dintre corp și tășuri.

Ceramicii îi aparțin atât recipiente întregi sau parțial întregibile, cât și fragmente.

1. La Apa Sărată s-au găsit următoarele piese ceramice mai importante:

- fragmente dintr-o cană cu două torți supraînălțate, gâtul înalt, corpul bitronconic (fig. 82/2), lucrată dintr-o pastă compactă cu nisip fin, ce avea suprafața exterioară de culoare negru-cenușiu, lustruită.

- cană, căreia îi lipsește fundul, cu o singură toartă supraînălțată, iar pe partea opusă, pe umăr, în apropierea gâtului, o mică urechiușă tubulară (fig. 79/1). Gâtul era înalt, corpul aproape bitronconic. Recipientul a fost recuperat din M.1 (de înhumație), avea culoare neagră cu slip lustruit. După Sebastian Morintz⁷⁸, vasul este asemănător ca factură și culoare cu recipientele de la Verbița.

- cană de culoare castaniu-cărămiziu, descoperită lângă M.2 (de incinerare), prevăzută cu gât înalt, corp aproape bitronconic și dotată cu o toartă supraînălțată ce pornește din zona de incidență dintre gât și umăr (fig. 81/1; 144/2). În vas s-au identificat oase de pasăre.

- castron (după Sebastian Morintz strachină) cu buza evazată, în formă de pâlnie, corp bitronconic, dotat simetric cu două torți tubulare, amplasate pe umăr, din care s-a păstrat una, și câte doi butoni conici (fig. 80/2). Culoarea recipientului era neagră-cenușie.

- pahar (din M.2 de incinerare), cu gât lung, parte inferioară ușor rotunjită, fund de dimensiuni reduse și puțin adus spre interior (fig. 81/2). Sub buza ușor evazată se găsesc mici butoni. Recipientul are culoarea galben-cărămizie.

2. castron de mărime mică, descoperit de Ion Andrieșescu, în 1931 la Cetățenii din Deal-*La Cruce*, în M.1; de culoare negru-cenușiu, ornamentat cu incizii și incrustații (fig. 80/1). Pe buză și în zona diametrului maxim se aflau dispuse simetric câte două urechiușe prevăzute cu perforații verticale.

3. Săpăturile din anii 1958 și 1960, de la Cetățenii din Deal-*La Cruce* și *Cornul Malului* vor duce numai la identificarea unor fragmente ceramice.

4. Din mormântul de la Malul cu Flori-*Pârlitura* s-au recuperat fragmentele a două vase. Dintre acestea se remarcă o cană cu gât înalt, corp bitronconic, cu o singură toartă (fig. 79/2; 144/2). Recipientul era la exterior de culoare negru-cenușiu, lustruit cu slip.

5. La Nucet-*Movilă*, în mormânt, s-au găsit:

- cană cu gât înalt, corp bitronconic, fund mic, ușor concav, cu două torți supraînălțate, care se termină în unghi ascuțit (fig. 82/1). Culoarea a fost neagră-cenușie, suprafața exterioară netezită cu un slip lustruit.

- vas globular (amforă ?), cu gât relativ înalt și buza răsfrântă spre exterior, ce avea în zona de maximă rotunjire probabil două torți tubulare (fig. 78/1-2); era lucrat dintr-o pastă cărămizie deschisă. Sebastian Morintz propune o reconstituire cu toarta tubulară fixată în zona de maximă rotunjime a vasului (fig. 78/1), iar Petre Roman, care a văzut recipientul reîntregit, sub aceasta (fig. 78/2).

6. Dintre fragmentele ceramice de la Albești-*La Zărzărianu* se remarcă cele ale unui castronaș din M.2⁷⁹, lucrate dintr-o pastă bine frământată cu nisip, cu suprafața netezită de culoare castaniu-cenușiu deschisă și ornamentat, încât se vede atât din interiorul buzei cât și în exterior, cu linii incizate și cerculețe imprimare (fig. 134/1-2).

7. *Discuții*. Cele mai interesante recipiente ale orizontului sunt, cum s-a putut observa, cămile cu una sau două torți supraînălțate. Sebastian Morintz a sesizat încă de la început legătura acestui tip de vas cu cele descoperite în mormintele tumulare Glina IV de la Verbița⁸⁰. Alte analogii pot fi stabilite cu cultura Edineț, atât în ceea ce privește forma⁸¹ cât și tipul de toartă supraînălțată⁸², cu aspectul Odaia Turcului (fig. 75/2-3) și cu mediile Somogyvár⁸³ și Mureș⁸⁴.

Cană cu toartă și mică urechiușă perforată de la Apa Sărată (fig. 79/1), are o analogie, în ceea ce privește modalitatea de a plasa vizavi de toartă fie o tortiță, fie un buton conic, în cană din T.III de la Verbița⁸⁵. La fel și castronul de la fig. 80/2 (Apa Sărată) seamănă izbitor cu același tip de vas de la Verbița, T.2⁸⁶.

Tendința de a folosi incrustația cu pastă albă (Albești: fig. 134/1-2; Cetățeni din Deal-*Cornul Malului*: fig. 80/1) nu este singulară în perioada clasică și finală a BT din Muntenia (Glina III; aspectul Odaia Turcului). Același lucru trebuie afirmat în ceea ce privește și anumite elemente de decor (puncte, cercuri, linii etc.).

RĂSPÂNDIRE

În actualul stadiu al cercetării, se pare că aria de răspândire a acestui orizont este prezent mai ales în nordul Munteniei (fig. 7), descoperiri funerare de acest tip fiind făcute cu precădere pe linia Subcarpaților Meridionali și, deocamdată, în zona Câmpulungului. În partea estică, existența unor astfel de morminte este docu-

mentată până în valea Budureasca⁸⁷. Nu putem exclude ipoteza, că acest orizont a avut ecouri mult mai mari, spre nord și nord-est (de ex. Moldova).

ÎNCADRARE CULTURALĂ ȘI CRONOLOGIE

Sebastian Morintz preciza, încă din 1961, în comunicarea prezentată la Institutul de Arheologie din București, că: "materialele descoperite în mormintele cistă de la Cetățenii din Deal, Apa Sărată și Malul cu Flori, deși provin mai mult din descoperiri întâmplătoare, sunt importante deoarece aparțin unui grup cultural unitar, prin ritul și ritualul funerar, cât și prin formă ceramică"⁸⁸. Autorul vorbește de un *grup cultural*, în schimb, alți specialiști folosesc titlatura de *descoperiri de morminte în cistă*⁸⁹. În accepțiunea noastră, termenul de *orizont*, incluzând aici atât latura temporală cât și pe cea culturală, exprimă, în actualul stadiu al cercetării, mult mai bine esența acestei manifestări.

Autorii cercetărilor de la Apa Sărată, Cetățenii din Deal, Malul cu Flori, Nucet și Albești consideră că mormintele în cistă din nordul Munteniei sunt din punct de vedere teritorial, cultural și cronologic apropiate complexelor funerare de același tip din Țara Bârsei (cultura Schneckenberg B). Totuși, păstrează unele rezerve în ceea ce privește plasarea lor pe același palier cronologic, descoperind, în schimb, similitudini puternice cu ceramica din mormintele tumulare de la Verbița, fapt care ar lega orizontul de cultura Glina, fără însă a putea fi identificată cu aceasta.

O părere asemănătoare exprimă și Draga Grașanin, care în lumina ceramicii descoperită în mormintele grupului Belotić-Bela Crkva, consideră că putem vorbi de un mare complex cultural balcanico-panonic în care ar intra printre altele și cultura Glina⁹⁰.

Dorin Popescu a căutat analogii pentru descoperirile din nordul Munteniei în mediul Belotić-Bela Crkva⁹¹. Inițial, în 1976, Petre Roman nu ia o atitudine clară în chestiunea în cauză⁹², ci numai ulterior sublinează că sincronismul Schneckenberg-Belotić-Bela Crkva nu poate fi considerat real, ceramica *orizontului mormintelor în cistă de piatră* trădând "o perioadă mai târzie decât Schneckenberg B" și concluziona că "descoperirile (din nordul Munteniei, n.n.)..., ar putea reprezenta fie, mai probabil, o nouă fază -ultima- a culturii Glina (cea de tip Verbița-Ostrovu Corbului), fie o etapă (cea mai veche) a culturii Monteoru, aflată în plin proces de constituire"⁹³.

Stabilirea unor legături certe cu înmormântările de tip Belotić-Bela Crkva este îngreunată și de faptul că acestea nu se constituie într-un tot unitar. Nicola Tasić, în contradicție cu Milutin Garașanin, care vorbește de un grup distinct⁹⁴, sublinează că numai unele morminte pot fi asociate grupului Somogyvár-Vinkovci⁹⁵, conexiunile cronologice Glina finală, orizontul mormintelor în cistă, înmormântările de tip Belotić-Bela Crkva, în totalitatea lor, și grupul Somogyvár-Vinkovci trebuie privite critic.

Apropieri se pot face și cu mormintele în cistă de la Homoricu⁹⁶, Pruneni⁹⁷, Bisoca⁹⁸, Năeni (de ex. M.2)⁹⁹. Numai că acestea conțineau ceramică de tip Monteoru IC4 sau Năeni.

Cum se poate vedea orizontul mormintelor în cistă din piatră din nordul Munteniei face parte dintr-un fenomen european mai larg, dar păstrează anumite particularități, ce-și au rădăcinile, probabil, în substratul autohton.

NOTE

- ¹ În nord-estul Munteniei, la Sărata Monteoru - Zaharia (1987) 21-49), au fost găsite, de asemenea, materiale de tip Odaia Turcului. V. și Vulpe (1990) 108 și fig. 1-8. Domnul Petre Roman ne-a informat că și în zona Olteniței ar fi fost descoperite mai demult, și anterior cercetărilor de la Odaia Turcului, fragmente ceramice care ar putea să aparțină aspectului cultural analizat în acest subcapitol. Interesante sunt și materialele din BT de la Năeni-*Zănoaga* (cercetări Ion Chicideanu), nepublicate până în prezent. Se pare că și acestea trebuie incluse tot în categoria vestigiilor aspectului Odaia Turcului: cf. Vulpe (1990) 109.
- ² Tudor (1982) 60. Acest punct de vedere a fost pus sub semnul întrebării încă de la începutul deceniului '80, cu ocazia comunicărilor publice ale Ersiliei Tudor, de către Petre Roman.
- ³ Băjenaru (1995) 183.
- ⁴ Este interesant că, această idee a fost prefigurată chiar de Tudor - (1982) 74: "der (bestehendbleibende) alte Verteidigungsgraben wird erneurt", care astfel își contrazice propria afirmație de la p. 60: "Allem Anschein nach handelt es sich um einen Verteidigungsgraben aus der Zeit der Bewohnung der obersten Schicht (aspectul Odaia Turcului, n.n.)".
- ⁵ Băjenaru (1996) 82.
- ⁶ Băjenaru (1996) *loc cit.*
- ⁷ Tudor (1982) 59.
- ⁸ Tudor (1982) 60.
- ⁹ Tudor (1983) 108.
- ¹⁰ Tudor (1982) 59-75.
- ¹¹ Tudor (1982) 60. În lucrarea lui Marin Câriumaru (1996) 94 se vorbește la un moment dat de 30 de gropi cercetate în VII secțiuni, până în 1985.
- ¹² Băjenaru (1996) 83.
- ¹³ Tudor (1982) fig. 6/10.
- ¹⁴ Tudor (1982) fig. 6/15.
- ¹⁵ Tudor (1982) fig. 6/12.
- ¹⁶ Tudor (1982) fig. 6/13.
- ¹⁷ Tudor (1982) fig. 6/2.
- ¹⁸ Tudor (1982) fig. 6/4.
- ¹⁹ Tudor (1982) fig. 6/1.

- 20 Tudor (1982) fig. 6/4.
- 21 Tudor (1982) 67.
- 22 Tudor (1982) fig. 9/7.
- 23 Tudor (1982) fig. 8/8; 9/3.
- 24 Tudor (1982) fig. 8/12; 9/1.
- 25 Tudor (1982) fig. 8/16-17.
- 26 Tudor (1982) fig. 7/9; 8/9, 14.
- 27 Tudor (1982) fig. 7/16.
- 28 Tudor (1982) fig. 7/10.
- 29 Tudor (1982) fig. 7/4.
- 30 Tudor (1982) fig. 7/5.
- 31 Tudor (1982) fig. 7/14.
- 32 Tudor (1982) fig. 7/12.
- 33 Tudor (1982) fig. 9/6.
- 34 Tudor (1982) fig. 7/15.
- 35 Tudor (1982) fig. 7/1.
- 36 Tudor (1982) fig. 8/1-3, 6.
- 37 Tudor (1982) fig. 8/13.
- 38 Tudor (1982) fig. 8/11.
- 39 Tudor (1982) fig. 7/11, 13.
- 40 Tudor (1982) fig. 8/10.
- 41 Tudor (1982) fig. 7/8.
- 42 Tudor (1982) 74.
- 43 Ulanici (1976) 57 și fig. 13/3; Ulanici (1981) fig. 5/6.
- 44 Tudor (1982) 72-73.
- 45 Vulpe (1990) fig. 2/1-2, 5.
- 46 Tudor (1982) fig. 8/4.
- 47 Tudor (1982) fig. 7/7.
- 48 Tudor (1982) fig. 8/7.
- 49 Tudor (1982) fig. 9/4.
- 50 Tudor (1982) fig. 9/4, 10.
- 51 Tudor (1982) fig. 9/5, 8.
- 52 Tudor (1982) fig. 9/2.
- 53 Tudor (1982) fig. 7/7.
- 54 Tudor (1982) fig. 9/11.
- 55 Tudor (1982) 73.
- 56 La Glina - Nestor (1933) fig. 10/9; 12/26, Branet - Ulanici (1976) fig. 12/5; 17/2-3, 11; Ulanici (1979a) fig. 6/6; Ulanici (1981) fig. 5/3; Roman (1976c) fig. 11/6.
- 57 Tudor (1982) 73.
- 58 Tudor (1982) fig. 9/9.
- 59 Tudor (1982) 73.
- 60 Tudor (1982) 74.
- 61 Vulpe (1990) 105.

- 62 Informație de la domnul Petre Roman.
- 63 Tudor (1982) 74-75.
- 64 Vulpe (1990) 108, 111 (tabel).
- 65 Vulpe (1990) 108.
- 66 Roman (1986) 31.
- 67 Tudor 1982, 74.
- 68 Roman (1986) 31.
- 69 Vulpe (1990) 108 și fig. 4.
- 70 Andrieșescu (1931).
- 71 Vezi la noi *Anexele 1-3*.
- 72 *Carnetul de șantier*, împreună cu alte înscrisuri, ne-au fost încredințate în anul 1992 spre folosință, inclusiv publicare, de către domnul dr. Sebastian Morintz, și se găsesc în *Fondul de documente științifice al Institutului Român de Tracologie*. Vezi la noi *Anexa 3*.
- 73 Rosetti (1975), 275-282.
- 74 Vulpe-Drâmbocianu (1981) fig. 5.
- 75 Simion (1991) vol. 1: 34-35 și vol. 2: pl. II; II/ m 3; IV/b-h; Simion, în Roman, Dodd-Oprîșescu, János (1992) 198-199.
- 76 Ciugudean (1996) 31-36, 133 și fig. 25-30.
- 77 Constantinescu, Andreescu, Mîrțu (1962) 9-12.
- 78 Precizări extrase din *Carnetul de șantier Cetățeni 1960*, al domnului Sebastian Morintz.
- 79 Date extrase din *Carnetul de șantier Albești 1967*, al domnului Sebastian Morintz. Vezi *Anexa 3*.
- 80 Cf. Berciu-Roman (1984) 15-21, fig. 2/1, 3-4.
- 81 Dergacev (1995) fig. 7/11, 13-14, 21.
- 82 Dergacev (1995) fig. 7/11, 14, 21.
- 83 Gabor (1984) pl. XXIX/6 (numai forma, dar o singură toartă , care nu depășește buza).
- 84 Girić (1984) pl. VII/8 (altă formă și torți supraînălțate prevăzute cu câte o șa).
- 85 Berciu-Roman (1984) fig. 2/3.
- 86 Berciu-Roman (1984) fig. 2/2.
- 87 Teodorescu, Peneș (1984) fig. 10.
- 88 Vezi la noi *Anexa 1*.
- 89 Roman (1986) 39.
- 90 Garașanin (1985) p. 76.
- 91 Popescu (1966) 157-170.
- 92 Roman (1976c) 35.
- 93 Roman (1986) *loc cit*.
- 94 Garașanin (1983) 705-718.
- 95 Tasić (1984) 25.
- 96 Teodorescu (1974) 13; Teodorescu (1996) 240.
- 97 Informații de la domnul Vasile Dupoi, căruia îi mulțumim și pe această cale.
- 98 Vulpe-Drâmbocianu (1981) 180.
- 99 Vulpe-Drâmbocianu (1981) 175 sqq.

VIAȚA ECONOMICĂ ȘI SPIRITUALĂ A COMUNITĂȚILOR DIN BT ÎN BAZINELE ARGEȘULUI ȘI IALOMIȚEI SUPERIOARE

VIAȚA ECONOMICĂ

După analiza materialului arheologic din BT, creșterea vitelor, cultivarea pământului, vânatoarea și diferitele meșteșuguri (olăritul, prelucrarea pietrei, osului, cornului) au fost cele mai importante componente ale vieții economice din perioada respectivă, ele asigurând membrilor comunităților hrana necesară și unele produse indispensabile traiului cotidian. Cu toate că oamenii au încercat să-și apropie mediul înconjurător pentru a-și satisface cât mai bine nevoia de hrană¹, cele mai însemnate eforturi fiind canalizate în această direcție, foarte puține elemente ne permit a vorbi, în această perioadă, de o producție ce ar fi avut ca destinație comerțul între diferitele comunități aparținând aceleași manifestări culturale sau cu altele învecinate. Producția obținută în mediul casnic sau de întreaga comunitate dintr-o așezare era determinată de acoperirea nevoilor fiecărei familii și a întregului habitat.

Informațiile cele mai importante cu privire la ceea ce îndeobște numim, nu prea fericit, viață economică, le datorăm cu precădere rezultatelor cercetărilor arheologice din așezările culturii Glina. Din păcate, resturile organice, constituite mai ales din cele osteologice, au reprezentat numai în două cazuri subiectul unor analize de specialitate².

Existența unor informații incomplete și uneori contradictorii ne oferă o imagine evazivă despre viața economică în general și agricultura în special. Nu este exclus, ca presupunerile noastre privind ponderea uneia dintre ramuri sau a alteia ale agriculturii, să nu corespundă întru totul realităților acelor vremi. De aceea, pentru ilustrarea dinamicii agriculturii am apelat, pentru comparație, și la date privind Neoliticul, Eneoliticul și perioada de tranziție spre Bronz de pe întreg teritoriul României. Uneori am recurs și la rezultatele analizelor din Bronzul Mijlociu și Târziu. Cum cifrele nude nu oferă decât o imagine incompletă asupra vieții economice, ele trebuiesc puse în relație cu întreaga gamă a activităților comunităților respective, demers deosebit de anevoios.

Sursele, care certifică practicarea unei anumite activități economice, sunt de două categorii: directe și indirecte. Din primele fac parte resturile florei și faunei și anumite unelte specifice diferitelor activități (din piatră, lut, metal). Alte piese, care au avut drept materie primă materialul organic, intră în cea de-a doua categorie. Toate informațiile privind agricultura Epocii bronzului, și cu atât mai

pregnant cele ale BT; trebuie judecate în lumina constatării că agricultura era, poate, una sezonieră³.

I. Creșterea animalelor.

Cu prilejul investigațiilor din anul 1969 în așezarea Glina din stațiunea eponimă, au fost recoltate aproape 1500 de resturi menajere organice, dintre care Sergiu Haimovici a determinat un număr de 1423⁴. Ponderele materialului o dețin mamiferele, urmate la mare distanță de moluște-gasteropode (*Helix pomatia* = melcul comun), reptile-chelonieni (*Emys orbicularis* = broasca țestoasă de apă) și păsările (păsări de apă sau mlaștină?).

Mamiferele (în total resturi osteologice de la 117 indivizi) sunt atât domestice (1379 de fragmente osteologice de la 102 indivizi, adică cca 86,15%) cât și sălbatice (cca 13,85%).

Pe primul loc se situează taurinele (*Bos taurus*) cu 48,71%, urmate de ovicaprine (*Oves* și *Capra*) cu 23,93%, porcine (*Sus scrofa domest.*) 10,2%, câini (*Canis familiaris*) cu 2,56% și cai (*Equus caballus*) cu 1,70%⁵. Cum remarcă Sergiu Haimovici, taurinele de la Glina au avut o medie mai înaltă față de exemplarele din Epoca bronzului, fiind apropiate celor din Eneolitic și perioada de trecere. Aceași concluzie este valabilă și în cazul ovicaprinelor, porcinelor și câinelui.

Apariția unor resturi osteologice de cal este deosebit de interesantă, dar cu greu se poate preciza rolul acestui animal pentru comunitate.

În urma săpăturilor efectuate la Căscioarele-*Cătălui*, Dan Basarab Nanu⁶, i-a oferit, spre analiză, lui Ștefan Udrescu, materialul osteologic animalier recoltat dimprejurul a ceea ce credea a fi o înhumare precedată de un banchet funerar. Cum a fost arătat și mai sus (vezi subcapitolul *Glina*), nu este vorba de resturile unui banchet funerar, ci despre fragmente osteologice ale unor mamifere ce s-au găsit într-o locuință de suprafață. Pentru această concluzie pledează și diversitatea faunistică identificată. Astfel, oasele aparțineau atât unor animale domestice -dintre care se remarcă bovinele (*Bos taurus* ?), ovicaprinele, porcinele (*Sus scrofa domest.*), câinele (*Canis familiaris*) - precum și altora sălbatice.

Investigațiile de la Mihăilești-*Tufa*, Schitu-*La Conac*, Schitu-*Gaura Despei*, Varlaam și București-*Militari Câmpul Boja*⁷, au permis recuperarea unui relativ bogat material osteologic animalier. Acesta se grupa, mai ales, în complexe, precum locuințe și gropi menajere. Chiar dacă nu s-a făcut o analiză arheozoologică a materialului, se poate afirma că la animalele domestice primul loc era deținut de bovine, urmate de ovicaprine și porcine.

Aceași situație se întâlnește și în așezările de la Greci, unde, în gropile nr. 6, 7 și 9, s-au găsit relativ multe oase de ovicaprine⁸, sau de la Odaia Turcului, unde resturile osteologice au fost recoltate din gropile aspectului cultural Odaia Turcului⁹ și din șanțul de apărare al așezării aparținând culturii Glina¹⁰.

Cercetările arheologice au arătat că, nu există așezare a culturii Glina, atât din Muntenia cât și în dreapta Oltului, din care să lipsească acest tip de resturi menajere. Astfel, la Drăgănești-Olt un loc important îl ocupă bovinele, pe când la Morărești, preponderente se pare că au fost ovicaprinele.

Comparând datele de mai sus, cu rezultatele de aceeași factură din mediul grupului Șoimuș¹¹, se poate observa, că locul de frunte la indivizii domestici este ocupat la Țebea și Șoimuș de bovine (*Bos taurus*: Țebea: 50,47%; Șoimuș: 83,33%), ovicaprinele situându-se pe o treaptă mai jos (*Ovis aries* și *Capra hircus*: Țebea: 25,24%; Șoimuș: 13,89%). Față de cultura Coțofeni (Țebea: 54,28%; Boiu: 46,34%), ponderea remarcabilă a ovicaprinelor scade simțitor în BT.

Interesant este că, animalele domestice constituie la Țebea 78,57% și la Șoimuș 100% din totalul resturilor osteologice recuperate¹².

Horia Ciugudean arăta, că la Poiana Ampoiului, ca de altfel în toată zona montană¹³, însemnătatea ovicaprinelor a crescut în dauna bovinelor, ceea ce ar fi într-o oarecare contradicție cu cele afirmate mai sus despre alte așezări Șoimuș. În stațiunea arheologică amintită, au fost găsite și resturi de cal (*Equus caballus*).

În urma cercetărilor asupra materialului osteologic animalier din Neolitic și până spre civilizația geto-dacilor, de pe aproape întreg teritoriul României, cel mai important mamifer domesticit a fost *Bos taurus*. Ulterior, spre sfârșitul secvenței temporale amintite, locul vitelor va fi luat de porcine¹⁴. Această pondere a lui *Bos taurus* a fost constatată și în cazul culturii Glina. Faptul nu trebuie să surprindă deoarece mamiferul respectiv putea asigura cea mai însemnată cantitate de carne dintre toate animalele domestice. La aceasta se adaugă și laptele, o seamă de recipiente, ținând cont de forma lor, se pretau la adăpostirea laptelui. De asemenea, nu trebuie neglijat faptul că acest animal a fost poate cel mai intens folosit la tracțiune și la lucrarea pământului (la plug ?).

În mediul Glina, locul doi în ierarhia animalelor domestice este ocupat de *Ovicaprinae* (*Ovis avies* și *Capra hircus*), situație ce este similară altor culturi preistorice. *Sus scrofa domest.* se găsește în poziția a treia. Următoarele trepte sunt ocupate de *Canis familiaris* și *Equus caballus*, fapt care este în rezonanță cu majoritatea manifestărilor culturale (și etnice ?) ale preistoriei.

Prezența calului este încă timidă în BT. El a fost găsit în mediile neolitice și eneolitice Gumelnița, la Căscioarele¹⁵, și Cucuteni¹⁶ și în perioada de tranziție la Bronz¹⁷, fiind apoi în Bronzul Mijlociu și Târziu mult mai bine documentat¹⁸. Această constatare ne oferă posibilitatea de a ne întreba cât de important era acest mamifer pentru comunitățile BT din Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare. Probabil el încă nu-și câștigase locul de principal animal de tracțiune, fapt ce este indirect confirmat și de cărucioarele miniaturale¹⁹.

În ceea ce privește câinele, Sergiu Haimovici consideră că acesta nu constituia o sursă de hrană, ci, era, mai degrabă, folosit ca animal de pază²⁰.

II. Vânătoarea și pescuitul.

În așezarea București-Glina²¹ ponderea mamiferele sălbatice (37 fragmente osteologice de la 15 indivizi) reprezenta 1/6 din totalul celor domestice. Ele au fost documentate prin oase de cerb (*Cervus elaphus* = 3,40%), castor (*castor fiber* = 2,85%), mistreț (*Sus scrofa ferrus* = 2,56%), bour (*Bos primigenius* = 1,70%), căprior (*Capreolus capreolus* = 0,85%), iepure (*Lepus euroaeus* = 0,85%), bursuc (*Meles meles* = 0,85%).

La Căscioarele-Cătălui s-au identificat oase de cerb (*Cervus elaphus*) și mistreț (*Sus scrofa ferrus*)²².

Animalele sălbatice erau reprezentate în așezările Glina din întreaga ei arie de răspândire, în special, de cerb și mistreț. Coarnele de cerb vor fi folosite ca plantatoare, topoare și ciocane, iar colții de mistreț vor fi perforați la unul din capăte și vor fi utilizați ca amulete sau podoabe.

Comparând datele noastre cu privire la BT din zonele Argeșului și ale Ialomiței cu alte regiuni și epoci de pe teritoriul României, este evident că vânătoarea de tip alimentar deținea un rol relativ minor în viața cotidiană a comunităților din preistorie și în perioadele ulterioare. Astfel, procentajul oaselor de animale sălbatice în mediile neolitice și eneolitice din Muntenia este în medie de 2,40% și 28,07%²³.

Pentru perioada de tranziție de la Eneolitic la Bronz după Eugen Comșa, sunt documentate 13 specii vâdate, ce aparțin subgrupelor *Rodentia* (iepurele, castorul), *Carnivora* (vidra, bursucul, vulpea, lupul, ursul, pisica sălbatică) și *Antrodactyla* (mistrețul, cerbul, căpriorul, bourul)²⁴.

În Epoca bronzului, rolul deținut de vânătoare se situa în medie în jur de 9%-1,5%²⁵. În cultura Schneckenberg, de exemplu, la Hărman-Dealul Lempeș s-a găsit un procent de 2,66% oase de animale sălbatice²⁶: cerb, mistreț, lup.

Horia Ciugudean a constatat că vânătoarea a jucat în Transilvania centrală și sud-vestică o pondere mai mare în mediul Livezile decât în manifestările culturale ulterioare²⁷.

În același mediu ambiant ca al culturii Glina, dar mai târziu, în așezarea culturii Tei III, de la Novaci²⁸, animalele sălbatice - mistreț (5,00%), căprioară (5,00%), cerb (2,72%), castor (2,50%) - reprezentau 15,22%.

Eugen Comșa²⁹ va consemna că, pe primul loc al animalelor vâdate în Epoca bronzului pe teritoriul României se situează cerbul, fiind secondat la oarecare distanță de mistreț, căprioară și bour. Preferința pentru aceste animale este dat de rațiuni economice (bogăția în hrană), dar și de faptul că aproape întreg spațiul românesc, poate cu excepția unor zone sud-estice, era ocupat în acea vreme și mai târziu, chiar până în Evul Mediu, de păduri dense, care ofereau un mediu propice de dezvoltare tipului de faună respectiv. Faptul că la Glina castorul ocupă treapta a doua între mamiferele vâdate, nu trebuie neapărat să surprindă, aceasta

dacă ținem seama și de amplasamentul așezării într-un mediu cu o rețea hidrografică dezvoltată.

Cum se executa vânătoarea, cine participa la ea și când se efectua, sunt aspecte ale căror imagini globale ne scapă încă. Probabil că, alături de arc și săgeată, care sunt documentate în cultura Glina prin vârfurile de săgeată descoperite la Varlam³⁰, Crivăț³¹, Branet, să se fi folosit capcane, iar în lupta de aproape topoarele și cuțitele.

Pielele animalelor sălbatice și cele ale celor domestice au fost prelucrate și cu răzuitoare, piese litice găsite relativ des în mediu.

Chiar dacă dintre resturile organice, găsite în BT din Muntenia, lipsesc oasele de pește, dar și o parte a uneltelor specifice pescuitului, credem că s-a practicat și această activitate. Faptul că unele așezări erau situate pe malul unor ape pe atunci bogate în pește, precum și prezența greutăților de la plasele de pescuit susțin presupunerea noastră.

Câteodată comunitățile și-au completat masa zilnică și cu scoici și melci, aspect dovedit de cochiliile descoperite de exemplu la Schitu-*La Conac* și Adunații Copăceni. Carcase de scoici sfărâmate au fost folosite uneori și ca ingredient al pastei ceramicii.

III. Cultivarea plantelor.

Dacă pentru creșterea animalelor, vânătoare și pescuit informațiile sunt oarecum numeroase, pentru cultivarea plantelor în zona Bazinului Argeșului și al Ialomiței Superioare, ca de altfel pentru întreaga arie de răspândire a culturii Glina, datele sunt extrem de rare.

La Greci³², în pământul de umplutură al locuințe nr. 1 aparținând culturii Tei, a fost găsită pe lângă ceramica fragmentară Glina și o ceașcă, în care erau grâne carbonizate. În așezările Glina de la Căscioarele-*Cătălu*³³, Mihăilești-*Tufa*, Cămineasca-*Gaura Despei*, Cămineasca-*La Conac*, Varlaam, Crivăț, Odaia Turcului au fost observate, în bulgării de chirpic, urme de paie și pleavă ce provin de la plante cerealere. De asemenea, unele unelte din os, corn și piatră, plantatoare, săpăligi, seceri, găsite în așezările Glina și ale aspectului Odaia Turcului, ne permit a vorbi despre cultivarea plantelor.

Dintr-o groapă³⁴ al ultimei manifestări culturale menționate, au fost recuperate o mostră din pleavă de mei (*Panicum miliaceum*) și de mohor (*Setaria cf. viridis*), precum și semințe de *Chenopodium album*³⁵. Meiul poate a fost folosit pentru prepararea unui terci sau pentru a face drojdie³⁶, iar semințele de mohor poate au fost fierte sau utilizate la prepararea pâinii³⁷.

Din păcate, la atât se rezumă cunoștințele noastră privind această ramură a agriculturii din BT. Bineînțeles, compararea acestor știri sumare cu altele din mediile anterioare, contemporane și imediat post BT, pot, eventual să completeze informațiile privind această ocupație în epocă.

Gheorghe Bichir³⁸ și, ulterior, Mircea Petrescu-Dîmbovița³⁹ au fost de părere că îndeletnicirea preponderentă a comunităților BT (cultura Schneckenberg în speță) din Transilvania era creșterea animalelor, iar cultivarea plantelor a celor din Muntenia. Dar, așa cum arăta și Jan Machnik⁴⁰, din frecvența cu care apar uneltele specifice (secerile, săpăligile, rășnițele), nu se pot trage concluzii cu privire la ponderea fiecărei ramuri a agriculturii.

Chiar dacă nu face parte din subiectul tratat în acest subcapitol, trebuie spus că în mod cert necesarul de fructe, legume, rădăcini și miere era asigurat prin culegere din natură. Exemple care să confirme presupunerea noastră, nu s-au găsit între vestigiile BT din Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare, dar prin raportări la descoperirile din mediile neolitice și eneolitice de pe teritoriul țării noastre, se poate susține acest lucru.

IV. Meșteșugurile.

IV.1. În această categorie includem activitățile cotidiene, efectuate în mediul casnic, precum *olăritul, țesutul și torsul, prelucrarea pieilor, lemnului, cornului, osului, colților*, despre al căror produse (ceramica, uneltele, piese speciale) am vorbit deja în capitolele anterioare. Metalurgiei îi vom acorda mai jos o atenție specială.

Suntem de părere că toate aceste ocupații se realizau în cadrul aceleași așezări, probabil de către fiecare familie în parte, fără să fi existat o specializare a muncii ca atare. Evident, în sânul unei colectivități de acest tip, unii dintre locuitori erau mai dotați pentru una sau alta din activități. Numai anumite produse aveau probabil o circulație mai mare, pătrunzând în alte medii culturale învecinate.

Până în prezent, în aria culturii Glina nu s-au găsit complexe, care să ne permită să vorbim de ateliere. Acestea vor apărea, în Bazinul Argeșului mai târziu, în fazele clasice ale culturii Tei. Un astfel de atelier de prelucrarea silexului a fost descoperit la Mironești, pe malul drept al râului, într-o "locuință-adăpost" din punctul *La Panaiț*⁴¹.

Apariția topoarelor de piatră cu șanț circular, de tip minier, ne îndeamnă a ne gândi la activități de exploatare a unor "zăcăminte" de materie primă, mai ales de suprafață. Augustin Ulanici crede că acest tip de unealtă a fost folosit la mărunțirea sării. O piesă similară a fost descoperită și în mina de la Țebea-*Căraci*⁴².

O mare necunoscută o reprezintă prelucrarea lemnului. Deoarece nu a fost descoperită nici o unealtă din acest material, nu știm cum au arătat ele și la ce au fost folosite.

IV.2. Prelucrarea metalelor.

IV.2.1. Piese cu atribuire certă:

IV.2.1.1. *Cuțite*. Glina (cultura Glina; fig. 38/2)⁴³, Prundu (cultura Glina)⁴⁴.

IV.2.1.2. *Pumnale*. Crivăț (cultura Glina; fig. 38/3)⁴⁵, Brezoaiele (informație de la V. Leahu), Odaia Turcului (aspectul cultural Odaia Turcului; fig. 38/4)⁴⁶, Apa Sărată (orizontul mormintelor în cistă; fig. 39/1)⁴⁷.

IV.2.1.3. *Topoare*.

IV.2.1.3.a. *Topoare plate*: Prundu (cultura Glina; fig. 37/4)⁴⁸,

IV.2.1.3.b. *Topoare (securi) plate cu marginile ușor ridicate*: Crivăț (cultura Glina; fig. 37/1)⁴⁹, Glina (cultura Glina)⁵⁰, Prundu (cultura Glina; fig. 37/3)⁵¹

IV.2.1.3.c. *Topoare de tip Veselinovo*: Crivăț (cultura Glina; fig. 38/1)⁵².

IV.2.1.4. *Ace*: Glina (cultura Glina)⁵³.

IV.2.1.5. *Sule*: Glina (cultura Glina)⁵⁴.

IV.2.1.6. *Pensetă (?)*: Varlaam (cultura Glina)⁵⁵.

IV.2.1.7. *Podoabe*:

IV.2.1.7.a. *Brățari*: Cetățenii din Deal-Cornul Malului (orizontul mormintelor în cistă; fig. 40/1)⁵⁶.

IV.2.1.7.b. *Saltaleone*: Nucet-Movilă (orizontul mormintelor în cistă; fig.)⁵⁷.

IV.2. *Piese cu atribuire incertă*:

IV.2.2.1. *Pumnale*: Malu cu Flori-Pârlitura (orizontul mormintelor în cistă ?)⁵⁸.

IV.2.2.2. *Topoare*:

- *topor plat*: Chirnogi-Grădiștea Făurei (cultura Glina ?; fig. 37/2);

- *topor plat cu marginile ușor ridicate*: Schitu-Pângălești (cultura Glina ?)⁵⁹.

IV.2.2.3. *Podoabe*:

- *brățară*: Ghimpați (cultura Glina ?)⁶⁰

- *colier*: Cetățenii din Deal-La Cruce (orizontul mormintelor în cistă ?;

fig. 40/2).

IV.2.3. *Discuții*.

IV.2.3.1. După cum s-a putut vedea, obiectele de metal au fost găsite în număr restrâns între vestigiile BT din regiunea Argeșului și Ialomiței Superioare. Se naște, firesc, întrebarea dacă putem vorbi de metalurgie ca meșteșug la populațiile din această perioadă. Probabil, o mare parte din piesele respective constituie importuri. Pe de altă parte, și în mediul BT din această regiune au fost descoperite tipare (Butimanu), creuzete (?; Valea Iașului)⁶¹ și resturi de zgură (Glina)⁶². Totuși, pentru a evita unele confuzii, am preferat includerea acestui subiect în prezentul subcapitol.

IV.2.3.2. O parte din piese sunt din cupru: cuțitul de la Glina, toporul plat de la Crivăț, penseta de la Varlaam, fapt confirmat, în cazul cuțitului de la Glina, și de analizele efectuate de S. Junghans, E. Sangmeister și M. Schröder⁶³. Alte piese au fost realizate din bronz: pumnalul și toporul de tip Veselinovo de la Crivăț, topoarele de la Prundu și Chirnogi-Grădiștea Făurei, brățara de la Ghimpați, pumnalele de la Apa Sărată, Malu cu Flori-Pârlitura și Odaia Turcului, brățara de la Cetățenii din Deal-Cornul Malului.

În opinia lui Petre Roman⁶⁴ orizontul culturilor Glina și Schneckenberg constituie pentru regiunea României un stadiu nou în dezvoltarea metalurgiei preistorice. Sursele de materie primă sunt, parțial, necunoscute⁶⁵. Este de

presupus, că, probabil, sursa principală de cupru era teritoriul intracarpatic⁶⁶. Acesta va aproviziona cu minereu sau piese finite (de exemplu toporul cu gaură de înmănușare) și alte teritorii învecinate, cum ar fi Volânia⁶⁷, unde s-au descoperit arme și unelte care au fost lucrate din materie primă provenind din Ardeal⁶⁸.

În ceea ce privește piesele din bronz, acestea apar în mediul Glina, în perioada clasică (Glina II și III), coexistând cu cele din cupru. Este greu de dovedit, în actualul stadiu al cercetării, că în spațiul carpato-balcanic noua tehnologie se dezvoltă în aria culturii Glina. Poate apariția ei trebuie legată, așa cum arăta și Horia Ciugudean, de orizontul mai larg Vučedol-Ezero B-Coșofeni III⁶⁹.

IV.2.3.3. Tipul de cuțit cu lamă în formă de vâslă, tăiș dublu și limbă de prindere (peduncul) aproape triunghiulară, precum cel de la Glina, nu este o raritate chiar și la începutul Epocii bronzului. Piese asemănătoare, din cupru, unele dintre ele prevăzute cu nervură mediană, au fost găsite pe un spațiu larg, grosul concentrându-se totuși în regiunea nord-pontică și sud-estul Europei⁷⁰. Unii specialiști sunt de părere că această categorie de piese, datorită rezistenței scăzute și a flexibilității accentuate, a fost folosită la bărbierit⁷¹.

IV.2.3.4. Toate pumnalele identificate în aria manifestărilor BT din regiunea supusă de noi analizei, au o lamă triunghiulară, cu partea de prindere rotunjită. Pumnalul din bronz de la Crivăț, cu nervură mediană lată și cu patru orificii pentru nituri, găsit întâmplător⁷², a fost inițial atribuit culturii Cernavoda. Ulterior, această atribuire este pusă sub semnul întrebării de Petre Roman⁷³. Chiar dacă arma nu a fost descoperită în context arheologic clar, totuși ea trebuie socotită ca aparținând purtătorilor Glina, căci un exemplar de aceeași formă și tot cu patru găuri de prindere, din aramă, de dimensiuni mai mici însă, realizat prin ciocănire, a fost identificat în așezarea Glina de la Braneț⁷⁴. Alt pumnal de mărime redusă, asemănător celui amintit anterior, cu două orificii pentru nit, a fost descoperit în așezarea eponimă a aspectului Odaia Turcului.

Pumnalele din bronz de la Apa Sărată și Malu cu Flori au avut o nervură mediană bine pronunțată, dar care nu este atât de lată ca în cazul exemplarului de la Crivăț, și erau dotate cu trei găuri pentru nituri (la exemplarul de la Apa Sărată fiind clar vizibile numai două, probabila zonă de amplasare al celui de-al treilea fiind erodată).

Pe teritoriul României, astfel de piese, unele prevăzute cu trei sau patru orificii pentru nituri, au fost identificate în mediile eneolitice, în perioada de tranziție și BT: Cucuteni⁷⁵, Coșofeni⁷⁶, BT din Transilvania⁷⁷ și Muntenia nord-estică, pe Teleajănel, la Homorâciu (com. Izvoarele, jud. Prahova)⁷⁸. Sunt prezente și în manifestările învecinate sau mai îndepărtate: Belotić-Bela Crkva⁷⁹, Chłopic-Veselé⁸⁰. Dumitru Berciu consideră că pumnalul de acest tip își are originea în sud⁸¹, în spațiul est-mediteranean. Poate ar fi de amintit aici pumnalul din cupru din mormântul 1674 de la Byblos⁸². Interesant este că și pumnalul de aur de la Mala Gruda avea o formă asemănătoare, prezentând tot trei găuri de nit⁸³.

Alte repere care ne permit a căuta originea și analogii ale acestei arme din BT găsite și în ținuturile limitrofe râurilor Argeșului și Ialomița Superioară, sunt profilul lamelor și procedeul în care au fost lucrate. Astfel, toate pumnalele, în afara celui de la Odaia Turcului, care este lis și realizat prin ciocănire, au nervură mediană pătrată și au fost turnate. Tot o nervură mediană lată, dar realizată în trepte, are și pumnalul de la Mala Gruda. Deci, se poate aprecia că, exemplare fără nervură mediană, lucrate prin ciocănire, sunt produse locale, iar cele turnate pot fi, eventual, importuri. Dintre cele cu nervură mediană lată, considerăm că piesele din Bazinul Argeșului și nordul Munteniei sunt mai vechi decât exemplarul de la Mala Gruda și ele au avut în comparație cu acesta și un rol funcțional, nu numai cultic.

Tipare de gresie pentru turnarea unor astfel de arme nu au fost găsite între vestigiile BT din Muntenia. În schimb, în Transilvania, ele au fost scoase la lumină în așezările din BT de la Lelicieni⁸⁴ și Fântânele⁸⁵. Se poate așadar afirma că piesele de acest tip au constituit în mediile BT de la sud de Carpații Meridionali importuri, fiind foarte probabil aduse din Ardeal.

De asemenea, este semnificativ că piesele culturii Glina și ale aspectului cultural Odaia Turcului, au fost descoperite în așezări, celelalte, aparținând finalului BT din nordul Munteniei în complexe funerare. Deci, nu se poate spune că pumnalele au avut numai un rol de obiect de inventar funerar, ci ele erau destinate și, sau poate în primul rând, activităților cotidiene.

IV.2.3.6. Cum am precizat deja, la Butimanu a fost găsit un tipar din lut ars pentru topoare plate, ce a fost atribuit culturii Glina⁸⁶. Acest tipar și creuzetul (?) de la Valea Iașului ne dovedesc că, probabil, în mediul Glina s-au turnat unele piese din metal. Fapt ce este, posibil, confirmat și de artefactele de la Prundu și Chimogi-Grădiștea Făurei. După Dumitru Berciu acest tip de unealtă/ armă, turnat, cu marginile șlefuite și tăișul ascuțit prin ciocănire și șlefuire, se înscrie în categoria B2⁸⁷, caracteristic perioadei mai largi Cernavoda III-Glina.

La Drăgănești-Olt, în necropola de pe *tell*, în palma dreaptă a înhumatului din mormântul nr. 5 se afla un topor din aramă plat și fără tăiș lățit⁸⁸. Inițial, colectivul de cercetare a socotit monumentele funerare ca aparținând culturii Glina, ulterior această ipoteză a fost pusă sub semnul întrebării⁸⁹. Toporul este similar celui de la Fărcașu de Sus-Săliște⁹⁰, găsit într-o așezare neolitică-eneolitică, dar i se pot stabili analogii și cu produsele ce urmau a fi realizate prin turnare în tiparul de la Butimanu, precum și cu altele, unele dintre ele cu tăișul lățit, din ariile manifestărilor Horodiștea-Foltești⁹¹, Coțofeni⁹², BT transilvănean⁹³. Acest tip de piesă precede probabil pe cel cu marginile ușor ridicate, dar este apoi în uz paralel cu acesta.

IV.2.3.7. Topoarele plate de la Crivăț, Prundu și Glina, cu marginile ușor ridicate, lucrate din cupru ori bronz prin turnare, șlefuirea și ciocănirea marginilor și a tăișului, care astfel se lățește ușor, sunt asemănătoare altor piese de pe

teritoriul României, cele mai multe din bronz, identificate de exemplu în așezări Coțofeni sau ale BT și Mijlociu din Ardeal⁹⁴.

Deoarece ambele categorii de topoare plate, atât cele lise cât și cele cu marginile ușor ridicate, au apărut pe teritoriul României cam în aceeași perioadă (Eneolitic final ?-perioada de tranziție la Epoca bronzului ?) este greu de apreciat care tip derivă din celălalt. Totuși, considerăm, așa cum am precizat, că toporul plat, fără marginile ridicate, precede pe cel de tip *Randleistenbeil*.

IV.2.3.8. Descoperirea toporului de tip Veselinovo la Crivăț ridică unele probleme. În primul rând, faptul că a fost găsit întâmplător și nu în context arheologic cert, chiar dacă ulterior s-a dovedit că în acel perimetru a existat cu adevărat o așezare Glina, constituie un impediment în judecarea și atribuirea culturală a acestei piese. Totuși, ținând seama că și celelalte obiecte recuperate de la Crivăț, toporul plat și pumnalul, au fost socotite ca aparținând comunității Glina, trebuie să admitem că arma de tip Veselinovo poate fi inclusă și ea în această categorie. De aceeași părere este și Alexandru Vulpe, care vede o legătură între acest tip de topor, precum și cele de tipul Dumbrăvioara și Corbeasca, și mediul Glina⁹⁵. Cert este că, în cultura Schneckenberg, manifestare contemporană Glinei, s-au descoperit și topoare de tip Dumbrăvioara, exemplarul de la Sfântu Gheorghe, prin procentajul său de Sn (1,45 %), generează întrebarea dacă originea lui este locală sau el trebuie atribuit spațiului egean⁹⁶.

Revenind la topoarele de tip Veselinovo, este semnificativ că depozitul de la Ostrovul Corbului a avut ca inventar și această categorie de piese, și, totodată, pe această fostă insulă dunăreană purtătorii culturii Glina au întemeiat unele din cele mai importante așezări. Cu toate acestea, Petre Roman pune în 1976 oarecum sub semnul întrebării relația Glina cu topoarele de tip Veselinovo, arătând că la o suprapunere între aria de răspândire a acestei manifestări cu cea a topoarelor în cauză se ajunge numai în zonele periferice⁹⁷. Ulterior, în urma descoperirilor de la Lelicieni, consideră că topoarele de tip Veselinovo și Dumbrăvioara au putut fi contemporane⁹⁸.

De fapt și alte tipuri de topoare au fost puse în legătură cu mediul Glina: Corbeasca, Baniabic. Acest lucru a fost posibil deoarece depozitul nr. 1, găsit la Ostrovul Corbului a fost atribuit de Dumitru Berciu culturii Glina⁹⁹, cuprindea și piese din această categorie. Mai târziu, Petre Roman va demonstra că acest depozit a aparținut mai degrabă comunității Coțofeni. În Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare nu s-au descoperit în context clar aparținând BT topoare de tipul respectiv. Este știut că exemplarele din categoria Baniabic au avut o circulația mai intensă în Transilvania, dar ele au pătruns și până în Dobrogea¹⁰⁰.

Topoarele de tip Dumbrăvioara, considerate a fi piese folosite și de comunitățile Glina din Oltenia¹⁰¹, fără a exista în prezent dovezi clare în acest sens, au fost lucrate în ateliere din Transilvania, așa cum ne confirmă tiparele din mediul Jigodin (Lelicieni¹⁰²).

Recent, Josef Maran¹⁰³, bazându-se pe reinterpretarea descoperirii unui topor de tip Pătulele la Theba, avansează ipoteza, acceptată și de Alexandru Vulpe¹⁰⁴, că și această categorie de armă trebuie atribuită tot BT, în Muntenia, unui orizont post-Glina.

IV.3.9. Un obiect ciudat în mediul Glina îl constituie penseta de aramă de la Varlaam. Faptul că ea a fost descoperită în stratul de cenușă din apropierea peretului sudic al locuinței de suprafață, ne-a oferit garanția, că ea a aparținut cu adevărat mediului Glina. La ce a folosit piesa respectivă, este greu de afirmat.

IV.3.10. Brățară găsită în 1931 în mormântul 3 de la Cetățenii din Deal-Cornul Malului, este dintr-o sârmă de bronz, cu capetele ușor subțiate și cu o secțiune de formă aproape romboidală. Ea este asemănătoare celei de la Ghimpași, care însă are în secțiune o formă de semicerc. Astfel de piese de podoabă apărând încă în Neolitic și Eneolitic, vor fi prezente în mediile culturilor Coțofeni¹⁰⁵, Schneckenberg¹⁰⁶, ale aspectului Livezile¹⁰⁷, în mormintele din Cheile Aiudului¹⁰⁸ și ulterior, masiv, în cele ale culturilor BM¹⁰⁹.

IV.3.11. *Saltaleone* descoperit într-un mormânt de la Nucet-Movilă, este din aur, lucrat dintr-o bandă. Pentru teritoriul României, în BT, acest tip de podoabă nu constituie un unicat. Astfel, exemplare din cupru au fost găsite în Transilvania, la Ampoița-Peret¹¹⁰ și Cheile Aiudului-Dealul Velii¹¹¹.

Categoria aceasta de podoabă este cunoscută din Neolitic și până în perioadele istorice, de aceea, așa cum sublinia și Horia Ciugudean¹¹², nu oferă repere culturale și cronologice concludente. Din aur au fost lucrați, de exemplu, *saltaleoni* din tezaurul gumelnițean de la Sultana¹¹³ și din cel hallstattian de la Hinova¹¹⁴.

IV.3.12. În aria culturii Glina au fost descoperite o seamă de obiecte din metal, care, nu au corespondențe în Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare. La Branș¹¹⁵, în locuința nr. 2, s-au găsit și două dălțițe din aramă, prima are capetele subțiate și mijlocul îngroșat, cu secțiune pătrată, partea activă fiind ușor lăjită, iar capătul opus fiind ascuțit. Analogii se pot cita din culturile Coțofeni¹¹⁶ și Schneckenberg¹¹⁷.

Cea de-a doua dălțiță (-sulă) are secțiunea dreptunghiulară, vârful curbat, iar partea opusă este subțiată și lăjită. Acest tip de unealtă este cunoscut încă din neolitic, fiind utilizat, ulterior, în perioada de tranziție (cultura Coțofeni¹¹⁸) și BT (cultura Schneckenberg).

Din păcate, detalii despre o serie de piese din metal, de a căror existență se amintește în diferite publicații¹¹⁹, ne rămân încă necunoscute.

V. Transportul și comerțul.

Cum am afirmat și mai sus, numai puține produse realizate în mediul Glina pot fi eventual considerate a fi destinate schimbului. Comerțul dezvoltat presupune existența unor centre de producție, nedocumentate însă până în prezent în

manifestările culturale ale BT din Bazinul Argeşului și al Ialomiței Superioare. Această constatare nu exclude schimburi ocazionale pe arii mai restrânse sau mai largi. Credem că prezența unor piese de metal constituie un exemplu. Chiar dacă admitem că ele au fost produse de către purtătorii culturii Glina de exemplu, materia primă trebuia adusă, cel mai probabil din Transilvania.

De asemenea, deoarece în această vastă arie de răspândire a culturii Glina, sarea, atât de necesară atât oamenilor cât și animalelor, era prezentă numai în anumite locuri (ex. Govora Sat-*Runcur*), a impus, în mod cert, un comerț între comunitățile, care controlau sursele de sare și celelalte deficite în această privință. Este oare lipsită de temei, stabilirea unei eventuale relații între sursele de sare din regiunea Subcarpaților și purtătorii *orizontului cu morminte în cistă de piatră*? Nu trebuie uitat că în Moldova Subcolinară, în aceeași perioadă, își face simțită prezența o comunitate care va exploata sursa de sare de la *Poiana Slatinei-Zona A* (Lunca, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț)¹²⁰. Iar la Sărata Monteoru, comunitățile culturii Monteoru vor controla sursa de sare, începând chiar din BT și până spre cel Mijlociu și Târziu.

Transportul respectivelor materii prime și produse a fost efectuat probabil atât pe uscat, cu căruțele, cât și pe apă, pe anumite râuri interioare (Olt, Mureș); în cazul teritoriului ce constituie obiectul analizei noastre, pe Argeș și o parte a afluenților săi (Câlniștea, Sabar, Neajlov, Dâmbovița ?) și pe Dunăre. Desigur, acest ultim tip de transport nu este explicit documentat. Dar prezența numeroasă a unor așezări pe malul Argeşului, și "ruta" pe care s-a difuzat ceramica de tip Vučedol în partea de vest și centrală a Munteniei, ne oferă temeiul de a ne gândi și la această modalitate de transport.

Cărucioarele în miniatură au fost cu siguranță copii ale unor vehicule ce au fost în uz în realitate. Acestea erau probabil prevăzute cu patru roți pline sau dotate cu spițe, fiind trase mai degrabă de vite decât de cai; prezența acestora din urmă fiind, așa cum ne-au arătat analizele resturilor osteologice animaliere din BT, relativ rară.

VIAȚA SPIRITUALĂ

I. *Ritul și ritualul funerar.*

I.1. Informațiile despre ritul și ritualul funerar practicat de comunitățile de la începutul BT (Oltenița-*Calomfirescu*), cele ale culturii Glina și, ulterior, cele ale aspectului Odaia Turcului sunt deosebit de lacunare sau lipsesc cu desăvârșire. Pentru comunitățile Glina există unele informații arheologice, chiar dacă nu suficient de clare, care ne permit, cu rezervele de rigoare, să bănuim că ele, probabil, practicau înhumarea în poziție chircită în morminte plane, amplasate pe

terasele mijlocii ale râurilor (București-*Fundeni*). Mormintele aveau ca inventar recipiente de mici dimensiuni, unul era depus lângă cap, iar celălalt la picioare. Dacă se organiza un banchet funerar, este o altă necunoscută.

În Muntenia, deci implicit și în Bazinul Argeșului și al Ialomiței, practica înhumării în poziție chirchită nu era o noutate. Ea a fost folosită de comunitățile eneolitice și ale începutului BT (Gumelnița, Sălcuța¹²¹, Zimnicea¹²²).

Lipsa aproape în totalitate a monumentelor funerare în mediul Glina, ne face să ne întrebăm, dacă acesteia nu au procedat și în alt fel cu defuncții. Este posibil ca trupul celor morți să fi fost expus în aer liber până ce carnea se desprindea de pe oase, apoi acestea să fi fost risipite, și nu îngropate, așa cum făceau în unele cazuri purtătorii manifestării de tip Livezile din Transilvania¹²³.

1.2. *Orizontul cu morminte în cistă de piatră*. Acestui orizont îi sunt proprii atât ritul înhumării cât și cel al incinerării. Interesant este că, la fel ca și în cazul culturii Coțofeni¹²⁴, de exemplu, riturile au fost contemporane cum par să ne indice cele două morminte de la Apa Sărată. Numai că, în mediul Coțofeni, adulții erau incinerati, iar copiii înhumați (Băile Herculane-*Peștera Hoșilor*), pe când în *orizontul cu morminte în cistă* din Muntenia, este exact invers (Apa Sărată-M. 2).

"Moda" incinerăției, pătrunsă în zona de vest a Dunării de Jos din spațiul central european pe filiera Baden-Kostolac-Coțofeni, se dovedește astfel o clară reacție cultural-etnică (?) non-stepică a sfârșitului perioadei de tranziție la Bronz și a BT¹²⁵.

Mormintele de la Cetățenii din Deal, Apa Sărată și Malul cu Flori au fost plane. Singurul care a ridicat discuții este cel de la Malul cu Flori, dar se pare că, nu este vorba de un tumul, ci de o ridicătură naturală de pământ.

Cutia de piatră era, așa cum am arătat deja (vezi subcapitolul *Orizontul mormintelor în cistă*), alcătuită din mai multe plăci din gresie, laturile lungi nefiind de dimensiuni prea mari.

La Albești, unde, într-un tumul, s-au descoperit atât morminte în cistă de piatră cât și fără cistă, situația este mai complexă și, deocamdată, neclară. Mormintele sunt de incinerăție (M.1 și 2). Celelate două morminte (numerotate de Sebastian Morintz tot M. 1-2, pe care noi, pentru ale diferenția de cele în cistă, le-am notat 3-4) sunt, după cum ne arată urmele lăsate, tot de incinerăție. Dat fiind faptul că, situația stratigrafică nu a fost pe deplin lămurită, nu putem ști încă cu precizie, dacă cele două tipuri de morminte au fost contemporane, și, în consecință, dacă se poate vorbi de ciste în tumuli. Se naște, de asemenea, întrebarea, dacă la Albești nu avem cumva două etape de înmormântare, care aparțin unor perioade diferite, ambele încadrându-se în BT din zonă ? Și vizavi de subiect, deocamdată, în lipsa unor informații mai detaliate, nu sunt multe de spus.

1.3. *Discuții*.

1.3.1. Chiar dacă descoperirile funerare din zona supusă analizei sunt relativ reduse, ele ne permit, în afara stabilirii unor analogii cu mediile învecinate și

sesizarea unor schimbări de mentalitate, care, probabil, pot fi legate de pătrunderi de noi populații, atât din est, cât, probabil, și din vest.

În mediul Glina, la început se pare că au fost folosite înhumările în poziție chir-cită, în morminte plane (București-*Fundeni*), ulterior, în ultima fază a culturii, așa cum arată investigațiile din Oltenia, de la Verbița¹²⁶, se trece, cel puțin în respectiva regiune geografică, la înhumarea în tumuli¹²⁷. Petre Roman consideră că faza Ostrovul Corbului a culturii Glina, documentată până în prezent numai în Oltenia, ar putea avea mormintele în cistă¹²⁸ drept corespondent temporal și cultural în Muntenia, care manifestări aparțin toate unui orizont mai larg, carpto-dinaric¹²⁹.

I.3.2. Mormintele din BT Ia de la Oltenița-*Calomfirescu* și ale culturii Glina de la București-*Fundeni* sunt, în Bazinul Argeșului, aparții singulare. În schimb, monumentele funerare ale orizontului mormintelor în cistă, în special descoperirile de la Cetățenii din Deal (ambele puncte) ne lasă să întrezărim existența unor adevărate necropole¹³⁰. Această constatare ar trebui, în mod logic, dublată de prezența, în apropierea cimitirelor, a unor așezări cu urme de locuire mai intense și de mai lungă durată. Din păcate, până în prezent, acestea nu au fost încă identificate.

I.3.3. În ceea ce privește calota unui craniu de bărbat cu început de trepanație găsit într-un mormânt de la Cetățenii din Deal-*La Cruce* (orizontul mormintelor în cistă)¹³¹, cu greu se poate preciza dacă intervenția "chirurgicală" s-a făcut cât individul a fost în viața sau ulterior, aceasta fiind, în respectivul caz, poate, o secvență din ritual (?).

II. Posibile obiecte de cult (magico-religioase).

II.1. Din păcate, din acest punct de vedere, atât descoperirile funerare cât și cele din așezări ne oferă puține date. Inventarele mormintelor sunt sărace și neconcludente. Pe lângă piese ceramice, au mai fost găsite, așa cum s-a văzut, obiecte din metal, care nu pot intra în categoria celor cu caracter de cult. Acestea au fost numai podoabe și, în general, bunuri ale defunctului.

II.2. În așezări, atât în straturile arheologice cât și în complexe au fost identificate obiecte, care, probabil, au avut conotații magico-religioase. Ne gândim mai ales la piesele de lut ars, cum sunt topoarele în miniatură, măsuțele, reprezentările zoomorfe și antropomorfe, *fălus*-urile, cărucioarele în miniatură, și cele din piatră, obiectele din os și colți, probabile amulete, descoperite, în special, în mediul Glina. Interesant este că, obiectele din lut ars, evident în afara vaselor din ceramică, nu constituie piese de inventar funerar în BT din zona Argeșului și Ialomiței.

II.3. Cu privire la contextul exact, la ce au fost folosite piesele amintite, precum și anumite recipiente din ceramică, de exemplu *askoi*-urile, cu greu putem să ne exprimăm. De asemenea, nu s-au identificat până în prezent, construcții ce ar fi putut fi destinate cultului. În general, BT din România este văduvit de astfel de descoperiri. Ulterior, din perioada mijlocie și finală a Epocii bronzului, se pare că există dovezi mai clare în acest sens¹³².

NOTE

- 1 Asupra acestei problematice, cu referiri mai ales la situația Europei Centrale, s-au ocupat printre alții și Sheratt (1980), 261-306; Sheratt (1982) 90-104. Ciugudean - (1996) 113-114 - prezintă avantajele și dezavantajele, ideile juste și inconvenientele acestui model de analiză al vieții economice din centrul și sud-vestul Transilvaniei, în special, și în spațiul Bazinului Carpatic în general.
- 2 Perianu, Udrescu (1989) 55-59; Haimovici (1997). Mulțumim și pe această cale prof. dr. S. Hamovici pentru amabilitatea cu care ne-a pus spre folosință la dispoziție studiul domniei-sale.
- 3 Vasiliu (1996) 52: vorbește de sistemul cu țelină virgină (? , n.n.).
- 4 Haimovici (1997).
- 5 Haimovici (1997) Tabelul 13.
- 6 Nanu (1989) 37-54.
- 7 Turcu (1992) 148.
- 8 Ulanici-Trohani (1975) 78.
- 9 Tudor (1982) 60.
- 10 Tudor (1982) 61.
- 11 Andrițoiu (1989) 40.
- 12 Andrițoiu (1989) loc cit.
- 13 Ciugudean (1996) 116.
- 14 Vezi și: Ciugudean (1996) 107.
- 15 Bolomey (1964) 205 sqq.
- 16 Haimovici (1987) 165.
- 17 Haimovici (1979) 11-20.
- 18 Pentru această problemă vezi și: El Susi (1996) 128-129.
- 19 Schuster (1996c) 120-121.
- 20 Haimovici (1997).
- 21 Haimovici (1997).
- 22 Udrescu, în Perianu, Udrescu (1989) 60-61.
- 23 Comșa (1996) 135.
- 24 Comșa (1987) 63.
- 25 Comșa (1990) 56.
- 26 Haimovici (1968) 302.
- 27 Ciugudean (1996) 117.
- 28 Haimovici (1963) 147-156.
- 29 Comșa (1990) 57.
- 30 Schuster, Popa (1995) 24.
- 31 Păunescu (1970) 203.
- 32 Ulanici-Trohani (1975) 78.
- 33 Nanu (1989) 37.
- 34 Cârciuamaru (1996) 94: groapa nr. 30 din S VII, cercetată în 1985.
- 35 Cârciuamaru (1996) 145-146.

- 36 Cărciumaru (1996) 171.
37 Cărciumaru (1996) 172.
38 Bichir (1962a) 108.
39 Petrescu-Dîmbovița (1974) 278.
40 Machnik (1985) 42; Machnik (1991) 31.
41 Schuster (1992c) 83; Schuster, Popa (1995) 39.
42 Popescu (1956) 197; Andrițoiu (1992) pl. 39/14.
43 Roman (1976c) fig. 2/8; Machnik (1991) fig. 7/4.
44 Roman (1976c) 28.
45 Berciu (1966) fig. 1/2; Roman (1976c) fig. 2/10; Machnik (1991) fig. 7/10.
46 Tudor (1982) fig. 6/19.
47 Vezi la noi *Anexa I*.
48 Vulpe (1975) nr. 307, pl. 34/307; Șerbănescu-Trohani (1975) 530-531 și fig. 2/6.
49 Berciu (1966) fig. 1/1; Roman (1976c) fig. 2/11.
50 Petrescu-Dâmbovița (1944) 67.
51 Morintz, Ionescu (1968) 118; Vulpe (1975) nr. 328, pl. 36/328; Șerbănescu-Trohani (1975) 529-530 și fig. 2/4.
52 Berciu (1966) fig. 1/3; Roman (1976c) fig. 2/9; Machnik (1991) fig. 7/13.
53 Petrescu-Dâmbovița (1944) *loc. cit.*
54 Petrescu-Dâmbovița (1944) *loc. cit.*
55 Schuster, Popa (1995) 26.
56 Andrieșescu (1931): vorbește de o brățară, în schimb, Sebastian Morintz (vezi la noi *Anexa I*) amintește numai de un colier.
57 Roman (1986) fig. 4/3. Din datele oferite de domnul Petre Roman, care a consultat și alte însemnări ale lui Sebastian Morintz, se pare că au fost găsiți doi saltaleoni.
58 Vezi la noi *Anexa I*.
59 Berciu (1956) 502 și fig. 12; Vulpe (1975) nr. 73, pl. 66/A2, p. 36.
60 Brățara ne-a fost dată spre studiu de domnul prof. Octavian Stan de la Șc. gen. Ghimpați, căruia îi mulțumim pentru acest gest.
61 Ulanici (1982) 38 și pl. II/1.
62 Petrescu-Dâmbovița (1944) 66.
63 Junghans, Sangmeister, Schröder (1960) 238, Nr. 8551.
64 Roman (1975) 150; Roman (1981) 163.
65 Petrescu-Dîmbovița (1995) 45.
66 Vulpe (1973) 220-234.
67 Machnik (1991) 32.
68 Rydina (1980) 35 sqq.
69 Ciugudean (1996) 118-119.
70 Problema este dezbătută de: Primas (1996) 97-100 și fig. 7/1; 7/5; 7/7. Vezi și: Machnik (1991) fig. 21/25-28.
71 Primas (1996) 98-99.
72 Berciu (1966) 529.
73 Roman (1976c) 28.

- 74 Ulanici (1976) 54 și fig. 18/3; Machnik (1991) fig. 7/11.
 75 Schmidt (1932) pl. 30/1.
 76 Roman (1976b) 17 și pl. 8/24-25, 28-29.
 77 Ciugudean (1996) 124-125 și fig. 87/12, 21.
 78 Teodorescu (1974) 13, fig. a.
 79 Machnik (1991) fig. 27/5.
 80 Machnik (1991) fig. 33/D 10.
 81 Berciu (1966) 534.
 82 Dunand (1973) 693 sqq.
 83 Primas (1996) 88 sqq. și fig. 6/13B; 6/14.
 84 Roman, în Roman, Dodd-Oprîtescu, János (1992) pl. 80/4a-c.
 85 Rotea (1993) 75.
 86 Morintz-Rosetti (1959) 21 și pl. XVI.
 87 Berciu (1941) 3-10.
 88 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 12 și fig. 6/2; 15/6.
 89 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 19. La Sesiunea de rapoarte a Institutului Român de Tracologie (mai 1995), Petre Roman a exprimat serioase dubii cu privire la atribuirea inițială a necropolei, făcută de Marin Nica.
 90 Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 15/7.
 91 Vulpe (1975) 60.
 92 Roman (1976b) pl. 8/23.
 93 Ciugudean (1996) 122 și fig. 87/1.
 94 Ciugudean (1996) 122-123 și fig. 87/2, 6-8.
 95 Vulpe (1975) 29-32, 35-37 și pl. 4/44-57; 5/72-77; 6/44-45 A.
 96 Petrescu-Dîmbovița (1995) 46.
 97 Roman (1976c) 28-29.
 98 Roman, în Roman, Dodd-Oprîtescu, János (1992) 187-188.
 99 Berciu (1939) 101 sqq.
 100 I. Vasiliu (1996) 27.
 101 Vulpe (1975) 32.
 102 Roman, în Roman, Dodd-Oprîtescu, János (1992) 157-158 și pl. 78-79/2, 5, 7-8.
 103 Maran (1989) 129-136. Acest topor a fost văzut și desenat de Petre Roman în anul 1971, care a notat în carnetul cu însemnări: "topor de tip Veselinovo, seria II, Ostrovu Corbului!"
 104 Vulpe (1990) 111.
 105 Roska (1941) fig. 24/3; Roman (1976b) 17; Ciugudean (1996) 120.
 106 Prox (1941) pl. 34/13.
 107 Ciugudean (1996) 53 și 120.
 108 Vlassa, Takacs, Lazarovici (1987) pl. 9/3.
 109 De exemplu în cultura Tei, la Cernica - Leahu (1988) fig. 5/10 - și Mironțești-La Panait - Schuster (1992c) fig. 1/5.
 110 Ciugudean (1996) fig. 31/1: realizat dintr-o sârmă rotundă în secțiune.
 111 Vlassa, Takacs, Lazarovici (1987) pl. 9/1.

- 112 Ciugudean (1996) 121.
113 Hălcescu (1995) 13 și fig. 3.
114 Davidescu (1981) 7-22; Goldhelm (1994) fig. 38.10.
115 Ulanici (1975) 61 și fig. 13/1-2.
116 Roman (1976b) pl. 8/ 15-16.
117 Prox (1941) pl. XIII/5, 10.
118 Roman (1976b) pl. 8/11.
119 Dumitrescu, în Dumitrescu-Vulpe (1988) 70 (foițe de aur ?); Cioflan-Maschio (1996) 110.
120 Dumitroaia (1992) 292; Dumitroaia (1994) 11.
121 Includem aici deocamdată și necropola de la Drăgănești-Olt: Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) 12-13, 16 și fig. 1; 3; 6; 19.
122 Alexandrescu (1974) 79-93.
123 Ciugudean (1996) 132-133.
124 Roman (1976b) 32-33.
125 Nikolova (1993) 561-564.
126 Berciu, Roman (1984) 15-21; Roman (1985) 118; Roman, în Roman, Dodd-Oprîtescu, János (1992) 115-116.
127 Pentru precedente, în ceea ce privește înmormântările sub tumul din Oltenia, menționăm descoperirile de la Milostea (mormintele principale ale T. II, III - M1 și 2-, IV și VI): Popescu-Vulpe (1966) 148-155.
128 Roman (1986) 39.
129 Garașanin (1970) 103.
130 Această afirmație este confirmată și de descoperirile ce s-au făcut de-a lungul timpului în zonă: Rosetti (1975) 275 sqq.
131 Constantinescu, Andreescu, Mîrțu (1962) 9-12.
132 Menționăm aici construcția specială de la Mogoșești, aparținând culturii Tei. Cf. Schuster, Popa (1995) 34; Schuster, Popa (1995a) 147; Schuster (1996b) 102-103.

CRONOLOGIA BT DIN BAZINUL ARGEȘULUI ȘI IALOMIȚEI SUPERIOARE

PERIOADA PREMERGĂTOARE BT

1. Asupra substratului cultural al BT din țara noastră și, în general, a spațiului balcanic și al Dunării de Jos s-au oprit în studiile lor atât specialiștii români, cât și cei străini¹. Majoritatea dintre ei consideră secvența pre-BT, care face trecerea de la Neolitic la Epoca bronzului, drept *o perioadă de tranziție*, ale cărei dimensiuni temporale sunt apreciate diferit, cel mai radical, în acest sens, dovedindu-se recent Alexandru Vulpe, care a restrâns perioada la 200/300 de ani².

2. Eneoliticul și perioada de tranziție la Bronz din Muntenia se exprimă prin manifestări care se circumscriu unor zone mai largi, ce se întind atât la nord, cât și la sud de Dunăre și care implică pe lângă transformările structurale de esență materială și spirituală și evidente amestecuri etnice.

Petre Roman a văzut defășurarea procesului de la Eneolitic la Epoca bronzului derulându-se pe teritoriul României în trei mari etape³: I. baza de pornire, constituită de orizontul eneolitic "nealterat" Cucuteni A 3 - Gumelnița A 2 (care se manifestă în Muntenia) - Ariușd - Petrești - Tiszapolgár; II. apariția unor noi cercuri culturale: dintre care cel vest-pontic, de tip Cernavoda I, înlocuiește treptat comunitățile gumelnițene din estul Munteniei; III. cercul vest-pontic, sub presiunea unui val estic, este împins spre vest, ajungându-se la integrarea Cernavoda I în cadrul complexului eneolitic local (și în vestul Munteniei). Acest fenomen de unificare culturală într-un spațiu relativ întins, va contribui la formarea complexelor culturale Coțofeni și Baden, primul dintre ele a fost reprezentat prin așezări și în vestul și chiar centrul Munteniei. În estul Munteniei se dezvoltă în această perioadă culturile Cernavoda III și Cernavoda II.

2.1. După Henrieta Todorova complexul cultural Gumelnița-Kodjadermen-Karanovo VI, din Muntenia, nord-estul Bulgariei și Tracia, precum și cultura Varna de pe coasta Mării Negre dispăre în urma unei catastrofe ecologice și a conflictului "militar" cu valul masiv al nomazilor din stepele nord-pontice⁴. După cum au arătat specialiștii români, impactul etnic a fost într-adevăr puternic, dar el nu a dus la distrugerea totală a comunităților Gumelnița din Muntenia, ci ele au fost, mai ales, dislocate, retrăgându-se spre vest, locul lor fiind luat de purtătorii culturii Cernavoda I; totuși, așezări ale acestora au fost identificate numai pentru fazele ei târzii (b și c). Dintre acestea⁵, importante pentru Bazinul Argeșului sunt cele de la Buftea, Greaca, Oltenița-*Renie I*, Căscioarele, Ulmeni-*Tăușanca*.

În actualul stadiu al cercetării, se profilează două căi de pătrundere al grupurilor Cernavoda I în Muntenia: pe Argeș-Mostiștea, în faza I b, și pe valea

Buzăului, în faza I c. În primul caz, de interes a fost, probabil, zona lacului Greaca, iar în al doilea, sursele de sare de la Sărata Monteoru.

Până în prezent, pe Argeș și Dâmbovița nu au fost descoperite monumente funerare care ar putea fi atribuite cu certitudine culturii Cernavoda I. Morminte izolate sau necropole au fost găsite în Dobrogea⁶ și, mai ales, la est de Prut⁷; de asemenea, în toate atestările din Muntenia, lipsesc sceptrele abstracte sau zoomorfe⁸, proprii cercului cultural Cernavoda I, așa cum a fost el definit de Blagoje Govedarica și Elke Kaiser⁹.

2.2. Muntenia va fi, în etapa următoare, spațiul în care se mărginesc și probabil se interferează cele două cercuri culturale: în vestul provinciei cercul central peninsular și est-central european, iar în estul Bărăganului cercul vest-pontic. Primul dintre ele include, după Petre Roman, grupele și culturile Orlea-Sadovec, Celei, Coțofeni, Baden, Kostolac, Vučedol; cel de-al doilea fiind reprezentat de manifestările culturale din sudul Moldovei, Dobrogea, Bugeac, nord-estul Bulgariei¹⁰.

Centrul Munteniei, cu alte cuvinte cu precădere Bazinul Argeșului și al Ialomiței Superioare, se constituie în zonă tampon, unde, în urma unor afluirii și mixturi etnice și a unor influențe culturale, vor apare primele comunități ale BT din România. Desigur, acest proces nu a avut o dezvoltare liniară și egală în tot spațiul enunțat, existând diferite etape, dintre care unele ne sunt cunoscute, iar altele le putem numai bănuși.

Între Argeș și Olt vom găsi în perioada respectivă comunități Coțofeni, din prima fază atât nu departe de malul stâng al ultimului râu menționat, la Padina Mare, Brebeni, Clocociov, Curtișoara, Mogoșești, Vâlcele, Bălănești¹¹, Drăgănești-Olt¹², cât și în nordul Munteniei, la Retevoiești¹³ și Bungetu¹⁴, și la vest de râul Teleorman, la Mozăceni, Negrași, Deagu de Sus¹⁵.

În schimb, în partea sudică a Munteniei, erau prezenți purtătorii culturii Cernavoda III la Cuza Vodă, Dorobanțu, Ghizdaru, Slobozia, Giurgiu-*Malu Roșu*, Dobrotești¹⁶, Sultana-*Movila Mare*¹⁷, Drăgănești-Olt¹⁸. De asemenea, trebuie amintite și pătrunderile comunităților Cernavoda II (=Foltești II, după Valeriu Leahu), ale căror urme au fost surprinse mai ales între râurile Dâmbovița și Mostiștea - la Boian, Ulmeni, Sultana, Gumelnița, București-*Glina* și *Cățelu Nou*¹⁹, Coșereni²⁰, Mănăstirea-*I.A.S.*²¹. Interesante și importante pentru BT din zona Bucureștiului, sunt materialele descoperite de Valeriu Leahu la București-*Cățelu Nou*, pe care le-a atribuit fazei Foltești II²², iar Sebastian Morintz și Petre Roman au fost înclinați să vorbească de bordeiul cercetat ca aparținând fazei Foltești III²³.

Toate așezările menționate sunt dovezi ale perioadei de trecere de la Eneolitic la Bronz și ele au fost, în parte contemporane, așa cum vom arăta mai jos, cu primele manifestări ale BT din Muntenia²⁴.

BT DIN BAZINUL ARGEȘULUI ȘI IALOMIȚEI SUPERIOARE ȘI RELAȚIILE CU MANIFESTĂRILE CULTURALE DIN TERITORIILE ÎNVECINATE.

ELEMENTE DE CRONOLOGIE RELATIVĂ ȘI ABSOLUTĂ

Asupra problemei enunțate s-au aplecat aproape toți cei care s-au ocupat mai intens cu BT din Muntenia. Drept urmare, părerile sunt contradictorii, ele exprimând, îndeobște, stadiul de cercetare din acel moment. După apariția, în 1986, a studiului lui Petre Roman²⁵, cei mai mulți dintre specialiști au adoptat sistemul cronologic al acestuia cu privire la BT din România, aducând, eventual, nuanțări prin unele date noi.

ELEMENTE DE CRONOLOGIE RELATIVĂ

1. VECINII NORDICI

Anterior sintezei lui Petre Roman, BT era judecat numai în raport cu legăturile dintre manifestările Glina și Schneckenberg. Aceste două manifestări au fost socotite de Ion Nestor o singură expresie culturală unitară²⁶, ipoteză preluată ulterior și de alți specialiști. Anterior, Hermann Schroller²⁷ vedea în materialele Schneckenberg și Glina expresia a două culturi diferite. Pe linia lui Schroller va merge și Alfred Prox²⁸, care era de părere, că grosul materialului Glina trebuie socotit contemporan cu fazele Schneckenberg B și C²⁹.

Gheorghe Bichir, fidel teoriei lui Ion Nestor, în urma săpăturilor efectuate în sud-estul Transilvaniei, la Cuculata³⁰, consideră că cultura Schneckenberg are numai două faze (A și B)³¹. Totodată el va împărți cultura Glina în două faze: Mihai Vodă, socotită o apariție anterioară Schneckenberg-ului, și Fundeni³².

Cercetările din 1969 de la Zăbala vor duce la identificarea în sud-estul Ardealului a unui nou aspect cultural anterior culturii Schneckenberg³³, care, în opinia lui Zoltan Székely, are trăsături comune cu aceasta. Astfel, în regiunea respectivă "între cultura Coțofeni și Glina-Schneckenberg se intercalează faza timpurie descoperită la Zăbala, pe care o considerăm o cultură pre-Schneckenberg, care a servit drept fond de dezvoltare al culturii Schneckenberg. Prin urmare această cultură nu a venit în Transilvania deplin formată, ci dimpotrivă, dezvoltarea ei s-a făcut în această regiune " ³⁴.

Raportul dintre descoperirile de la Zăbala și cele de la Sânzieni și Turia, atribuite inițial de Zolt Székely tot culturii Schneckenberg³⁵, și spațiul de la sud de Carpații Meridionali, cu Muntenia în particular, va fi deslușit de Petre Roman, care vede un sincronism, cel puțin parțial, între acestea și orizontul Zimnicea-

Mlăjeț³⁶. Același arheolog formulează ipoteza, că respectivul orizont din Transilvania se încadrează "fie înainte de apariția culturii Glina, fie înainte ca un nou adaos de elemente din aria Glina să fi ajuns în sud-estul Transilvaniei și pe baza fondului existent (de tip Zăbala) să ducă la apariția fazei Schneckenberg A"³⁷.

În volumul din 1996, Horia Ciugudean reia discuția privind raporturile culturii Coțofeni cu primele apariții ale BT din Transilvania³⁸. Asupra aceleiași perioade se apleacă și Gheorghe Lazarovici în 1997³⁹. Ciugudean consideră că grupul Zăbala ar fi putut evolua "până la nivelul fazei târzii a culturii Coțofeni, contribuind la formarea grupului Livezile"⁴⁰ din sud-vestul Transilvaniei, una din doveziile penetrării spre vest ar putea fi vestigiile funerare în cistă de la Mediaș⁴¹, atribuite anterior de Mihai Blăjan culturii Schneckenberg⁴².

Așadar, înaintea culturilor Schneckenberg din Transilvania și Glina din Muntenia, în etapa Ia (după Petre Roman), după cum s-a văzut, a existat un orizont de descoperiri funerare (Zimnicea-Mlăjeț-Oltenița-Calomfirescu-Călărași-Mircea Vodă-Zăbala-Sânzieni-Turia). Acesta își avea probabil rădăcinile în mișcarea unor grupuri de populații venite din est, de-a lungul Dunării, care vor pivota apoi spre nord prin valea Buzăului (Mlăjeț) și, probabil, prin intermediul bazinului Argeșului și al Ialomiței Superioare (Coșereni). Ele vor trece Carpații, stabilindu-se parțial în sud-estul Transilvaniei (Zăbala, Sânzieni, Turia), pornind apoi spre vest, pe Târnavă Mare (Mediaș?). În mișcarea lor vor da în Muntenia Centrală și în sud-estul Transilvania peste comunitățile Coțofeni I. Probabil, în ambele regiuni vor întreprinde evoluția acestora, fapt confirmat prin lipsa unor așezări Coțofeni II sau III.

Etapa timpurie a culturii Glina (faza I: București-Ciurel-niv.I, București-Mihai Vodă, București-Glina niv. inferior etc.), văzută de Petre Roman ca făcând parte din BT Ib⁴³, este contemporană cu Zăbala din sud-estul Ardealului, dar și cu comunitățile Coțofeni II din restul teritoriului transilvănean. În consecință, etapa clasică Glina (faza a II-a), după Petre Roman circumscrișă BT Ib final-c⁴⁴, a fost sincronă cu Schneckenberg A (probabil și începutului fazei B), Coțofeni II (final)-III (de început).

Secvența finală a etapei clasice (faza Govora Sat-Runcuri), dar foarte probabil și unele comunități aflate încă cultural în faza a II-a (vezi și subcapitolul *Cultura Glina: Periodizare*), expresii ale BT Ila⁴⁵, au corespondențe temporale la nord de Carpații Meridionali în faza Schneckenberg B, eventuale comunități Coțofeni IIIc/Vučedol, care mai supraviețuiesc, grupurile Jigodin și Livezile⁴⁶, Nyirség timpuriu și, după Horia Ciugudean, cu descoperirile de tip Copăceni⁴⁷.

Aspectul Odaia Turcului (Monteoru IC4c după Petre Roman⁴⁸), orizontul mormintelor în cistă, unele posibile reminescente Glina din centrul Munteniei (?), toate aparținând BT Ila⁴⁹, au ca pandant cronologic manifestările Năeni-Schneckenberg, grupurile Șoimuș și Jigodin (final), descoperirile de tip Zoltan (?)⁵⁰, mormintele tumulare din Cheile Aiudului, faza Nir II.

2. VECINII ESTICI

Identificarea manifestărilor culturale din BT de la răsărit de Bazinul Argeşului și Ialomița Superioară este serios îngreunată de lipsa unor repere arheologice sigure. Petre Roman (1976) a văzut o posibilă contemporaneitate între începutul culturii Glina și cultura Cernavoda III și descoperirile de tip Ulmeni⁵¹. De asemenea, a subliniat imposibilitatea unui sincronism⁵² între Glina și Monteoru IC4⁵³. Ulterior, renunță la prima ipoteză⁵⁴.

Gheorghe Bichir, ca urmare a cercetărilor din sud-estul Transilvaniei și din Moldova, și mai târziu Mircea Petrescu-Dîmbovița, consideră că descoperirile culturii Foltești de la Ruptura și Mîndrișca sunt parțial contemporane cu cultura Glina⁵⁵.

După Jan Machnik⁵⁶, faza de început și de mijloc a culturii Glina (-Schneckenberg) poate fi sincronizată cu mormintele culturii Schnurkeramik, grupa Kraków-Sandomierz, din Bazinul Nistrului Superior, și cultura Zlota din zona Vistulei Superioare.

Petre Roman consideră că BT Ia din Muntenia, deci implicit (?) și din Bazinul Argeşului și Ialomița Superioară i se pot găsi corespondențe la Brăilița (mormintele 10, 24, 31) și Răcăciuni⁵⁷. Pentru subetapa BT Ib lipsesc deocamdată datele certe, care să ne indice manifestările contemporane. Ulterior, în etapa BT IIa, comunitățile Glina clasice (fazele II și III) au fost sincrone cu descoperirile de tip Bogdănești⁵⁸.

Manifestările Năeni-Schneckenberg, Edineț, descoperirile de tip Lunca-Vânători, contemporane cu aspectul Odaia Turcului, orizontul mormintelor în cistă, posibile comunități Glina (?), fac parte din subetapa BT IIB⁵⁹.

Igor Manzura și Eugen Sava sunt de părere că înmormântările mai târzii ale grupului nistrean al culturii Iamnaia, începuturile culturilor Catacombelor, din regiunile Bugul de Sud-Nipru-Don și Caucaziană de Nord-Vest, și a celei Poltavka din zona Volgăi⁶⁰, sunt probabil "sincrone cu stratul cultural (*sic* ! n.n.) de tip Zimnicea-Mlăjeț-Sânzieni"⁶¹. După dezintegrarea culturii Iamnaia, spațiul carpato-nistrean va fi populat de comunitățile grupului Bugeac, care sunt la est contemporane cu culturile Catacombelor, Poltavka și Nord-Caucaziană, și la vest cu cultura Glina⁶². Valentin Dergacev consideră varianta Bugeac a Iamnei "rezultatul evoluției locale a grupului nistrean sub o puternică influență a grupului Subcarpat al culturii ceramicii șnurate, din zona Nistrului Superior" și o vede sincronă cu cultura Glina, cu grupul Edineț și parțial cu cultura Catacombelor⁶³. Referitor la cultura Edineț (inconveniența în titulatura manifestării respective nu ne aparține!), același autor constată că ea are "numeroase tangențe cu culturile carpatice de tip Glina III-Schneckenberg, Mureș, Vinkovci-Somogyvár ș.a. O apropiere mai pronunțată se observă între ceramică cultura Edineț și cea a culturii Hatvan din Ungaria de nord-est"⁶⁴. Această din urmă afirmație ni se pare forțată, neexistând temeiuri pentru susținerea ei.

3. VECINII SUDICI

Analizând materialele de la sud de Dunăre⁶⁵, în special cele de la Ezerovo, Petre Roman este de părere că BT Ia este sincron cu Troia II, Thessalicul timpuriu I, Helladicul timpuriu II⁶⁶. Subetapele următoare - BT Ib-c - ar fi contemporane cu Ezero A-B, Troia IIg-III, Helladic timpuriu II⁶⁷. Ulterior, BT IIa este văzut pe același palier cronologic cu faza Ezero B1, Thessalicul și Helladicul timpuriu III, Troia IV, Sitagroi Va, Dikili Tash IIIB, iar BT IIB cu faza Ezero B2, Troia V, perioada de trecere de la Helladicul timpuriu la cel mijlociu⁶⁸, Sitagroi Vb, Kastanas A, Kritsana, Servia, Pevkakia-Magula⁶⁹.

Orizontul Zimnicea-Mlăjet (BT Ia) are, de asemenea, corespondențe culturale și temporale în cele 11 morminte de înhumăție de la Batin din nord-estul Bulgariei⁷⁰.

Recent, Joseph Maran a încercat să demonstreze un posibil sincronism între faza târzie a culturii Vučedol și cultura Makó și Helladicul timpuriu II⁷¹, ceea ce ar însemna că aceste manifestări ar fi contemporane cu BT Ib-c, afirmație foarte greu de susținut în actualul stadiu de cercetare.

Etape BT III evoluează, în opinia lui Petre Roman, paralel cu Nova Zagora, Helladicul mijlociu de început, Troia VI de început, toate manifestări ale BM⁷².

Așa cum am arătat deja, Joseph Maran este de părere că, luând exemplul toporului găsit la Theba, care, în opinia sa, trebuie judecat pe baza analogiilor cu topoarele de tip Pătulele, se poate vorbi de faptul că FH III, căreia îi aparține piesa thebană, este ulterioară culturilor Coțofeni și Vučedol⁷³. În acest context, Alexandru Vulpe este de părere, că această descoperire, precum și cea a unui topor de tip Pădureni la Poliochni (perioada "roșie"), îl îndreptățește a considera orizontul Glina mai vechi decât FH II și în consecință trebuie plasat la mijlocul mileniului 3 î. Chr.⁷⁴. Milutin Garašanin are vizavi de această dată, judecată și în contextul descoperirilor de tip Bubanj Hum II, unele rezerve⁷⁵.

Într-o sinteză recentă privind problemele Epocii bronzului din Bulgaria, Ivan Panajotov sugerează următoarele repere cronologice, care sunt importante și pentru teritoriile de la nord de Dunăre⁷⁶: Valea Tracă Superioară = Bronze Age (BA) I (Ezero), BA II (Michalic), BA III (Sveti Kirilovo), BA IV (Gulubovo), BA V (Razkopanitsa VII-Asenovets), BA VI (Plovdic-Zimnicea - sfârșitul Bronzului și începutul Epocii fierului); valea Strumei = BA I (similitudini și afinități cu orizonturile timpurii ale Bronzului de la Junacite și Sitagroi și cu Cernavoda III); nord-vestul Bulgariei = BA I (sincron cu Cernavoda III și Coțofeni I), BA II (sincron cu Coțofeni II-III), BA III (sincron cu Glina), BA IV (contemporan cu Verbicioara I-II) etc.; centrul Bulgariei de Nord = BA I (sincron cu Cernavoda III), BA II (sincron cu Coțofeni I), BA III (contemporan cu Glina și Sveti Kirilovo); etc.; Bulgaria de Nord-Est = BA I (Cernavoda III), BA II (sincron cu Ezerovo II=Cernavoda II și cu cultura mormintelor în "groapă"=*Pit-Grave culture*), BA III

(contemporan cu faza târzie a *Pit-Grave culture*). Pe de altă parte, în același volum, Stefan Alexandrov vede BT din vestul Bulgariei evoluând de-a lungul a trei etape mari (EBA- Early Bronze Age - I-III)⁷⁷, care la rândul lor sunt împărțite în mai multe subsegmente: EBA II în IIa, IIb și IIc1-2; EBA III în IIIa și IIIb. Astfel, cultura Glina, în fazele finale, este sincronă și legată cultural de descoperirile (EBA IIIa-b) de la Stalijska Machala, Sadovec, Kozlodui, Lovec, Hârleț, Târnava (necropola I, mormintele 7-10)⁷⁸.

Recent, Milutin Garašanin, analizând comparativ diferitele descoperiri din Bulgaria (Junacite, Dubene, Radomir⁷⁹) cu altele din Serbia și România, avansează și următoarele sincronisme: Junacite XIII-IX - Bubanj Hum II - BT IIb cl (c2) (după Alexandrov) - Coțofeni III⁸⁰; Junacite VIII-VII (și mai târziu ?), FB III (după Alexandrov), Bubanj Hum III, Armenochori, Maliq IIIa, Glina IV, Belotić-Bela Crkva, Vinkovci-Somogyvár⁸¹.

4. VECINII VESTICI

Primele manifestări ale BT din Muntenia au fost la vest contemporane cu comunitățile aflate încă în perioada de tranziție. Florin Gogâltan a făcut recent o trecere în revistă a istoricului cercetării privind Epoca bronzului în Banat⁸², așa încât, deoarece aceasta a fost ulterior parțial dublată de Marian Gumă⁸³, nu vom insista asupra acestui subiect. După primul autor amintit, BT din zona Munteniei este sincron după cum urmează: BT Ia cu așezări Baden târzii (Sânpetru German), Coțofeni II și III, importuri Kostolac; BT Ib (-c ?, n.n.) cu Coțofeni III, Makó timpuriu, Vučedol B; BT IIa cu cultura Makó; BT IIb cu Somogyvár și Vinkovci (și unele influențe Roșia); BT III cu cultura Mureș I și descoperirile de tip Gornea-Orlești⁸⁴. Petre Roman a evitat a paraleliza pentru BT Ib-c, adică momentul de formare a culturii Glina și trecerea ei la faza a II-a, cu Coțofeni III, preferând în schimb sincronismul cu Coțofeni II, Baden târziu și Kostolac timpuriu⁸⁵.

Orizontul mormintelor în cistă și pandantul său vestic din Oltenia, faza Glina IV și vestigiile funerare de la Verbița, au fost în opinia lui Marian Gumă contemporane cu *prima etapă a BT în Banatul românesc*, care "a prins să se contureze doar foarte recent, cu deosebire în zona sa nord-vestică"⁸⁶, fiind reprezentat, mai ales, de descoperirile de la Foeni (*Sălaș și Cimitirul Ortodox*)⁸⁷.

Pătrunderea comunităților Glina din Muntenia dincolo de râul Olt se va face la început mai lent, astfel încât ceramica din așezarea de la Branțeș se va dovedi încă nealterată de influențele Coțofeni, chiar dacă cultura Glina era în acea perioadă contemporană cu Coțofeni III și Kostolac⁸⁸. Ulterior, procesul de penetrație spre vest și sud se va accelera, astfel încât faza Glina III (= Govora Sat-*Runcur*) "reflectă începutul perioadei de transformare a culturii Glina...Ea este sincronă etapelor târzii ale fazei Coțofeni III"⁸⁹. Această deplasare a avut ca efect dispariția așezărilor Coțofeni și, prin reacție în lanț, întoarcerea curentului Vučedol spre nord, care va da naștere manifestărilor Makó și Nyirség⁹⁰ și "au dinamizat

contactele cu centrele de cultură sudice, îndeosebi macedonene, aducînd spre Dunăre numeroase forme de caracter Armenochori-Bubanj III care pot fi socotite prototipuri pentru cele din complexe Beba Veche, Pitvaros, Mokrin" ⁹¹.

Glina IV, și implicit, descoperirile de tip Verbița și orizontul mormintelor în cistă din piatră din nordul Munteniei, sunt contemporane cu Makó, Nyirség, Vinkovci, Somogyvár, Priboj, Negrișor, Belotić-Bela Crkva, dar preced descoperirile Glockenbecher-Csepel ⁹², astfel încât debutul Bronzului la Dunărea de Mijloc este sincron cu BT IIb din zona Argeșului și Ialomiței Superioare.

Așa cum am afirmat și în capitolul dedicat culturii Glina, nu există în actualul stadiu al cercetării argumente solide pentru a vorbi de pătrunderi Glina în Banatul românesc. Cele câteva fragmente ceramice identificate la Silagiu-Pârporă ⁹³, Parța-Obiectiv I ⁹⁴ sau Periam ⁹⁵, care au făcut pe mai mulți specialiști să vorbească despre asemănări cu materiale ale culturilor Glina și Schneckenberg, trebuie, după părerea noastră, privite cu multă circumspecție. De aceea, afirmația din 1997 a lui Gheorghe Lazarovici, precum că "în Banat ceramica decorată cu șnurul apare în asociere cu alta cu elemente Glina-Schneckenberg (*sic* !, n.n.)" ⁹⁶ pare deosebit de îndrăzneală.

5. Unele discuții.

5.1. După cum s-a putut observa, cu privire la vecinii estici și nord-estici ai BT din Muntenia există destul de puține date. Petre Roman vorbește de un un *cerc cultural vest-pontic*, de importanța *culturii amforelor sferice*, iar etapelor BT Ib-c - Ila-b le atribuie descoperirile de la Corlăteni, Valea Lupului, Lichitișeni, Aldești, Răcăciuni, Mândrișca, Gârceni, Găiceana ⁹⁷, majoritatea dovedind influențe și legături mai ales, cum este de altfel firesc, cu cultura Schneckenberg (B) și grupul Jigodin.

5.2. Analiza materialului ceramic cu decor făcut cu șnurul i-a permis Petre Roman și colaboratorilor săi ⁹⁸ să identifice mai multe perioade și în cadrul acestora mai multe cercuri culturale. În acest context, manifestările culturale ale cercului central românesc, orizontul Zimnicea-Mlăjeț-Zăbala-Sânzieni-Turia, culturile Glina, Schneckenberg, grupul Jigodin, aspectul Odaia Turcului, grupul Năeni-Schneckenberg, orizontul mormintelor în cistă etc., adică BT I-II (începutul III ?), intră în cea de-a *treia perioadă cu ceramică decorată cu șnurul* ⁹⁹. BT III, reprezentat în Bazinul Argeșului de orizontul cu ceramică striată și *Textilmuster* și descoperirile de tip Gurbănești își găsesc locul în *perioada a patra* ¹⁰⁰.

5.3. Petre Roman, în lucrarea sa despre BT din România, vorbește și de o etapă a III-a, care este documentată de o ceramică ornamentată cu scrijelituri și impresiuni textile sub formă de fagure ¹⁰¹. În Oltenia este reprezentată prin descoperirile de tip Gornea-Vodneac, care "suprapun așezările Glina ale etapei a II-a și preced, în cea mai mare parte sau în totalitate, cultura Verbicioara" ¹⁰², o confirmare în plus în acest sens sunt și cele mai recente descoperiri de la Rogova ¹⁰³, din județul Mehedinți. Mai la vest,

în Banat a fost cercetată de către Florin Gogâltan o importantă așezare la Foeni¹⁰⁴, iar în nord-vestul României acest fenomen urmează culturii Nir și precede cultura Otomani¹⁰⁵. În centrul și sud-estul Transilvaniei acest orizont cronologico-cultural este certificat prin descoperirile de tip Iernut¹⁰⁶ și Zoltan¹⁰⁷.

Pentru Muntenia lucrurile sunt în prezent neclare. Același Petre Roman este de părere că orizontul respectiv a avut o importanță decisivă în viitoarea arie a culturii Tei, deci în mod deosebit și în Bazinul Argeșului și Ialomiței Superioare, "vizibilă în descoperiri de tip Bungetu I", înlesnind totodată și "expansiunea culturii Monteoru la sfârșitul fazei IC4"¹⁰⁸. Descoperiri, care să confirme cu tărie această ipoteză, nu s-au făcut încă. Așa cum am arătat deja, puținele fragmente ceramice, găsite într-o locuință de la Căscioarele-*Mănăstirea Cătălui*, și incluse de Gheorghe Cantacuzino și George Trohani¹⁰⁹ în categoria *Strichverzierte Keramik*, aparțin de fapt culturii Glina.

5.4. Problema finalului BT din Bazinul Argeșului și Ialomiței Superioare este încă neclară. În schimb, unanim acceptată este afirmația referitoare la cultura Tei socotită pentru această zonă debutul BM. Unii specialiști sunt de părere că la formarea acestei manifestări au participat culturile Cernavoda II¹¹⁰, Coțofeni¹¹¹ și Glina. Cum de altfel s-a arătat deja, eventualele influențe - dar în cazul Cernavoda II este greu de crezut - au fost transmise prin intermediul culturii Glina¹¹². Singura fază Glina, care ar fi putut contribui la geneza culturii Tei, este faza Govora Sat-*Runcuri*. Aceasta, împreună cu orizontul ceramicii striate și cu *Textilmuster* și probabile influențe Monteoru IC4 sunt principalele fermente locale care trebuie făcute responsabile pentru apariția culturii Tei. Ersilia Tudor¹¹³ a subliniat că este greu de identificat aportul aspectului cultural Odaia Turcului la geneza culturii Tei.

În opinia lui Ion Chicideanu, *terminus post quem* pentru începutul culturii ar putea fi mormântul Monteoru IC4 de la Movila, situat nu departe de așezarea Tei de la Bungetu, care este văzută ca expresia primei manifestări a acestei culturi¹¹⁴.

Fără a intra în detalii, trebuie arătat că ipoteza existenței unei faze Bungetu, care precedă pe cea Tei I consacrată de Valeriu Leahu, a fost acceptată de unii arheologi¹¹⁵, dar și vehement contestată de alții¹¹⁶. Inclinaș să credem că argumentația lui Valeriu Leahu este, în actualul stadiu de cunoaștere al problemei, încă cea mai pertinentă.

5.5. În vasta sa lucrare apărută în 1993, Hermann Parzinger, încearcă, pe baza unei metode de lucru interesante, dar care în multe cazuri se sprijină pe date incerte sau incomplete, să alcătuiască un tablou cronologic și cultural al regiunii dintre Carpați și Munții Taurus în răstimpul dintre Epoca pietrei și BT, folosind ca reper straturile arheologice din diversele așezări¹¹⁷. Astfel, orizonturilor 12/13 ar aparține straturile Ostrovul Corbului V (cultura Coțofeni), Branș II (cultura Glina), Tangâru III (cultura Glina), Odaia Turcului I (cultura Glina), Valea Calului I/II (cultura Glina), Foltești III, Dolheștii Mari (morminte) ?, Ezerovo II/III, Djadovo I-X, Junacite VIII-XIV, Ognjanovo

IV-VI, Karanovo VII, Kirilovo II, Jasatepe IV, Mihalič¹¹⁸. O împărțire și mai fină ar arăta după cum urmează: orizontul 12 = Ezero I6-9, Nebe Tepe XXI, Sitagroi Vb, Pentapolis Ib, Magura II/III, Gradec II/III, Valea Calului II/III¹¹⁹; orizontul 13 = Ezero I1-5, Nova Zagora-Cganska Mogila VIII, Nebe Tepe VII-X, Valea Calului III, Sitagroi Vb (?), Pentapolis IIa¹²⁰. Ultimul orizont¹²¹, nr. 14, ar avea ca elemente componente Ostrovul Corbului VI (cultura Glina IV), Odaia Turcului II (aspectul Odaia Turcului), Bogdănești II, Drama III, Nova Zagora-Ciganska Mogila I-VII, Djadovo XI-XVI, Junacite I-VII, Ognjanovo I-III, Nebe Tepe V-VII, Razkopanica 1/2, Pentapolis IIb.

ELEMENTE DE CRONOLOGIE ABSOLUTĂ

1. În prezent nu există publicată nici o dată ¹⁴C obținută în urma unor analize ale materialelor organice prelevate din obiective ale BT din Bazinul Argeșului și Ialomiței Superioare.

2. Cu privire la cronologia absolută a BT din România sau pentru cultura Glina, au fost avansate de-a lungul timpului de diverșii specialiști români, în funcție de stadiul de cercetare, mai multe date. Amintim, printre alții, pe Mircea Petrescu-Dîmbovița - cultura Glina = 1800/1700-1600 î. Chr.¹²², apoi 2000-1700 î. Chr.¹²³, Sebastian Morintz - BT = 2000-1700 î. Chr.¹²⁴, Petre Roman - cultura Glina = 2200-2000 î. Chr.¹²⁵, Sebastian Morintz și Petre Roman - BT = 2200-1700 î. Chr.¹²⁶, Alexandru Vulpe - BT începe la 3500 î. Chr.¹²⁷, iar cultura Glina debutează înainte sau pe la 2500 î. Chr.¹²⁸.

3. Având ca bază date ¹⁴C din așezări ale culturilor Baden târziu, Kostolac, Glockenbecher, Schnurkeramik, Jan Machnik consideră că Glina s-a dezvoltat în perioada 2200-1800 î. Chr.¹²⁹. Horia Ciugudean beneficiind de analize ¹⁴C din așezări Coțofeni și coroborând acestea cu rezultate similare din mediile Kostolac și Vučedol, plasează începutul BT din centrul și sud-vestul Transilvaniei (adică grupul Livezile) pe la 2500 î. Chr.¹³⁰, ceea ce ne face, dacă ținem seama de cronologia relativă, să plasăm faza Glina III în perioada respectivă, obligându-ne să împingem începuturile Glinei în prima jumătate a mileniului 3 î. Chr., iar debutul BT aproape de granița dintre mileniile 4 și 3 î. Chr.

Interesante sunt și concluziile la care a ajuns Javor Bojadžiev, care, făcând o sinteză a datelor ¹⁴C, propune pentru BT din Bulgaria răstimpul 3200/3150-2550/2500 î. Chr.¹³¹. În acest context, Jochen Gördsorfer și Javor Bojadžiev includ descoperirile de tip Glina (finale) din vestul Bulgariei în BM, aceasta în date absolute însemnând pe la 2500 î. Chr.¹³², adică în răstimpul când la Junacite¹³³ și Nova Zagora¹³⁴ se făcea, de asemenea, trecerea de la BT la BM.

Descoperirile de la Lerna III, Euthresis, Sitagroi Va, ce sunt pe baza cronologiei relative sincrone cu BT IIa din țara noastră, sunt date între 4200-3900 BP¹³⁵, ceea ce ar presupune că faza Glina III se dezvoltă pe la 2200 î. Chr.

4. După cum s-a putut observa, datele ^{14}C nu sunt încă îndeajuns de convingătoare, existând diferențe temporale destul de serioase între diferitele cifre avansate. Multe dintre ele intră în contradicție flagrantă cu cronologia relativă. Dacă judecăm numai datele pentru cultura Glina, etapele ei finale, acestea își găsesc locul atât la jumătatea mileniului 3 î. Chr., dar deopotrivă și dincolo și dincoace de granița aceasta, evoluând de-a lungul a peste 700-800 de ani !

CONCLUZII

1. BT din teritoriul investigat de noi se prezintă astfel:

I.1. BT Ia: orizontul Zimnicea-Mlăjet (mormântul de la Oltenița-*Calomfirescu*);

I.2. BT Ib: Glina I și început de Glina II (așezările de la București-*Ciurel*-niv. I, București-*Glina* -niv. inferior, București-*Mihai Vodă* (?), București-*Cățelu Nou* (1) (?);

I.3. BT Ic: Glina II (majoritatea așezărilor);

I.4. BT IIa: Glina III (așezările de la Odaia Turcului, Mihăilești-*Tufa*, Varlaam, Valea Calului și o parte din așezările Glina care nu au fost "contaminate" de curentul cultural venit din Oltenia);

I.5. BT IIb: aspectul Odaia Turcului (la începutul etapei; descoperiri la Odaia Turcului și Oltenița (?)), orizontul mormintelor în cistă (descoperiri la Cetățenii din Deal - ambele puncte, Albești, Malul cu Flori, Nucet);

I.6. BT III: orizontul cu ceramică ornamentată cu scrijelituri și impresiuni textile sub formă de fagure (de tip Gornea-Vodneac; lipsesc descoperirile certe) ?

2. În ceea ce privește datele absolute, avansăm următoarele limite:

- BT = 2600/2500-1800/1700 î. Chr.

- orizontul Zimnicea-Mlăjet: 2600/2500-2400 î. Chr.

- cultura Glina: 2400-2100 î. Chr.

- aspectul Odaia Turcului și orizontul mormintelor în cistă: 2100-1900 î. Chr.

- 1900-1800/1700 î. Chr.: ?

NOTE

- ¹ Amintim aici selectiv pe: Garașanin (1958) 1-130; Garașanin (1961) 15-43; Garașanin (1971) 9-14; Garașanin (1985) 11-19; Garașanin (1991) 205-216; Garașanin (1994) 7-18; Berciu, Morintz, Roman (1973) 373-405; Morintz-Roman (1968) 45-128; Morintz-Roman (1968a) 553-573; Morintz-Roman, (1969) 61-71; Roman (1971) 31-169; Roman (1975) 145-162; Roman (1976) 53-57; Roman (1980) 63-68; Roman (1980a) 13-21; Roman (1981) 157-169, 307-313; Roman (1981a) 21-42; Roman (1982) 39-49; Roman (1983) 69-72; Roman (1983a) 115-134; Roman (1986a) 14-30; Roman (1992) 25-34; Katinčarov (1982) 56-63; Katinčarov (1982a) 132-149; Katinčarov (1991) 95-101; Benac (1985) 37-46; D. Garașanin (1985) 73-77; Čović (1985) 9-13; Jovanović (1992) 243-253; Todorova (1993) 307-317; Tasić (1993) 21-31; Tasić (1994) 19-37; Tasić (1995); Christmann (1996); Schuster (1995a) 79 sqq.; Hașotti (1997) 119-137 (despre cultura Cernavoda I); Gimbutas (1997) 67 sqq.
- ² Vulpe (1995) 18.
- ³ Roman (1980a) 13-16.
- ⁴ Todorova (1993) 309-310. Asupra problemelor climatice s-au purtat intense discuții și la coloctiul internațional Componenta pre-indoeuropeană a lumii trace. Complexul cultural Cucuteni-Tripolie (Piatra Neamț, 29-31 mai 1997), subliniindu-se că acest aspect este important, dar el nu trebuie absolutizat și văzut ca singurul declanșator al marșului spre vest al unor comunități nord-pontice.
- ⁵ Hașotti (1997) 129-130: 16 puncte. Amintim aici și descoperirile Cernavoda I de la Ferma 7 I.A.S. Roșeți, jud. Călărași - Munteanu (1995) 59-61.
- ⁶ Hașotti (1997) 130-132;
- ⁷ Manzura (1994) 95-99; Levițchi, Manzura, Demcenko (1996) 59-83.
- ⁸ Govedarica-Kaiser (1996) fig. 1 și 2. O excepție ar putea reprezenta eventual sceptrul cu cap de lebădă sau rață moțată găsit la Butimanu-*Sterianu Fermă* - Boroneanț, Boroneanț (1992) 92 și pl. II, dar care a fost atribuit culturii Tei - Boroneanț, Boroneanț (1992) 102-103.
- ⁹ Govedarica-Kaiser (1996) 84: al doilea cerc cultural ar fi Cucuteni-Tripolie.
- ¹⁰ Roman (1986) 32.
- ¹¹ Roman (1976b) pl. 1: Aria de răspândire a descoperirilor Coțofeni - poz. 37, 44-48.
- ¹² Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 16/5-6.
- ¹³ Roman (1976b) pl. 1: Aria de răspândire a descoperirilor Coțofeni - poz. 68.
- ¹⁴ Chicideanu (1973) 27 sqq.
- ¹⁵ Roman (1976b) pl. 1: Aria de răspândire a descoperirilor Coțofeni - poz. 13-14, 43.
- ¹⁶ Morintz-Roman (1968) 81-92 și fig. 1: Harta cu descoperiri - poz. 20-21, 32-34; Morintz-Roman (1968a) 557.
- ¹⁷ Informație de la domnul Done Șerbănescu, căruia îi mulțumim și pe această cale.
- ¹⁸ Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) fig. 16/1-4.
- ¹⁹ Morintz-Roman (1968) fig. 1: Harta cu descoperiri - poz. 19, 22, 24, 28, 30-31; Șerbănescu-Trohani (1978) 22 (*Sultana-Malu Roșu*).
- ²⁰ Morintz-Roman (1968a) 559.

- 21 Șerbănescu-Trohani (1978) 18 și fig. 1/ 4.
- 22 Leahu (1965) 11-14.
- 23 Morintz-Roman (1968) 117; Morintz-Roman (1968a) 561.
- 24 Asupra relațiilor Coțofeni-Cernavoda II vezi și Roman (1976b) 57.
- 25 Roman (1986) 29-55.
- 26 Nestor (1933) 69-73.
- 27 Schroller (1930) 72-75.
- 28 Prox (1941) 85-87.
- 29 Prox (1941) 87.
- 30 Bichir (1961) 351-359; Bichir (1962) 291-300.
- 31 Bichir (1962a) 87-114.
- 32 Bichir (1962a) 114 și nota 69.
- 33 Székely (1971) 389 sqq.
- 34 Székely (1971) 398.
- 35 Zs. Székely (1980) 39-41; Zs. Székely (1981) 14; Zs. Székely (1983) 43-47.
- 36 Roman (1986) 30, 35-36, 38.
- 37 Roman (1986) 38.
- 38 Ciugudean (1996) 140-141.
- 39 Lazarovici (1997) 9-36.
- 40 Ciugudean (1996) 141.
- 41 Ciugudean (1996) loc cit.
- 42 Blăjan (1989) 59-69.
- 43 Roman (1986) 30 și fig. 7.
- 44 Roman (1986) 30.
- 45 Roman (1986) 31 și fig. 7.
- 46 Ciugudean (1996) 139-140.
- 47 Ciugudean (1996) 143-144.
- 48 Roman (1986) 31.
- 49 Roman (1986) *loc cit.*
- 50 Despre cercetările de la Zoltan, com. Ghidfalău vezi: Cavruc, Cavruc (1997) 80-81; Cavruc, Cavruc (1997a) 157-172; Cavruc (1997) 17.
- 51 Roman (1976c) 39 și Tabela 2.
- 52 Bichir (1962a) 109.
- 53 Roman (1976c) 39-40.
- 54 Roman (1981) 308; Roman (1981a) fig. 1.
- 55 Petrescu-Dîmbovița (1974) 283.
- 56 Machnik (1985) 48 și Tabelul cronologic.
- 57 Roman (1986) 30.
- 58 Roman (1986) 31.
- 59 Roman (1986) *loc cit.*
- 60 Manzura, Sava (1994) fig. 19: *Schema cronologică.*
- 61 Manzura, Sava (1994) 174.
- 62 Manzura, Sava (1994) fig. 19.

- 63 Dergacev (1994) 127.
- 64 Dergacev (1994) 137.
- 65 Pentru perioadele anterioare BT de la nord de Dunăre și legăturile acestora cu sudul Peninsulei Balcanice, vezi Roman (1992) 25-34; Roman (1995) 17-23.
- 66 Roman (1986) 30.
- 67 Roman (1986) 31.
- 68 Roman (1986) *loc cit.*
- 69 Christmann (1996) fig. 79/1: are similitudini, în ceea ce privește decorul, cu descoperiri Glina și Livezile - cf. Ciugudean (1996) 88.
- 70 Nikolova (1994) 130-140; Nikolova (1995) 274.
- 71 Maran (1996) 50-55.
- 72 Roman (1986) 32.
- 73 Maran (1989) 132.
- 74 Vulpe (1990) 111.
- 75 Garașanin (1997) 148.
- 76 Panayotov (1995) 248.
- 77 Alexandrov (1995) tabelul 1.
- 78 Alexandrov (1995) 266.
- 79 Katinčarov-Macanova (1993) 155-173; Katinčarov, Merpert, Macanova, Avilova (1995); Alexandrov (1994) 117-130; Alexandrov (1995); Nikolova (1996) 81-95.
- 80 Garașanin (1997a) 102.
- 81 Garașanin (1997a) 103.
- 82 Gogâltan (1995) 55-79.
- 83 Gumă (1996).
- 84 Gogâltan (1996) 47.
- 85 Roman (1986) 31.
- 86 Gumă (1996) 21.
- 87 Gogâltan (1993) 51-64.
- 88 Roman (1985a) 117.
- 89 Roman (1985a) *loc cit.*
- 90 Roman (1980) 63 sqq.; Roman (1980a) 16 sqq.
- 91 Roman (1985) 118.
- 92 Roman (1985) *loc cit.*; Roman (1986) 31.
- 93 Lazarovici (1987) 54: "La Silagiu apare un fragment ceramic ornamentat cu șnurul avînd analogii în descoperirile Schneckenberg B."; Lazarovici, Sfetcu (1990) 54 și fig. 5/10; Gogâltan (1995) 56 ("Die einzige Scherbe aus dem Banat mit Durchbohrungen unter dem Rand stammt aus Silagiu") și fig. 1/3; Gumă (1996) pl. II/2.
- 94 Lazarovici, Săcărîn (1979) 74: "un fragment de buză cu perforații ce străpung peretele vasului, asemănătoare cu cele Schneckenberg-Glina"; Gogâltan (1995) 56; Gumă (1996) 22.
- 95 Soroceanu (1991) 118-119.
- 96 Lazarovici (1997) 13.
- 97 Roman (1986) 45-51.

- 98 Roman, Dodd-Oprișescu, János (1992).
- 99 Roman, în Roman, Dodd-Oprișescu, János (1992) fig. 6.
- 100 Roman, în Roman, Dodd-Oprișescu, János (1992) fig. 6.
- 101 Roman (1986) 31.
- 102 Roman (1986) loc cit.
- 103 Gabriel Crăciunescu, *Cercetările din 1996 de la Rogova, jud. Mehedinți, Comunicare la cea de-a XXXI Sesiune națională de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice*, București, 12-15 iunie 1997.
- 104 Gogâltan (1993) 51-64.
- 105 Roman (1986) loc cit.
- 106 Ciugudean (1996) 145.
- 107 Cavruc, Cavruc (1997) 80.
- 108 Roman (1986) loc cit.
- 109 Cantacuzino-Trohani (1979) 264 și fig. 6/3.
- 110 Leahu (1966) 150.
- 111 Chicideanu (1977) 237.
- 112 Vulpe-Veselovschi (1967) 85 și n. 4.
- 113 Tudor (1982) 74.
- 114 Chicideanu (1977) 235; Chicideanu (1982) 101-106.
- 115 Sîrbu, Damian (1992) 11-16.
- 116 Leahu (1992) 62 sqq.
- 117 Parzinger (1993)
- 118 Parzinger (1993-Teil 1) 140.
- 119 Parzinger (1993) loc cit.
- 120 Parzinger (1993) 141.
- 121 Parzinger (1993) loc cit.
- 122 Petrescu-Dîmbovița (1974) 287. Începutul culturii Glina era văzut în raport cu sfârșitul perioadei de tranziție stabilită de Morintz-Roman (1968a) 570.
- 123 Petrescu-Dîmbovița (1996) 194.
- 124 Morintz (1978) 12.
- 125 Roman (1981) fig. 1.
- 126 Morintz-Roman (1994) 212: între 2200-1900 î. Chr. etapa veche; între 1900-1700 î Chr. etapa de cristalizare.
- 127 Vulpe (1995) 18.
- 128 Vulpe (1990) 111.
- 129 Machnik (1985) 51; Machnik (1991) 38.
- 130 Ciugudean (1996) 146.
- 131 Boyadziev (1995) Tabelul 4.
- 132 Görsdorfer-Bojadziev (1996) fig. 1.
- 133 Görsdorfer-Bojadziev (1996) 160: cal. BC 2.600-2.500.
- 134 Görsdorfer-Bojadziev (1996) 161: BC 2.600-2.400.
- 135 Boyadziev (1995) 178.

CATALOGUL DESCOPERIRILOR BT DIN BAZINUL ARGEȘULUI ȘI IALOMIȚA SUPERIOARĂ

Săpăturile arheologice, fie ele de salvare sau efectuate pe parcursul mai multor campanii, precum și investigațiile de suprafață (perieghezele) din Bazinul Argeșului și Ialomița Superioară au dus la identificarea unui număr important de puncte de interes arheologic, în care s-au descoperit și vestigii din BT. Datorită caracterului cercetărilor, datele pe care le deținem despre acestea sunt diferențiate; acolo unde s-au efectuat investigații intense, ele sunt, evident, mai bogate, lucru ce se va reflecta și în prezentul *Catalog*.

Fișa de sit cuprinde, după caz, numele localității, punctul, comuna sau orașul, județul, amplasamentul, tipul monumentului, stratigrafia, complexele și materialul arheologic descoperit, iar în final referiri bibliografice și locul de depozitare al materialului (LDM), dacă acesta este cunoscut. La obiectivele cercetate mai amănunțit, unde cantitatea de date este mai mare, schema de prezentare arată astfel: *Obiectivul arheologic, Amplasamentul, Stratigrafia, Complexele, Materialul arheologic, Piese litice, Obiecte din lut ars* (altele decât ceramica), *Piese din os, corn și dinți, Piese din metal, Ceramica, Pasta, Arderea și culoarea, Formele, Torți, Decorul, Încadrarea culturală, Probleme speciale, Bibliografia*. Numărul de ordine corespunde numărului de pe harta generală (menționez că, datorită densității remarcabile de descoperiri din BT din unele zone, nu au fost trecute toate punctele cu număr de ordine. În cazuri speciale, au fost extrapolate unele regiuni și prezentate în detaliu - de ex. Bucureștiul).

CATALOGUL

1. ALBEȘTI-LA ZĂRZIARU (=LA CIMITIR) (sat, com. Albeștii de Muscel, jud. Argeș)¹; (fig. 27; 28/1-3; 79/1; 80/2; 81/1-2; 82/1; 134/1-2).

Prin săpături efectuate de Sebastian Morintz în anii 1966-1967, într-un perimetru care includea proprietățile lui I. Sucală, C. Drăghici și I. Izbășoiu, s-au descoperit morminte în cistă (situate într-un tumul ?) de la finalul BT din nordul Munteniei.

Bibl.: Vezi la noi *Anexa 3*.

LDM: ? (a fost inițial depozitat la IAB).

2. APA SĂRATĂ (sat, com. Schitu Golești, jud. Argeș).

Aproape de Schitu Golești, la 4 km de Câmpulung, între calea ferată Câmpulung-Pitești și Dealul Mărcuș-Drăcești, în dreptul pietrei kilometrice 45,

s-au întreprins, în anul august 1960, cercetări de salvare. Au fost investigate resturile unui mormânt de înmormântare în cistă. Plăcile de piatră de la capetele complexului funerar erau prevăzute cu câte două jgheaburi verticale, în care se fixau lespezile laterale. Din acest mormânt a fost recuperat un pumnal de bronz.

Pe direcția nord-est, la 4 m de mormântul descris, s-a descoperit un al doilea, tot în cistă, dar de data aceasta de incinerare. În cutia de piatră s-au găsit oasele calcinate ale unui copil și fragmente ceramice de la două recipiente.

Mormintele aparțin BT din Bazinul Argeșului.

Bibl.: Morintz (1961); reprodusă de noi în *Anexa 1*.

LDM: ? (a fost inițial depozitat la IAB).

3. BACIU (sat, com. Blejești², jud. Teleorman).

La vest de Baciu, pe malul drept al Glavaciocului, prin investigații de suprafață a apărut o așezare atribuită culturii Glina.

Bibl.: Trohani, Oancea (1981) 245.

LDM: MNIR.

4. BALOTEȘTI-PĂDUREA PETREȘTI (sat, com. Balotești³, jud. Ilfov).

Pe malul drept al râului Cociovaștei, s-au găsit resturile unei așezări din BT (cultura Glina ?).

Bibl.: Sandu (1992a) 310-311.

LDM: MIAMB.

5. BALOTEȘTI (2) (sat, com. Balotești, jud. Ilfov).

Investigații de suprafață, efectuate pe malul stâng al râului Cociovaștei, au dus la descoperirea unei așezări din BT (cultura Glina ?).

Bibl.: Sandu (1992a) 313.

LDM: MIAMB.

6. BĂLENI-LA PLANTAȚIE (sat, com. Băleni, jud. Dâmbovița).

Cercetări sistematice (1973-1985) au permis identificarea, în punctul *La Plantație*, unor locuințe de la începutul Epocii bronzului (cultura Glina ? și materiale post-Glina).

Bibl.: Muscă (1986) 30-31; Muscă, Muscă (1996) 11.

LDM: MJD.

7. BĂNEȘTI-LA BIVOLARU (sat, com. Iepurești, jud. Giurgiu).

Cu prilejul unei periegeze, efectuate în 1957 de către Gheorghe Bichir, la marginea de est a satului, pe malul abrupt al fostului curs al Neajlovului, au fost găsite și fragmente Glina.

Bibl.: Informație, Gheorghe Bichir.

LDM: ? (a fost depozitat inițial la IAB).

8. BĂNEȘTI (2) (sat, com. Iepurești, jud. Giurgiu).

La vest de punctul menționat, pe malul de deasupra gârlei Băneștilor, Gheorghe Bichir a cules și ceramică Glina.

Bibl.: Informație, Gheorghe Bichir.

LDM: ? (a fost depozitat inițial la IAB).

9. BILA (sat, com. Schitu, jud. Giurgiu); (fig. 9/1).

Pe terasa joasă din stânga râului Câlniștea, prin investigații de suprafață, a fost identificată o așezare a culturii Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 43; Schuster (1996) 12.

LDM: MJG.

10. BLEJEȘTI (sat, com. Blejești, jud. Teleorman).

La cca 2 km sud-vest de Blejești, pe malul drept al Glavaciocului, în periegeze au fost surprinse resturi ale unei așezări Glina.

Bibl.: Trohani, Oancea (1981) 247.

LDM: MNIR.

11. BOLINTIN VALE (or. Bolintin Vale, jud. Giurgiu)⁴.

Pe terasa din stânga râului Argeș, la 250 m de oraș, investigații de suprafață au dus la descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 41.

LDM: MJG.

12. BRAGADIRU-ȘTRAND (sat, com. Bragadiru⁵, jud. Ilfov).

Pe malul Sabarului, în urma unor cercetări de teren, s-a găsit o așezare Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22.

LDM: ?

13. BREZOAIELE (sat, com. Brezoaiele, jud. Dâmbovița)⁶.

Pe malul râului Dâmbovița, prin investigații de suprafață, s-au identificat urmele de locuire ale unei comunități ale culturii Glina.

Bibl.: Informații, Valeriu Leahu și Emilian Alexandrescu.

LDM: MNIR.

14. BUCUREȘTI-BĂNEASA-LA STEJAR.

Pe malul stâng al râului Colentina, săpături arheologice au permis și investigarea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 3).

LDM: ?

15. BUCUREȘTI-BELU.

Pe malul drept al Dâmboviței, prin cercetări de suprafață, s-a găsit o așezare Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 21).

LDM: ?

16. BUCUREȘTI-BISERICA BUCUR.

Pe malul drept al Dâmboviței, săpături arheologice au permis investigarea urmelor unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 35).

17. BUCUREȘTI-BUCUREȘTII NOI.; (fig. 50/1; 51/1).

Investigații de suprafață, întreprinse pe malul drept al râului Colentina, au dus la descoperirea unei așezări Glina destul de bogată în material arheologic.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 2).

LDM: ?

18. BUCUREȘTI-BUCUREȘTII NOI-ALBA.

Pe terasa din stânga Colentinei, săpături arheologice au permis și descoperirea unor materiale Glina, aparținând unei probabile așezări.

Bibl.: Panait (1963) 106.

LDM: MIAMB.

19. BUCUREȘTI-CARIERA DE NISIP A I.T.B.; (fig. 10/1; 46/5).

Promontoriul terasei din dreapta râului Colentina a adăpostit o așezare a culturii Glina. Ceramica a putut fi împărțită în grosieră și fină. Dintre forme se remarcă ceașca. Ornamentul se compune în special din găurile-butoni practicați din interior spre exterior și invers. Au fost recuperate și obiecte din lut ars.

Bibl.: Bichir (1959) 820 și fig. 4/1, 5/2.

LDM: ?

20. BUCUREȘTI-CĂȚELU NOU (1), (fig. 11/1-2).

Obiectivul arheologic. În vara și toamna anului 1960 s-au efectuat săpături de salvare într-o zonă ce urma să fie afectată de lucrări edilitare

Amplasamentul. Punctul de interes arheologic este situat pe latura de vest a botului de deal ce se constituie într-o prelungire a terasei din dreapta bălții Colentina-Pantelimon.

Stratigrafia. Stratul vegetal este urmat de straturi sau numai complexe aparținând perioadei de trecere la feudalism, *La Tène*-ului, *Hallstatt*-ului, culturilor Tei, Glina și Boian.

Complexe. A fost cercetat un (semi)bordei și o groapă menajeră.

Materialul arheologic.

Piese litice. A fost găsit un inventar foarte sărac, care a cuprins și o așchie de silex.

Obiecte de lut ars (altele decât ceramica). S-au descoperit două fusaiole fragmentare.

Ceramica.

Pasta. După compoziție, ceramica poate fi împărțită în două categorii: grosieră și mai fină.

Arderea. În general, chiar și la ceramica mai bună, arderea este proastă.

Culoarea. Spectrul coloristic merge de la cărămiziu și până la negru-cenușiu.

Forme. Au fost sesizate forme de strachină, castroane, vase piriforme.

Torți. Se remarcă toarta triunghiulară în secțiune.

Decorul. Ornamentul se compune din benzi orizontale, brâie alveolate, șiruri orizontale de mici adâncituri ovale neregulate.

Încadrare culturală. Așezarea aparține primei faze (I) a culturii Glina. Ulterior, V. Leahu, va pune sub semnul întrebării această primă datare.

Bibl.: Leahu (1963) 21-23.

LDM: MIAMB.

21. BUCUREȘTI-CĂȚELU NOU (2); (fig. 11/1).

Obiectivul arheologic. Cercetări efectuate în anii 1960, 1961 și 1963-1964.

Amplasamentul. Situat pe botul de deal aflat pe malul drept al bălții Colentina-Pantelimon.

Stratigrafia. După stratul vegetal urmează straturi sau numai complexe aparținând secolelor VI-VII e.n., *La Tène*-ului, *Hallstatt*-ului, culturilor Tei, Glina și Foltești II (după autorul investigației).

Complexele. Din Bronzul timpuriu, cultura Glina, s-au cercetat un bordei bicelular și o groapă menajeră.

Materialul arheologic.

Piese litice. S-au găsit câteva silexuri atipice.

Obiecte de lut ars (altele decât ceramica). A fost descoperit numai un disc.

Ceramica.

Pasta. Dacă în primul punct cu vestigii Glina s-au identificat două categorii de ceramică după calitatea pastei, în cea de-a doua așezare apar trei: grosieră, semigrosieră și fină.

Arderea. Arderea s-a făcut mai ales în mediu oxidant. S-au găsit recipiente cu *culori* mergând de la cărămiziu-roșcat sau cărămiziu-galben la cenușiu, neagră sau cenușiu-negru.

Forme. S-au putut reîntregii următoarele forme: vasul globular sau bombat cu gâtul cilindric și buza evazată, castronul, străchini cu corpul tronconic.

Torți. Sunt torți tubulare, în bandă lată și diferite tipuri de apucători.

Decorul. Au apărut găurile-butoni obținute din interior spre exterior, dar și invers, șirul de găuri-butoni, alveole dispuse pe buze, șirul de impresiuni triunghiulare ori obținute cu unghia, cu degetul sau cu o creangă ruptă, șirul de impresiuni alungite, proeminențele alungite, alveolate, pastile aplicate.

Încadrare culturală. Această așezare aparține perioadei clasice (prima ei etapă) a culturii Glina.

Bibl.: Leahu (1965) 24-28.

LDM: MIAMB.

22. BUCUREȘTI-CERNICA.

Săpăturile arheologice, întreprinse pe un promontoriu situat între pădure și malul de vest al lacului Cernica, în fața satului Căldăraru⁷, au dus la descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Cantacuzino, Morintz (1968) 7.

LDM: ?

23. BUCUREȘTI-CHIAJNA CIMITIR.

La est de clădirile fermei Chiajna, la intrarea în satul cu același nume, lângă și în cimitir, investigațiile de suprafață au dus la găsirea unor urme a unei așezări Glina.

Bibl.: Leahu (1963a) 179; Dumitrescu-Vulpe (1988) 145 *Harta principalelor așezări și necropole din epoca bronzului*, nr. 198. Informații suplimentare ne-au fost oferite și de Vasilica Sandu și Mircea Negru.

LDM: MIAMB.

24. BUCUREȘTI-CHIAJNA MĂNĂSTIRE

La cca 250 m depărtare de Mănăstirea Chiajna, cercetările de teren au permis descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Leahu (1963a) 255.

LDM: ?

25. BUCUREȘTI-CHITILA.

O așezare Glina a fost găsită în urma unei periegeze pe terasa joasă a malului râului Colentina.

Bibl.: Boroneanț (1978) 21-23.

LDM: MIAMB.

26. BUCUREȘTI-CIUREL; (fig. 2/2, 5; 10/2; 14/2-3; 18/1; 30/1-2; 31/6; 42/2-4; 54/2; 60/2; 61/1-2; 62/1-2; 63/1-3; 101/1-4; 102/1-3).

Obiectivul arheologic. Începute în 1929, săpăturile arheologice au continuat cu lungi pauze până în anul 1994. Unele campanii au avut un caracter de salvare.

Amplasamentul. Pe malul înalt din dreapta vechiului curs al Dâmboviței. Au fost trasate de-a lungul timpului mai multe secțiuni și case. De exemplu, în 1956 s-au practicat secțiunile nr. I-VI, în 1957 VII-XIII, iar în 1994 o suprafață de 4 x 4 m. Această din urmă investigație a fost impusă de ridicarea unei clădiri a Regiei Apelor Române-Filiala București.

Stratigrafia. În funcție de diferitele secțiuni, a putut fi constatat în general, pe lângă un strat de dărâmături, unul vegetal, altul ce aparține Evului mediu timpuriu, unul subțire hallstattian, și unul consistent Glina, ce atingea, în unele cazuri, 0,80 m grosime (în S. XI). Acesta la rândul lui, după culoarea pământului a fost împărțit în două nivele (Ia și Ib). Primul nivel este mai sărăcăcios în material arheologic și complexe, cel de-al doilea, care în S. VII și XI ajungea până la 0,50 m grosime, adăpostea un lot mult mai important de vestigii ale culturii Glina.

Complexe. Au fost descoperite bordeie, ultimul în 1994, locuințe de suprafață și gropi. Autorii cercetărilor mai vechi vorbesc și de posibila existență a două cuptoare în S. XI.

Materialul arheologic.

Piese litice. Au fost recuperate lame, așchii și nuclee de silex, cuțite curbe (*Krummesser*), dălțițe din piatră șlefuită.

Obiecte din lut ars (altele decât ceramica). S-au găsit fusaiole, greutateți, linguri, topoare.

Piese din os, corn și colți. Printre altele a fost descoperit un străpungător și ace din os.

Ceramica.

Pasta. După aprecierile primilor arheologi, care au investigat obiectivul arheologic în discuție, recipientele au fost lucrate din două categorii de pastă: grosieră și fină. Cercetările din 1994 ne dovedesc că, de fapt este vorba de trei categorii: grosieră, semigrosieră și fină.

Arderea. La București-*Ciurel*, în cazul vaselor din ceramică grosieră, putem vorbi de o ardere proastă. Anumite fragmente ale ceramicii ne arată că a avut loc și o ardere secundară. Nuanțele coloristice se înscriu între cărămiziu și brun-închis până la negru-cenușiu.

Forme. O parte din fragmentele ceramice au permis reconstituirea unor forme. Dintre acestea semnificative sunt vasele sac, oalele borcan, cele pântecoase cu două torți, străchinile, castroane, cănila, recipientele miniaturale, sitele. Notabilă este și prezența unui vas de tip *askos*.

Torți. Au fost identificate torți tubulare, în bandă lată, cu secțiune ovală sau aproape tringhiulară, tortițe, apucători false.

Decorul. Pe lângă găurile-butoni realizați dinspre interior spre exterior ce formează șiruri sub buze, trebuie amintite brăiele organice sau cele adosate,

alveolate sau crestate; crestele în zona de maximă rotunjire a vasului; bobیțele de linte; impresiunile realizate cu degetul.

Încadrare culturală. La București-*Ciurel* se poate aprecia că avem două momente: primul aparține fazei de început (Glina I), iar al doilea perioadei clasice (Glina II) a culturii.

Bibl.: Rosetti (1932) 13-14; Rosetti (1932a) 207-213; Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 15); Morintz (1959) 764-771; Păunescu (1970) 203; Negru-Schuster (1997).

LDM: MIAMB.

27. BUCUREȘTI-COTROCENI.

Pe malul drept al Dâmboviței, prin săpături arheologice, a fost investigată și o așezare a culturii Glina.

Bibl.: Mandache (1981) 290.

LDM: MIAMB.

28. BUCUREȘTI-DEALUL GROZĂVEȘTI.

Săpături arheologice, efectuate pe malul drept al Dâmboviței, au dus la cercetarea resturilor unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Panait (1969) 36.

LDM: MIAMB.

29. BUCUREȘTI-DEALUL MIHAI VODĂ (-*ARHIVELE STATULUI*), (fig. 52/1; 53/2).

Pe malul dreapt al Dâmboviței, săpături arheologice au permis descoperirea unei așezări Glina, care a fost atribuită de unii autori fazei Glina I, ipoteză contestată de alți specialiști (V. Leahu), și care a avut un strat gros de 0,10-0,15 m. Ceramică a fost de trei categorii: grosieră, fină și cu pleavă. S-au găsit și obiecte din lut ars.

Bibl.: Morintz, Cantacuzino (1954) 60 sqq.; Morintz-Rosetti (1959) 22.

LDM: MIAMB.

30. BUCUREȘTI-DEALUL PATRIARHIEI.

O așezare Glina a fost identificate prin periegeze pe malul drept al Dâmboviței.

Bibl.: Panait (1963a) 139-176.

LDM: MIAMB.

31. BUCUREȘTI-DEALUL PISCULUI.

Săpăturile arheologice, întreprinse pe malul drept al Dâmboviței, au dus la cercetarea urmelor unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22.

32. BUCUREȘTI-*DEALUL RADU VODĂ*.

Pe malul drept al Dâmboviței, prin săpături arheologice s-a descoperit și o așezare Glina.

Bibl.: Ionașcu, Zirra, Berciu, Tudor (1954) 135; Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 34).

LDM: ?

33. BUCUREȘTI-*DEALUL SPIRII*.

Culturii Glina i-a aparținut și așezarea găsită prin săpături arheologice pe malul din dreapta Dâmboviței.

Bibl.: Panait (1969) 33-34.

LDM: MIAMB.

34. BUCUREȘTI-*DUDEȘTI*; (fig. 16/2).

Obiectivul arheologic. Cu prilejul ridicării unui stâlp de înaltă tensiune s-a efectuat o săpătură de salvare.

Amplasamentul. Pe malul stâng al Dâmboviței, în vatra fostului sat Dudești, la aproximativ 5 km de satul Cățelu.

Stratigrafia. Sub solul vegetal se găsesc straturi cu materiale ce aparțin *La Tène*-ului și culturii Glina.

Complexele. Au fost descoperite două bordeie.

Materialul arheologic.

Piese litice. S-au recuperat câteva fragmente de lame din silex.

Obiecte de lut ars (altele decât ceramica). A fost găsită o fusaiolă fragmentară.

Ceramica.

Pasta. Compoziția pastei ne indică existența a două tipuri de ceramică: grosieră și fină.

Arderea. În multe cazuri incompletă. Apar nuanțe mergând de la roșu-cărămiziu sau galben-cărămiziu până la cenușiu și negru.

Forme. S-au găsit vase borcan cu profilul în S prelung, altele cu gâtul în formă de pâlnie, castroane, boluri, recipiente tronconice.

Torți. Sunt tubulare, în bandă lată sau tortițe în secțiune rectangulară.

Decorul. Ornamentul se compune din șirul de găuri-butoni realizați din interior spre exterior, impresiuni mici, succesive, practicate pe exteriorul vasului, brâul alveolar, buza alveolară.

Încadrare culturală. Așezarea aparține primei etape a perioadei clasice a culturii Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 23); Turcu (1976) 41-45.

LDM: MIAMB.

35. BUCUREȘTI-*FUNDENI* (1), (fig. 46/2-4; 47/1-3; 50/2; 53/1, 6; 54/1, 4).

Pe malul stâng al Colentinei, săpăturile arheologice au permis investigarea unei așezări a culturii Glina, unde, alături de ceramică s-au găsit și mai multe obiecte din lut ars.

Bibl.: Rosetti (1932) 10; Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 11).

LDM: ?

36. BUCUREȘTI-*FUNDENI* (2).

Culturii Glina (?), se pare, că îi aparține un mormânt de înhumatie descoperit pe malul lacului Fundeni.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22; Roman (1976c) 33, 35; Petrescu-Dîmbovița (1996) 195.

LDM: ? (inițial depozitat la IAB).

37. BUCUREȘTI-*GARA OBOR-ZIDURI ÎNTRE VII*.

Pe malul drept al Colentinei, prin săpături arheologice a fost cercetată o așezare a culturii Glina.

Bibl.: Rosetti (1972) 52.

LDM: ?

38. BUCUREȘTI-*GIULEȘTI (SECTORUL CRÂNGAȘI)*.

Săpăturile arheologice efectuate pe malul stâng al Dâmboviței au permis investigare urmelor unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Zirra, Tudor (1954) 33; Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 13).

LDM: MIAMB.

39. BUCUREȘTI-*GIULEȘTI SÂRBI*.

La cca 100 m est de ruinele Mănăstirii Chiajna, prin săpături arheologice, au fost descoperite resturile unei locuiri Glina.

Bibl.: Leahu (1963a) 245-255 și fig. 62.

LDM: MIAMB.

40. BUCUREȘTI-*GLINA*; (fig. 13/1-2; 38/2; 58/8; 60/5; 76/6; 94/1-4; 95/1-3; 96/1-4).

Obiectivul arheologic. Cercetările în *tell*-ul de la Glina au început în 1926, iar ultimele campanii s-au desfășurat în anii 1969-1970.

Amplasamentul. Pe terasa înaltă a râului Dâmbovița, între satele Glina și Bălăceanca. *Tell*-ul este astăzi parțial afectat de groapa de gunoi a Bucureștiului.

Stratigrafia. În cei aproximativ 4 m de depuneri arheologice primele cercetări au dus la descoperirea a trei straturi. Cel inferior a fost atribuit purtătorilor culturii neolitice Boian, cel mijlociu culturii Gumelnița și ultimul

locuirii din BT, culturii Glina. În partea superioară a depunerilor au mai fost găsite fragmente ceramice ale culturii Tei și ale civilizației getice. Investigațiile din anii 1969-1970 vor confirma această stratigrafie, aducând însă date noi, mai ales, în ceea ce privește elementele de fortificație din neolitic.

Stratul culturii Glina, gros de cca 0,50-0,80 m, a permis delimitarea a trei niveluri.

Complexe. Au fost descoperite locuințe de suprafață, de fapt simple colibe, unele dotate cu vetre de foc. Gropile și un cuptor întregesc imaginea privind complexele comunității Glina.

Materialul arheologic.

Piese litice. În toate campaniile s-au recuperat unelte și arme din silex și piatră șlefuită. Astfel, din piatră cioplită s-au găsit lame, răzuitoare, dălțițe, cuțițe curbe (*Krummesser*). Dintre piesele din piatră șlefuită notăm: diferitele tipuri de ciocane și topoare, rășnițele.

Obiecte din lut ars (altele decât ceramica). S-au găsit fusaiole și greutăți.

Piese din os, corn și colți. Piesele din această materie primă sunt mai rare, totuși, remarcăm unele ace și sule din os, plantatoarele și săpălile din corn de cerb.

Piese din metal. Din aramă au fost identificate un topor plat cu marginile ridicate, un cuțit și mai multe sule.

Ceramica. Reprezintă grosul materialului arheologic.

Pasta. Reципientele sunt lucrate din pasta grosieră, semigrosieră și fină. Evident, cel mai bine reprezentate sunt cele din prima categorie. Totuși, trebuie subliniat că și lotul din pastă fină este într-un procentaj mai mare în comparație cu descoperirile din alte așezări.

Arderea. Vasele din pastă fină sunt bine arse. La cele grosiere și semigrosiere arderea este proastă. Sunt urme și de ardere secundară. Spectrul coloristic este foarte larg, arderea jucând un rol important. Apar culori mergând de la brun-închis și cărămiziu sau cenușiu până la negru.

Forme. Dat fiind cantitatea impresionantă de ceramică s-au putut întregii mai multe forme, fără ca prin această să se pună în valoare o diversitate prea mare. Din pastă grosieră și semigrosieră sunt realizate mai ales recipientele de mari dimensiuni vasele sac, cele borcan, altele cu corpul bombat, cu două torți, gura trompetiformă sau pâlnie. Farfuriile, străchinile, castroanele, cămile, paharele, ceștile sunt lucrate mai ales din pastă fină.

Torți. Cele mai reprezentative sunt torțile late, în bandă, dar există și altele tubulare, în bandă îngustă, mosor neperforat, supraînălțate. Ele sunt prinse de buză, de gât, de pântecul vasului.

Decorul. Întâlnim, în special, șirul simplu sau dublu de găuri-butoni sub buză, creștăturile sau alveolele pe buză, brăul aplicat pe gât, sub buză, pe pântec.

S-au găsit și creste aplicate, impresiuni realizate cu degetul, cu un obiect bont sau cu trestia. Unele cioburi poartă urme de *Besenstrichverzierung*.

Încadrare culturală. Materialul arheologic, în special ceramica, ne dovedește că la Glina a locuit pentru început în BT o comunitate din prima fază (Glina I), ulterior, aici fiind o așezare a perioadei clasice.

Bibl.: Nestor (1933) 226-252; Petrescu-Dâmbovița (1944) 65-71; Petrescu-Dâmbovița (1974) 277-289; Păunescu (1970) 203-204; Comșa-Petrescu-Dâmbovița (1996) 193-194.

LDM: MIAMB; IAI.

41. BUCUREȘTI-LUNCA BÂRZEȘTI-PUNCTUL NR. 3; (fig. 15/1).

Obiectivul arheologic. Între anii 1988-1989 lucrările de amenajare a *Lacului Văcărești-București* au impus eliberarea de sarcină istorică a zonelor ce urmau a fi afectate.

Amplasare. Punctul ce adăpostea și materiale ale culturii Glina, era situat pe un bot al terasei înalte din dreapta Dâmboviței.

Stratigrafia. Stratul vegetal și cu materialul rezultat în urma unor demolări era urmat de un nivel negricios-castaniu, gros de 0,10-0,20 m, ce conținea sporadice fragmente ceramice, printre care și ale culturii Glina.

Complexe. Au fost investigate resturile unui bordei.

Materialul arheologic. Datorită caracterului cercetării, acestea sunt în cantitate redusă. S-a descoperit mai ales ceramică ce prezintă trei categorii de pastă: cu pleavă, arsă la negru și cu suprafața corodată; cu nisip cu granulația destul de mare; cu nisip și cioburi pisate. Cu mare greutate s-au putut reconstitui unele forme. Decorul este cel cu găuri-butoni, crestături pe buză și ornament în tehnica barbotinei neorganizată la exterior.

Încadrarea culturală. Așezarea a fost atribuită culturii Glina.

Bibl.: Sandu (1992a) 165.

LDM: MIAMB.

42. BUCUREȘTI-MANOLACHE.

Săpături arheologice, desfășurate pe malul stâng al Dâmboviței, au dus la găsirea unor sporadice urme ale unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Periegheză Paul Damian și Cristian Schuster (1991), ulterior săpături arheologice executate de Rodica Medinceanu (-Boroffka).

LDM: MNIR.

43. BUCUREȘTI-MILITARI CÂMPUL BOIA; (fig. 10/2; 29/4-6; 47/5-6; 49/3; 55/3; 56/2-3; 59/5; 86/2-3; 89/2, 6; 100/2, 4; 126/3-5).

Obiectivul arheologic. În 1978 au fost reluate săpăturile arheologice de aici începute în anii '60⁸. Ultima campanie s-a desfășurat în 1997, materialul recuperat fiind în studiu (informație M. Negru).

Amplasamentul. S-a cercetat zona spre marginea sudică, înaltă, a terasei din dreapta Dâmboviței.

Stratigrafia. Stratul Glina este gros de cca 0,40-0,50 m, dar nu se poate vorbi de mai multe niveluri. Deasupra acestui strat se găsesc unul vegetal și altul conținând material ceramic de sec. II-III e.n., care au fost puternic afectate⁹.

Complexele. În diferitele campanii arheologice au fost descoperite bordeie, dintre care unul avea o formă rectangulară cu colțurile rotunjite și dimensiunile de 2,50 x 1,80 m. Locuința nu prezenta amenajări interioare, dar adăpostea un material arheologic destul de bogat.

Alături de complexele menționate, a mai fost cercetată și o groapă cu conturul circular, căpăcuită cu chirpic provenit de la pereții unei locuințe. Se pare că groapa avea o funcție menajeră.

Materialul arheologic.

Piese litice. S-au găsit câteva așchii de silex.

Obiecte din lut ars (altele decât ceramica). Au fost descoperite mai multe fusaiole (plate, sferică) și greutateți piramidale.

Ceramica.

Pasta. După compoziția și calitatea pastei, există trei categorii de ceramică: grosieră, semifină și fină.

Arderea. În funcție de tipul de pastă, arderea este mai bună sau, la ceramica grosieră, foarte proastă. Ceramica grosieră prezintă un spectru coloristic de la roșu la cărămiziu sau de la cărămiziu la galben. Galbenă este ceramica semifină, iar neagră-cenușie este cea fină.

Forme. Vasul borcan cu profilul ce redă litera S, recipientele cu gâtul în formă de pânlie, cele cu pântecul rotunjit sau cele cu gâtul cilindric sunt proprii ceramicii grosiere. Cam aceleași forme au fost lucrate din pastă semifină, lor adăugându-li-se castroanele.

Torți. Acestea sunt în bandă lată și tubulare.

Din pastă fină s-au realizat cămile cu gâtul înalt și bolurile.

Decorul. Pe recipientele din ceramica primelor două categorii apar găurile-butoni, găurile succesive practicate pe exteriorul vasului, butonii pe gât sau sub buză, găurile-butoni făcuți din interior spre exterior și invers care se combină, buza crestată, pânțele crestat, buza alveolată. Ceramica fină nu este, în general, decorată.

Încadrare culturală. Pe baza analogiilor, așezarea de la București-Militari Câmpul Boja trebuie atribuită perioadei clasice a culturii.

Bibl.: Turcu (1980) 121-123; Turcu (1981) 226-235; Turcu (1992) 145-148.

LDM: MIAMB.

44. BUCUREȘTI-PANTELIMON (1)¹⁰.

Pe malul din stânga Colentinei, prin săpături arheologice, a fost găsită o așezare a culturii Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 19).

LDM: ?

45. BUCUREȘTI-PANTELIMON (2).

Investigațiile de suprafață, întreprinse pe malul din dreapta Colentinei, a dus la identificarea unei așezări Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 20).

LDM: ?

46. BUCUREȘTI-ROȘU; (fig. 12/3; 17/1; 31/4; 47/4; 54/5-6; 55/4; 56/1, 4-5; 57/2, 4-5, 7; 59/1-3; 60/3; 76/5; 88/2; 89/3-4; 92/2; 100/1, 5; 125/1, 4; 126/2; 129/2-3, 5-6; 140/2-7).

Obiectivul arheologic. S-au executat săpături de salvare, deoarece zona urma să fie afectată de lucrări de amenajare.

Amplasamentul. Malul drept al Dâmboviței. Promontoriul este apărat din trei părți - NE, E și SE - de apă.

Stratigrafia. Stratul vegetal a fost urmat de stratul Glina și apoi de un pământ brun-roșcat și galben-âlbicios

Complexele. Au fost cercetate două bordeie (notate groapa A și B), unul oval celălalt semioval și mai multe gropi menajere. Orientarea bordeielor era pe direcția nord-sud.

Gropile menajere erau aproximativ rotunde la gură, iar adâncimea lor varia între -0,50 -1,50 m.

Materialul arheologic.

Piese litice. În complexele și stratul arheologic de la București-Roșu au apărut lame, gratoare și nuclee de silex.

Obiectele de lut ars (altele decât ceramica). Categoria aceasta de material este tot atât de săracă precum precedentele. Au fost recuperate numai câteva fusaiole, greutatea de plasă și o lingură.

Piese de os, corn și colți. S-au găsit printre altele câteva ace de os.

Ceramica.

Pasta. Dacă în bordeiul A apar trei tipuri de ceramică: grosieră, semigrosieră și fină, în bordeiul B se pare că au existat numai două categorii: grosieră și fină. Unele recipiente aveau suprafața acoperită cu un strat gros de pastă, asemenea barbotinei.

Arderea. Ceramica fină este uniform arsă, iar cea semigrosieră și, mai ales, grosieră nu a beneficiat de o ardere completă. La ceramica grosieră din groapa A, spectrul coloristic merge de la roșu-cărămiziu sau cărămiziu-galben până la cenușiu. În parte, aceleași nuanțe se găsesc la recipiente din pastă grosieră din groapa B și semigrosieră din bordeiul A. Galbenul și negrul apar la ceramica fină.

Forme. Din ceramică grosieră au fost lucrate recipientele de dimensiuni mari și mijlocii: vasul borcan cu profilul în S prelung, altele cu pântecul globular și gâtul arcuit, străchinile și castroanele. Aceleași forme apar și la ceramica semi-grosieră, dar predomină castroanele. Vasul relativ mic, în formă de pâlnie, cănița sau recipientul tronconic aparțin ceramicii fine.

Torți. Diferitele forme de vase au fost prevăzute cu torți în bandă lată sau îngustă, tubulare, tortițe, apucători.

Decorul. Vasele au fost ornamentate cu proeminențe conice, șiruri de aplicații în relief, găuri-butoni în șir, alveole și creșteri pe buză, decor imprimat, brăul alveolar, proeminențe aplicate (cilindrice alveolate sau ascuțite), striuri cu măturica etc.

Încadrarea culturală. Autorii investigației cred că la Roșu trebuie să se vorbească de două momente de locuire ale purtătorilor culturii Glina. Ambele locuiri aparțin perioadei clasice

Bibl.: Constantiniu-Panait (1963a) 301-338; Păunescu (1970) 203.

LDM: MIAMB.

47. BUCUREȘTI-ROȘU PĂDURE.

La marginea dinspre București a pădurii Roșu, investigații de suprafață, au permis identificarea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Leahu (1963a) 179.

LDM: ?

48. BUCUREȘTI-STRĂULEȘTI.

Pe malul din dreapta râului Colentina, prin investigații de suprafață, s-a găsit o așezare Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti 1959, 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz.1).

LDM: ?

49. BUCUREȘTI-STRĂULEȘTI MĂICĂNEȘTI ¹¹.

Pe terasa ce înaintază în albia râului Colentina, sub forma unui platou înconjurat din trei părți de ape, săpături arheologice au permis cercetarea resturilor unei așezări Glina.

Bibl.: Constantiniu (1965) 141.

LDM: MIAMB.

50. BUCUREȘTI-ȘTRANDUL LIBERTĂȚII.

Investigații de suprafață, efectuate pe malul din dreapta Dâmboviței, au dus la descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 18).

LDM: ?

51. BUCUREȘTI-TEI; (fig. 60/1).

Pe malul drept al Colentinei, prin periegeze și sondaje s-au găsit urmele unei așezări Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 9).

LDM: ? (inițial depozitat la IAB).

52. BUCUREȘTI-TEI-PIPERA.

Pe malul stâng al Colentinei, investigații de suprafață vor duce la identificarea unei așezări a cultura Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 7).

LDM: ?

53. BUCUREȘTI-TEI-TOBOC.

Periegezele desfășurate pe malul din dreapta Colentinei, au permis localizarea unei așezări Glina.

Bibl.: Constantiniu-Panait (1963a) 330, n. 1.

LDM: ?

54. BUCUREȘTI-VĂCĂREȘTI.

Pe malul din dreapta Dâmboviței, săpăturile arheologice au dus la investigarea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22 și *Planul general al săpăturilor arheologice de la București* (poz. 39); Turcu (1992b) 202; Zănescu (1992) 369.

LDM: MIAMB.

55. BUFTEA-MĂNEȘTI (or. Buftea, jud. Ilfov)¹².

În dreapta Colentinei, săpăturile arheologice au dus la descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Ștefănescu (1992) 125; Zănescu (1992) 364.

LDM: MIAMB.

56. BURIAȘ (sat, com. Periș, jud. Ilfov)

Într-o zonă de formare a ramificațiilor adiacente ce alimentau odinioară cu apă valea Băltenilor, investigații de suprafață au permis identificarea unei așezări Glina.

Bibl.: Sandu (1992a) 290.

LDM: MIAMB.

57. BUTIMANU-BĂRBUCEANU (sat, com. Butimanu¹³, jud. Ilfov); (fig. 51/3).

Pe o terasă în apropierea Snagovului, printr-un mic sondaj, s-a investigat o așezare Glina. Se pare că de aici provine tiparul din lut ars.

Bibl.: Boroneanț, Boroneanț (1992) 100.

LDM: MIAMB.

58. BUTIMANU-*MOTOROI* (sat, com. Butimanu, jud. Ilfov).

Nu departe de valea Lunca, pe terasa Motoroi, un sondaj arheologic a dus la descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Boroneanț, Boroneanț (1992) 100.

LDM: MIAMB.

59. BUTIMANU-*FERMĂ* (sat, com. Butimanu, jud. Ilfov).

Periegeheze, desfășurate pe o terasă apropiată văilor afluenți ai Snagovului, au permis localizarea unei așezări Glina.

Bibl.: Boroneanț, Boroneanț (1992) 100.

LDM: MIAMB.

60. CĂMINEASCA-*MĂGURĂ* (com. Schitu, jud. Giurgiu); (fig. 9/1; 43/2; 48/5).

Obiectivul arheologic. Datorită unor lucrări de îmbunătățiri funciare a trebuit să fie cercetată și o măgură din care urma să se ia pământ.

Amplasare. Este înaltă de 6-7 m, de formă ovală, la cca 350 m sud de satul Cămineasca, despărțit de acesta de râul Călniștea. Au fost trasate, exact în partea cea mai înaltă, două suprafețe (notate SP 1-2)¹⁴, de 10 x 4 m. Orientarea acestora a fost V-E și au urmărit investigarea unei așezări Glina, ale cărei urme au putut fi observate la suprafață.

Stratigrafia. Imediat sub un sol vegetal (gros de 0,20 m) s-au găsit materiale Glina, fără, însă, a se putea vorbi de un strat bine constituit. Alături de vestigiile din Bronzul timpuriu s-au identificat și câteva fragmente ceramice aparținând civilizației getice.

Materialul arheologic.

Piese litice. S-au descoperit lame, fierăstraie și așchii de silex.

Obiecte din lut ars (altele decât ceramica)¹⁵. Au fost recuperate fusaiole plate, greuăți pentru plasa de pescuit aproximativ tronconice.

Ceramica. Toate fragmentele ceramice aparțin din punct de vedere al pastei categoriei *grosiere*. Se remarcă în special străchinile și farfuriile.

Încadrare cronologică. Așezarea sezonieră de la Cămineasca-*Măgură* trebuie atribuită perioadei clasice (Glina II) a culturii.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 30.

LDM: MJG.

61. CĂSCIOARELELE-*CĂTĂLUI* (sat, com. Căscioarele¹⁶, jud. Călărași); (fig. 5; 16/1; 55/5; 85/3-5; 86/1; 88/1, 3, 5-6; 89/7; 90/1, 3; 91/3; 123/5; 125/5; 127/5).

Obiectivul arheologic. În zona lacului Cătălui s-au desfășurat ample lucrări de îmbunătățiri funciare, care vizau introducerea unor terenuri în circuitul agricol.

Amplasamentul. Punctul de interes arheologic se găsește pe versantul sudic al malului lacului, pe terasa cea mai înaltă.

Stratigrafia. Intervenția utilajelor a distrus partea superioară a terenului investigat. Totuși, s-a putut observa că sub stratul vegetal a existat nivelul din BT. Autorul investigației, D.B. Nanu, nu vorbește de alte straturi arheologice. Nivelul Glina ajungea în unele locuri până la 0,45 m adâncime.

Complexele. Au fost descoperite două locuințe de suprafață (notate L 1-2) și o zonă cu aglomerare de material arheologic, care adăpostea și un mormânt.

Materialul arheologic.

Piese litice. mici așchii.

Piese din os, corn și dinți. Au fost găsite două împungătoare.

Ceramica.

Pasta. S-a recuperat ceramică realizată din pastă de trei categorii: grosieră, semigrosieră și fină.

Arderea. Este neuniformă la ceramica grosieră și semigrosieră și bună la cea fină. Registrul coloristic este diversificat. Apar nuanțele de brun-închis și cărămiziu și merg până la cenușiu și negru. Unele fragmente de ceramică fină sunt galbene.

Forme. Se remarcă recipientele borcan, cele cu gâtul în formă de pâlnie, castroanele și străchinile, cămile, strecurătorile.

Torșile. Au apărut torșile în bandă lată, rotunjite și ovale în secțiune, urechiușele subțiri lățite, apucătorile.

Decorul. Majoritar este șirul de găuri-butoni, realizate prin împingere din interior spre exterior, ce se găsește sub buză, brăurile crestate sau alveolate, crestăturile și alveolele pe buză, cerculețele imprimate cu trestia, crestăturile în șir vertical, plasate sub buză și pe pânțele.

Încadrare culturală. Perioada clasică a culturii Glina.

Bibl.: Nanu (1989) 37-54; Perianu, Udrescu (1989) 55-63.

LDM: MJC.

62. CĂSCIOARELE-MĂNĂȘTIREA CĂTĂLUI (sat, com. Căscioarele, jud. Călărași); (fig. 5; 12/1; 55/1; 84/1-3, 5-11; 86/4; 88/4; 89/5; 100/3; 127/1, 3; 128/6).

Obiectivul arheologic. Începând din anul 1965 și până în 1977 s-au efectuat investigații arheologice pe teritoriul comunei Căscioarele.

Amplasamentul. Zona cu vestigii din Bronzul timpuriu, cultura Glina, este amplasată pe terasa vestică a văii pârâului Cătălui. Ele se concentrează mai ales pe panta estică, într-un perimetru nu departe de fostele lacuri Nichitina și Greaca, care erau alimentate cu apă și de Dunăre.

Stratigrafia. Datorită faptului că aria de interes arheologic are o întindere de cca 2 ha, nu se poate vorbi de o stratigrafie unitară. Se pare că locuirea din BT se întinde, cu densitate diferită, pe toată terasa.

Complexe. Culturii Glina îi aparțin două locuințe de suprafață (puțin "îngropate" - 0,20 m) și două gropi menajere. A mai fost cercetată o locuință de suprafață puternic afectată, care avea o podea din lut bătătorit, și care a fost atribuită unui orizont numit al *ceramicii striate* (*Strichverzierte Keramik*).

Materialul arheologic.

Piese litice. Acest tip de piese este rar. Amintim aici răzuitoare și așchii de silex.

Ceramica.

Pasta. Recipientele sunt lucrate din două tipuri de pastă: grosieră și fină.

Arderea. La ceramica grosieră arderea este neuniformă, pe când cea fină a beneficiat de o ardere bună. Spectrul coloristic este larg mergând de la cărămiziu-cenușiu la negru-cenușiu. La ceramica fină predomină culoarea brun-cenușie.

Forme. Au putut fi reconstituite forme de amfore, de vase globulare cu gura largă și buza evazată, recipiente de tip borcan cu profil de S prelung, cana, vasul cu gura în formă de pâlnie, castronul.

Torți. S-au identificat torțile tubulare, altele în bandă lată, apucătorile orizontale și dreptunghiulare.

Decorul. Mai ales la ceramica grosieră apar șirul de găuri-butoni sub buză, impresiunile alveolare pe umăr, impresiunile făcute cu degetul, butonii proeminenți, brăul alveolar.

Încadrare culturală. Vestigiile din BT descoperite la Căscioarele-Mănăstirea Cătălui aparțin primei etape (Glina II) a perioadei clasice a culturii Glina.

Inventarul ceramic găsit în locuința de suprafață aflată pe prima terasă de lângă lacul Cătălui, este deosebit de sărac. A fost descoperit un castron păstrat fragmentar, a cărui pastă conține nisip și pietriș, culoarea lui fiind cărămizie cu pete negre-cenușii la exterior și cenușiu-cărămiziu în interior.

Datorită decorului de pe aproape întreaga suprafață a corpul său realizat cu pieptănul sub forma unor grupaje de linii mici paralele, acest recipient a fost atribuit unui orizont de *Strichverzierte Keramik*, care își găsește locul cronologic undeva între cultura Glina și cultura Tei. Puținătatea materialului ceramic, cât și analogiile care se pot stabili între acesta și altele din aria culturii Glina, ne îndeamnă a crede că avem de-a face tot cu un adăpost Glina, care este posibil să fi aparținut unei alte comunități decât cea care a ridicat celelalte locuințe.

Bibl.: Cantacuzino-Trohani (1979) 262, 264.

LDM: MNIR.

63. CETĂȚENII DIN DEAL-CORNUL MALULUI (sat Cetățeni, com. Cetățeni¹⁷, jud. Argeș); (fig. 23/1; 24; 25; 26; 144).

În satul Cetățeni s-au desfășurat mai multe campanii arheologice (în anul 1931: I. Andrieșescu; 1958: S. Mörintz; 1960: D.V. Rosetti și S. Morintz). Punctul de interes pentru BT este situat în zona numită *Cornul Malului*.

Săpăturile întreprinse de I. Andrieșescu în 1931 au permis identificarea a cinci morminte în cistă. Orientarea acestora era pe axa N-S. Inventarul acestor cutii din plăci de gresie era sărac. Semnificative sunt descoperirile din M. 3/1931, care aparținut unei persoane de sex feminin și care cuprindea și o brățară și un inel de bronz.

În 1960 au fost cercetate trei morminte de înhumăție în cistă. Primul mormânt a fost afectat de intervenții ulterioare. Totuși, s-a putut constata că defunctul a fost depus într-o cutie dreptunghiulară.

La 1,50 m vest de M. 1, s-a găsit o a doua cistă cu orientarea SSV-NNE, identică primului mormânt. Inventarul recuperat se compunea din câteva bucăți de oase umane și fragmente ceramice.

Tot orientat SSV-NNE era și M. 3, care era tot o cistă a cărei latură SSV lipsea. Mormântul era, de asemenea, de înhumăție, căci s-au putut identifica în interiorul lui câteva bucăți de oase omenești.

Au existat probabil mai multe morminte care au fost distruse în 1924 de alunecările de teren din perimetrul anunțat.

Mormintele au fost atribuite BT.

Bibl.: Andrieșescu (1931); Morintz (1961); Rosetti (1975) 275-284. Vezi la noi *Anexele 1 și 2*.

LDM: IAB.

64. CETĂȚENII DIN DEAL-*LA CRUCE* (sat, Cetățeni, com. Cetățeni, jud. Argeș); (fig. 23/2; 40/1-2).

Cu prilejul unor săpături făcute în anul 1930, cetățeanul Iosif Hoinaru a dat, în punctul *La Cruce*, peste unele vestigii arheologice, anume un mormânt în cistă de piatră. Investigațiile ulterioare vor releva existența mai multor monumente funerare de același tip, care au fost atribuite de specialiști descoperirilor BT din zonă. Inventarul lor se compunea și din piese din metal.

Bibl.: Andrieșescu (1931); Morintz (1961); Rosetti (1975) 275-284. Vezi la noi *Anexele 1 și 2*.

LDM: ? (o parte din material a fost inițial depozitat la MIC).

65. CHIRNOGI-*GRĂDIȘTEA FĂUREI-PE INSULĂ* (sat, com. Chirnogi¹⁸, jud. Călărași); (fig. 37/2).

Pe o insulă a lacului Mostiștea, în dreptul satelor Făurei și Chirnogi, investigații de suprafață au dus la descoperirea unei necropole (?) ce poate fi atribuită BT (cultura Glina ?). A fost recuperat un topor din metal.

Bibl.: Șerbănescu, Trohani (1975) 531 și fig. 2/7; Șerbănescu, Trohani (1978) 26-27.

LDM: MIO.

66. COCIOC (1) (sat, com. Periș, jud. Ilfov).

Culturii Glina îi aparține o așezare găsită, prin cercetări de teren, pe o terasă joasă de pe malul drept al râului Vlășia.

Bibl.: Sandu (1992a), 301.

LDM: MIAMB.

67. COCIOC (2) (sat, com. Periș, jud. Ilfov.)

Pe ambele maluri ale râului Vlășiei a fost identificată în urma unei periegeze o așezare Glina.

Bibl.: Sandu (1992) 301.

LDM: MIAMB.

68. COPACIU (sat, com. Ghimpați¹⁹, jud. Giurgiu.)

Aproape de șoseaua Ghimpați-Alexandria, pe terasa de pe malul drept al râului Glavacioc, investigații de suprafață, au dus la descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42.

LDM: MȘGLV.

69. CORBEANCA (1) (sat, com. Vânătorii Mici, jud. Giurgiu)

La vest de sat, pe un deal din dreapta Neajlovului, investigații de suprafață au permis identificarea unei așezări Glina (fig. 18/2).

Bibl.: Trohani, Oancea (1976) 21.

LDM: MNIR.

70. CORBEANCA (2) (sat, com. Vânătorii Mici, jud. Giurgiu).

O altă așezare a cultura Glina a fost localizată la nord-vest de *tell*-ul gumelnițean dintre satele Corbeanca și Vânătorii Mici, pe dreapta Neajlovului (fig. 18/2).

Bibl.: Trohani, Oancea (1976) 21.

LDM: MNIR.

71. COSTEȘTII DIN VALE-MĂGURĂ (sat, com. Costeștii din Vale, jud. Dâmbovița).

Așezare atribuită finalului BT (? , n.n.), aflată pe un bot al terasei drepte a râului Sabar.

Bibl.: Chicideanu (1980) 128.

LDM: MJD; IAB.

72. COȘERENI (sat, com. Coșereni²⁰, jud. Ialomița).

Pe malul din dreapta Ialomiței, prin săpături arheologice, au fost găsite materiale ce aparțin primei etape a BT din Muntenia. Acestea își găsesc, însă, corespondențe și la București-Căfeleu Nou (2), vestigiile Foltești II²¹.

Bibl.: Nestor, Zaharia (1968) fig. 6; Morintz, Roman (1968) fig. 46; Roman (1986) 30; Zaharia (1994) 364-365.

LDM: IAB.

73. CRIVĂȚ (sat, or. Budești²², jud. Călărași); (fig. 30/4-5; 31/3; 37/1; 38/1, 3; 60/4; 122/1-6).

Obiectivul arheologic. După periegezele din anul 1962, începând din 1965 s-au desfășurat mai multe campanii arheologice la Crivăț.

Amplasamentul. Punctul de interes arheologic se găsește în locul numit *La Izlaz*, situat pe Valea Gentei. Aceasta înconjoară promontoriul pe trei laturi cu pante abrupte. Nu departe se afla lacul Bodoc, iar spre nord-est curge Argeșul.

Stratigrafia. Solul vegetal, răscolit de lucrările agricole, a adăpostit ceramică getică, hallstattiană și ale culturii Tei IV și V. Depunerile din BT, cultura Glina, atingeau grosimea maximă de 0,60 m. Ele au fost urmate de pământul viu. În partea inferioară a locuirii Glina s-au găsit și câteva fragmente ceramice Boian.

Stratul Glina era compus din trei nivele (nu pe toată suprafața cercetată).

S-a descoperit și un șanț de apărare situat la cca 90 m de la botul promontoriului. Șanțul, orientat est-vest nu a fost prevăzut cu val de pământ și era de forma literei U.

Complex. În nivelul III au fost cercetate locuințe de suprafață, iar în nivelele II și I bordeie. Primele aveau podine de lut galben, groase până la 0,025-0,030 m și unele prevăzute cu vetre de foc (L 1).

Materialul arheologic.

Piese litice. Printre materialele arheologice recuperate, ne referim mai ales la cele din campaniile finale, au fost și câteva lame de silex și așchii.

Obiecte din lut ars. S-au găsit roțițe și lăzi de car miniatural, un topor cu un tăiș lățit în ambele părți și o lingură.

Piese din os, corn și dinți: două ace fragmentare din os.

Piese de metal. Întâmplător au fost descoperite un pumnal de bronz, de formă triunghiulară, cu nervură mediană lată și patru nituri, două topoare, unul de bronz cu un tăiș și un altul, probabil plat, din cupru, cu marginile ușor ridicate.

Ceramica.

Pasta. S-a recuperat ceramică din pastă grosieră și fină. Prima are mai multe "specii caracteristice", cu amestec de pietricele, calcar sau scoici pisate. Cea de-a doua are în compoziție nisip fin.

Arderea. În cazul ceramicii fine, ea este uniform făcută. În schimb, ceramica grosieră este arsă insuficient și de multe ori neuniform. Culoarea cenușie și negru-cenușiu, cenușiu-portocaliu sau roșcată predomină la ceramica fină.

Forme. Ceramica grosieră se întâlnește, mai ales, la vasele sac, borcane, cele globulare cu buza în formă de pâlnie, străchinile, castroanele, farfuriile. Strachina deschisă cu buza răsfrântă în afară, cana, vasele bitronconice, străchinile și castroanele sunt formele ce se regăsesc în cadrul ceramicii fine.

Torți. Vasele din ceramică fină au torți ce pornesc din buză și ajung până pe umărul recipientelor. Torțile tubulare, în bandă lată, diferite în secțiune, mosoarele

neperforate se găsesc la vasele din pastă grosieră.

Decorul. Majoritatea recipientelor ceramicii grosiere sunt ornamentate cu găuri-butoni, reliefuri crestate, adâncituri făcute mai des spre baza gâtului vasului, crestături și alveole pe buză, imprimări cu șnurul răsucit. Ceramica fină este rar decorată; unele vase au pe umăr un ornament în relief organic în formă de potcoavă, obținut direct când a fost modelat recipientul.

Încadrare culturală. Autorul cercetării din anul 1965 consideră că stratul culturii Glina corespunde la trei faze cultural-cronologice. Totuși, analiza ceramicii ne dovedește că toate nivelele aparțin primei etape (Glina II) a perioadei clasice a culturii Glina.

Bibl.: Berciu (1964) 269-280; Berciu (1966) 529-535; Păunescu (1970) 204.
LDM: MNIR; IAB; IRT.

74. CRIVINA (sat, or. Bolintin Vale, jud. Giurgiu).

Pe malul stâng al râului Sabar, într-un șanț de aducțiune, au fost surprinse urmele unei așezări Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 41.

LDM: MJG.

75. DOMNEȘTI-CONAC (sat, com. Domnești²³, jud. Ilfov).

Culturii Glina îi aparține așezarea de pe malul din dreapta Sabarului.

Bibl.: Zănescu (1992) 370.

LDM: MIAMB.

76. DRĂGĂNESCU (sat, or. Mihăilești, jud. Giurgiu).

Pe un mamelon, situat pe malul drept al Argeșului, a fost surprinsă o așezare Glina.

Bibl.: Periegeză Cristian Schuster (1990).

LDM: MJG.

77. FLOREȘTI-STAȚIA DE POMPARE (sat, com. Florești-Stoenști²⁴, jud. Giurgiu); (fig. 48/3).

O altă așezare a culturii Glina a fost găsită printr-o cercetare de suprafață pe malul stâng al râului Sabar.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42; Schuster (1996) 12.

LDM: MJG.

78. FRUMUȘANI (1) (sat, com. Frumușani²⁵, jud. Călărași).

În vatra satului, pe malul stâng al Călnăului, la nord de pod, a fost identificată o așezare Glina.

Bibl.: Periegeză Cristian Schuster (1990).

LDM: CȘGF.

79. FRUMUȘANI (2) (sat, com. Frumușani, jud. Călărași).

Pe malul drept al Dâmboviței a fost găsită ceramică Glina.

Bibl.: Periegheză Cristian Schuster (1990).

LDM: CȘGF.

80. GHERMĂNEȘTI (sat, com. Snagov, jud. Ilfov).

Pe malul drept al râului Vlăsia, pe un bot de terasă, investigații de teren au permis identificarea unei așezări Glina (?).

Bibl.: Sandu (1992a) 308.

LDM: MIAMB.

81. GHIMPAȚI (sat, com. Ghimpați, jud. Giurgiu).

Cercetări de suprafață efectuate pe terasa înaltă, din dreapta punctului de joncțiune a râurilor Glavacioc și Milcovăț au avut ca rezultat descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42.

LDM: MȘGG.

82. GLAVACIOC-MĂNĂSTIREA (1) (sat, com. Ștefan cel Mare, jud. Argeș).

Pe o înălțime apărută natural de pe malul stâng al Glavaciocului, a fost găsită printr-o perigheză o așezare Glina.

Bibl.: Trohani, Oancea (1981) 240.

LDM: MNIR.

83. GLAVACIOC-MĂNĂSTIREA (2) (sat, com. Ștefan cel Mare, jud. Argeș).

La sud de Mănăstirea Glavacioc, pe terasa din dreapta Glavaciocului, au fost identificate materiale Glina.

Bibl.: Trohani, Oancea (1981) 240.

LDM: MNIR.

84. GORGOTA-LA CAZAN (sat, com. suburbană Răzvad, mun. Târgoviște).

A fost investigată o movilă funerară (diam. 12,50-13 m; înălțimea 1,45-1,60 m) ce a adăpostit trei morminte, unul dublu și două individuale, amplasate la est, respectiv nord, de primul. Acesta din urmă era situat în partea centrală a tumulului, fiind realizat dintr-o cistă din piatră, în care a fost depus defunctul în poziție chircită. Inventarul era compus dintr-un șirag de mărgelă din caolină, aflat la gâtul înhumatului, și o cană fragmentară ce are corespondențe în mediul Glina.

Autorul cercetării, Tiberiu Muscă, vorbește și de un atelier de cioplire a silex-ului, care este datat în BT. Iar cu privire la înmormântări se consideră că ele încep la nivelul fazei Coțofeni IIIc.

Bibl.: Muscă (1996) 52-53. Mulțumim pe această cale și pentru alte informații pe care ni le-a oferit domnul Tiberiu Muscă.

LDM: MJD.

85. GORNENI (sat, com. Iepurești, jud. Giurgiu).

Pe malul stâng al Ilfovăfului se găsește o așezare Glina.

Bibl.: Periegeză Cristian Schuster (1989).

LDM: MSGLV.

86. GREACA (1) (sat, com. Greaca²⁶, jud. Giurgiu); (fig. 5).

Pe terasa fostului lac Greaca²⁷, săpăturile arheologice au dus la cercetarea resturilor unei probabile locuiri Glina

Bibl.: Schuster, Popa (1995), 31.

LDM: MJG.

87. GREACA-I.C.H.V. (sat, com. Greaca, jud. Giurgiu).

Pe un bot de deal, la aproximativ 250 m est de construcțiile I.C.H.V. s-a descoperit și ceramică Glina.

Bibl.: Morintz-Ionescu (1968) 119.

LDM: MIO.

88. GRECI (sat, com. Grădiștea²⁸, jud. Ilfov); (fig. 12/2; 19/1-2; 55/2; 57/1, 3, 6, 8-9; 58/4; 73/5; 84/4; 85/1-2; 86/5-6; 87/1-7; 89/1; 90/2; 91/1-2, 4-5; 92/5; 93/1-5; 99/2; 117/2, 4; 121/3; 123/2-3; 124/1; 125/2-3; 126/6-8; 127/4; 128/1-5, 7-10; 129/4; 133/1-3, 5).

Obiectivul arheologic. După investigații de suprafață, începând anul 1971 s-au întreprins săpături, care s-au desfășurat în mai multe campanii.

Amplasamentul. Așezarea se află la cca 300 m nord de fostul sat Greci, pe malul sudic al lacului Căldărușani, pe un bot de deal orientat prin axul său lung pe direcția NE-SV și înconjurat din trei părți de apă.

Stratigrafia. Solul vegetal este urmat de straturi sau complexe din perioada La Tène, culturile Tei și Glina, și pământul viu, steril arheologic.

Complexe. S-au descoperit mai multe locuințe de suprafață, una dintre ele având și o vatră de foc în interior. Perimetrul real al adăposturilor nu s-a putut stabili.

Alături de locuințe s-au cercetat și unele gropi menajere. Cea mai mare dintre ele avea dimensiunile de 2,10 x 1,80 m și ne întrebăm dacă nu cumva este vorba de un (semi)bordei.

Materialul arheologic.

Piese litice. S-au descoperit numai lame de silex și un nucleu epuizat.

Obiecte de lut ars (altele decât ceramica). În diferitele campanii s-au găsit fusaiole plate și discoidale, o roțiță de car miniatural.

Piese din os, corn și colți. S-au descoperit numai câteva împungătoare de diferite dimensiuni.

Ceramica.

Pasta. Recipientele erau lucrate din pastă aparținând după compoziție la trei categorii: grosieră, semifină și fină.

Arderea. La prima categorie arderea este de calitate inferioară. Celelalte două categorii au beneficiat de o ardere bună. Au fost recuperate fragmente și vase întregi, care prezintă o gamă coloristică de la cărămiziu, cărămiziu-deschis sau castaniu la cenușiu, portocaliu sau negru.

Forme. Au putut fi reconstituite următoarele forme: vasul borcan cu un profil de S prelung, vasul sac, recipientul globular cu două torți și cu gâtul arcuit în afară, străchini, castroane, căni și pahare.

Torți. Acestea sunt tubulare, în formă de mosor neperforat, în bandă lată sau de diferite forme în secțiune, apucători.

Decorul. Găurile-butoni, șirul de găuri-butoni se găsesc mai ales sub buză. Aceasta este crestată sau alveolată. Mai apar creștăturile, impresiunile făcute cu unghia, brâie simple sau alveolate și mici butoni adosați.

Încadrarea culturală. Așezarea de la Greci aparține perioadei clasice, posibil primei ei etape, a culturii Glina.

Bibl.: Ulanici-Trohani (1975) 77-100; Ulanici (1978) 81-83; Ulanici (1979) 9-26.

LDM: MNIR.

89. LETCA NOUĂ (sat, com. Letca Nouă, jud. Giurgiu).

Așezarea Glina era amplasată pe malul drept al râului Milcovăț.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42.

LDM: MȘGLV.

90. LETCA VECHE-LA GRĂDINĂ (sat, com. Letca Nouă, jud. Giurgiu).

Pe malul drept înalt al râului Glavacioc, în urma unei periegeze a fost identificată o așezare Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42.

LDM: MȘGLV.

91. LETCA VECHE-LA PĂDURE (sat, com. Letca Nouă, jud. Giurgiu); (fig. 48/6).

O altă așezare a culturii Glina a fost sesizată pe terasa joasă a malului stâng al râului Glavacioc.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42.

LDM: MȘGLV.

92. LIPIA (1) (sat, com. Gruiu²⁹, jud. Ilfov).

Pe un bot de terasă din dreapta Cociovaliștei, investigații de suprafață au dus la găsirea urmelor unei așezări Glina.

Bibl.: Sandu (1992a) 316.

LDM: MIAMB.

93. LIPIA-LA *POD II* (sat, com. Gruiu, jud. Ilfov).

În punctul unde Cociovaliștea se varsă în lacul Căldărușani, pe malul drept, investigații de suprafață au permis localizarea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Sandu (1992a) 316-317.

LDM: MIAMB.

94. LIPIA-*STAȚIA METEO* (sat, com. Gruiu) (jud. Ilfov).

Pe malul drept al lacului Căldărușani s-au găsit materiale din BT (cultura Glina?).

Bibl.: Sandu (1992a) 318.

LDM: MIAMB.

95. MALU CU FLORI-LA *PÂRLITURĂ* (sat, com. Malu cu Flori, jud. Dâmbovița); (fig. 33/2; 39/1; 79/2; 145/2).

În urma unor cercetări de suprafață efectuate de Dinu V. Rosetti și Sebastian Morintz, s-a confirmat existența unor urme arheologice.

Vestigiile de interes arheologic au fost descoperite în punctul *La Pârlitură*, în livada cetățeanului Ionel Blidaru, nu departe de râul Dâmbovița.

În locul respectiv a existat un mormânt în cistă, identic cu cel de înhumare de la Apa Sărată. Din inventar au făcut parte două vase și, probabil, un pumnal de bronz. Lângă morminte s-a găsit un fragment dintr-un topor din piatră. Dată fiind configurația terenului nu se știe dacă mormântul a fost plan sau sub tumul.

Atribuite BT din zona Dâmboviței Superioare.

Bibl.: Morintz (1961); Vezi la noi *Anexa 1*.

LDM: ? (inițial au fost depozitate la IAB).

96. MĂGURENI (sat, com. Sărulești, jud. Călărași).

Pe terasa înaltă de pe malul stâng al Mostiștei, investigații de suprafață au permis identificarea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Șerbănescu, Trohani (1978) 34.

LDM: MIO.

97. MIHĂILEȘTI-*TUFA* (sat, or. Mihăilești, jud. Giurgiu); (fig. 8/2; 29/2-3; 32/3, 5-7; 41/5-7; 43/2; 44/1; 45/1-3; 48/7; 73/1-2, 4; 83/1-3; 97/2; 98/1-6; 103/2-3, 6; 119/3; 120/3, 5-6; 130/1-3, 5, 7; 131/1-3, 6; 135/2; 136/4-5; 139/4-5; 141/2, 5-8, 11; 142/3, 3-7, 10).

Obiectivul arheologic. În anul 1987, un colectiv format din Vasile Barbu, Viorica Enăchiuc și Cristian Schuster a trasat, la 400 m sud de biserica fostului sat Tufa, astăzi un cartier al orașului Mihăilești, opt secțiuni, notate S 1-8, și mai multe case, cercetând astfel o suprafață de cca 350 m². Scopul principal a fost investigarea așezării culturii Glina.

Amplasamentul. Punctul de interes arheologic era situat pe terasa înaltă, din dreapta râului Argeș, aflându-se la 300 m nord de digul lacului de acumulare Cornetu-Mihăilești, și la 60 m est de șoseaua București-Mihăilești.

Stratigrafia. Sub stratul vegetal (gros de cca 0,20-0,35 m) au fost surprinse printre altele zidurile unei construcții medieval-târzii (secolul al XVIII-lea), iar între -0,40/0,45 și -0,60 m un strat omogen, care adăpostea și ceramică getică, hallstatiană (cultura Basarabi)³⁰ și Tei III. Nu se poate vorbi de nivele de locuire bine definite, ci numai de un material sporadic.

Stratul Glina, surprins masiv în perimetrul secțiunilor 1-6, are o grosime de 0,60-0,70 m (între -0,60 -1,25 m adâncime). Pământul viu, galben-lutos, urmează imediat sub el.

Complexe. Au fost descoperite patru locuințe de suprafață (notate L 1-4), sesizate prin aglomerări de chirpic cu urme de nuiete și pari și cenușă. Fără a putea preciza cu exactitate dimensiunile construcțiilor respective, menționăm că ele se înscriu între 2,10/3,06 x 3,06/4,81 m. Forma locuințelor se pare că a fost rectangulară, eventual cu colțurile rotunjite.

În afară de locuințe, au fost cercetate și cinci gropi menajere, al căror inventar era compus din multă cenușă, oase de animale, chirpic, ceramică fragmentară și, mai rar, piese litice. Toate gropile sunt în formă de sac, cu mărimi cuprinse între 0,54/0,72 m diametrul bazei, 0,42/0,58 m diametrul gurii și 0,75/1,09 m adâncime.

Inventarul locuințelor era relativ sărac. Nu au putut fi sesizate podini din lut sau alte amenajări speciale, în afara unui singur caz, unde, în interiorul unei locuințe s-a găsit o vatră de foc.

Materialul arheologic.

Piese litice. Cantitativ și calitativ au fost deosebit de sărace. Putem remarca gratoare pe lamă de silex, gratoare pe bot de lamă cu dublă nervură mediană, lamă cu *encoche*, lamă obsidiană, lame, așchii de lamă etc.

Obiecte din lut ars (altele decât ceramica). Au fost recuperate mai multe fu-saiole, o lingură și o greutate de la plasa de pescuit, în formă de trunchi de piramidă.

Piese din os, corn și colți. Din cantitatea însemnată de resturi osteologice, singura piesă care prezintă urme de prelucrare a fost un ac, ce se păstra fragmentar. A mai fost găsit un colț de mistreț, cu rădăcina perforată, folosit probabil ca amuletă.

Ceramica. Această categorie de material arheologic reprezintă cca 90% din întregul lot.

Pasta. După calitatea pastei ea se împarte în trei categorii: - *grosieră* ce are în componență mult nisip și pietriș mărunț, particule de calcar și uneori și ciobori pisate; - *semigrosieră*, cu mult nisip mărunț, particule de calcar și cioburi pisate; - *fină*, cu nisip fin, pe ambele fețe netezite cu angoba de aceeași culoare, în care este prezentă mica.

La Mihăilești-*Tufă*, cca 75% din toată ceramica este reprezentată de cea grosieră, urmată cu 22% de cea semigrosieră și numai cu 3% de cea fină.

Arderea și culoarea ceramicii. Arderea este neuniformă, insuficientă, recipientele din pastă grosieră și semigrosieră fiind din această cauză destul de fragile. Pe multe din fragmente s-a putut observa urme de ardere secundară.

Vasele din ceramică grosieră aveau nisip abundent chiar la suprafață, care nu a putut fi acoperit sau măcar estompat prin acoperire cu angoba de uniformizare. Culoarea lor era cărămizie, cărămizie-închis sau cărămizie-deschis, cenușie sau cenușie-închis, mai ales în interior; diferențele de culoare sunt provocate de intensitatea arderii în "cuptor" sau de arderea secundară. În ceea ce privește ceramica semigrosieră, aceasta are în cele mai multe cazuri pe suprafața exterioară mult nisip. Netezirea, pe ambele fețe, este făcută cu un slip de aceeași culoare, care însă nu acoperă asperitățile provocate de granulele de nisip. De asemenea, mica, prin particule foarte mici, apare pe ambele fețe ale vasului. Culoarea prezintă o gamă cuprinsă între brun-cărămiziu și brun-închis, cu nuanțe spre cenușiu și cenușiu-închis.

Ceramica fină, de culoare cenușiu-închis, brun sau chiar neagră, prezintă uneori un fel de luciu.

Forme. Dintre formele primelor două categorii remarcăm: - vasele în formă de sac, cu pereții ușor curbați și gura în formă de pâlnie sau cu corpul globular și gura ușor evazată; - vasele borcan cu gura dreaptă sau ușor evazată; - străchinile și castroanele de diferite dimensiuni, cu fundul plat sau puțin detașat de corp, buza dreaptă sau ușor evazată, ori altele asemănătoare bolurilor sau mult evazate și cu buza ușor arcuită spre interior; - pahare globulare.

Ceramica fină se compune, mai ales, din: - căni cu corpul globular, fundul plat sau ușor concav, gâtul în formă de pâlnie, buza dreaptă sau ușor evazată, cu una sau două torți; - castroanele și străchinile cu fundul plat, uneori reliefat față de corp, având în unele cazuri două torți; - vasele miniaturale, globulare cu gura în formă de pâlnie sau cu gura cilindrică, ori străchini cu fundul reliefat, ușor concav, cu pereții oblici și farfurioare simple.

Torți. Acestea sunt mai ales late, în bandă, în secțiune ovale, triunghiulare sau aproape dreptunghiulare. Ele se găsesc imediat sub buză, fiind dispuse simetric, câte două sau patru (într-un singur caz, șase), fac legătura între spațiul de dedesubtul buzei și zona de maximă rotunjire a recipientului sau se află numai în perimetrul menționat anterior. Câteodată, torțile sunt înlocuite de apucători, unele prevăzute cu găuri verticale pentru a putea fi "traversate" de sfori, sau de simpli butoni adosați.

Decorul. Acesta se constituie, după tipul vasului și categoria de ceramică, din creștături sau alveole pe buză, sub aceasta din urmă brăuri de găuri-butoni, uneori numai segmente de trei-patru găuri-butoni, practicați în 99% din cazuri

prin presare dinspre interior spre exterior. Câteodată, șirul de găuri-butoni este însoțit de un brâu simplu alveolat. În zona de incidență dintre corp și gât au fost observate unele apucători semiovale, dreptunghiulare sau în formă de mosor "neperforat" și, în unele cazuri, torți în bandă. În unele porțiuni, a putut fi sesizat un brâu simplu, crestat sau alveolat, sau numai segmente de brâu. Rar, și numai în cazul vaselor de dimensiuni mici, apar creștături sau alveole care împodobesc o parte din suprafață. S-au putut constata și timide încercări de *Besenstrichverzierung*, în special la vasele în formă de sac sau la cele borcan.

Încadrare culturală. La Mihăilești-*Tufa* a fost descoperită ceramică ce dovedește, prin decor, influențe vučedoliene. Astfel de fragmente, provenind de la vase lucrate din pastă fină, ne-au permis încadrarea așezării în perioada clasică, în etapa a doua (Glina III) a culturii.

Celor trei categorii de ceramică (după calitatea pastei) trebuie adăugată și a patra, anume cea cu pleavă, de culoare neagră, cu un slip de culoare cărămizie-gălbuie. Au putut fi reconstituite mai multe recipiente, printre care un pahar cu pereții drepți, un bol, două străchini. Decorul se prezintă sub forma unor caneluri orizontale, care sunt amplasate în zona de maximă curbură a vasului, pe un brâu aplicat sau imediat sub buză.

Bibl.: Schuster (1989) 236-237; Schuster (1992) 35-41; Schuster, Popa (1995) 20-23.

LDM: MJG.

98. MILCOVĂȚU-*LA DIG* (sat, com. Letca Nouă, jud. Giurgiu); (fig. 44/2).

Pe malul drept înalt al râului Milcovăț au fost descoperite resturile unei locuiri Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42; Schuster (1996) 13.

LDM: MȘGLV.

99. MIRCEA VODĂ (sat, com. Sălcioara, jud. Dâmbovița).

În partea stângă a râului Dâmbovița, printr-un sondaj arheologic a fost cercetat și un mormânt în cistă (?), atribuit fazei Monteoru IC4 (?).

Bibl.: Zaharia (1973) 24; Tudor (1982) 72-73.

LDM: IAB.

100. MIRONEȘTI (sat, com. Gostinari³¹, jud. Giurgiu).

Săpăturile arheologice practicate pe malul drept înalt al râului Argeș³², au dus la recuperarea unor sporadice vestigii ale culturii Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 41.

LDM: MJG.

101. MOGOȘEȘTI (sat, com. Adunații-Copăceni³³, jud. Giurgiu); (fig. 8/1).

Pe malul înalt și abrupt din dreapta văii râului Argeșului, ferit la est și la vest de două la văi adânci³⁴, sub stratul Tei au fost identificate și materiale izolate Glina.

Tot pe teritoriul com. Adunații-Copăceni, în punctul *Dăneasa*, s-au găsit alături de materiale Tei IV și sporadice fragmente ceramice Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 31.

LDM: MJG.

102. MORTENI (sat, com. Morteni, jud. Dâmbovița).

Culturii Glina îi aparține așezarea de pe o terasă situată nu departe de râul Neajlov.

Bibl.: Dumitrescu-Vulpe (1988) 145 *Harta principalelor așezări și necropole din epoca bronzului*, nr. 161.

LDM: ?

103. NOVACI (sat, or. Mihăilești, jud. Giurgiu); (fig. 8/2).

Prin săpături arheologice, desfășurate pe terasa înaltă din dreapta Argeșului, au fost găsite și materiale Glina.

Bibl.: Vulpe (1962) 350 și fig. 3/9.

LDM: IAB.

104. NUCET-MOVILĂ (sat, com. Nucet, jud. Dâmbovița); (fig. 39/2; 78/1-2; 82/2).

Săpătură de salvare efectuate în 1957 de către Sebastian Morintz, nu departe de satul Nucet, au dus la identificarea unor morminte în cistă din BT.

Bibl.: Roman 1986, 39 și fig. 4/1-3.

LDM: ? (inițial a fost depozitat la MJD).

105. NUCI-PALANCA (sat, com. Vasilați, jud. Călărași).

Pe un bot de terasă dinspre Argeș se află un complex de așezări preistorice printre care și o așezare Glina.

Bibl.: Morintz-Ionescu (1968) 121, punctul 17.

LDM: MIO.

106. ODAIA TURCULUI (sat, com. Mătăsaru, jud. Dâmbovița); (fig. 15/2; 31/1-2, 5; 32/1-2, 4; 34/3-4; 35/1, 4-5; 36/3, 8-9; 38/4; 41/1-4; 46/1; 49/2, 4; 52/2; 53/3, 5; 58/1-7; 71/5; 72/1-6; 73/3; 74/1-6; 75/1-3; 76/1-4; 77/1-3; 83/4-6; 92/1; 97/10; 99/1, 3-5; 103/1; 116/2, 4-5; 117/1; 118/1; 121/1-2, 4-5; 123/1, 4, 6-8; 124/2-3, 5; 126/1; 130/4, 6; 132/1, 5; 132/2, 4).

Obiectivul arheologic. În anul 1979 au debutat cercetările arheologice sistematice într-o zonă afectată de eroziunea solului. Acestea vor continua, cu intermitențe, până în zilele noastre. Din păcate, informațiile publicate se referă numai la primele investigații.

Amplasamentul. Perimetrul de interes arheologic este situat la nord-est de sat, pe un promontoriu al terasei din stânga râului Potopul.

Stratigrafia. După un strat vegetal puternic afectat de intervențiile omului, urmează alte două straturi de cultură. Cel superior aparține aspectului cultural Odaia Turcului, iar cel inferior, compus din trei nivele, culturii Glina.

Complexe.

Cultura Glina: acestei manifestări îi aparțin opt locuințe de suprafață, ale căror dimensiuni nu au putut fi stabilite cu exactitate. Podurile erau dintr-un strat de lut gros de 0,06-0,10 m. Unele dintre ele erau dotate în interior și cu vetre de foc.

Aspectul cultural Odaia Turcului: s-au cercetat trei locuințe de suprafață, ale căror vetre de foc beneficiau de un soclu din pietre de râu.

Acestui strat i-au aparținut și zece gropi menajere.

Materialul arheologic. Deoarece ne-am ocupat într-un capitol separat mai larg de materialele arheologice ale aspectului cultural Odaia Turcului (vezi subcapitolul *Aspectul cultural Odaia Turcului. Materialul arheologic*), și pentru a evita o repetare, în intervenția de față ne permitem a aminti numai câteva piese.

Piese litice.

Cultura Glina: s-au descoperit câteva așchii și un *Krummesser* din silex, râșnițe, topoare, lustruitoare și un *Krummesser* din piatră șlefuită.

Aspectului cultural Odaia Turcului: îi sunt proprii câteva topoare din piatră.

Obiecte din lut ars (altele decât ceramica).

Cultura Glina: s-au recuperat fusaiole, roți de car miniatural, greutăți, linguri și idoli antropomorfi și zoomorfi.

Aspectul cultural Odaia Turcului: i-au aparținut fusaiole, roțițe de car miniatural și linguri.

Piese din os, corn și colți.

Cultura Glina: s-au găsit sule din os, topoare și săpăligi din corn.

Aspectul cultural Odaia Turcului: s-a găsit numai o sulă fragmentară.

Piese din metal. Numai între vestigiile *aspectului cultural Odaia Turcului* s-a descoperit un mic pumnal din bronz.

Ceramica.

Pasta.

Cultura Glina: grosieră, semifină și fină.

Aspectul cultural Odaia Turcului: grosieră, semifină și fină.

Ardearea și culoarea.

Cultura Glina: ardere bună în cazul ceramicii fină, mai puțin bună și proastă la celelalte două categorii. Apar nuanțe de cenușiu, negre și roșcat.

Aspectul cultural Odaia Turcului: situație asemănătoare ceramicii Glina. Spectrul coloristic merge de la roșcat și brun până la cenușiu și negru.

Forme.

Cultura Glina: în funcție de tipul pastei avem castroane, străchini, cupe, căni, pahare, amfore.

Aspectul cultural Odaia Turcului: s-au putut întregi forme de vasul cu profilul de *S* prelung, străchini, castroane, amfora, cupa, paharul, cana.

Torțile.

Cultura Glina: torți tubulare, în bandă lată, torți mai înguste e pornesc din buză și ajung până pe pântec.

Aspectul cultural Odaia Turcului: torți tubulare, supraînălțate, înguste pe gât.

Decorul.

Cultura Glina: șirul de găuri-butoni practicați din interior spre exterior, dar și, mai rar, din exterior spre interior, buza crestată sau alveolată, brâul crestat și alveolat, impresiuni, șnurul răsucit.

Aspectul cultural Odaia Turcului: brâul alveolat sau restat, impresiuni alveolare sau creștături, nervuri crestate, butoni aplicați, șirul de găuri care perforază buza.

Încadrarea culturală.

Stratul inferior cu cele trei nivele ale sale aparține culturii Glina. Dată fiind prezența ceramicii de tip Vučedol, se poate admite că așezarea Glina de la Odaia Turcului a aparținut perioadei clasice (Glina III) a culturii.

Materialele și complexe din stratul superior sunt expresia unui nou aspect cultural al BT din Bazinul Argeșului, denumit Odaia Turcului.

Bibl.: Tudor (1982) 59-75; Tudor (1983) 108-111; Băjenaru (1996) 82-83.

LDM: IAB.

107. OLTENIȚA-CALOMFIRESCU (or. Oltenița, jud. Călărași).

Pe malul Argeșului, săpăturile arheologice au dus la descoperirea unui mormânt din BT Ia.

Bibl.: Roman (1986) 35.

LDM: ?.

108. OLTENIȚA-LA IORDOC (or. Oltenița, jud. Călărași).

În 1966, s-a găsit în malul lutăriei de la Iordoc un fragment de vas Glina (?).

Bibl.: Morintz-Ionescu (1968) 101-102.

LDM: MIO.

109. ORBEASCA DE SUS-CETATE (sat, com. Orbeasca, jud. Teleorman).

Pe un promontoriu de formă alungită, înconjurat pe laturile de nord și est de apele râului Teleorman, a fost găsită o așezare fortificată (șanț de apărare pe latura de vest) a culturii Glina.

Bibl.: Moscalu-Beda (1979) 368-369; Dumitrescu-Vulpe (1988) 145 *Harta principalelor așezări și necropole din epoca bronzului*, nr. 168.

LDM: MNIR.

110. PERII-BROȘTENI (sat, com. Olteni, jud. Teleorman).

La cca 500 m sud de sat, pe terasa din dreapta râului Teleorman, a fost cercetată și o așezare Glina.

Bibl.: Moscalu (1979) 396.

LDM: MNIR.

111. PERIȘ-LA SAIDAC (sat, com. Periș, jud. Ilfov).

Pe malul drept al Snagovului, în punctul *La Saidac*, investigațiile de suprafață au permis identificarea urmelor unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Sandu (1992a) 294.

LDM: MIAMB.

112. PERIȘ-VALEA STICLĂRIEI (sat, com. Periș, jud. Ilfov).

Culturii Glina îi i-a fost atribuită și așezarea de pe ambele maluri ale Văii Sticlăriei³⁵.

Bibl.: Sandu (1992a) 290.

LDM: MIAMB.

113. PIȚIGAIA-LA BISERICĂ (sat, com. Frumușani, jud. Călărași).

Pe malul stâng al râului Dâmbovița, pe un martor de eroziune pe care se află biserica părăsită a satului, se găsesc urmele unei așezări Glina.

Bibl.: Schuster (1996) 12. Informație oferită inițial de Done Șerbănescu.

LDM: CMSGF.

114. PLĂTĂREȘTI-LACUL TĂTARU (sat, com. Plătărești, jud. Călărași).

Pe malul drept al râului Dâmbovița, pe o suprafață de 300 x 100 m se găsesc fragmente ceramice aparținând culturii Glina.

Bibl.: Informație, Done Șerbănescu.

LDM: MIO.

115. POPEȘTI (sat, Popești, com. Vasilați, jud. Călărași).

Pe malul drept al râului Dâmbovița, la sud de sat, în incinta sectorului zootehnic al fostului C.A.P., pe lângă alte vestigii sunt și urmele unei așezări Glina (săpături Mihai Sâmpetru și Done Șerbănescu).

Bibl.: Informație, Done Șerbănescu.

LDM: MIO.

116. POPEȘTI-CIOARINU (sat, Popești, com. Vasilați, jud. Călărași).

La cca 1 km nord de punctul de mai sus, pe un bot de terasă din pădurea *Cioarinu*, se află o așezare Glina (fortificată?).

Bibl.: Informație, Done Șerbănescu.

LDM: MIO.

117. POPEȘTI-NUCET (sat, or. Mihăilești, jud. Giurgiu) (fig. 8/2; 30/3).

Pe un promontoriu desprins din terasa superioară a Argeșului, intensele campanii arheologice au permis identificarea unei așezări Glina fortificate (șanț de apărare), bogată în material arheologic.

Bibl.: Vulpe (1957) 227 și fig. 2/1-2; Păunescu (1970) 204; Vulpe, Gheorghiuță (1981) 60.

LDM: IAB.

118. POPEȘTI-LEORDENI (sat, com. Popești-Leordeni, jud. Ilfov)³⁶.

Pe malul drept al Călnăului a fost descoperită o așezare Glina.

Bibl.: Morintz-Rosetti (1959) 22; Roman (1976c) fig. 4/4.

LDM: IAB.

119. POSTĂVARI (sat, com. Frumușani, jud. Călărași).

Pe malul drept al Călnăului, lângă pod, au fost sesizate urmele unei așezări Glina.

Bibl.: Perieghează Cristian Schuster (1990).

LDM: CMȘGF.

120. POȘTA (1) (sat, com. Blejești, jud. Teleorman).

Investigații de suprafață au permis identificarea pe malul drept al Glavaciocului a unei așezări Glina.

Bibl.: Trohani, Oancea (1981) 240.

LDM: MNIR.

124. POȘTA-MĂGURA PANTELIMON (sat, com. Blejești, jud. Teleorman).

În partea dreaptă a Glavaciocului, pe un tell, au fost găsite urmele altei locuiri Glina.

Bibl.: Trohani, Oancea (1981) 240.

LDM: MNIR.

122. PRUNDU-BOTUL URSOAICEI (sat, com. Prundu, jud. Giurgiu); (fig. 5; 140/1).

Pe terasa înaltă, care a flancat lacul Greaca, a fost cercetată (1963) o așezare a culturii Glina.

Bibl.: Morintz-Ionescu (1968), 118, punctul 13; Roman (1976c), fig. 1 (punctul 4), 3/1, 3-4, 6-7; 10/1-2, 4.

LDM: MIO; IAB.

123. SĂFTICA (sat, com. Balotești, jud. Ilfov).

O așezare Glina a fost descoperită și pe malul drept al Vlășiei.

Bibl.: Sandu (1992a), 302-303.

LDM: MIAMB.

124. SĂRULEȘTI (sat, com. Sărulești, jud. Călărași).

Pe malul stâng al râului Mostiștea, în urma unei periegeze s-a identificat și o așezare a culturii Glina.

Bibl.: Șerbănescu, Trohani (1978) 34.

LDM: MIO; MNIR.

125. SCĂRIȘOARA (1) (sat, com. Hotarele, jud. Giurgiu).

În marginea de est a satului Scărișoara, pe un bot de terasă sunt urme de locuire Glina.

Bibl.: Informație, Done Șerbănescu.

LDM: MIO.

126. SCĂRIȘOARA-CIRICELE (sat, com. Hotarele, jud. Giurgiu).

Pe malul din dreapta Argeșului, săpături arheologice au înlesnit și cercetarea resturilor unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Păunescu (1970) 204, nota 5.

LDM: ?

127. SCHITU (1) (sat, com. Schitu, jud. Giurgiu).

La cca 1 km de așezarea Schitu-*La Conac* și la cca 5 km de mătura de la Tangâru, pe malul drept al râului Câlniștea, investigații de suprafață au dus la reperarea resturilor unei așezări Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42.

LDM: MJG.

128. SCHITU-GAURA DESPEI (sat, com. Schitu, jud. Giurgiu); (fig. 9/1-2; 17/2; 21/1-2; 33/1; 44/3; 45/4; 48/2, 8; 111/1-8; 112/1-6; 113/1-6; 114/1-6; 115/1-6).

Obiectivul arheologic. Într-o zonă puternic afectată în anii '60 de lucrările de îmbunătățiri funciare, și care urma a fi din nou supusă unui demers identic, au fost efectuate cercetări de salvare în anul 1990.

Amplasamentul. Punctul *Gaura Despei* se află la cca 500 m vest de centrul satului Schitu și la aproximativ 1 km de punctul Schitu-*La Conac*. Este situat pe terasa înaltă de cca 30 m din dreapta văii râului Câlniștea, într-un perimetru flancat la vest de o vale abruptă.

Stratigrafia. După stratul vegetal gros de 0,30-0,35 m, urmează un nivel getic (0,30 m), în unele zone apar complexe Tei IV, fără să existe un strat ca atare, și apoi stratul Glina. Acesta era grosimea maximă de 0,30 m, fiind urmat de pământul viu. La baza stratului Glina s-au găsit câteva fragmente ceramice Boian.

Complex. Între complexele descoperite sunt de consemnat și șase locuințe de suprafață (notate L 4-9) și trei gropi (notate G 4-6). Chiar dacă nu s-au putut măsura exact dimensiunile, locuințele s-au înscris între 2,34/3,25-3,05/3,50 m, și s-a constatat că orientarea lor era NV-SE. În L 6 a fost găsită o vatră de foc (notată V 2). Aceasta, ca și vatra de foc exterioară sunt semiovale, cu un singur strat de lut fățuit, fiind ridicate direct pe pământ.

Gropile 4 (aflată în afara perimetrului unei locuințe) și 6 (situată într-o locuință) au fost destinate activității casnice. Ele au avut formă piriformă, adică gătuite la partea de sus. Gr. 5, aflată nu departe de o locuință, și pomind clar din stratul Glina, avea de pusă pe fundul ei scheletul decapitat al unui câine. Acesta ca și locuință din apropiere avea orientarea NV-SE. Lângă schelet se găsea un vas miniatural, cu urme de ocru și un fragment mai mare dintr-un recipient în formă de sac, care era decorat sub buza alveolată cu un șir de găuri-butoni presați din interior spre exterior. În rest, groapa era umplută cu pământ, cenușă și rare pigmente de chirpic.

Materialul arheologic.

Piese litice. Au fost recuperate un topor de piatră șlefuită, lame de silex, așchii și un burin.

Obiecte din lut ars (altele decât ceramica). Au fost găsite două fusaiole întregi și una fragmentară și o greutate piramidală. Un obiect plat, dotat cu doi ochi și o gură pe una din fațe și o gaura orizontală de prindere, poate fi considerat amuletă.

Piese din os, corn și colți. Foarte sărac s-a dovedit și acest lot de materiale. Au fost descoperite numai un plantator, o săpăligă fragmentară din corn de cerb și o sulă de os.

Ceramica.

Pasta. S-au găsit fragmente de recipiente din ceramică grosieră și fină.

Arderea. La prima categorie de ceramică arderea este neuniformă. În schimb, ceramica fină este bine arsă. Apare și arderea secundară. În ceea ce privește culoarea, predomină brun-cărămiziu, dar se găsesc și nuanțe de roșu, galben, cenușiu și chiar negru.

Forme. Ceramica grosieră are ca forme vasul sac, oalele cu corpul bombat și gâtul trompetiform, vasele borcan, străchinile, castroanele și paharele cu pereții drepți, fără toartă. Străchinile, castroanele, farfuriile, ceștile, paharele și vasele miniaturale sunt lucrate din pastă fină.

Torți. Acestea sunt în bandă, în formă de șa, tubulare sau mosor neperforat și se găsesc numai pe recipientele din ceramică grosieră. În cadrul ceramicii fine, numai un exemplar, o ceașcă, are o tortiță fină, îngustă.

Decorul. Găurile-butoni se găsesc sub formă de brâu sau brăuri duble sau segmente de trei-patru imediat sub buza crestată sau alveolată. La ceramica grosieră în afară de ornamentul menționat mai apare și *Besenstrich*-ul, mici creștături sau adâncituri sau butoni adosați.

Ceramica fină este decorată cu scrijelituri fine, într-un singur caz găuri-butoni sub buza strachinii (practicați din exterior spre interior) și mici butoni aplicați.

Încadrare culturală. Ceramica descoperită la Schitu-Gaura Despei ne arată că așezarea de aici le-a aparținut purtătorilor din perioada clasică, prima ei etapă (Glina II).

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 28-30; Schuster, Munteanu (1995) 80-81.

LDM: MJG.

129. SCHITU-LA CONAC (sat, com. Schitu, jud. Giurgiu); (fig. 9/1-2; 20/1-2; 22/1-2; 33/3; 44/4; 45/4; 48/1, 4; 104/1-3; 105/1-3; 106/1-2; 107/1-6; 108/1-6; 109/1-6; 110/1-6).

Obiectivul arheologic. În cadrul lucrărilor de îmbunătățiri funciare, în zona Ghimpați-Schitu a fost necesară eliberarea de sarcină istorică a perimetrului afectat de intervenția utilajelor.

Amplasamentul. Punctul *La Conac* (sau *La C.A.P.*) este situat în dreapta Câlniștei, pe terasa înaltă care domină întreaga vale, într-un areal ce este protejat de malul abrupt în partea sa nordică și cea vestică. Obiectivul investigat se afla în imediata apropiere a șoselei Ghimpați-Giurgiu, în partea stângă a intrării dinspre nord a satului.

Stratigrafia. Locuirea Glina s-a dovedit intensă în colțul în care s-au întâlnit cele două laturi ale terasei, adică unde fuseseră trasate secțiunile 1-3, respectiv 5-7. Aici stratigrafia se prezenta astfel: a. strat vegetal gros de cca 0,20-0,30 m; b. strat getic cu grosimea de 0,20 m, care la rândul lui a distrus, parțial, stratul din epoca bronzului; c. stratul Glina (0,20-0,25 m); d. pământul viu, care, în partea superioară, a conservat câteva fragmente ceramice neolitice, cultura Boian.

Complexele. Bronzului timpuriu i-au aparținut patru locuințe de suprafață (notate L 1-4), aflate la adâncimea de 0,42-0,5 m și la cca 6-7 m una de alta. Cu greu s-au putut stabili dimensiunile lor (între 2,35/2,73 x 3,10/3,25 m). Orientarea lor era NV-SE.

Au mai fost cercetate cinci gropi (notate G 1-5), dintre care unele au fost menajere, altele (G 4) de provizii. Ele pot fi împărțite, după formă, în cele cu forma de pară și altele trapezoidale în secțiune. Locul de amplasare al gropilor a fost numai în afara locuințelor.

Vetrele de foc au fost găsite atât în perimetrul locuințelor, cât și nu departe de acestea. Unele vetre prezentau numai mici retușuri de reparații, iar altele mai multe refaceri.

Materialul arheologic.

Piese litice. Recolta de piese litice a fost destul de săracă. Amintim aici lamele de silex, două gratoare, câteva nuclee, așchii și un topor-pană din piatră șlefuită.

Obiecte de lut ars (altele decât ceramica). Au fost recuperate o roțiță de car miniatural, un idol zoomorf, fusaiole, o greutate și o lingură fragmentară.

Piese din os, corn și colți. A fost desoperit un plantator din corn de cerb, un ac și un dorn de os.

Ceramica.

Pasta. După compoziția pastei se împarte în două categorii: grosieră și fină.

Arderea. Cea grosieră este relativ prost arsă, în schimb cea fină a beneficiat de o ardere uniformă. Spectrul *coloristic* este destul de larg, dar predomină brun-cărămiziu la ceramica grosieră și negru-cenușiu la cea fină.

Forme. Ceramica grosieră are ca forme recipientele sac, vasele bombate și cu gât trompetiform, castroanele, străchinile și farfuriile. Străchinile de dimensiuni mai mici, farfuriile, ceștile, paharele și vasele miniaturale sunt lucrate din ceramică fină.

Torți. S-au găsit torți în bandă, tubulare, de diferite forme în secțiune, de tip mosor neperforat.

Decorul. Oalele din ceramică grosieră sunt ornamentate cu găuri-butoni, practicați din interior spre exterior, dispuși sub buză într-un brâu sau în segmente, creștăturile și alveolele pe buză, în zona de contact dintre gâtul și corpul vasului, adânciturile făcute pe corp cu degetul sau trestia, butonii adosați, brâul simplu, adosat, împodobit cu creștături sau alveole. Câteva fragmente purtau și urme ale ornamentului făcut cu măturica.

Ceramica fină este și ea decorată, dar numai cu mici creștături sau alveole.

Încadrare culturală. Formele și decorul ceramicii, mai ales a celei grosiere, ne îndeamnă a considera așezarea aceasta ca aparținând primei etape a perioadei clasice (Glina II) a culturii.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 26-28; Schuster, Munteanu 1995, 79-80.

LDM: MJG.

130. SCHITU-LA VIE (sat, com. Schitu, jud. Giurgiu); (fig. 9/1).

Nu departe de punctul Schitu-Gaura Despei au fost găsite sporadice fragmente ceramice ce pot fi atribuite culturii Glina.

Bibl.: Sondaj Cristian Schuster și Traian Popa (1990).

LDM: MJG.

131. SCHITU-MĂGURA LUI BOBOC (sat, com. Schitu, jud. Giurgiu).

Pe un *tell* gumelnițean, situat în stânga râului Armanu, investigațiile de teren au avut ca rezultat descoperirea unor materiale Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 43.

LDM: MJG.

132. SCHITU-LÂNGĂ MĂGURĂ (sat, com. Schitu, jud. Giurgiu).

Sondajul arheologic efectuat de Traian Popa și Adrian Cosma pe malul stâng al Armanului, vizavi de Măgura lui Boboc, s-a finalizat și cu identificarea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Informație, Traian Popa.

LDM: MJG.

133. SILIȘTEA SNAGOVULUI (1) (sat, com. Gruiu, jud. Ilfov).

Pe un bot al terasei înalte din dreapta Ialomiței au fost găsite vestigii din BT (cultura Glina ?).

Bibl.: Sandu (1992a) 293.

LDM: MIAMB.

134. SILIȘTEA SNAGOVULUI (2) (sat, com. Gruiu, jud. Ilfov).

Aceleiași perioade și culturi îi aparțin materialele recuperate de pe pantele nordică și estică a malului drept al Ialomiței.

Bibl.: Sandu (1992a) 293.

LDM: MIAMB.

135. SILIȘTEA SNAGOVULUI-*INSULĂ* (sat, com. Gruiu, jud. Ilfov).

Pe insula lacului Snagov, investigații de suprafață au dus la sesizarea unor resturi a unei așezări Glina sezoniere.

Bibl.: Schuster (1996) 13.

LDM: IRT.

136. SILIȘTEA SNAGOVULUI-*FUNDUL STRĂMT* (sat, com. Gruiu, jud. Ilfov).

Pe malul drept al râului Ialomița s-au descoperit urmele unei așezări din BT (cultura Glina ?).

Bibl.: Sandu (1992a) 293.

LDM: MIAMB.

137. SILIȘTEA SNAGOVULUI-*VALEA BOULUI* (sat, com. Gruiu, jud. Ilfov).

Culturii Glina îi aparține și așezarea identificată pe ambele maluri ale Văii Boului, un afluent al Snagovului.

Bibl.: Sandu (1992a) 301.

LDM: MIAMB.

138. STĂLPU (sat, com. Iepurești, jud. Giurgiu).

Pe malul drept al Neajlovului a fost identificată o așezare Glina.

Bibl.: Periegheză Cristian Schuster (1989).

LDM: MȘGLV.

139. ȘERBĂNEȘTI-*LA FERMĂ* (sat, com. Rociu, jud. Argeș).

Pe o terasă a râului Dâmbovnic, prin săpături arheologice, a fost cercetată o așezare Glina.

Bibl.: Cioflan, Maschio (1996) 110.

LDM: MJA.

140. ȘTEFĂNEȘTII DE SUS (sat, com. Ștefăneștii de Jos, jud. Ilfov).

Pe malul stâng al râului Pasărea săpăturile arheologice au permis descoperirea resturilor unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Zănescu (1992) 371.

LDM: MIAMB.

141. TANGĂRU (sat Stoenesti, com. Stoenesti, jud. Giurgiu).

Pe *tell*-ul neolitic din valea Câlniștei a fost identificată o așezare a culturii Glina.

Bibl.: Berciu (1935) 1 sqq., 34 sqq.; Parzinger (1993) 91 (numerotat Tangăru IV).

LDM: MJG.

142. TÂNCĂBEȘTI (sat, com. Snagov, jud. Ilfov).

Pe malul drept al Văii Țiparului au fost găsite materiale Glina.

Bibl.: Sandu (1992a) 297-298.

LDM: MIAMB.

143. TRIVALEA MOȘTENI-LA *BLIDARU* (sat, com. Trivalea Moșteni, jud. Teleorman).

O așezare Glina a fost ridicată pe *tell*-ul aflat pe partea stângă a râului Teleorman.

Bibl.: Moscalu-Beda (1979) 370.

LDM: MNIR.

144. TRIVALEA MOȘTENI-LA *PALANĂ* (sat, com. Trivalea Moșteni, jud. Teleorman).

Vestigiile Glina au fost cercetate într-un punct situat pe partea sudică a terasei din dreapta râului Teleorman.

Bibl.: Moscalu-Beda (1979) 362.

LDM: MNIR.

145. TUNARI (sat, com. Tunari, jud. Ilfov).

Pe malul drept al râului Pasărea, investigații de suprafață au dus la descoperirea unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Zănescu (1992) 371.

LDM: MIAMB.

146. UDENI-LACUL DE ACUMULARE (sat, com. Sârbeni, jud. Teleorman) (fig. 35/2-3; 92/4, 6, 8-10; 127/2; 128/11; 129/1).

Obiectivul arheologic. Cercetarea a fost efectuată în anul 1966, ea având un caracter de salvare. Mai multe puncte adăposteau materiale de interes arheologic, vestigiile Glina concentrându-se în perimetrul denumit *Lacul de acumulare*.

Amplasamentul. Urmele culturii Glina s-au identificat în zona unde s-a ridicat digul construit pe râul Jârnăvul. Această zonă este situată la vest de satul Udeni, pe malul stâng al apei menționate.

Stratigrafia. Nu se poate vorbi de o stratigrafie, deoarece cercetarea a avut în acest punct un caracter de perigheză. Observațiile făcându-se în taluzul lacului de acumulare.

Complex. Gheorghe Bichir, autorul cercetărilor, vorbește de un bordei rectangular, a cărui latură sesizabilă în taluz, măsura 3,09 m lungime, și de două gropi de provizii de formă tronconică.

Materialul arheologic. Dat fiind caracterul investigației, materialul recoltat este relativ sărăcăcios. Totuși, au fost găsite două topoare din piatră perforate, două sule de os și mai multe fragmente ceramice, din pastă grosieră și fină.

Încadrare culturală. Ceramica permite datarea aşezării de la Udeni în prima etapă a perioadei clasice a culturii Glina (Glina II).

Bibl.: Bichir (1983) 58-59.

LDM: IAB.

147. VALEA CALULUI (sat, com. Şuici, jud. Argeş); (fig. 92/3, 7, 11; 97/6, 8; 124/4).

Zona, în care s-au desfăşurat în anul 1974 cercetările arheologice de salvare, a fost în bună măsură afectată de alunecările de teren. Punctul de interes arheologic este situat la extremitatea nordică a unei coame de pe stânga râului Topolog, într-un loc denumit *Dealul Iordanului*.

După stratul vegetal a fost sesizat un strat de cultură cu trei niveluri (notate III-I). Adâncimea maximă la care a fost surprins nivelul inferior (I) a fost de -1,40 m.

Materialul arheologic din BT era constituit mai ales din ceramică şi aparţine culturii Glina.

Bibl.: Tudor (1982a), 94-100.

LDM: IAB.

148. VALEA IAŞULUI (sat, com. Valea Iaşului, jud. Argeş).

Obiectivul arheologic. Lucrările de amenajare a unui drum de ţară au impus efectuarea unor cercetări arheologice.

Amplasamentul. Zona de interes arheologic este situată pe o terasă lungă de 150 m şi o lăţime de 40 m, ea având o înclinaţie de la est la vest datorită repetatelor alunecări de teren de pe o terasă superioară.

Stratigrafia. Succesiunea straturilor este greu de precizat datorită fenomenului de alunecare, dar după autorul cercetării, se poate vorbi de două niveluri de locuire.

Complexe. Nu s-au identificat complexe de locuire.

Materialul arheologic.

Piese litice. S-au găsit silexuri atipice şi o râşniţă de gresie.

Obiecte din lut ars (altele decât ceramica). Bine păstrat este un creuzet (?), obiect unic în aria culturii Glina.

Ceramica.

Pasta. Chiar dacă s-a recuperat o cantitate redusă de ceramică, s-a putut constata că ea este lărată din trei categorii de pastă: grosieră, semigrosieră şi fină.

Arderea este proastă în cazul primelor două categorii şi bună la cea fină. Spectrul coloristic merge de la cărămiziu-cenuşiu la negru-cenuşiu.

Forme. S-au putut reconstitui următoarele forme: castroane, recipiente cu corpul bombat, vase borcan, căni.

Torţi. S-au găsit fragmente de torţi în bandă.

Decorul. Ornamentul se compune din găuri-butoni, brâul alveolat, şirul de impresiuni, proeminenţe.

Încadrarea culturală. Ceramica ne permite, chiar dacă autorul cercetării a avut unele ezitări, a vorbi la Valea Iaşului și de o așezare a culturii Glina, probabil din prima etapă a perioadei clasice. Un argument ar fi ceramica.

Bibl.: Ulanici (1982) 37-42.

LDM: MNIR.

149. VALEA PLOPILOR (sat, com. Ghimpați, jud. Giurgiu).

În piersicărie au fost sesizate urmele unei așezări Glina.

Bibl.: Periegheză Cristian Schuster (1989).

LDM: MSGLV.

150. VARLAAM-LA BAZIN (sat, com. Adunații-Copăceni, jud. Giurgiu); (fig. 8/1; 9/1; 33/4; 36/1-2, 5-7; 43/1; 65/1-2; 66/1-3; 67/1-2; 68/1-4; 69/1-4; 70/1-3; 71/1-4; 120/1, 4; 141/1, 3, 10).

Obiectivul arheologic. În cadrul lucrărilor la obiectivul Canal Dunăre-București, au fost necesare și investigații la Varlaam. Colectivul de cercetare a fost alcătuit din Vasile Barbu, Raluca Barac și Cristian Schuster.

Amplasamentul. La cca 25 km sud-est de la Mihăilești-Tufa, tot pe malul abrupt și înalt al râului Argeș, pe un bot de terasă situat la ieșirea din Varlaam spre Mogoșești, a fost identificată în anul 1989 o așezare Glina, puternic afectată de alunecările de teren și de lucrările pentru amenajarea unui bazin de apă.

Au fost trasate șapte secțiuni (notate S 1-7), dintre care două (S 1-2) au permis delimitarea zonei de habitat a comunității Glina, anume colțul extrem nord-estic al pintenului de terasă.

Stratigrafia. Imediat sub pământul vegetal (strat gros de cca 0,10 m), între -0,10-0,30/0,45 m, a fost surprins un strat Glina unitar, fără urme care să permită presupunerea că așezarea a ființat de-a lungul mai multor etape. Sub vestigiile Glina a fost surprins pământul viu, lipsit de resturi arheologice.

Complex.

Locuință. A fost dezvelită o parte a unei locuințe de suprafață. Avându-se în vedere starea de degradare a obiectivului, dar și tipul de construcție (de suprafață), nu s-au putut preciza dimensiunile locuinței.

Nu departe de locuință, și probabil "deservind-o" pe aceasta, a fost investigată o *groapă* menajeră de formă aproape cilindrică, ușor evazată la extremitatea estică. Inventarul ei se compunea din cenușă, bucăți masive de chirpic, oase de animale, scoici, melci și fragmente de ceramică.

Materialul arheologic.

Piese litice. În groapa menajeră au fost găsite câteva lame și așchii de lame de silex. Din locuința de suprafață, pe lângă același tip de material litic, a mai fost descoperit un vârf de săgeată, un gratoar și un burin. Acestui lot sărăcăcios îi trebuie adăugat și un topor fragmentar din piatră.

Piese de lut ars (altele decât ceramica). Acest tip de obiecte au fost reprezentate la Varlaam numai de o fusaiolă plată, păstrată fragmentar, și o greutate piramidală.

Piese din os, corn și colț. La Varlaam, în groapă, în locuință sau în strat au fost descoperite sule de os, dormuri, ace, un plantator și un topor din corn de cerb.

Piese din metal. Din locuință, mai exact din stratul de cenușă dinspre probabilul perete de sud, a fost recuperată o pensetă din aramă, bine păstrată.

Ceramica. Acest lot reprezintă cca 93% din totalul materialului arheologic.

Pasta. La Varlaam au fost descoperite, după pastă, trei categorii de ceramică: grosieră, semigrosieră și fină.

Arderea. În general este neuniformă. Mai bine arsă este ceramica fină. Unele fragmente ne permit a vorbi și de ardere secundară. Spectrul cromatic este foarte larg, totuși predomină ceramica cenușiu-închisă și brună.

Forme. Din categoria ceramicii grosiere se remarcă, în special, recipientele de dimensiuni apreciabile, cum ar fi vase în formă de sac, oale borcan, străchini, castroane și vase pântecoase, ușor gătuite sau cu gâtul în formă de pâlnie.

Vasele în formă de sac au fost modelate și din pastă semigrosieră. Totuși, grosul recipientelor din această pastă este format de oale borcan, castroane și străchini, vase cu gura în formă de pâlnie și cu corpul ușor globular, vase gen bol, dar cu buza arcuită spre interior, paharele cu pereții drepți și cele globulare.

Din pastă bună s-au realizat pahare cu pereții drepți iar buza ușor arcuită spre exterior, vase miniaturale și recipientele trompetiforme.

Torți. Alături de torțile în bandă lată și tubulare, amintim pe cele în formă de mosor neperforat sau simple pastile (aplatizate sau conice) lipite, mai ales, pe gâtul vasului.

Decorul. Ornamentul ceramicii grosiere și semigrosiere se compune pe buză, mai ales, din șirul sau segmente de șir de alveole sau creștături. Sub buză se găsește un șir simplu sau dublu de găuri-butoni, practicați prin presare cu degetul sau cu un obiect cilindric bont, din interior spre exterior. Uneori, dar numai în cazul străchinilor cu buza puternic evazată spre exterior, sunt prezente șirul de găuri-butoni sau numai grupurile de trei sau patru găuri-butoni, dispuse simetric în trei ori patru registre, presate din exterior spre interior.

Au fost identificate și alte modalități de a decora partea superioară a oalelor - cum sunt buza îngroșată spre exterior sau interior, alveole pe această îngroșare sau sub buză, "bobițe de linte" trase din pasta vasului sau aplicate ulterior - dar acestea nu reprezintă decât un lot numeric redus. În schimb, nu arareori, corpul recipientelor este dotat cu brăie aplicate sau trase din pastă, cu sau fără alveole sau creștături, pastile de diferite forme și dimensiuni dispuse simetric, alveole făcute cu unghia, creștături mai adânci, cercuri practicate cu trestia.

Dintre elementele de decor ale ceramicii fine amintim creștăturile ușor incizate sau alveolele executate pe și sub buză, dar și pe corpul recipientului.

Încadrare culturală. Interesante, și totodată semnificative pentru încadrarea cronologică a așezării de la Varlaam, s-au dovedit a fi două fragmente ceramice din pastă fină ce vădesc - în ceea ce privește decorul - incontestabile influențe vučedoliene. Așadar, în actualul stadiu de cercetare, sătucul Glina de aici, la fel ca și cel de la Mihăilești-*Tufă*, aparține momentului Govora Sat-*Runcuri* (=Glina III), fiind totodată și cea mai estică apariție de acest gen din aria culturii Glina.

Bibl.: Schuster (1995) 53-63; Schuster, Popa (1995) 23-26; Schuster, Munteanu (1995) 80.

LDM: MJG.

151. VASIȚAȚI (sat, com. Vasilați, jud. Călărași).

Pe malul stâng al Dâmboviței, printr-o săpătură au fost investigate și urmele unei așezări Glina.

Bibl.: Roman (1976c) fig. 1 (punctul 6), 8/2, 5; Dumitrescu-Vulpe (1988)

145 *Harta principalelor așezări și necropole din epoca bronzului*, nr. 185.

LDM: IAB.

152. VĂCĂREȘTI-LA SUHAT (=LA HOTARE) (sat, com. Văcărești, jud. Dâmbovița); (fig. 34/1-2, 5; 49/1, 5-8; 52/3; 53/4; 97/1, 4-5, 7, 9; 103/4-5; 116/1, 3; 117/3; 118/2-4; 119/1-2, 4; 124/6-9; 131/4-5; 132/3, 6; 134/3-5; 135/6-8; 139/1, 6, 8).

Obiectivul arheologic. În anul 1971, datorită unor lucrări de amenajare a unui lac de acumulare, au fost necesare investigații de salvare.

Amplasamentul. Punctul de interes arheologic era situat la aproximativ 600 m nord de stația C.F. Văcărești, pe un pinten al terasei Ilfovului, într-un loc numit *La Suhat* sau *La Hotare*.

Stratigrafia. Numai în anumite perimetre se putea vorbi de un strat din BT, cultura Glina. Grosimea acestuia era de maximum 0,10 m (între -0,30 -0,40 m adâncime).

Complexe. Au fost sesizate urmele unei locuințe de suprafață și a unei gropi, probabil menajere.

Materialul arheologic.

Piese litice. S-au descoperit cinci fragmente de cuțițe curbe din silex, o lamă fragmentară, un fragment dintr-un topor-ciocan din piatră cu gaură de înmănușare, un topor din piatră cu ceafă cilindrică, două fragmente de cuțit din gresie, un lustruitor.

Obiecte de lut ars (altele decât ceramica). Au fost recuperate o lingură fragmentară, o fusaiolă fragmentară, un mosorel fragmentar, un obiecte de formă plată alungită cu două orificii circulare, un obiect de formă arcuită cu un orificiu median la un capăt, o mărgică, un fragment de toporaș miniatural și un fragment de idol zoomorf.

Ceramica.

Pasta. Recipientele sunt lucrate dintr-o pastă, care după compoziție, se poate împărți în două categorii: grosieră și semigrosieră.

Arderea. Procesul de ardere se dovedește incomplet. S-a constatat și o ardere secundară. Spectrul coloristic este destul de larg mergând de la nuanțe de roșcat până la cenușiu sau castaniu.

Forme. Au putut fi stabilite următoarele forme: străchini, castroane, vasele pânțe-coase cu buza răsfrântă, recipientele cu gura în formă de pâlnie, amfore, vase borcan.

Torți. S-au găsit torți tubulare, în bandă lată, apucători semicirculare sau de formă alungită.

Decorul. Apare buza cu alveole, brâul cu alveole sau creștături, șirul de găuri-butoni presați din interior spre exterior, găuri, impresiuni romboidale, dreptunghiulare și circulare, proeminențe în relief, șanțulețe incizate.

Încadrarea culturală. Așezarea de la Văcărești aparține primei etape a perioadei clasice a culturii Glina (Glina II).

Bibl.: Tudor (1972) 93-107.

LDM: IAB; MJD.

153. VĂLENI-DÂMBOVIȚA-LA *MORMINTE* (sat, com. Văleni-Dâmbovița, jud. Dâmbovița).

Pe o vale de la marginea satului, în locul numit *La morminte*, investigații de teren au dus la descoperirea resturilor unor morminte (?), atribuite BT.

Bibl.: Vezi la noi *Anexa 2*.

LDM: ? (inițial au fost depozitate la IAB).

154. VĂRĂȘTI (sat, com. Vărăști, jud. Giurgiu).

În fostul sat Obedeni, pe Cocioc, cu 300 m înainte de a se vărsa în Sabar, pe malul stîng, investigații de suprafață au confirmat existența unei așezări a culturii Glina.

Bibl.: Schuster, Popa (1995) 42.

LDM: MJG.

155. VĂRTOAPE(ELE) (sat, com. Vârtoape, jud. Teleorman).

Pe malul râului Căinelui a fost găsită o așezare Glina.

Bibl.: Dumitrescu-Vulpe (1988) 145 *Harta principalelor așezări și necropole din epoca bronzului*, nr. 166.

LDM: ?

156. VIDELE (or. Videle, jud. Teleorman).

Culturii Glina îi aparține așezarea descoperită pe malul drept al Glavaciocului.

Bibl.: Trohani, Oancea (1981), 53.

LDM: MNIR.

157. VLĂDICEASCA (1) (sat, com. Snagov) (jud. Ilfov)

Pe un bot al terasei din dreapta Snagovului investigații de suprafață au dus la identificarea urmelor unei așezări Glina.

Bibl.: Sandu (1992a) 296-297.

LDM: MIAMB.

158. VLĂDICEASCA (2) (sat, com. Snagov, jud. Ilfov).

O altă așezare a culturii Glina a fost sesizată pe malul stâng al râului Vlăsia.

Bibl.: Sandu (1992a), 297.

LDM: MIAMB.

159. VLĂDICEASCA (3) (sat, com. Snagov, jud. Ilfov).

Tot pe malul stâng al râului Vlăsia au fost surprinse urmele altei locuiri

Glina.

Bibl.: (Sandu 1992a) 305-306.

LDM: MIAMB.

ABREVIERILE LDM

CMSGF = Colțul muzeal al Școlii generale Frumușani, jud. Călărași.

IAB = Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București.

IAI = Institutul de Arheologie, Iași.

IRT = Institutul Român de Traologie.

MIAMB = Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București.

MIC = Muzeul Orășenesc de Istorie, Câmpulung.

MIO = Muzeul de Istorie, Oltenița.

MJA = Muzeul Județean Argeș, Pitești.

MJC = Muzeul Județean Călărași (= Muzeul Dunării de Jos).

MJD = Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște.

MJG = Muzeul Județean Giurgiu (= Muzeul "Teoharie Antonescu").

MȘGG = Muzeul Școlii Generale Ghimpați, jud. Giurgiu.

MȘGLV = Muzeul Școlii Generale Letca Veche, com. Letca Nouă, jud. Giurgiu.

NOTE

¹ Despre Albești vezi: Ghinea (1996) 41.

² Despre Blejești vezi: Ghinea (1996) 165.

³ Despre Balotești vezi: Ghinea (1996) 103.

⁴ Despre Bolentin Vale vezi: Ghinea (1996) 170.

⁵ Despre Bragadiru vezi: Ghinea (1996) 187.

⁶ Despre Brezoaiele vezi: Ghinea (1996) 217-218.

⁷ Despre cercetările din zonă vezi: Cantacuzino, Morintz (1968) 7; Cantacuzino, Fedorovici (1968) 17-53.

- 8 Pentru cercetările mai vechi vezi: Zirra-Cazimir (1963) 15-49.
- 9 Despre descoperirile din perioadele post-Glina vezi: Turcu (1992a) 37-56.
- 10 În zona Pantelimon s-au efectuat intense cercetări arheologice: Turcu (1969) 91-95; Ștefănescu (1969) 95-99.
- 11 În general, despre săpăturile de la Măicănești vezi: Constantiniu-Panait (1963) 77-130; Constantiniu-Panait (1969) 13-28.
- 12 Despre orașul Buftea vezi: Ghinea (1996) 323-324.
- 13 Despre Butimanu vezi: Ghinea (1996) 330.
- 14 Într-un articol anterior - Schuster, Popa (1996) 30, dimensiunile, dintr-o greșeală de tipar, au fost eronat enunțate.
- 15 Schuster (1997) fig. 9/5, 12/2.
- 16 Despre Cășioarele vezi: Ghinea (1996) 388.
- 17 Despre Cetățeni vezi: Ghinea (1996) 412.
- 18 Despre Chirmogi vezi: Ghinea (1996) 416-417.
- 19 Despre Ghimpați vezi: Ghinea (1996) 605.
- 20 Despre Coșereni vezi: Ghinea (1996) 473.
- 21 Leahu (1965) 24.
- 22 Despre Budești vezi: Ghinea (1996) 322.
- 23 Despre Domnești vezi: Ghinea (1996) 542.
- 24 Despre Florești-Stoenești vezi: Ghinea (1996) 576.
- 25 Despre Frumușani vezi: Ghinea (1996) 582.
- 26 Despre Greaca vezi: Ghinea (1996) 635.
- 27 Pentru investigațiile arheologice din zona Greaca vezi și: Sirbu et al. (1996).
- 28 Despre Grădiștea vezi: Ghinea (1996) 634.
- 29 Despre Gruiu vezi: Ghinea (1996) 637.
- 30 Pentru vestigiile Basarabi vezi: Schuster (1996a) 147-163.
- 31 Despre Gostinari vezi: Ghinea (1996) 632-633.
- 32 Referitor la cercetările de la Mironești vezi: Barbu (1989) 379-380; Barbu (1990), 205-206; Schuster (1989) 237; Schuster, Popa (1995) 37-40.
- 33 Despre Adunații-Copăceni vezi: Ghinea (1996) 18-19.
- 34 Pentru investigațiile de la Mogoșești vezi: Schuster (1990) 103-105; Schuster (1992c) 81-83; Schuster (1993) 199-206; Schuster, Popa (1995a) 147-156; Schuster, Popa (1995) 33-36; Schuster, Popa (1997).
- 35 Despre Valea Sticlăriei vezi: Posea, Ștefănescu (1984) 38.
- 36 Despre alte vestigii arheologice din zonă vezi: Turcu (1969a) 89-91.

ANEXA 1

Sebastian Morintz,

Descoperiri din epoca bronzului în r. Muscel.

Comunicare ținută la Institutul de Arheologie București, mai 1961,
cu fig. 33/2; 39/1; 78/1; 80; 81; 82.

În iunie 1930 cu prilejul unor săpături făcute de un locuitor din satul Cetățenii din Deal în punctul numit *La Cruce* s-au găsit morminte în cutii de piatră și câteva obiecte de metal. În apropierea satului Cetățenii din Deal, pe înălțimea *Cornul Malului* s-au găsit întâmplător după cum ne relatează învățătorul Nicolae Popescu, câteva podoabe de bronz, printre care, un colier. Învățătorul Nicolae Popescu intrând în posesia obiectelor, a anunțat pe I. Andrieșescu, care a efectuat în 1931 cercetări în cele două puncte din satul Cetățenii din Deal.

Săpăturile efectuate de I. Andrieșescu în oct. 1931 pe versantul sud-estic al înălțimii *Cornul Malului* au dus la identificarea unui grup de cinci morminte cist pe pante, orientate N-S (se menționează în repertoar). Mormintele erau constituite din plăci de gresie. Într-un mormânt, care a aparținut probabil unei fete s-a găsit o brățară și un inel, ambele din bronz.

Alt grup de cinci morminte a fost identificat de I. Andrieșescu în punctul *La Cruce*, în dosul casei lui Iosif Hoinaru, acolo unde s-a descoperit întâmplător în iunie 1930 vasul de lut amintit.

Rezultatele cercetărilor din 1931 au fost publicate de I. Andrieșescu, într-un articol din ziarul *Universul* din 26 oct. 1931.

În 1958 subsemnatul a efectuat în cadrul Șantierului arheologic Cetățeni, un sondaj în punctul *La Cruce* și altul la *Cornul Malului*, ambele fără rezultat.

Învățătorul Nicolae Popescu ne-a oferit atunci o măciucă sferică de piatră găsită într-un mormânt cist în punctul *La Cruce* de către Iosif Haioaru cu prilejul săpării unei pivnițe.

În același an, făcând cercetări de suprafață, împreună cu Dinu V. Rosetti în comuna Malul cu Flori situată la 4 km, de Cetățenii din Vale am fost informați de către săteni că în locul numit *La Pîrlitura* s-a găsit un pumnal verde, desigur din bronz, de forma triunghiulară, care s-a pierdut. După informațiile primite de la localnici pumnalul s-a găsit într-un mormânt de înhumație în cutie de piatră.

Tot de la Malul cu Flori, din punctul *La Pîrlitura*, Muzeul Raional Cîmpulung a recuperat o cană de lut cu o toartă, provenind tot dintr-un mormânt cist, și un fragment de topor de piatră cu nervură mediană găsit în zona mormintelor cist, fără a putea preciza exact locul descoperirii.

În 1960 cu prilejul unor lucrări pentru amenajarea unui stadion, la Apa Sărată (Pescăreasa), la 4 km de Cîmpulung, aproape de Schitul Golești, între calea ferată și șoseaua Cîmpulung-Pitești, în dreptul pietrei kilometrice 45, s-a descoperit un mormînt de înhumație într-o cutie formată din lespezi de piatră. Muzeul Raional Cîmpulung a întreprins în acel loc în Aug. 1960 lucrări de salvare sub conducerea lui Dinu V. Rosetti. În mormîntul cist amintit mai sus, s-a găsit un pumnal de bronz de formă triunghiulară cu nervură mediană și s-a putut observa că lespezile înguste de la extremitățile mormîntului aveau cîte două jgheaburi verticale în care se fixau lespezile laterale. La o distanță de 4 m spre NE de primul mormînt, care era de înhumație, se afla un al doilea mormînt cist mai mic în care s-au găsit oasele calcinate ale unui copil. În inventarul acestui mormînt s-au găsit fragmente din două vase. În cursul lucrărilor de la Apa Sărată s-au mai găsit fragmente din alte două vase.

În 1960 au fost reluate, tot în cadrul Șantierului arheologic Cetățeni, cercetările de la Cetățenii din Deal cu scopul de a obține noi informații pentru definirea aspectului cultural căruia îi aparțin mormintele cistă.

Am revenit la *Cornul Malului* acolo unde în 1931 I. Andrieșescu a precizat existența unui grup de cinci morminte cist și unde, după informațiile lui Ion Panțîroi, acum circa 15 ani, căutătorii de comori au găsit un schelet de om în cutie de piatră și vase întregi pe care le-au spart.

Săpăturile noastre s-au plasat în locul în care după informația lui Ion Panțîroi săpase și I. Andrieșescu. Într-adevăr, în șanțurile săpate de noi în 1960 au fost surprinse patru din șanțurile săpate de I. Andrieșescu. Au fost descoperite încă trei morminte cist. Mormîntul nr. 1 era păstrat parțial. Două din laturile cutiei de piatră erau bine păstrate. Pietrele, care formau celelalte două laturi, erau împrăștiate sau lipseau.

Mormîntul nr. 1 se afla la mică adîncime, lespezile fiind vizibile la suprafață, fapt care a atras pe căutătorii de comori. Ei au pătruns în cutia de piatră distrugînd două laturi și amestecînd conținutul resturilor din mormînt. În pămîntul răvășit am găsit două fragmente ceramice și bucăți de oase omenești. Partea neatinsă de săpătura căutătorilor de comori ne-a arătat că mormîntul nr. 1 fusese jefuit din vechime. După pietrele păstrate *in situ* mormîntul avea lungimea măsurată în interior de 1,90 m și lățimea de 0,75 m, fiind orientat SSV-NNE.

Mormîntul nr. 2 se afla la 1,50 m dis(tanță) spre vest de mormîntul nr. 1. Avea cutie de piatră măsurată în interior de 1,60 m. Lățimea era diferită la cele două extremități ale mormîntului. Astfel, la extremitatea de NNE avea 0,50 m, iar la extremitatea de SSV de 0,44 m.

Cutie mormîntului a fost făcută din plăci de gresie cu lățimea de 0,40 m și grosimea între 0,04-0,07 m. În exteriorul laturii de SE s-a găsit o piatră, iar în interiorul laturii de NV mai multe pietre așezate dealungul. Rostul acestor pietre

exteriore a fost de a fixa plăcile mari deoarece între ele și peretele gropii exista un spațiu gol. Mărimea gropii se explică prin necesitatea unui spațiu suficient pentru manipularea plăcilor. Mormîntul se afla la mică adîncime. Partea superioară a plăcii laterale de NV apărea în iarbă. Fundul mormîntului se afla la -0,50 m. Pe fundul gropii se afla o lespede orizontală. Datorită presiunii pămîntului plăcile laterale s-au frînt și s-au înclinat spre interior.

În mormîntul nr. 2 s-au găsit fragmente ceramice provenind din două sau trei vase și oase omenești răvășite printre care un fragment de craniu. După resturile scheletului mormîntul aparține unui individ cu talie scundă.

Mormîntul nr. 3 apare sub forma unei cutii triunghiulare din plăci de gresie, lungă de 2,10 m, lată de 0,75 m, orientată NNE-SSV. Latura de SSV lipsea. În mormînt s-au găsit numai cîteva bucăți de oase.

La cca 100 m spre sud de grupul mormintelor, în gropi făcute pentru plantare de pomi, s-au găsit cîteva fragmente ceramice. În acel loc am executat sondaje în speranța de a găsi așezarea contemporană cimitirului. În șanțul I, sub humusul actual, la mică adîncime, la -0,20-0,30 m, a fost atins pămîntul viu, cu excepția unei gropi în care am găsit fragmente ceramice, cărbuni, oase de animale și fragmente de suporturi de frigări, de formă piramidală.

Groapa apare izolată, nefiind legată de un strat de cultură. În șanțul II s-a întîlnit aceeași situație cu excepția extremității sale de NE, unde au putut fi observate mai multe straturi de pămînt cu o înclinare accentuată de la Sud la Nord. Observațiile stratigrafice ne-au arătat că între așezarea situată pe locul în care am săpat șanțurile I și II și locul folosit pentru cimitir se afla în trecut o viroagă adîncă. Stratul de cultură din așezare a fost spălat și cărat în viroagă, care astăzi este aproape umplută. Straturile înclinate, pe care le-am găsit în viroagă, conțin numeroase fragmente ceramice puternic erodate, bucăți mici de chirpic ars și oase de animale.

Groapa, care apărea izolată în șanțul I, a fost săpată de la un nivel al solului unde a existat și stratul de cultură azi dispărut.

Ceramica din groapă și din viroagă este exclusiv fragmentară. Deși puternic corodată, se pot distinge mai multe categorii. Ceramică din pastă bună de culoare neagră uneori lustruită, fragmente de vase cu pereți groși de culoare cărămizie sau neagră-castanie, dintr-o pastă mediocră și fragmente de vase în compoziția cărora apar pietricele. Ca ornament, pe cîteva fragmente de vase găsim brîuri alveolare în relief.

Materialele descoperite în mormintele cistă de la Cetățenii din Deal, Apa Sărată și Malul cu Flori, deși provind mai mult din descoperiri întîmplătoare, sunt importante deoarece aparțin unui grup cultural unitar, prin ritul și ritualul funerar, cît și prin formă ceramică.

Mormintele cu cutii de piatră sunt rare în țara noastră. În ultimii ani s-au descoperit morminte în cutii de piatră la Dolheștii Mari, r. Fălticeni, reg. Suceava. Acestea se deosebesc prin inventarul lor de mormintele la care ne ocupăm din r. Muscel dar, își găsesc asemănare în Polonia și Ucraina de NV, fiind datate la sfârșitul neoliticului și în perioada de tranziție spre epoca bronzului.

Mult mai apropiate din punct de vedere teritorial, cultural și cronologic sunt mormintele în cutii de piatră din Țara Bîrsei. Acestea erau construite din plăci de gresie. Morții erau înhumați în poziție chircită. În majoritatea mormintelor s-au găsit resturi din mai multe schelete, reprezentând fie înmormintări concomitente fie succesive, îndepărtându-se spre pereții cutiei oasele înmormințaților anteriori.

Prox, care menționează 14 astfel de morminte, le atribuie culturii Schneckenberg și anume fazei B, ținând seama de vasele găsite în morminte. Prin construcția lor, mormintele din Țara Bîrsei se aseamănă cu cele din r. Muscel. În ambele părți cutiile mormintelor erau făcute din plăci mari de gresie. În r. Muscel procurarea acestor plăci nu constituia o problemă dificilă, deoarece și astăzi în numeroase locuri am văzut plăci de gresie desprinse în mod natural. Prox subliniază faptul că în apropierea imediată a mormintelor ciste din Țara Bîrsei nu se găsește materialul pentru construirea lor. Punctul cel mai apropiat în care se găsește plăci de gresie se află la extremitatea de NV a Țării Bîrsei la Văleni. Deci, pentru respectarea unei practici funerare se făceau eforturi serioase dacă ne gândim la transportul plăcilor care au pînă la 100 kg greutate. În ce privește orientarea mormintelor din Țara Bîrsei, nu este unitară, dar de cele mai multe ori este: est-vest sau sud-est-nord-vest.

În raionul Muscel toate mormintele, cercetate de subsemnatul și de Dinu V. Rosetti la Cetățenii din Deal și Apa Sărată, sunt orientate nord-vest-sud-est. I. Andrieșescu a notat pentru mormintele pe care le-a cunoscut de la Cetățenii din Deal, orientarea nord-sud.

Obiceiul de înmormîntare în cutii de piatră este documentat printr-o descoperire întâmplătoare și în apropiere de Țirgoviște. După informația primită de la Gioglovan, directorul Muzeului Raional Țirgoviște, la Nucet, Satul Moasla, apropiate de pîrîul Ilfov, s-a găsit un mormînt de înhumație în cutie de piatră, din care s-au putut salva fragmente din două vase și o spirală tubulară din sîrmă groasă de aur.

În ceea ce privește ceramica găsită în mormintele cistă din r. Muscel, găsim numai oarecare asemănare cu aceea din mormintele cistă din Țara Bîrsei. Astfel, unul din vasele găsite la Apa Sărată și anume o cană cu o toartă care în prezent lipsește, lucrată din pastă mediocră, avînd conturul lipsit de precizie și culoarea castanie deschisă este asemănătoare unor exemplare găsite în mormintele cistă din Țara Bîrsei. Această formă este des întîlnită în faza denumită de Prox, B a culturii Schneckenberg. Un alt vas găsit la Apa Sărată avînd peretele ușor arcuit spre

exterior și ușor bombat la partea inferioară, de culoare galben-cărămizie, își găsește asemănare în faza B a culturii Schneckenberg. Fragmentele unui castron găsit tot la Apa Sărată, cu partea inferioară bombată și cea superioară evazată, avînd pe pîntec o toartă orizontală tubulară și la același nivel niște proeminențe în formă de butoni, reprezintă o formă cunoscută în Gîlina III. Exemplarul nostru se aseamănă însă pînă la identitate cu un castron descoperit într-unul din mormintele tumulare cu ocră de la Verbița. Au același profil, torți tubulare orizontale și proeminențe-butoni.

Două căni cu cîte o toartă găsite una la Apa Sărată și alta la Malul cu Flori au pîntecul aproape bitronconic și gît înalt cu peretele ușor înclinat în afară. O toartă lată în secțiune unește baza cu pîntecul vasului. Vasul de la Malul cu Flori are partea superioară a torții dreaptă la nivelul buzei, pe cînd cea de la Apa Sărată are toarta ușor supraînălțată. Aceste vase se aseamănă foarte mult în ceea ce privește forma, pasta și culoarea, cu unul din vasele descoperite într-unul din mormintele tumulare de la Verbița. De asemenea, forma la care ne referim este asemănătoare u un exemplar descoperit într-un mormînt de înhumație chirchit cu tumul din vestul Serbiei (la Bela Crkva).

Fragmentele unui vas găsit la Apa Sărată indică o formă asemănătoare, dar cu două torți. Nu știm precis cum arăta partea superioară a torților. În rest, vasul nostru se aseamănă foarte bine în ceea ce privește forma, pasta și culoarea cu un vas găsit în mormîntul cistă de la Nucet-Movila de lîngă Tîrgoviște.

Obiectele de metal găsite în mormintele cistă din R. Muscel sunt următoarele: colier de bronz este amintit în repertoriu, găsit la Cornul Malului. Nu știu unde se află astăzi, e foarte probabil pierdut; brățară de bronz (găsită la Cornul Malului) se află în Muzeul Raional Cîmpulung; inel de bronz cu spirală găsit la Cornul Malului, este menționat în repertoriu (nu se știe unde se află, ar putea fi inelul aflat în Muzeul Raional Cîmpulung, despre care nu se știe locul de proveniență); pumnal triunghiular de bronz cu nervură mediană găsit la Apa Sărată - expus în Muzeul Raional Cîmpulung; un exemplar asemănător s-a găsit după informația locuitorului Ionel Blidaru în livada sa de la Malul cu Flori, punctul *La pîrlitură*.

După informații pe care le avem, colierul de bronz, de formă aproape circulară cu capetele subțiate și întoarse aparține tipului bine cunoscut în bronzul timpuriu.

Pumnalul triunghiular de bronz întîlnit și în mormintele de la Verbița, constituie un prețios element de datare. El datează din bronzul timpuriu Reinecke A.1 și cel mai tîrziu din Reinecke A.2.

Măciucă de piatră de formă sferică este o armă bine cunoscută în epoca-bronzului din țara noastră. Forma aceasta este cunoscută și în perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului în morminte cu ocră la Hamangia și la Holboca, apoi în numeroase exemplare în culturile epocii bronzului deplin formate.

Materialul osteologic din monumentele cistă din r. Muscel a fost pierdut în cea mai mare parte. În 1960 am strâns toate resturile de oase din mormîntul definit nr. 2 care urmează a fi studiate. Din păcate, din craniu nu avem decît un fragment. Deosebit de interesantă este calota craniană expusă în Muzeul Raional Cîmpulung, care provine dintr-un mormînt cistă de la Cetățenii din Deal, punctul *La Cruce*. Pe această calotă sunt clare urmele unui început de trepanație. Este foarte probabil că individul a murit în timpul operației.

Din cele arătate s-a putut vedea că aproape toate mormintele cistă descoperite în r. Muscel sunt de înhumație. Într-un singur caz s-a făcut constatarea precisă, la Apa Sărată, că într-un mormînt cistă de dimensiuni mici se afla și un incinerat. Această situație ne amintește pe aceea consemnată de Teutsch, care în 1899 a găsit lângă Brașov un mormînt cistă în care resturile scheletului erau parțial arse. Vedem deci că în bronzul timpuriu se practica în cazuri foarte rare și ritualul incinerării (Cetățeni).

Vom încerca acum să încadrăm din punct de vedere cultural descoperirile din epoca bronzului din r. Muscel. Mormintele cu ciste cercetate de noi se aseamănă cu acelea din Țara Bîrsei, care au fost atribuite de Prox culturii Schneckenberg, faza B. Ceramica însă din mormintele cistă din r. Muscel se aseamănă numai în mică măsură cu aceea din mormintele cistă din Țara Bîrsei. De asemenea, nu se poate identifica nici cu materialele Glina III din Oltenia și Muntenia. În schimb, găsim asemănări pînă la identitate cu mormintele cu ocră din tumulii de la Verbița. Constatăm deci un grup cultural care practica aproape exclusiv ritualul înhumației, dar care în sudul Olteniei se înhumează în tumuli, iar în r. Muscel în cutii de piatră. Desigur că această deosebire trebuie explicată prin mediul geografic la care s-au adaptat purtătorii aspectului cultural de care ne ocupăm. Situația de la Verbița își găsește asemănare în vestul Jugoslaviei unde în aceeași perioadă există tumuli cu înhumări în poziție chircită și cu inventar asemănător (precizare făcută de D. Berciu).

În încheiere socotim că descoperirile din epoca bronzului din r. Muscel aparțin bronzului timpuriu și nu pot fi identificate nici cu aspectul transilvănean, nici cu cel din Oltenia și Muntenia al culturii Glina III-Schneckenberg, deși legături există (ceramica din așezarea distrusă de la Cornul Malului nu prezintă nici găurile-butoni atît de frecvente în Glina III, nici găurile care perforază buza vasului din Schneckenberg).

În schimb, ceramica din mormintele cistă din r. Muscel se aseamănă pînă la identitate cu aceea din mormintele tumulare de la Verbița, care la rîndul lor își găsesc asemănare în tumulii din Jugoslavia vestică.

ANEXA 2

Articol pregătit pentru SCIV

Cercetările arheologice de la Apa Sărată, Cetățenii din Deal și Malul cu Flori (r. Muscel)

Descoperiri întâmplătoare și săpături arheologice făcute în raionul Muscel au scos la lumină materiale interesante referitoare la perioada de început a epocii bronzului.

I. Apa Sărată. Cu prilejul lucrărilor pentru amenajarea unui stadion la Apa Sărată (Pescăreasa), la 4 km de Cîmpulung, aproape de Schitul Golești între calea ferată Cîmpulung-Pitești și Dealul Mărcuș-Drăcești, în dreptul pietrei kilometrice 45, s-a dat peste un mormînt de înhumăție în cutie alcătuită din plăci de piatră (nr. 1). Din inițiativa Muzeului raional Cîmpulung-Muscel au fost întreprinse în acel loc, în august 1960, săpături de salvare în colaborare cu Institutul de arheologie¹. Datorită acestor lucrări a putut fi salvat din mormîntul descoperit întimplător un pumnal de bronz. Totodată s-a constatat că plăcile de piatră de la capetele mormîntului erau prevăzute cu cîte două jghiaburi verticale, în care se fixau lespezile laterale. La o distanță de 4 m NE de primul mormînt, care era de înhumăție, s-a găsit un al doilea mormînt (nr. 2) cu cutie de piatră în care se aflau oasele calcinate ale unui copil și fragmente din două vase de lut ars. În cursul lucrărilor de la Apa Sărată s-au mai găsit fragmente din alte două vase.

II: La Cetățenii din Deal, în punctele La Cruce și la Cornul Malului, acolo unde s-au mai făcut anterior descoperiri întâmplătoare și săpături², au fost reluate în 1960 cercetările. În punctul La Cruce sondajele efectuate n-au avut nici un rezultat³. În schimb la Cornul Malului au fost descoperite trei morminte în cutii de piatră⁴.

Mormîntul nr. 1 era format dintr-o cutie dreptunghiulară de piatră din care am mai găsit numai două laturi. Interiorul mormîntului fusese jefuit și deranjat din antichitate. Căutători de comori din zilele noastre au distrus două din laturile cutiei de piatră. În pămîntul răvășit am găsit două fragmente ceramice și bucăți de oase omenești. Dimensiunile mormîntului erau: lungime 1,90 m, lățime 0,75 m; avînd orientarea SSV-NNE.

Mormîntul nr. 2, se afla la 1,50 m distanță spre vest de mormîntul nr. 1. Cutia de piatră avea dimensiunile: lungime 1,60 m, lățime 0,50 m și adînime 0,50 m; avînd orientarea SSV-NNE. În mormînt s-au găsit cîteva fragmente ceramice și bucăți de oase omenești răvășite.

Mormîntul nr. 3, tot cu cutie de piatră, avea dimensiunile: lungime 2,10 m, lățime 0,75 m, fund orientat SSV-NNE. Latura de SSV lipsea. În mormînt s-au găsit numai cîteva bucăți de oase.

La circa 100 m spre sud de grupul mormintelor s-au descoperit fragmente ceramice. Am efectuat în acel loc sondaje, în speranța de a identifica așezarea contemporană înmormintărilor. S-a constatat că stratul de cultură al așezării a fost ras de ape și cărat umplînd o viroagă, ce se afla între cimitir și așezare. Straturile aluvionare, foarte înclinate, formate în viroagă, conțin numeroase fragmente ceramice foarte corodate, bucăți mici de chirpic ars și oase de animale. Ceramica din viroagă poate fi împărțită după tehnica în care a fost lucrată în trei mari categorii: a - ceramică neagră lustruită, lucrată din lut fin; b - ceramică cărămizie sau castanie din pastă mediocră și c- fragmente din vase mari din lut amestecat cu pietricele. Pe cîteva fragmente de vase apar briuri alveolate.

III. În comuna Malul cu Flori, în punctul numit *La Pîrlitură* s-au făcut cercetări de suprafață în livada locuitorului Ionel Blidaru, acolo unde după informația sa a fost găsit un mormînt în cutie de piatră⁵. În mormînt se afla un pumnal de bronz, care s-a pierdut. După descrierea sa a fost asemănător sau chiar identic cu cel găsit în mormîntul de înhumăție de la Apa Sărată. Muzeul raional Cîmpulung informat asupra descoperirii mormîntului de la Malul cu Flori a reușit să recupereze resturile a două vase găsite în mormînt. Nu se poate însă preciza dacă mormîntul se afla într-un tumul sau o ridicătură naturală de pămînt, deoarece și în împrejurimi terenul este accidentat.

Materialele descoperite în mormintele cu ciste de la Apa Sărată, Cetățenii din Deal și Malul cu Flori sînt importante deoarece aparțin unui grup unitar cu trăsături specifice atît în ceea ce privește ritul și ritualul funerar cît și ceramica.

Mormintele cu ciste din raionul Muscel se deosebesc de mormintele cu cutii de piatră de la Dolheștii Mare care, după inventar, aparțin culturii amforelor sferice datînd de la sfîrșitul epocii neolitice. Ceramica din mormintele cu ciste din raionul Muscel este total deosebită. Mult mai apropiate din punct de vedere teritorial, cultural și cronologic sînt mormintele cu ciste din Țara Bîrsei. Acolo sînt cunoscute morminte de înhumăție în poziție chircită în cutii alcătuite din plăci de gresie. După inventar Alfred Prox le-a atribuit fazei B a culturii Schneckenberg. În ceea ce privește ceramica găsită în mormintele cu ciste din raionul Muscel găsim oarece asemănare cu aceea din mormintele cu ciste din Țara Bîrsei. Asemănare pînă la identitate găsim în ceramica din mormintele tumulare cu ocru de la Verbița.

Pumnalul triunghiular de bronz de la Apa Sărată și un colier de bronz găsit întîmplător în 1931 într-un mormînt cu cutie de piatră de la Cornul Malului asigură datarea mormintelor cu ciste din raionul Muscel în prima parte a epocii bronzului.

Mormintele cu ciste din raionul Muscel și ceramica din aceste morminte ilustrează un aspect cultural care are legături cu cultura Glina III-Schneckenberg fără însă a putea fi identificată cu aceasta.

Dinu V. Rosetti și Sebastian Morintz

NOTE

- 1 Lucrările au fost conduse de Dinu V. Rosetti.
- 2 În 1931 a făcut săpături I. Andrieșescu publicate în ziarul Universul din 26 octombrie 1931, iar în 1958 Sebastian Morintz.
- 3 Săpăturile au fost făcute de Dinu V. Rosetti.
- 4 În săpăturile făcute de Sebastian Morintz.
- 5 De către Dinu V. Rosetti și Sebastian Morintz

ANEXA 3

Sebastian Morintz, Carnet de șantier - *Albești 1967* (selecțiuni)

Șanțul I. Pe nivelul viu de argilă galbenă...cu pigmenți vineții se suprapune - la mijlocul șanțului spre NV - un strat de argilă, de aceeași structură înroșit de foc spre NE și înegrit de cărbuni spre SV. La rîndul lui acest strat (primul arheologic) e suprapus local chiar aici de un alt strat de argilă. Acesta este spart de o gropiță cu cărbuni, care sparge două niveluri de argilă.

Deasupra gropiței s-a găsit o piatră.

Probabil pentru acest mormînt de incinerare s-a adus un strat de pămînt galben curat. Deci cred că e vorba de două momente.

1- Stratul înroșit pentru un mormînt de incinerare pe care nu l-am identificat și

2- Gropița, care taie două straturi de argilă și e suprapusă de pămînt galben.

Observațiile s-au făcut pe baza profilului de NV al S.I.

Profilul de SE este în general asemănător...

De asemenea, aproximativ în dreptul gropiței cu cărbuni avem o altă gropiță mai largă asemănătoare...

Este probabil că cele observate în profilele dinspre apus aparțin aceluiaș complex funerar de incinerare, fără cutii de piatră.

Un alt complex funerar apare după cărbuni la extremitatea de NV a Șanțului I.

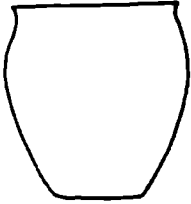
Insist asupra faptului că M.1 observat mai clar în profilul de NV al S.I este posterior momentului cînd se înroșește stratul 2 și cînd alături se depun cărbuni care înnegresc pămîntul imediat lîngă stratul înroșit, dar la acelaș nivel...

Revin ! Stratul de argilă 3 suprapune și M.2 și mormîntul (?) cu arsură din stratul 2 de sub M.1....

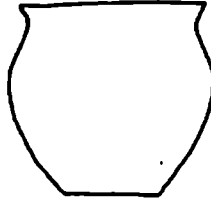
ANEXA 4

TABEL RECAPITULATIV FORME CERAMICE ALE CULTURII GLINA

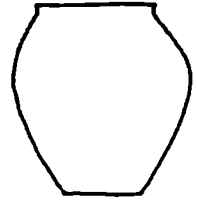
Tipul 1



1.1.

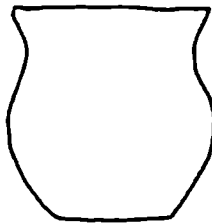


1.2.



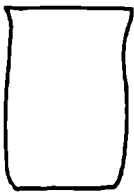
1.3.

Tipul 2



2.

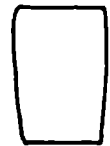
Tipul 3



3.1.



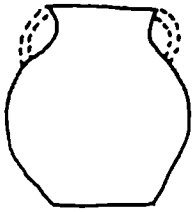
3.2.



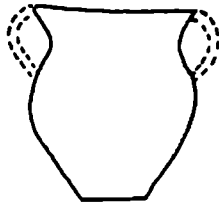
3.3.

ANEXA 4 (continuare)

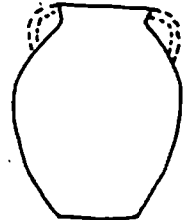
Tipul 4



4.1.

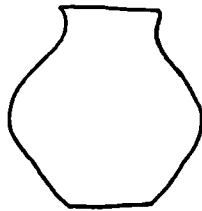


4.2.



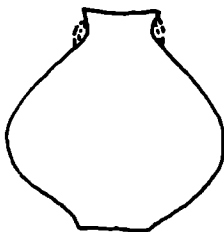
4.3.

Tipul 5

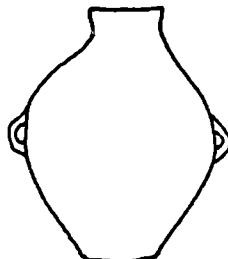


5.

Tipul 6



6.1.



6.2.

ANEXA 4 (continuare)

Tipul 7



7.1.



7.2.



7.3.

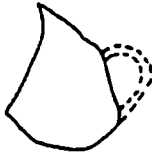
Tipul 8

8.1.



8.2.

Tipul 9



9.

Tipul 10

10.1.



10.2.

Tipul 11

11.1.



Tipul 12

12.



Tipul 13

13.



11.2.



Tipul 14

14.



Tipul 15

15.



ANEXA 4 (continuare)

Ornamentele de pe ceramica culturii Glna



I.1.



I.2.



I.3.



I.4.



I.5.



I.6.



I.7.



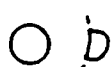
I.8.



I.9.



I.10.



II.1.



II.2.



II.3.



II.4.



II.5.



II.6.



II.7.



III.

ABREVIERI ABKÜRZUNGEN

AAC	= Acta Archaeologica Carpathica.
AAH	= Acta Archaeologica Hungarica.
AB	= Analele Banatului, Muzul Banatului, Timișoara.
Aluta	= Aluta, Muzeul Sf. Gheorghe.
AMN	= Acta Musei Napocensis, Muzeul Transilvaniei, Cluj-Napoca.
AO	= Arhivele Olteniei, Craiova.
Archäologische Nachrichten	= Archäologische Nachrichten aus Baden.
ArchKorrbl.	= Archäologisches Korrespondenzblatt.
ArhMold	= Arhivele Moldovei, Iași.
AȘUIași	= Analele Științifice ale Universității Iași.
Balcanica	= Balcanica, Annuaire de l'Institut des Études Balkanique.
Banatica	= Banatica, Muzeul Județean Reșița.
BCSS-AI	= Buletinul Cercurilor Științifice Studentești, Alba Iulia.
BerRGK	= Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des DAI.
BMJG	= Buletinul Muzeului Județean Giurgiu.
BMJV	= Buletinul Muzeului Județean Vlaşca.
Brandenburgia	= Brandenburgia, Berlin.
București	= București, Revista Muzeului Municipiului București.
CA	= Cercetări arheologice, Muzeul Național de Istorie a României.
CAB	= Cercetări arheologice în București, Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București.
Carpica	= Carpica, Muzeul Județean Bacău.
CCDJ	= Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, Muzeul Dunării de Jos, Călărași.
Cronica	= Cronica cercetărilor arheologice.
Dacia	= Dacia, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Nouvelle série.
Drobeta	= Drobeta, Muzeul Regiunii Porților de Fier.
Germania	= Germania. Anzeiger der RGK des DAI.
Godišnjak	= Godišnjak. Akademija Nauka i Umjetnosti Bosne i Hercegovine.
Istros	= Istros, Muzeul județean Brăila.
JPMÉ	= A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve.
Litua	= Litua, Studii și cercetări, Muzeul județean Gorj, Tg. Jiu.
MCA	= Materiale și cercetări arheologice.
MemAnt	= Memoria Antiquitatis, Muzeul de Istorie Piatra Neamț.
PBF	= Prähistorische Bronzefunde, München.
Peuce	= Peuce, Studii și comunicări, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea.

PZ	= Prähistorische Zeitschrift.
RevMuz	= Revista Muzeelor.
SCIV	= Studii și cercetări de istorie veche.
SCIVA	= Studii și cercetări de istorie veche și arheologie.
SlovArch	= Slovenska Archeologia.
Starinar	= Starinar, Beograd.
StComSibiu	= Studii și comunicări Sibiu.
SympThrac	= Symposia Thracologica.
Thrac-Dacica	= Thrac-Dacica, București.
Valachica	= Valachica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii, Târgoviște.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu (1974) = A. D. Alexandrescu, *La nécropole du bronze ancien de Zimnicea (départ. de Teleorman), Dacia, N.S., XVIII, p. 79-93.*
- Alexandrov (1990) = St. Alexandrov, *Cultura Coșofeni în Bulgaria*, București (teză de doctorat).
- Alexandrov (1994) = St. Alexandrov, *Some problems of the Early Bronze Age in Western Bulgaria*, în *Relations thraco-illyro-hellénique*, Bucarest, p. 117-130.
- Alexandrov (1995) = St. Alexandrov, *The Early Bronze Age in Western Bulgaria: Periodization and Cultural Definition*, în *Prehistoric Bulgaria*, Monographs in World Archaeology, 22, p. 253-270.
- Andrieșescu (1931) = I. Andrieșescu, în *Universul*, din 26 octombrie 1931.
- Andrișoiu (1989) = I. Andrișoiu, *Contribuții la cunoașterea Bronzului timpuriu în sud-vestul Transilvaniei. Grupul cultural Șoimuș*, Thraco-Dacica, X, p. 39-56.
- Andrișoiu (1992) = I. Andrișoiu, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în Epoca bronzului*, Bibliotheca Thracologica, II, București.
- Andrișoiu, Mariș (1989) = I. Andrișoiu, T. Mariș, *Locuirea de tip Coșofeni din peștera Bolii (com. Banița, jud. Hunedoara)*, SympThrac, 7, Tulcea, p. 233-234.
- Aslanis (1985) = I. Aslanis, *Kastanas. Die frühbronzezeitliche Funde und Befunde*, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, 4, Berlin.
- Babeș (1994) = M. Babeș, *Arheologia*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*. AC, București, p. 94-99.
- Bader (1978) = T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică*, București.
- Barbu (1988) = V. Barbu, *Aspecte ale culturii Sântana de Mureș în estul Cîmpiei Române*, SympThrac, 6, Piatra Neamț, p. 173.
- Barbu (1989) = V. Barbu, *Cuptoare de ars ceramica din secolul al IV-lea e.n. descoperite în jud. Giurgiu*, SympThrac, 7, Tulcea, p. 379-380.
- Barbu (1990) = V. Barbu, *Cultura Sântana de Mureș în județul Giurgiu*, SympThrac, 8, Satu Mare-Carei, p. 205-206.
- Barco, Nedelcu (1974) = A. Barco, E. Nedelcu, *Județul Argeș*, București.
- Băjenaru (1995) = R. Băjenaru, *Cultura Glina*, în *Comori ale Epocii bronzului din România*, București, p. 182-184 (versiunea în lb. engleză la p. 185-187).

- Băjenaru (1996) = R. Băjenaru, *Odaia Turcului, Cronica cercetărilor arheologice. Campania 1995, A XXX-a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Brăila, 2-5 mai 1996*, Brăila, p. 82-83.
- Benac (1985) = A. Benac, *La désintégration des cultures néolithiques et la formation des nouveaux groupes culturels dans les Balkans du Nord-Ouest*, Godišnjak, 21, p. 37-46.
- Berciu (1934) = D. Berciu, *Materiale pentru preistoria Olteniei. II. Civilizația de tip Glina III*, Memoriul XXI al Institutului de Arheologie Olteană, Craiova, 14 p., 3 fig., 1 hartă.
- Berciu (1935) = D. Berciu, *Săpăturile de la Tangăru (1934). Raport preliminar*, BMJV, I, p. 7, p. 34-35.
- Berciu (1939) = D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, AO, 18, 104-106, p. 247-252.
- Berciu (1941) = D. Berciu, *Securea de cupru de la Coteana, județul Olt. Securi plate ungaro-române*, AO, 20, 113-118, p. 3-10.
- Berciu (1953) = D. Berciu, *Catalogul Muzeului Arheologic din Turnu Severin*, MCA, I, p. 589-691.
- Berciu (1956) = D. Berciu, *Cercetări și descoperiri arheologice în regiunea București (Cercetările de la Grădiște, raionul Vidra)*, MCA, II, p. 496-556.
- Berciu (1961) = D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București.
- Berciu (1964) = D. Berciu, *Quelques données préliminaires concernant la civilisation de Cernavodă*, SlovArch, XII, 1, p. 269-280.
- Berciu (1966) = D. Berciu, *Rezultatele primelor săpături de la Crivăț (1965) (r. Oltenița)*, SCIV, 17, 3, p. 529-535.
- Berciu-Butoiu (1959) = D. Berciu și M. Butoiu, *Cercetări arheologice în orașul Slatina și în împrejurimi*, MCA, VII, p. 139-143.
- Berciu, Morintz, Roman (1973) = D. Berciu, S. Morintz, P. Roman, *Cultura Cernavoda II. Așezarea din sectorul b de la Cernavoda*, SCIV, 24, 3, p. 373-405.
- Berciu, Roman (1984) = D. Berciu, P. Roman, *Mormintele tunulare de la Verbița (jud. Dolj)*, Thraco-Dacica, V, 1-2, p. 15-21.
- Bichir (1959) = Gh. Bichir, *Cercetări arheologice pe terasa dreaptă a râului Colentina*, MCA, VI, p. 812-824.
- Bichir (1961) = Gh. Bichir, *Săpăturile de la Cuciulata (r. Rupea, reg. Stalin)*, MCA, VII, p. 351-359.
- Bichir (1962) = Gh. Bichir, *Săpăturile de la Cuciulata (r. Rupea, reg. Stalin)*, MCA, VIII, p. 291-300.

- Bichir (1962a) = Gh. Bichir, *Beitrag zur Kenntnis der frühen Bronzezeit im südöstlichen Transilvanien und in der Moldau (Im Lichte der Grabungen von Cuculata und Mîndrișca)*, Dacia, N.S., VI, p. 87-114.
- Bichir (1964) = Gh. Bichir, *Autour du problème des plus anciens modèles de chariots découverts en Roumanie*, Dacia, N.S., VIII, p. 67-86.
- Bichir (1983) = Gh. Bichir, *Cercetări arheologice la Udeni, jud. Teleorman*, MuzNaș, VII, p. 58-59.
- Bichir-Dogan (1962) = Gh. Bichir și E. Dogan, *Săpături arheologice la Mîndrișca (r. Adjud, reg. Bacău)*, MCA, VIII, p. 291-300.
- Blăjan (1989) = M. Blăjan, *Morminte din cultura Schneckenberg descoperite la Mediaș*, Apulum, XXV, p. 59-69.
- Bolomey (1964) = Al. Bolomey, *Considerații asupra faunei neolitice de la Căscioarele, din Valea Dunării*, Studii și Cercetări de Antropologie, 2, p. 1 sqq.
- Boroffka (1994) = N. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, Bd. 19, 1-2.
- Boroneanț (1978) = V. Boroneanț, *O așezare din epoca bronzului la Chitila, în Izvoare arheologice bucureștene*, București, p. 21-23.
- Boroneanț, Boroneanț (1992) = C. Boroneanț, V. Boroneanț, *Considerații asupra topoarelor "sceptre" din piatră, epoca bronzului, pe baza descoperirilor de la Butimanu*, CAB, IV, p. 91-108.
- Botzan (1995) = M. Botzan, *Influența factorilor ecologici asupra migrațiilor și transhumanței la distanță în stepa nord-pontică*, MemAnt, XX, p. 209-214.
- Botzan (1996) = M. Botzan, *Mediu și viețuire în spațiul carpato-dunăreano-pontic*, București.
- Boyadžiev (1995) = Y. D. Boyadžiev, *Chronology of Prehistoric Cultures in Bulgaria*, în Prehistoric Bulgaria, Monographs in World Archaeology, 22, p. 149-191.
- Böhm-Pleyer (1990) = K. Böhm und R. Pleyer, *Geschliffene Geräte aus Felsgestein des älteren und mittleren Neolithikums aus Altbayern: Herstellung, Schäftung, pralatische Anwendung*, în *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland, Bh. 4, p. 257-262.
- Brudiu (1987) = M. Brudiu, *Date noi privind începutul epocii bronzului în sud-estul Moldovei*, Thraco-Dacica, VIII, 1-2, p. 10-15.

- Buchvaldek (1982) = M. Buchvaldek, *Zur Problematik der Beziehungen zwischen Mittel- und Südosteuropa im Jungäneolithikum und Frühbronzezeit*, Thracia Praehistorica, Supplem. Pulpudeva, 3, p. 201-208.
- Burtănescu (1996) = F. Burtănescu, *Few taxonomical and historical considerations on the Early Bronze Age tumular graves in the Carpathians-Prut area*, în *The Thracian World at the Crossroads of Civilisations*, Bucharest, p. 243-245.
- Cantacuzino, Morintz (1968) = Gh. Cantacuzino, S. Morintz, *Descoperirile arheologice de la Cernica și importanța lor pentru cunoașterea vechilor culturi din țara noastră*, București, VI, p. 7-26.
- Cantacuzino, Fedorovici (1969) = Gh. Cantacuzino, C. Fedorovici, *Morminte de femei decedate în timpul nașterii din necropola neolitică de la Cernica*, București, VIII, p. 17-53.
- Cantacuzino-Trohani (1979) = Gh. Cantacuzino și G. Trohani, *Săpăturile arheologice de la Cătălui-Căscioarele, jud. Ilfov, CA, III, p. 261-328.*
- Cavruc (1997) = V. Cavruc, *Zoltan*, în *The Bronze Age in Transylvania* (Catalog), Alba Iulia, 1997, p. 17.
- Cavruc, Cavruc (1997) = V. Cavruc, G. Cavruc, *Zoltan, com. Ghidfalău, jud. Covasna*, Cronica, p. 80-81.
- Cavruc, Cavruc (1997a) = V. Cavruc, G. Cavruc, *Așezarea din epoca bronzului timpuriu de la Zoltan*, Angustia, 2, p. 157-172.
- Cârciumaru (1990) = M. Cârciumaru, *Date paleobotanice din așezarea de la Carei*, Thraco-Dacica, XI, 1-2, p. 239.
- Cârciumaru (1996) = M. Cârciumaru, *Paleoetnobotanica*, Iași.
- Chicideanu (1973) = I. Chicideanu, *Săpăturile de salvare de la Bungetu de Sus (Brătești, comuna Văcărești)*, Valachica (Cronica Valachica), 5, p. 27-41.
- Chicideanu (1977) = I. Chicideanu, *Date noi privind începutul culturii Tei (săpăturile de la Brătești-Bungetu)*, SÇIVA, 28, p. 225-238.
- Chicideanu (1980) = I. Chicideanu, *Săpăturile arheologice de la Costeștii din Vale, jud. Dâmbovița*, MCA, Tulcea, p. 127-128.
- Chicideanu (1982) = I. Chicideanu, *Unele probleme privind începutul culturii Tei*, Thraco-Dacica, III, 1-2, p. 101-116.
- Chicideanu-Gherghe (1983) = I. Chicideanu și P. Gherghe, *Săpăturile arheologice de la Călugăreni (jud. Gorj)*, MCA, Brașov, p. 103-107.
- Christmann (1996) = E. Christmann, *Die deutschen Ausgrabungen auf der Pevkakia-Magula in Thessalien. Die Frühe Bronzezeit*, Beiträge zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie des Mittelmeer-Kulturraumes, Bd. 29.

- Cioflan, Maschio (1996) = T. Cioflan, Maschio, *Șerbănești, La Fermă, com. Rociu, jud. Argeș, în Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, p. 110.
- Ciugudean (1988) = H. Ciugudean, *O așezare din epoca timpurie a bronzului la Alba Iulia*, Thraco-Dacica, IX, 1-2, p. 15-22.
- Ciugudean (1989) = H. Ciugudean, *Cimitirul tumular de la Ampoița (jud. Alba)*, SympThrac, 7, Tulcea, p. 237-238.
- Ciugudean (1996) = H. Ciugudean, *Epoca timpurie în centrul și sud-vestul Transilvaniei*, Bibliotheca Thracologica, XIII.
- Ciugudean (1997) = H. Ciugudean, *The Early and Middle Bronze Age in Transylvania - General View*, în *The Bronze Age Civilization in Transylvania* (Catalog), Alba Iulia, p. 5-15.
- Comșa (1987) = E. Comșa, *Vânătoarea în cursul perioadei de tranziție de la epoca neolitică la epoca bronzului pe teritoriul României*, Banatica, 9, p. 57-63.
- Comșa (1988) = E. Comșa, *Die Viehzucht im Bronzezeitalter auf rumänischem Gebiet*, SlovArch, 36, 1, p. 25-32.
- Comșa (1990) = E. Comșa, *Vânătoarea în cursul epocii bronzului pe teritoriul României*, Thraco-Dacica, XI, 1-2, p. 49-58.
- Comșa (1991) = E. Comșa, *Unele date despre tipurile de locuire din epoca bronzului de pe teritoriul României*, Peuce, X, 1, p. 21-31.
- Comșa (1996) = E. Comșa, *Glina*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*.DL, București, p. 193-194.
- Comșa (1996a) = E. Comșa, *Viața oamenilor din spațiul carpato-danubiano-pontic în mileniiile 7-4 î. Hr.*, București, 1996.
- Comșa-Schuster (1995) = Al. Comșa - C. Schuster, *Unele aspecte ale practicării sacrificiului uman în prima perioadă a epocii metalelor pe teritoriul României*, AMN, 32, I, p. 279-288.
- Constantinescu-Andreescu-Mîrțu (1962) = M. Constantinescu, V. Andreescu și Fl. Mîrțu, *Încercări de trepanație la un craniu din epoca bronzului*, în *Din Istoria Mediciei Românești și Universale*, București, p. 9-12.
- Constantiniu (1965) = M. Constantiniu, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești. Săpăturile de la Străulești-Măicânești*, CAB, II, p. 140-181.
- Constantiniu-Panait (1963) = M. Constantiniu și P. I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi din 1960*, CAB, I, p. 77-130.
- Constantiniu-Panait (1963a) = M. Constantiniu și P. I. Panait, *O așezare din epoca bronzului la Roșu*, CAB, I, p. 301-338.

- Constantiniu-Panait (1965) = M. Constantiniu și P. I. Panait, *Șantierul arheologic Băneasa Străulești. Săpăturile de la Străulești-Măicănești*, CAB, II, p. 140-222.
- Constantiniu-Panait (1969) = M. Constantiniu și P. I. Panait, *Șantierul Băneasa-Străulești. Cercetările din sectorul Măicănești (1964-1966)*, București, VIII, p. 13-28.
- Coteș (1976) = P. Coteș, *Cîmpia Română*, București.
- Crăciunescu (1982) = G. Crăciunescu, *Noi puncte din epoca bronzului pe harta arheologică a județului Mehedinți*, Drobeta, V, p. 193-200.
- Crăciunescu (1996) = G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, Drobeta, VII, p. 35-48.
- Čović (1985) = B. Čović, *Einige Bemerkungen zu dem Problem der Entstehung der Bronzezeit-Kulturen*, Godišnjak, 21, p. 9-13.
- Davidescu (1981) = M. Davidescu, *Un tezaur de podoabe tracice descoperit la Hinova-Mehedinți*, Thraco-Dacica, II, 1-2, p. 7-22.
- Dergacev (1994) = V. Dergacev, *Epoca bronzului. Prima perioadă*, Thraco-Dacica, XV, 1-2, p. 121-140.
- Dergaciov (1986) = V. Dergaciov, *Moldavia i sosednie teritorii v epohu bronzi*, Chișinău.
- Dicționar (1993) = *Dicționar Enciclopedic*, I, AC, București, 1993.
- Dicționar (1996) = *Dicționar Enciclopedic*, II, DG, București, 1996.
- Dinu (1959) = M. Dinu, *Sondajul arheologic de la Dolheștii Mari*, MCA, VI, p. 213-221.
- Dumitrescu (1974) = VI. Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974.
- Dumitroaia (1992) = Gh. Dumitroaia, *Săpături și cercetări arheologice de suprafață în județul Neamț (1987-1991)*, MemAnt, XVIII, p. 287-297.
- Dumitroaia (1994) = Gh. Dumitroaia, *Depunerile neo-eneolitice de la Lunca și Oglinzi, județul Neamț*, MemAnt, XIX, p. 7-82.
- Dunand (1973) = M. Dunand, *Fouilles de Byblos 5. L'architecture, les tombes, le matériel domestique, des origines néolithiques à l'avènement urbain*, Paris.
- Ecsedy (1979) = I. Ecsedy, *Die Siedlung der Somogyvár-Vinkovci Kultur bei Szava und einige Fragen der Frühbronzezeit in Südbanien*, JPME, 23, p. 97-136.
- Eibl-Eibesfeldt (1995) = I. Eibl-Eibesfeldt, *Agresivitatea umană*, București.
- Eliade (1995) = M. Eliade, *Sacrul și profanul*, București.

- El Susi (1996) = G. El Susi, *Vânători, pescari și crescători de animale în Banatul mileniilor VI î. Ch.-I d. Ch.*, Bibliotheca Historica et Arhaeologica Banatica, 3, Timișoara.
- Enulescu (1921) = P. Enulescu, *Trecutul solului din Câmpia Română*, Viața Agricolă, 8-10.
- Enulescu (1925) = P. Enulescu, *Paralelism dintre clima, solul și vegetația din România*, București, 1925.
- Enzyklopädie (1986) = *Enzyklopädie der Archäologie*, Herrsching (ed. Glyn Daniel).
- Fântâneau (1996) = C. Fântâneau, *A few considerations on the funeral rite and ritual of the Early and Middle Bronze Age in the Oltenia Area*, în *The Thracian World at the Crossroads of Civilisations*, Bucharest, p. 272-273.
- Fântâneau (1996a) = C. Fântâneau, *Implicații ale pătrunderii populațiilor stepice pentru începutul bronzului timpuriu în Muntenia*, BCSS-AI, 2, p. 77-80.
- Florescu (1964) = M. Florescu, *Contribuții la problemele începutului epocii bronzului în Moldova*, ArhMold, II-III, p. 105-125.
- Florescu-Buzdugan (1972) = M. Florescu și C. Buzdugan, *Așezarea din epoca bronzului de la Bogdănești (jud. Bacău)*, ArhMold, VII, p. 103-205.
- Furmánek, Veliacik, Vladar (1991) = V. Furmánek, L. Veliacik, J. Vladar, *Die Slowakei in der Bronzezeit*, Bratislava.
- Gábor (1982) = B. Gábor, *Der Zusammenhang der Lebensweise mit der Siedlungsgeschichte in der ungarischen Frühbronzezeit*, Thracia Praehistorica, Supplem. Pulpudeva, 3, p. 221-230.
- Garašanin (1958) = M. Garašanin, *Neolithikum und Bronzezeit in Serbien und Makedonien: Überblick über den Stand der Forschung*, BerRGK, 39, p. 1-130.
- Garašanin 1961 = M. Garašanin, *Der Übergang vom Neolithikum zur frühen Bronzezeit auf dem Balkan und an der unteren Donau*, în *Europe à la fin de l'âge de la pierre*, Praha, p. 15-43.
- Garašanin (1970) = M. Garašanin, *La contribution du monde sud-est européen*, în *Colloque International Mamaia (sept. 1968). Sources archéologiques de la civilisation européenne*, Bucarest.
- Garašanin (1971) = M. Garašanin, *Nomades des steppes et autochtones dans le Sud-Est européen à l'époque de transition du Néolithique l'âge du Bronze*, *Studia Balcanica (L'Éthnogenèse des peuples Balkaniques. Symposium Internat. Plovdiv 1969)*, 5, p. 9-14.
- Garašanin (1985) = M. Garašanin, *Considérations sur la transition du néolithique à l'âge du bronze dans la Péninsule Balkanique*, *Prace Komisji Arch. (L'Éneo-*

lithique et le début de l'âge du bronze dans certaines régions de l'Europe. Actes du colloque international Mogilany 1984), 24, p. 11-19.

Garašanin (1991) = M. Garašanin, *Der Übergang vom Neolithikum zur Frühen Bronzezeit auf dem Balkan und an der unteren Donau. Ein Rückblick nach dreißig Jahren*, in *Die Kupferzeit als historische Epoche, Teil 1*, Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde, Bd. 55, p. 205-216.

Garašanin (1994) = M. Garašanin, *Pastoralisme semi-nomade et nomade dans la Péninsule balkanique à l'énéolithique et au début de l'Age du bronze*, Balcanica, XXV-1, p. 7-18.

Garašanin (1997) = M. Garašanin, *Zu den Problemen der Gruppe Bubanj-Hum II*, in *Chronos. Beiträge zur prähistorischen Archäologie zwischen Nord- und Südosteuropa. Festschrift für Bernhard Hänsel*, Espelkamp, p. 143-148.

D. Garašanin (1985) = D. Garašanin, *Die frühe Bronzezeit und die Übergangsperiode in Nordwestserbien*, Prace Komisiji Arch. (L'Énéolithique et le début de l'âge du bronze dans certaines régions de l'Europe. Actes du colloque international Mogilany 1984), 2, p. 73-77.

Gâștescu, Rusenescu, Breier (1976) = P. Gâștescu, C. Rusenescu, A. Breier, *Județul Teleorman*, București.

Ghinea (1996) = D. Ghinea, *Enciclopedia geografică a României*, București.

Gimbutas (1997) = M. Gimbutas, *Civilizația Mării Zeițe și sosirea cavalerilor războinici*, București.

Girić (1971) = M. Girić, *Mokrin. Nekropola ranog bronzanog doba*, Beograd.

Gogâltan (1993) = F. Gogâltan, *Foeni, eine frühbronzezeitliche Siedlung*, Thracodacica, XIV, 1-2, p. 51-64.

Gogâltan (1995) = F. Gogâltan, *Die Frühe Bronzezeit im Südwesten Rumäniens. Stand der Forschung*, Thracodacica, XVI, 1-2, p. 55-79.

Gogâltan (1996) = F. Gogâltan, *About the Early Bronze Age in the Romanian Banat*, in *The Yugoslav Danube basin and the neighbouring regions in the 2nd millenium B.C.*, Beograd, p. 43-67.

Goldhelm (1994) = *Goldhelm, Schwert und Silberschätze. Reichtümer aus 6000 Jahren rumänischer Vergangenheit*, Frankfurt a. M., 1994 (Catalog).

Govedarica (1989) = B. Govedarica, *Rano bronzano doba na području istočnog Jadrana*, Monographies, LXVII, Centre d'études balkaniques, 7, Sarajevo.

Govedarica, Kaiser (1996) = B. Govedarica, E. Kaiser, *Die äneolithischen abstrakten und zoomorphen Steinzepter Südost- und Osteuropas*, Eurasia Antiqua, 2, p. 59-103.

- Görsdorf-Bojadžiev (1996) = J. Görsdorf und J. Bojadžiev, *Zur absoluten Chronologie der bulgarischen Urgeschichte*, Eurasia Antiqua, 2, p. 105-173.
- Gumă (1996) = M. Gumă, *Epoca bronzului în Banat*, Timișoara.
- Haimovici (1963) = S. Haimovici, *Studiul resturilor de faună din așezarea de la Popești aparținând epocii bronzului*, ASUIași, IX, s. II-a, fasc. 1, p. 147-156.
- Haimovici (1968) = S. Haimovici, *Răspîndirea unor specii de mamifere din epoca bronzului (mil. II î.e.n.) pe teritoriul Republicii Socialiste România*, Studii și cercetări de biologie, seria zoologie, 20, 3, p. 299-303.
- Haimovici (1979) = S. Haimovici, *Caracteristicile paleofaunei din așezările perioadei de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului în Moldova*, SCIVA, 30, 1, p. 11-20.
- Haimovici (1987) = S. Haimovici, *Quelques problèmes d'archéozoologie concernant la culture de Cucuteni*, în *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, Bibliotheca Archaeologica Iassensis, Iași.
- Haimovici (1997) = S. Haimovici, *Studiul arheozoologic al unui lot de faună descoperit în așezarea eponimă de la Glina*, Thraco-Dacica, XVIII, 1-2 (sub tipar).
- Hașotti (1985) = P. Hașotti, *Topoare de piatră din epoca bronzului aflată în colecțiile Muzeului de istorie națională și arheologie Constanța*, Istros, IV, p. 7-12.
- Hașotti (1997) = P. Hașotti, *Epoca neolitică în Dobrogea*, Bibliotheca Tomitana, I, Constanța.
- Hălcescu (1995) = C. Hălcescu, *Tezaurul de la Sultana*, CCDJ, XIII-XIV, p. 11-18.
- Heurtley (1939) = W. A. Heurtley, *Prehistoric Macedonia*, Cambridge, 1939.
- Ionașcu, Zirra, Berciu, Tudor (1954) = I. Ionașcu, V. Zirra, D. Berciu, M. Tudor, *Săpăturile arheologice din sectorul Radu Vodă*, București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953, 1, p. 135.
- Iordan, Gășteanu, Oancea (1974) = I. Iordan, P. Gășteanu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităților din România*, București.
- Jovanović (1992) = B. Jovanović, *Chronological relations of late Aeneolithic of central and eastern Balkans*, Balcanica, XXIII, p. 243-253.
- Junghans-Sangmeister-Schröder (1960) = S. Junghans, E. Sangmeister și M. Schröder, *Kupfer und Bronze in der frühen Metallzeit Europas*, Bd. 2, Teil 3.
- Kalicz (1984) = N. Kalicz, *Die Makó-Kultur*, în *Kulturen der Frühbronzezeit des Karpatenbeckens und Nordbalkans*, Beograd, p. 93-107.
- Katinčarov (1982) = R. Katinčarov, *Die Bronzezeit in Bulgarien*, în *Troja und Thrakien*, Berlin, p. 56-63.

- Katinčarov (1982a) = R. Katinčarov, *Sur la synchronisation des civilisation de l'âge du bronze en Bulgarie et dans la région d'Égée et d'Anatolie*, Thracia Praehistorica, Pulpudeva, 3, Suppl., p. 132-149.
- Katinčarov (1991) = R. Katinčarov, *Die Frühbronzezeit Thrakiens und ihre Beziehungen zum ägäisch-anatolischen Raum*, in *Kupferzeit als historische Epoche*, T. 1, Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde, Bd. 55, p. 95-101.
- Katinčarov-Macanova (1993) = R. Katinčarov - V. Macanova, *Raskopki na selisnata mogila pri s. Junacite Pazardzisko*, în *Praistoriski raskopki i izsledvania*, Sofija, 1993, p. 155-173.
- Katinčarov, Merpert, Macanova, Avilova (1995) = R. Katinčarov, N. J. Merpert, V. Macanova, L. I. Avilova, *Junacite I*, Sofia, 1995.
- Klusch (1975) = H. Klusch, *Corelații geometrice la diferite tipuri de forme - criteriu de clasificare în studiul ceramicii*, StComSibiu, 19, p. 245-252.
- Lazarovici (1987) = Gh. Lazarovici, *Contribuții la cunoașterea începutului epocii bronzului timpuriu în Banat și Transilvania*, SympThrac, 6, Miercurea Ciuc, p. 84-85.
- Lazarovici (1997) = Gh. Lazarovici, *About the Early Bronze from Transylvania*, Angustia, 2, p. 9-36.
- Lazarovici, Săcărin (1979) = Gh. Lazarovici, C. Săcărin, *Epoca bronzului în Clisura Dunării*, Banatica, V, p. 71-105.
- Lazarovici, Sfetcu (1990) = Gh. Lazarovici, O. Sfetcu, *Descoperiri arheologice la Silagiu-Buziaș*, Banatica, IX, p. 45-57.
- Leahu (1963) = V. Leahu, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Căfelu Nou*, CAB, I, 1963, p. 15-47.
- Leahu (1963a) = V. Leahu, *Săpăturile arheologice de salvare de la Giulești-Sîrbi*, CAB, I, p. 179-270.
- Leahu (1965) = V. Leahu, *Săpăturile arheologice de la Căfelu Nou*, CAB, II, p. 11-74.
- Leahu (1966) = V. Leahu, *Cultura Tei*, București.
- Leahu (1992) = V. Leahu, *Date și considerații noi cu privire la periodizarea evoluției culturii Tei*, CA, IX, p. 62-72.
- Levițchi, Manzura, Demcenko (1996) = O. Levițchi, I. Manzura, T. Demcenko, *Necropola tumulară de la Sărățeni*, Bibliotheca Thracologica, XVII.
- Machnik (1985) = J. Machnik, *Zum Forschungsstand über die Schneckenberg-Glina III-Kultur*, Acta Archaeologica Carpathica, XXIV, p. 21-59.
- Machnik (1991) = J. Machnik, *Die Ergebnisse neuester Forschungen über die Kultursituation und Chronologie an der Wende des Neolithikums und der*

- Bronzezeit in dem Flussgebiet der oberen Weichsel und Dnestr*, Thracodacica, XII, 1-2, p. 5-14.
- Machnik (1991a) = J. Machnik, *The Earliest Bronze Age in the Carpathian Basin*, Archaeological Sciences Bradford, p. 9-42.
- Mandache (1981) = C. Mandache, *Cronica săpăturilor arheologice - 1975-1980*, CAB, III, p. 289-292.
- Mantu, Boroffka (1996) = M. Mantu, N. Boroffka, *Funde der Bronze- und Hallstattzeit aus Poienești und Scânteia*, în *The Thracian World at the Crossroads of Civilisations*, Bucharest, p. 298-299.
- Manzura (1994) = I. Manzura, *Manifestările culturale în perioada de tranziție*, Thracodacica, XV, 1-2, p. 103-119.
- Manzura (1994a) = I. Manzura, *Culturile eneolitice în zona de stepă*, Thracodacica, XV, 1-2, p. 93-101.
- Manzura, Sava (1994) = I. Manzura, E. Sava, *Interacțiuni "est-vest" reflectate în culturile eneolitice și ale epocii bronzului din zona de nord-vest a Mării Negre (schijă cultural-istorică)*, MemAnt, XIX, p. 143-192.
- Maran (1989) = J. Maran, *Die Schaflochaxt aus dem Depotfund von Theben (Mittelgriechenland) und ihre Stellung im Rahmen der bronzezeitlichen Äxte Südosteuropas*, ArchKorrbl, 19, p. 129-136.
- Maran (1996) = J. Maran, *Kulturwandel auf dem griechischen Festland und den Kykladen im späten 3. Jt. v. Chr.*, Archäologische Nachrichten, 1, p. 50-55.
- Marinescu-Bilcu (1962) = S. Marinescu-Bilcu, *Unele probleme ale perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului din Moldova în lumina a trei morminte plane de înhumare descoperite la Tîrpești*, SCIV, 16, 1, p. 241-250.
- Mătasă (1959) = C. Mătasă, *Descoperiri arheologice în raionul Piatra Neamț*, MCA, V, p. 723-734.
- Mehedinți-Mihăilescu (1924) = S. Mehedinți și V. Mihăilescu, *România*, București.
- Meier (1990) = M. Meier, *Das Arbeiten mit neolithischen Felsgesteinbeilen*, în *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland, Bh. 4, p. 273-278.
- Mihăilescu (1966) = V. Mihăilescu, *Dealurile și câmpiile României, în Câmpia Română, Balta și Delta Dunării*, București.
- Morintz (1959) = S. Morintz, *Săpăturile de la Dealul Ciurel*, MCA, VI, p. 764-771.
- Morintz (1978) = S. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii*, I, București.

- Morintz, Cantacuzino (1954) = S. Morintz, Gh. Cantacuzino, *Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă a Dealului Mihai Vodă (Arhivele Statului)*, București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953, 1, p. 333-342.
- Morintz-Ionescu (1968) = S. Morintz și B. Ionescu, *Cercetări arheologice în jurul orașului Oltenița (1958-1967)*, SCIV, 19, 1, p. 99-121.
- Morintz-Rosetti (1959) = S. Morintz și D.V. Rosetti, *Bucureștii de odinioară*, București.
- Morintz, Roman (1968) = S. Morintz, P. Roman, *Aspekte des Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau*, Dacia, N.S., XII, p. 45-128.
- Morintz, Roman (1968a) = S. Morintz, P. Roman, *Asupra perioadei de trecere de la eneolitic la epoca bronzului la Dunărea de Jos*, SCIV, 19, 4, p. 553-573.
- Morintz, Roman (1969) = S. Morintz, P. Roman, *Über die Chronologie der Übergangszeit vom Äneolitikum zur Bronzezeit in Rumänien*, Dacia, N.S., XIII, p. 61-71.
- Morintz, Roman (1994) = S. Morintz, P. Roman, *Epoca bronzului*, în *Enciclopedia arheologiei și istorie vechi a României*. AC, București, p. 211-215.
- Moscalu (1979) = E. Moscalu, *Sondaje și cercetări de suprafață*, CA, III, p. 396.
- Moscalu-Beda (1979) = E. Moscalu și C. Beda, *Noi cetăți traco-getice*, CA, III, p. 368-369.
- Muscă, Muscă (1996) = L. Muscă, T. Muscă, *Băleni, La Plantație, jud. Dâmbovița, în Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, p. 11.
- Muscă (1986) = T. Muscă, *Unele considerații privind locuirile aparținând bronzului timpuriu de la Bălenii Români (jud. Dâmbovița)*, SympThrac, 4, Oradea, p. 30-31.
- Muscă (1996) = T. Muscă, *Gorgota, jud. Dâmbovița*, în *Cronica cercetărilor arheologice. Campania 1995*, Brăila, p. 52-53.
- Munteanu (1995) = M. Munteanu, *Urme materiale ale culturii Cernavoda I din punctul Ferma 7 I.A.S. Roșeți (jud. Călărași)*, Cercetări arheologice în aria nord-tracă, 1, p. 59-61.
- Nanu (1989) = D. B. Nanu, *Cercetările arheologice de la Căscioarele Cotul Cătălului, jud. Călărași*, CCDJ, V-VII, p. 37-54.
- Negru (1994) = M. Negru, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj. Cercetări arheologice de suprafață în bazinul inferior al Jiului*, AO, S.N., 9, p. 61-81.

- Negru-Schuster (1997) = M. Negru și C. Schuster, *O locuință din epoca bronzului descoperită la București-Ciurel (1994)*, București, XII (sub tipar).
- Nestor (1928) = I. Nestor, *Zur Chronologie der rumänischen Steinkupferzeit*, PZ, 19, p. 110-143.
- Nestor (1933) = I. Nestor, *Fouilles de Glina*, Dacia, III-IV, p. 226-252.
- Nestor (1933a) = I. Nestor, *Der Stand der Vorschungsgeshichte in Rumänien*, BerRGK, 22, p. 69-73.
- Nestor, Zaharia (1968) = I. Nestor, E. Zaharia, *Sur la periode de transition du néolithique à l'Âge du bronze dans l'aire des civilisation de transition Cucuteni et de Gumelnița*, Dacia, N.S., XII.
- Neumann (1980) = E. Neumann, *Herrschafts- und Sexualsymbolik*, în *Grundlagen einer alternativen Symbolforschung*, Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz.
- Nica (1996) = M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbi-cioara*, Drobeta, VII, p. 18-34.
- Nica, Schuster, Zorzoliu (1995) = M. Nica, C. Schuster, T. Zorzoliu, *Cercetările arheologice în tell-ul gumelnițeano-sălcuțean de la Drăgănești-Olt - punctul Corboaica - campaniile din anii 1993-1994*, Cercetări arheologice în aria nord-tracă, I, p. 9-45.
- Nicolăescu-Plopșor, Păunescu, Pop (1962) = C. S. Nicolăescu-Plopșor, A. Păunescu, I. Pop, *Săpăturile din Peștera Gura Cheii-Rîșnov*, MCA, VIII, p. 113-118.
- Nikolova (1993) = L. Nikolova, *The problem of the diffusion of the cremation rite (Baden-Kostolac-Coșofeni)*, în *Actes du XII e Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques*, vol. 2, Bratislava, p. 561-564.
- Nikolova (1994) = L. Nikolova, *On the Early Bronze Age in South-Western Bulgaria (Northern Connections)*, în *Relations Thraco-Illyro-Helléniques*, Bucarest, p. 130-140.
- Nikolova (1995) = L. Nikolova, *Burials in Settlements and Flat Necropolises during the Early Bronze Age in Bulgaria*, în *Prehistoric Bulgaria*, Monographs in World Archaeology, 22, p. 271-275.
- Nikolova (1996) = L. Nikolova, *On the incrustrated ceramics from the Early Bronze Age settlement of Dubene*, în *The yugoslav Danube basin and the neighbouring regions in the 2nd millenium B.C.*, Beograd, p. 81-95.
- Oancea, Drâmbocanu (1977) = A. Oancea, V. Drâmbocanu, *Noi descoperiri din epoca bronzului în județul Buzău. Observații asupra cronologiei culturii Monteoru*, SCIVA, 28, 4, p. 509-529.

- Panait (1963) = P. I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi 1960. Sectorul Alba*, CAB, I, p. 104-131.
- Panait (1963a) = P. I. Panait, *Observații arheologice pe șantierele de construcții din Capitală*, CAB, I, p. 167 și fig. 17.
- Panait (1969) = P. I. Panait, *Însemnări arheologice pe șantierele de construcții din București (II)*, București, VII, p.
- Panayotov (1995) = I. Panayotov, *The Bronze Age in Bulgaria: Studies and Problems, în Prehistoric Bulgaria*, Monographs in World Archaeology, 22, p. 243-252.
- Parzinger (1993) = H. Parzinger, *Studien zur Chronologie und Kulturgeschichte der Jungstein-, Kupfer- und Frühbronzezeit zwischen Karpaten und Mittlerem Taurus*, Römisch-Germanische Forschungen, Bd. 52.
- Paulsen (1990) = H. Paulsen, *Die Herstellung von oberflächenretuschierten Dolchen und Pfeilspitzen*, în *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland, Bh. 4, , p. 279-282.
- Păunescu (1970) = A. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București.
- Perianu, Udrescu (1989) = M. Perianu, M. St. Udrescu, *Studiul antropologic și arheozoologic al materialului osteologic din mormântul de la Căscioarele (jud. Călărași). Epoca bronzului (cultura Glina III)*, CCDJ, V-VII, p. 55-59.
- Petre-Govora (1986a) = Gh. Petre-Govora, *Asupra problemelor culturii Glina în nord-estul Olteniei*, Thraco-Dacica, VII, 1-2, p. 154-166.
- Petre-Govora (1995) = Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei, Râmnicu Vâlcea*.
- Petrescu-Dâmbovița (1944) = M. Petrescu-Dâmbovița, *Raport asupra săpăturilor de la Glina, jud. Ilfov, 1943*, în *Raport MNA*, p. 64-71.
- Petrescu-Dâmbovița (1974) = M. Petrescu-Dâmbovița, *La civilisation Glina III-Schneckenberg á la lumière de nouvelles recherches*, Praehistoria Alpina, 10.
- Petrescu-Dâmbovița (1974) = M. Petrescu-Dâmbovița, *Metalurgia bronzului, în Comori ale epocii bronzului din România*, București, p. 45-53.
- Petrescu-Dâmbovița (1996) = M. Petrescu-Dâmbovița, *Cultura Glina*, în *Enciclopedia arheologică și istoriei vechi a României*, București, p. 195.
- Petrescu-Dâmbovița-Dinu (1974) = M. Petrescu-Dâmbovița și M. Dinu, *Nouvelles fouilles archéologiques à Foltești (départ. Galați)*, Dacia, N.S., XVIII, p. 19-72.
- Petrescu-Dâmbovița-Dinu (1974a) = M. Petrescu-Dâmbovița și M. Dinu, *Noi cercetări arheologice la Stoicani (jud. Galați)*, SCIV, 25, 1974, 1, p. 71-98.

- Podzuweit (1979) = Chr. Podzuweit, *Trojanische Gefässformen der Frühbronzezeit in Anatolien, der Ägäis und angrenzenden Gebieten*, Mainz am Rhein.
- Popescu (1956) = D. Popescu, *Prelucrarea aurului în Transilvania înainte de cucerirea romană*, MCA, II, p. 196-250.
- Popescu-Rosetti (1959) = D. Popescu și D. V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Retevoiești*, MCA, VI, p. 704 sqq.
- Popescu-Vulpe (1966) = E. Popescu și A. Vulpe, *Necropola tumulară de la Milostea*, RevMuz, 2, p. 148-155.
- Posea, Ștefănescu (1984) = Gr. Posea, I. Ștefănescu, *Municipiul București cu Sectorul agricol Ilfov*, București.
- Primas (1996) = M. Primas, *Velika Gruda I*, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, Bd. 32.
- Rădulescu (1969) = N. Al. Rădulescu, *Cercetări de geografie umană cu ajutorul reliefului antropoc*, Comunicări de geografie, VIII, București, p. 21-30.
- Rădulescu (1973) = N. Al. Rădulescu, *Utilizarea terenurilor în Cîmpia Română în epoca constituirii gorganelor*, Buletinul societății de științe geografice, S.N., III (LXXIII).
- Roman (1971) = P. Roman, *Strukturänderungen des Endäneolithikums im Donau-Karpaten-Raum*, Dacia, N.S., XV, p. 31-169.
- Roman (1975) = P. Roman, *Zum Problem des Beginns der Frühbronzezeit in Rumänien*, AAC, XV, p. 145-162.
- Roman (1976) = P. Roman, *Zur kulturellen Grundlage der thrakischen Bronzezeit*, Thrac-Dacica, I, p. 53-57.
- Roman (1976a) = P. Roman, *Complexul Orlea-Sadovec*, SCIV, 27, 2, p. 147 sqq.
- Roman (1976b) = P. Roman, *Cultura Coșofeni*, București.
- Roman (1976c) = P. Roman, *Die Glina III-Kultur*, PZ, 51, 1, p. 26-42.
- Roman (1980) = P. Roman, *Ethno-kulturelle Bewegungen aus der frühen Periode der thrakischen Bronzezeit*, în *Actes du 11^e Congrès de thracologie*, I, București, p. 63-68.
- Roman (1980a) = P. Roman, *Substratul cultural al bronzului tracic*, Acta Harghitensia, p. 16 sqq.
- Roman (1981) = P. Roman, *Zur rumänischen Frühbronzezeit (der Forschungsstand)*, în *Die Frühbronzezeit im Karpatenbecken und in den Nachbargebieten*, Intern. Symposium 1977, Budapest-Velem, MittArchInst Beih. 2, Budapest, p. 157-169.
- Roman (1981a) = P. Roman, *Forme de manifestare culturală din eneoliticul târziu și perioada de tranziție spre epoca bronzului*, SCIVA, 32, 1, p. 21-42.

- Roman (1982) = P. Roman, *Constituirea noilor grupe etno-culturale de la începutul epocii bronzului*, Carpica, XIV, p. 39-49.
- Roman (1983) = P. Roman, *Spätäolithikum, Übergangsperiode und der Beginn der Bronzezeit im Südosten Rumäniens*, Thraco-Dacica, IV, 1-2, p. 69-72.
- Roman (1983a) = P. Roman, *Der Übergang vom Äneolithikum zur Bronzezeit auf dem Gebiet Rumäniens*, Godišnjak, 21, p. 115-134.
- Roman (1984) = P. Roman, *Probleme în legătură cu perioada timpurie a epocii bronzului și începuturile culturii Otomani*, SCIVA, 35, 4, p. 266-274.
- Roman (1985) = P. Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului tracic în Oltenia*, Thraco-Dacica, VI, 1-2, p. 116-122.
- Roman (1985a) = P. Roman, *Cercetări la Govora Sat-Runcuri în 1977*, SCIVA, 36, 4, p. 279-297.
- Roman (1986) = P. Roman, *Așezări cu ceramică șnurată din Thracia, Macedonia, Thessalia și raporturile lor cu evoluția culturală din regiunile carpato-danubiene*, Thraco-Dacica, VII, 1-2, p. 14-30.
- Roman (1986) = P. Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului pe teritoriul României*, SCIVA, 37, 1, p. 29-55.
- Roman (1988) = P. Roman, *Așezările epocii bronzului de la Ostrovul Corbului (județul Mehedinți)*, SympThrac, 6, Piatra Neamț, p. 40-43.
- Roman (1989) = P. Roman, *Fenomenul indoeuropeanizării și constituirii neamului tracic la Dunărea inferioară în lumina cercetărilor arheologice*, SympThrac, 7, Tulcea, p. 49-55.
- Roman (1992) = P. Roman, *Das chronologische Verhältnis zwischen Ezero und Troja im Lichte der nordbalkanischen Forschungen*, Thraco-Dacica, XIII, 1-2, p. 25-34.
- Roman (1994) = P. Roman, *Branef, în Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*.AC, București, p. 201.
- Roman (1994a) = P. Roman, *Bronzul timpuriu, în Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*.AC, București, p. 212-213.
- Roman (1995) = P. Roman, *Das spätäolithische Sălçuța IV-Phänomen und seine Beziehungen*, Thraco-Dacica, XVI, 1-2, p. 17-23.
- Roman (1996) = P. Roman, *Ostrovul Corbului. Istoricul cercetării. Săpăturile arheologice și stratigrafie*, I, 1, a, p. 1-33 (versiunea în limba germană la p. 35-65).
- Roman, Dodd-Oprîtescu, János (1992) = P. Roman, A. Dodd-Oprîtescu, P. János, *Beiträge zur Problematik der schnurverzierten Keramik Südosteuropas*, Heidelberger Akademie der Wissenschaften. Monographien III, Mainz am Rhein.
- Roman, Pal, Csaba (1973) = P. Roman, J. Pal, H. Csaba, *Cultura Jigodin. O cultură cu ceramică șnurată în estul Transilvaniei*, SCIV, 24, 4, p. 559-574.

- Roman, Némethi (1986) = P. Roman, I. Némethi, *Descoperiri din perioada timpurie (pre-Otomani) a epocii bronzului în nord-vestul României*, SCIVA, 37, 3, p. 198-232.
- Roman, Némethi (1990) = P. Roman, I. Némethi, *Date preliminare asupra cercetărilor arheologice de la Carei-Bobald*, Thraco-Dacica, XI, 1-2, p. 39-47.
- Roman, Némethi(1990a) = P. Roman, I. Némethi, *Epoca bronzului în nord-vestul României*, SympThrac, 8, Satu Mare-Carei, p. 34-41.
- România (1996) = *România. Atlas istorico-geografic*, București.
- Rosetti (1932) = Dinu V. Rosetti, *Cîteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor*, București.
- Rosetti (1932a) = Dinu V. Rosetti, *Siedlungen der Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit bei Bukarest*, Germania, XVI, p. 207-213.
- Rosetti (1971) = Dinu V. Rosetti, *Însemnări privind activitatea Muzeului Municipal (1931-1948)*, București, VIII, p. 349-356.
- Rosetti (1972) = Dinu V. Rosetti, *Importanța cercetărilor arheologice bucureștene din perioada 1923-1948*, București, IX, p. 51-56.
- Rosetti (1975) = Dinu V. Rosetti, *Cetățenii Argeș. Istoricul cercetărilor arheologice (I)*, CA, I, p. 261-289.
- Roska (1941) = M. Roska, *Az aeneolithikum kolozskorpádi I. jellegű emlékei Erdélyben, Közlemények*, I, Cluj, p. 44-99.
- Rotea (1993) = M. Rotea, *Contribuții privind bronzul timpuriu în centrul Transilvaniei*, Thraco-Dacica, XIV, 1-2, p. 65-86.
- Rydina (1980) = N. V. Rydina, *Metal v kulturach šnurovoj keramiki ukrainskogo Predkarpattja, Podolii i Volyni*, Sovetskaja Archeologija, 3, p. 35 sqq.
- Sandu (1992) = V. Sandu, *Cercetări arheologice în zona Lunca-Bîrzești*, CAB, IV, p. 163-195.
- Sandu (1992a) = V. Sandu, *Cercetările arheologice de suprafață din nordul Sectorului Agricol Ilfov*, CAB, IV, p. 289-323.
- Sandu (1996) = V. Sandu, *Les habitats de l'âge du Bronze au centre de la Plaine Roumaine (la microzone bucarestoise)*, în *The Thracian World at the Crossroads of Civilisations*, Bucharest, p. 335-336.
- Sapouna-Sakellarakis (1972) = E. Sapouna-Sakellarakis, *La civilisation Cycladique et la collection Cycladique du Musée National d'Athènes*, p. 4 sqq.
- Schmidt (1932) = H. Schmidt, *Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien*, Berlin-Leipzig.
- Schmidt (1945) = R. R. Schmidt, *Die Burg Vučedol*, Zagreb.

- Schreiber-Kalicz (1984) = R. Schreiber-Kalicz, *Komplex der Nagyrev-Kultur*, în *Kulturen der Frühbronzezeit des Karpatenbeckens und Nordbalkans*, Beograd, p. 133-152.
- Schroller (1930) = H. Schroller, *Die Schnurkeramik in Siebenbürgen*, Brandenburgia, 39, p. 72-75.
- Schuster (1989) = C. Schuster, *Așezări din epoca bronzului pe cursul inferior al Argeșului*, SympThrac, 7, Tulcea, p. 236-237.
- Schuster (1990) = C. Schuster, *Considerații privind cultura Tei în lumina săpăturilor de la Mogoșești, jud. Giurgiu*, SympThrac, 8, Satu Mare-Carei, p. 103-105.
- Schuster (1992) = C. Schuster, *Așezări Glina pe cursul inferior al Argeșului și Valea Cîlniștei(I). Mihăilești-Tufa*, Thraco-Dacica, XIII, 1-2, p. 35-41.
- Schuster (1992a) = C. Schuster, *Die Frühbronzezeit in der Grosswalachei. Neuentdeckungen und einige Erwägungen*, SympThrac, 9, București, p. 90-93.
- Schuster (1992b) = C. Schuster, *Câteva precizări privind faza a III-a a culturii Glina în lumina celor mai noi cercetări*, Litua, 5, p. 7-10.
- Schuster (1992c) = C. Schuster, *Piese de metal recent descoperite aparținând culturii Tei*, SCIVA, 43, 1, p. 83-85.
- Schuster (1993) = C. Schuster, *Einige Bemerkungen zu den Verbindungen der Tei mit der Coslogeni-Kultur*, CCDJ, X, p. 199-206.
- Schuster (1994) = C. Schuster, *Despre aria de răspândire a culturii Glina*, Istros, VII, p. 63-70.
- Schuster (1994a) = C. Schuster, *Aria de răspândire a culturii Tei*, AB, S.N., III, p. 171-178.
- Schuster (1995) = C. Schuster, *Cercetări arheologice în așezarea culturii Glina de la Varlaam, jud. Giurgiu*, CCDJ, XIII-XV, p. 53-63.
- Schuster (1995a) = C. Schuster, *Die Bronzezeit in der Großen Walachei - ein Forschungsbericht*, în *Kulturräum Mittlere und Untere Donau. Traditionen und Perspektiven des Zusammenlebens*, Reșița, p. 79-89.
- Schuster (1995b) = C. Schuster, *Einführung in das Siedlungs- und Bauwesen der Glina-Kultur*, Memorie del Museo Civico di Storia Naturale di Verona (IIa serie), Sezione Scienze dell'Uomo, 4, p. 129-132.
- Schuster (1995c) = *Zu den Fußschalen der Übergangsperiode vom Äneolithikum zur Bronzezeit und Frühbronzezeit aus Rumänien*, Thraco-Dacica, XVI, 1-2, p. 45-53.
- Schuster (1996) = C. Schuster, *Considerații privind așezările culturii Glina*, Drobeta, VII, p. 12-17.
- Schuster (1996a) = C. Schuster, *Zu den hallstattzeitlichen Funden im südlichen Teil Mittelmunteniens*, în *Der Basarabi-Komplex. Kolloquium in Drobeta-*

Turnu Severin (7.-9. November 1996), Rumänisch-jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores, Archäologische Abteilung, I, Bukarest, p. 147-163.

Schuster (1996b) = C. Schuster, *Considerații cu privire la unele vetre de foc din Bronzul timpuriu și mijlociu*, *Istorie și tradiție în spațiul românesc*, 3, p. 101-107.

Schuster (1997) = C. Schuster, *Despre obiectele din lut ars din aria culturii Glina*, *Thraco-Dacica*, XVIII, 1-2 (sub tipar).

Schuster, Munteanu (1995) = C. Schuster, M. Munteanu, *Considerații privind unele topoare din epoca bronzului, găsite la sud de Carpați*, *MemAnt*, XX, p. 79-84.

Schuster, Nica (1995) = C. Schuster, M. Nica, *Săpăturile de salvare de la Morărești, județul Dolj-1993*, *Cercetări arheologice în aria nord-tracă*, I, p. 114-122.

Schuster, Popa (1995) = C. Schuster, T. Popa, *Cercetări privind epoca bronzului în județul Giurgiu (investigațiile din anii 1986-1994)*, *BMJG*, I, 1, p. 20-54.

Schuster, Popa (1995a) = C. Schuster, T. Popa, *Raport preliminar privind săpăturile de la Mogoșești, județul Giurgiu*, *Cercetări arheologice în aria nord-tracă*, I, p. 147-156.

Schuster, Popa (1996) = C. Schuster, T. Popa, *Mogoșești, com. Adunații - Copăceni, jud. Giurgiu*, în *Cronica cercetărilor arheologice. Campania 1995*, Brăila, p. 79-80.

Schuster, Popa (1997) = C. Schuster, T. Popa, *Cercetările arheologice de la Mogoșești, județul Giurgiu - campania din 1995*, *Cercetări arheologice în aria nord-tracă*, II (sub tipar).

Schütz, Tillmann, Weiner, Rieder, Unrath (1990) = C. Schütz, A. Tillmann, J. Weiner, K.-H. Rieder, G. Unrath, *Das Ingolstadt-Experiment: Zerlegung von Damnwild mit Steinartefakten*, în *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, *Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland*, Bh. 4, p. 232-256.

Séfériades (1986) = M. Séfériades, *Apparition d'éléments d'origine stéppique en Egée du Nord-Est au début de l'âge du Bronze*, *AAH*, 38, p. 295-298.

Sheratt (1980) = A. Sheratt, *Plough and Pastoralism: Aspects of the Secondary Products Revolution*, în *Pattern of the Past*, Cambridge, p. 261-306.

Sheratt (1982) = A. Sheratt, *The Secondary Products Revolution of Animals in the Old World*, *World Archaeology*, 15, p. 90-104.

Sîrbu-Damian (1992) = V. Sîrbu, P. Damian, *O nouă așezare de la începutul culturii Tei descoperită la Căscioarele, județul Călărași*, *Istros*, VI, p. 11-16.

- Sîrbu et all. (1996) = V. Sîrbu, P. Damian, E. Alexandrescu, E. Safta, O. Damian, St. Pandrea, A. Niculescu, *Așezări din zona Căscioarele-Greaca-Prundu-mileniile I f. Hr.-I d. Hr.*, Monografiile arheologice, III, Brăila.
- Sonoc (1995) = A. Sonoc, *Propuneri de scheme și tabele tipologice de clasificare a ceramicii*, BCSS-AI, 1, p. 27-37.
- Soroceanu (1991) = T. Soroceanu, *Studien zur Mureș-Kultur*, Internationale Archäologie, 7.
- Spiru (1979) = I. Spîru, *Descoperiri arheologice în jud. Teleorman*, CA, III, p. 453-459.
- Stefănescu (1969) = A. Stefănescu, *Pantelimon 5 (1970)*, București, VIII, p. 95-99.
- Stefănescu (1992) = A. Stefănescu, *Necropola din secolele III-IV e.n. descoperite la Mănești-Buftea*, CAB, IV, p. 125-132.
- Șerbănescu, Trohani (1975) = D. Șerbănescu, G. Trohani, *Obiecte din cupru și bronz descoperite în județul Ilfov*, SCIVA, 26, 4, p. 529-539.
- Șerbănescu, Trohani (1978) = D. Șerbănescu, G. Trohani, *Cercetările arheologice pe Valea Mostiștei, Ilfov. File de Istorie*, București, p. 18-32.
- Șimon, Munteanu (1990) = M. Șimon, M. Munteanu, *Despre trei topoare de piatră din Epoca bronzului*, SympThrac, 9, Satu Mare-Carei, p. 105-106.
- Székely (1955) = Z. Székely, *Contribuții la cronologia Epocii bronzului în Transilvania*, SCIV, 6, 3-4, 843-865.
- Székely (1957) = Z. Székely, *Cercetările și săpăturile de salvare executate de Muzeul Regional din Sf. Gheorghe în anul 1955*, MCA, III, p. 152-158.
- Székely (1971) = Z. Székely, *Contribuții la cunoașterea epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, SCIV, 22, 3, p. 423-428.
- Zs. Székely (1980) = Z. Székely, *Date noi privind ritul de înmormîntare al culturii Schneckenberg în județul Covasna*, Aluta, 10-11 (1978-1979), p. 39-46.
- Zs. Székely (1981) = Zs. Székely, *Epoca bronzului în județul Covasna*, Aluta, 12-13, p. 13-20.
- Zs. Székely (1983) = Zs. Székely, *O descoperire din epoca bronzului de la Sfîntu Gheorghe (jud. Covasna)*, Aluta, 14-15, p. 43-47.
- Tarcan-Hrișcu (1995) = C. Tarcan-Hrișcu, *Șantierul arheologic Cămiceni (jud. Iași). Analiza arheozoologică*, Cercetări arheologice în aria nord-tracă, I, p. 79-80.
- Tasić (1984) = N. Tasić, *Die Vinkovci-Kultur*, în *Kulturen der Frühbronzezeit des Karpatenbeckens und Nordbalkans*, Beograd, p. 15-33.

- Tasić (1993) = N. Tasić, *Relativ-chronologische Beziehungen der späten Tripol'je-Kultur und der äneolithischen Kulturen der jugoslawischen Donauniederung*, Balcanica, XXIV, p. 21-31.
- Tasić (1994) = N. Tasić, „*Das archäologisch-historische Bild der Entwicklung der Kulturen des Äneolithikums im südlichen Banat*, Balcanica, XXV-1, p. 19-37.
- Tasić (1995) = N. Tasić, *Eneolithic cultures of central and west Balkans*, Beograd, 1995.
- Teodorescu, Constantinescu (1935) = C. Teodorescu, N. A. Constantinescu, *Atlas geografic, istoric, economic și statistic*, Brașov, 1935.
- Teodorescu (1962) = V. Teodorescu, *Săpăturile arheologice de salvare de la Smeieni*, MCA, VIII, p.
- Todorova (1993) = H. Todorova, *Die Protobronzezeit auf der Balkanhalbinsel*, Anatolica, XIX; 1993, p.
- Todorova (1993a) = H. Todorova, *Ein Korrelationsversuch zwischen Klimaänderungen und prähistorischen Angaben*, Praehistorica, 15-16.
- Todorova (1993b) = H. Todorova, *Klima und Strandverschiebungen in der Postglazial Bulgariens*, în *The Fourth Millenium B.C., Proceedings of the International Symposium Nessebur*, 28-30 August 1992, Edition of New Bulgarian University, Sofia, p. 77-81.
- Trohani, Oancea (1976) = G. Trohani, Al. Oancea, *Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Vinătorii Mici, județul Ilfov*, CA, II, p. 19-32.
- Trohani, Oancea (1981) = G. Trohani, Al. Oancea, *Cercetări arheologice pe valea Glavaciocului*, CA, IV, p. 240-252.
- Tudor (1972) = E. Tudor, *Săpături de salvare din comuna Văcărești, jud. Dâmbovița - 1971*, Scripta Valachica, Târgoviște, p. 93-107.
- Tudor (1982) = E. Tudor, *Neue Angaben zur frühen Bronzezeit in Südrumänien*, Dacia, N.S., XXVI, 1-2, p. 59-75.
- Tudor (1982a) = E. Tudor, *Cu privire la unele sincronisme culturale în perioada timpurie a Bronzului românesc*, Thraco-Dacica, III, 1-2, p. 94-100.
- Tudor (1983) = E. Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud. Dâmbovița)*, MCA, Brașov, p. 108-111.
- Turcu (1969) = M. Turcu, *Săpăturile de salvare de la Pantelimon 3 (1967)*, București, VIII, p. 91-95.
- Turcu (1969a) = M. Turcu, *Săpăturile de salvare de la Popești-Leordeni*, București, VIII, p. 89-91.
- Turcu (1976) = M. Turcu, *Cercetările arheologice de la Dudești, Carpica*, VIII, p. 41-48.

- Turcu (1980) = M. Turcu, *Sondajul de la Militari Cîmpul Boja*, MCA, Tulcea, p. 121-123.
- Turcu (1981) = M. Turcu, *Cercetări arheologice la Militari-Cîmpul Boja*, CAB, III, p. 226-235.
- Turcu (1992) = M. Turcu, *Cercetări arheologice la Militari-Cîmpul Boja*, București, MCA, București, I, p. 145-148.
- Turcu (1992a) = M. Turcu, *Descoperiri arheologice la Militari-Cîmpul Boja (București). Secolele II-III și VI e.n.*, CAB, IV, p. 37-56.
- Turcu, Ciuceanu (1992) = M. Turcu, R. Ciuceanu, *Săpături arheologice pe Dealul Văcărești*, CAB, IV, p. 196-204.
- Udrescu (1989) = M. St. Udrescu, *Vînătoarea la geto-dacii din sud-estul României; date zooarheologice*, Thraco-Dacica, X, 1-2, p. 197-202.
- Ulanici (1975) = Aug. Ulanici, *Săpăturile arheologice de la Branef, jud. Olt*, CA, I, p. 45-76.
- Ulanici (1976) = Aug. Ulanici, *Noi cercetări arheologice la Branef*, CA, II, p. 49-64.
- Ulanici (1978) = Aug. Ulanici, *Date noi privind epoca bronzului în lumina săpăturilor arheologice de la Greci, jud. Ilfov, în Ilfov. File de Istorie*, București, p. 81-83.
- Ulanici (1979) = Aug. Ulanici, *Noi cercetări arheologice la Greci, jud. Ilfov*, CA, III, p. 9-26.
- Ulanici (1979a) = Aug. Ulanici, *Săpăturile arheologice efectuate la Branef în anul 1976*, CA, III, p. 27-38.
- Ulanici (1981) = Aug. Ulanici, *Cercetările arheologice din anul 1979 de la Branef, jud. Olt*, CA, IV, p. 20-29.
- Ulanici (1982) = Aug. Ulanici, *Săpăturile de la Valea Iașului, jud. Argeș*, CA, V, p. 37-42.
- Ulanici (1983) = Aug. Ulanici, *Săpăturile efectuate la Branef în așezarea Glina*, CA, VI, p. 23-29.
- Ulanici-Trohani (1975) = Aug. Ulanici și G. Trohani, *Săpăturile de la Greci, com. Grădișteș, jud. Ilfov*, CA, I, p. 77-100.
- Vasiliu (1996) = A. Vasiliu, *Homo rusticus*, București.
- I. Vasiliu (1996) = I. Vasiliu, *Un nou topor de bronz cu tub de înmănușare transversal din nordul Dobrogei*, Peuce, XII, p. 27-30.
- Vlassa, Takacs, Lazarovici (1987) = N. Vlassa, M. Takacs, Gh. Lazarovici, *Die Hügelgräber aus dem Banat und aus Siebenbürgen aus der spätäneolithischen Periode*, în *Hügelbestattungen in der Karpaten-Donau-Balkanzone*, Beograd, p. 107-119.

- Vulpe (1961) = A. Vulpe, *Sălașul hallstattian de la Novaci*, MCA, VIII.
- Vulpe (1961a) = A. Vulpe, *Descoperiri arheologice pe cursul mijlociu al Siretului (Sondajele de la Mîndrișca și Răcăciuni)*, ArhMold, I, p. 65-78.
- Vulpe (1973) = A. Vulpe, *Începuturile metalurgiei aramei în spațiul carpato-dunărean*, SCIV, 24, 2, p. 217-237.
- Vulpe (1975) = A. Vulpe, *Äxte und Beile in Rumänien*, II, PBF, IX/5, München.
- Vulpe (1982) = A. Vulpe, *Zur Frühbronzezeit in Mittelrumänien*, în *Studien zur Bronzezeit. Festschrift für Wilhelm Albert von Brunn*, p. 494 sqq.
- Vulpe (1983) = A. Vulpe, *Pe marginea unor noi descoperiri din bronzul timpuriu*, SCIVA, 34, 1, p. 71-75.
- Vulpe (1990) = A. Vulpe, *Neue Beiträge zur Chronologie und kulturellen Gliederung der Frühbronzezeit im unteren Donaugebiet*, Starinar, XL-XLI, p. 105-111.
- Vulpe (1995) = A. Vulpe, *Epoca bronzului în spațiul carpato-dunărean. Privire generală*, în *Comori ale Epocii bronzului din România*, București, p. 17-23.
- Vulpe, Drâmboceanu (1981) = A. Vulpe, V. Drâmboceanu, *Săpăturile arheologice în raza comunei Năeni (Buzău)*, SCIVA, 32, 2, p. 171-193.
- Vulpe, Gheorghită (1981) = Al. Vulpe, M. Gheorghită, *Șantierul arheologic Popești-Mihăilești*, CA, IV, p. 60 sqq.
- Vulpe-Veselovschi (1981) = Al. Vulpe și V. Veselovschi-Bușilă, *Date noi privind periodizarea culturii Tei și cunoașterea culturii Basarabi (Săpăturile de la Novaci, 1961)*, SCIV, 18, 1, p. 83-112.
- R. Vulpe (1957) = R. Vulpe, *Șantierul arheologic Popești*, MCA, III, p. 227-246.
- Weiner (1990) = J. Weiner, *Noch ein Experiment- zur Schäftung altneolithischer Dechselklingen*, în *Experimentelle Archäologie in Deutschland*, Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland, Bh. 4, p. 263-272.
- Zaharia (1973) = E. Zaharia, *Stațiunea arheologică de la Sărata Monteoru*, Studii și cercetări de istorie buzoiană, p. 17-29.
- Zaharia (1987) = E. Zaharia, *La culture Monteoru. L'étape des débuts à la lumière des fouilles de Sărata Monteoru*, Dacia, N.S., XXXI, p. 21-49.
- Zaharia (1994) = E. Zaharia, *Coșereni*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*. AC, București, p. 364-365.
- Zaharia (1995) = E. Zaharia, *Cultura Zăbala*, în *Comori ale epocii bronzului din România*, București, p. 285-286.
- Zănescu (1992) = I. Zănescu, *Cronica cercetărilor arheologice (1981-1989)*, CAB, IV, p. 363-371.

Zirra-Cazimir (1963) = V. Zirra și Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe terenul Cîmpul Boja Militari*, CAB, I, p. 15-49.

Zirra, Tudor (1954) = V. Zirra, D. Tudor, *Săpăturile arheologice din sectorul Giulești, București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, I.

DIE FRÜHBRONZEZEIT IM ARGEŞ- UND IM OBEREN IALOMIŢA-BECKEN (Zusammenfassung)

Einleitung

Das Anschneiden eines solchen Thema, wie die *Frühbronzezeit (FB) im Argeş- und im Oberen Ialomiţa-Becken*, ist u.a. von Anfang an von einem beschränkten geographischen Gebiet bedingt, kann aber andererseits außerhalb der Vorgänge, die sich in derselben Zeitspanne an der Unteren Donau, wichtiger Teil Südosteuropas, abgespielt haben, nicht verstanden werden. Deshalb erfolgt unsere Analyse im Lichte des Gesagten, jede kulturelle Erscheinung wird mit denen der Nachbargebiete verglichen und dort wo es der Fall war, die Gemeinsamkeiten hervorgehoben.

Der FB aus der Walachei (Muntenien) wurde entlang der Jahre von mehreren Forschern, wie Ion Nestor, Dorin Popescu, Mircea Petrescu-Dimboviţa, Dumitru Berciu, Sebastian Morintz, Gheorghe Bichir, Alexandrina Alexandrescu, Eugen Comşa, Petre Roman, Valeriu Leahu, Ersilia Tudor, Eugenia Zaharia, Alexandru Vulpe, Mioara Turcu, George Trohani u.a., die nötige Aufmerksamkeit geschenkt.

Das Material, welches in der Vorkriegszeit oder gleich nach diesem ausgegraben wurde, ist leider teilweise verlorengegangen. Uns standen hauptsächlich die Grabungsergebnisse, der von uns durchgeführten Forschungen, zur Verfügung. Diese wurden durch ältere Informationen und Daten bereichert und neu verwertet.

Die Naturbedingungen.

Die natürlichen Grenzen, die für das von uns analysierte Gebiet bestimmt wurden, sind im Westen der Teleorman-Fluß, im Norden die Karpaten, im Osten das Mostiştea-Tal und im Süden die Donau.

Die Landschaft erweist sich nicht einheitlich, die Reliefformen, die Bodenstruktur und die Gewässer gehören kleineren Mikroregionen an.

a. Die wichtigsten Reliefformen sind die Walachei-Ebene, mit ihren Unterteilungen (Găvanu-Burdea-, Burnaz-, Bukarest-, Subolinară a Ialomiţei-, De Subsistenţă Titu-Mizil-, Vlăsiei- und Mostiştei-Ebene), die Nordwalachischen Hügel (die muntenischen Subkarpaten und die muntenischen Westhügel) und die Donau-Senke.

b. Zu den bedeutendsten *Wasserarme* zählen der Argeş, die Dâmboviţa, die Colentina und die Ialomiţa. Alle dieser Flüsse haben ein relativ reiches Netz von Nebengewässer.

c. Der *Boden* Munteniens war entlang der Jahrtausende hauptsächlich aus steppentartiger Erde und Tschernosem gebildet. Diesbezüglich ist die Vlășia-Ebene ein gutes Beispiel, denn ihr heutiger Boden kam durch eine mehretappige Aufeinanderfolge von Steppe und Wald zustande.

d. Einiger Forschungen zur Folge, trat ab 2500 v. Chr. auch das Gebiet der Untere Donau in eine Trockenzeit ein.

Die Forschungsgeschichte.

Die ersten frühbronzezeitlichen Funde sind in die Zeit vor dem Zweiten Weltkrieg zu setzen. Die Geländebegehungen und archäologischen Grabungen konzentrierten sich hauptsächlich auf das Gebiet der Stadt Bukarest und ihrer Umgebung (*Fundeni, Dealul Piscului, Băneasa, Belu, Ciurel, Dudești, Giulești, Tei, Glina* u.s.w.). Hier waren Dinu V. Rosetti (1923-1934) und Ion Nestor (1926-1927) äußerst tätig.

Im Jahr 1931 unternahm Ion Andrieșescu Grabungen bei Cetățenii din Deal und erforschte mehrere Steinkistengräber. Die Forschungen in der walachischen Hügellandschaft wurden nach dem Krieg (1958, 1960, 1967) von Dinu V. Rosetti und Sebastian Morintz weitergeführt.

Während der Kriegszeit (1943) grub Mircea Petrescu-Dîmbovița in București-*Glina*.

In den '50. und '60. Jahren wurde erneut der bukarester Raum (*Dealul Mihai Vodă, Ciurel, Cariera de nisip a I.T.B., Roșu, Căfelu Nou, Străulești Măicănești, Mihai Vodă, Fundeni, Militari* u.a.) erforscht; später dann, sind Orte wie Crivăț, Greci, Căscioarele, Orbeasca de Sus, Butimanu, Văcărești, Valea Calului, Odaia Turcului, Mihăilești-*Tufă*, Varlaam, Schitu-*La Conac*, Schitu-*Gaura Despei*, Cămineasca Ziel eingehender Forschungen, die das Entdecken neuer frühbronzezeitlichen Siedlungen (der *Glina*-Kultur und des Odaia Turcului-Kulturaspekts) als Ergebnis hatten, geworden.

Außer den Grabungsberichten sind für das Verstehen der FB im Südosten Rumäniens (und nicht nur) die Arbeiten von Ion Nestor (1933, 1960), Petre Roman (1976c, 1985, 1986, 1992), Alexandru Vulpe (1981, 1982, 1983, 1990), Cristian Schuster (1994), die wichtige Beiträge bezüglich der Chronologie (relative und absolute), des Abstammung, der Beziehungen mit den Nachbarkulturen und -gebiete, des Verbreitungsraums u.s.w., darstellen, von Bedeutung.

Die *Glina*-Kultur

Die *Glina*-Kultur ist als eine Einheit anzusehen, deshalb nahmen wir in unserer Analyse nicht nur das Argeș- und Obere Ialomița-Gebiet in Betracht, sondern bezogen uns inmer auf den ganzen Verbreitungsraum der Kultur. Diese kulturelle Äußerung ist

selbständig, bildet mit der siebenbürgischen Schneckenberg-Kultur keine einheitliche Erscheinung, hat aber enge Verbindungen mit ihr.

Heute ist die Benutzung des *Terminus technicus* "Glina III" nicht mehr der geeignetste, da, wie bekannt, nach Ion Nestor, die römische Zahl "III" auf die dritte Schicht des *Tells* bei București-Glina hingewiesen hat, Zustand der zur Zeit im Gegensatz mit der Periodisierung der Kultur steht, deren dritte Stufe genauso beschriftet wird.

Die Siedlungen.

Der Standort:

1. auf den Fluß- und Seeterrassen:

- a. auf unteren und mittleren Terrassen: Florești-Stoenești-*Stația de Pompare*, Bila-La *Tutun* (Abb. 9/1), Letca Veche-La *Pădure*, Cernica, Greci (Abb. 19/1) u.a.;
- b. auf den Hochterrassen: Mihăilești-*Tufa* (Abb. 8/2), Varlaam, Schitu-La *Conac* (Abb. 9/1), Schitu-*Gaura Despei* (Abb. 9/1), Milcovăț-La *Dig* u.s.w.;

2. auf Inseln:

- a. auf Seeinseln: Siliștea Snagovului-*Insula lui Vlad Țepeș*, Grădiștea Făurei;
- b. auf Flußinseln: Cămineasca-*Măgură* (Abb. 9/1);
3. auf den ehemaligen neolithischen und äneolithischen *Tells*: București-*Glina* (Abb. 13/1), Tangâru, Schitu-*Măgura lui Boboc*.

Aufbauweise:

1. unbefestigte Siedlungen: fast alle Siedlungen gehören diesem Typ an.
2. befestigte Siedlungen: Crivăț, Popești-*Nucet*, Odaia Turcului, Orbeasca de Sus (mit einem Graben).

Benützungsdauer:

1. für längere Zeit (mehrschichtige Siedlungen): București-*Glina*, București-*Ciurel*, Odaia Turcului u.a.;
2. für kurze Zeit (einschichtige Siedlungen): Mihăilești-*Tufa*, Varlaam, Schitu-La *Conac*, Schitu-*Gaura Despei* u.s.w.;
3. für sehr kurze Zeit (Saisonsiedlungen): Cămineasca-*Măgură* u.a.

Ausmaßen:

1. Alle Siedlungen sind Weiler.
2. Über die innere Struktur der Siedlungen wissen wir sehr wenig.
3. Unbekannt sind auch die "Verbindungen" der Siedlungen mit der Welt der Toten.

Die Behausungen:

Behausungstypen:

1. Erdhütten: Crivăț, București-*Ciurel* (Abb. 14/1-3), București-*Cățelu Nou* (Abb. 11), Udeni, Căscioarele.

a. Form: oval (Crivăț, București-Roșu - Abb. 17/1, București-Căfelu Nou - Abb. 11/2, București-Dudești - Abb. 16/2, București-Ciurel, București-Luna Bârzești); viereckig (Udeni, București-Militari Câmpul Boja, București-Ciurel - Abb. 14/1); in Form der Zahl 8 (București-Căfelu Nou - Abb. 11/2, București-Bucureștii Noi);

b. Ausmaßen: geringe und mittelgroße (Crivăț, Udeni, București-Lunca Bârzești);

c. innere Ausstattung: Gruben (București-Căfelu Nou, București-Ciurel - Abb. 14/1-2); eine Schwelle zwischen zwei der Gruben der Erdhütte (București-Căfelu Nou - Abb. 11/2); eine Grube, die als Feuerstelle benützt wurde (București-Ciurel - Abb. 14/1-2).

d. Bauweise: zuerst wurde die Grube ausgehoben, die Wände mancher dieser Gruben wurden ausgebrannt, weiter wurde der Hüttenoberteil (das Gerüst) errichtet.

2. Oberflächenbehausungen: Greci, Mihăilești-Tufă, Varlaam, Schitu-La Conac (Abb. 20/1-2; 22/1-2), Schitu-Gaura Despei (Abb. 21/1-2), Căscioarele-Mănăstirea Cătălui u.a.

a. Form: ohne eine klare Form (Mihăilești-Tufă, Schitu-La Conac, Greci); oval (Căscioarele-Cătălui);

b. Ausmaßen: kleine oder mittelgroße (Schitu-La Conac, Odaia Turcului, București-Glina, Crivăț); große (Căscioarele-Cătălui);

c. innere Ausstattung: Fußboden (Odaia Turcului, Crivăț); Herde (Odaia Turcului, Greci, Căscioarele-Cătălui, Mihăilești-Tufă, Schitu-La Conac, Schitu-Gaura Despei); Backofen (București-Glina); Gruben oder Vertiefungen (Schitu-Gaura Despei);

d. Bauweise der Oberflächenwohnungen: aus Holz- und Rutengeflechtgerüst mit Lehmewurf. Es wurden keine Pfahlgruben entdeckt.

e. die Wohnungsdichte der Oberflächenbehausungen in den Siedlungen: diesbezüglich sind die Informationen sehr spärlich. In Schitu-La Conac (Abb. 9/2) wurden 4, in Schitu-Gaura Despei (Abb. 9/2) 6, in Odaia Turcului 8 Wohnungen entdeckt.

Die Gruben.

1. Standort.

a. im Bereich der Wohnungen: Schitu-Gaura Despei, București-Ciurel,

b. außerhalb der Behausungen: Odaia Turcului, București-Lunca Bârzești, Udeni, Schitu-Gaura Despei (Abb. 17/2);

2. Form: birnenförmig (București-Căfelu Nou, Mihăilești-Tufă); glockenförmig (București-Căfelu Nou, Mihăilești-Tufă, Căscioarele-Mănăstirea Cătălui); kegelstumpfförmig (Udeni); zylindrisch (București-Militari Câmpul Boja, Varlaam); im Profil trapezförmig (Schitu-La Conac).

3. *Bestimmung der Gruben:*

- a. Abfallgruben (?): Schitu-*La Conac*, București-*Căfelu Nou*, București-*Militari Câmpul Boja*, Mihăilești-*Tufa*, Varlaam;
- b. Vorratsgruben: Udeni, Schitu-*Gaura Despei*, București-*Ciurel*;
- c. Feuerstelle: București-*Ciurel*;
- d. Kultstelle: Schitu-*Gaura Despei* (Abb. 17/2).

Die Herde.

1. *Standort:*

- a. im Bereich der Wohnungen: Greci, Odaia Turcului, Mihăilești-*Tufa*, Schitu-*La Conac*, București-*Ciurel* (Abb. 14/1-2);
- b. außerhalb der Behausungen: Schitu-*La Conac*, Schitu-*Gaura Despei*, București-*Glina*;

2. Form: rund (Mihăilești-*Tufa*, Schitu-*La Conac*); oval (Schitu-*La Conac*); hufeisenförmig (Schitu-*Gaura Despei*);

3. Größe: in Greci ist der Herd 0,75 m groß, während der Durchmesser in Schitu-*La Conac* und Schitu-*Gaura Despei* zwischen 0,60-1,20 m beträgt;

4. Bauweise: unmittelbar auf die Erdoberfläche - Odaia Turcului, Schitu-*La Conac*, Schitu-*Gaura Despei*, Greci;

5. Benützungsdauer: für kurze Zeit (Mihăilești-*Tufa*, Schitu-*La Conac*, Schitu-*Gaura Despei*); für längere Zeit (Schitu-*La Conac*);

6. Bestimmung der Herde:

- a. für den Haushalt (Kochen und Erwärmung): der größte Teil der Herde.
- b. Kultherde (?): Schitu-*La Conac*.

Die Backofen.

1. *Standort:* im Behausungsinnen (București-*Glina*, Drăgănești Olt);

2. *Bestimmung der Backofen:* für den Haushalt (Backen der Brote);

3. *Bauweise:* kuppelförmig, auf einer dicken Lehmschicht.

Besprechungen.

1. Mircea Eliade war der Meinung, daß mit dem Bau eines Hauses ein neues Leben beginnt und mit dem Absterben der Bewohner auch der Bau verschwinden muß. Möglich, daß das der Fall auch mit den Glina-Behausungen war, denn die Spuren der meisten davon zeugen von Brand, der nicht nur durch die Feindtaten anderer Gemeinschaften zu erklären ist.

2. Die Ausrichtung der Siedlungen, Behausungen und der Gruben befolgt nicht gewisse Regeln. Bei Schitu-*Gaura Despei* und Schitu-*La Conac* lag die längere Seite der Wohnungen auf der Nordwest-Südostachse, genauso wie die Häuser des gegenwärtigen Dorfes.

3. Im Glina-Milieu sind keine Tier- oder Menschenopfer bei dem Errichten einer Siedlung oder der Behausungen zu verzeichnen.

4. Da es im Argeş- und im Oberen Ialomiţa-Becken keine Höhlen gab, wurden solche Zufluchtsorte (so wie es der Fall in Oltenien war) nicht bewohnt.

Die Gräber

a. In Bucureşti-*Fundeni Ziduri între Vii*, in einem Werder des Fundeni-Sees, wurde ein Skelett in Hockerlage auf rechter Seite entdeckt. Der Kopf lag im Südwesten, die Füße im Nordosten. Nach Sebastian Morintz und Dinu V. Rosetti gehört dieses Grab, dessen Toter je ein Gefäß am Kopf und an den Füßen hatte, der Glina-Kultur an.

b. Der Fund bei Căscioarele-*Cătălui* muß unserer Meinung nach, als eine neuere Bestattung im Bereich einer Glina-Wohnung angesehen werden.

c. Reicher sind die Informationen über die Bestattungen der letzten Stufe der Glina-Kultur (IV.) aus Oltenien. In Verbiţa wurden Hügelgräber, deren Beigaben (Keramik) ähnlich denen der Kistengräber aus der Nordwalachei sind, entdeckt.

Das Material

1. *Die Steingeräte.* Nach Alexandru Păunescu (1970) wurde in der Herstellung der Steinwerkzeuge und -waffen der vorbalkanische Silex und das hiesige Steingut als Rohstoff verwendet.

a. *Silexgeräte.*

- Sägen: Bucureşti-*Roşu* (Abb. 31/4), Cămineasca, Vărăşti;

- Gratoires: Crivăţ (Abb. 31/5), Mihăileşti-*Tufa* (Abb. 29/3; 32/7), Schitu-*La Conac*;

- Schaber: Bucureşti-*Militari Câmpul Boja* (Abb. 29/6), Bucureşti-*Roşu*;

- Krummesser: Bucureşti-*Glina*, Popeşti-*Nucet*, Odaia Turcului;

- Klingen: Bucureşti-*Ciurel* (Abb. 30/4), Popeşti-*Nucet* (Abb. 30/3), Crivăţ (Abb. 30/6; 31/3), Varlaam (Abb. 29/1);

- Pfeilspitzen: Crivăţ, Varlaam;

- Splitter: Bucureşti-*Ciurel*, Schitu-*Gaura Despei*, Cămineasca-*Măgură*;

- Burines: Schitu-*Gaura Despei*;

- Meißeln; Bucureşti-*Ciurel* (Abb. 30/1);

b. *geschliffene Steingeräte.*

- *Werkzeuge.*

- Hammer: Bucureşti-*Fundeni*, Butimanu-*Motoroi*;

- Messerklingen: Bucureşti-*Fundeni*;

- Meißeln: Milcovăţu-*La Dig*, Bucureşti-*Ciurel* (Abb. 42/3);

- Schleifstein: Bucureşti-*Militari Câmpul Boja*, Bucureşti-*Ciurel*;

- Handmühlen und Reiber: Bucureşti-*Ciurel* (Abb. 2/), Odaia Turcului (Abb. 32/1);

- *Werkzeuge/ Waffen:*
 - Äxte (mehrere Typen): Schitu-*La Conac* (Abb. 33/3), Udeni (Abb. 35/2-3), Varlaam (Abb. 33/4), Odaia Turcului (Abb. 35/1), Schitu-*Gaura Despei* (Abb. 33/1), Văcărești (Abb. 34/2);
 - Krummesser: București-*Glina*, Odaia Turcului, Văcărești (Abb. 3/5);
- *Schmuckstücke und :*
 - Zepter: Bărbuceanu;
 - Amulette: Mihăilești-*Tufa*
- *Gegenstände mit unbekannter Funktion:* Schitu-*Gaura Despei*.

2. Die Knochen-, Horn-, Zahn- und Stoßzahngegenstände.

a. Knochengegenstände.

- Nadeln: Mihăilești-*Tufa*, Varlaam (Abb. 36/4);
- Ahlen: București-*Fundeni*, Varlaam (Abb. 36/1), Udeni;
- Meißeln: București-*Fundeni*, Varlaam (Abb. 36/6);
- Dorne: Varlaam (Abb. 36/2), Schitu-*La Conac*;
- Stricknadeln: București-*Fundeni*;
- Dolche: București-*Fundeni*, Odaia Turcului (Abb. 36/3, 9);
- Armschutzplättchen: București-*Fundeni*;
- Pfeilspitzen: București-*Fundeni*;
- Speerspitzen: București-*Fundeni*;
- Bohrer: București-*Ciurel*;
- Schmuckstücke: București-*Fundeni*.

b. Horngegenstände.

- Hammer: București-*Fundeni*;
- Äxte: Varlaam (Abb. 36/7);
- Pflanzstöcke: București-*Fundeni*, Varlaam, Schitu-*Gaura Despei*;
- Hacken: București-*Fundeni*, Odaia Turcului (Abb. 36/8).

c. Zahn und Stoßzahngegenstände.

- Anhänger: Mihăilești-*Tufa*, Varlaam (Abb. 36/5).

3. Die Keramik.

a. Nach der *Arbeitstechnik* und *Tonzusammensetzung* gibt es drei Gattungen: grobe, mittelgrobe und feine.

b. *Die Brennung:* die grobe Keramik wurde ungenügend der Hitze ausgesetzt. Besser wurde die mittelgrobe und sehr gut die feine Keramik gebrannt.

c. *Die Farbe.* Die Keramik der ersten beiden Arten weist braune, ziegelrote und graue Nuancen auf. Die feine Keramik ist gelb-orange, grau und schwarz.

d. *Die Formen* (s. *Beilage 4*).

•Typ 1. sackförmige Gefäße: 1.1. flache Standfläche, leicht gebogene Gefäßwände und manchmal Trichterrand (Mihăilești-*Tufa* - Abb. 103/3, Schitu-*La Conac* - Abb. 106/2, Odaia Turcului - Abb. 99/3); 1.2. mit flachem Boden, und ausgeweitetem Rand (București-*Glina* - Abb. 95/1, Mihăilești-*Tufa* - Abb. 98/2, 4; 103/2; 139/5; 141/8, Odaia Turcului - Abb. 99/5, Schitu-*La Conac* - Abb. 104/3; 107/6; 109/1, Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 114/4, Varlaam - Abb. 69/1); 1.3. mit leicht umrißenem, manchmal zylindrischem Hals (Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 110/1, 5; 111/1, 7-8, Mihăilești-*Tufa* - Abb. 131/6; 141/7);

•Typ 2. dem Einmachglas ähnliches Vorratsgefäß (Varlaam - Abb. 65/1-2, Căscioarele-*Cătălui* - Abb. 88/3, 5-6, Valea Calului - Abb. 92/11, Udeni - Abb. 92/10, Odaia Turcului - Abb. 76/4; 99/4; 139/7, Schitu-*La Conac* - Abb. 104/1-2; 105/2; 106/1, Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 113/3; 114/1);

•Typ 3. dem Blumentopf ähnliche Gefäße: 3.1. mit leicht gebogenen Gefäßwänden und manchmal mit nach außen geknicktem Rand (București-*Ciurel* - Abb. 102/1, Schitu-*La Conac* - Abb. 109/4, Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 112/5; 114/5); 3.2. mit leicht gebogenen Gefäßwänden und nach innen gezogenem Rand (București-*Roșu* - Abb. 88/2; 89/3, Udeni - Abb. 92/8, Odaia Turcului - Abb. 99/1, Mihăilești-*Tufa* - Abb. 103/6); 3.3. fast zylindrische Gefäße (București-*Glina* - Abb. 96/4, București-*Roșu* - Abb. 56/4-5, Schitu-*La Conac* - Abb. 107/4, Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 110/2);

•Typ 4. kugelförmige Gefäße: 4.1. mit gebogenem Hals und nach außen gezogenem Rand (București-*Glina* - Abb. 95/3, București-*Militari Câmpul Boja* - Abb. 56/2-3; 86/2-3, Varlaam - Abb. 139/2, Văcărești - Abb. 101/4; 117/3; 139/8, Greci - Abb. 55/2; 85/1, Căscioarele-*Cătălui* - Abb. 85/3-5; 86/1, Căscioarele-*Mănăstirea Cătălui* - Abb. 128/6, Udeni - Abb. 129/11, Mihăilești-*Tufa* - Abb. 97/2); 4.2. mit Trichterrand (București-*Roșu* - Abb. 55/4; 56/1, Varlaam - Abb. 70/1-3; 139/9, Odaia Turcului - Abb. 72/3, Schitu-*La Conac* - Abb. 105/3, Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 111/6); 4.3. mit fast zylindrischem Hals (București-*Ciurel* - Abb. 63/1, București-*Militari Câmpul Boja* - Abb. 55/3, București-*Glina* - Abb. 96/2-3, Schitu-*La Conac* - Abb. 105/1; 108/4, Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 112/1, 3-4; 113/2);

•Typ 5. bitronkonisches Gefäß (Greci, Crivăț, Odaia Turcului);

•Typ 6. Amphoren: 6.1. mit kugelförmigem Körper und nach außen gezogenem Rand (București-*Roșu*, București-*Glina*); 6.2. mit kugelförmigem Körper und zylindrischem Hals und zwei Ösenhenkel (București-*Militari Câmpul Boja* - Abb. 133/4, București-*Roșu* - Abb. 60/3); 6.3. Amphoren, deren Form nicht bestimmt werden konnte (Greci - Abb. 127/4; 133/1-3, 5, Văcărești - Abb. 118/3; 131/4-5; 132/6, Odaia Turcului - Abb. 121/1-2; 130/4, 6);

•Typ 7. Terrinnen: mit gebogenen Gefäßwänden und nach innen gezogenem Rand (București-*Roșu* - Abb. 100/1; 126/2, 6; 140/2, București-*Militari Câmpul*

Boja - Abb. 100/2; 126/3, *București-Ciurel* - Abb. 66/1, 3; 101/1, 3, *Mihăilești-Tufă* - Abb. 97/3; 98/5-6; 141/3, *Varlaam* - Abb. 66/1, 3; 68/1-2; 69/3; 141/1, 3, *Căscioarele-Cătălui* - Abb. 125/5, *Căscioarele-Mănăstirea Cătălui* - Abb. 84/1, 3, 5-11, *Odaia Turcului* - Abb. 76/3; 132/5, *Valea Calului* - Abb. 124/4, *Văcărești* - Abb. 118/2; 139/1; 143/6, *Schitu-La Conac* - Abb. 108/6; 141/4; 142/1, *Schitu-Gaura Despei* - Abb. 113/1); 7.2. kegelstumpfförmig, mit betonter Schulter (*București-Roșu* - Abb. 59/3; 76/5; 10/7, *București-Militari Câmpul Boja* - Abb. 100/4, *București-Glina* - Abb. 76/6; 96/1, *București-Ciurel* - Abb. 63/2, *Varlaam* - Abb. 71/1, 4, *Greci* - Abb. 90/2; 91/1-2, -5; 93/3; 99/2; 125/3, *Prundu* - Abb. 140/1, *Căscioarele-Cătălui* - Abb. 90/2; 91/3, *Odaia Turcului* - Abb. 123/8, *Schitu-La Conac* - Abb. 108/1, *Schitu-Gaura Despei* - Abb. 114/2); 7.3. mit ausgeweiteten Gefäßwänden und mit, je nach dem, nach innen oder nach außen gezogenem oder zylindrischem Rand (*București-Roșu* - Abb. 59/1-2, *Mihăilești-Tufă* - Abb. 97/4; 130/2; 142/3, 7, *Varlaam* - Abb. 69/4, *Greci* - Abb. 93/1, 4-5; 117/2, 4; 126/6, *Văcărești* - Abb. 124/6-9; 142/8-9, *Odaia Turcului* - Abb. 123/1-4; 126/1; 134/6-7; 136/3, *Căscioarele-Mănăstirea Cătălui* - Abb. 90/3; 100/3, *Schitu-La Conac* - Abb. 109/2-3, *Schitu-Gaura Despei* - Abb. 110/6; 113/6; 115/2, 6);

•Typ 8. Schüssel: 8.1. manchesmal kegelstumpfförmig, mit geraden oder leicht gebogenen Gefäßwänden und Rändern und flachem, rundem oder nach innen gewölbtem Boden (*București-Ciurel* - Abb. 101/2, *Greci* - Abb. 73/5, *Văcărești* - Abb. 143/4, 9, *Odaia Turcului* - Abb. 77/1); 8.2. mit halbkugelförmigem Körper oder leicht gebogenen Gefäßwänden, manchesmal mit abgerundeter Schulterpartie und nach innen oder außen gezogenem Rand (*Odaia Turcului* - Abb. 75/1; 76/2);

•Typ 9. Askosgefäße (*București-Ciurel* - Abb. 60/2);

•Typ 10. Kannen: 10.1. mit kugelförmigem Körper, zylindrischem oder geschwungenem Hals, geradem, schräg geschnittenem oder nach außen gezogenem Rand, mit einem oder zwei Henkel (*București-Tei* - Abb. 60/1, *București-Glina* - Abb. 60/5, *București-Ciurel* - Abb. 64/3, *Crivăț* - Abb. 60/4, *Greci* - Abb. 129/2-3, 5-6, *Căscioarele-Cătălui* - Abb. 55/5; 127/5,; 127/3, *Udeni* - Abb. 127/2; 129/1, *Odaia Turcului* - Abb. 76/1); 10.2. mit fast zylindrischem Körper, geradem Rand und einem oder zwei Henkel (*Căscioarele-Mănăstirea Cătălui* - Abb. 127/1);

•Typ 11. Becher: 11.1. mit leicht gerundeten Gefäßwänden, nach außen geschwungenem oder nach innen gezogenem Rand (*București-Roșu* - Abb. 75/5, 7; 89/3-4, *București-Militari Câmpul Boja* - Abb. 89/2, 6, *Mihăilești-Tufă* - Abb. 73/1-2, *Căscioarele-Mănăstirea Cătălui* - Abb. 89/5, *Greci* - Abb. 89/1, *Odaia Turcului* - Abb. 58/2-3); 11.2. kegelstumpfförmig (*București-Roșu* - Abb. 57/2, 4, *Greci* - Abb. 57/1, 3, 6, 8-9, *Odaia Turcului* - Abb. 58/4, 6, *Văcărești* - Abb. 97/7);

•Typ 12. Tassen (*București-Glina* - Abb. 58/8, *Căscioarele-Cătălui* - Abb. 89/7, *Odaia Turcului* - Abb. 58/7);

•Typ 13. Teller: Fischpfannen, andere mit geraden oder nach außen geneigten Wänden (București-Roșu - Abb. 92/2, Odaia Turcului - Abb. 92/1);

•Typ 14. Näpfe (București-Dudești, Mihăilești-Tufa);

•Typ 15. Siebe (Odaia Turcului - Abb. 83/);

•Typ 16. Miniaturgefäße (Mihăilești-Tufa - Abb. 83/1-3);

•Typ 17. Deckel (Odaia Turcului - Abb. 83/5-6).

e. *Henkel:*

- *zum anhängen:*

- Ösenhenkel (Abb. 60/3; 71/4; 76/3; 115/4; 123/5; 127/2; 131/4; 132/3, 6; 133/1-3, 5)

- durchlöcherter, senkrechte oder waagerechte Öhrchen (Abb. 68/2; 69/4; 71/2);

- durchlöcherter Warzen;

- *zum anfassen:*

- Bandhenkel: überrandet (Abb. 58/7; 59/3; 129/1; 140/5), befestigt am Rand (Abb. 55/2, 4; 64/1, 3; 76/1; 87/1; 91/1; 100/4; 122/6; 129/2, 4-5; 141/5-6), unter dem Rand (Abb. 59/1; 68/3; 70/3; 76/5; 89/7; 122/4; 129/3, 6), am Hals (Abb. 55/4; 89/4; 100/5; 114/3; 141/8, 11), auf der Schulter (Abb. 100/1), am Körper (Abb. 59/4; 141/1,), auf den Deckel;

- verschiedene Reliefsansätze zum anfassen: kegelförmige (Abb. 59/2; 74/3), kegeltumpfförmige (Abb. 69/2; 72/5), waagerechte Langleisten (Abb. 85/1; 141/7), senkrechte oder dreieckige Leisten (Abb. 103/3), Sattelansätze;

- nicht durchlöcherter, spulenförmiger Ansatz (Abb. 131/1).

f. *Die Verzierung:*

- *durch Vertiefung:*

- durchtriebene Buckelchen (einzelne oder Reihen): sie sind unter dem Rand (Abb. 56/1-5; 61/1-2; 65/1, 3; 68/1-2; 70/1; 71/3; 84/4; 86/5; 87/5, 7; 88/2, 4; 89/2; 92/2-3, 6; 93/1, 4-5; 94/2-3; 106/2; 107/5 u.a.), auf dem Hals (Abb. 66/2; 69/1; 70/3; 72/1, 6; 76/5; 84/1-2, 6-8, 11; 85/2-5; 86/1, 4, 6; 87/4; 88/3, 6; 89/5-6; 90/1-3; 92/5, 8, 10-11; 94/3; 103/1; 107/1-2, 4, 6; 127/5), auf der Schulter (Abb. 69/2) zu finden;

- Eindrücke (einzelne oder Reihen): auf dem Rand (Abb. 62/2; 72/4; 84/2, 6, 11; 85/5; 88/3-4), unter dem Rand (Abb. 89/6), auf dem Hals (Abb. 63/3; 74/1; 85/3; 86/3; 87/2; 89/2; 94/4), auf der Schulter (Abb. 75/1; 88/1, 5; 90/3; 91/3; 106/2), auf dem Körper, auf den Reliefverzierungen (Abb. 62/1-2; 84/5; 128/3-5; 130/4);

- Kerben (einzelne, Gruppen oder gerade oder Zickzackreihen): auf dem Rand (Abb. 7/1; 85/3; 88/5), dem Hals (Abb. 55/1; 86/1; 88/5; 90/1), der Schulter (Abb. 96/2, 4; 128/7-8), dem Körper (Abb. 74/5), den

Reliefverzierungen (Abb. 86/1; 90/1; 97/9; 103/5; 119/1), unter dem Rand (Abb. 119/4);

- schraffierte Bänder: auf dem Hals, der Schulter (Abb. 121/2; 134/6), dem Körper (Abb. 60/2; 61/1; 120/1, 3-4; 129/6);

- Wolfszähne: auf dem Rand (Abb. 86/2), dem Hals (Abb. 109/6; 120/2; 135/2), der Schulter (Abb. 86/1-2; 90/1), dem Körper (Abb. 98/1; 120/5; 121/1; 136/4, 9), den Reliefverzierungen, unter dem Rand (Abb. 89/2);

- waagerechte und ellipsenförmige Schnureindrücke: auf dem Körper (Abb. 126/2), unter dem Rand (Abb. 126/1-2; 134/7);

- waagerechte, senkrechte, schräge, winkelförmige Linien (Abb. 97/7; 123/6-8; 134/3-5);

- Punkte (in Reihen oder in Bändern): auf der Schulter (Abb. 123/8), auf dem Körper (Abb. 89/3; 120/2);

- Kreise: unter dem Rand, auf der Schulter (Abb. 88/6), auf dem Körper (Abb. 88/2);

- Besenstrichverzierung (Abb. 88/2);

- *Reliefverzierung:*

- kegelförmige, länglich waagerechte oder senkrechte oder sattelförmige Vorsprünge: auf dem Rand, dem Hals (Abb. 95/2; 141/4), der Schulter (Abb. 63/2; 65/1; 67/2; 87/7; 99/5), dem Körper (Abb. 72/2; 75/1; 84/3; 96/1; 108/1; 114/2, 141/2), unter dem Rand (Abb. 69/3);

- senkrechte, kammartige Lappen: am Rand (Abb. 101/2; 141/3), am Körper, unter dem Rand (Abb. 91/5);

- waagerechte oder senkrechte Streifen: unter dem Rand (Abb. 86/5; 87/4; 91/3; 119/5), am Hals (Abb. 57/5; 62/2; 85/-5; 92/9; 103/5; 119/1-2; 128/4-5), auf der Schulter (Abb. 57/7; 62/2; 86/1; 90/1; 101/1), am Körper (Abb. 62/2; 84/5);

- senkrechte Rippen: unter dem Rand, auf dem Hals (Abb. 92/10; 120/3), der Schulter oder dem Körper (Abb. 109/5; 113/6);

- hufeisenförmige Reliefform: unter dem Rand, auf dem Körper (Abb. 122/1; 123/4; 125/3);

- linsenförmige Aufsetzungen: auf dem Hals, der Schulter (Abb. 95/1), dem Körper;

- wellenförmige Aufsetzung (Abb. 102/2; 122/3)

- *Durchbohrungen:* unter dem Rand (Abb. 57/8; 70/2), auf dem Hals (Abb. 94/1; 101/4; 108/5; 119/3, 7).

g. *andere Gegenstände aus gebrannten Lehm:*

- verzierte und unverzierte Spinnwirtel: flache (București-*Militari Câmpul Boja* - Abb. 47/6, București-*Roșu* - 47/4, București-*Fundeni* - Abb. 47/1-3, Mihăilești-*Tufă* - Abb. 45/2, Odaia Turcului - Abb. 49/2, Cămineasca - Abb. 48/5, Schitu-*Gaura Despei* -

Abb. 45/5, Schitu-*La Conac* - Abb. 48/1), scheibenförmige (București-*Militari Câmpul Boja* - Abb. 47/5, Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 48/2, Schitu-*La Conac* - Abb. 8/4, Mihăilești-*Tufa* - Abb. 45/1, Florești-*Stația de pompare* - Abb. 48/3), kegelstumpfförmige (Odaia Turcului - Abb. 9/4, Mihăilești-*Tufa* - Abb. 48/7), doppeltkegelstumpfförmige (București-*Cariera de nisip a I.T.B.* - Abb. 46/5), kugelförmige (București-*Militari Câmpul Boja* - Abb. 49/3), kreiselförmige (Mihăilești-*Tufa*);

- Modellwagenräder: mit Nabe auf beiden Seiten (București-*Fundeni* - Abb.

46/4, Odaia Turcului - Abb. 46/1)

- Modellwagen (Crivăț);

- Tongewichte: pyramidenförmige (București-*Fundeni* - Abb. 46/2-3,

București-*Ciurel* - Abb. 42/5, Mihăilești-*Tufa* - Abb. 43/2, Odaia Turcului - Abb. 51/2), fast kugelförmige (Cămineasca-*Măgură* - Abb. 43/2, Varlaam - Abb. 43/1);

- kugelförmige, längliche oder kegekstumpfförmige Perlen (Văcărești - Abb.

49/1, Schitu-*La Conac* - Abb. 45/4, Mihăilești-*Tufa* - Abb. 5/3);

- Löffel mit tiefem oder länglichem Schöpfer oder solche, die einem Schöpflöffel gleichen (Mihăilești-*Tufa* - Abb. 44/1, Odaia Turcului - Abb. 52/2, București-*Mihai Vodă* - Abb. 52/1, București-*Ciurel* - Abb. 42/2);

- Miniaturärte (București-*Fundeni* - Abb. 54/1, 4, București-*Ciurel* - Abb.

54/2, București-*Roșu* - Abb. 54/5-6, Văărești - Abb. 54/3, Milcovățu-*La Dig* - Abb. 44/2);

- Gußformen (Butimanu - Abb. 51/3);

- Kulttischchen (București-*Bucureștii Noi* - Abb. 50/1, București-*Fundeni* - Abb. 50/2);

- anthropomorphe und zoomorphe Darstellungen (Odaia Turcului - Abb. 53/3, 5, Schitu-*Gaura Despei* - Abb. 44/3, București-*Fundeni* - Abb. 53/1, 6, București-*Mihai Vodă* - Abb. 53/2, Văărești - Abb. 53/4);

- andere Gegenstände: Spule (?; Văcărești - Abb. 49/8), Bestandteil eines Schmelztiegels (?; Valea Iașului).

h. *Besprechung.*

- Die kleine Anzahl der Steingegenstände weist darauf hin, daß diese schwer herzustellen waren, sich schnell abnutzten und nur selten weggeworfen wurden. Diese Feststellung trifft auch auf die Steinindustrie anderer zeitgenössischen Erscheinungen zu: Coțofeni, Schneckenberg, Șoimuș, Livezile, Copăceni.

Nach Alexandru Păunescu sind in der Bearbeitstechnik der Glinasteinartefakte südliche Einflüsse zu bemerken. Seine Meinung wurde auch von Mircea Petrescu-Dîmbovița und Jan Machnik bekräftigt.

Die meisten Werkzeuge und Waffen haben Analogien in den benachbarten Kulturen. So z.B. wurden Pfeilspitzen im Coțofeni-, Schneckenberg-, Șoimuș-, Jigodin-, Jammaia-, Katakombnaia-, Edineț-Milieu entdeckt. Weiter wurden Äxte der verschiedenen Typen oder Krummesser auch von den Coțofeni-,

Schneckenberg-, Şoimuş-, Livezile-, Jamnaia-, Katakombnaia-, Edineţ-, Cheile Aiudului-, Năeni-Gemeinschaften verwendet.

- Die Knochen-, Horn- und Zahnindustrie ist sehr schwach vertreten. Dieser Sachstand ist auch für die Şoimuş-, Livezile- und Copăceni-Kulturen gültig, steht aber im Gegensatz mit den Coţofeni- und Schneckenberg-Funden, die sehr zahlreich und mannigfaltig sind.

- Unter dem entdeckten Material nimmt die Keramik den Hauptplatz ein. In Mihăileşti-*Tufa* stellt sie 90%, in Schitu-*Gaura Despei* und Varlaam 93% und in Schitu-*La Conac* 95%, dar. Leider ist der größte Teil davon bruchstückhaft, nur sehr selten wurden ganze Gefäße ans Tageslicht gefördert.

Für die meisten der Gefäßformen und Henkelkategorien gibt es Analogien in den benachbarten Kulturen. Der Gefäßtyp 1. wurde auch von den Töpfern der Copăceni-, Şoimuş-, Schneckenberg-, Jigodin-, Iernut-Gemeinschaften hergestellt. Die Typen 2 bis 13 findet man unter dem Geschirr der Cernavoda II-, Folteşti II-, Coţofeni-, Zimnicea-, Zăbala-, Livezile-, Schneckenberg-, Copăceni-, Şoimuş-, Dolheştii Mari-, Vucedol-, Makó-, Monteoru Ic4-, Bogdăneşti -, Jamnaia-, Katakombnaia-, Zoltan-, Roşia-, Vinkovci-, Somogyvár-, Troja II-Kulturen.

Das eigentümlichste Verzierungselement der Glina-Kultur sind die getriebenen Buckelchen. Diese sind fast auf allen Gefäßformen zu sehen. Höchstwahrscheinlich ist diese Häufigkeit nicht nur durch ästhetische Beanlassung der Töpfer zu erklären, sondern hat auch technische Gründe, die uns leider zur Zeit noch unbekannt bleiben.

Möglich, daß der Ursprung der Buckelchen in der Cernavoda II-Kultur zu suchen ist. Die anderen Verzierungen haben genügend Analogien in den Kulturen Cernavoda III, Cernavoda II, Schneckenberg, Livezile, Şoimuş, Vucedol, Copăceni, Jigodin u.s.w.

- Die Glina-Kultur ist relativ reich an anderen gebrannten Lehmgegenständen. Unter diesen sind die Modellwagen, die jenen der Coţofeni-, Vucedol-, Nir-, Schneckenberg-, Şoimuş- und Jigodin-Erscheinungen gleichen, hervorzuheben.

Für die zoomorphen Darstellungen gibt es desgleichen Analogien in mehreren zeitgenössischen Kulturen. Eine Sonderstelle nehmen die anthropomorphen Idole ein.

Miniaturräte wurden auch unter den Materialien der Coţofeni-, Livezile-, Schneckenberg- und Jigodin-Kulturen entdeckt.

Über die Abstammung, den Verbreitungsraum und die Periodisierung.

1. *Die Abstammung.* Ion Nestor (1933) fand anhand der Keramikanalyse Analogien in Mitteleuropa. Derselben Meinung war auch Dumitru Berciu (1934), der später die Cernavoda- als Protoglina-Kultur betrachtete.

Mircea Petrescu-Dîmbovița (1974) unterstreicht, daß die Erscheinungen des Cernavoda I-, Cernavoda II (=Foltești II)- und Trichterbechertyps wichtig für das Herausbilden der Glina-Kultur waren.

Petre Roman hebt den Beitrag der Cernavoda II-Kultur (1976), aber auch den des Zimnicea-Mlăjeț-Horizontes und der südlichen Einflüsse (1986), hervor.

2. *Der Verbreitungsraum.* Das von uns in Betracht gezogene Gebiet wurde in den ersten drei Entwicklungsstufen von den Glina-Gemeinschaften bewohnt. Die bis jetzt unternommenen Forschungen haben gezeigt, daß das Argeș-Becken als Kerngebiet angesehen werden muß. Von hier aus zog dann ein Teil der Bevölkerung nach Westen (Oltenien) und Südwesten (Nordwestbulgarien und Nordostserbien).

Der Gedanke, daß die Glina-Gemeinschaften im Gebiet bis zum Bug oder in der Südmoldau und in Südostsiebenbürgen beheimatet waren, muß heute preisgegeben werden.

3. *Die Periodisierung.* Die ersten Forschungen in București-Glina erlaubten Ion Nestor nicht das Beobachten mehrerer Entwicklungsstufen in der Kultur. Auch die weiteren Grabungen in derselben Siedlung (Petrescu-Dâmbovița 1944) oder in Oltenien brachten keine neue Erkenntnisse. Erst die Befunde bei București-Ciurel (Grabungen ab 1956) werfen ein neues Licht auf die Evolution der Glina-Kultur. Von jetzt an spricht man von zwei Stufen.

Eine Ausnahme stellt Dumitru Berciu, der nach den Forschungen bei Crivăț von drei Stufen spricht, dar. Leider wurde seine Annahme nicht durch klare Forschungsergebnisse bekräftigt.

Petre Roman (1985) entdeckte 1977 bei Govora Sat-*Runcuri* (in Oltenien) Keramik, die ihn berechtigt von einer dritten Stufe zu reden. Funde desselben Typs wurden später auch in der Walachei (Odaia Turcului, Mihăilești-*Tufa*, Varlaam) gemacht.

Unserer Meinung nach, können wir in der Walachei nur von zwei Entwicklungsperioden der Glina-Kultur sprechen: die Anfangsperiode (Glina I) und die klassische Periode (mit zwei Stufen: Glina II und Glina III). Funde der späten Periode (nach Roman Glina IV) sind nur Oltenien eigen.

Nach-Glina Kulturererscheinungen: der Odaia Turcului-Kulturaspekt und der Kistengräberhorizont

Der Odaia Turcului-Kulturaspekt.

Alle Daten bezüglich dieser kulturellen Äußerung, beziehen sich auf die gleichnamige Siedlung in der Ersilia Tudor und neulich Radu Băjenaru Grabungen ausgeführt haben und noch ausführen.

a. *Siedlungen.* Odaia Turcului befindet sich auf einem Vorsprung der Terrasse am linken Potop-Ufer, ein Nebenfluß des Argeş.

Die relativ dünne Kulturschicht läßt darauf schließen, daß der Ort nicht lange bewohnt wurde.

b. *Geschlossene Komplexe.* Es wurden mehrere Oberflächenbehausungen und Gruben entdeckt. In einer der letzteren, wahrscheinlich eine Vorratsgrube, wurden Getreidereste gefunden.

c. *Das Material.*

- Steingegenstände: Handmühle mit Reiber (Abb. 32/2), ein Flachbeil (Abb. 31/5), ein Axtbruchstück (Abb. 34/3), eine Hammeraxt (Abb. 32/4);

- Knochengegenstände: eine Ahle;

- gebrannte Tongegenstände: Spinnwirtel: flache (Abb. 42/2), kegelförmige (Abb. 41/4); Modellwagenräder (Abb. 41/1); Löffel (Abb. 41/3);

- Die Keramik. Es wurden drei Keramikgattungen entdeckt: grobe, mittelfeine und feine. Die Brennung der ersten Keramikart ist ungenügend, im Falle der zwei anderen ist sie gut und sehr gut.

Unter den Keramikformen befinden sich folgende: Topf mit Zylinderhals (Abb. 73/3), Topf mit S-Profil (Abb. 116/4; 141/1), manchmal mit nach außen stark gezogenem Rand (Abb. 116/5; 143/12), Amphoren (Abb. 132/2, 4), Schüsseln (Abb. 71/5; 74/3; 77/3; 97/10; 121/4-5; 138/1, 3, 5; 142/2), Terrinen (Abb. 74/4; 77/1), Kannen (Abb. 75/2-3; 116/2; 138/2; 141/9, 12), Becher (Abb. 58/1, 5), Tassen (Abb. 138/4).

Einige der Gefäße waren mit Henkel zum anhängen (Ösenhenkel - Abb. 71/5; 132/2, 4; 136/1; Buckel - Abb. 121/5) oder zum anfassen (Bandhenkel - Abb. 75/2-3; 77/3; 116/2; 138/5; 141/9, 12; Griffknopf - Abb. 74/3) ausgestattet.

Die Verzierung erfolgte durch zwei Verfahren: Vertiefung und Reliefverzierung. Im ersten Fall schmückten die Töpfer die Gefäße mit unvollendeten Löchern (Abb. 136/2, 5-7), kleine Durchbohrungen (Abb. 97/10), Tupfen (Abb. 116/5; 132/4; 135/5; 137/1), Kerben (Abb. 135/3-4; 137/2), Kreise (Abb. 136/6), waagerechte Linien (Abb. 136/8) und Kammstrich (Abb. 135/1).

Die Reliefverzierung besteht aus Leisten (Abb. 116/4-5; 137/1), Rippen (Abb. 116/4; 137/2; 138/1), Knöpfe (Abb. 73/3; 137/3; 138/3).

d. *Die Abstammung, kulturelle Zuordnung und Verbreitung.*

- Die Abstammung. Wahrscheinlich drangen nach Odaia Turcului entlang des Argeş-Flusses Gemeinschaften südlichem Ursprungs ein. Zusammen mit der einheimischen Bevölkerung kommt es zu einer ethnisch-kulturellen Synthese.

- Kulturelle Zuordnung. Der Odaia Turcului-Kulturaspekt war zeitgleich mit der Näeni-Schneckenberg-Gruppe, der Glina IV-Stufe, der Kistengräberhorizont und, in der Walachei, mit möglich überlebender Glina-Gemeinschaften der klassischen Periode.

- Das Verbreitungsgebiet. Nach Alexandru Vulpe nimmt diese kulturelle Äußerung Mittel- und Nordostmuntenien ein.

Der Kistengräberhorizont.

Die ersten Gräber dieses Horizontes wurden 1931 bei Cetățenii din Deal-*Cornul Malului* (Abb. 23/1) und *La Cruce* (Abb. 23/2) von Ion Andrieșescu erforscht. Nach 1957 gruben Sebastian Morintz und Dinu V. Rosetti in Cetățenii din Deal, Malul cu Flori, Văleni, Apa Sărată, Nucet und Albești.

In Nucet-*Movilă* wurden wurde ein Kistengrab mit reichen Beigaben (Keramik und zwei goldene Saltaleoni) entdeckt. Im Jahr 1960 wurden die Forschungen bei Cetățenii din Deal-*Cornul Malului* neu aufgenommen. Es wurden drei Kistengräber entdeckt (Abb. 2; 25; 26; 14).

Im selben Jahr grub Dinu V. Rosetti in Apa Sărată zwei Kistengräber aus.

Bei Albești-*La Zărzărianu* wurden 1967 in einem Grabhügel auch zwei Kistengräber (Grab 3 und 4) gefunden.

1. *Der Grabtypus.* Die Gräber in Cetățenii din Deal, in beiden Grabungsorte, und Apa Sărată sind ausschließlich Flachgräber. In Albești wurde für die Steinkisten ein älterer Grabhügel ausgewählt. Alle Steinkisten war unter einer gering dicken Erdschicht zu finden.

Nachdem die Grabgrube ausgehoben wurde, wurden die Sandsteinplatten entlang der Wände in Position gestellt. In einigen Fällen, wurden die Platten (auf der Langseite waren es mehrere) an der Außenseite der Kiste durch größere Steine gestützt.

In Apa Sărată (Grab 1) wurden die Kurzseiten mit zwei Rinnen versehen. Diese diente zum befestigen der Steinplatten der langen Seite.

Nur das Grab 2 in Apa Sărată hatte auch am Boden eine Steinplatte, sonst waren die Gräber nur mit einem Deckel (der aus mehreren Platten bestand) ausgestattet.

2. *Das Material.* Außer den Metallgegenständen, wurde Keramik als Beigabe in die Gräber gelegt. Es wurden ein- und zweihenklige Kannen (Apa Sărată - Abb. 79/1; 81/1; 82/2; 14/2; Malul cu Flori - Abb. 79/2; 14/2; Nucet - Abb. 82/1), Schüsseln (Apa Sărată - Abb. 80/2; Albești - Abb. 13/1-2; Cetățenii din Deal-*La Cruce* - Abb. 80/1), Amphoren (?; Nucet - Abb. 78/1-2) und Becher (Apa Sărată - Abb. 81/2) entdeckt.

Die Kanne von Apa Sărată (Abb. 79/1) hat Ähnlichkeiten mit gleichartigen Gefäßen aus Verbița (Tumulus III). Analogien westlich des Alts (Olt), in Verbița (Tumulus II), findet auch die Schüssel von Apa Sărată (Abb. 80/2).

Die Keramik mit weißer Inkrustation aus Albești (Abb. 134/1-2) und Cetățenii din Deal-*Cornul Malului* (Abb. 80/1) ist nicht ein Einzelfall der FB in der Walachei, das selbe Verfahren wurde auch auf Glina III- oder Scherben des Odaia Turcului-Kulturaspekts bemerkt.

3. *Das Verbreitungsgebiet.* Zur Zeit ist die räumlichen Ausdehnung dieser Erscheinung noch unklar. Wahrscheinlich streckte sie sich nicht nur über die Nordwalachei, sondern weiter nach Osten und Nordosten, aus.

4. *Kulturelle Zuordnung und Chronologie.* Sebastian Morintz und Dinu V. Rosetti fanden einige Verbindungen zwischen dem Kistengräberhorizont und der Schneckenberg B-Kultur aus Südostsiebenbürgen. Aber dieselben reden auch von der Ähnlichkeit der Beigaben mit jenen der Glina IV-Gräber von Verbița.

Nach Petre Roman sind die Kistengräber Nordmunteniens in eine Periode nach Schneckenberg B-Belotić-Bela Crkva zu setzen.

Analogien kann man auch mit den Kistengräbern mit Monteoru IC4-Ware von Homoricu, Pruneni, Bisoca, Năeni (Grab 2) festlegen.

Das Wirtschafts- und geistige Leben der frühbronzezeitlichen Gemeinschaften des Argeș- und des Oberen Ialomița-Beckens

Das Wirtschaftsleben.

1. *Die Viehzucht.* Außer den eingehenden Analysen des Knochenmaterials der Grabungen in București-Glina (1969-1970) und Căscioarele-Cătălui gibt es leider keine andere paläozoologische Forschungen für die FB in der Walachei.

Sergiu Haimovici hat festgestellt, daß die Knochen von Glina in einem Prozentsatz von 86,15% von den Haus- und 13,85% von den Wildtieren abstammen. Unter den ersten nimmt der *Bos Taurus* mit 48,71% den wichtigsten Platz ein. Nach den Rindern sind die Schafe und Ziegen (*Oves et Capres*, 23,93%), Schweine (*Sus Scrofa Domest.*; 10,2%), Hunde (*Canis Familiaris*, 2,56%) und Pferde (*Equus Caballus*, 1,70%) zu finden.

Die Rinder hatten einen höheren Wuchs und sind eher den neolithischen als denen bronzezeitlichen ähnlich. Dieselbe Feststellung trifft auch bezüglich den Schafen, Ziegen und Hunden zu.

In Căscioarele-Cătălui wurden Rind-, Schaf-, Ziegen-, Schweine- und Hundeknochen gefunden.

Knochen derselben Tierarten sind auch in Mihăilești-Tufă, Schitu-La Conac, Schitu-Gaura Despei, Varlaam, București-Militari Câmpul Boja, Greci, Odaia Turcului entdeckt worden.

Die Anwesenheit der Pferdeknochen zeugt davon, daß dieses Tier zwar verwendet wurde, aber nicht in so großem Maß, wie es der Fall in der Mittel- und Spätbronzezeit sein wird. Als Zugtier und in der Nahrung (Fleisch und Milch) wurde das Rind bevorzugt.

2. *Die Jagd und der Fischfang.* In București-Glina wurden Knochenreste von Hirschen (*Cervus Elaphus*, 3,40%), Biber (*Castor Fiber*, 2,85%), Wildschweinen (*Sus Scrofa Ferrus*, 2,56%), Urochsen (*Bos Primigenius*, 1,70%), Rehen (*Capreolus Capreolus*, 0,85%), Hasen (*Lepus Europaeus*, 0,85%) und Dachse (*Meles Meles*, 0,85%) gefunden.

Hirsch- und Wildschweinknochen wurden auch in Căscioarele-Cătălui entdeckt.

Die Jagd war zwar wichtig, sie hatte aber nur die Rolle der Bereicherung der Nahrung.

Das Erbeutern der Wildtiere erfolgte mittels dem Pfeil und Bogen und den Fallen.

Über den Fischfang sind die Daten sehr spärlich. Beweise, daß diese Tätigkeit durchgeführt wurde, sind die Netzgewichte aus Lehm, die in allen Glina-Siedlungen gefunden wurden.

Die Speisen wurden auch durch Muscheln und Schnecken bereichert.

3. *Der Pflanzenanbau.* Die Information bezüglich dieser Beschäftigung ist sehr lückenhaft. In einer Vorratsgrube bei Odaia Turcului wurden Hirse- (*Panicum Miliaceum*) und Gilb-Fenichspreu (*Setaria cf. Viridis*) und *Chenopodium Album*-Körner entdeckt. Weiter wurden in Greci, Căscioarele-Cătălui, Mihăilești-Tuŝă, Schitu-La Conac, Schitu-Gaura Despei, Varlaam, Crivăț u.a. Siedlungen in den gebrannten Lehmewurfklumpen Spuren von Gras- und Getreidestrohhalme beobachtet.

Die Zahl der Geräte, die wahrscheinlich beim Pflanzenanbau oder beim Mahlen der Körner verwendet wurden, wie z.B. Pflanzstöcke, Hacken, Sicheln, Handmühlen, läßt darauf schließen, daß die Bedeutung des Pflanzenanbaus im Wachsen war.

4. *Die Gewerbe.*

a. Ohne das es regelrechte Werkstätte gab, sondern die häuslichen Handwerke betrieben wurden, sind Spuren der Töpferei, des Webens und Spinnens, die Bearbeitung der Tierfelle, des Holzes, Horns, der Knochen und Zähne in allen Siedlungen anwesend gewesen.

b. Die Metallbearbeitung.

- Gegenständetypen:

- Messer: Glina (Glina-Kultur; Abb. 38/2), Prundu (Glina-Kultur);
- Dolche: Crivăț (Glina-Kultur; Abb. 38/3), Brezoaiele (Glina-Kultur), Odaia Turcului (Odaia Turcului-Kulturaspekt; Abb. 38/4), Apa Sărată (Kistengräberhorizont; Abb. 39/1);
- Beile: Flachbeile: Prundu (Glina-Kultur; Abb. 37/4); Randleistenbeile: Crivăț (Glina-Kultur; Abb. 37/1), Glina (Glina-Kultur), Prundu (Glina-Kultur; Abb. 37/3), București-Ziduri între Vii; Äxte des Veselinovo-Typs: Crivăț (Glina-Kultur; Abb. 38/1);
- Nadeln: Glina (Glina-Kultur);
- Ahlen: Glina (Glina-Kultur);
- Pinzette (?): Varlaam (Glina-Kultur);
- Schmuckstücke: Armringe: Cetățenii din Deal-Cornul Malului (Kistengräberhorizont; Abb. 40/1); Saltaleoni: Nucet-Movilă (Kistengräberhorizont; Abb. 39/2);

- Gegenstände mit unsicherer Zuschreibung: Dolche (Malu cu Flori-*Pârlitură* - Kistengräberhorizont ?); Beile: Flachbeil (Chirmogi-Grădiștea Făurei - Glina-Kultur ?; Abb. 37/2), Randleistenbeil (Schitu-Pângălești - Glina-Kultur ?); Schmuckstücke: Armband (Ghimpați - Glina-Kultur ?), Halsband (Cetățenii din Deal-*La Cruce* - Kisten-gräberhorizont ?).

- Besprechung. Die Anzahl der Metallgegenstände ist im analysierten Gebiet sehr gering. Wahrscheinlich sind die meisten Importstücke, denn von einer klar bewiesenen Metallbearbeitung gibt es kaum Spuren. Diesbezüglich ist der Fund eines Gußmodells bei Butimanu oder die Reste eines Schmelztiegel in Valea Iașului unaufschlußreich.

Analogien für die verschiedenen Metallgegenstände aus Kupfer, Bronze oder Gold sind in zeitgenössischen Kulturen (Coțofeni, Schneckenberg, Vucedol, Belotic-Bela Crkva, Chlopice-Veselé u.a.) zu finden.

5. *Der Transport und der Handel.* Nur mit einem geringen Teil der angefertigten Gegenstände wurde gehandelt. Möglich, daß z.B. die Metallgegenstände oder das Salz auf dem Festland oder dem Wasser befördert wurden.

Ein Hinweis dafür, daß Transportmittel gebaut und benützt wurden, sind auch die vierrädrigen Modellwagen, die in den Glina-Siedlungen gefunden wurden.

Das geistige Leben.

a. Über die Beisetzung der frühbronzezeitlichen Toten in der Walachei kennt man sehr wenig. Eine Ausnahme ist der Kistengräberhorizont.

Wahrscheinlich bestatteten die Glina-Menschen ihre Toten in Hockerlage in Flachgräbern (București-*Fundeni*).

Die Verstorbenen des Kistengräberhorizontes benützten sowohl Skelett- (in Hockerlage) wie auch Brandgräber (Apa Sărată - Grab 2; Albești).

b. Einige der Kleinfunde können als Beweise für magisch-religiöse Tätigkeiten angesehen werden. Hinzu rechnen wir die Miniaturäxte, Kulttischchen, die zoomorphen und anthropomorphen Darstellungen, Modellwagen (?), einige Knochen-, Horn- und Steingegenstände (Amuletten). Möglich, daß auch die Askosgefäße eine ähnliche Funktion hatten.

Die Chronologie der FB im Argeș- und im Oberen Ialomița-Becken

1. *Die Vorgänger der FB.* Der Übergang von dem Äneolithikum zur Bronzezeit (im allgemeinen als Übergangsperiode bekannt) spielt sich in mehreren Etappen ab. Diese wären: die reine äneolithische Basis (Cucuteni A 3-Gumelnița A 2-Ariușd-Petrești-Tiszapolgár); das Auftreten neuer Kulturkreise von denen der westpontische

des Typs Cernavoda I allmählich die westlichen Gumelnița-Gemeinschaften ersetzt; der westpontische Kulturkreis wird von neuankommenden Völkern nach Westen gedrängt. In der Walachei erscheinen die Coțofeni- und Cernavoda III und Cernavoda II-Gemeinschaften.

Die Mittelwalachei, d.h. das Gebiet am Argeș und am Mittleren Ialomița-Lauf, wird zu einem Braukessel, wo durch den Zufluß der verschiedenen ethnischen Elemente und kulturellen Einwirkungen die ersten frühbronzezeitlichen Gemeinschaften der rumänischen Vorgeschichte auftreten.

2. Elemente der relativen Chronologie.

a. *Die nördlichen Nachbarn.* Die ersten frühbronzezeitlichen Erscheinungen (nach Roman FB Ia) der Walachei (Zimnicea - Mlăjet - Oltenița-Calomfirescu - Călărași-Mircea Vodă) sind synchron mit Zăbala, Sânzieni und Turia aus Südostsiebenbürgen. Glina I (FB Ib) ist zeitgleich mit Schneckenberg A (Anfang B ?), Coțofeni II (Ende)-III (Anfang), während Glina II-III (FB IIa) auf dieselbe Zeitschwelle mit Schneckenberg B, Jigodin, Livezile, Früh-Nyirség und Copăceni zu setzen ist.

Der Odaia Turcului-Kulturaspekt und der Kistengräberhorizont (FB IIb) hat in den Năeni-Schneckenberg, Șoimuș, Jigoden (Endphase), Zoltan, Hügelgräber bei Cheile Aiudului und Nir II seine zeitgenössischen Erscheinungen.

b. *Die östlichen Nachbarn.* In der FB Ia waren die walachischen Kulturäußerungen mit den Gräbern Nr. 10, 24, 31 aus Brăilița und mit Răcăciuni zeitgleich. Später, in der FB IIa, entwickeln sich Glina (II-III)- in derselben Zeit mit den Bogdănești-Gemeinschaften.

Zur FB IIb gehören, außer dem Odaia Turcului-Kulturaspekt und dem Kistengräberhorizont die Funde von Lunca-Vânători (Bezirk Neamț) und Edineț.

c. *Die südlichen Nachbarn.* Im heutigen Forschungsstand muß über folgende Synchronismen gesprochen werden:

- FB Ia in der Walachei (d.h. das von uns analysierte Gebiet: die Argeș- und Obere Ialomița-Becken) = Troja II, FT I, FH II;
- FB Ib-c in der Walachei = Ezero A-B, Troja IIg-III, FH II;
- BT IIa in der Walachei = Ezero B1, FT III, FH III, Troja IV, Sitagroi Va, Dikili Tash IIIB;
- BT IIb in der Walachei = Ezero B2, Troja V, Übergangsperiode vom FH zu MH, Sitagroi Vb, Kastanas A, Kritsana, Servia, Pevkakia-Magula;
- BT III in der Walachei = Nova Zagora, MH (Anfang), Troja VI (Anfang).

Nach Alexandrov (1995) sind die Spätstufen der Glina-Kultur zeitgleich mit den westbulgarischen FB IIIa-b-Funden von Stalijska Machala, Sadovec, Kozlodui, Lovec, Hârleț, Târnava (Nekropole I, Gräber Nr. 7-10).

d. *Die westlichen Nachbarn.* Die ersten frühbronzezeitlichen Erscheinungen in der Walachei waren in Oltenien und im Banat mit den Gemeinschaften der Übergangsperiode vom Äneolithikum zur Bronzezeit (Coțofeni, Baden) synchron. Erst die Glina IV-Kultur und die Verbița-Gräber aus Oltenien, der Odaia Turcului-Kulturaspekt und der Kistengräberhorizont aus Muntenien waren mit der ersten Etappe der FB im Banat (Foeni) zeitgleich.

In diesem Zeitabschnitt entwickelten sich auch die Kulturen Makó, Nyírség, Vinkovci, Somogyvár, Priboj, Negrisor, Belotić-Bela Crkva und die ersten bronzezeitlichen Erscheinungen an der Mittleren Donau.

e. *Besprechungen.*

- Der Zimnicea-Mlăjet-Zăbala-Sânzieni-Turia-Horizont, die Glina-, Schneckenberg-, Jigodin-, Odaia Turcului-, Năeni-Schneckenbergkulturen und der Kistengräberhorizont (d.h. FB I-II; Anfang von III ?) gehörten, nach Petre Roman, der dritten Periode mit schnurverzierter Keramik an.

- Wenn in Oltenien und Siebenbürgen (neulich in Zoltan) Keramik mit Strich-, Textil- und Wabenmusterverzierung gegen Ende der FB zu finden war, gibt es diesbezüglich in der Walachei z.Z. noch keine klaren Funde.

- Das Ende der FB in der Walachei liegt noch in Unwissenheit. Im Argeș- und im Oberen Ialomița-Becken muß es bestimmt zwischen den Spät-Glina-Gemeinschaften oder denen des Odaia Turcului-Kulturaspekts und dem Kistengräberhorizont und der mittelbronzezeitliche Tei-Kultur andere kulturelle und ethnische Erscheinungen gegeben haben.

- H. Parzinger schließt die Glina-Funde von Odaia Turcului (I), Valea Calului (I/II), Tangâru (III) in seine Horizonte 12/13 ein. Zum Horizont 14 würde Odaia Turcului (II- Odaia Turcului-Kulturaspekt) gehören.

3. *Elemente der absoluten Chronologie.*

- Für die FB aus Muntenien gibt es bis jetzt keine ¹⁴C-Daten.

- Je nach dem Forschungsstand wurden entlang der Zeit von den verschiedenen Archäologen mehrere chronologisch absolute Daten vorgeschlagen.

- Für die rumänische FB sind auch die ¹⁴C-Daten, die von J. Bojadziev, J. Görsdorfer für Bulgarien aufgestellt wurden oder jene für Lerna III, Euthresis, Sitagroi Va von Wichtigkeit.

4. *Schlußfolgerungen.* Unseren Erachtens sieht die FB des Argeș- und des Oberen Ialomița-Beckens so aus:

a. *relative Chronologie.*

- FB Ia = Zimnicea-Mlăjet-Horizont (Grab aus Oltenița-Calomfirescu);

- FB Ib = Glina I-Anfang Glina II (Siedlungen in București-Ciurel-Niveau I, București-Glina-untere Niveau, București-Mihai Vodă (?), București-Cățelu Nou I(?);

- FB I = Glina II (der größte Teil der entdeckten Siedlungen);
 - FB IIa = Glina III (Siedlungen in Odaia Turcului, Valea Calului, Mihăilești-*Tuŝă*, Varlaam) und andere Gemeinschaften, die sich im Glina II-Entwicklungsstand befinden, aber nicht von der oltenischen Kulturströmung beeinflusst wurden;
 - FB IIb = Odaia Turcului-Kulturaspekt und Kistengräberhorizont (Funde in Cetățenii din Deal, Albești, Malul cu Flori, Nucet);
 - BT III = Keramik mit Textil- und Wabenmusterverzierung (?; es fehlen klare Funde).
- b. *absolute Chronologie*. - FB = 2600/2500-1800/1700 v. Chr.
- Zimnicea-Mlăjeț-Horizont: 2600/2500-200 v. Chr.;
 - Glina-Kultur: 200-2100 v. Chr.;
 - Odaia Turcului-Kulturaspekt und Kistengräberhorizont: 2100-1900 v. Chr.;
 - 1900-1800/1700 v. Chr.: ?

Katalog der frühbronzezeitlichen Funde im Argeș- und im Oberen Ialomița-Becken

Im Katalog wurden 159 Fundstellen eingetragen. Je nach der zur Verfügung stehende Datenergebnisse bezüglich den verschiedenen Grabungen, beschäftigen wir uns eingehender mit dem Ansiedlungsort, der Schichtlage, den Behausungen, Gruben, Gräbern u.a., dem Material (Stein-, gebrannte Ton-, Knochen-, Horn-, Zahn- und Metallgegenstände, Keramik) und der kulturelle Zuordnung.

Am Ende der Beschreibung jedes einzelnen Fundplatzes geben wir die Literatur und den Aufbewahrungsort des Materials an.

ILUSTRĂȚIA ABBILDUNGEN

Abrevierile folosite în *Explicația figurilor*
Abkürzungen die bei der *Erklärung der*
Abbildungen benützt wurden

- AO - Alexandru Oancea.
AOT/ OTA - Aspectul Odaia Turcului/ Odaia Turcului-Kulturaspekt.
AP - Alexandru Păunescu.
AU - Augustin Ulanici.
CG - Cultura Glina/ Glina-Kultur.
CS - Cristian Schuster.
CT - Constantin Teodorescu.
DBN - Dan Basarab Nanu.
DȘ - Done Șerbănescu.
DVR - Dinu V. Rosetti.
ET - Ersilia Tudor.
GB - Gheorge Bihir.
GCA - Gheorghe Cantacuzino.
GC - Gheorghe Cazimir.
GT - George Trohani.
IN - Ion Nestor.
JM - Jan Machnik.
MC - Margareta Constantiniu.
MN - Mirea Negru.
MPD - Mirea Petrescu-Dîmbovița.
MT - Mioara Turcu.
NAC - N. A. Constantinescu.
OMC/ KGH - Orizontul mormintelor în cistă/ Kistengräberhorizont.
PP - Panait I. Panait.
PR - Petre Roman.
SM - Sebastian Morintz.
SiM - Simion Mehedinți.
VL - Valeriu Leahu.
VM - V. Mihăilescu.
VS - Vasilica Sandu.
VZ - Vlad Zirra.

Mențiune: O parte din ilustrație, preluată după alți autori, a fost redesenată.

Anmerkung: Ein Teil der Abbildungen, der von anderen Autoren übernommen wurde, ist neu gezeichnet worden.

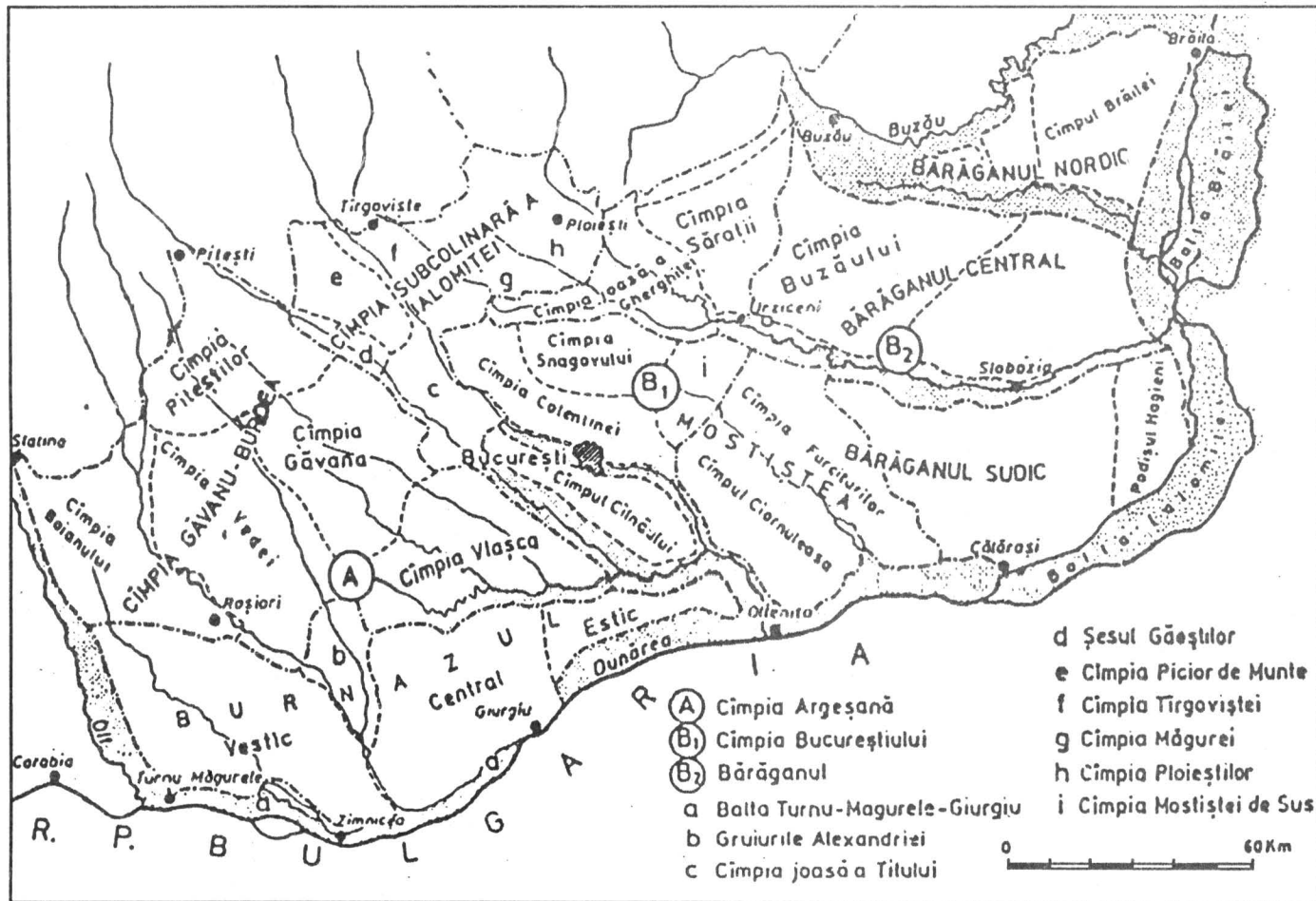


Fig./Abb./ 1 - Harta fizică a Munteniei/Physische Landkarte Munteniens.

PRINCIPALELE CÂMPII ALE ROMÂNIEI

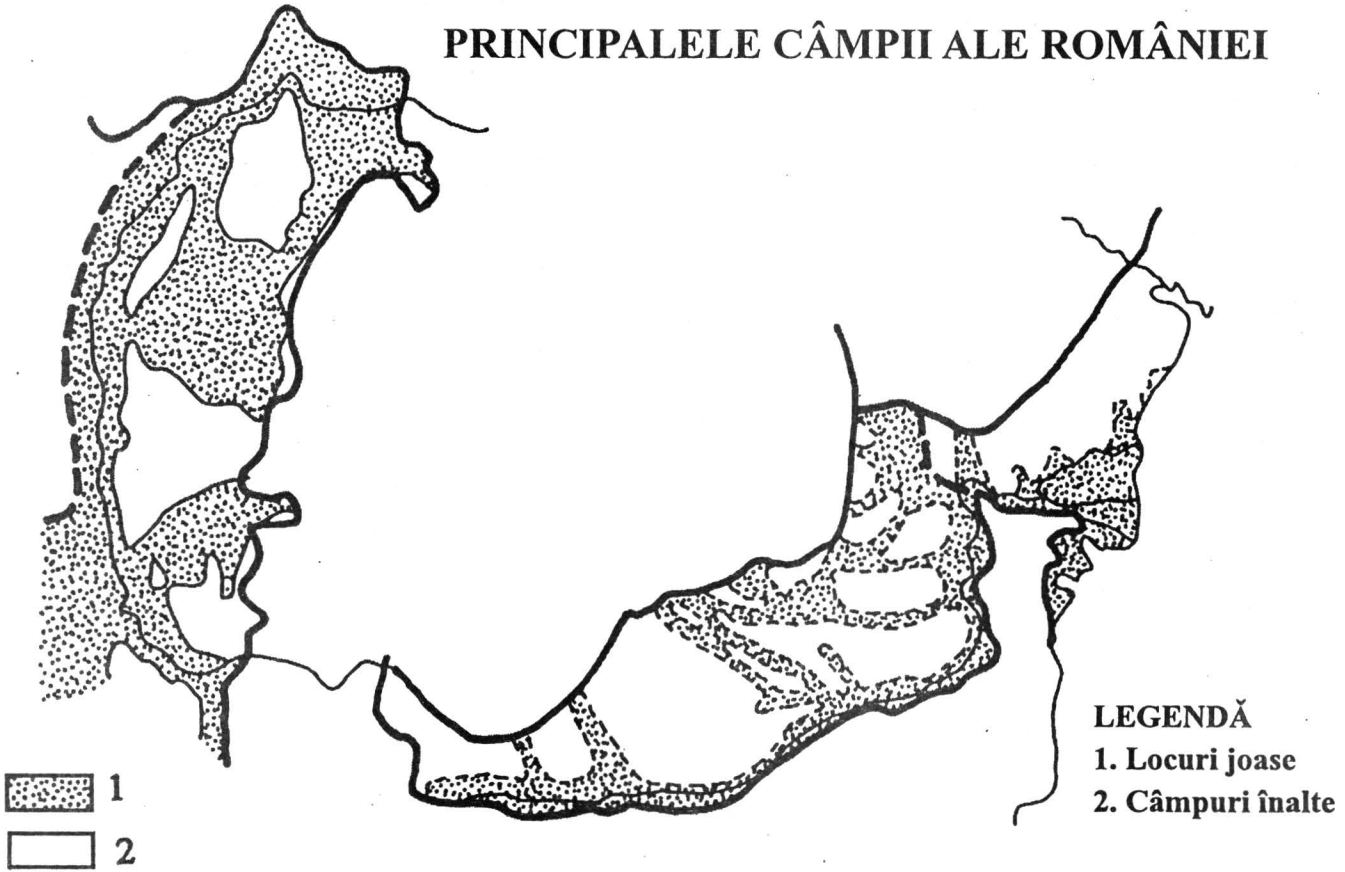
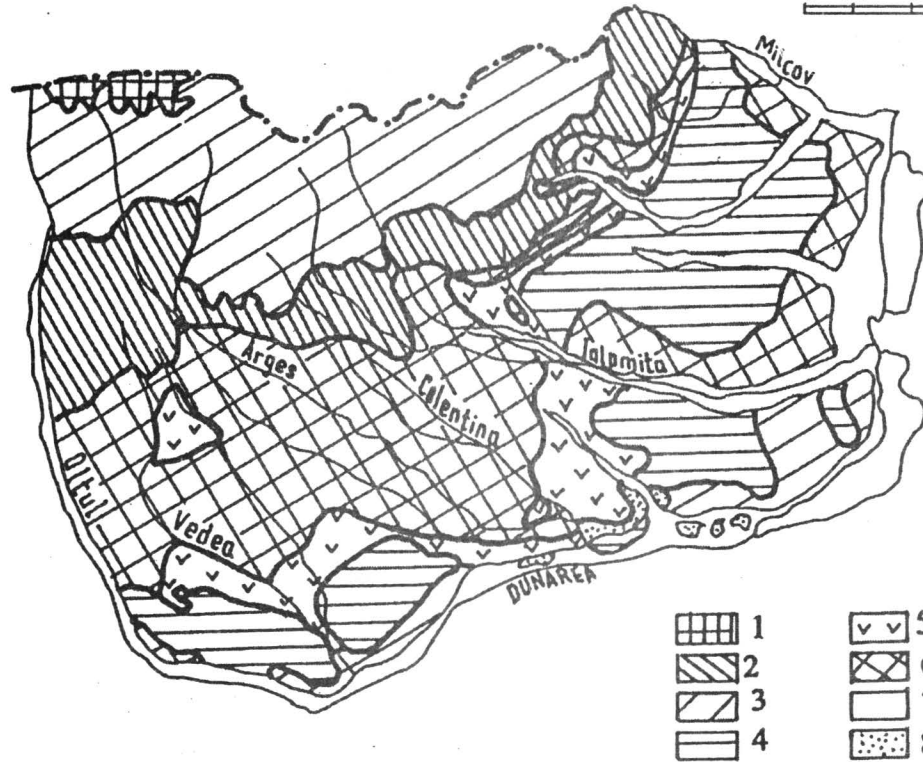


Fig./Abb./ 2 - Principalele câmpii ale României/Die wichtigsten Ebenen Rumäniens (*apud* SiM, VM).

HARTA SOLURILOR

0 20 40 60 km



LEGENDĂ

1. Sol scheleto-turbos
2. Podzol
3. Podzol și soluri schel.
4. Cernoziom
5. Sol castaniu
6. Sol brun-roșcat
7. Soluri de luncă
8. Dune de nisip

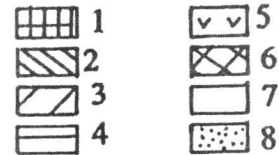
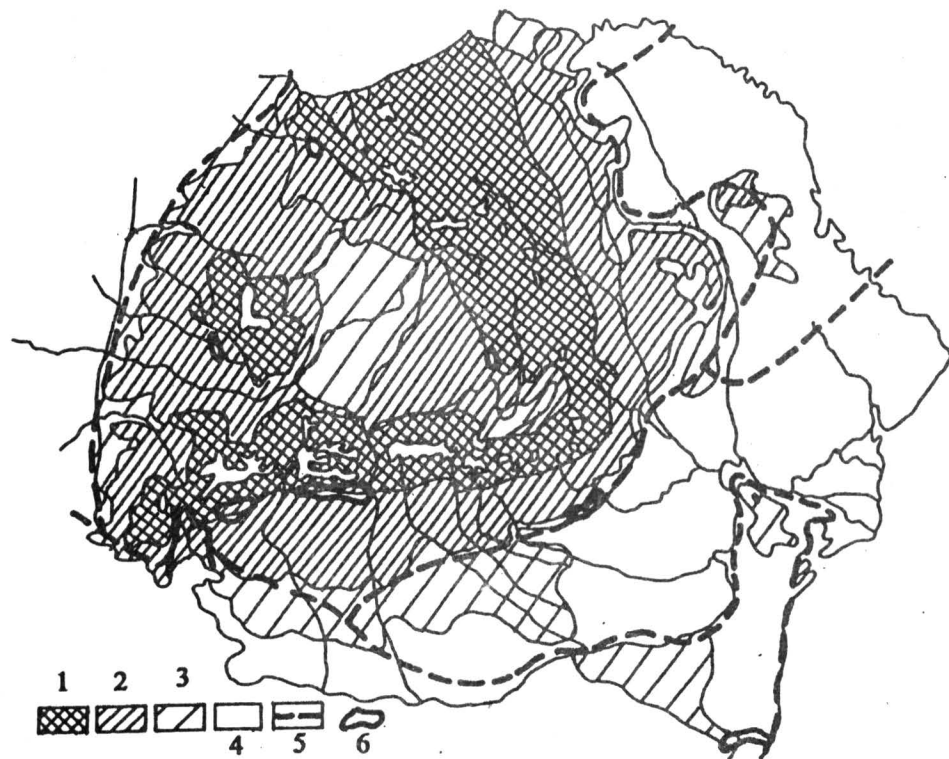


Fig./Abb./ 3 - Harta solurilor/ Karte des Erdbodens (*apud* CT,NAC).

ASOCIAȚIILE ȘI PROVINCIILE VEGETALE DIN ROMÂNIA

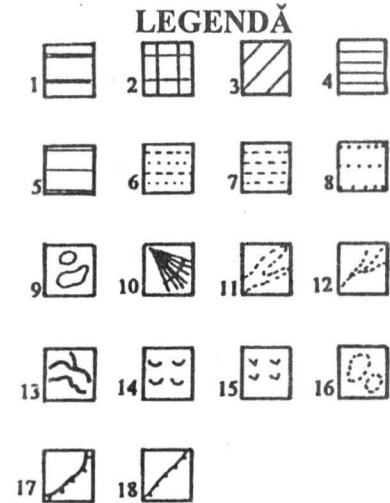
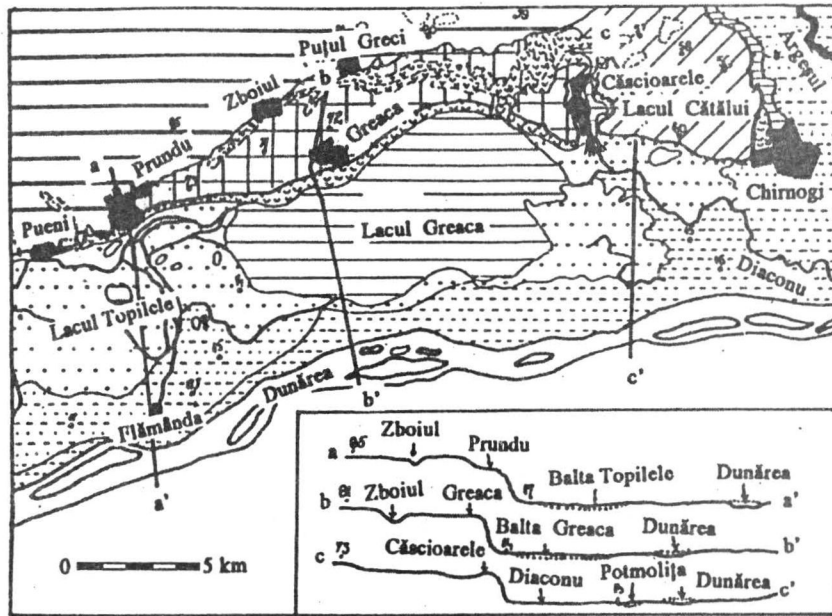


LEGENDĂ

1. Asociațiile de munte
2. Asociația fagului
3. Asociația stejarului
4. Asociația de stepă
5. Limitele provinciilor floristice
6. Insule de vegetație mediterancee

Fig./Abb. 4 - Vegetația din România/ Die Pflanzengesellschaften in Rumänien (apud SiM, VM).

ZONA PRUNDU-GRACA-CĂSCIOARELE



1. Câmpia Burnazului; 2. Terasa Greaca; 3. Terasa Căscioarele; 4. Terasa Chirnogi; 5. lac/baltă;
6. luncă cu grinduri; 7. luncă înaltă; 8. luncă joasă; 9. ostroave; 10. con de dejecție; 11. vale cu aluviuni;
12. gărlă cu/fără apă; 13. prival; 14. alunecări de teren; 15. eroziune de suprafață; 16. crovuri;
17. versant abrupt; 18. denivelare neafectată de pantă.

Fig./Abb. 5 - Zona/ Die Zone Prundu-Greaca-Căscioarele (apud V. Sîrbu et all.).

CULTURA GLINA - ARIA DE RĂSPÂNDIRE

LEGENDĂ

1. Glina I
2. Glina II
3. Aria de maximă răspândire
4. Pătrundere Glina spre SE Transilvaniei
5. Pătrundere Glina spre Serbia
6. Pătrundere Glina spre Schneckenberg spre Muntenia
7. Pătrundere Glina spre NV Bulgariei

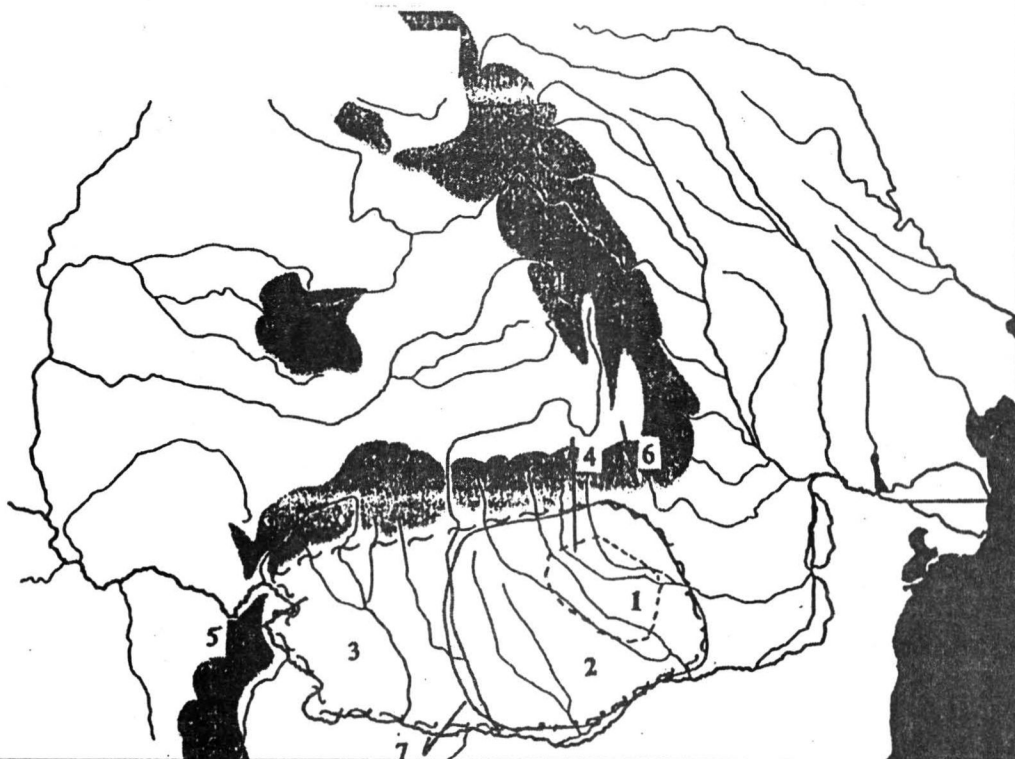


Fig./Abb. 6 - Cultura Glina. Aria de răspândire/ Glina-Kultur. Verbreitungsraum.

ASPECTUL ODAIA TURCULUI ȘI ORIZONTUL MORMINTELOR ÎN CISTĂ

LEGENDĂ

1. Aspectul Odaia Turcului
2. Orizontul mormintelor în cistă
3. Ruta probabilă de pătrundere a comunităților Odaia Turcului

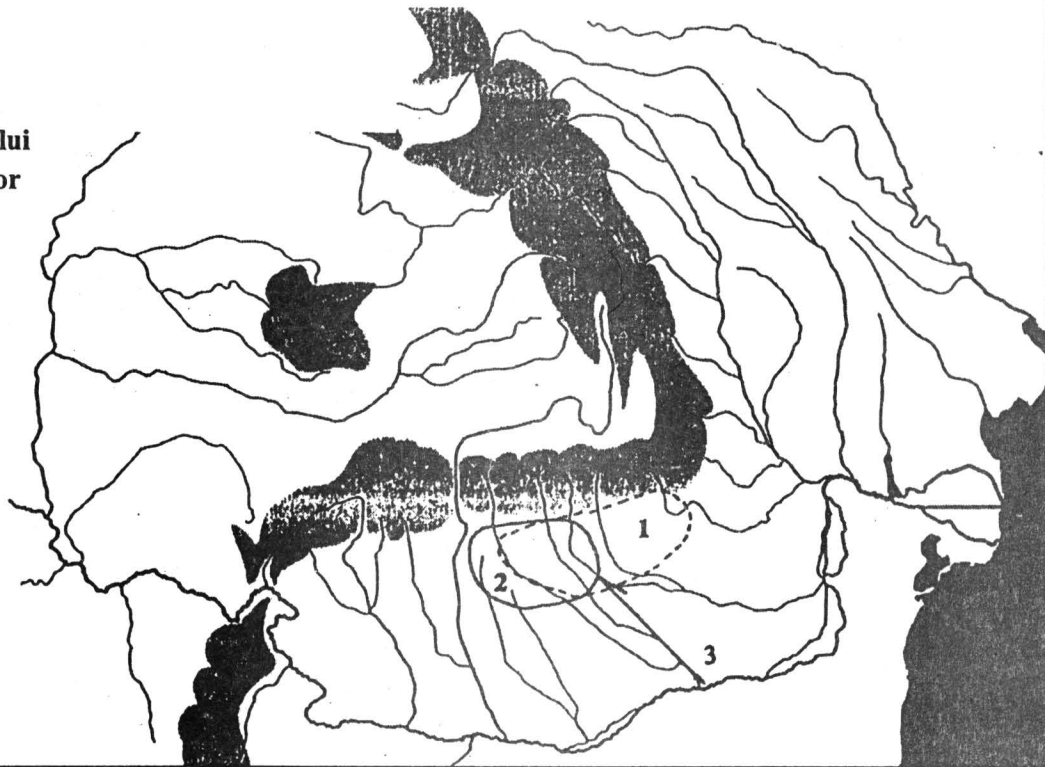
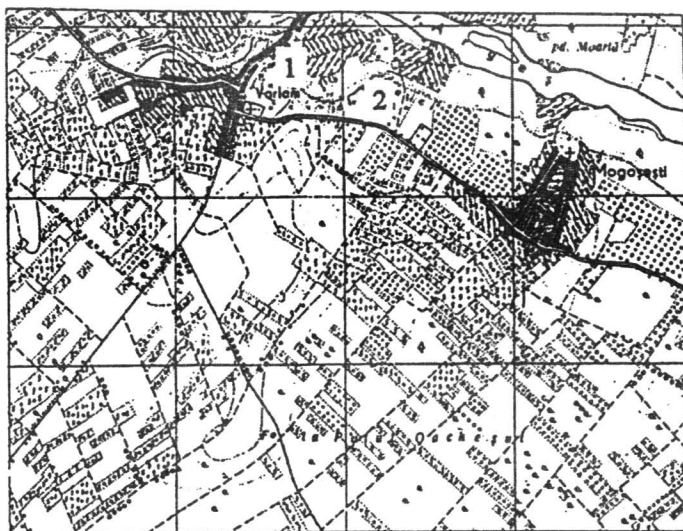


Fig./Abb. 7 - Aspectul cultural Odaia Turcului și Orizontul mormintelor în cistă. Aria de răspândire/
Der Odaia Turcului-Aspekt und der Kistengräberhorizont. Verbreitungsraum.

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://iabvp.ro>

ZONA VARLAAM-MOGOȘEȘTI



ZONA MIHĂILEȘTI-TUFA-POPEȘTI-NOVACI

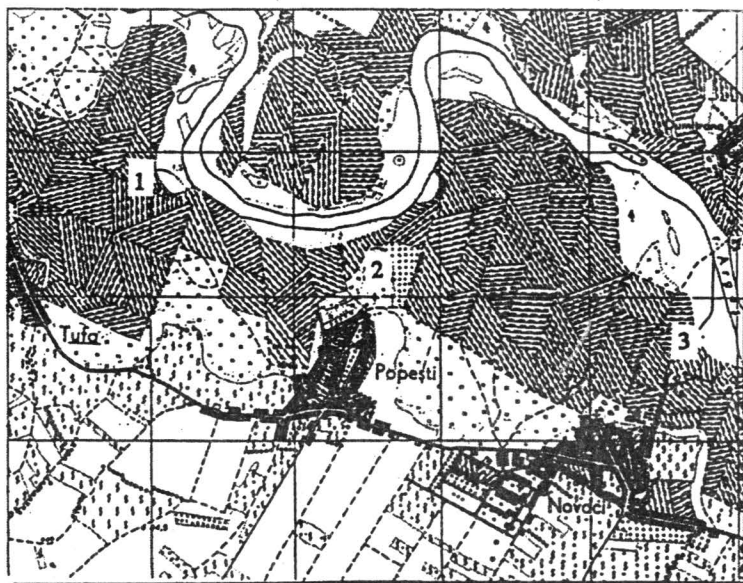
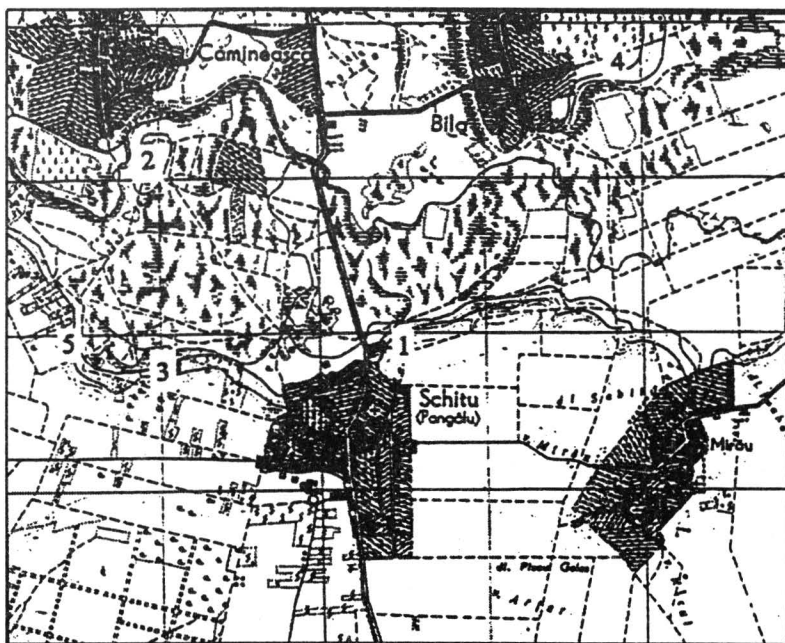
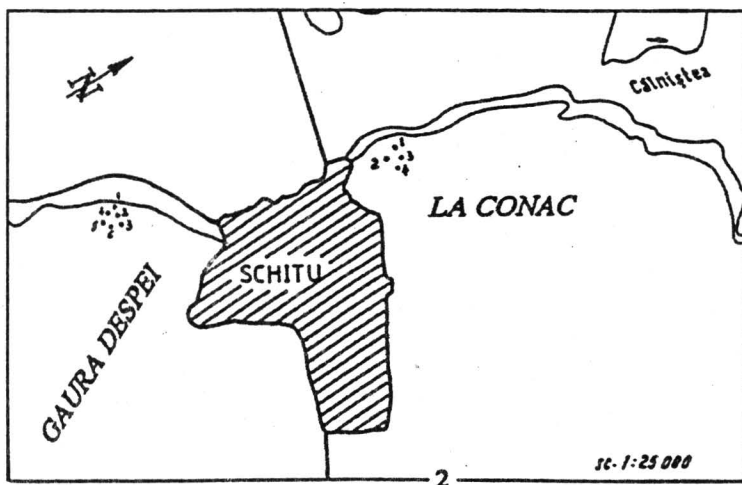


Fig./Abb. 8 - 1 = Zona/ Die Zone Varlaam-Mogoșești 2 = Zona/ Die Zone Mihăilești-Tufa-Popești-Novaci.



1

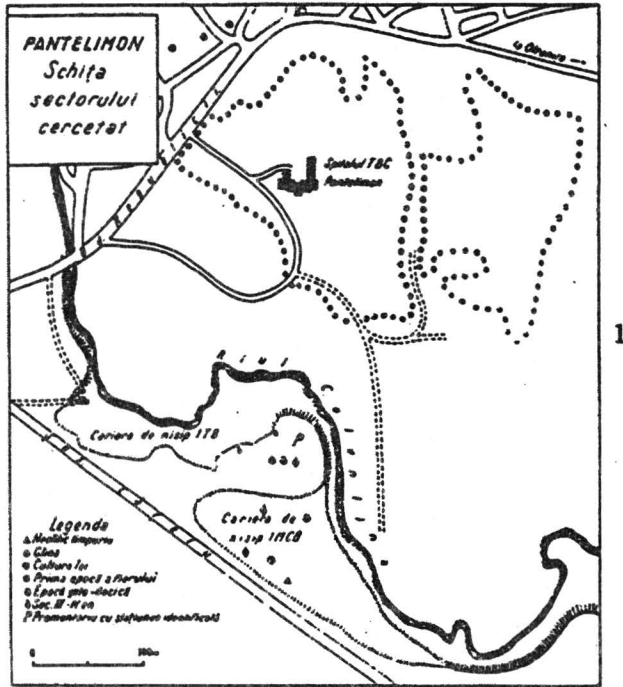
ZONA SCHITU-CĂMINEASCA-BILA



2

Fig./Abb. 9 - Zona/ Die Zone Schitu-Cămineasca-Bila: 1 = punctele arheologice/ Fundstellen, 2 = dispunerea locuințelor/ Anordnung der Behausungen.

BUCUREȘTI-CARIERA DE NISIP A I.T.B.



ZONA BUCUREȘTI-MILITARI CÂMPUL BOJA - CIUREL

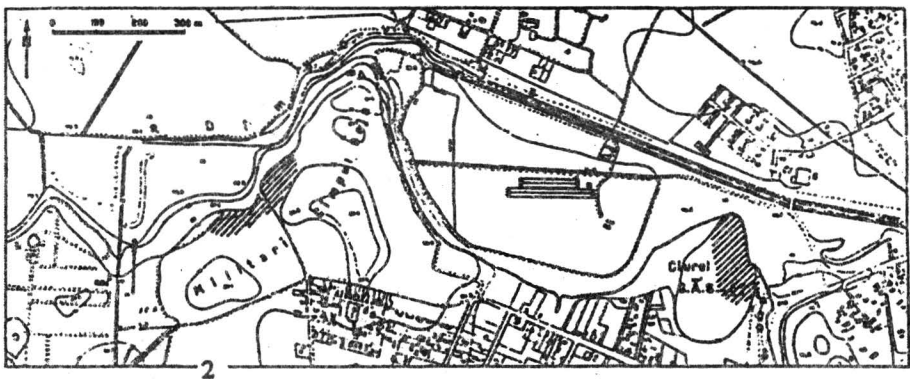


Fig./Abb. 10 - 1 = București-Cariiera de nisip a I.T.B. (apud GB),
2 = Zona/ Die Zone București- Militari Câmpul Boja-Ciurel (apud VZ,GCA).

BUCUREȘTI-CĂTELUNOU

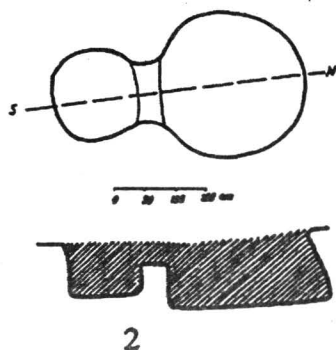
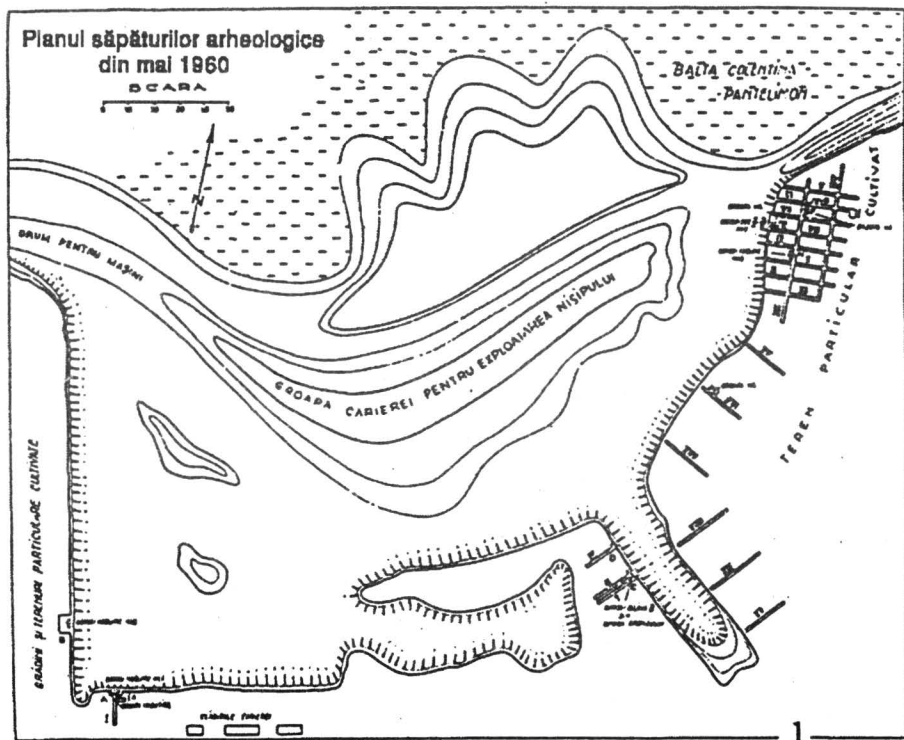
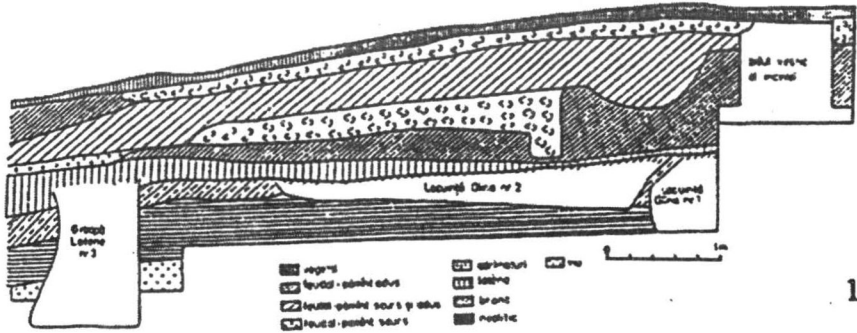
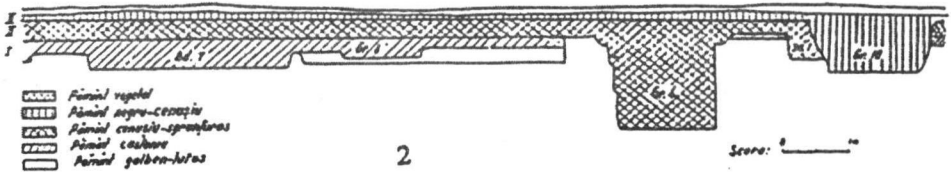


Fig./Abb. 11 - București-Cățelunou: 1 = plan de situație/ Plan, 2 = planul și profilul bordeiului/ Plan und Profil der Bodenwohnung (*apud* VL).

CĂSCIOARELE-MĂNĂSTIREA CĂTĂLUI



GRECI



BUCUREȘTI-ROȘU

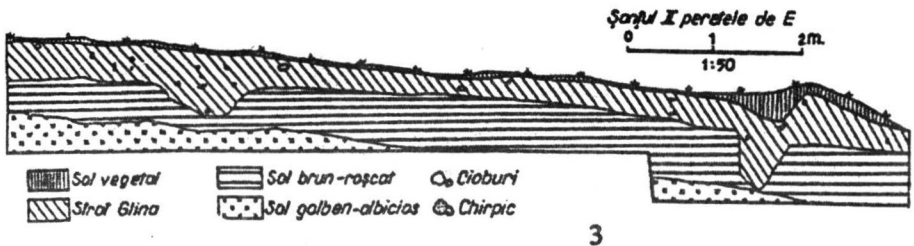
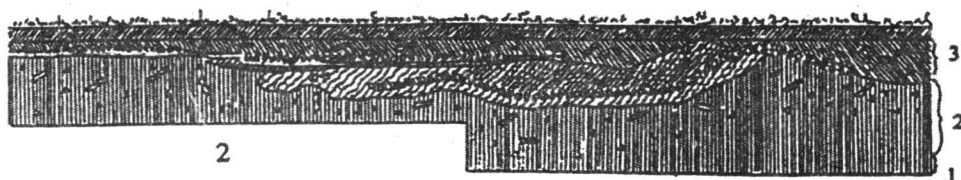
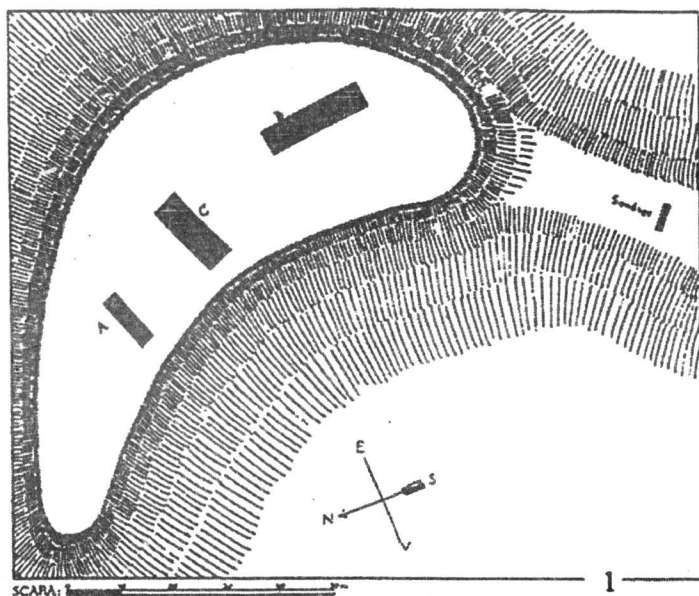


Fig./Abb. 12 - 1 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui-profil/ Profil (apud GC,GT),
 2 = Greci- profil/ Profil (apud Aug. Ulanici-AU), 3 = București-Roșu- profil/
 Profil (apud MC,PP).

BUCUREȘTI-GLINA



1. Strat neolitic
2. Strat neolitic
3. Strat Glina

Fig./Abb. 13 - București-Glina: 1 = plan de situație/ Plan,
2 = profil/ Profil (apud IN).

BUCUREȘTI-CIUREL

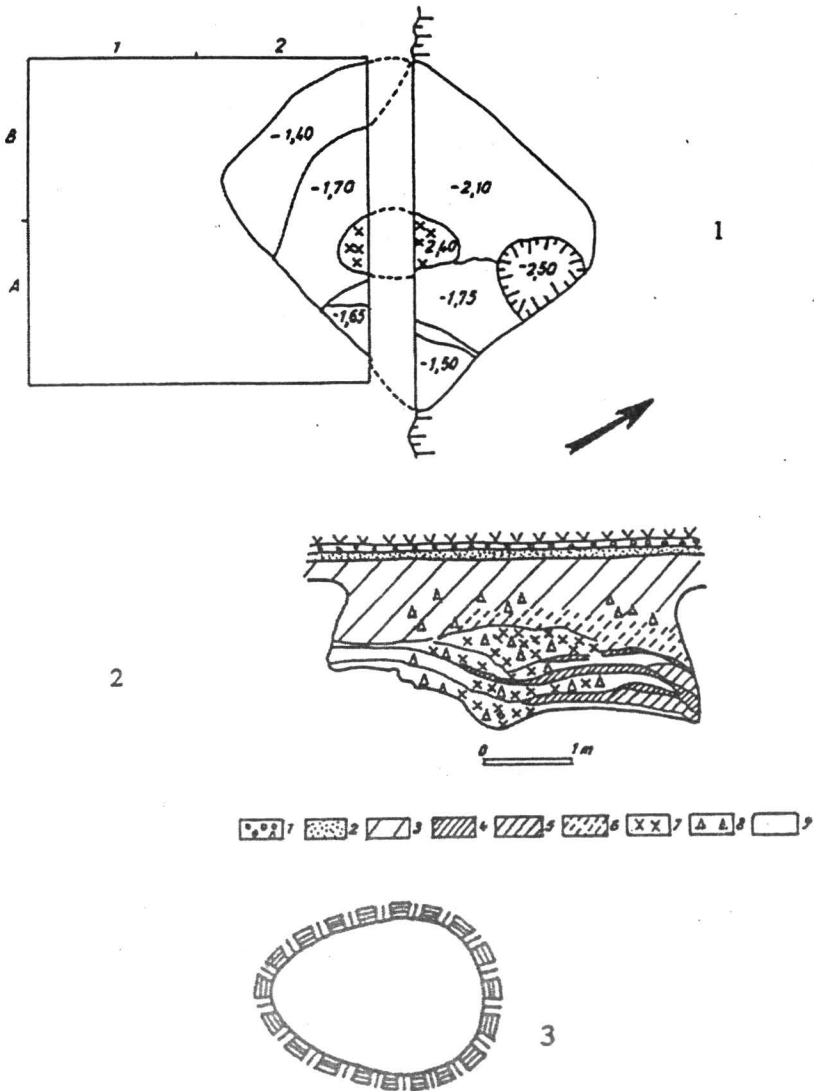
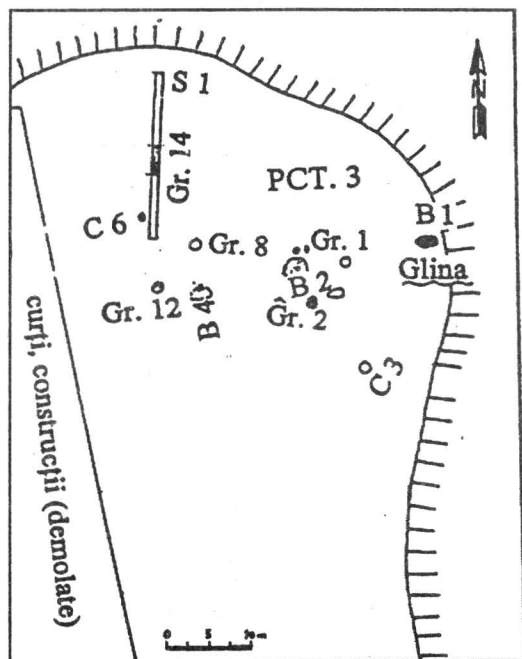


Fig./Abb. 14 - București-Ciurel: 1 = planul bordeiului din 1994/ Plan der Bodenwohnung aus dem Jahr 1994, 2 = profilul bordeiului din 1994/ Profil der Bodenwohnung aus dem Jahr 1994, 3 = planul bordeiului din 1934/ Plan der Bodenwohnung aus dem Jahr 1934 (1-2 *apud* MN,CS; 3 *apud* DVR).

BUCUREȘTI-LUNCA BÂRZEȘTI



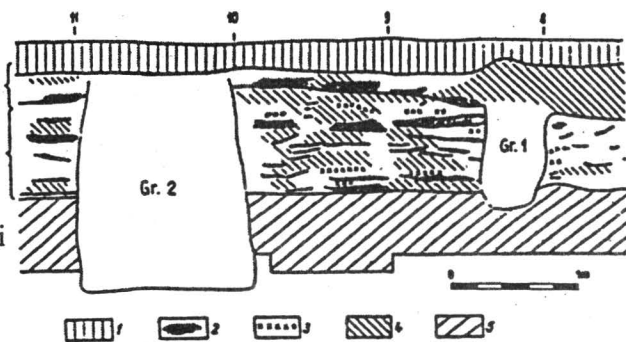
1

ODAIȚA TURCULUI

stratul superior

stratul inferior

Parte a profilului peretelui nord-estic al secțiunii I:
 1 humus; 2 podea de lut;
 3 chirpic; 4 pământ maro cu urme cenușii; 5 pământ gălbui-marou.



2

Fig./Abb. 15 - 1 = București-Lunca Bârzești (apud VS), 2 = Odaia Turcului-profil/ Profil (apud ET).

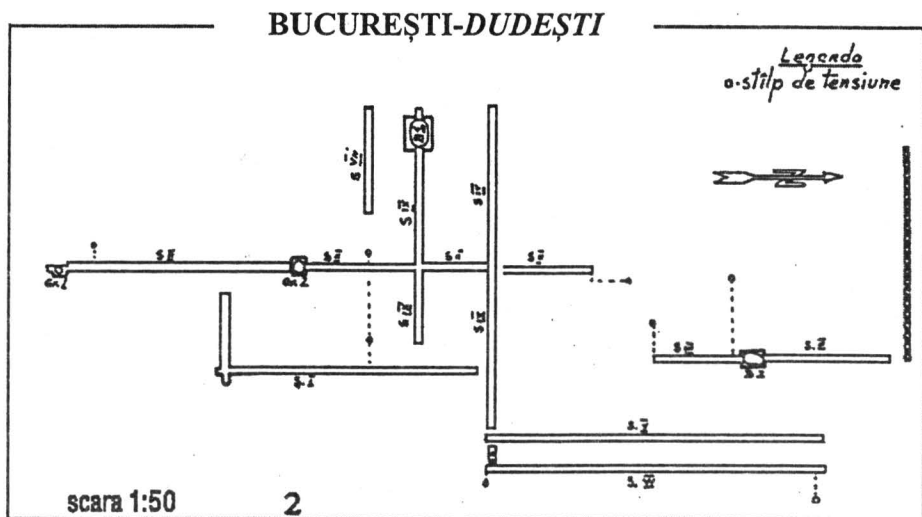
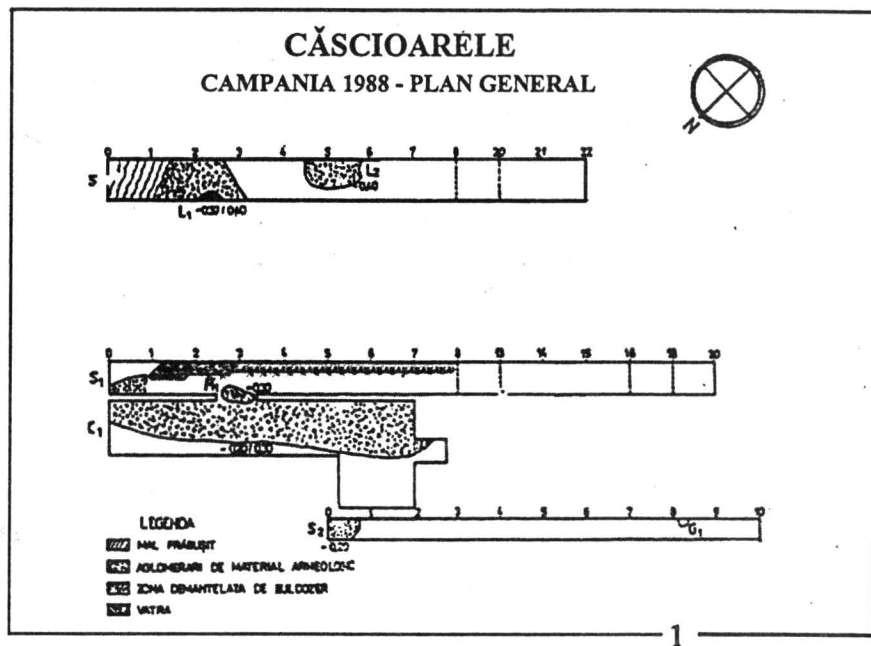
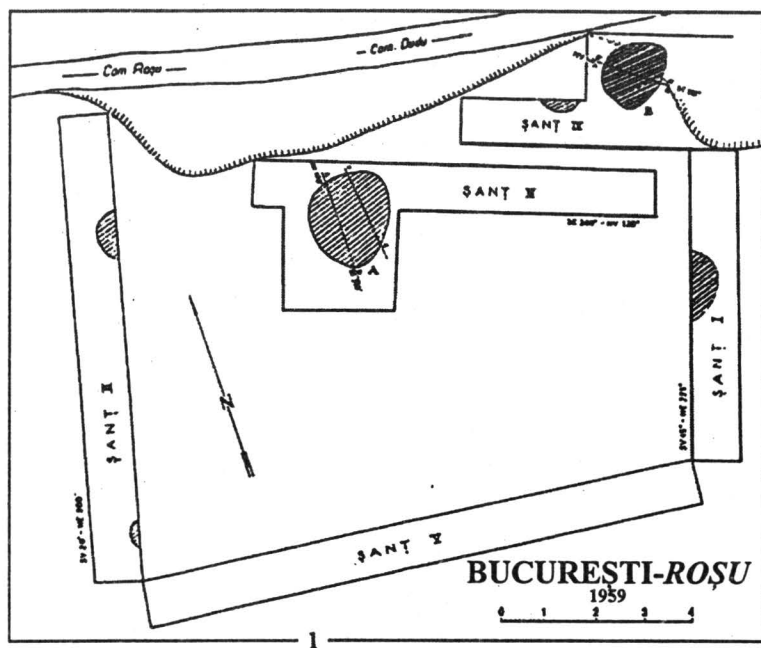


Fig./Abb. 16 - 1 = Căscioarele-Cătălui-plan de situație/ Plan (apud DBN),
 2 = București-Dudești-plan situație/ Plan (apud MT).



SCHITU GAURA DESPEI

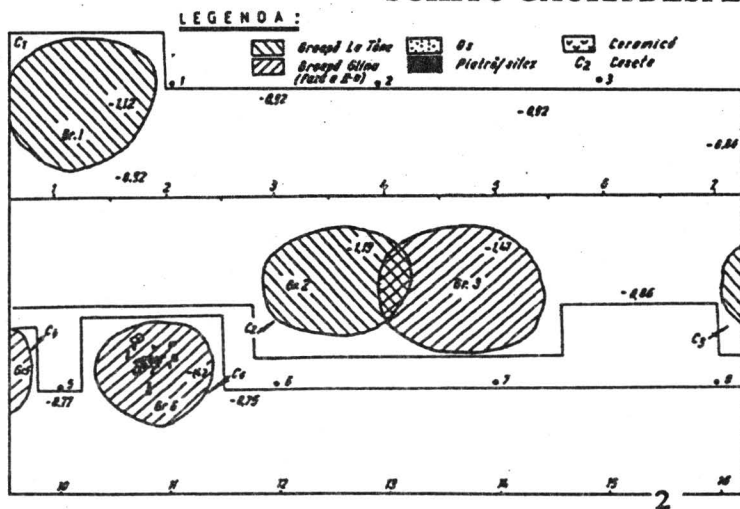
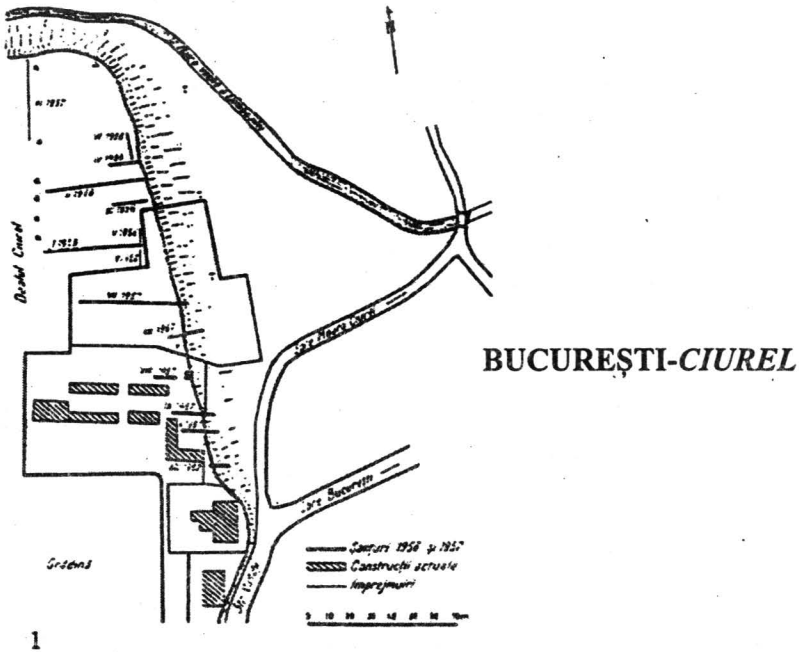


Fig./Abb. 17 - 1 = București-Roșu-plan situație/ Plan (apud MC, PP), 2 = Schitu-Gaura Despei-planul gropilor/ Plan der Gruben.



ZONA VÂNĂTORI-CORBEANCA

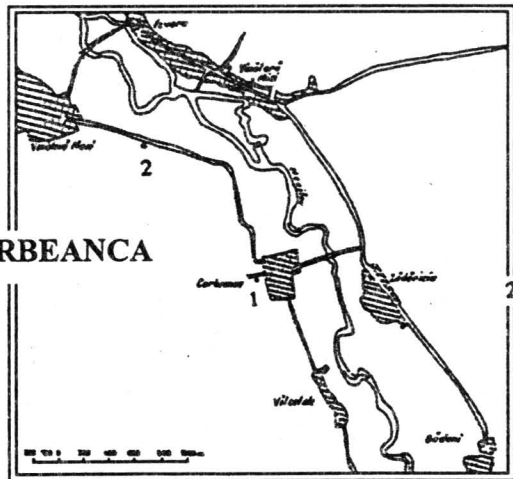
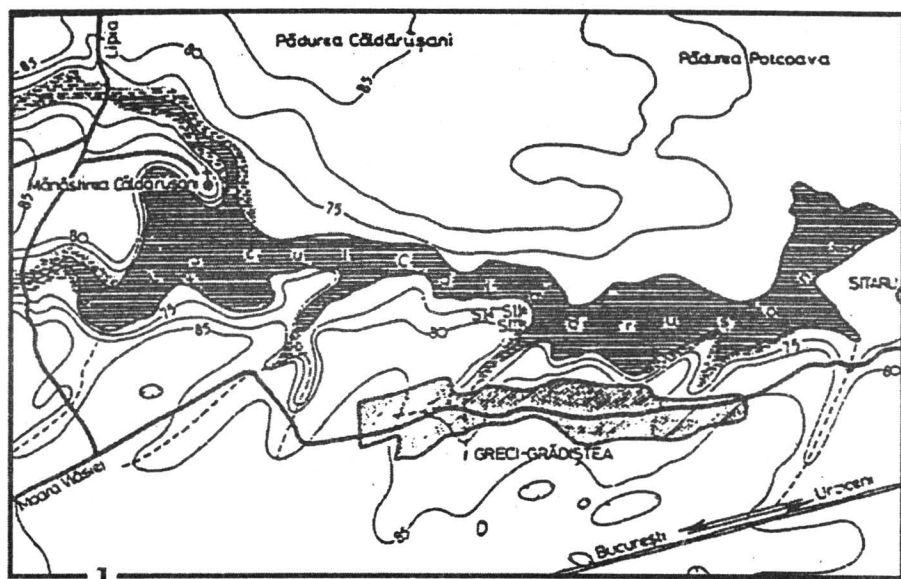


Fig./Abb. 18 - 1 = București-Ciurel-plan situație/ Plan (apud SM), 2 = Zona/ Die Zone Vânători-Corbeanca (apud GT, AO).

GRECI




Profilul peretelui S-E al șanțului II

-1977-



LEGENDĂ

- | | |
|---|--|
|  Strat vegetal |  Strat Glina |
|  Strat "La Têne" |  Sol galben lutos - steril arheologic |
|  Strat "Tei" |  Vatră |

0 1 2m

Fig./Abb. 19 - Greci: 1 = zona/ Die Zone, 2 = profil/ Profil (apud AU).

SCHITU-LA CONAC

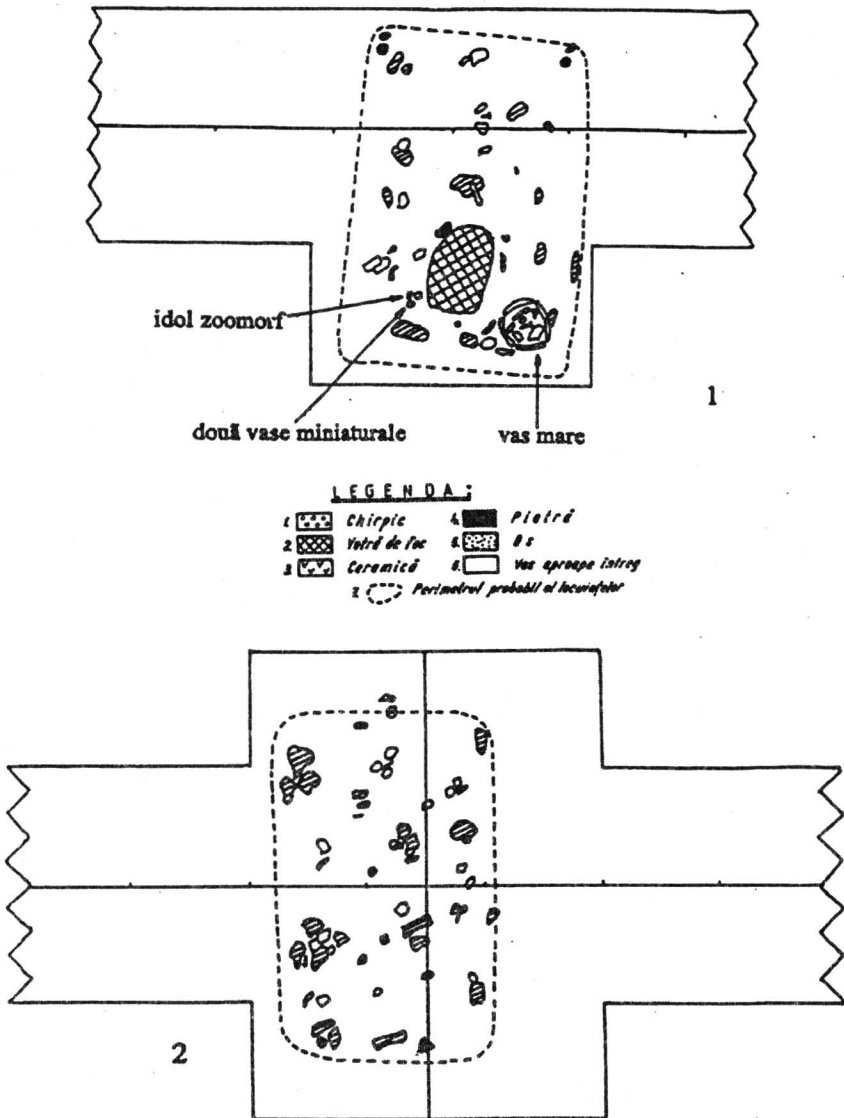
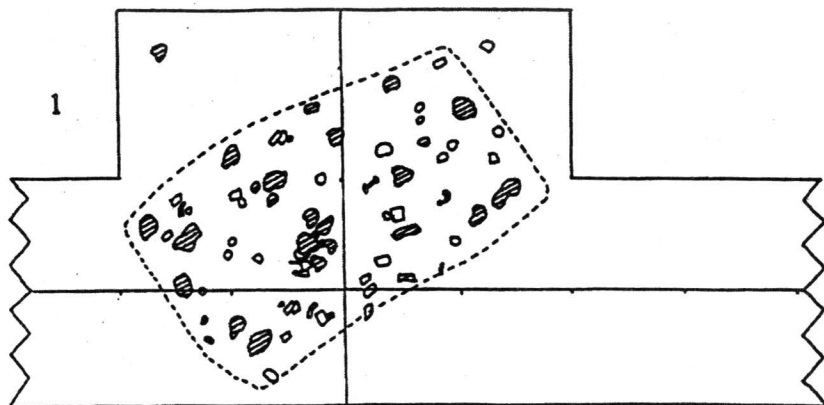


Fig./Abb. 20 - Schitu-La Conac: 1-2 = planul unor locuințe/ Plan einiger Wohnungen.



SCHITU-GAURA DESPEI

LEGENDA :

- | | | | |
|---|----------------------------------|---|--------------------|
| 1 | Chirpie | 4 | Piatră |
| 2 | Vătră de foc | 5 | Os |
| 3 | Ceramică | 6 | Vas aproape întreg |
| 7 | Perimetrul probabil al locuinței | | |

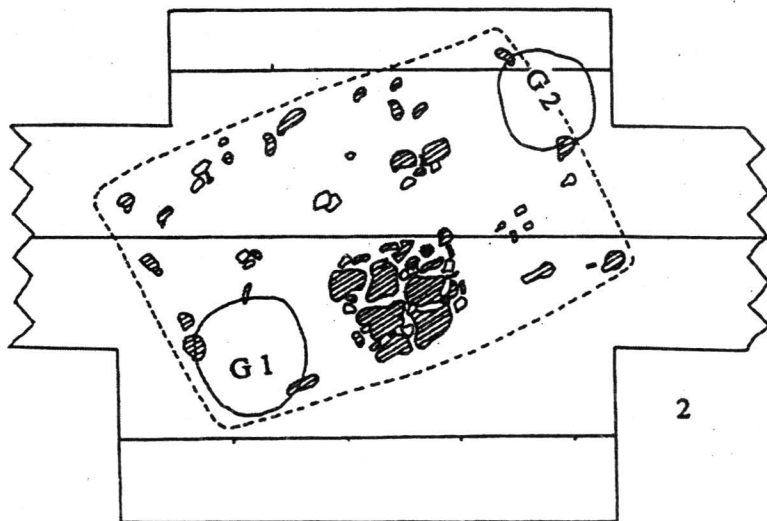


Fig./Abb. 21 - Schitu-Gaura Dêspei: 1-2 = planul unor locuințe/ Plan einiger Wohnungen.

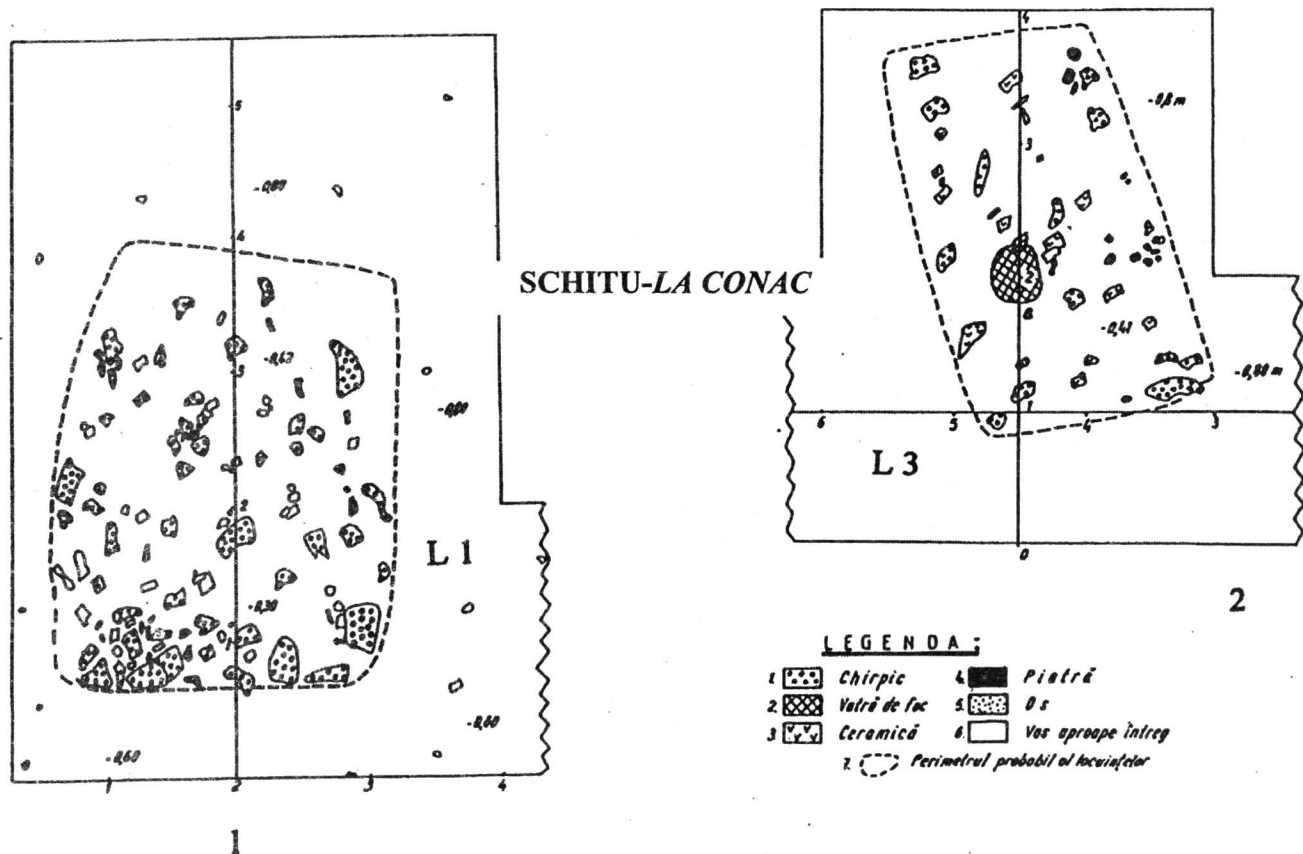
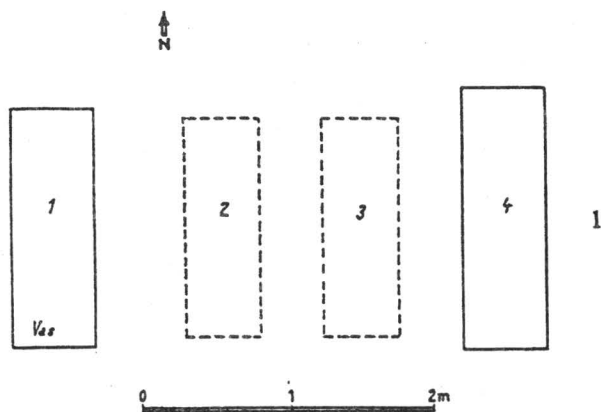
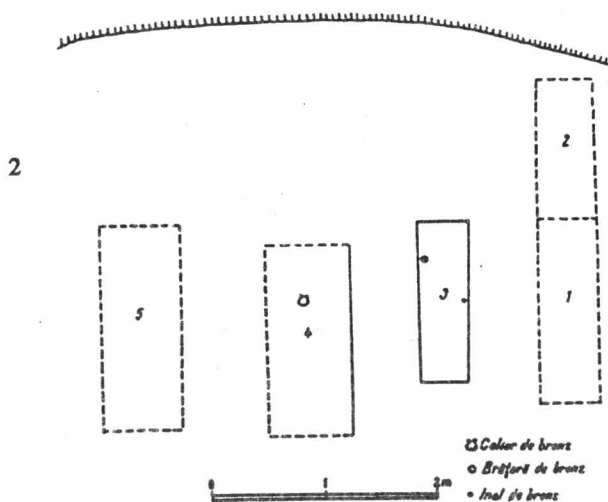


Fig./Abb. 22 - Schitu-La Conac: 1-2 = planul unor locuințe/ Plan einiger Wohnungen.

CETĂȚENII DIN DEAL



PLANUL MORMINTELOR DE LA CORNUL MALULUI



PLANUL MORMINTELOR DE LA LA CRUCE

Fig./Abb. 23 - Cetățenii din Deal: 1 = planul mormintelor de la/ Plan der Gräber von *Cornul Malului*, 2 = planul mormintelor de la/ Plan der Gräber von *La Cruce* (apud DVR).

CETĂŢENI-CORNUL MALULUI 1960

Mormântul 1

306

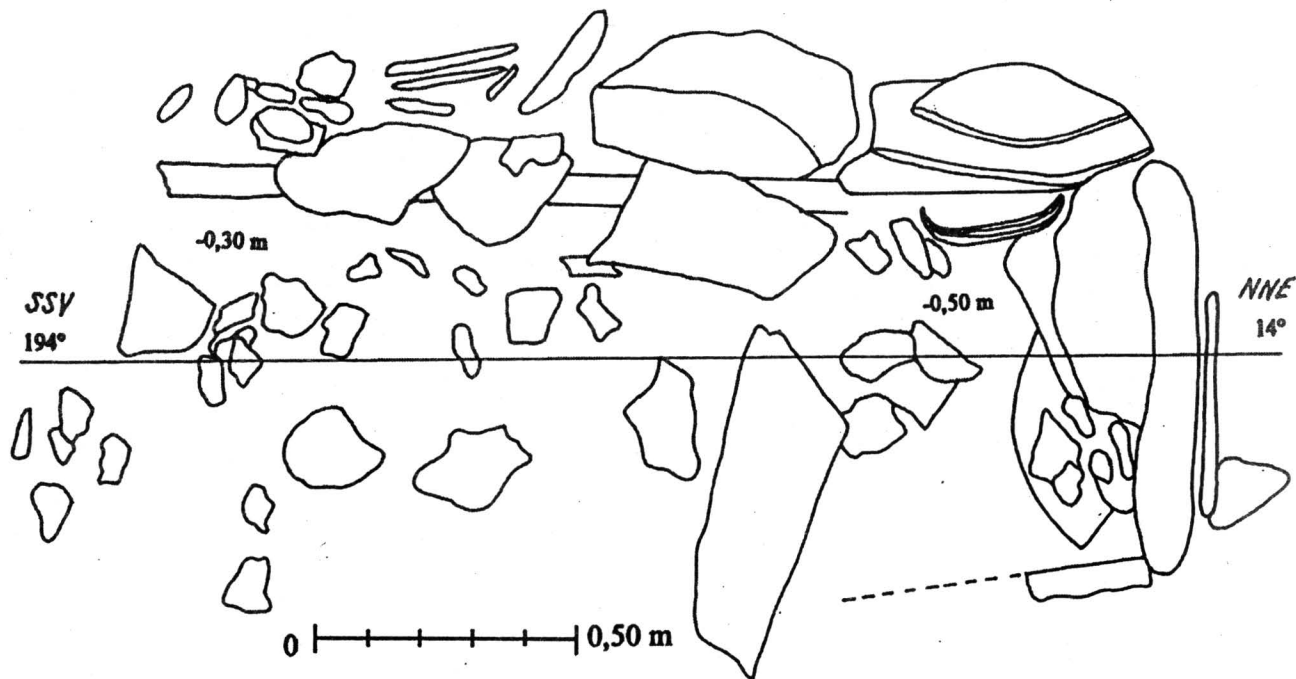


Fig./Abb. 24 - Cetăţeni din Deal-Cornul Malului 1960-planul M.1/ Plan des G.1 (apud SM).

CETĂȚENI-CORNUL MALULUI 1960

Mormântul 2

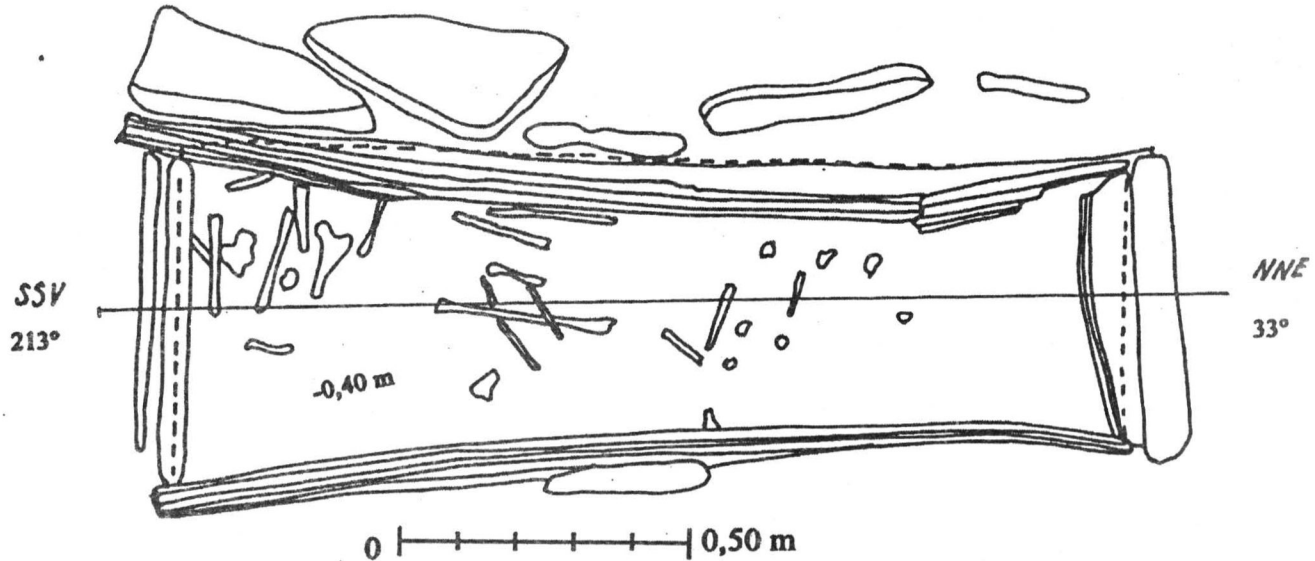


Fig./Abb. 25 - Cetățenii din Deal-Cornul Malului 1960-planul M.2/ Plan des G.2 (apud SM).

CETĂȚENI-CORNUL MALULUI 1960

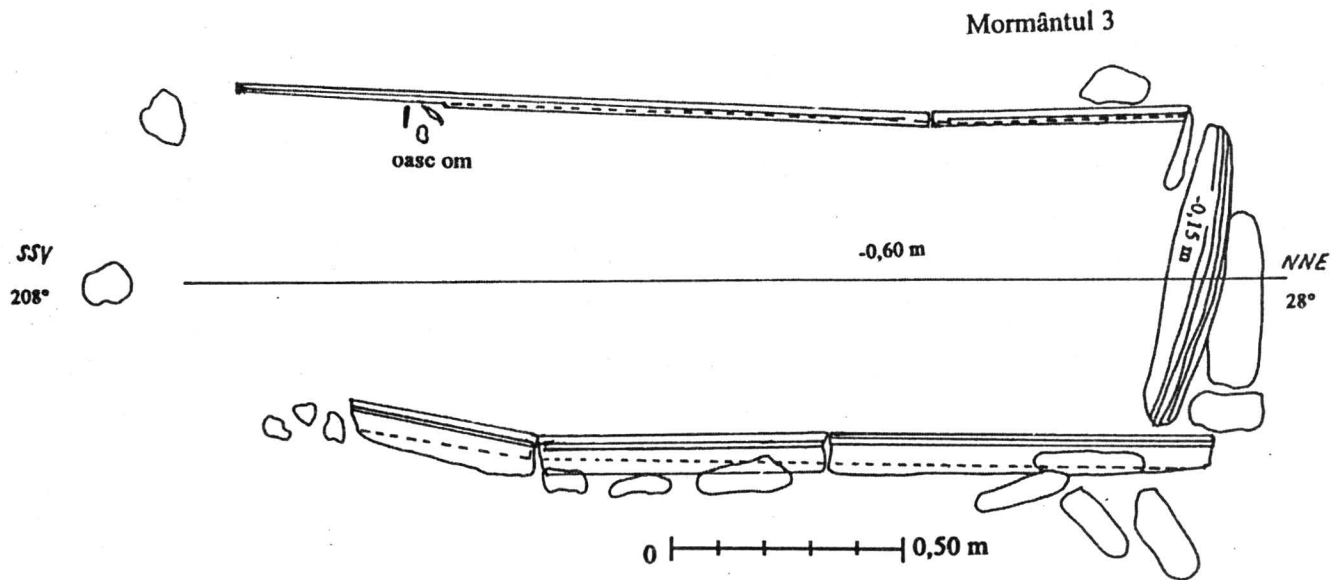


Fig./Abb. 26 - Cetățenii din Deal-Cornul Malului 1960-planul M.3/ Plan des G. 3 (apud SM).

ALBEȘTI 1967

309

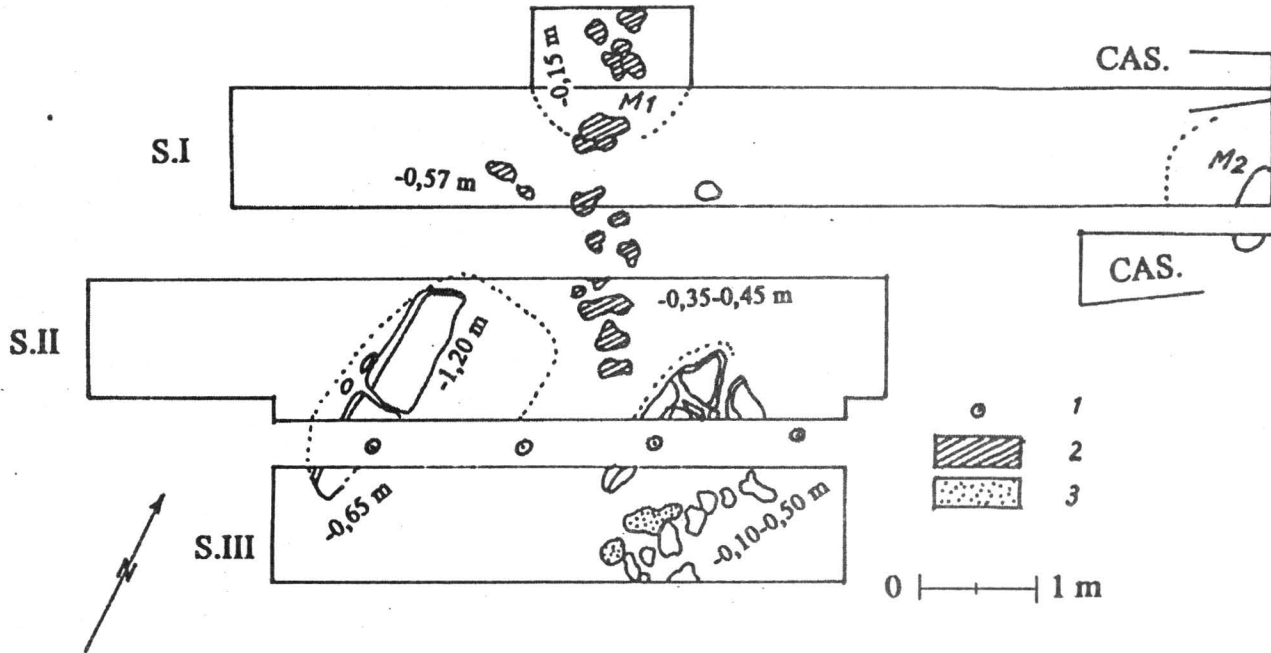
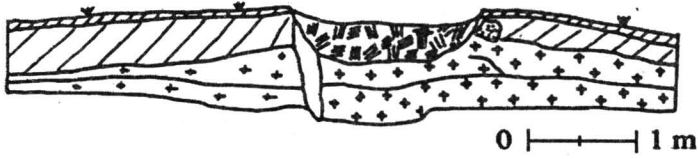


Fig./Abb. 27 - Albești 1967-plan de situație/ Plan (*apud* SM).

ALBEȘTI 1967

Profilul peretelui de NV al S.II



Profilul taluzului de SE al S.I



Profilul taluzului de NV al S.I

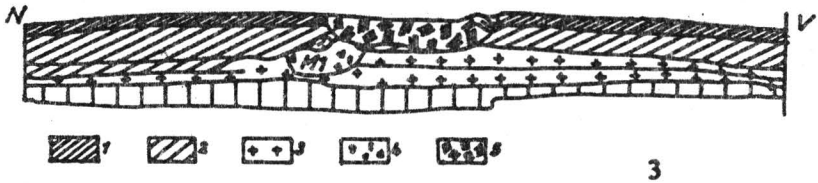


Fig./Abb. 28 - Albești 1967: 1-3 = profile/ Profile (*apud* SM).

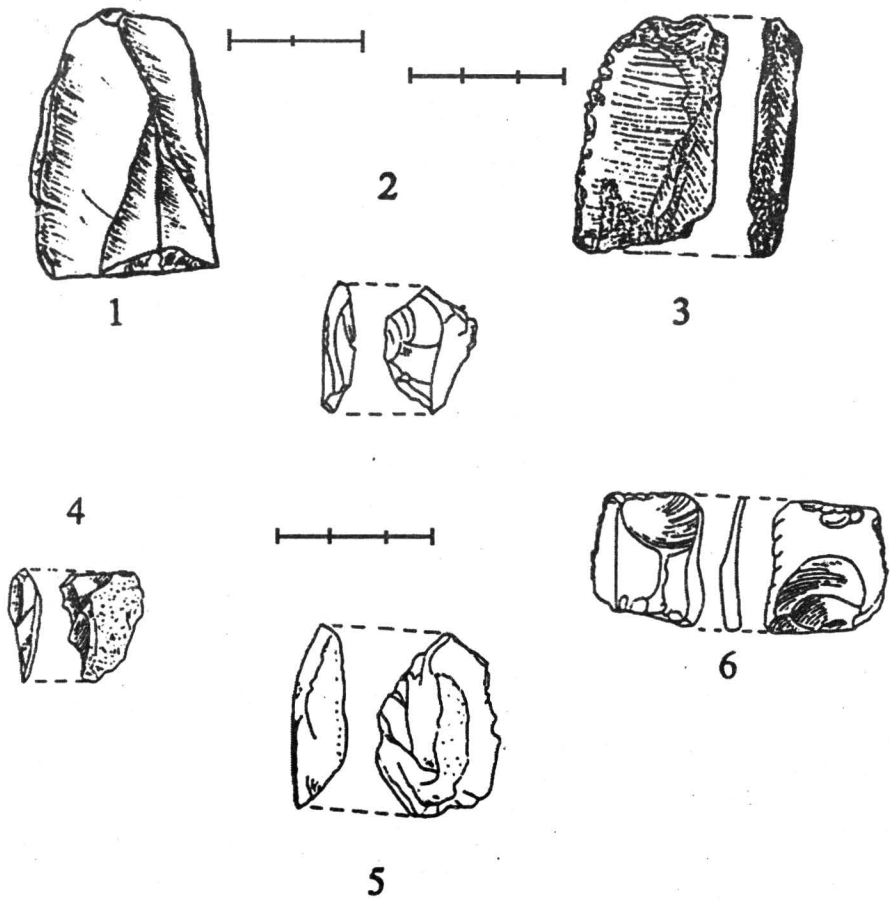


Fig./Abb. 29 - Obiecte din silex/ Silexgegenstände (CG/ GK): 1 = Varlaam, 2-3 = Mihăilești-Tufă, 4-6 = București-Militari Câmpul Boja (apud MT).

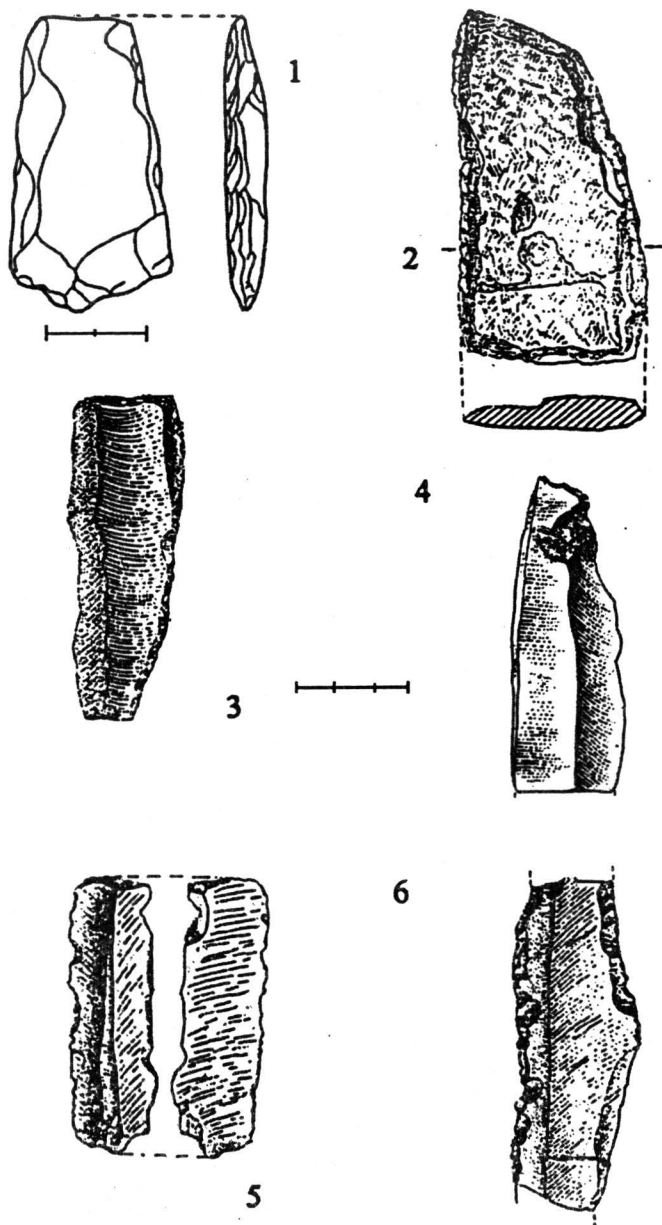


Fig./Abb. 30 - Obiecte din silex/ Silexgegenstände (CG/ GK): 1-2 = București-Ciurel (*apud* MN,CS; AP), 3 = Popești-Nucet (*apud* AP), 4-5 = Crivăț (*apud* AP).

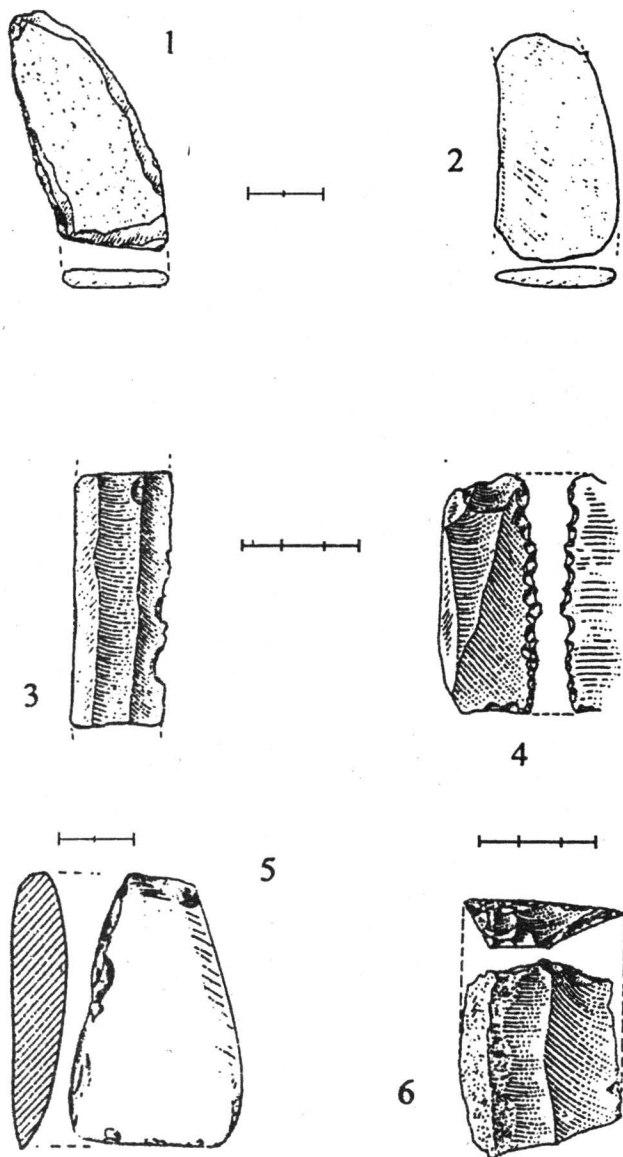


Fig./Abb. 31 - Obiecte din silex/ Silexgegenstände - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului (*apud* ET), 3 = Crivăț, 4 = București-Roșu, 6 = București-Ciurel (3-4, 6 *apud* AP); Obiecte din piatră șlefuită/ geschliffene Steingegenstände - CG/ GK: 2, 5 = Odaia Turcului (*apud* ET).

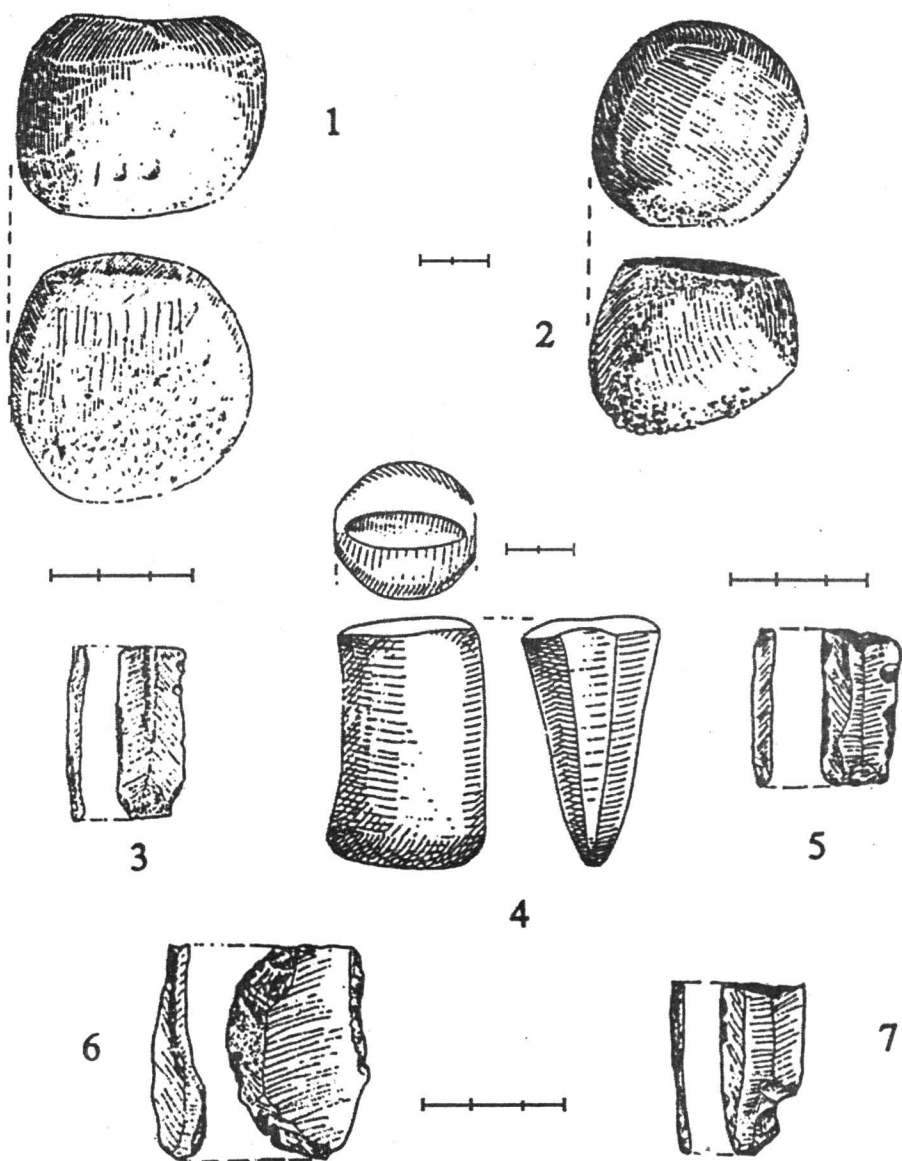


Fig./Abb. 32 - Obiecte din silex/ Silexgegenstände - CG/GK: 3, 5-7 = Mihăilești-Tufa; Obiecte din piatră șlefuită/ geschliffene Steingegenstände - CG/ GK: 1-2, = Odaia Turcului; AOT/ OTA: 4 = Odaia Turcului (1-2, 4 *apud* ET).

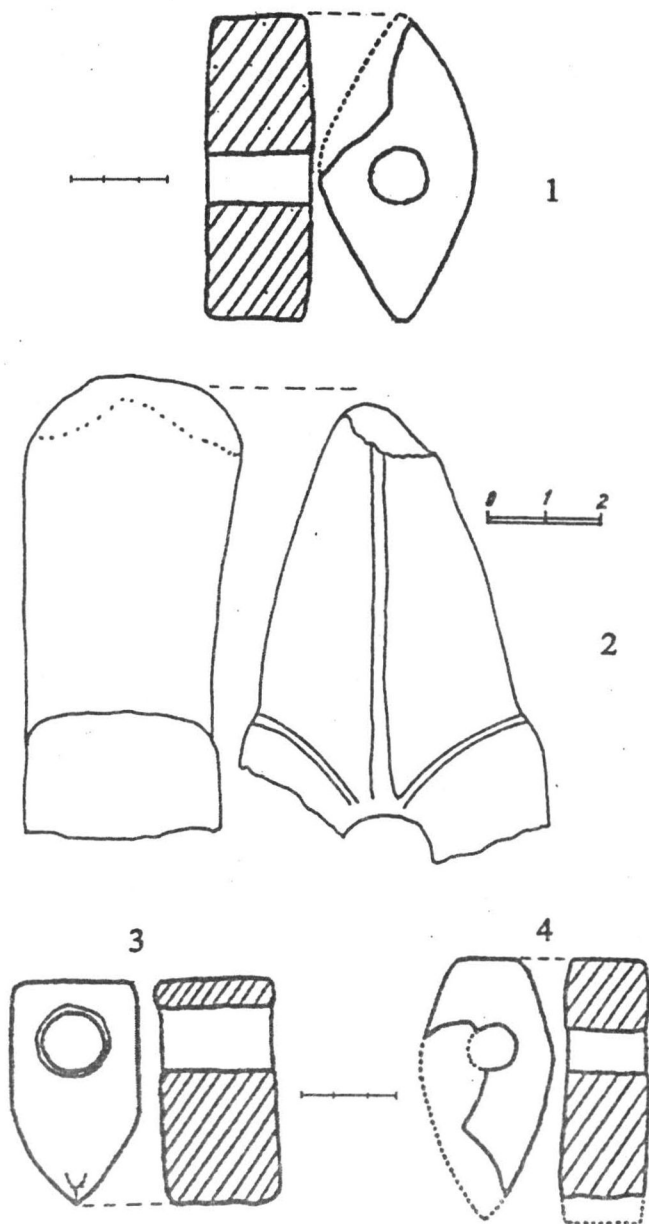


Fig./Abb. 33 - Obiecte din piatră șlefuită/ geschliffene Steingegenstände - CG/GK: 1= Schitu-*Gaura Despei*, 3 = Schitu-*La Conac*, 4 = *Varlaam*; OMC/ KGH: 2 = *Malul cu Flori (apud MS)*.

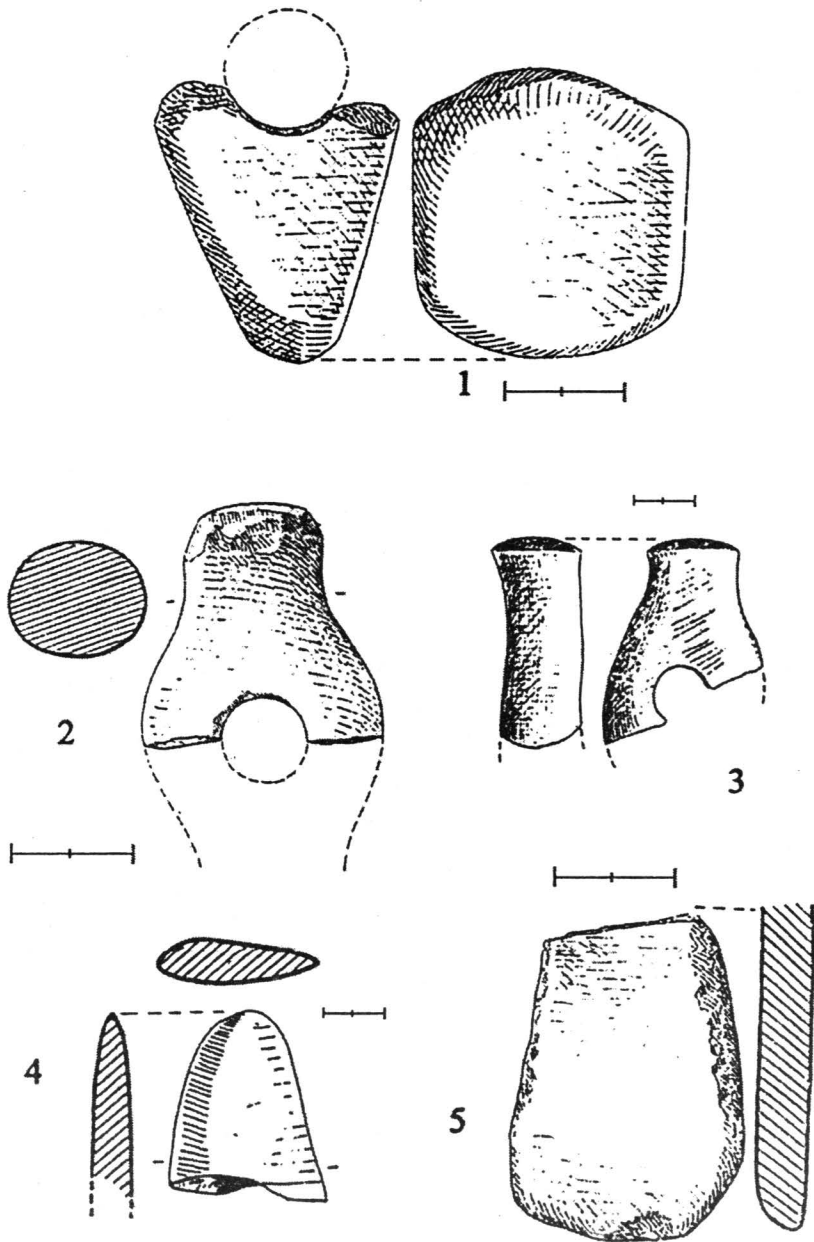


Fig./Abb. 34 - Obiecte din piatră șlefuită/ geschliffene Steingegenstände - CG/ GK: 1-2, 5 = Văcărești (*apud* ET); AOT/ OTA: 3-4 = Odaia Turcului (*apud* ET).

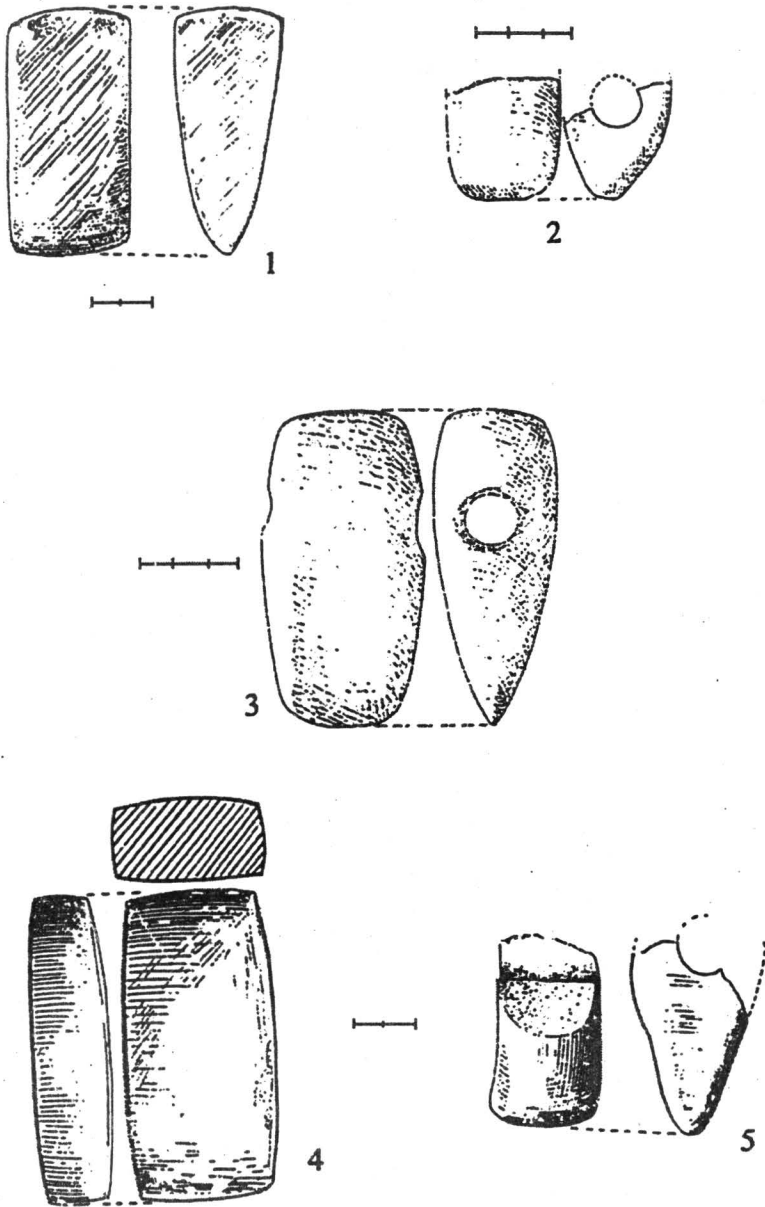


Fig./Abb. 35 - Obiecte din piatră șlefuită/ geschliffene Steingegenstände - CG/
 GK: 1, 4-5 = Odaia Turcului (*apud*ET), 2-3 = Udeni (*apud*GB).

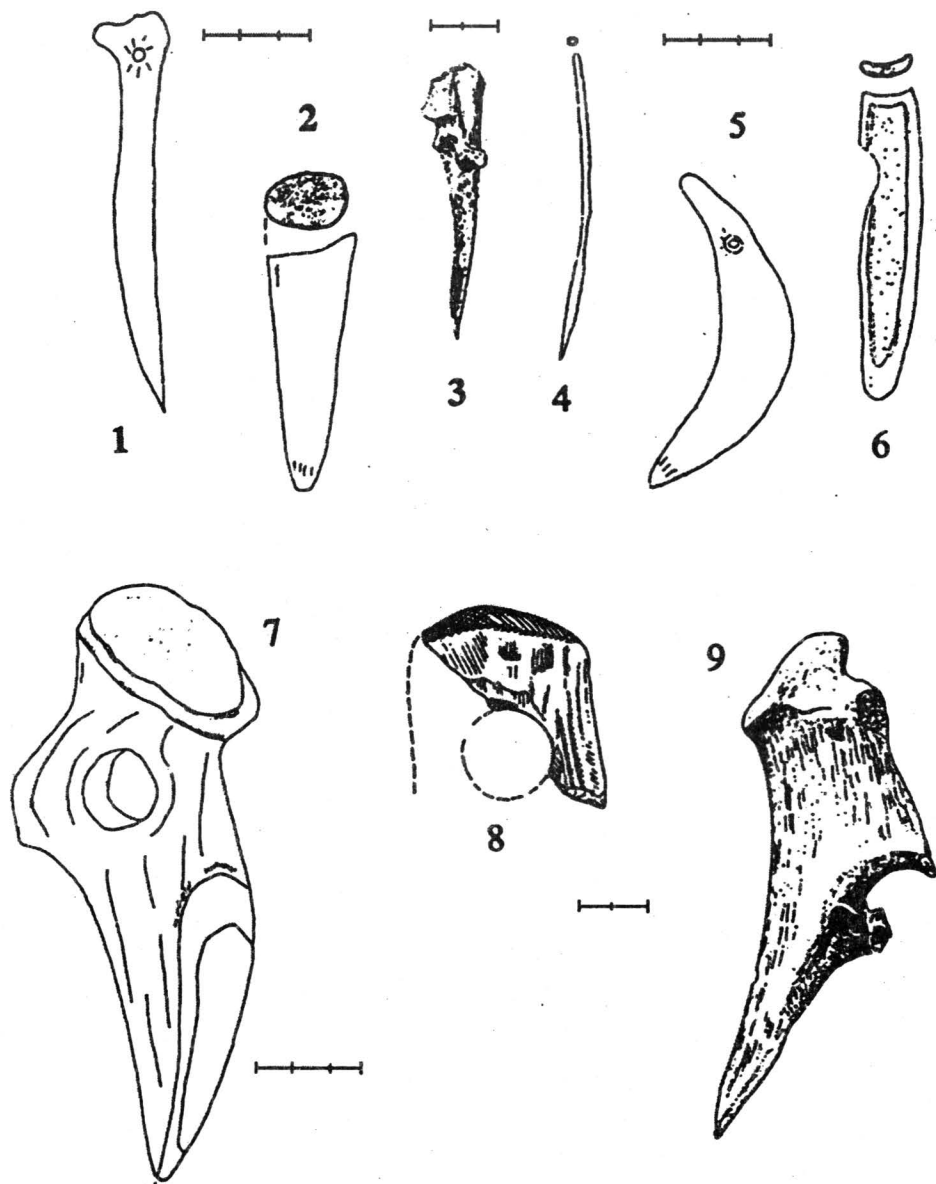


Fig./Abb. 36 - Obiecte din os, corn și dinte/ Knochen-, Horn- und Gegenstände aus Zahn - CG/ GK: 1-2, 5-7 = Varlaam, 3, 8-9 = Odaia Turcului (*apud* ET).

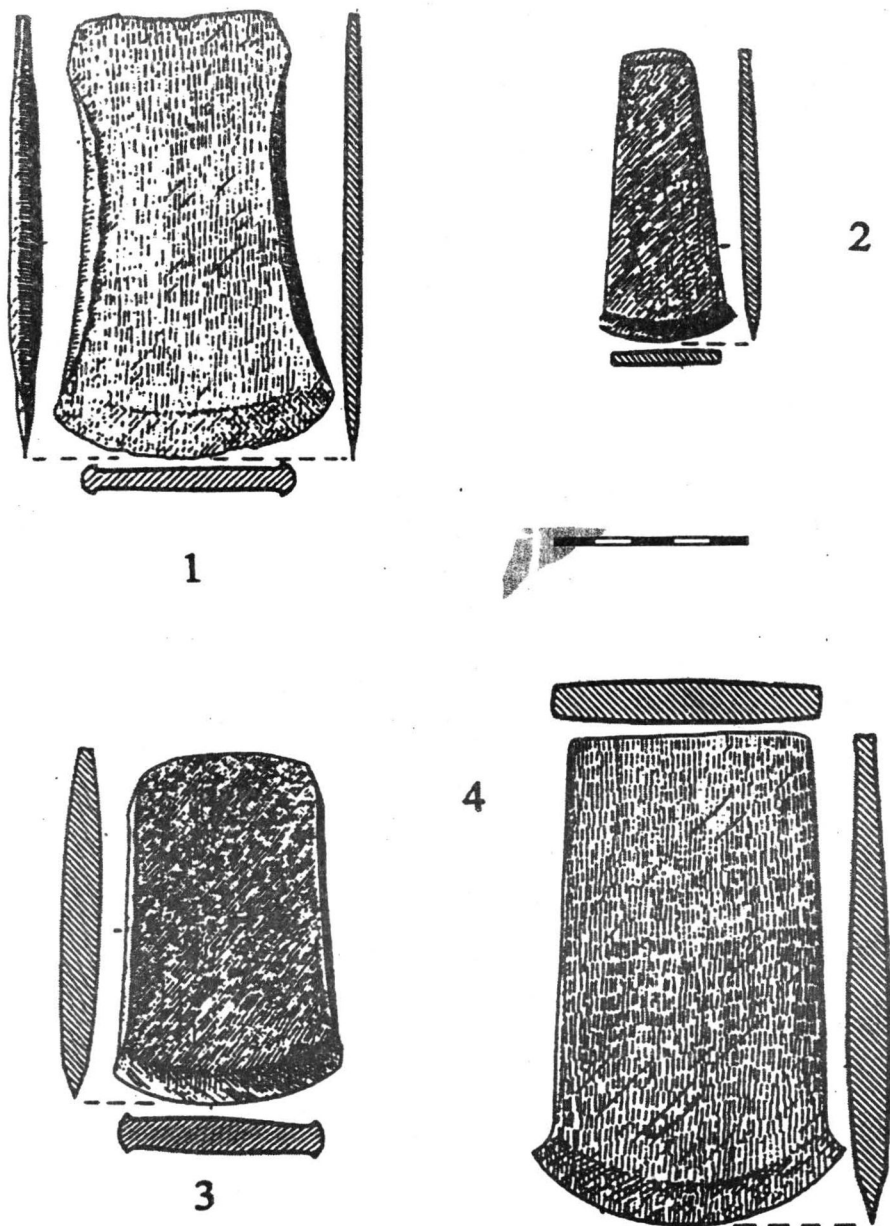


Fig./Abb. 37 - Obiecte din metal/ Metallgegenstände - CG/ GK: 1 = Crivăț, 2 = Grădiștea Chirnoși, 3-4 = Prundu (apud DȘ,GT).

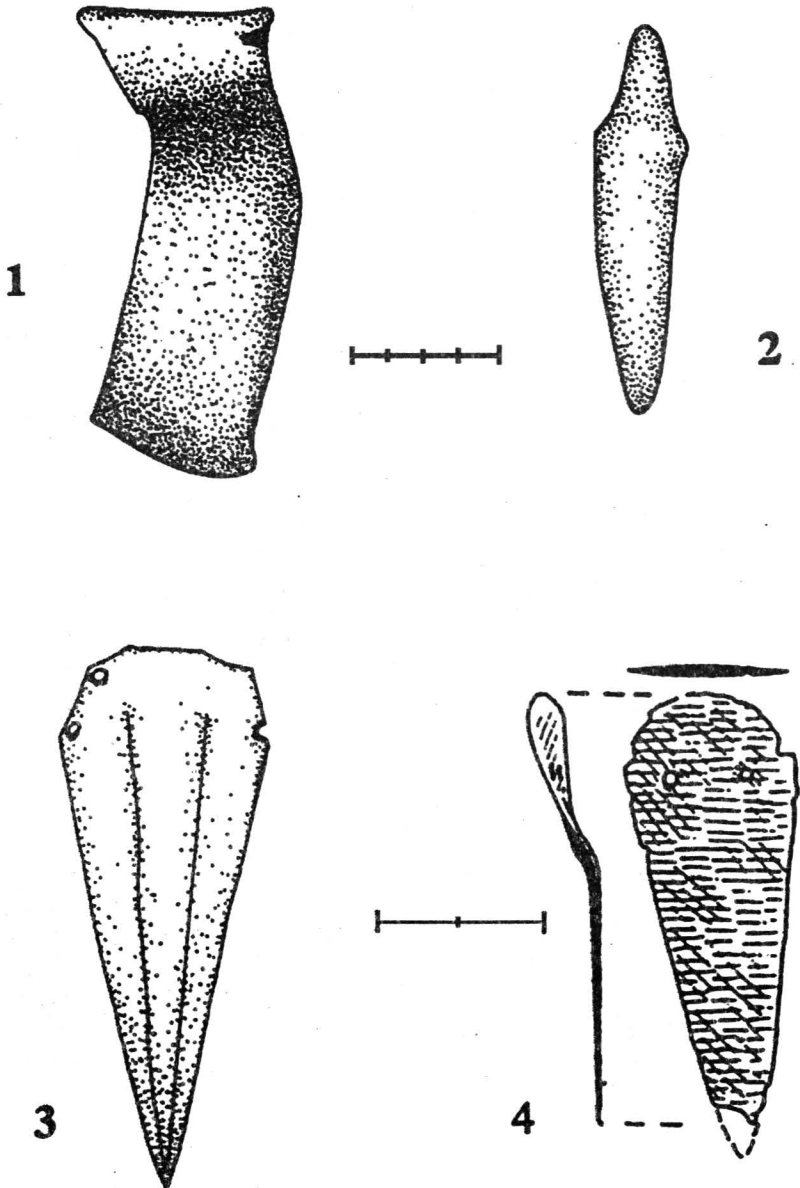


Fig./Abb. 38 - Obiecte din metal- CG/ GK: 1, 3 = Crivăț (*apud JM*), 2 = București-Glina (*apud JM*); AOT/ OTA: 4 = Odaia Turcului (*apud ET*).

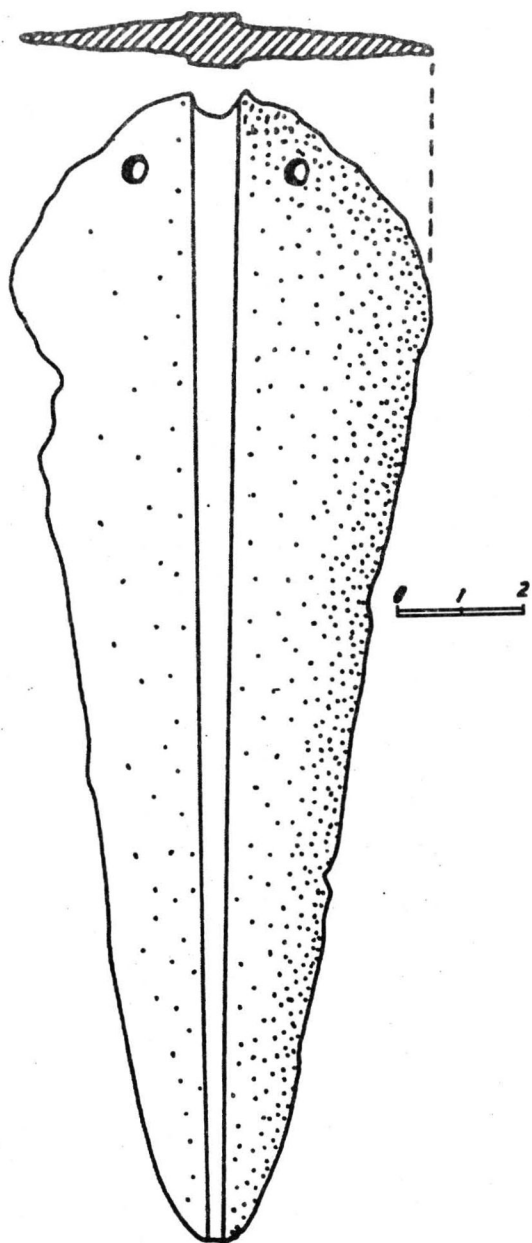


Fig./Abb. 39 - Obiecte din metal/ Metallgegenstände - OMC/ KGH: 1 = Malul cu Flori (apud MS), 2 = Nucet-Movilă (apud PR).

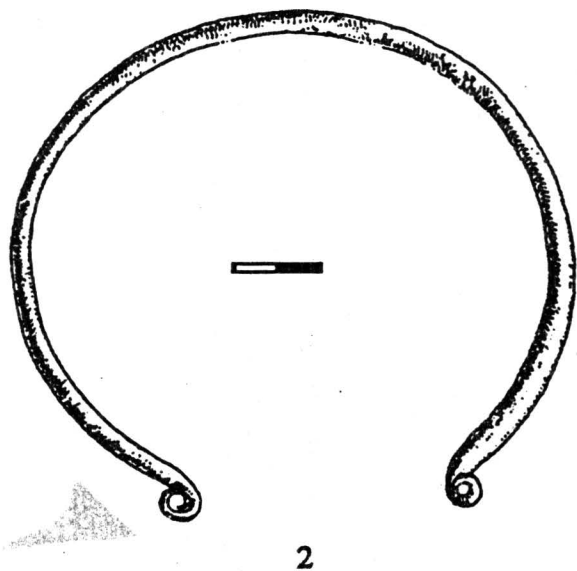
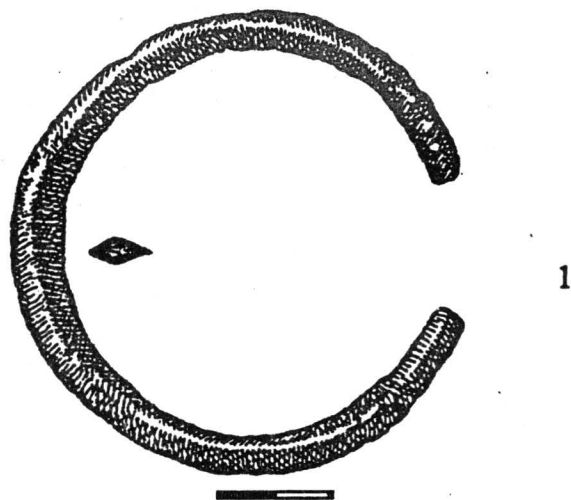


Fig./Abb. 40 - Obiecte din metal/ Metallgegenstände - OMC/ KGH: 1-2 =
Cetăţenii din Deal-*La Cruce* (*apud* DVR).

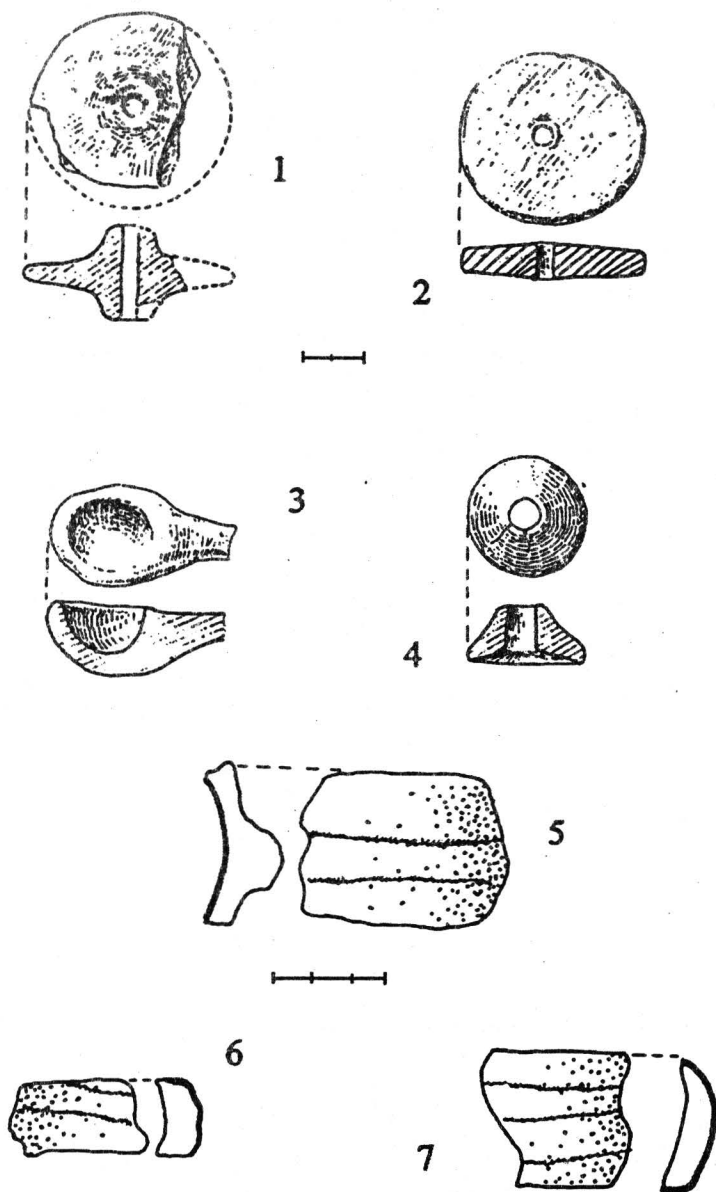


Fig./Abb. 41 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 5-7 = Mihăilești-Tufa; Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - AOT/ OTA: 1-4 = Odaia Turcului (*apud* ET).

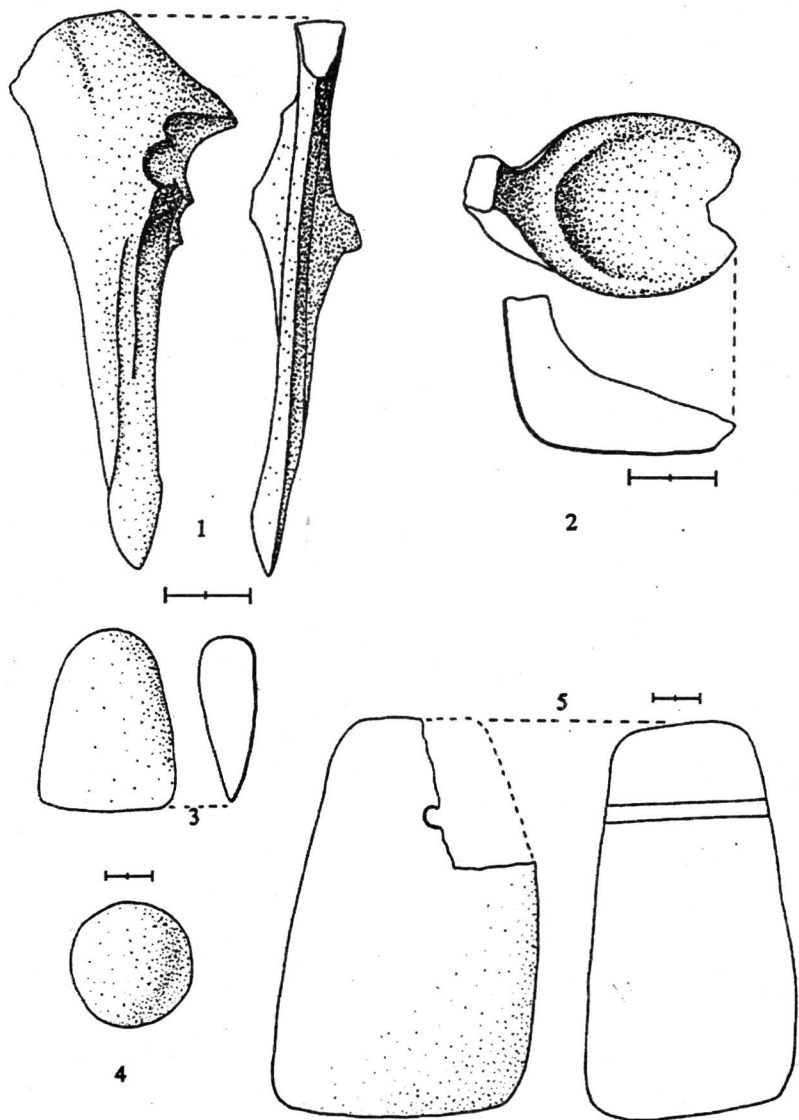


Fig./Abb. 42 - București-Ciurel (CG/ GK); Obiect din os/ Knochengegenstand: 1; Obiecte din lut ars/ Tongegenstände: 2, 5; Obiecte din piatră șlefuită/ geschliffene Steingegenstände: 3-4 (*apud* MN,CS).

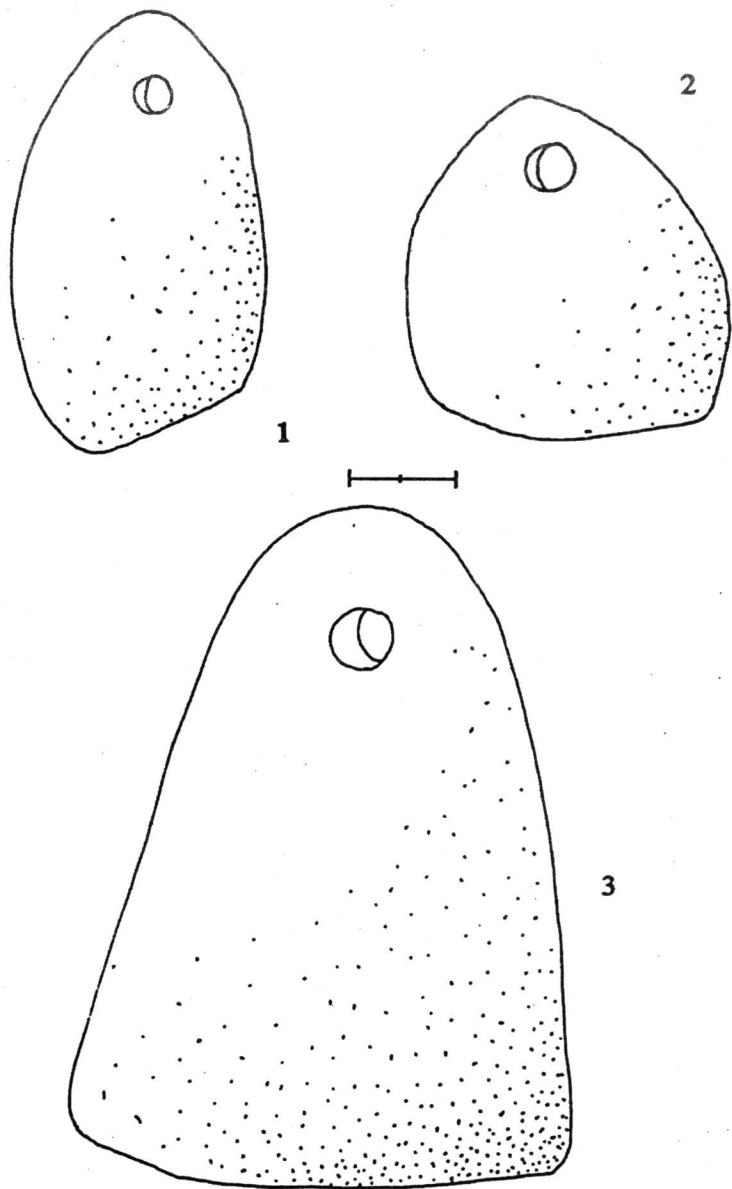


Fig./Abb. 43 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1= Varlaam, 2 = Cămineasca, 3 = Mihăilești-*Tufa*.

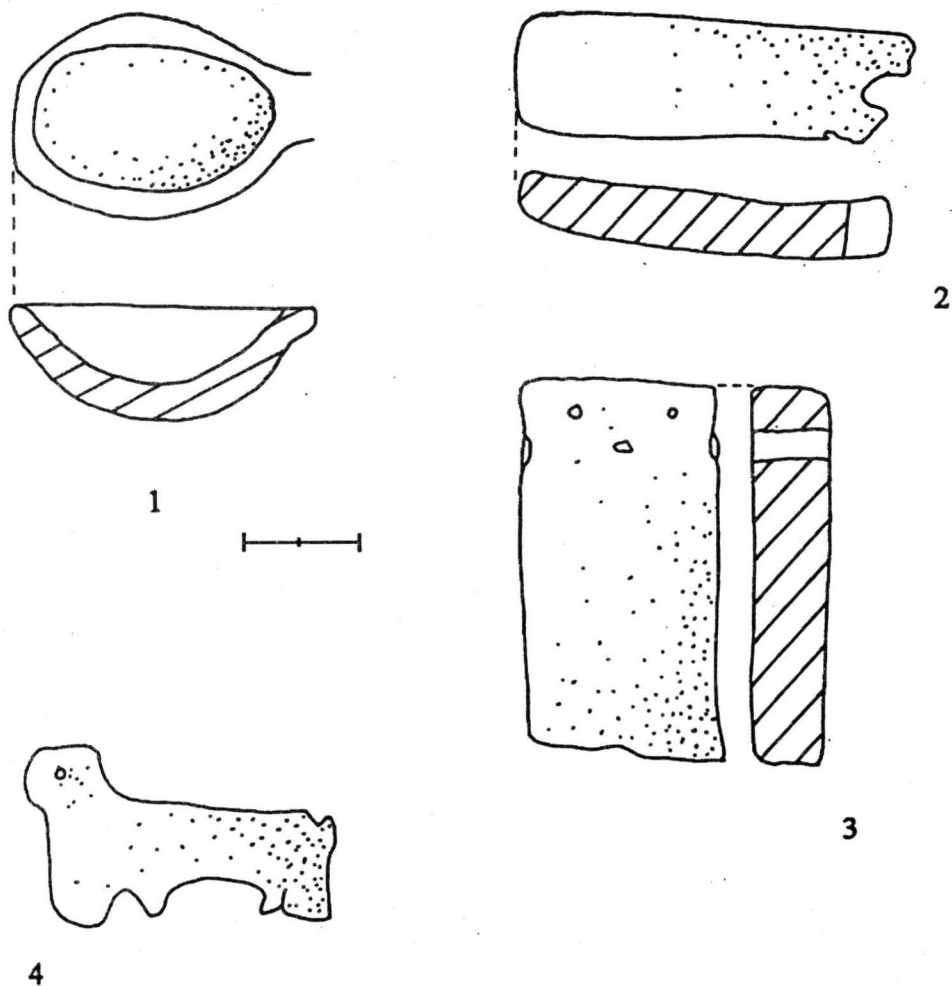


Fig./Abb. 44 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1= Mihăilești-Tufa, 2 = Milcovăț-La Dig, 3 = Schitu-Gaura Despei, 4 = Schitu-La Conac.

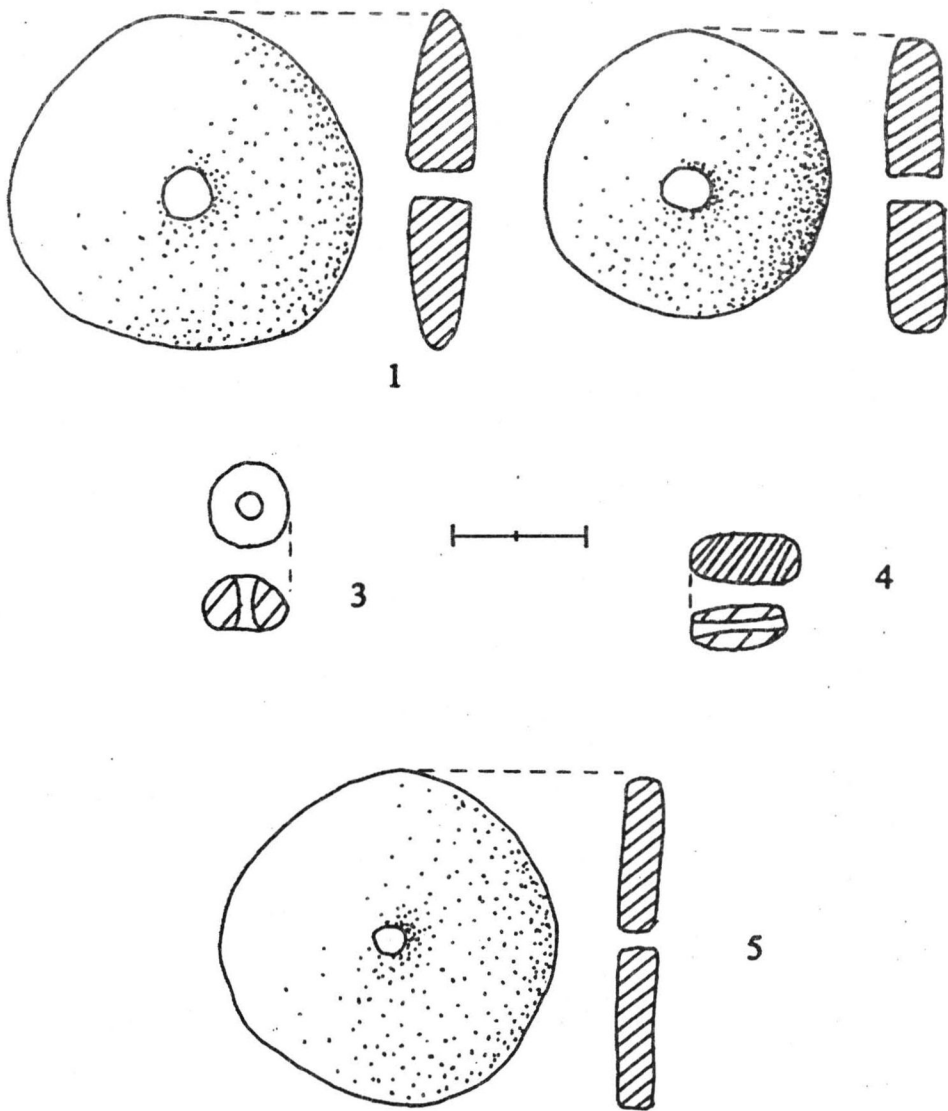


Fig./Abb. 45 - Obiecte din lut ars / Tonggegenstände - CG/ GK: 1-3 = Mihăilești-Tufa, 4 = Schitu-La Conac, 5 = Schitu-Gaura Despei.

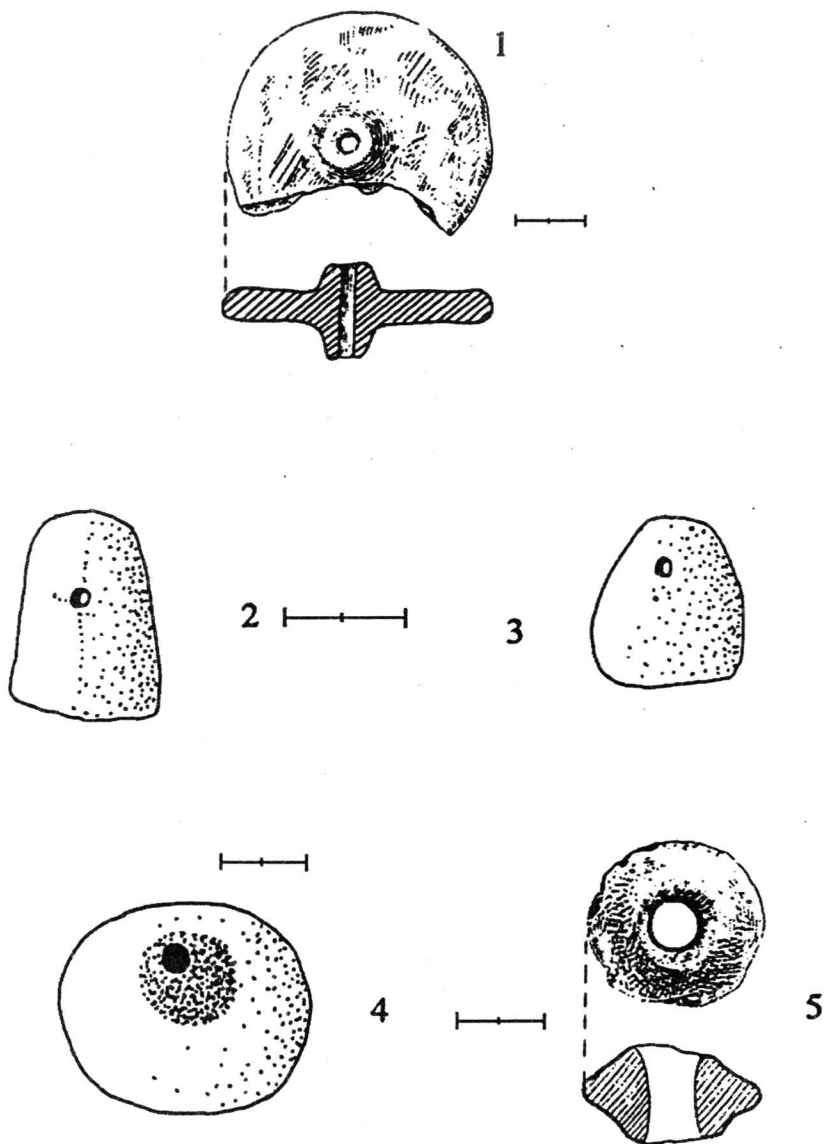


Fig./Abb. 46 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului (apud ET), 2-4 = București-Fundeni (apud SM,DVR), București-Cariera de nisip a I.T.B. (apud GB).

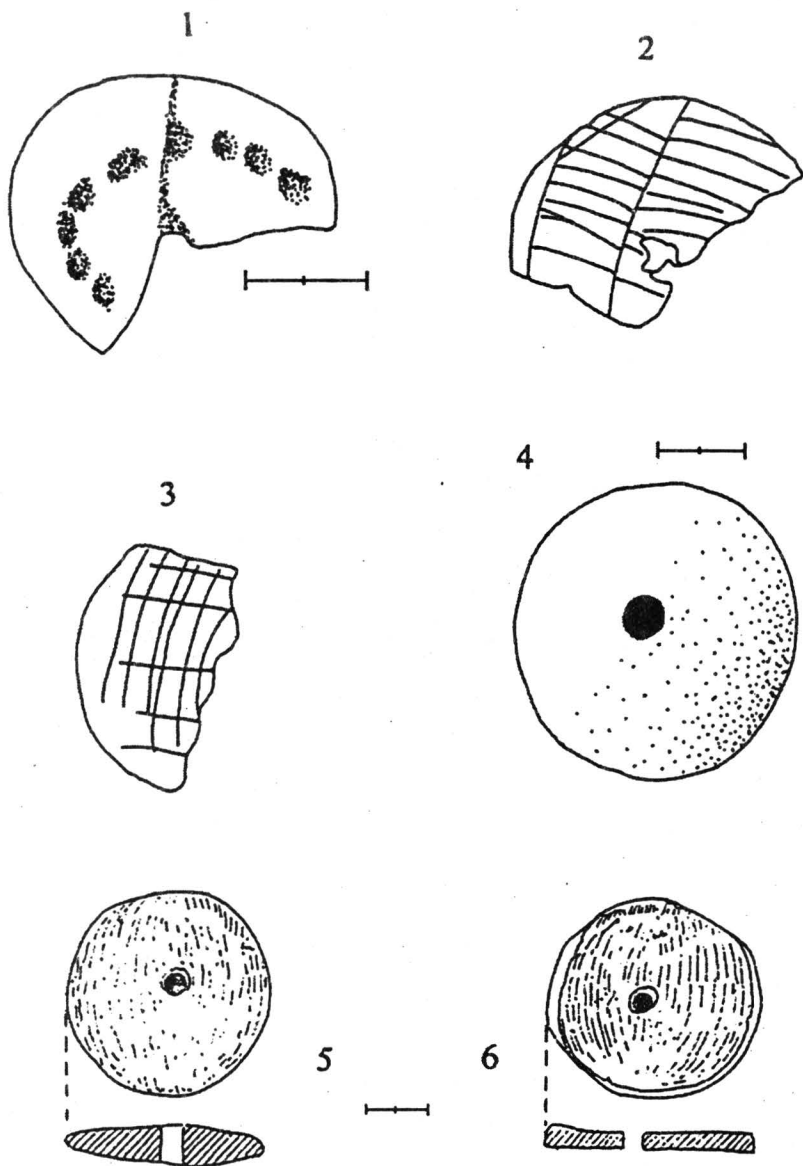


Fig./Abb. 47 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1-3 = București-Fundeni (apud SM,DVR), 4 = București-Roșu (apud MC,PP), 5-6 = București-Militari Câmpul Boja (apud MT).

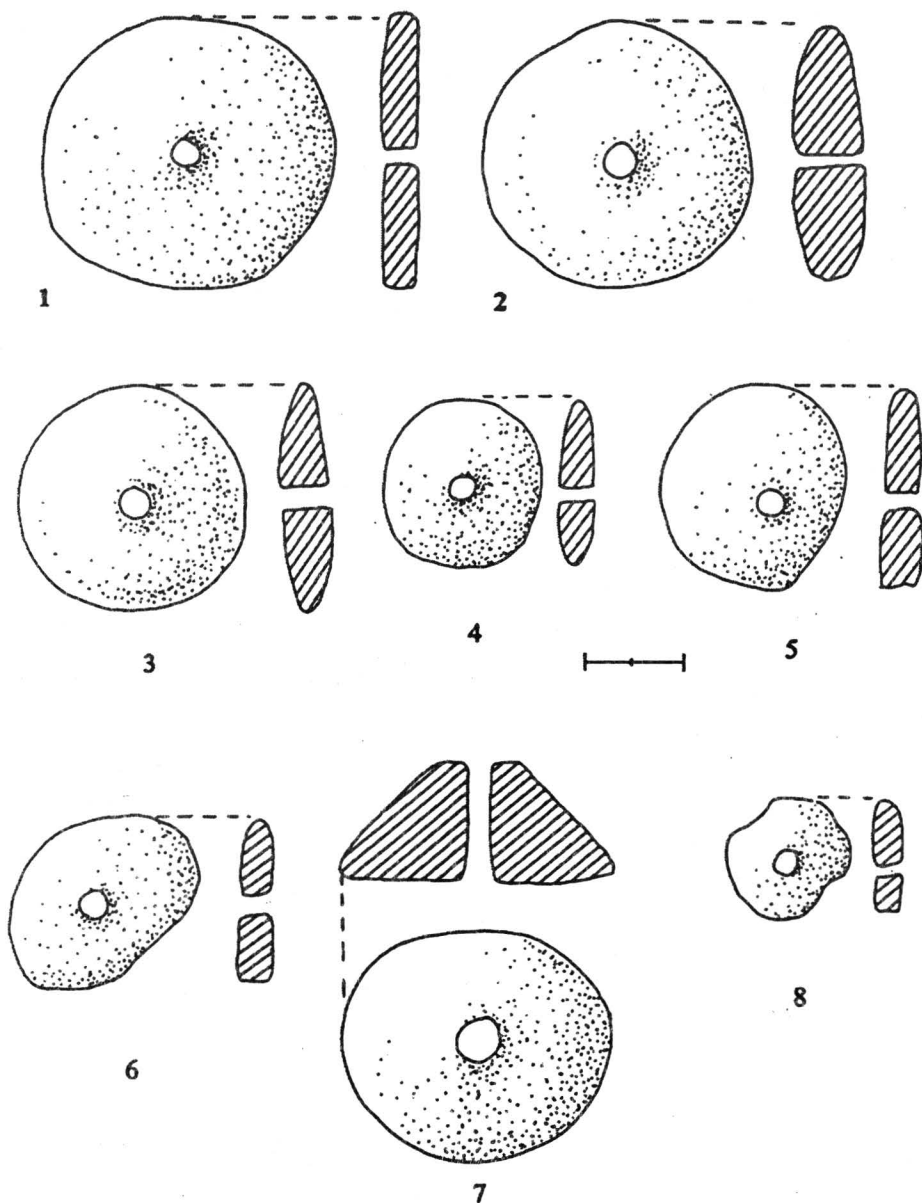


Fig./Abb. 48 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1, 4 = Schitu-*La Conac*, 2, 8 = Schitu-*Gaura Despei*, 3 = Florești-Stoenești, 5 = Cămineasca, 6 = Letca Veche-*La Pădure*, 7 = Mihăilești-*Tufa*.

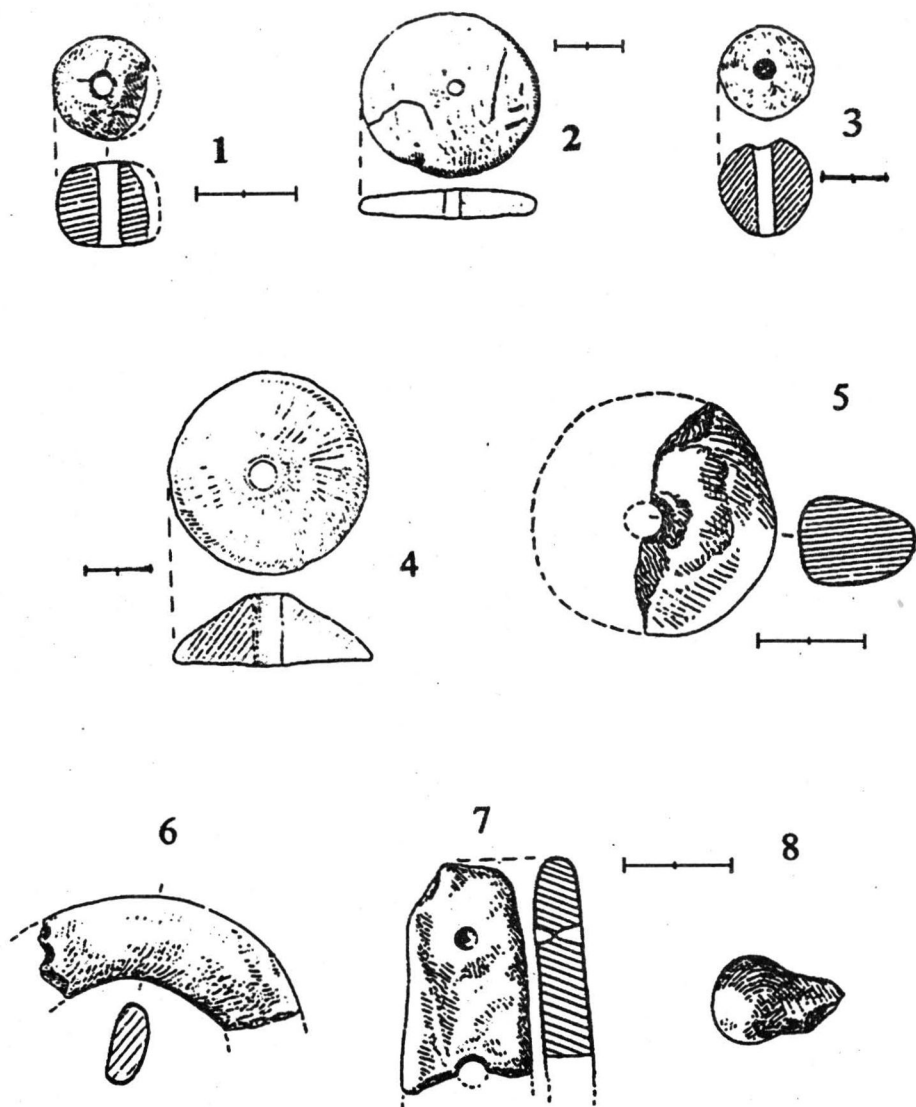


Fig./Abb. 49 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1, 5-8 = Văcărești (apud ET), 2, 4 = Odaia Turcului (apud ET), 3 = București-Militari Câmpul Boja (apud MT).

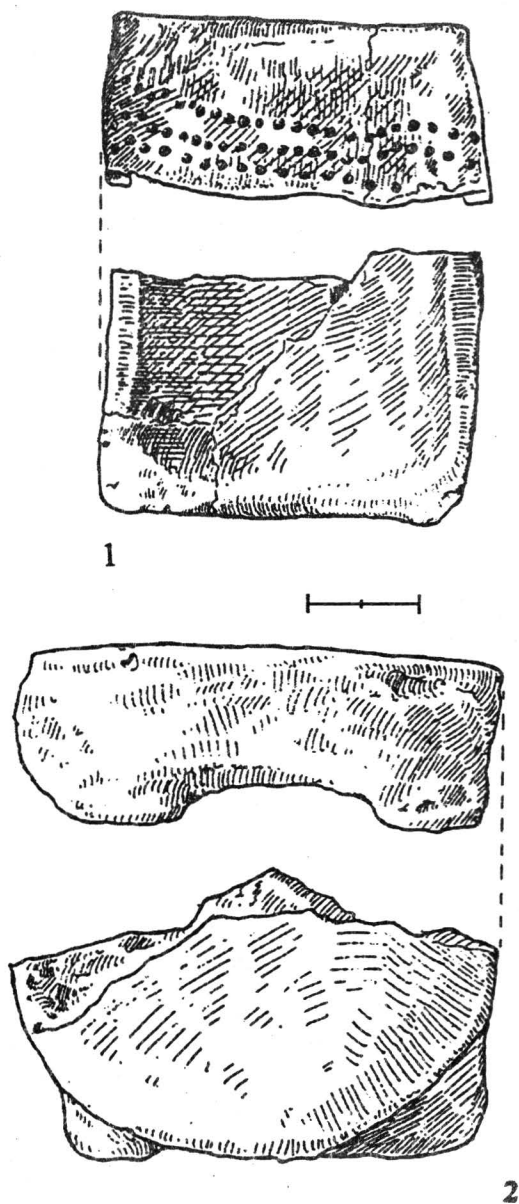


Fig./Abb. 50 - Obiecte din lut ars/ Tonggegenstände - CG/ GK: 1 = București-Bucureștii Noi (apud SM,DVR), 2 = București-Fundeni (apud SM,DVR).

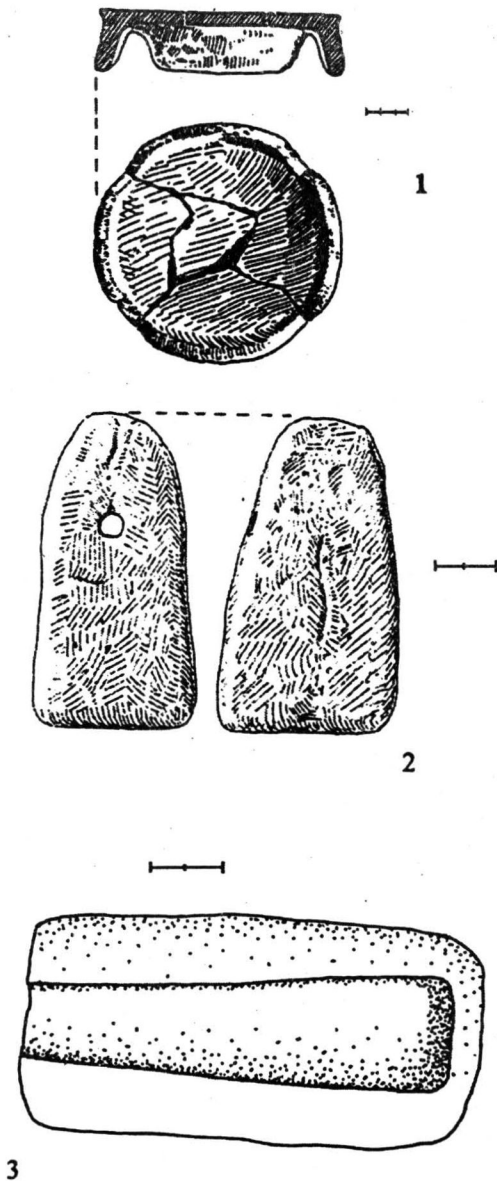


Fig./Abb. 51 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1 = București-Bucureștii Noi (*apud* SM,DVR), 2 = Odaia Turcului (*apud* ET), 3 = Butimanu (*apud* SM,DVR).

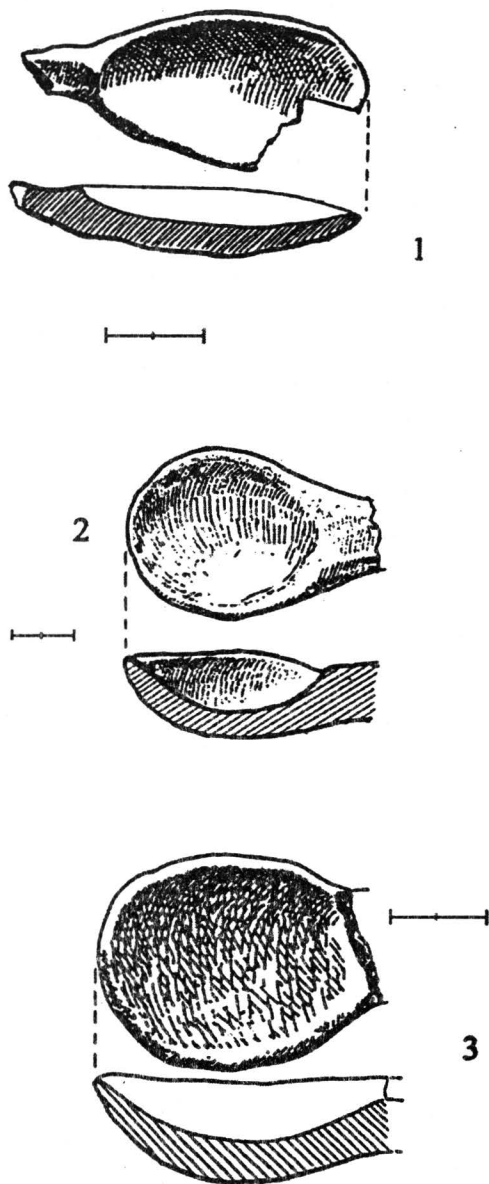


Fig./Abb. 52 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1 = București-Mihai Vodă (apud SM,DVR), 2 = Odaia Turcului (apud ET), 3 = Văcărești (apud ET).

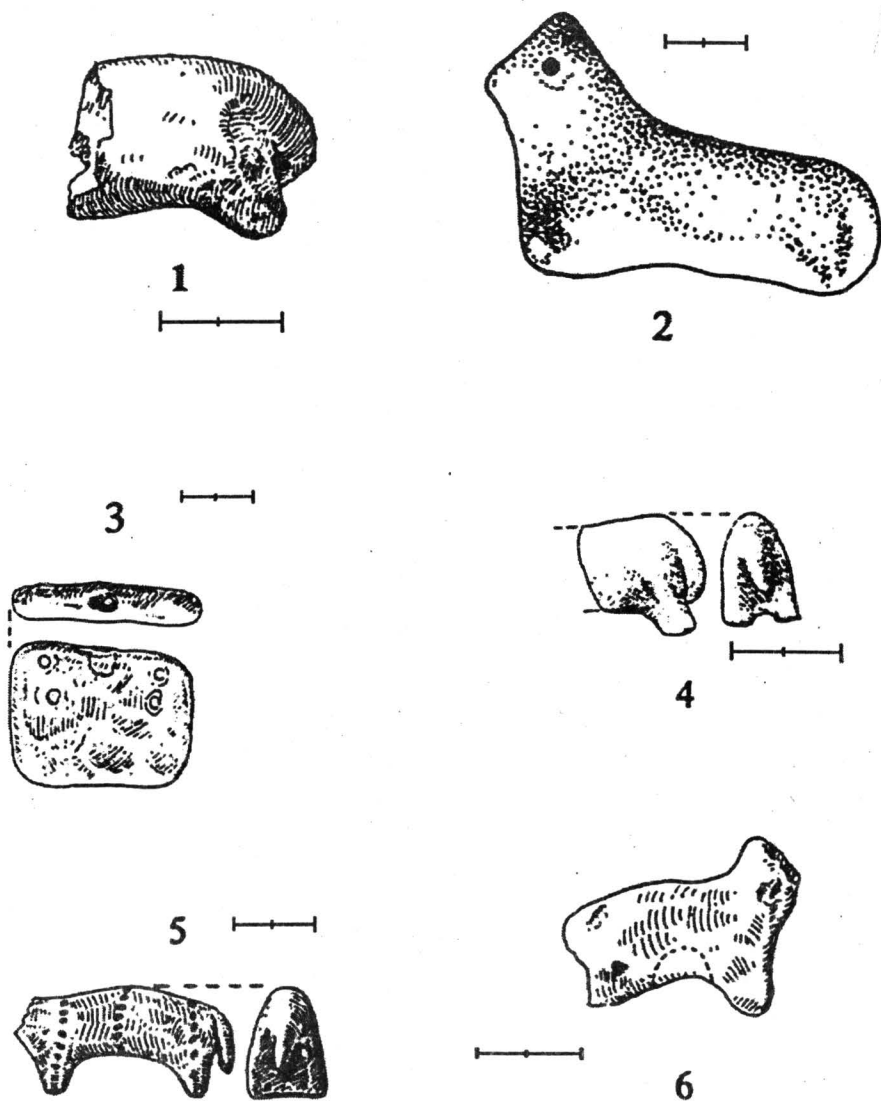


Fig./Abb. 53 - Obiecte din lut ars/ Tonggegenstände - CG/ GK: 1, 6 = București-Fundeni (apud SM,DVR), 2 = București-Mihai Vodă (apud SM,DVR), 3, 5 = Odaia Turcului (apud ET), 4 = Văcărești (apud ET).

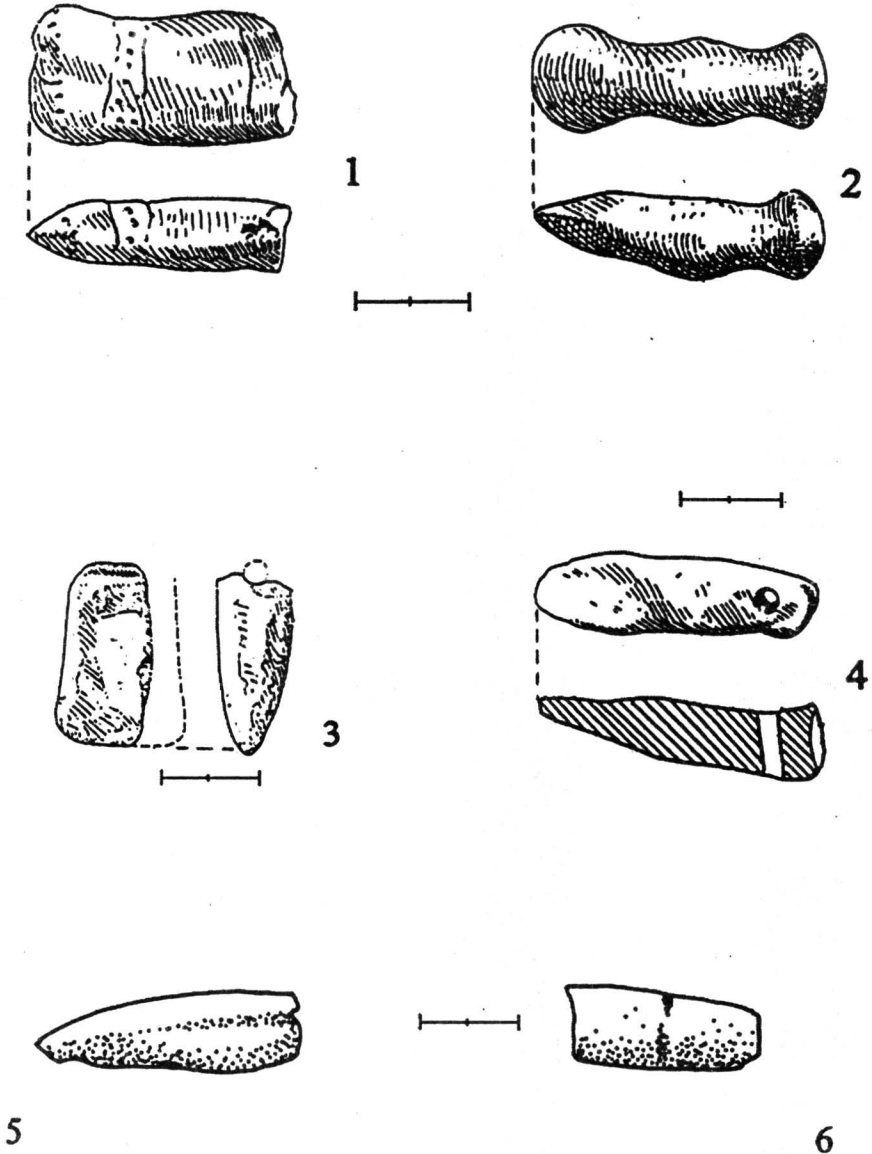


Fig./Abb. 54 - Obiecte din lut ars/ Tongegenstände - CG/ GK: 1, 4 = București-Fundeni (apud SM,DVR), 2 = București-Ciurel (apud SM,DVR), 5-6 = București-Roșu (apud MC,PP).

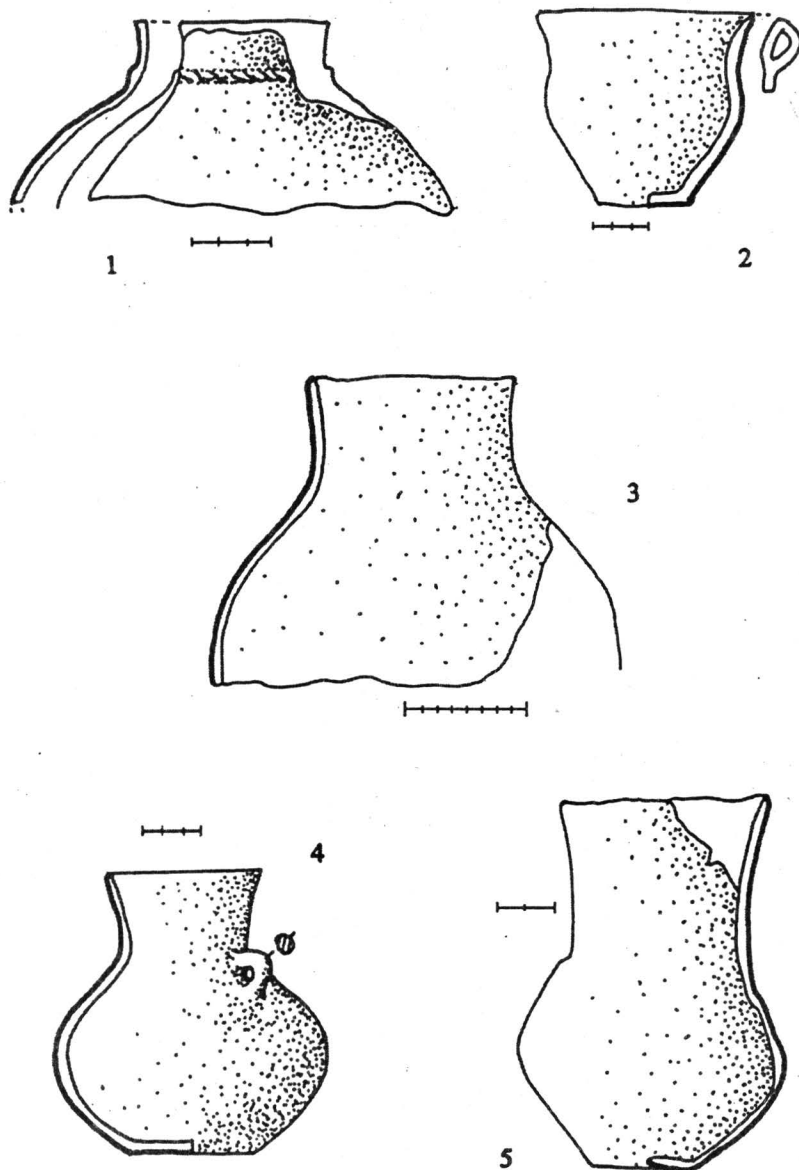


Fig./Abb. 55 - Ceramică/ Keramik/ - CG/ GK: 1 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (apud GC,GT), 2 = Greci (apud AU,GT), 3 = București-Militari Câmpul Boja (apud MT), 4 = București-Roșu (apud MC,PP), 5 = Căscioarele-Cătălui (apud DBN).

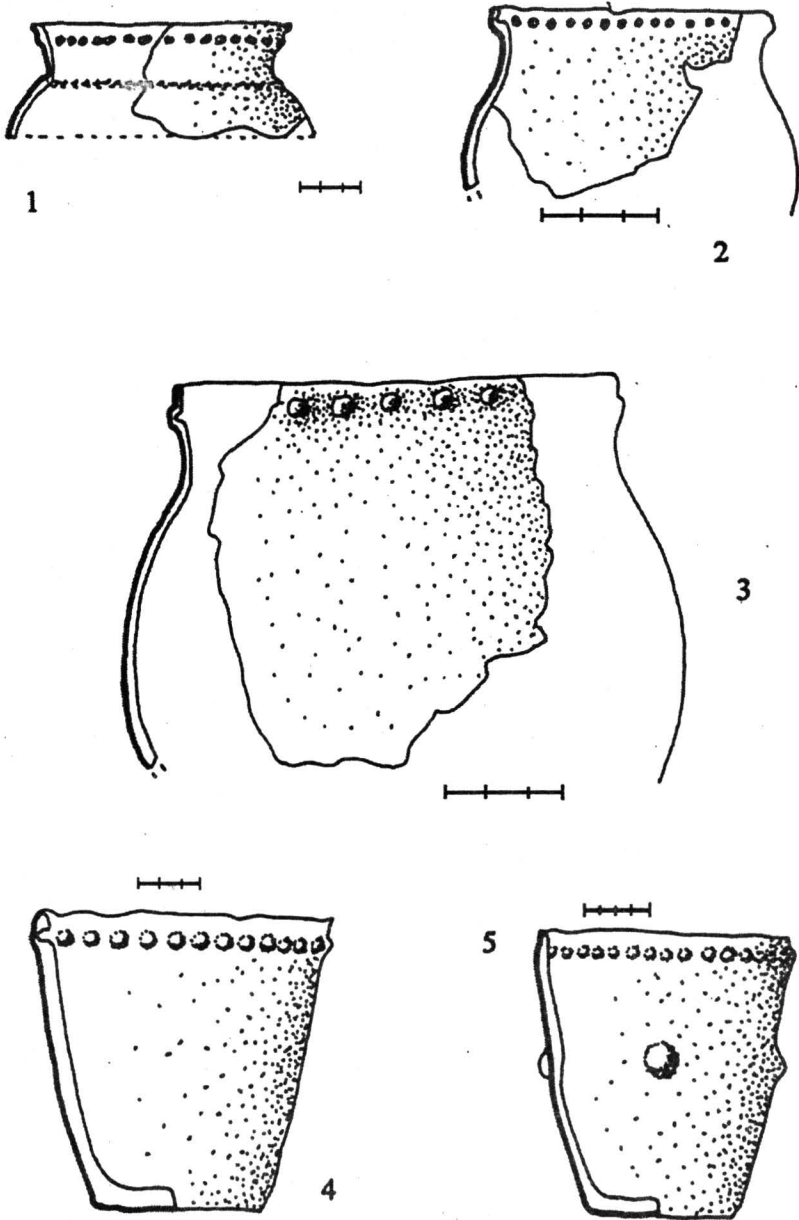


Fig./Abb. 56 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 4-5 = București-Roșu (apud MC,PP), 2-3 = București-Militari Câmpul Boja (apud MT).

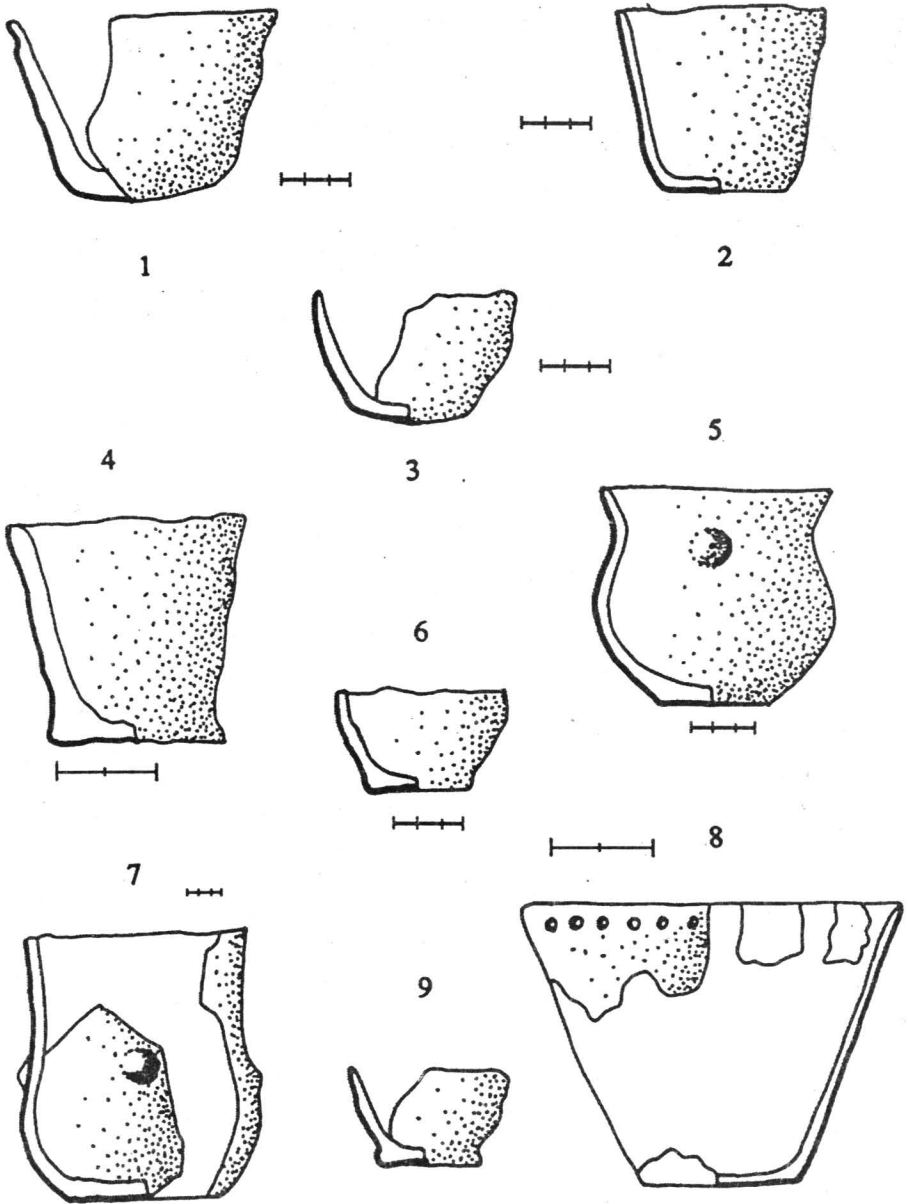


Fig./Abb. 57 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 3, 6, 8-9 = Greci (*apud* AU,GT),
2, 4-5, 7 = București-Roșu (*apud* MC,PP).

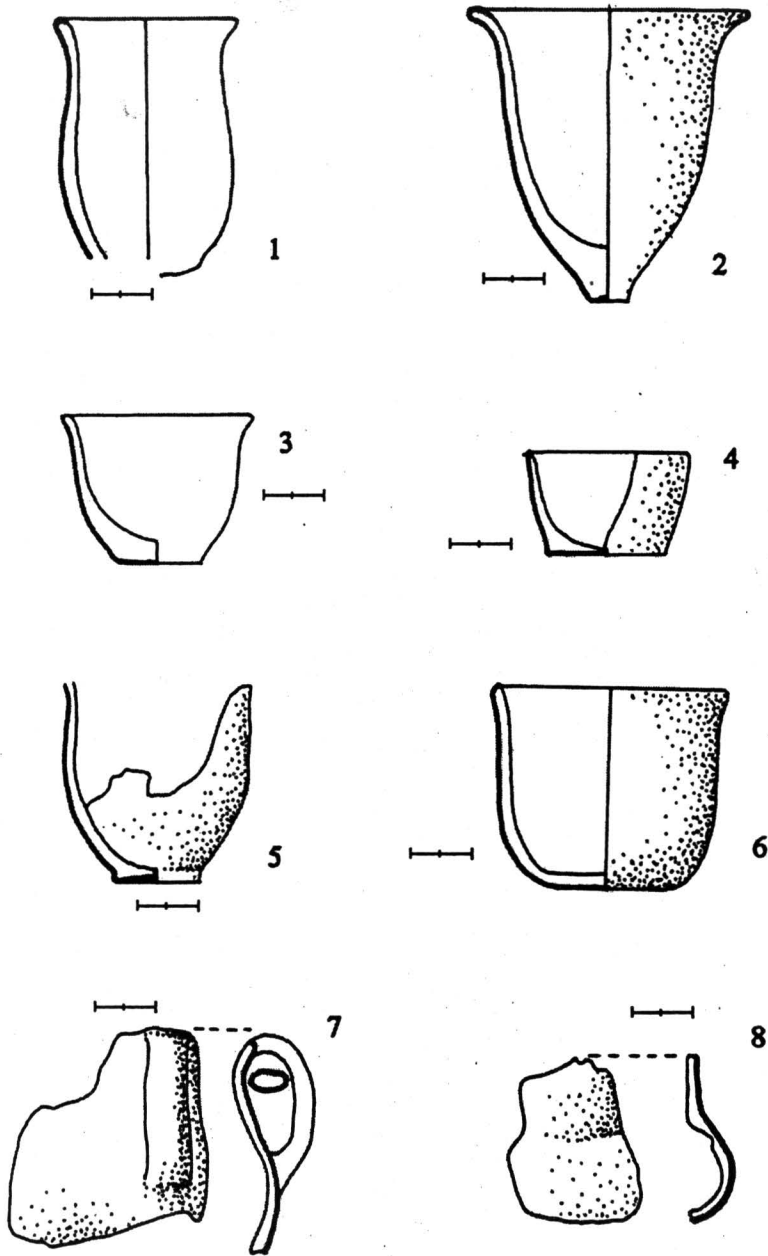
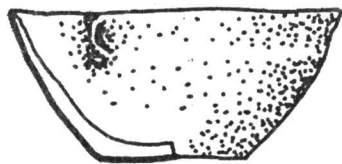
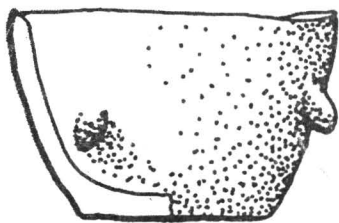


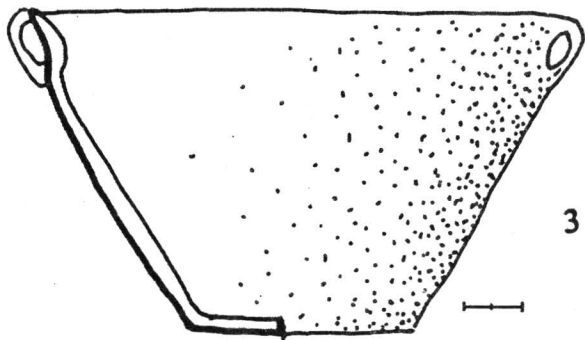
Fig./Abb. 58 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 2-4, 6-7 = Odaia Turcului (*apud* ET),
 8 = București-Glina (*apud* MPD); AOT/ OTA: 1, 5 = Odaia Turcului (*apud* ET).



1



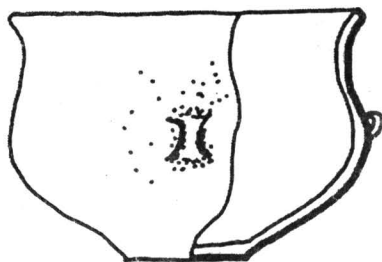
2



3



4



5

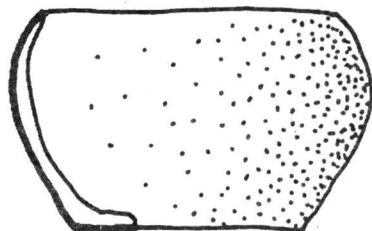


Fig./Abb. 59 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 3 = București-Roșu (apud MC, PP),
4 = Greci (apud AU, GT), 5 = București-Militari Câmpul Boja (apud MT).

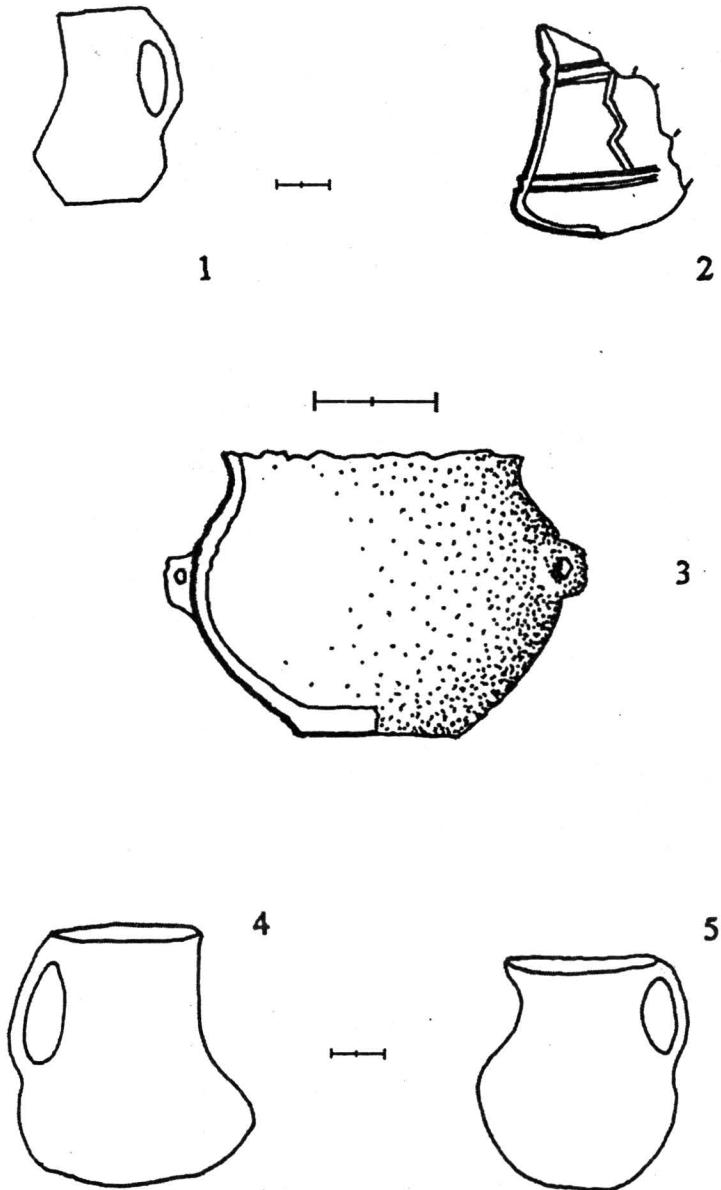


Fig./Abb. 60 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = București-Tei (*apud* PR),
2 = București-Ciurel (*apud* PR), 3 = București-Roșu (*apud* MC, PP), -
4 = Crivăț (*apud* PR), 5 = București-Glina (*apud* PR).

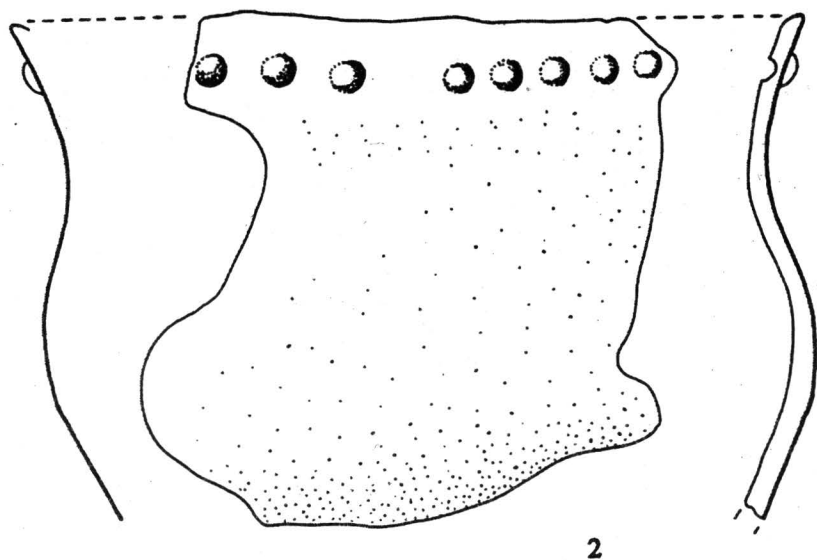
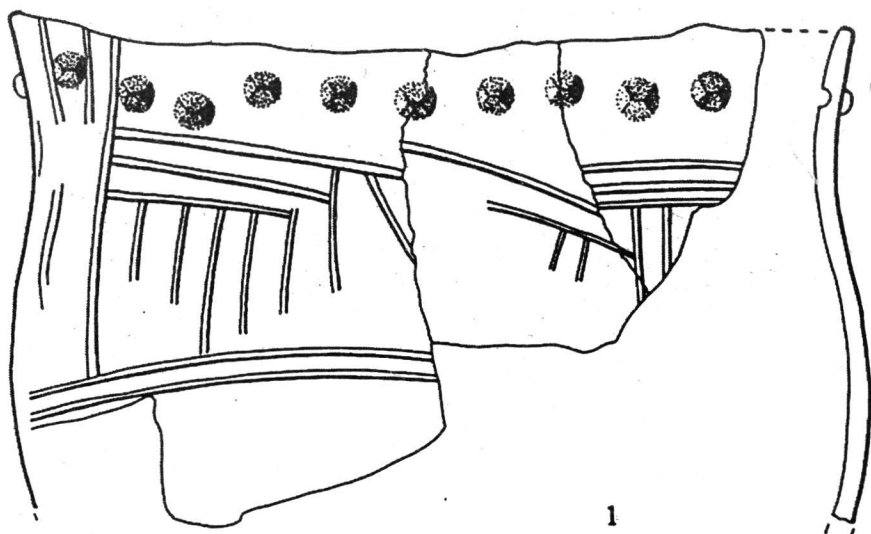


Fig./Abb. 61 - Ceramică/ Këramik - CG/ GK: 1-2 = București-Ciurel
(apud MN,CS).

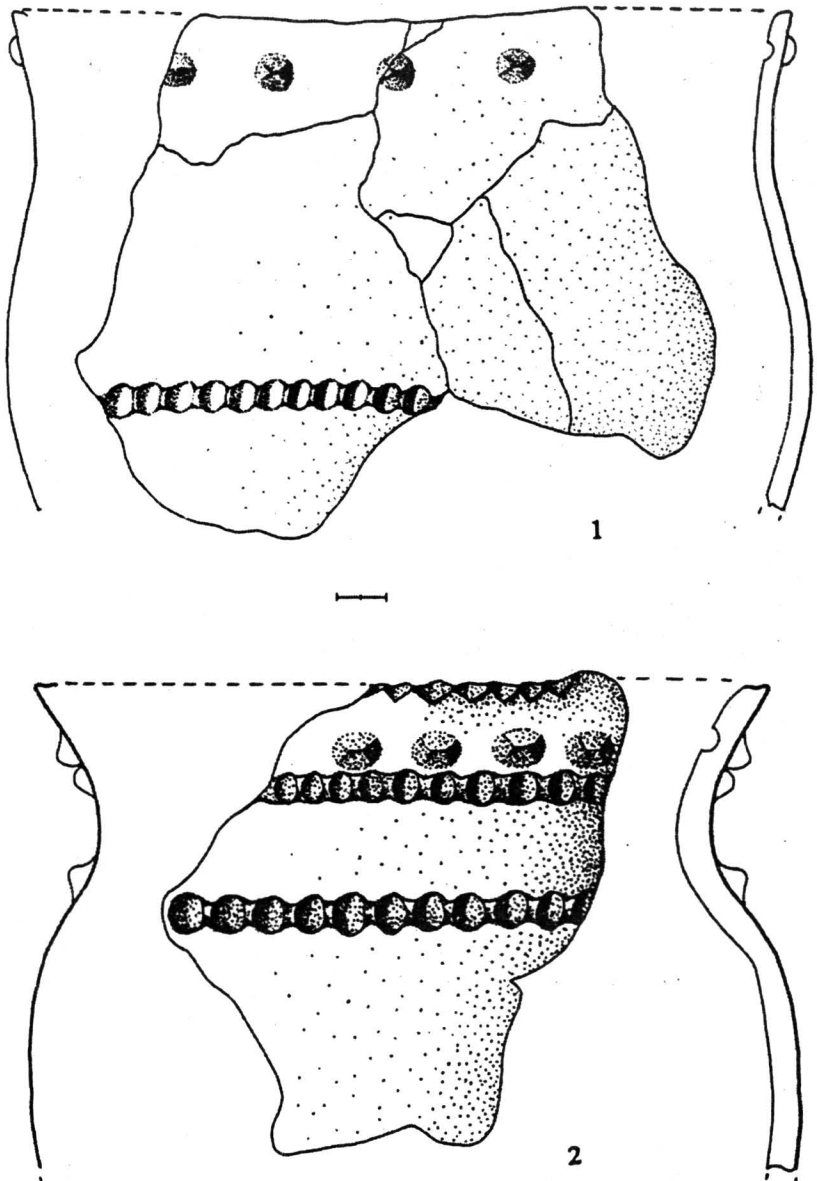


Fig./Abb. 62 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-2 = București-Ciurel
(apud MN,CS).

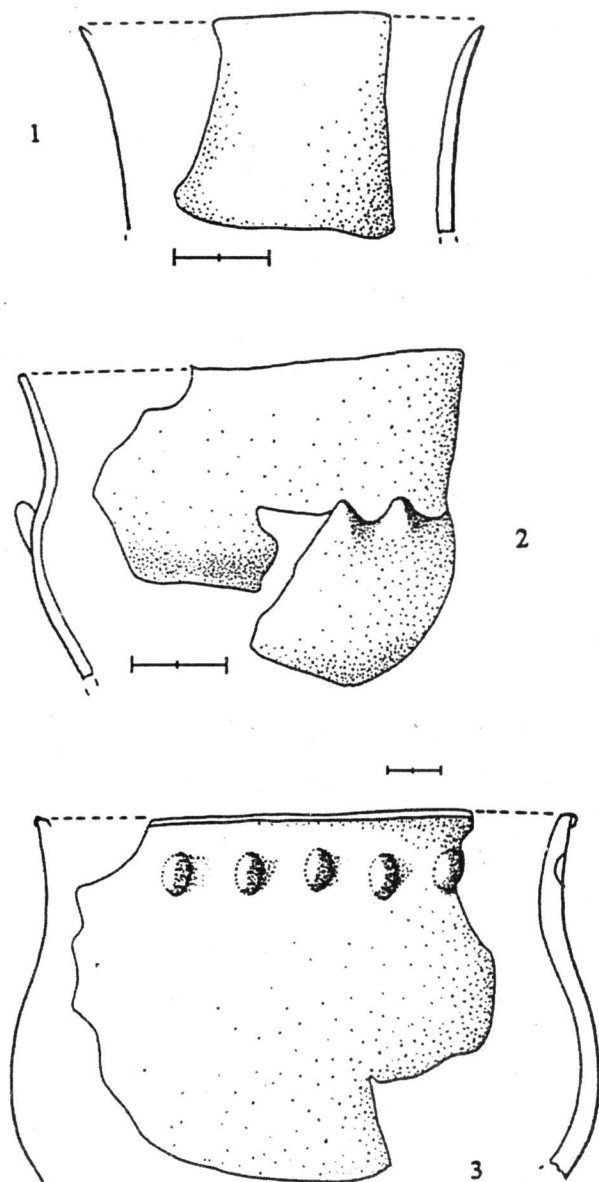
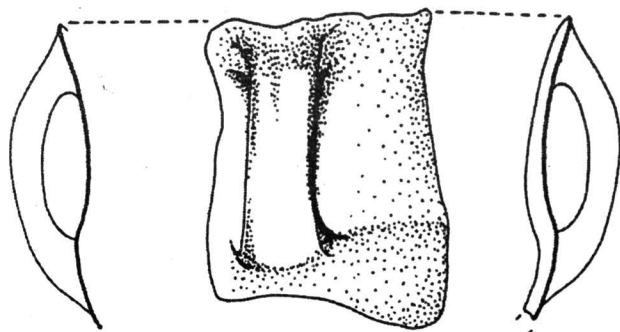
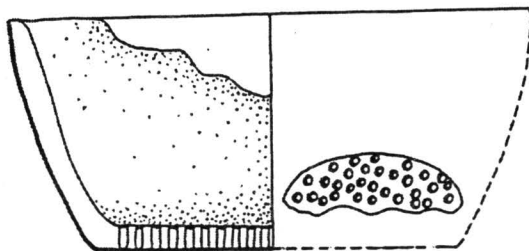


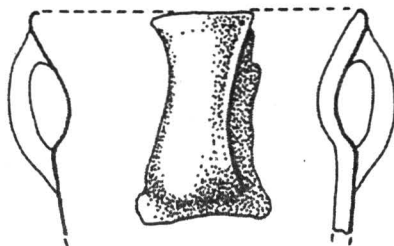
Fig./Abb. 63 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3 = București-Ciurel
(apud MN,CS).



1



2



3

Fig./Abb. 64 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3 = București-Ciurel
(apud MN,CS).

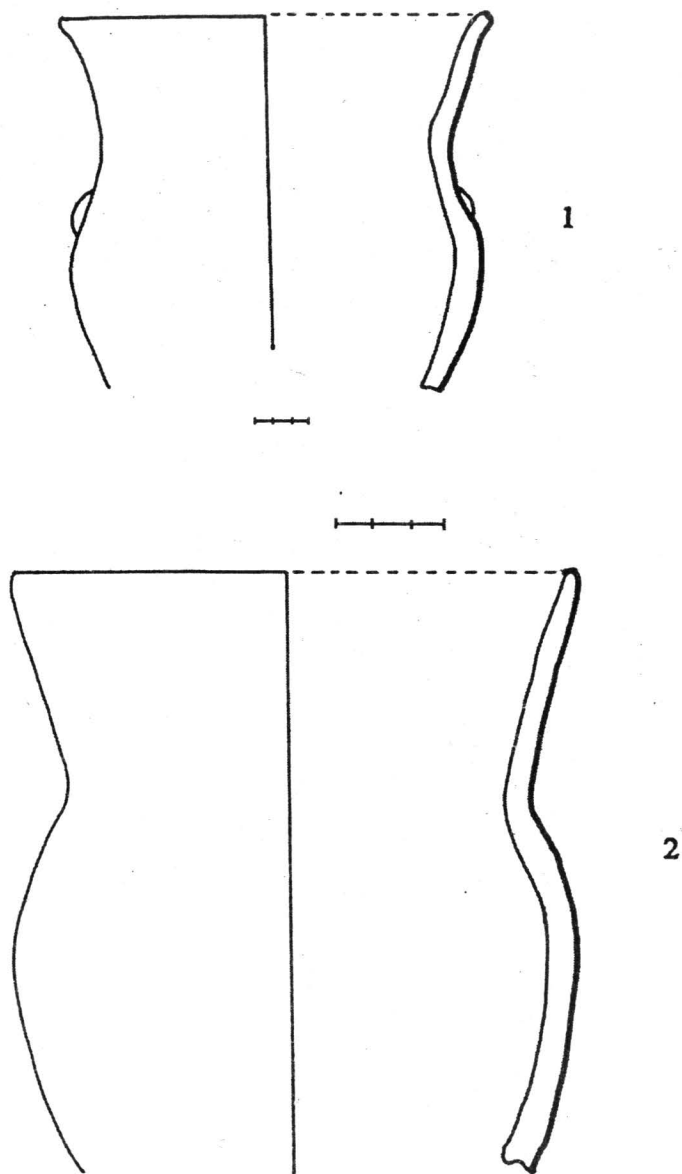


Fig./Abb. 65 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-2 = Varlaam.

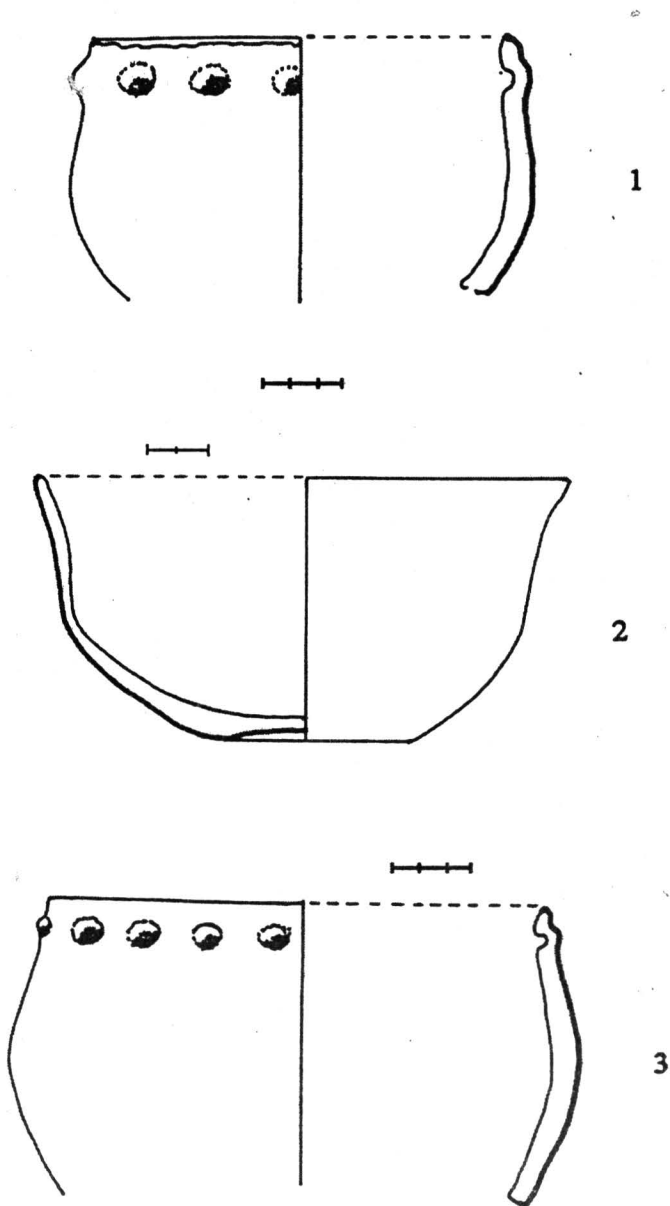


Fig./Abb. 66 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3 = București-Ciurel
(apud MN,CS).

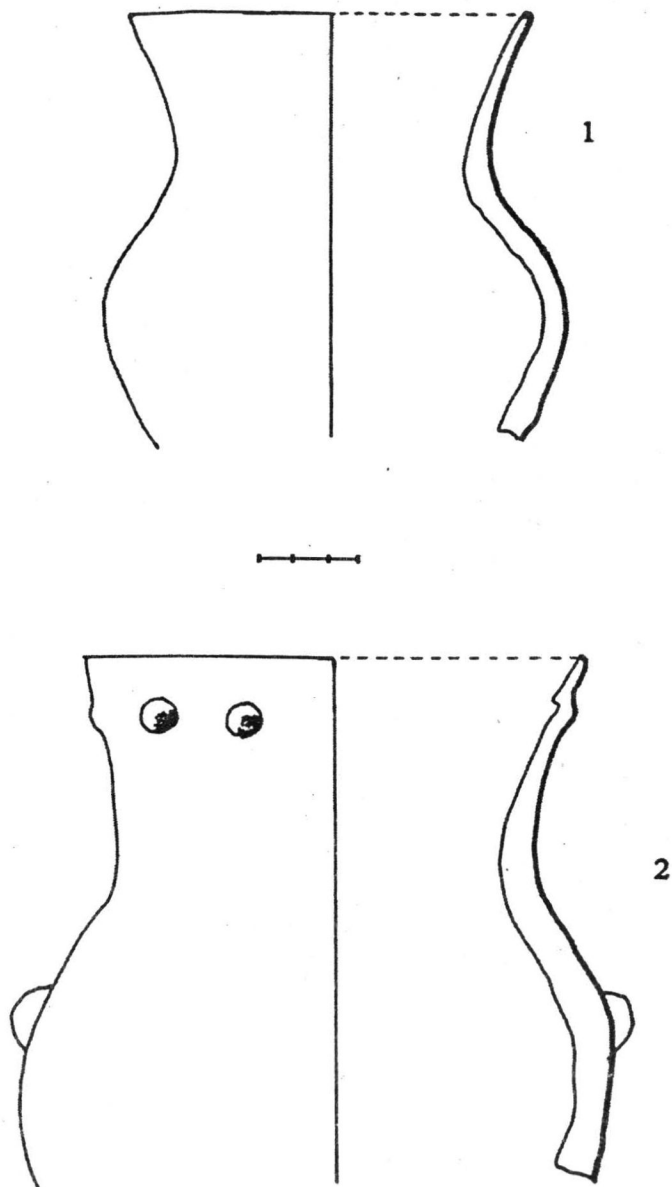


Fig./Abb. 67 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-2 = București-Ciurel
(apud MN,CS).

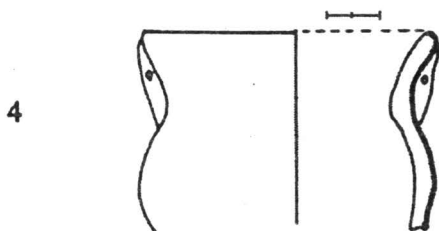
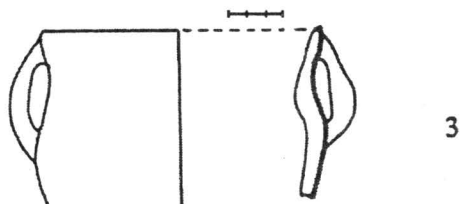
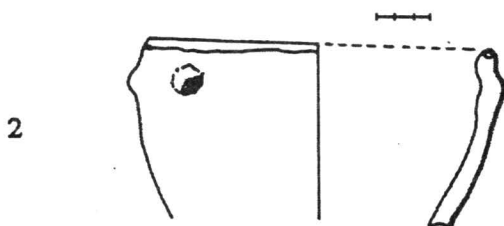
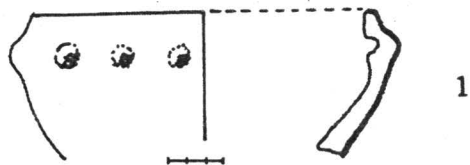


Fig./Abb. 68 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-4 = București-Ciurel
(apud MN,CS).

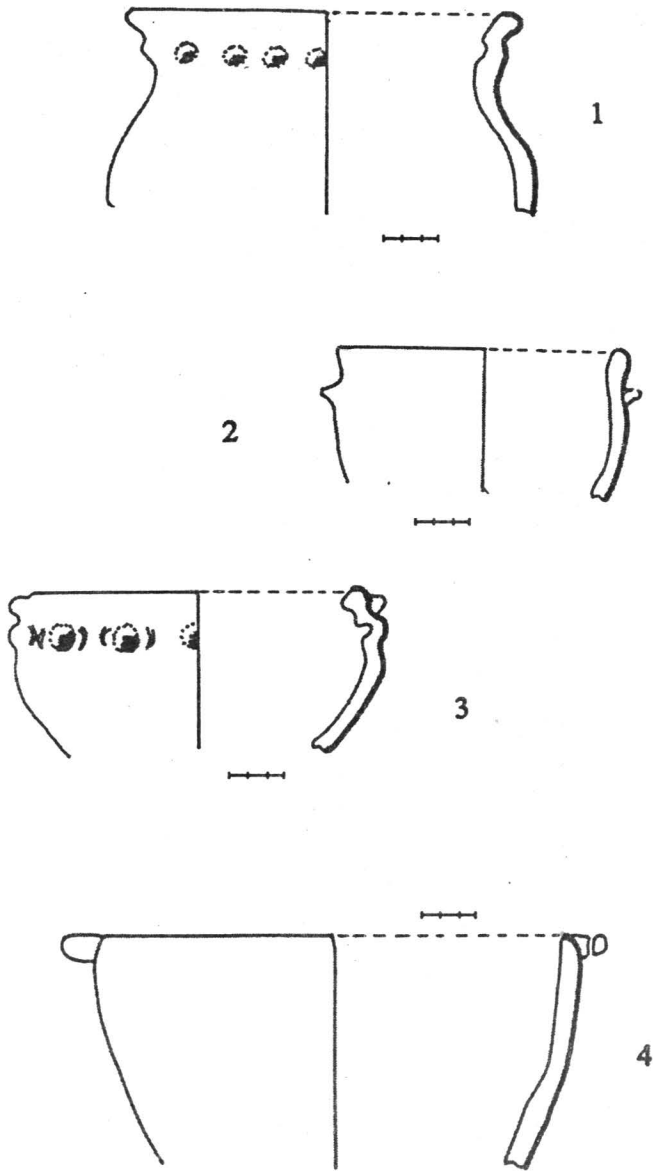


Fig./Abb. 69 - Ceramică/ Këramik - CG/ GK: 1-4 = București-Ciurel (apud MN,CS).

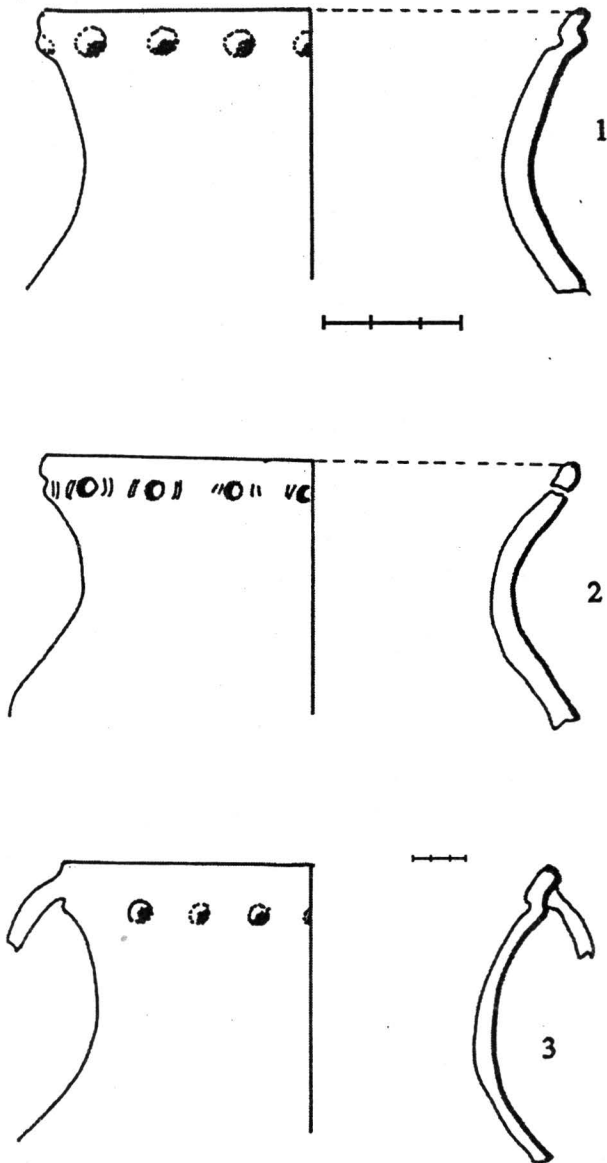


Fig./Abb. 70 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3 = București-Ciurel
(apud MN,CS).

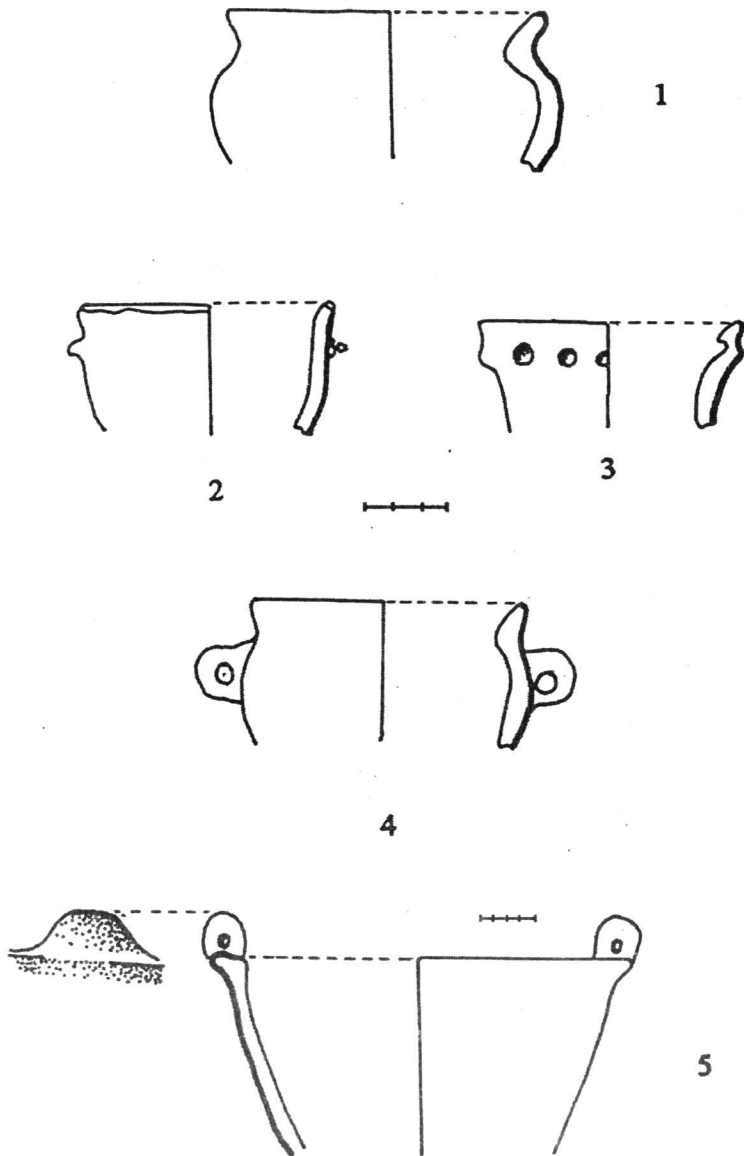


Fig./Abb. 71 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-4 = Varlaam; AOT/ OTA:
5 = Odaia Turcului (*apud*ET).

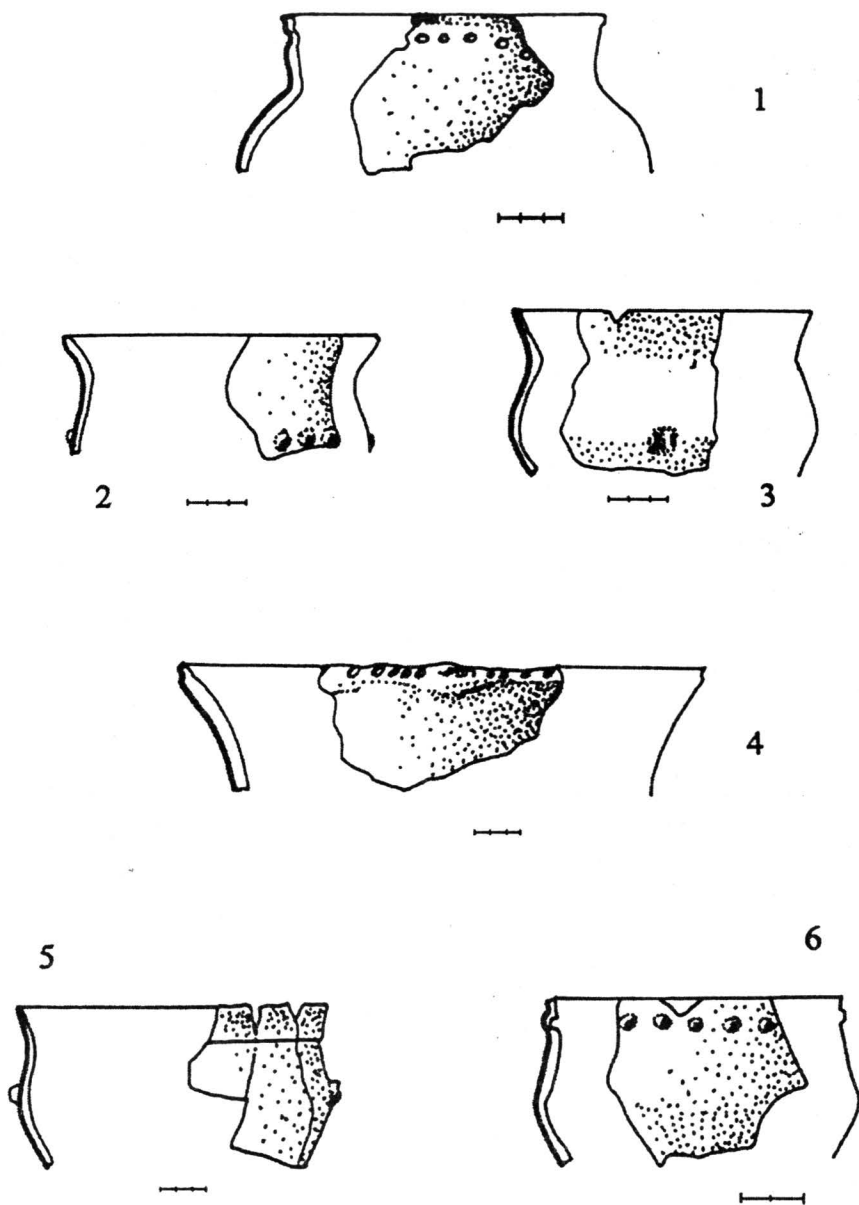


Fig./Abb. 72 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-6 = Odaia Turcului (*apud* ET).

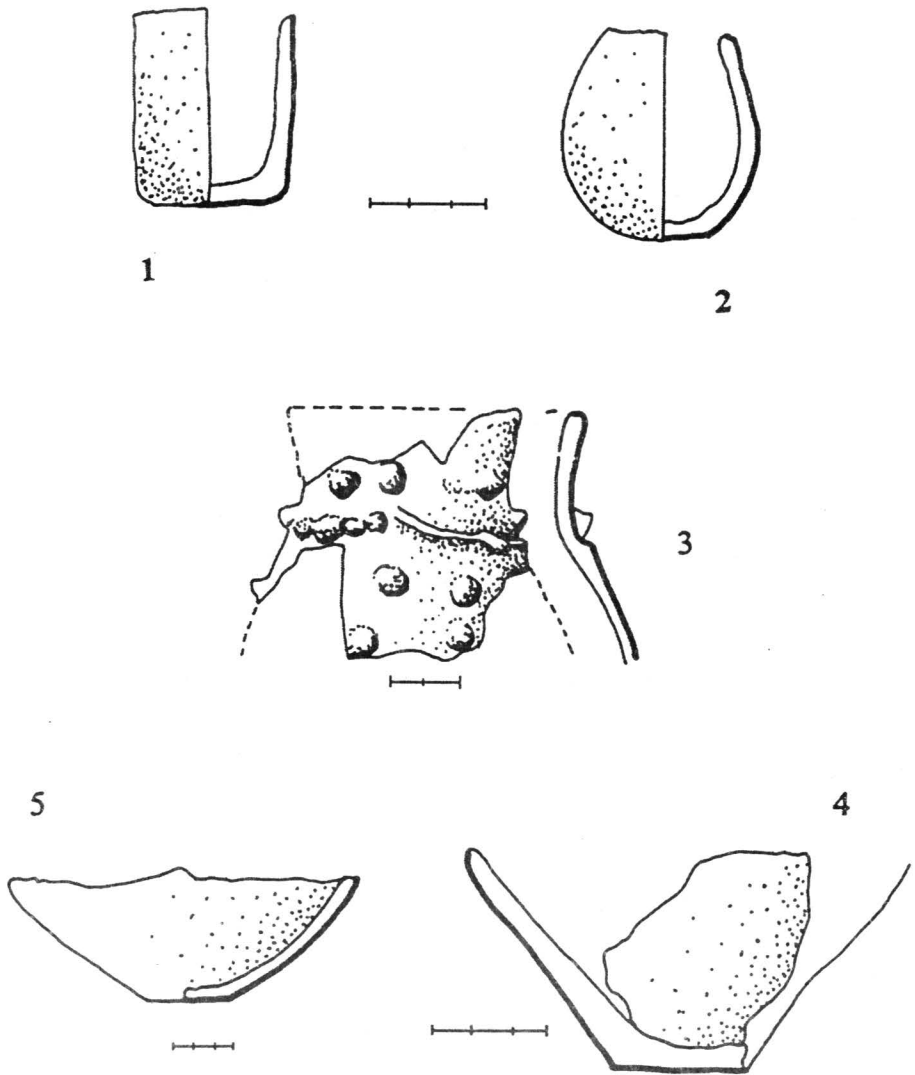


Fig./Abb. 73 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-2, 4 = Mihăilești-Tufă, 5 = Greci (apud AU); AOT/ OTA: 3 = Odaia Turcului (apud ET).

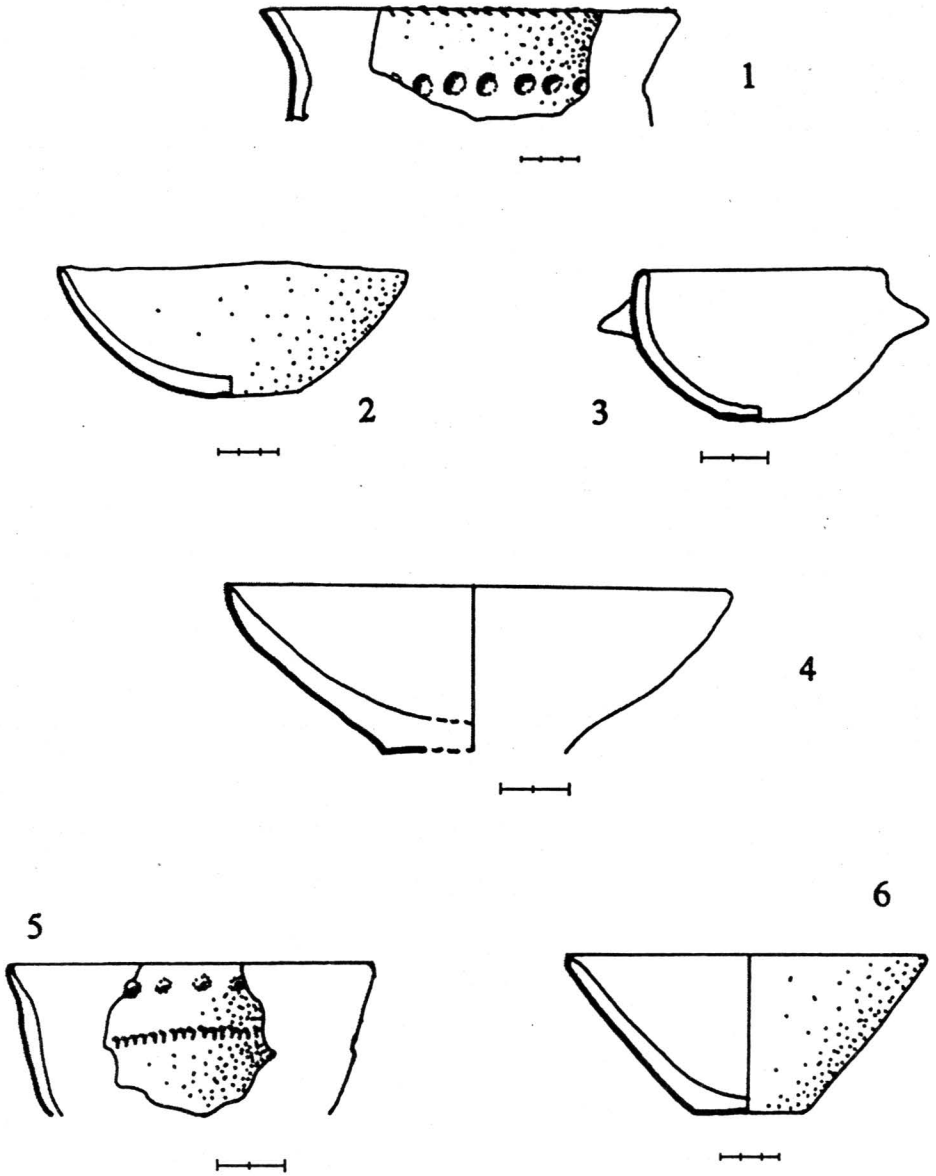


Fig./Abb. 74 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-2, 5-6 = Odaia Turcului; AOT/ OTA: 3-4 = Odaia Turcului (*apud* ET).

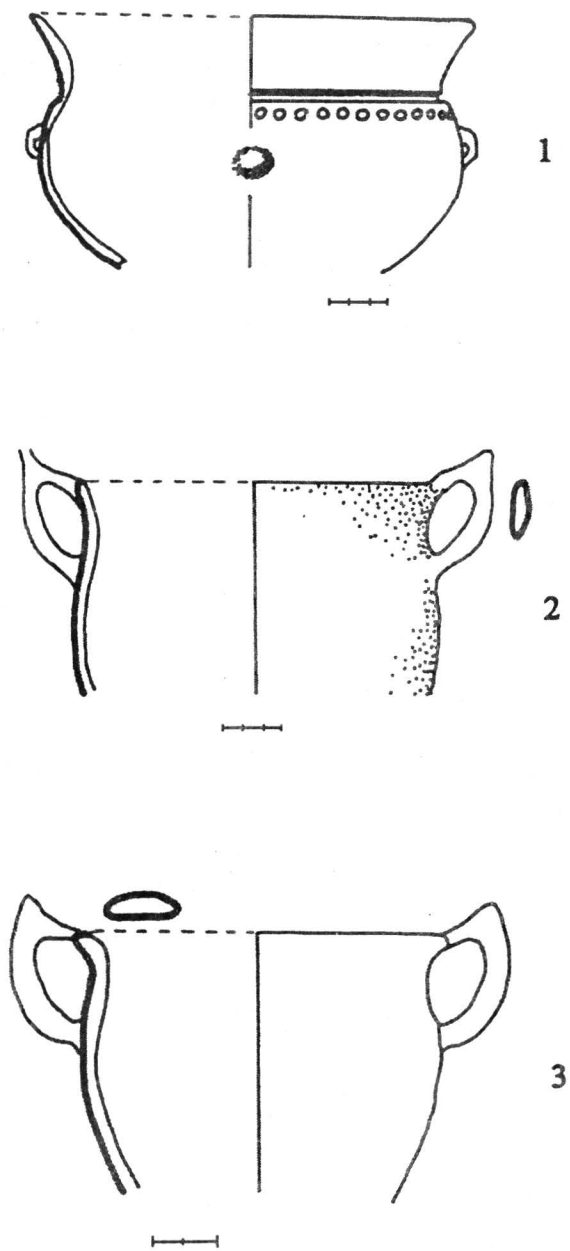


Fig./Abb. 75 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului; AOT/ OTA: 2-3 = Odaia Turcului (*apud* ET).

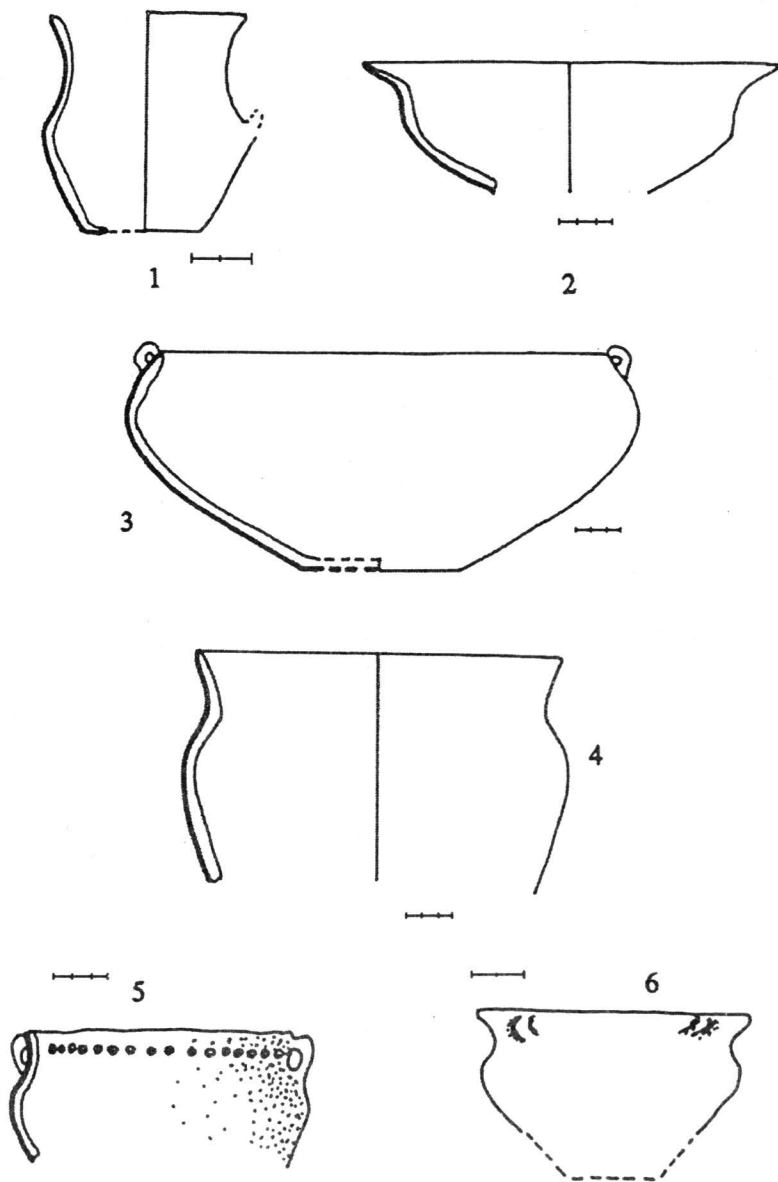


Fig./Abb. 76 - Ceramică/ Keramik- CG/ GK: 1-4 = Odaia Turcului (*apud* ET), 5 = București-Roșu (*apud* MC, PP), 6 = București-Glina (*apud* PR).

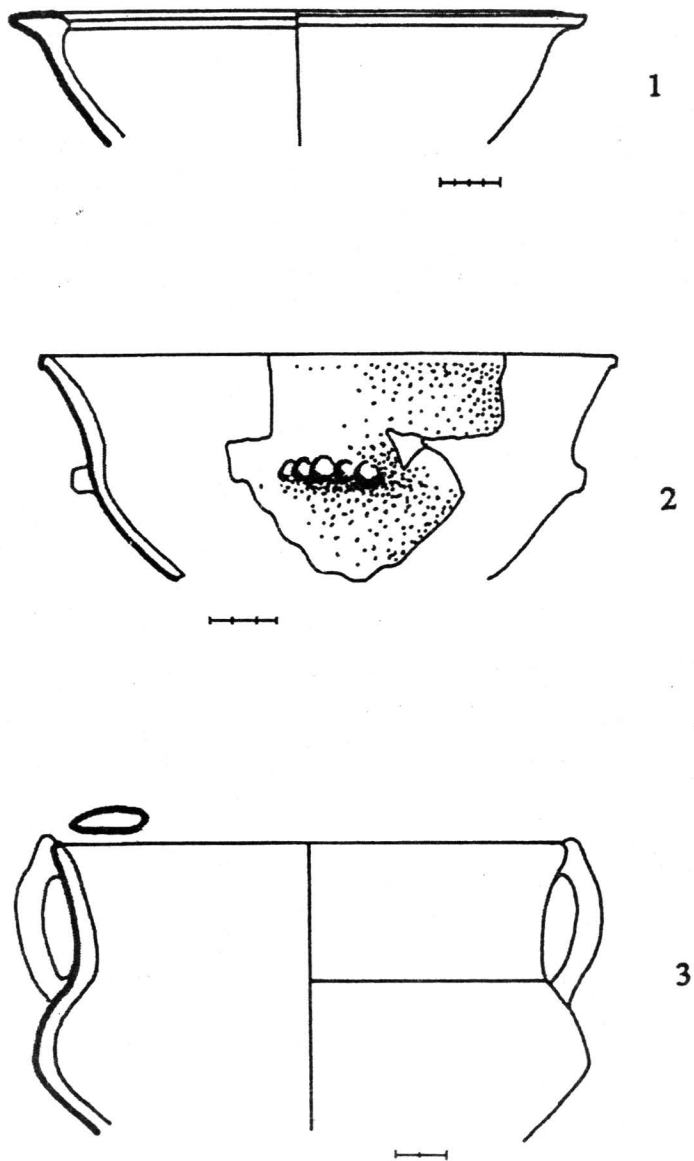


Fig./Abb. 77 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului; AOT/ OTA:
2-3 = Odaia Turcului (*apud* ET).

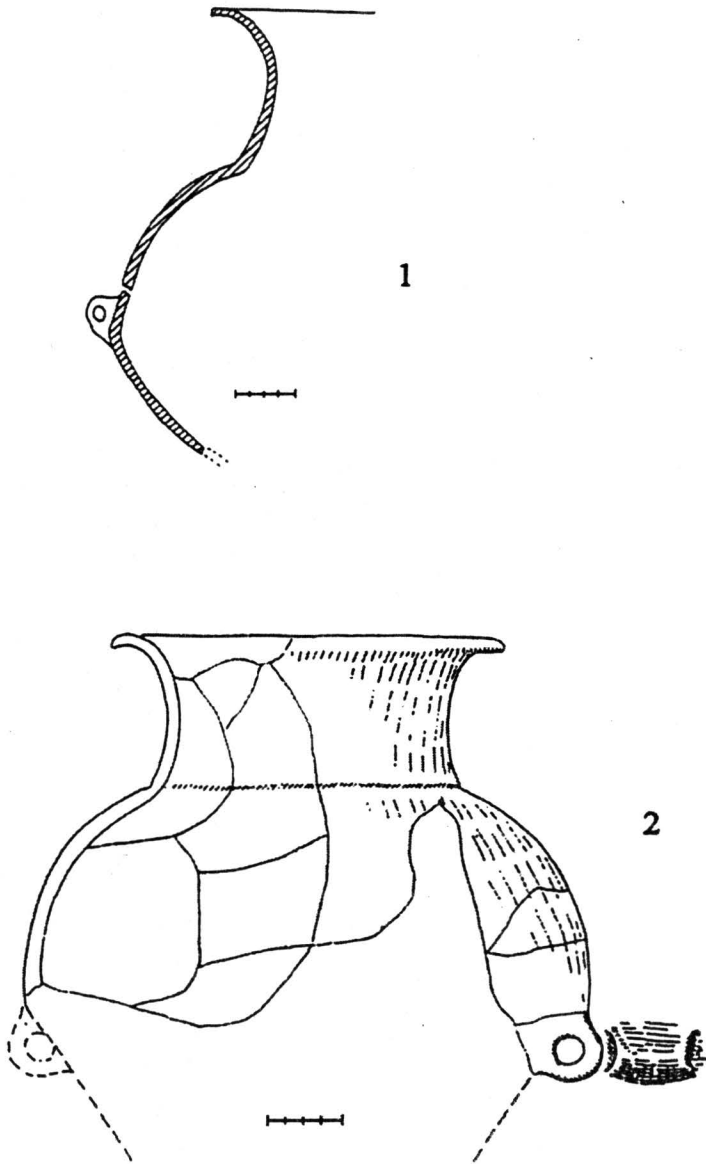


Fig./Abb. 78 - Ceramică/ Keramik - OMC/ KGH: Nucet-Movilă: 1 (*apud* SM),
2 (*apud* PR).

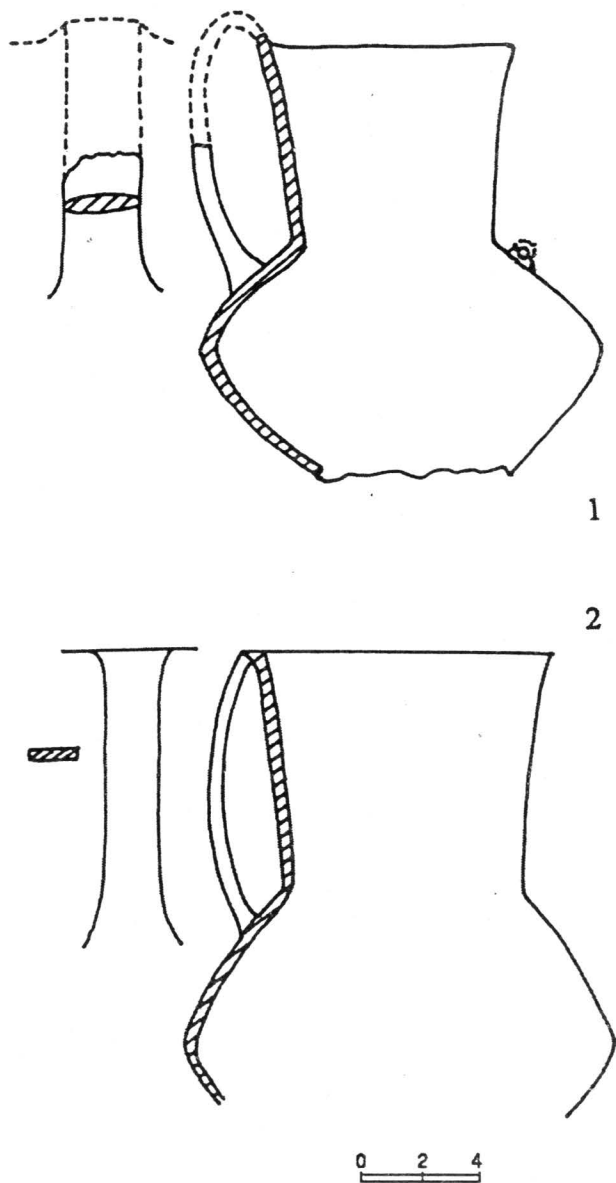


Fig./Abb. 79 - Ceramică/ Keramik - OMC/ KGH: 1 = Apa Sărată, 2 = Malul cu Flori (apud SM).

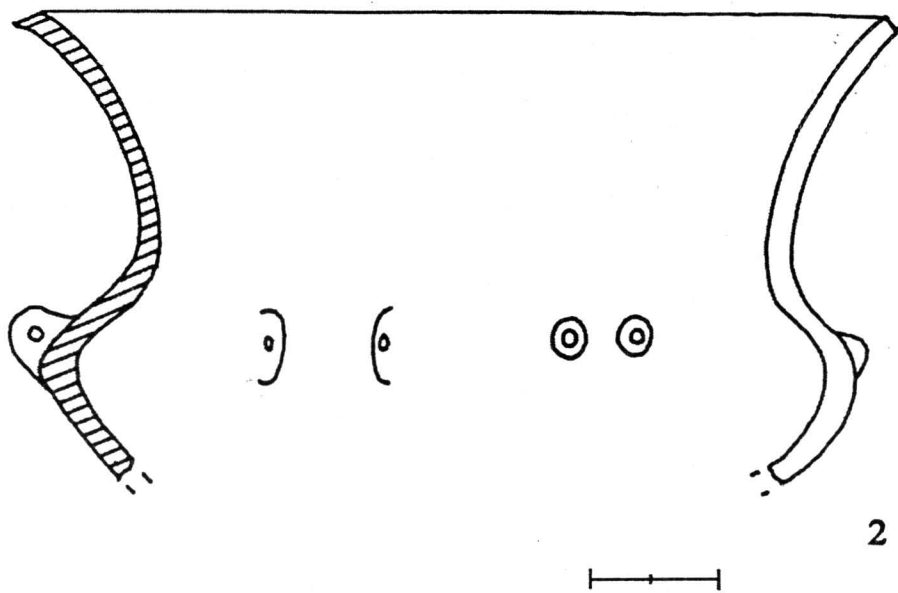
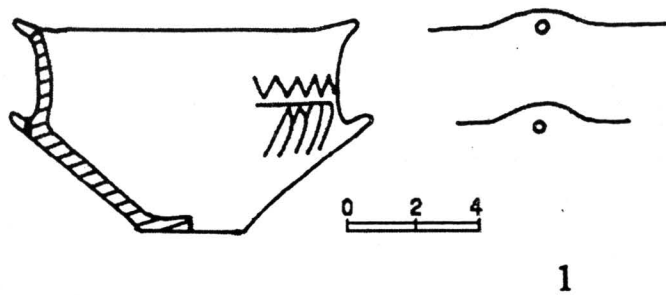


Fig./Abb. 80 - Ceramică/ Keramik - OMC/ KGH: 1 = Cetățenii din Deal-*La Cruce*,
2 = Apa Sărată (*apud SM*).

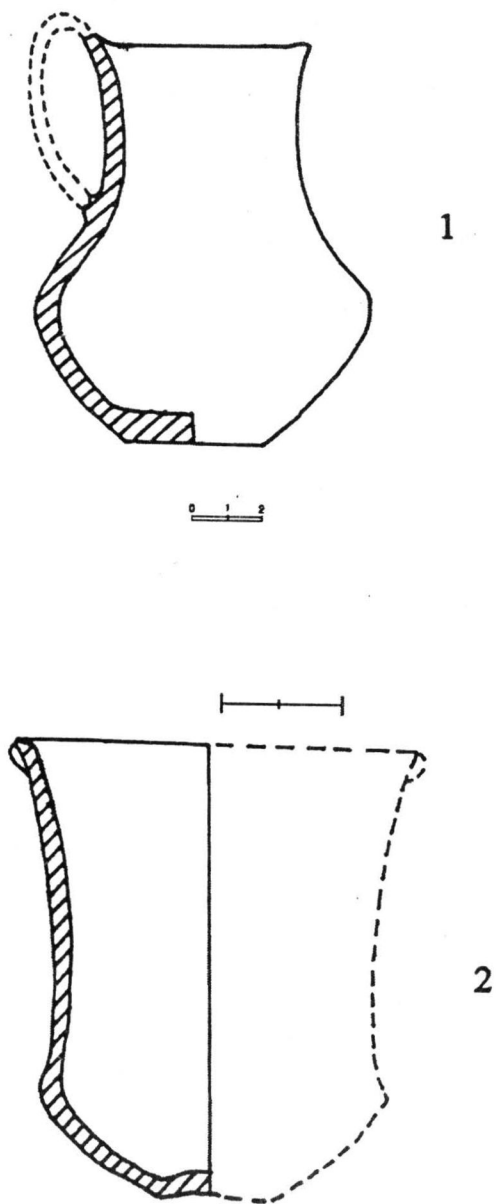
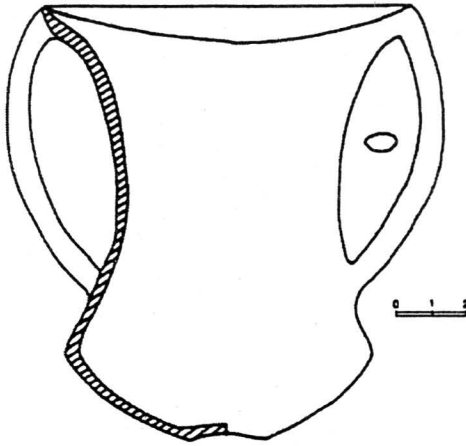
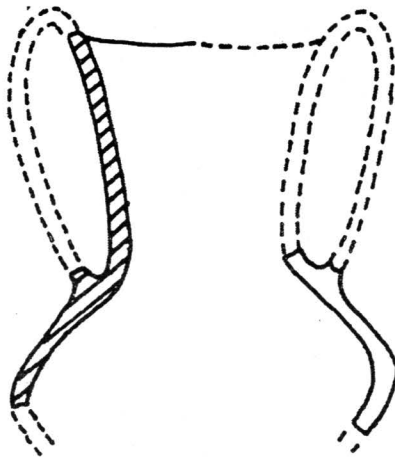


Fig./Abb. 81 - Ceramică/ Keramik - OMC/ KGH: 1- 2 = Apa Sărată: (*apud* SM).



1



2

Fig./Abb. 82 - Ceramică/ Keramik - OMC/ KGH: 1 = Apa Sărată, 2 = Nucet-Movilă (apud SM).

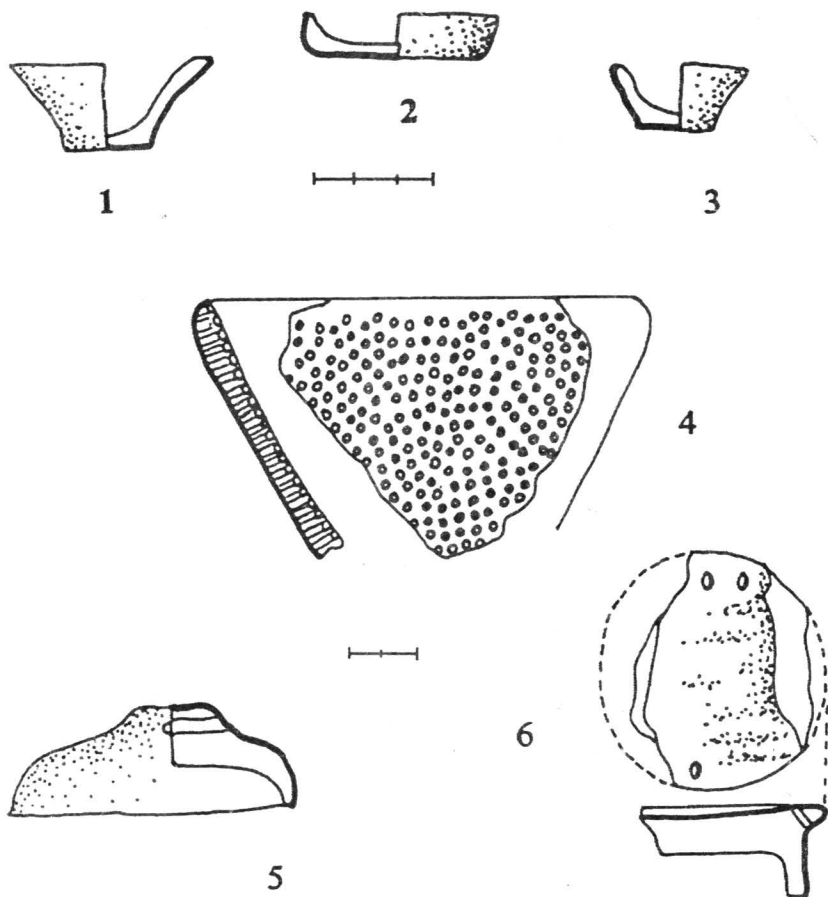


Fig./Abb. 83 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3 = Mihăilești-*Tufa*, 4-6 = Odaia Turcului (*apud* ET).

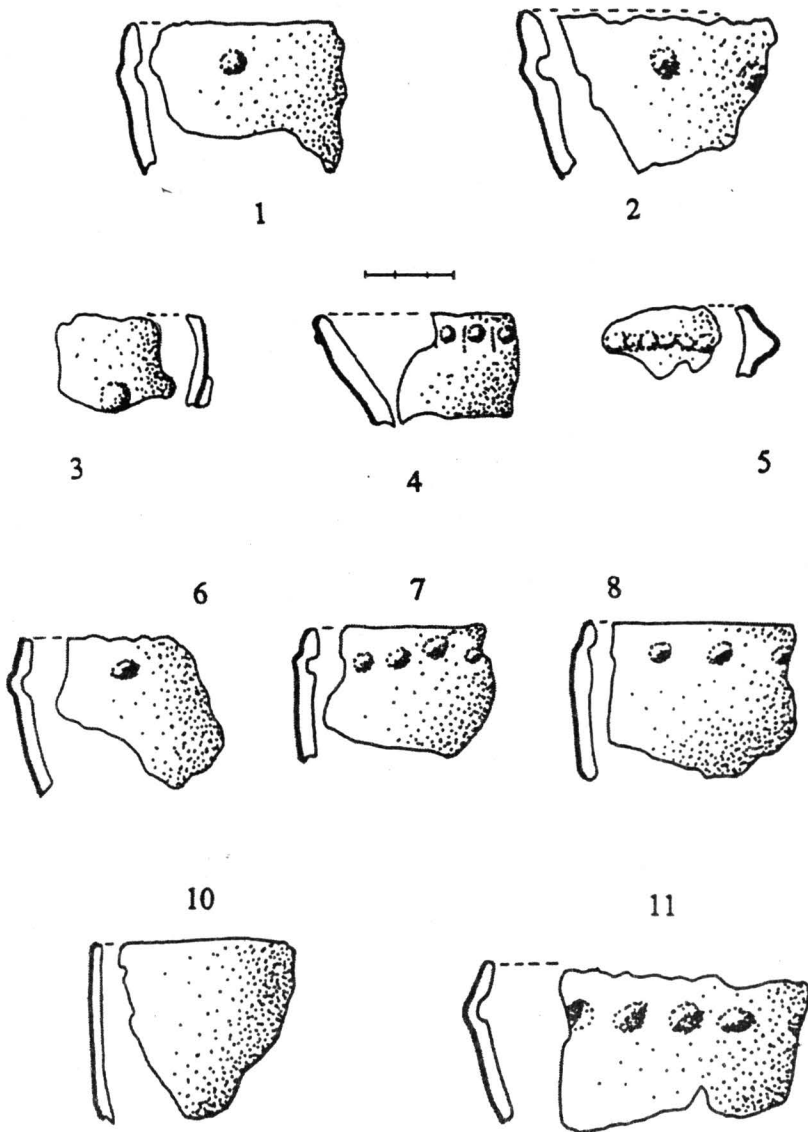


Fig./Abb. 84 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3, 5-11 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (apud GC,GT), 4 = Greci (apud AU).

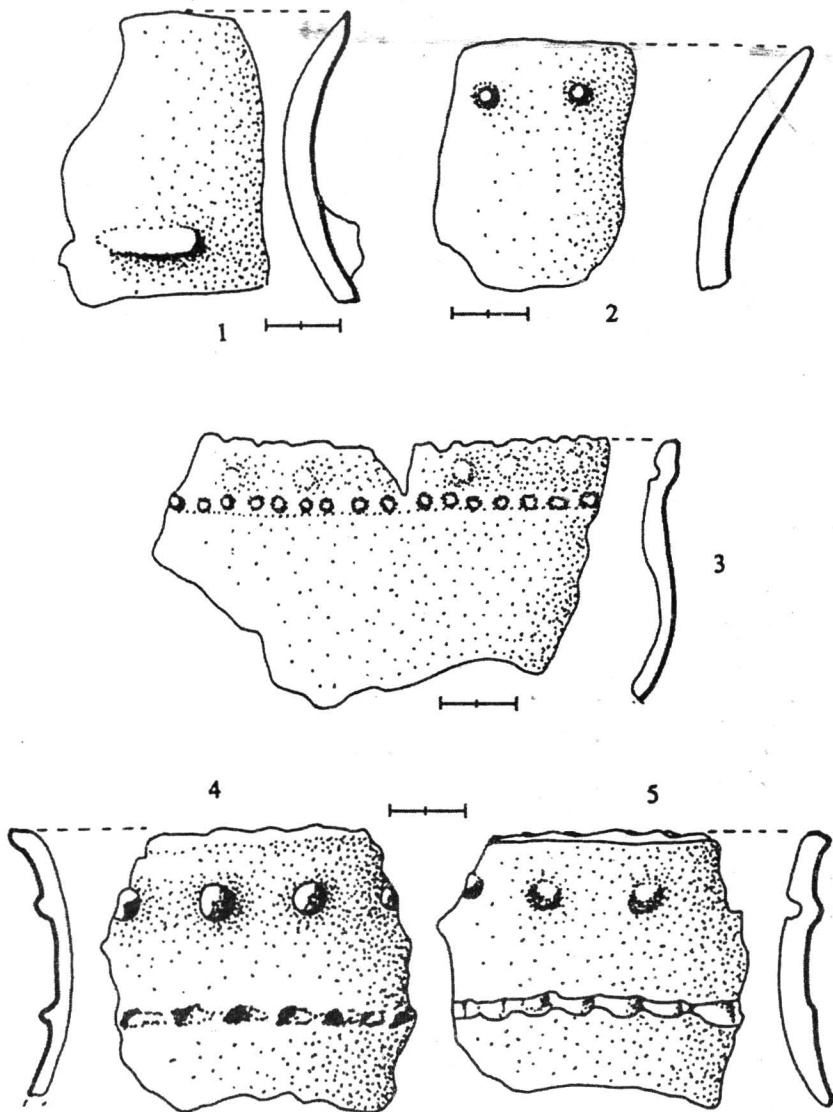


Fig./Abb. 85 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-2 = Greci (*apud* AU,GT), 3-5 = Căscioarele-Cătălui (*apud* DBN).

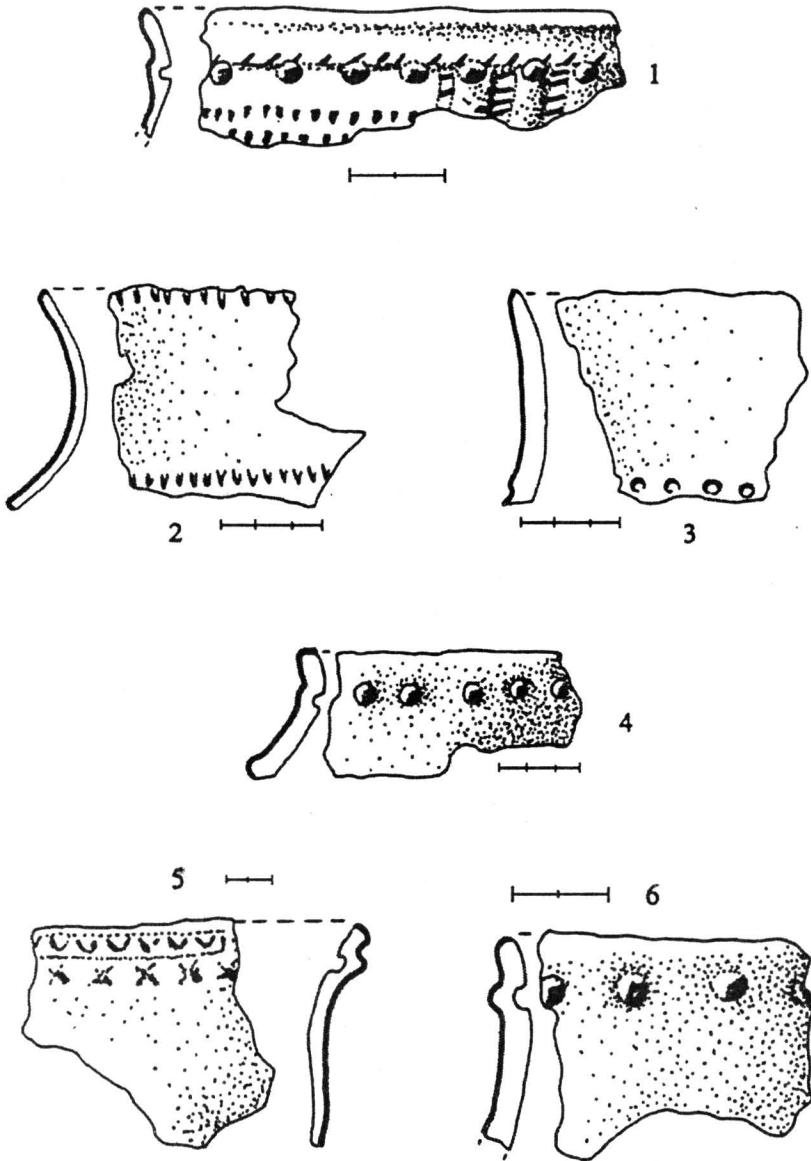


Fig./Abb. 86 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Căscioarele-Cătălui (apud DBN), 2-3 = București-Militari Câmpul Boja (apud MT), 4 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (apud GC,GT), 5-6 = Greci (apud AU,GT).

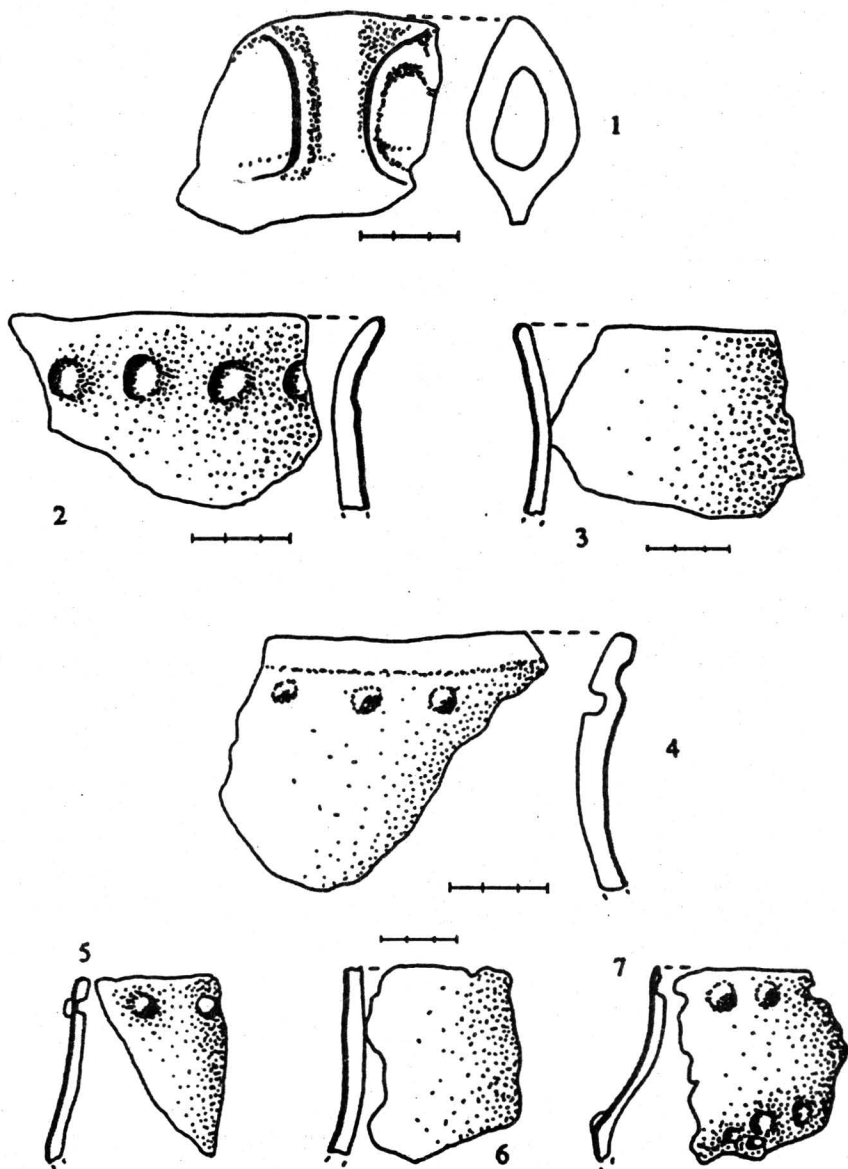


Fig./Abb. 87 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Greci: 1-2, 4 (*apud* AU,GT), 3, 5-7 (*apud* AU).

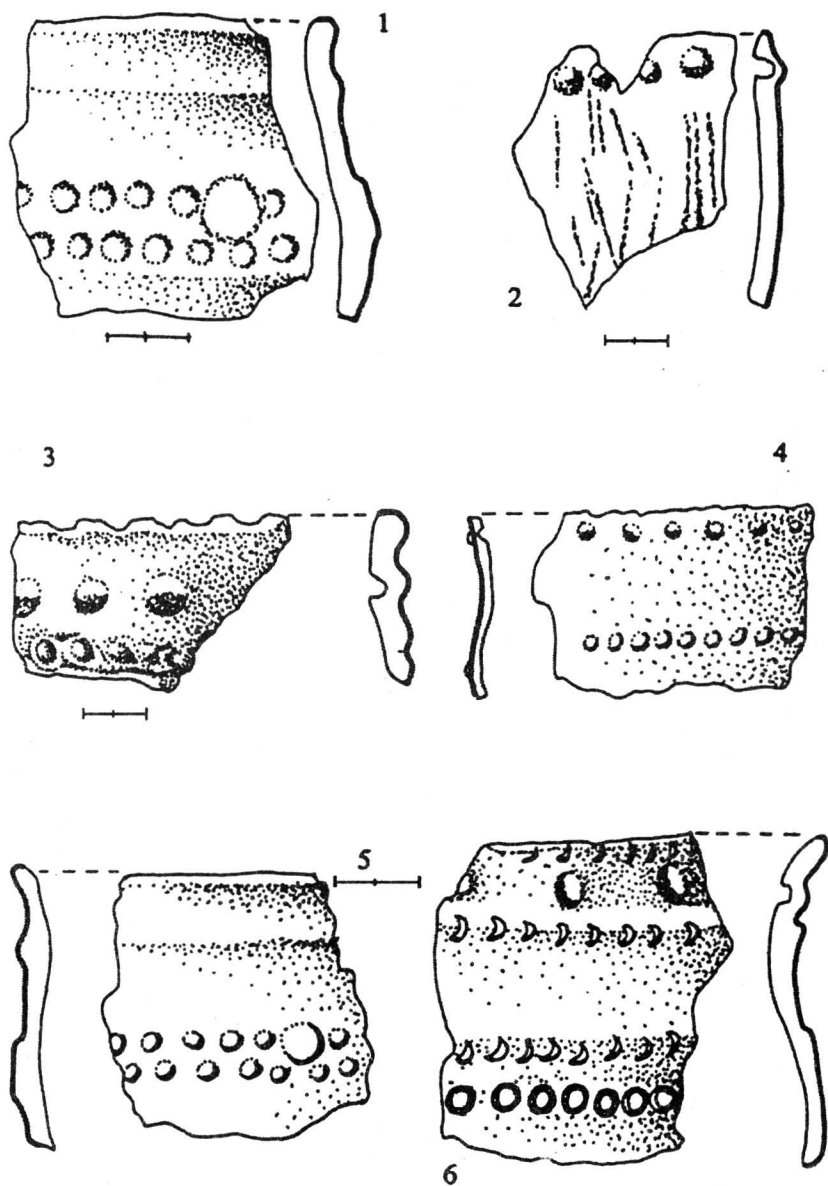


Fig./Abb. 88 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 3, 5-6 = Căscioarele-Cătălui (apud DBN), 2 = București-Roșu (apud MC,PP), 4 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (apud GC,GT).

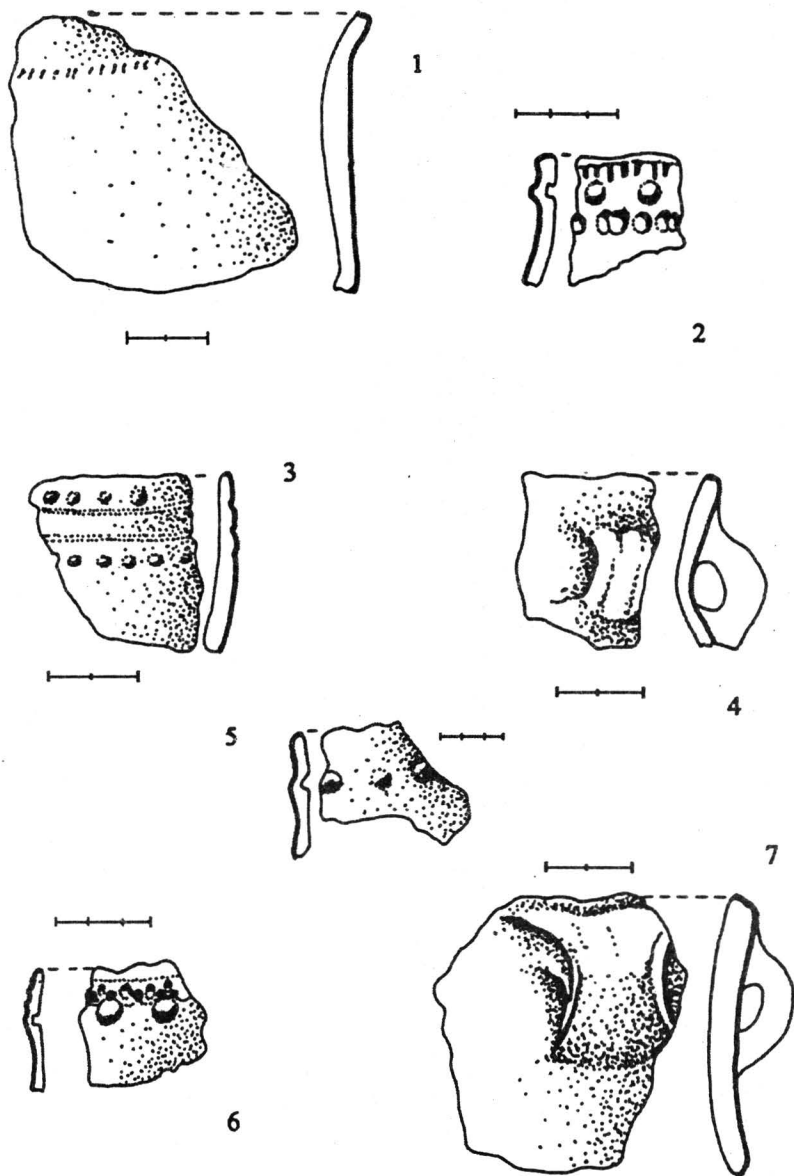


Fig./Abb. 89 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Greci (*apud* AU,GT), 2, 6 = București-Militari Câmpul Boja (*apud* MT), 3-4 = București-Roșu (*apud* MC,PP), 5 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (*apud* GC,GT).

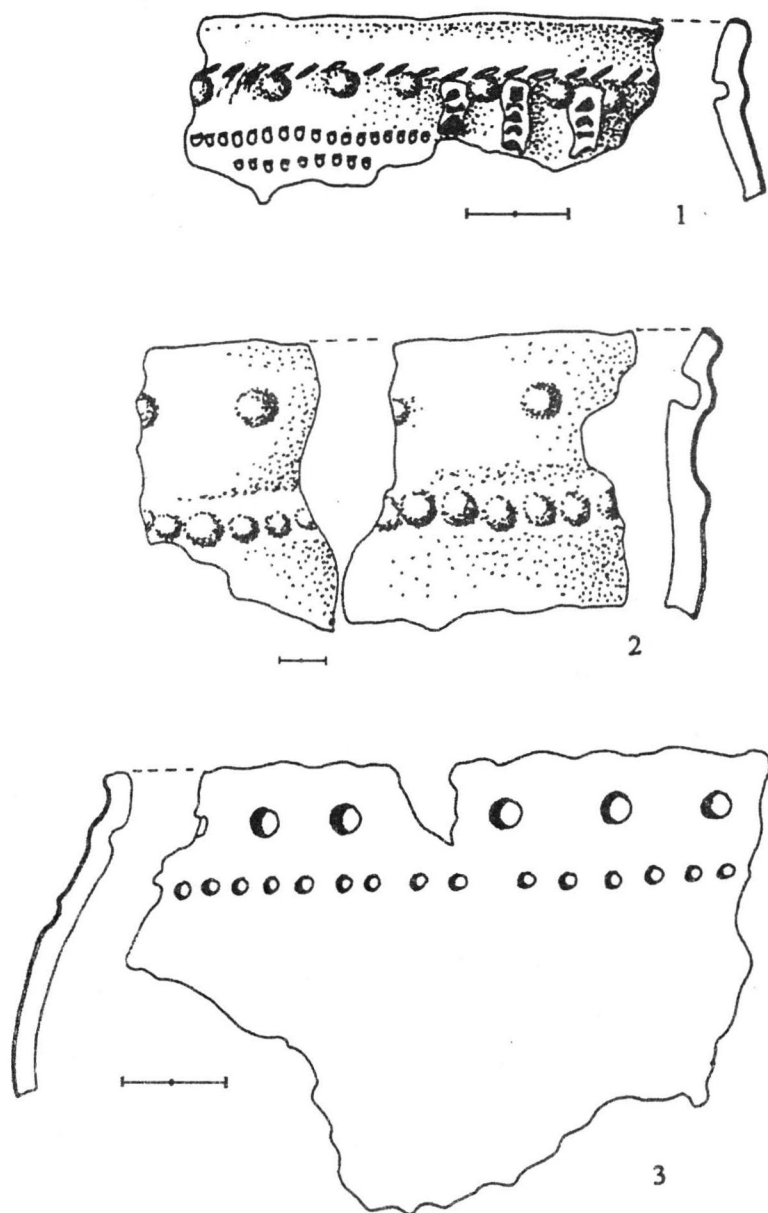


Fig./Abb. 90 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 3 = Căscioarele-Cătălui (apud DBN), 2 = Greci (apud AU,GT).

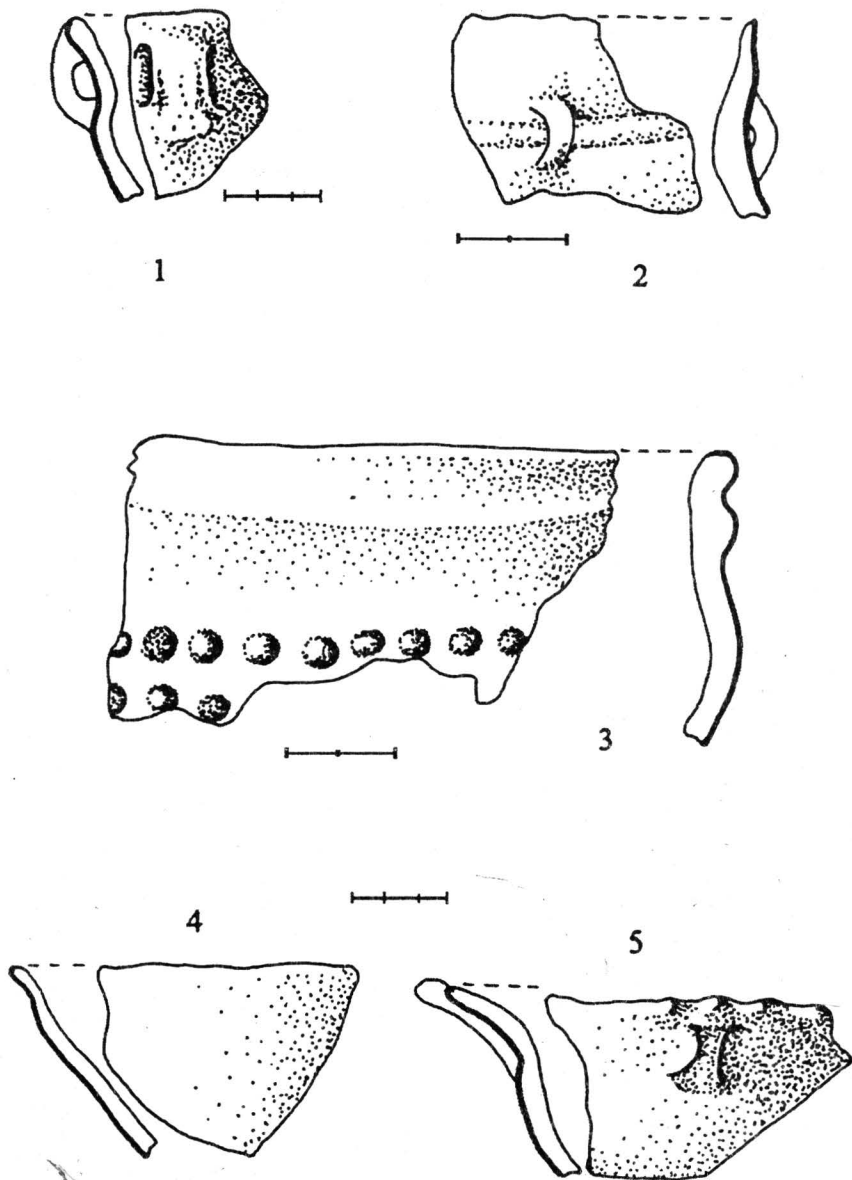


Fig./Abb. 91 - Ceramică/ Keramik- CG/ GK: 1-1, 4-5 = Greci (apud AU,GT),
3 = Căscioarele-Cătălui (apud DBN).

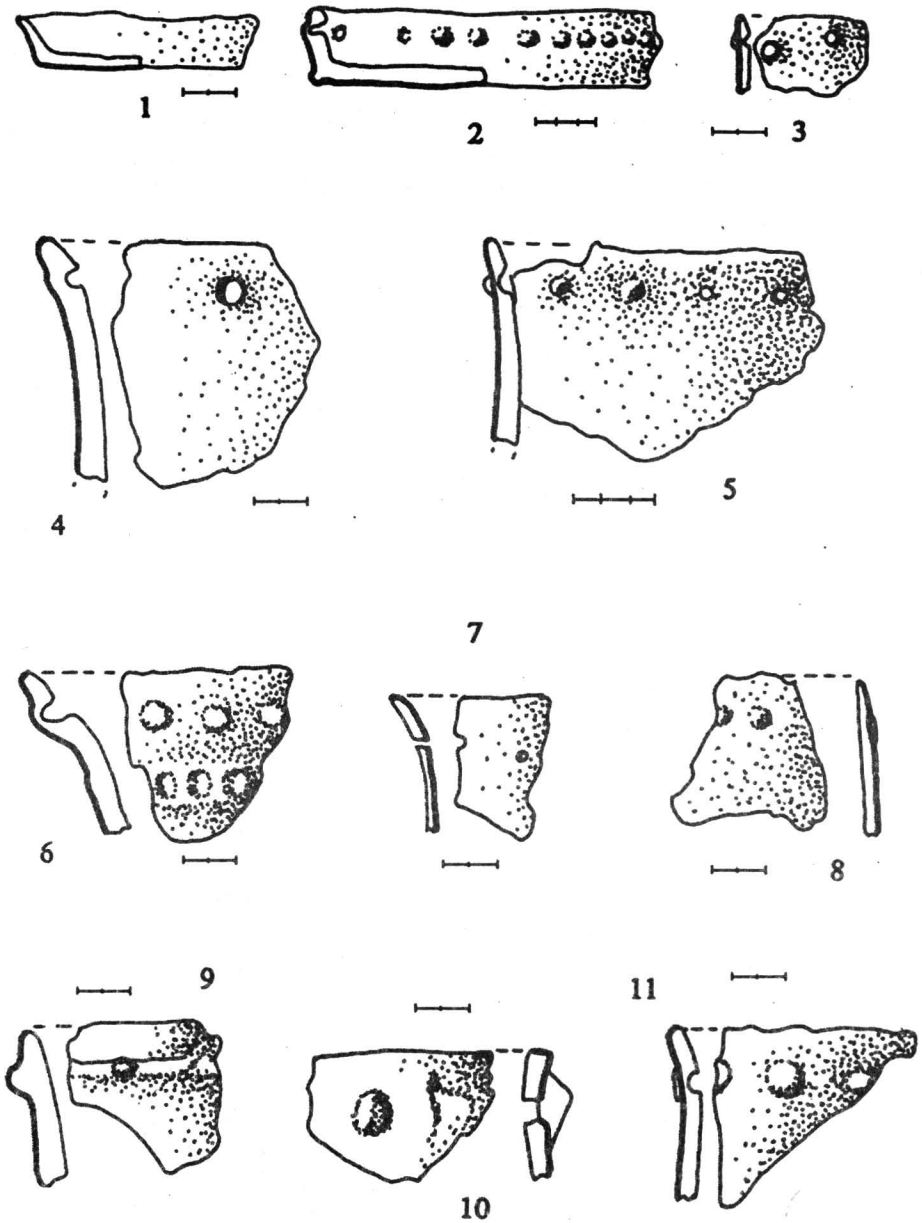


Fig./Abb. 92 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului (*apud* ET),
 2 = București-Roșu (*apud* MC, PP), 3, 7, 11 = Valea Calului (*apud* ET),
 4, 6, 8-10 = Udeni (*apud* GB).

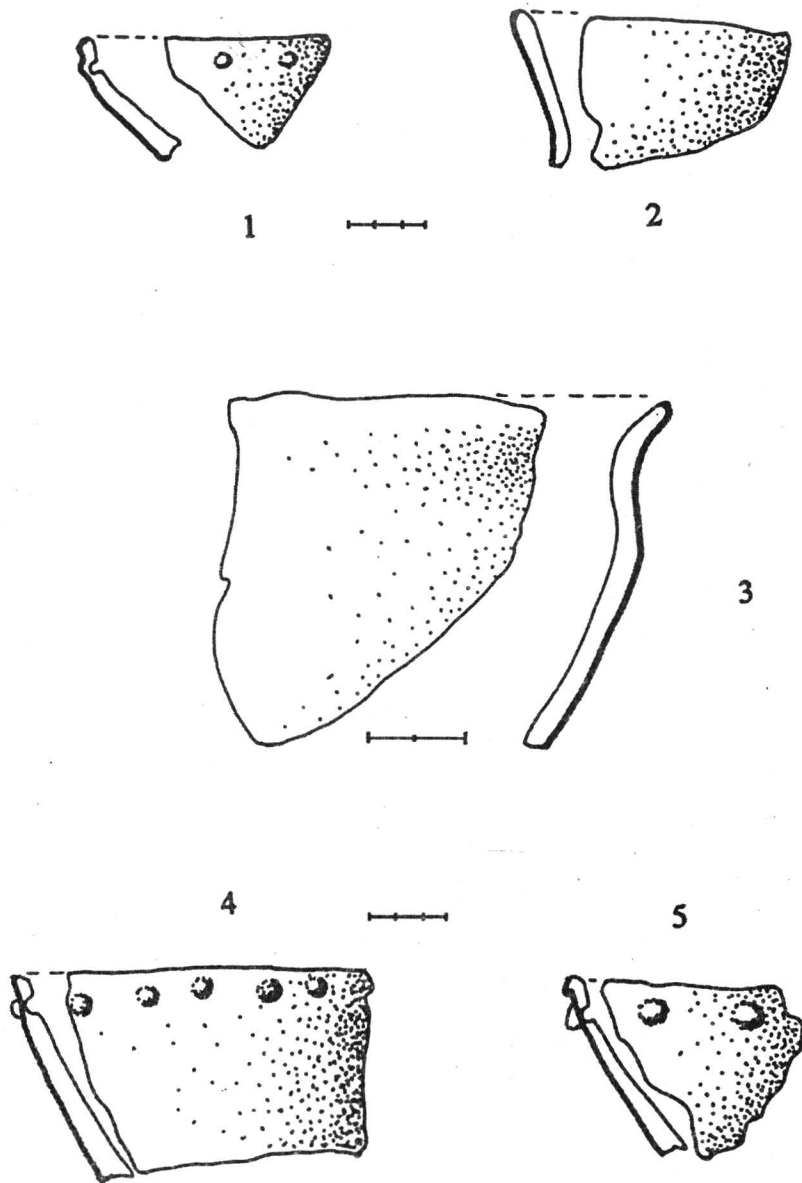


Fig./Abb. 93 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Greci: 1-2, 4-5 (*apud* AU),
3 (*apud* AU,GT).

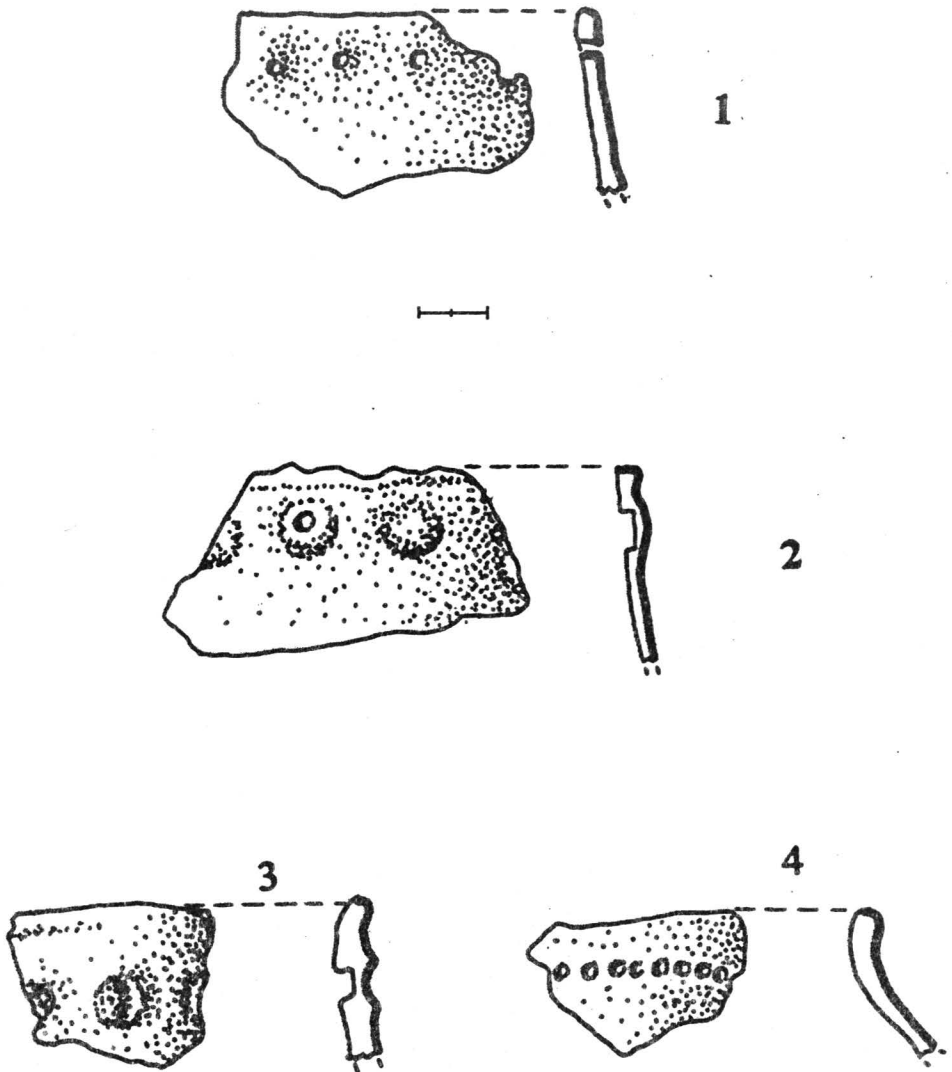


Fig./Abb. 94 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: București-Glina: 1-4 (apud MPD).

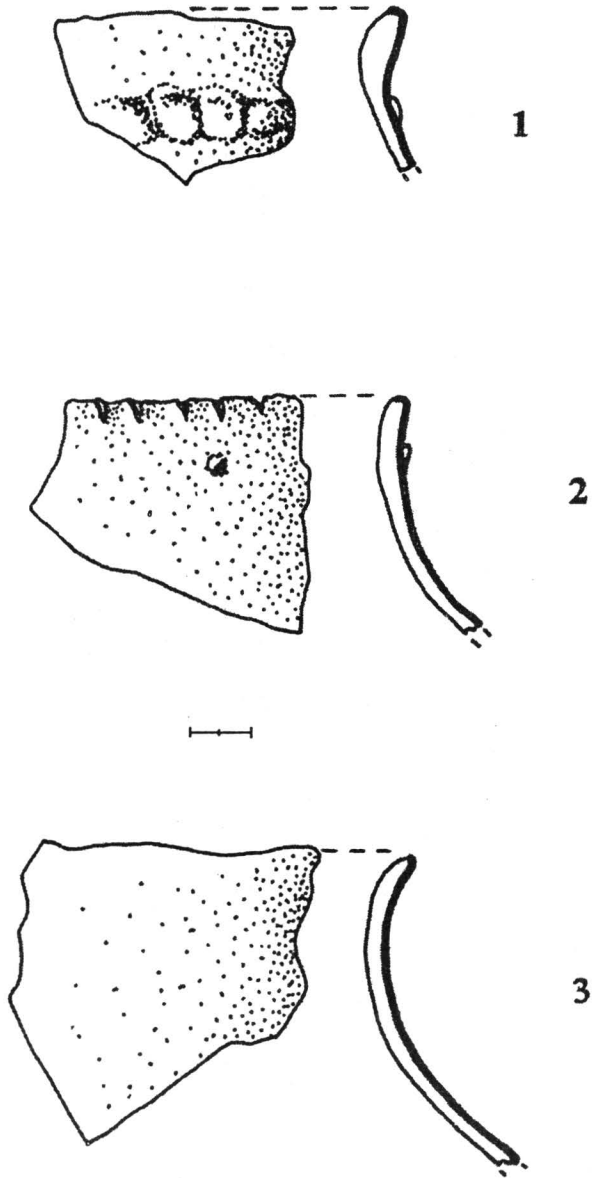


Fig./Abb. 95 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: București-Glina: 1-3 (*apud*MPD).

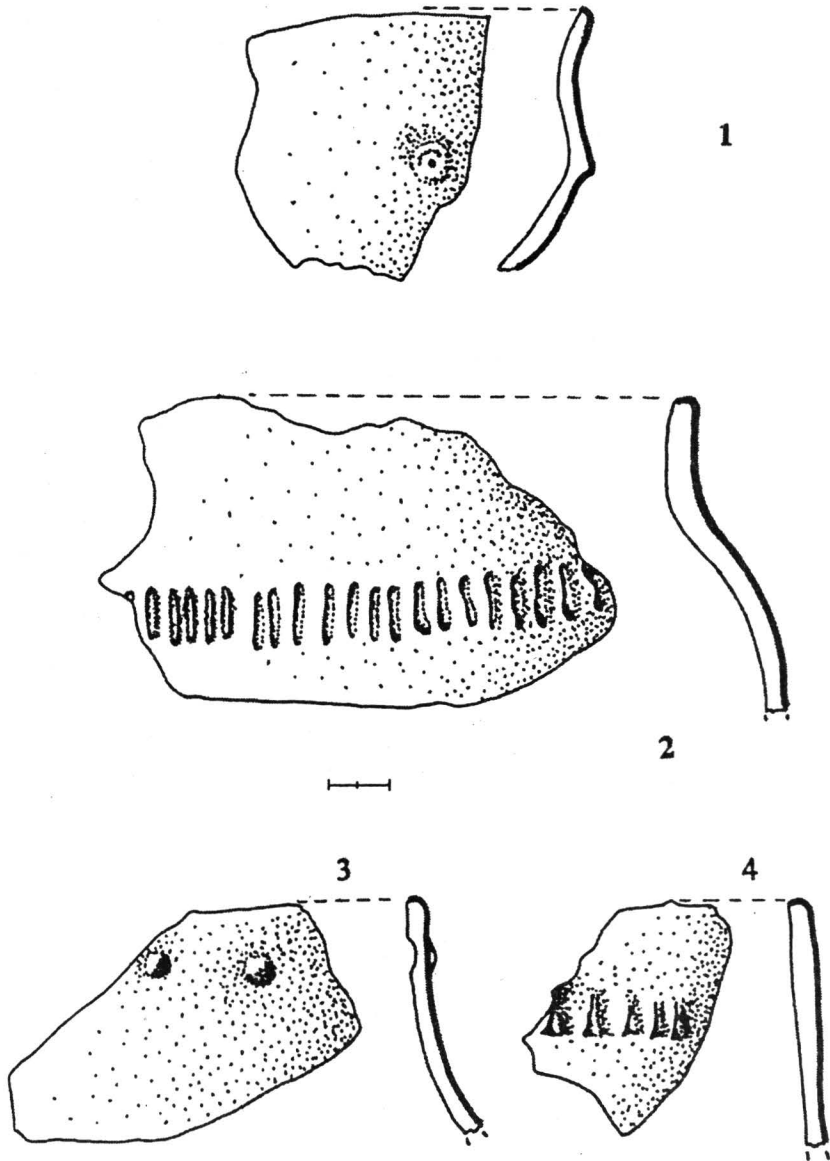


Fig./Abb. 96 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: București-*Glina*: 1-4 (*apud* MPD).

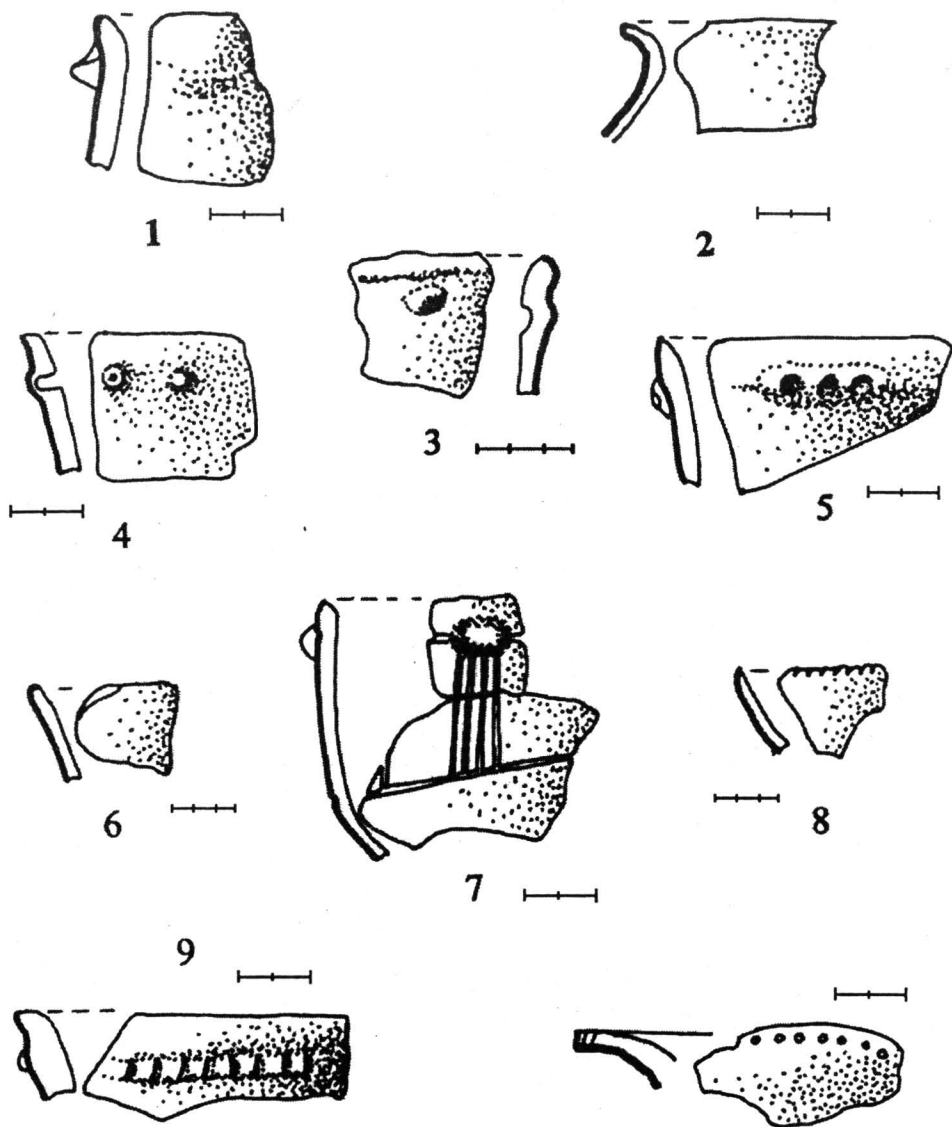


Fig./Abb. 97 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 4-5, 7, 9 = Văcărești (*apud* ET),
 2 = Mihăilești-*Tufa*, 6, 8 = Valea Calului (*apud* ET); AOT/ OTA: 10 = Odaia
 Turcului (*apud* ET).

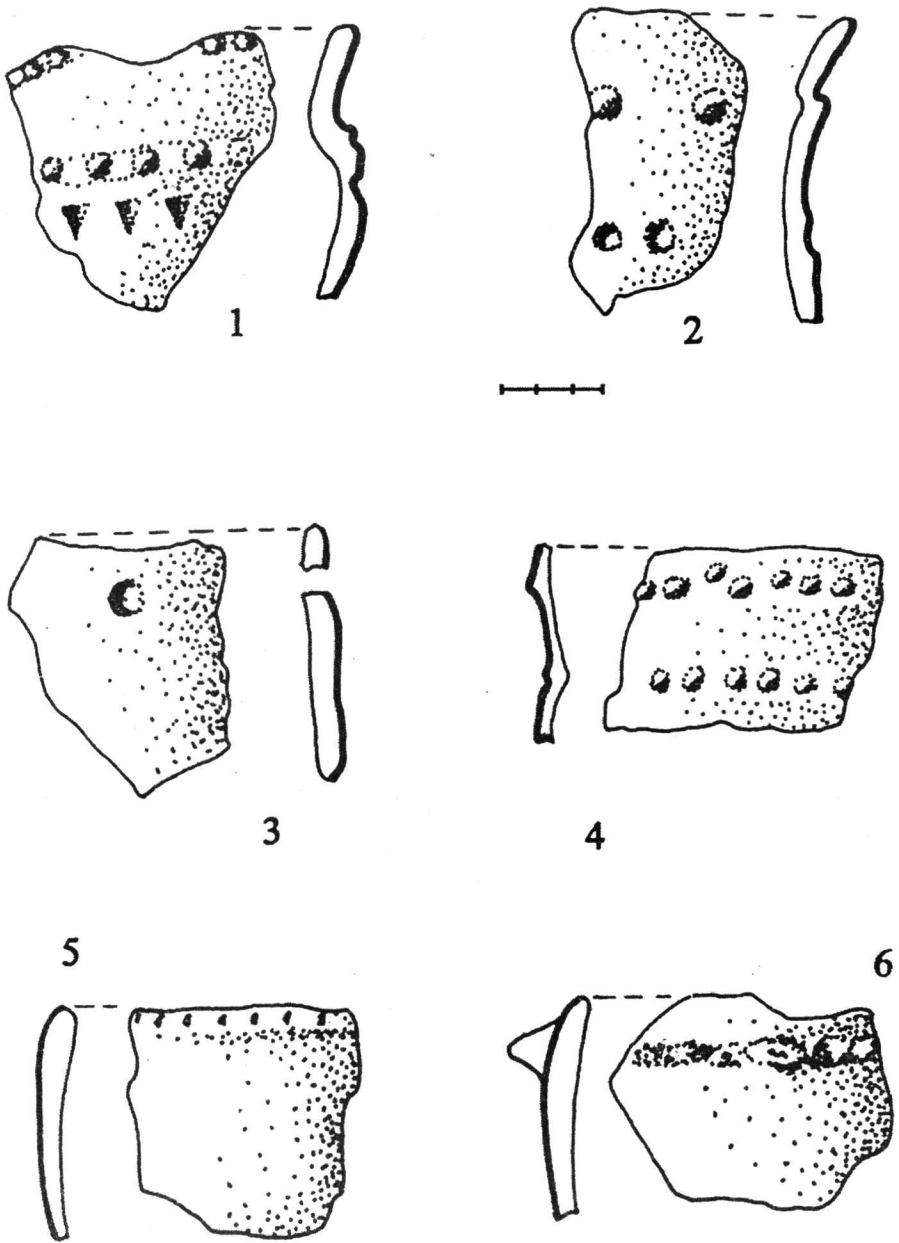


Fig./Abb. 98 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Mihăilești-Tufa: 1-6.

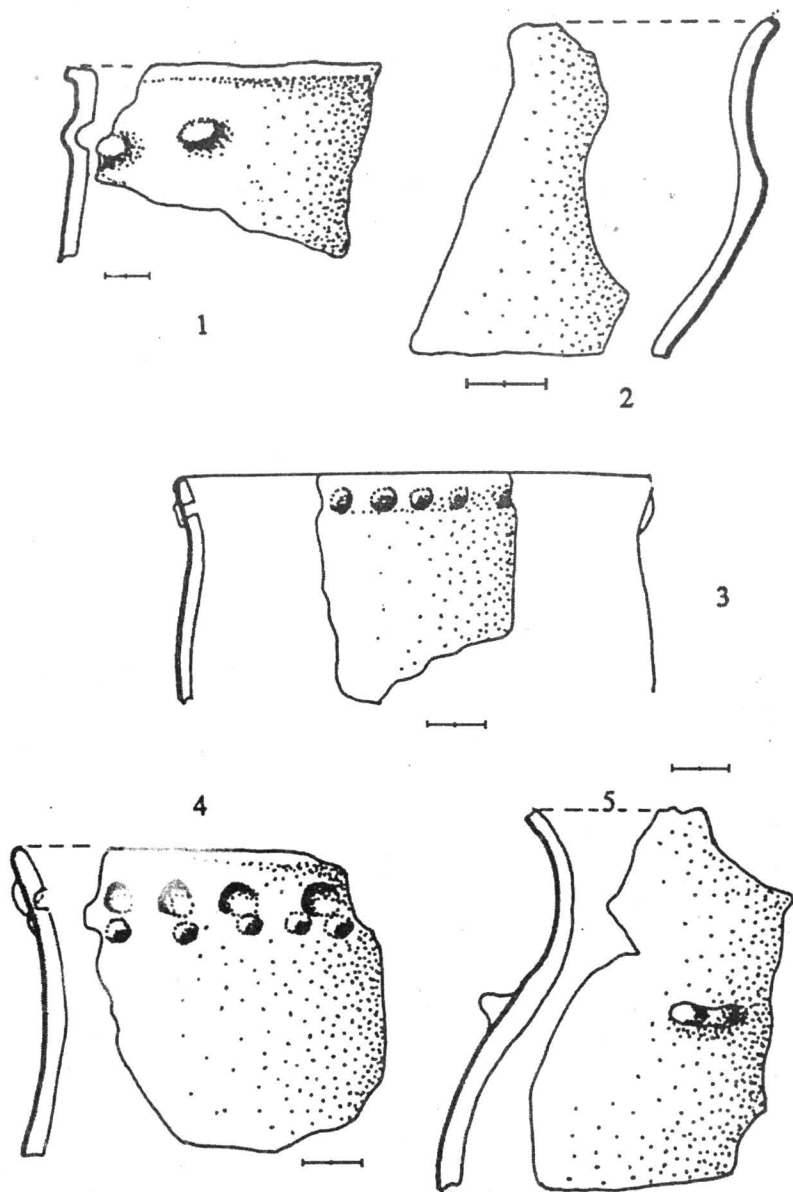


Fig./Abb. 99 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 3-5 = Odaia Turcului (*apud* ET),
2 = Greci (*apud* AU,GT).

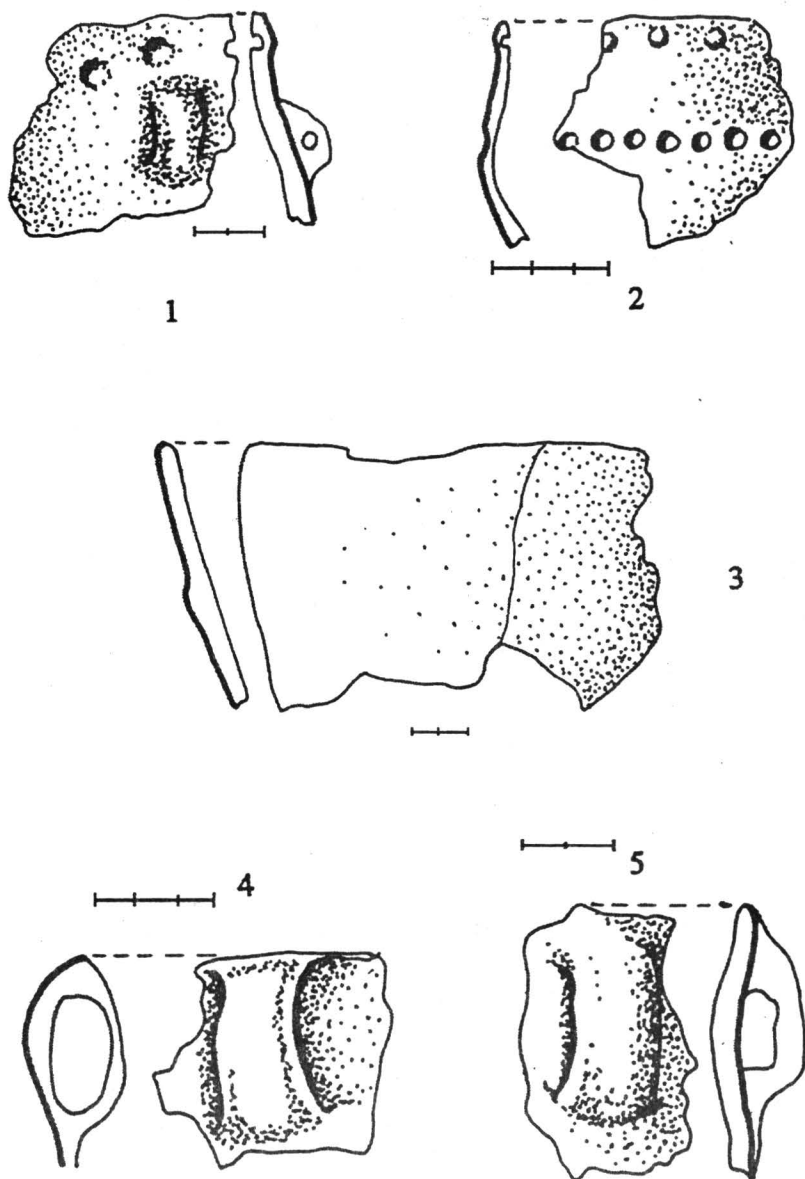


Fig./Abb. 100 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 5 = București-Roșu (apud MC,PP), 2, 4 = București-Militari Câmpul Boja (apud MT), 3 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (apud GC,GT).

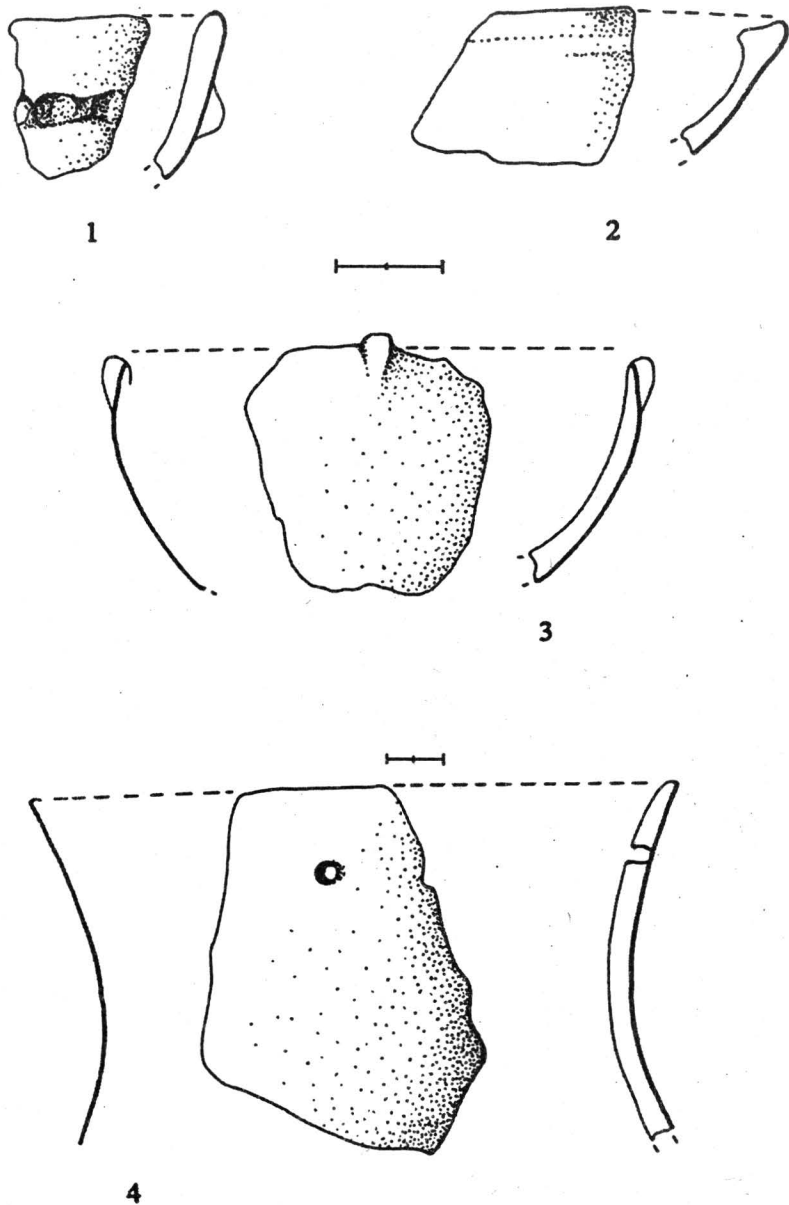
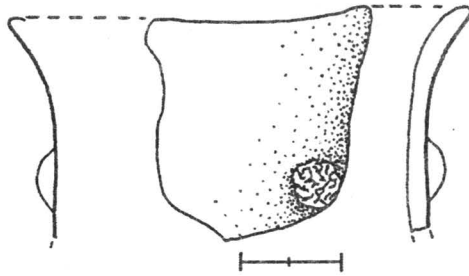
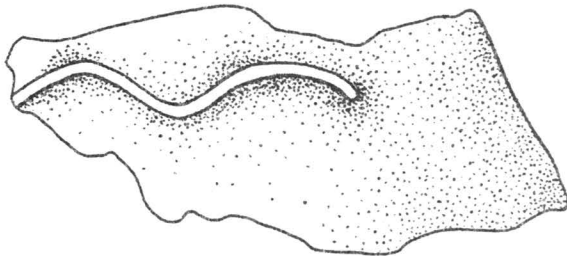


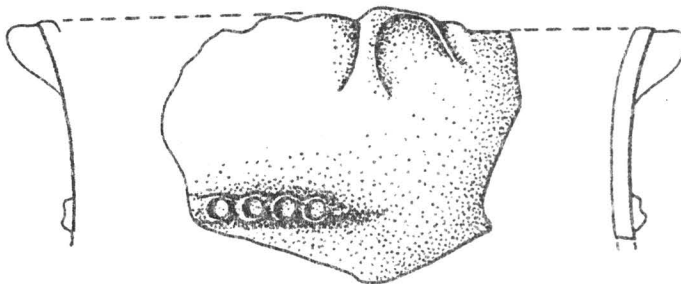
Fig./Abb. 101 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: București-Ciureț. 1-4
(apud MN,CS).



1



2



3

Fig./Abb. 102 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: București-Ciureț.
1-3 (*apud* MN,CS).

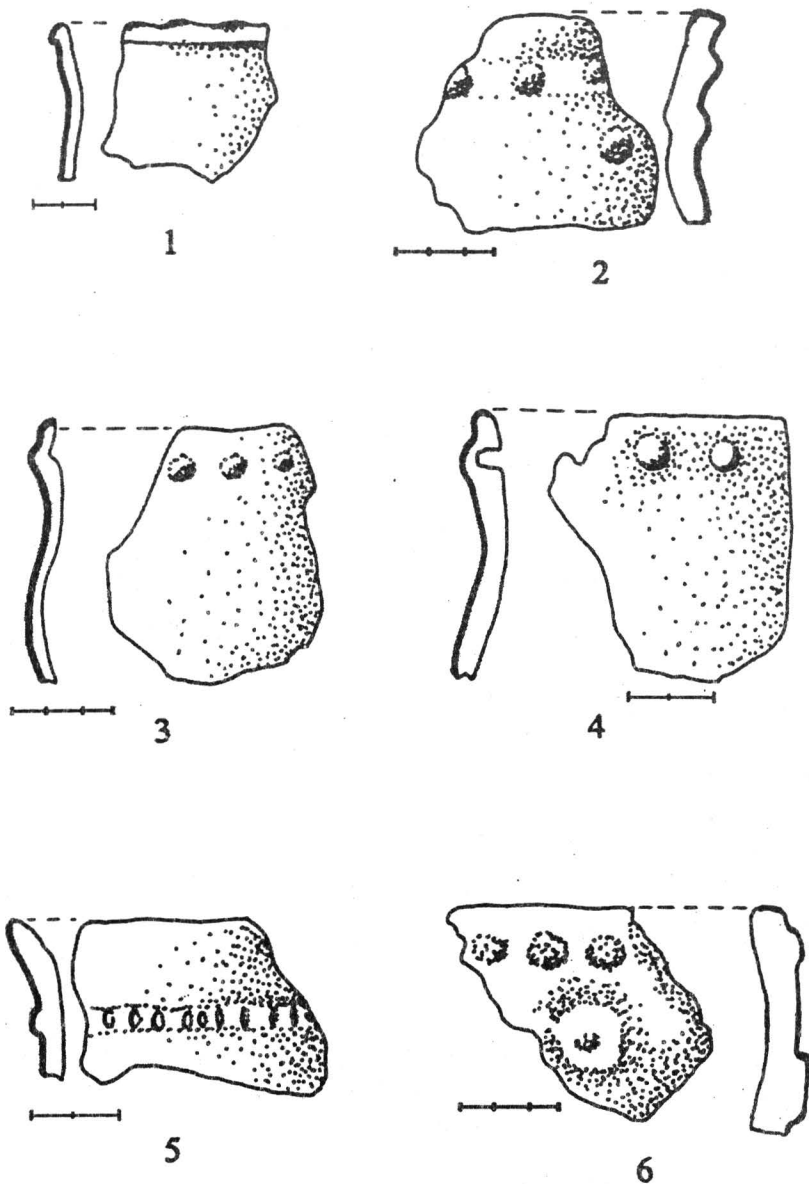


Fig./Abb. 103 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului (*apud* ET), 2-3, 6 = Mihăilești-*Tufa*, 4-5 = Văcărești (*apud* ET).

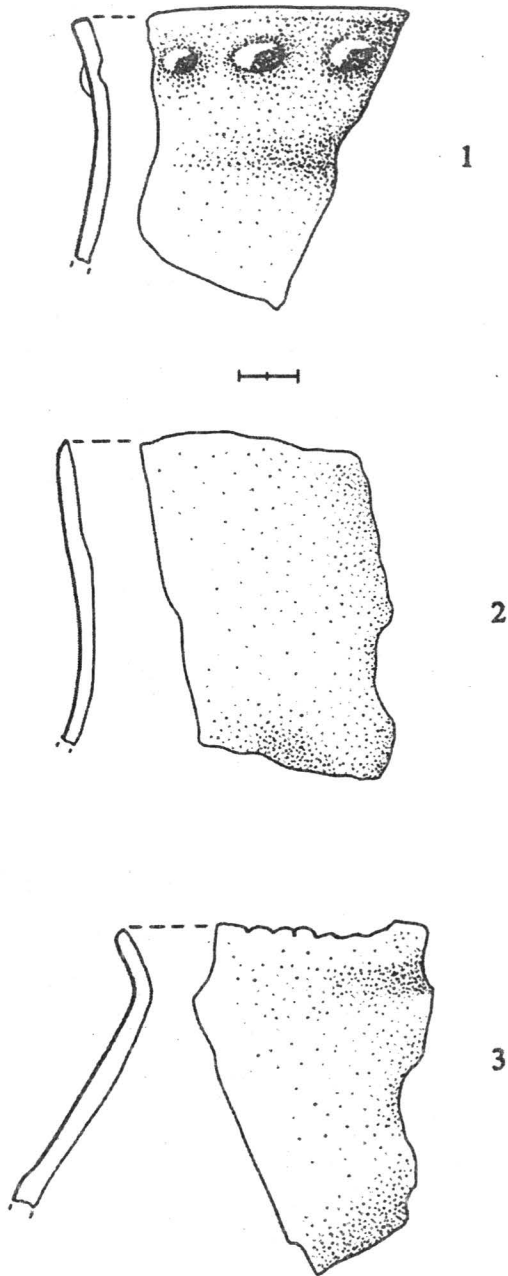


Fig./Abb. 104 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-*La Conac*: 1-3.

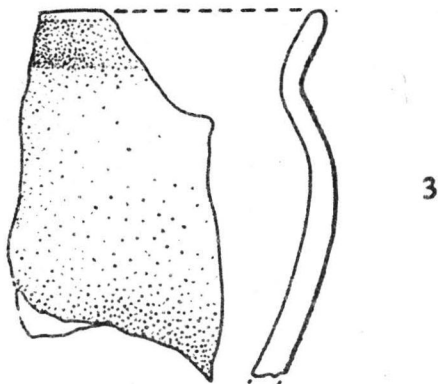
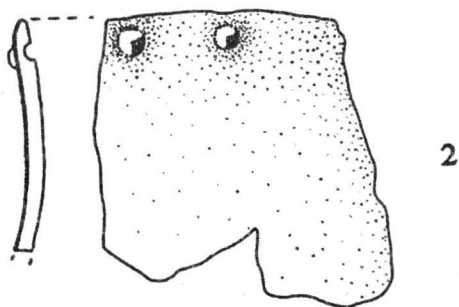
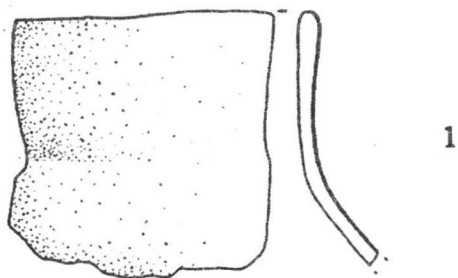


Fig./Abb. 105 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-*La Conac*: 1-3.

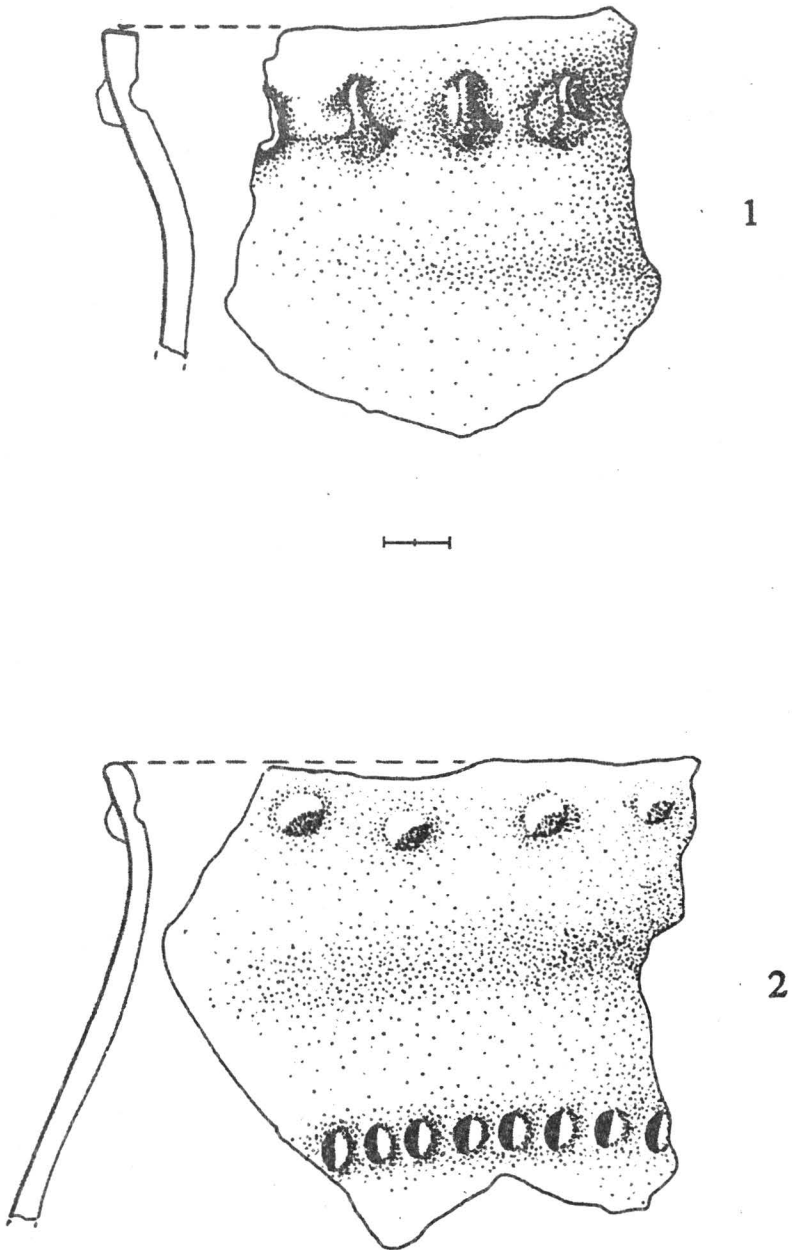


Fig./Abb. 106 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-*La Conac*: 1-2.

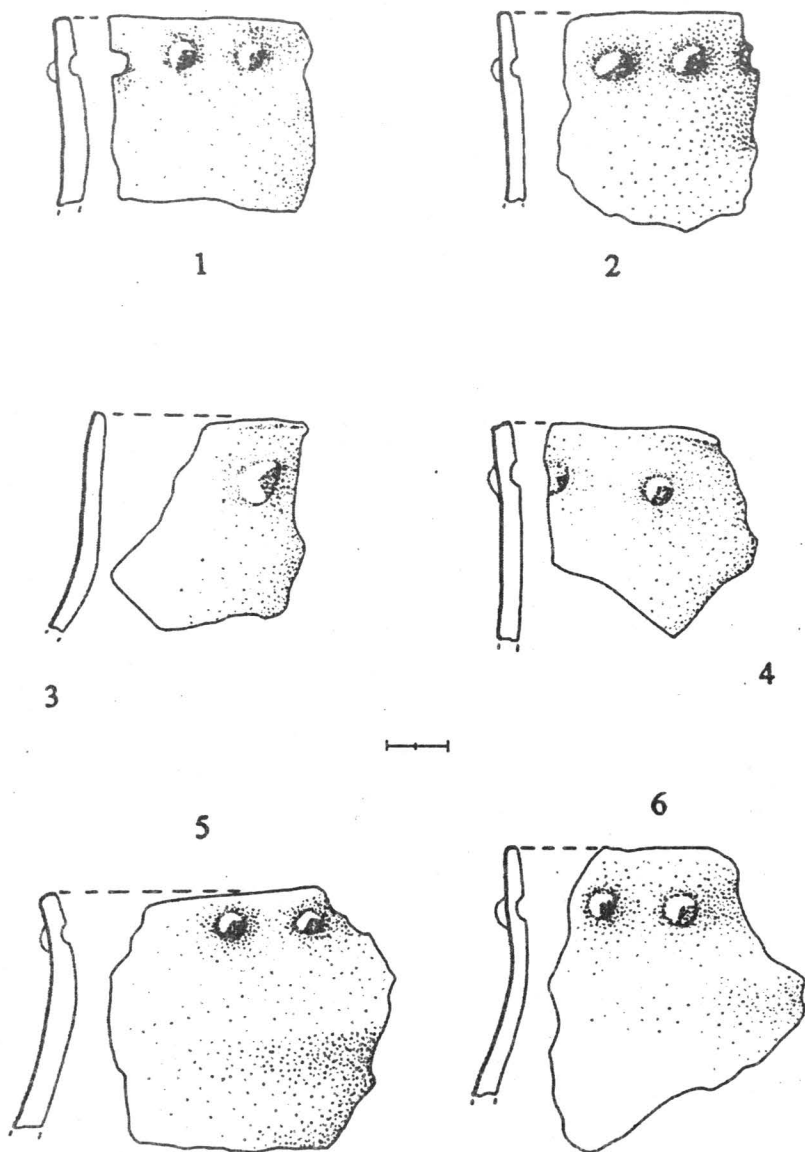


Fig./Abb. 107 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-*La Conac*: 1-6.

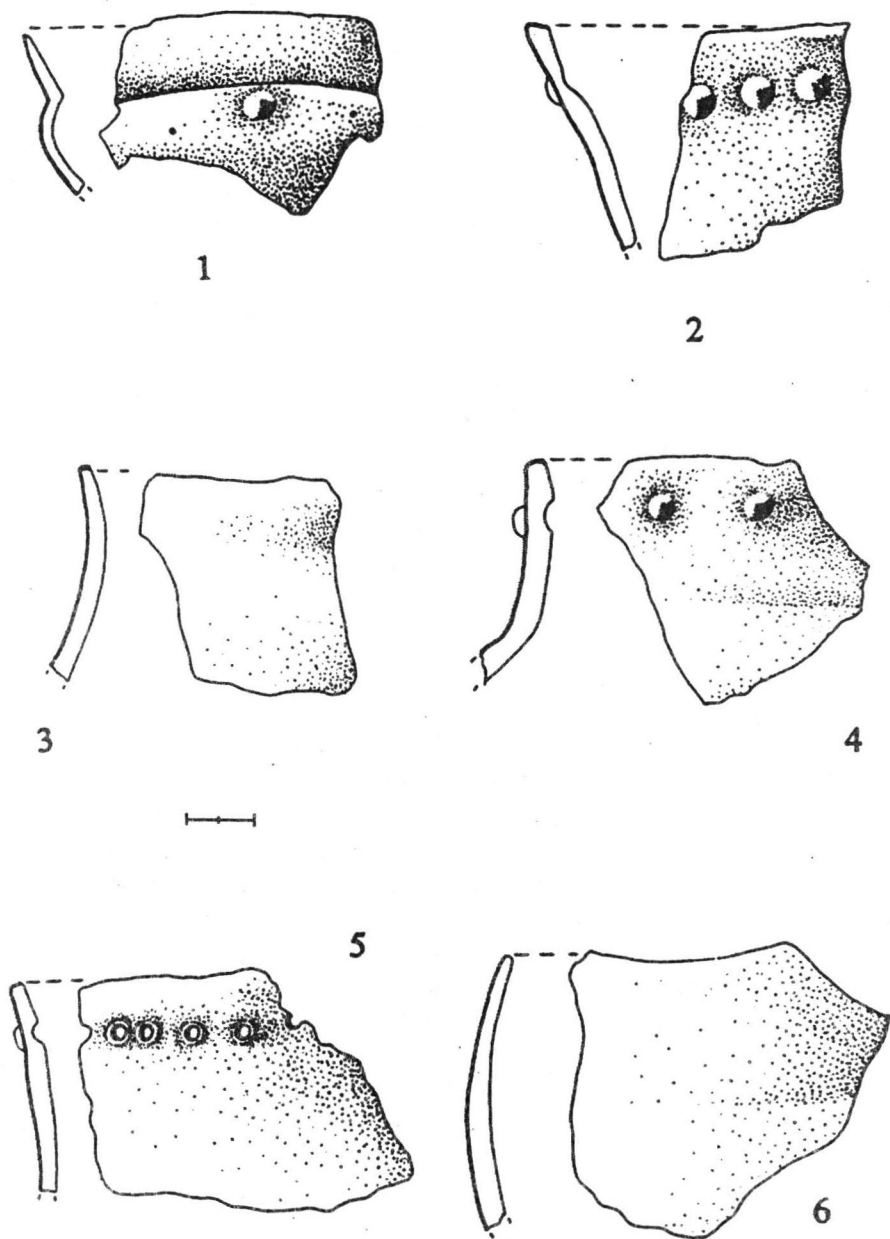


Fig./Abb. 108 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-La Conac. 1-6.

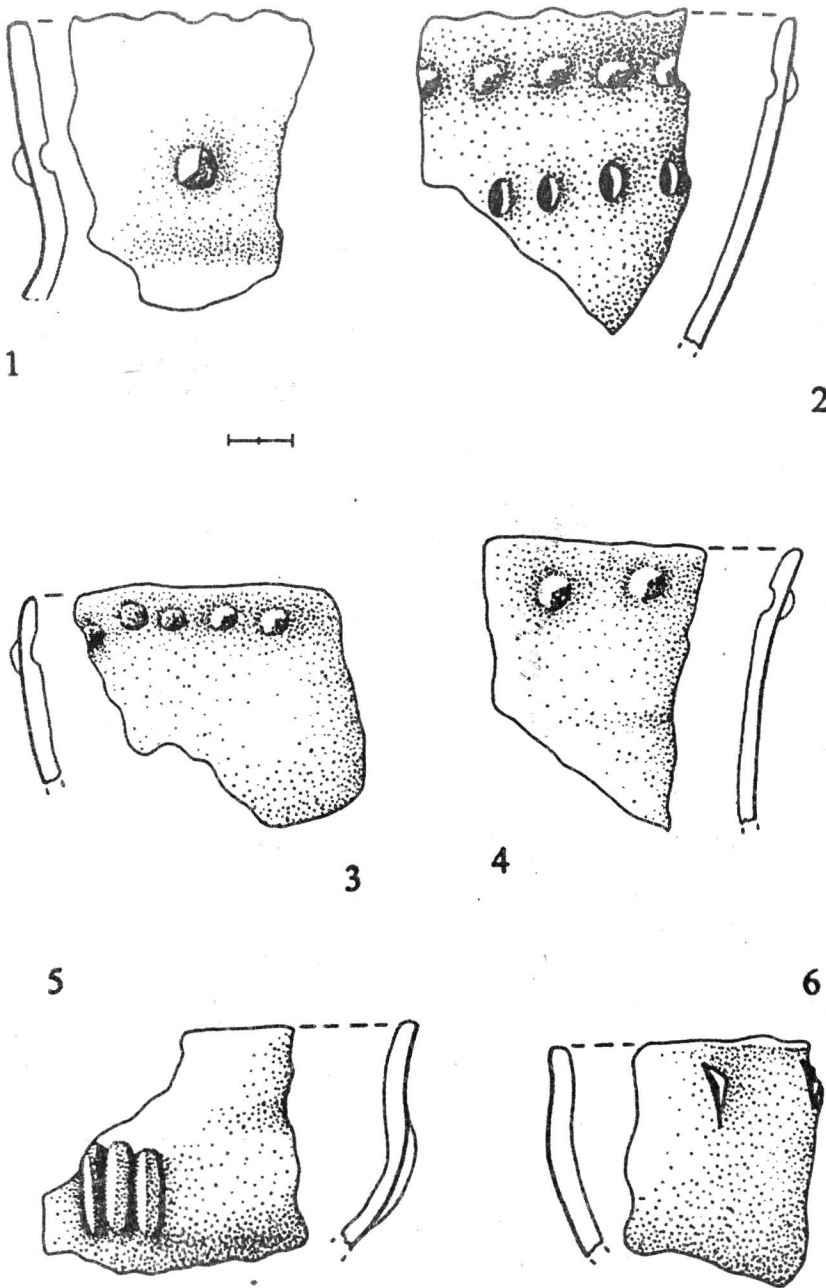


Fig./Abb. 109 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-La Conac: 1-6.

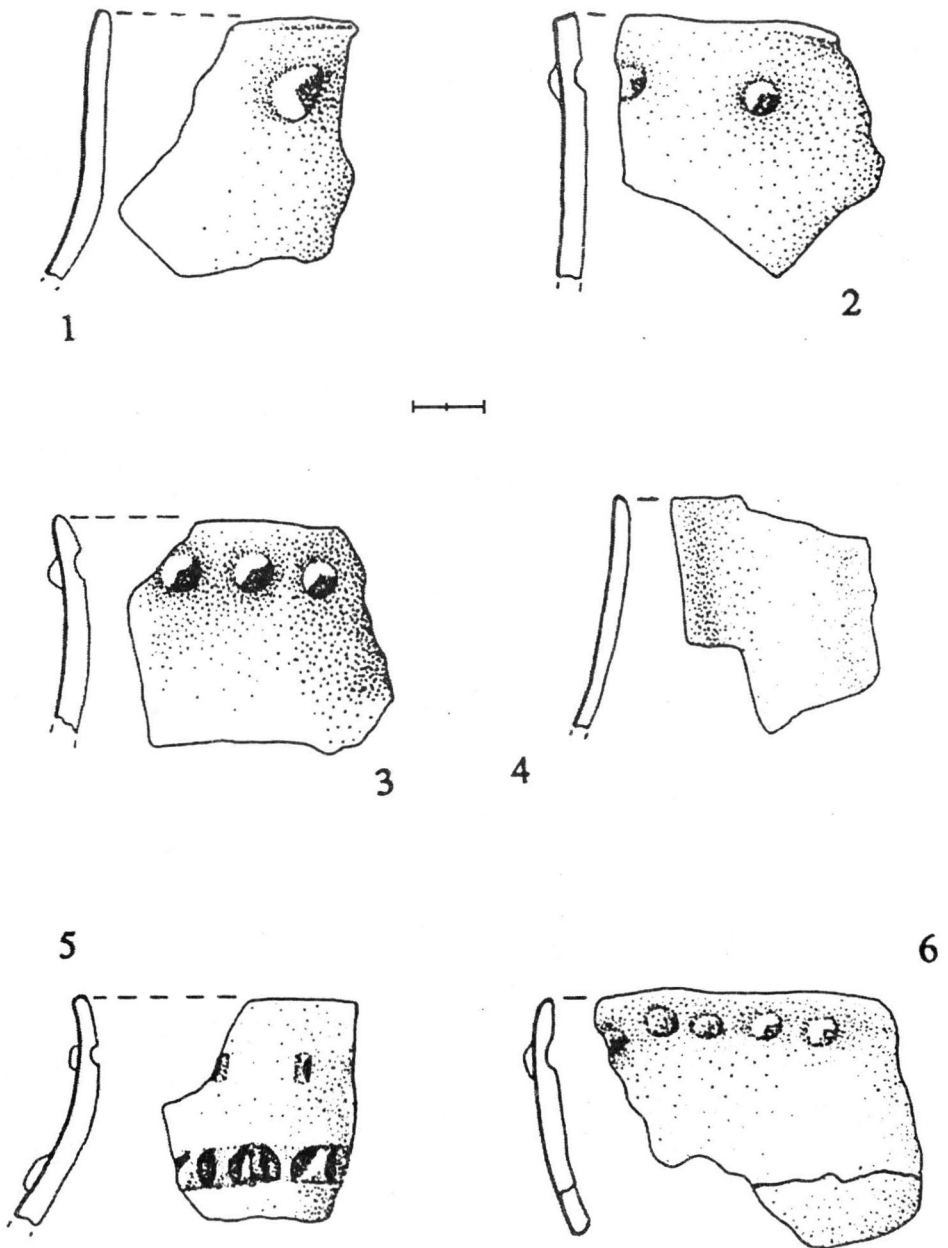


Fig./Abb. 110 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-La Conac. 1-6.

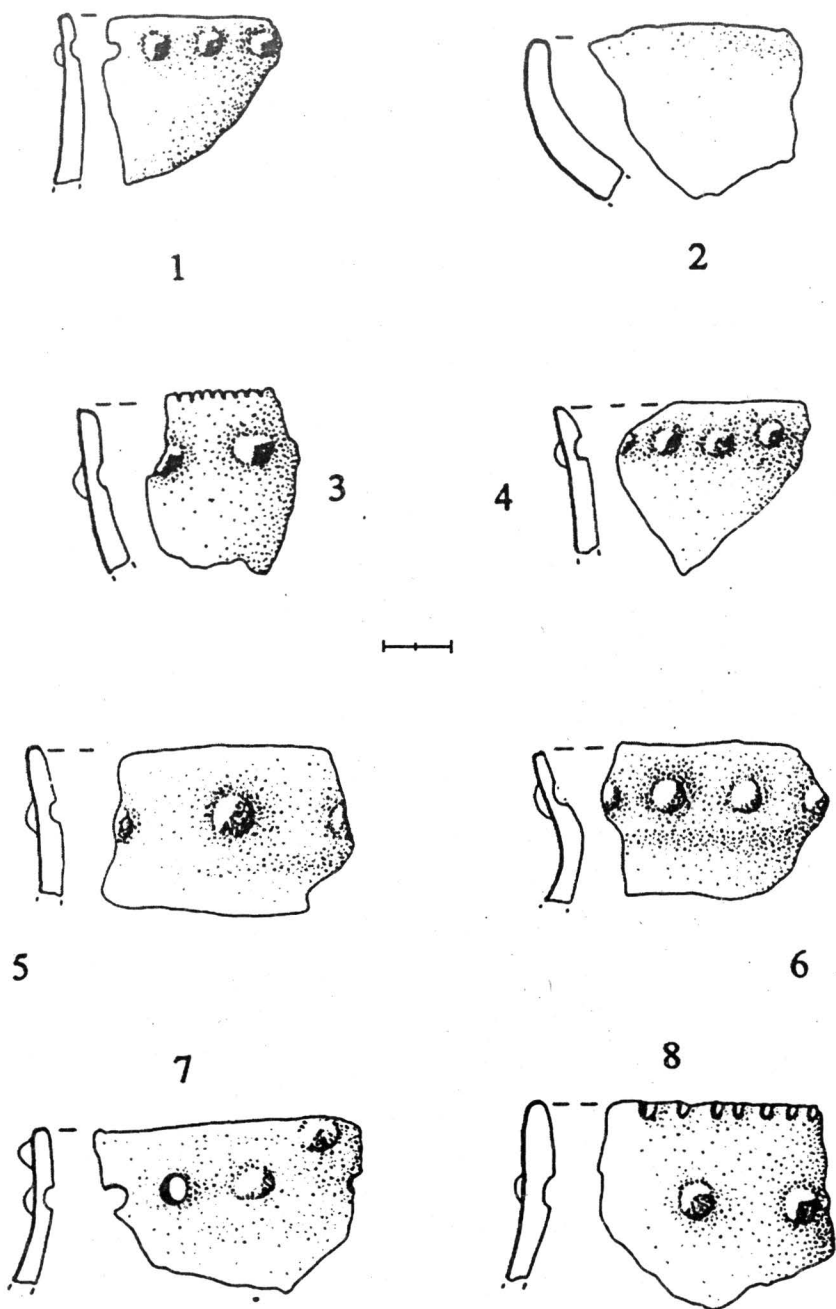


Fig./Abb. 111 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-Gaura Desper: 1-8.

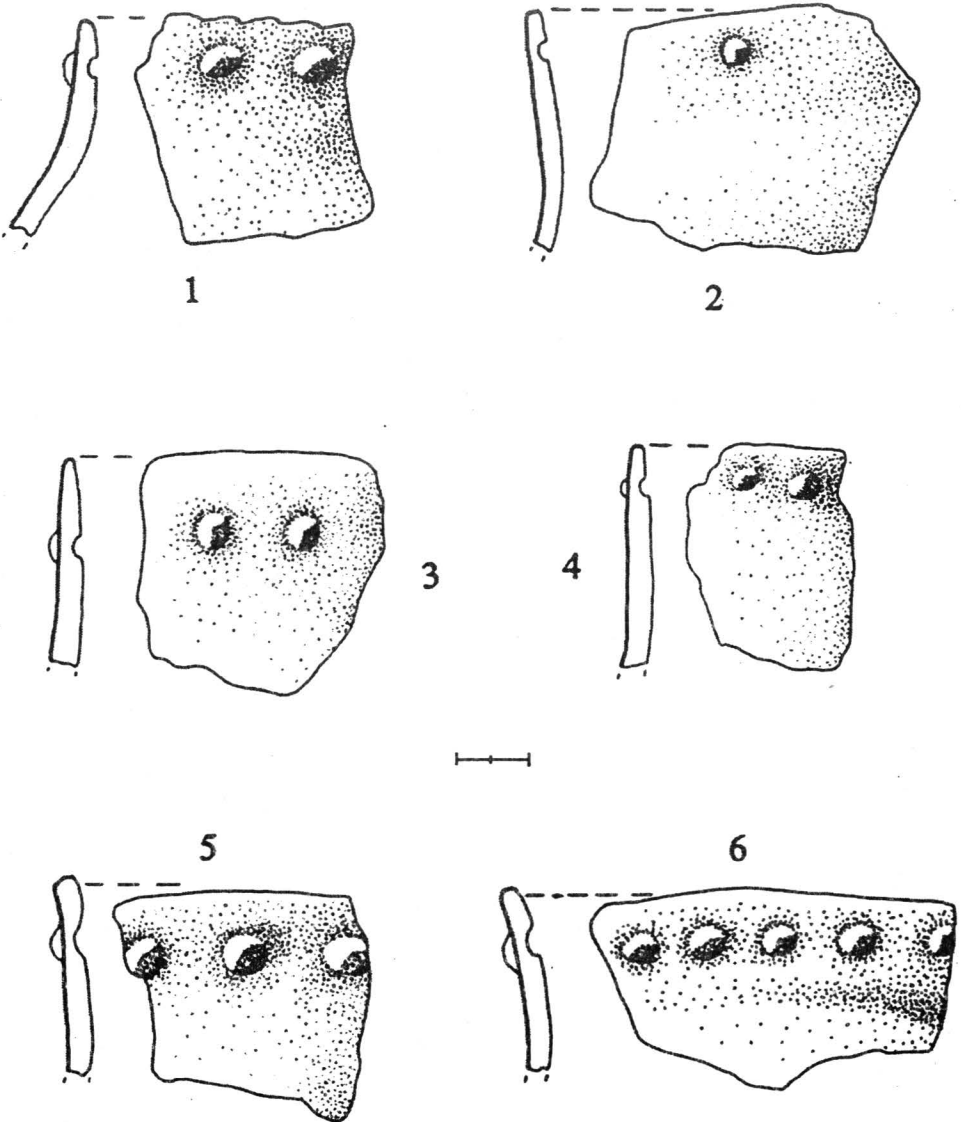
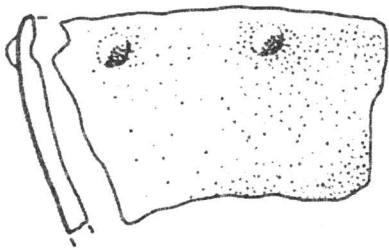
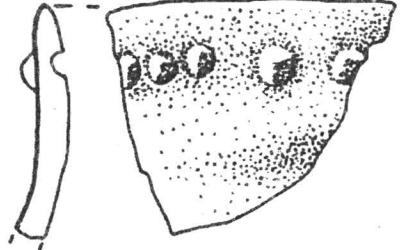


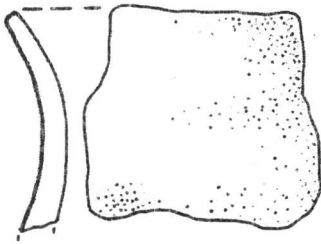
Fig./Abb. 112 - Ceramică/Keramik - CG/ GK: Schitu-Gaura Desper. 1-6.



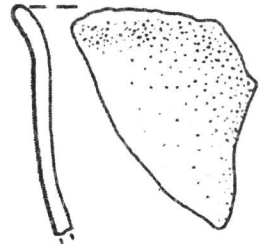
1



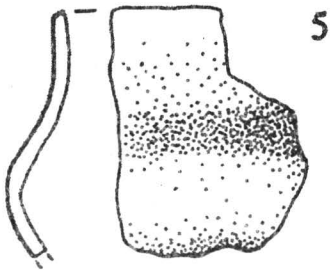
2



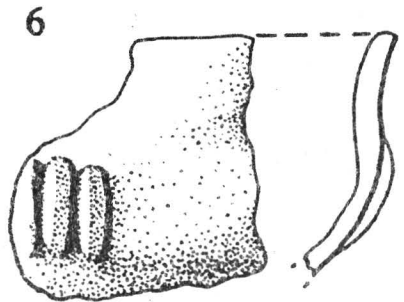
3



4

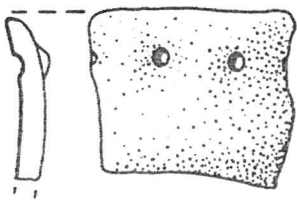


5

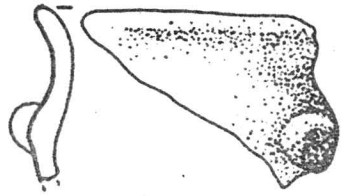


6

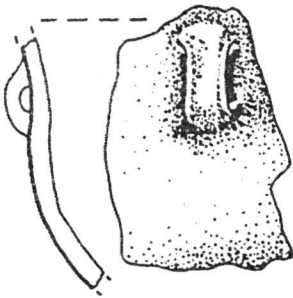
Fig./Abb. 113 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-*Gaura Desper*: 1-6.



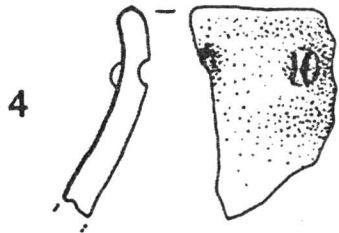
1



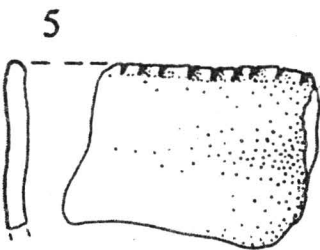
2



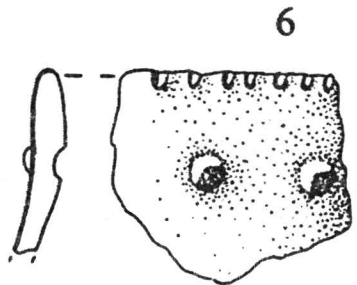
3



4



5



6

Fig./Abb. 114 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-Gaura Desper: 1-6.

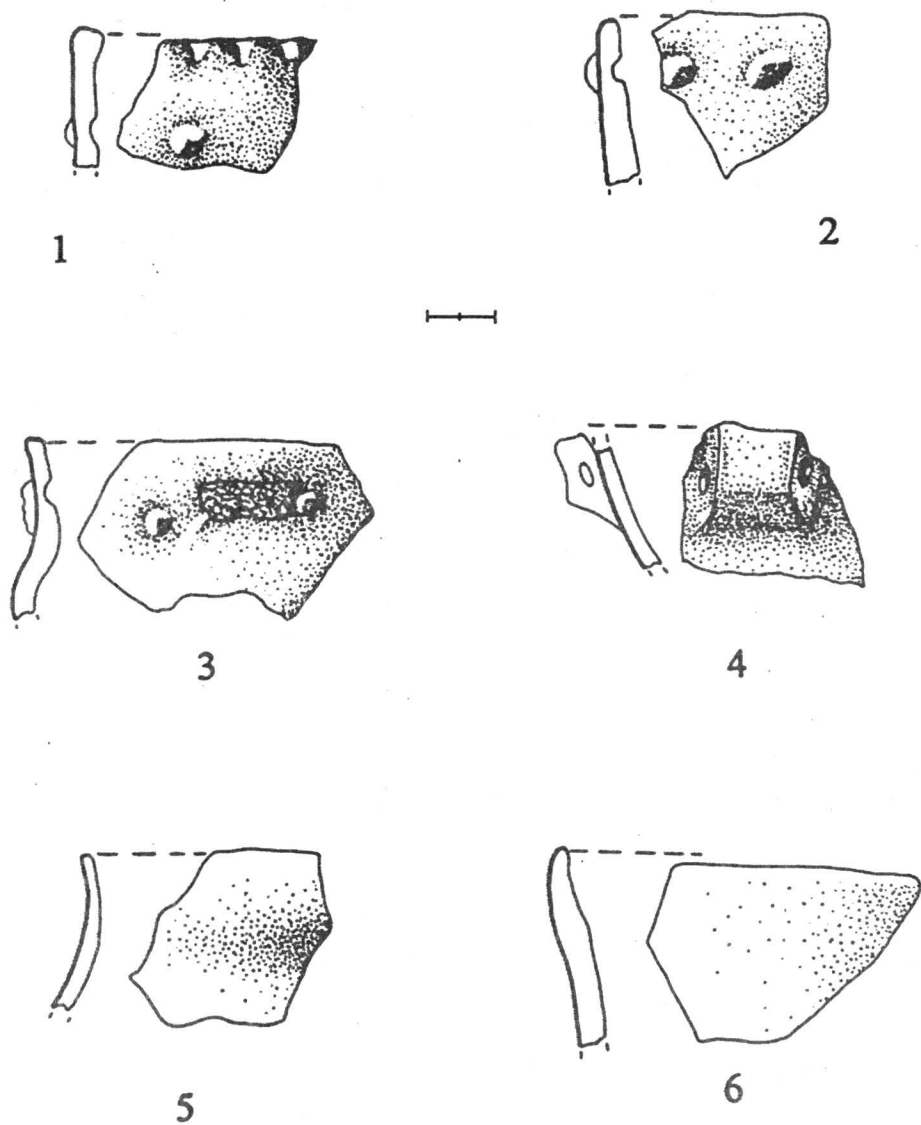


Fig./Abb. 115 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Schitu-*Gaura Despei*: 1-6.

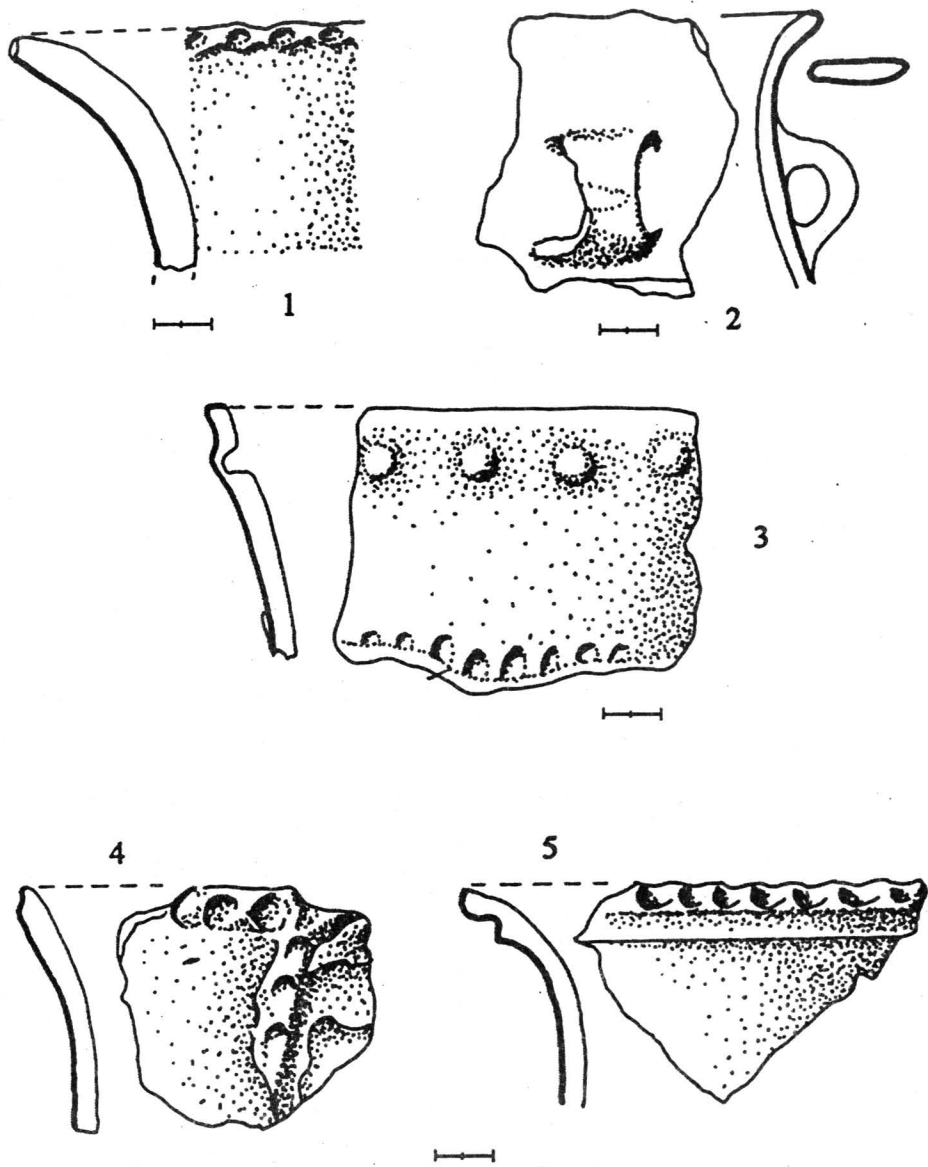


Fig./Abb. 116 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 3 = Văcărești (*apud* ET); AOT/ OTA: 2, 4-5 = Odaia Turcului (*apud* ET).

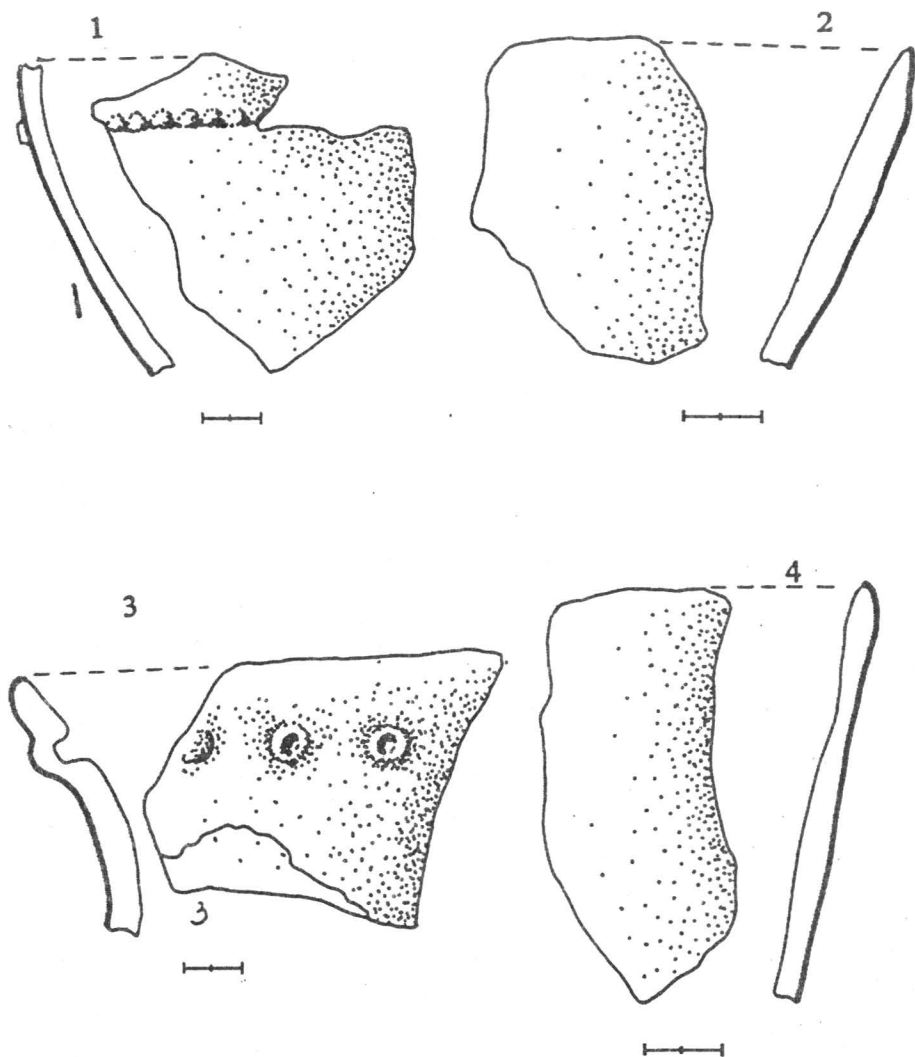


Fig./Abb. 117 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului (*apud* ET),
2 = Greci (*apud* AU,GT), 3 = Văcărești (*apud* ET).

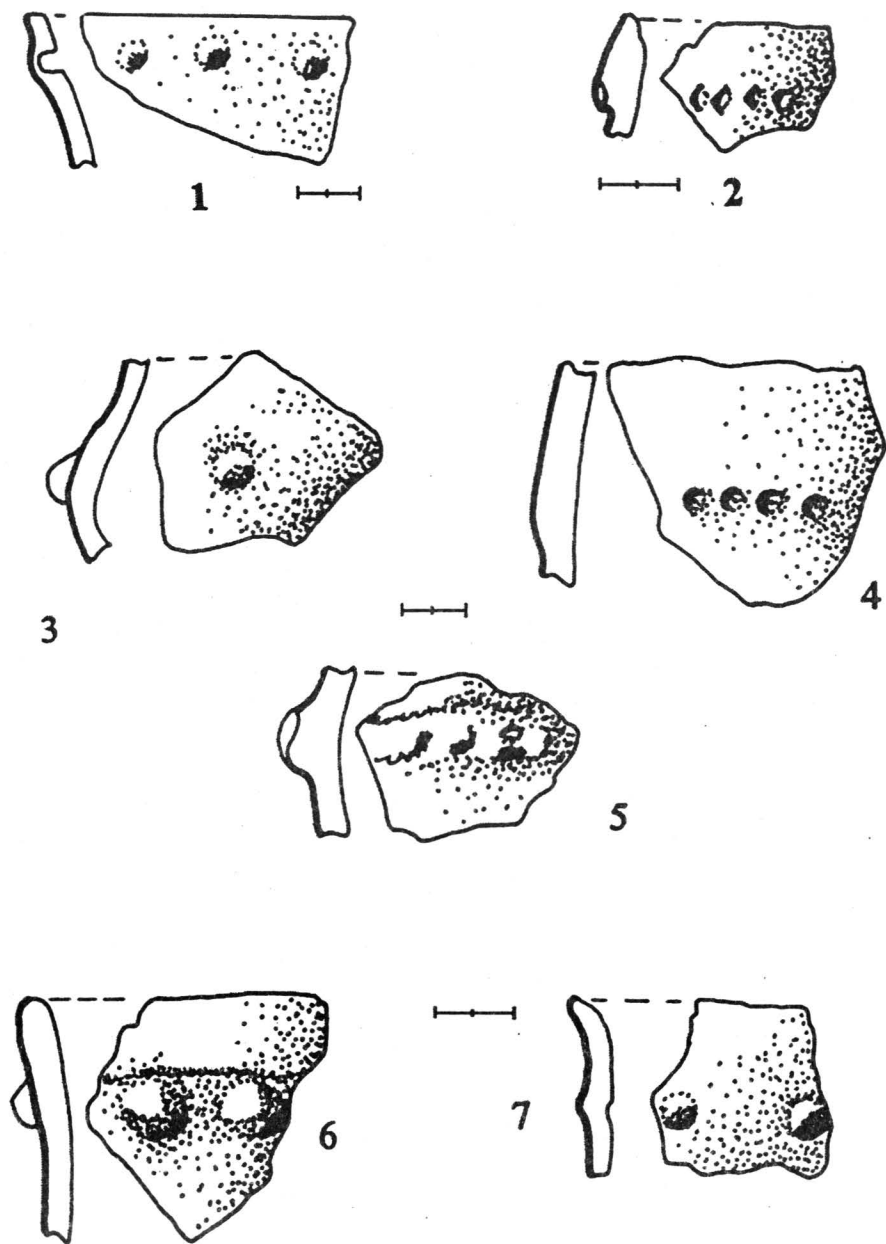


Fig./Abb. 118 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului,
2-4 = Văcărești (*apud* ET).

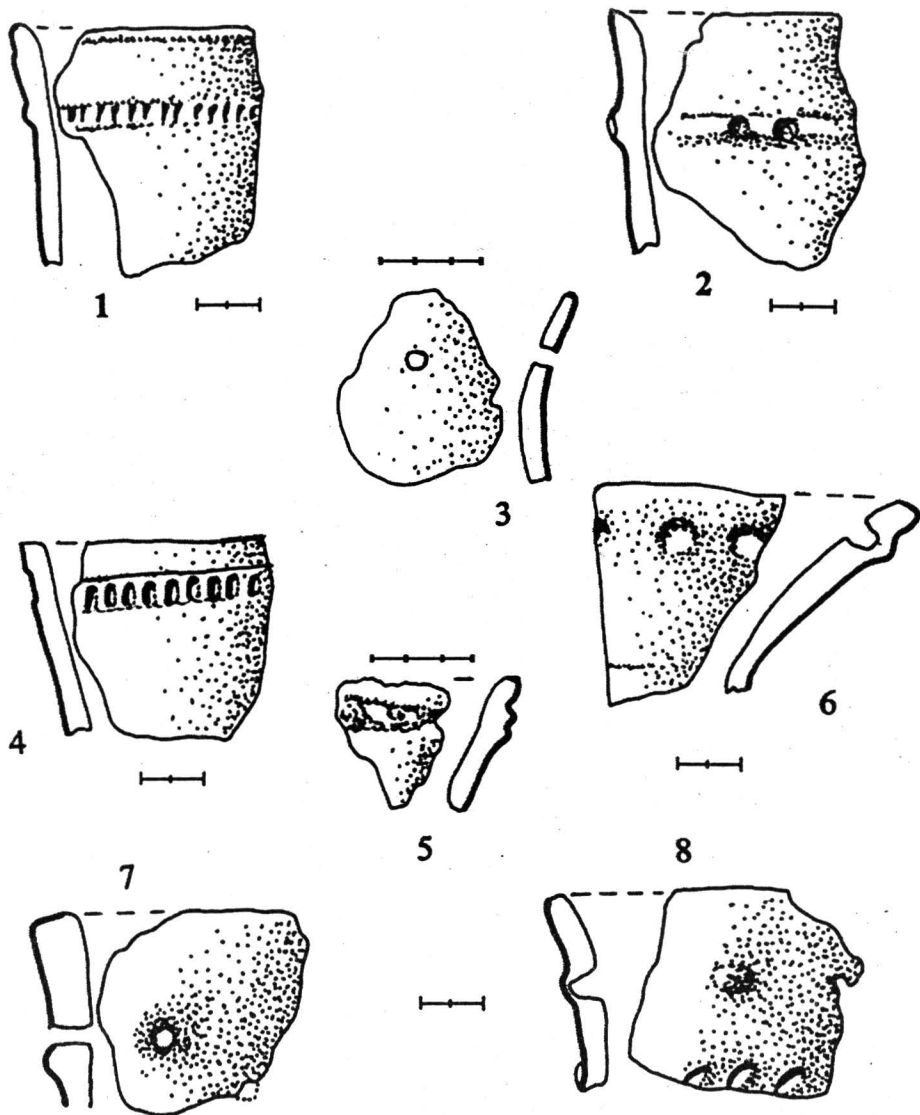


Fig./Abb. 119 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-2, 4 = Văcărești (*apud* ET),
3 = Mihăilești-*Tufa*.

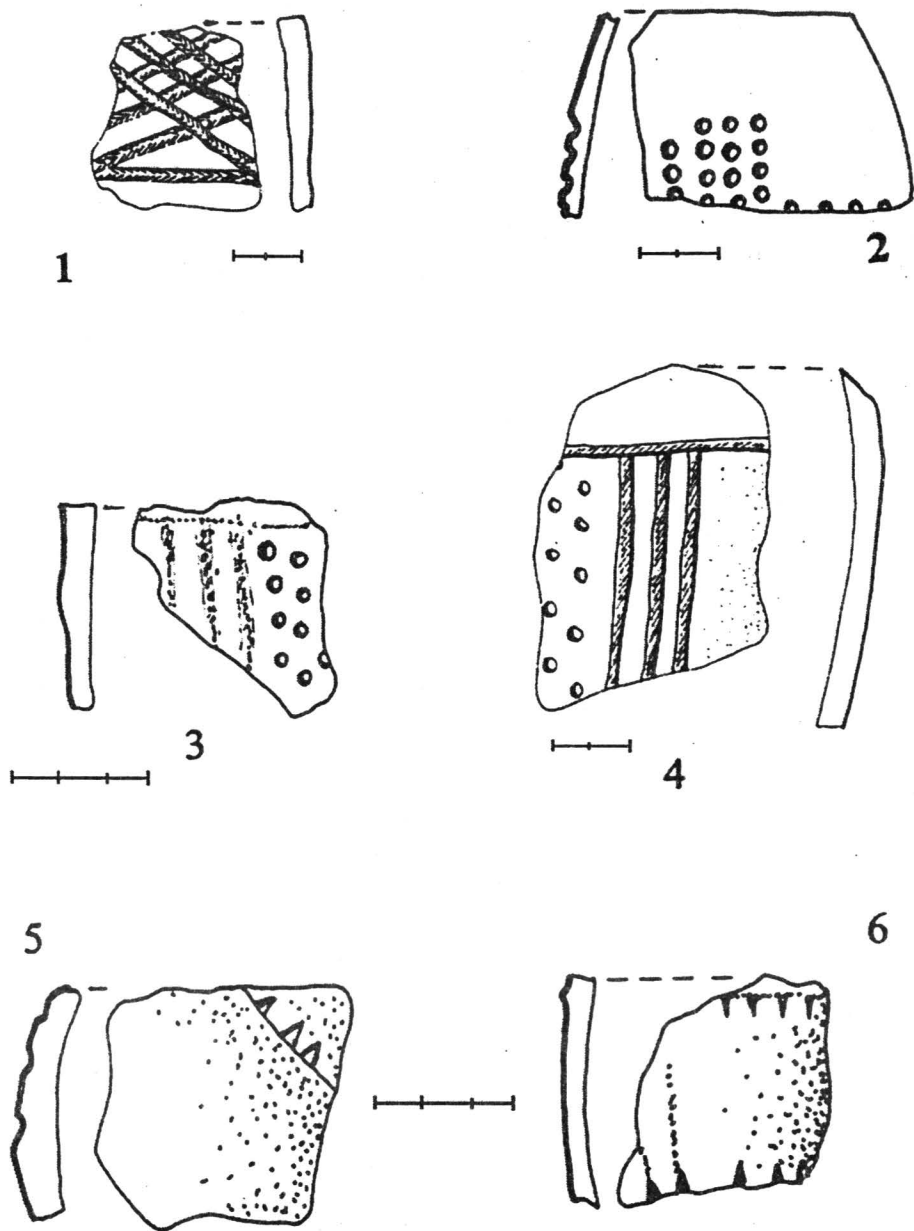


Fig./Abb. 120 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 4 = Varlaam, 2 = Odaia Turcului (apud ET), 3, 5-6 = Mihăilești-Tufă.

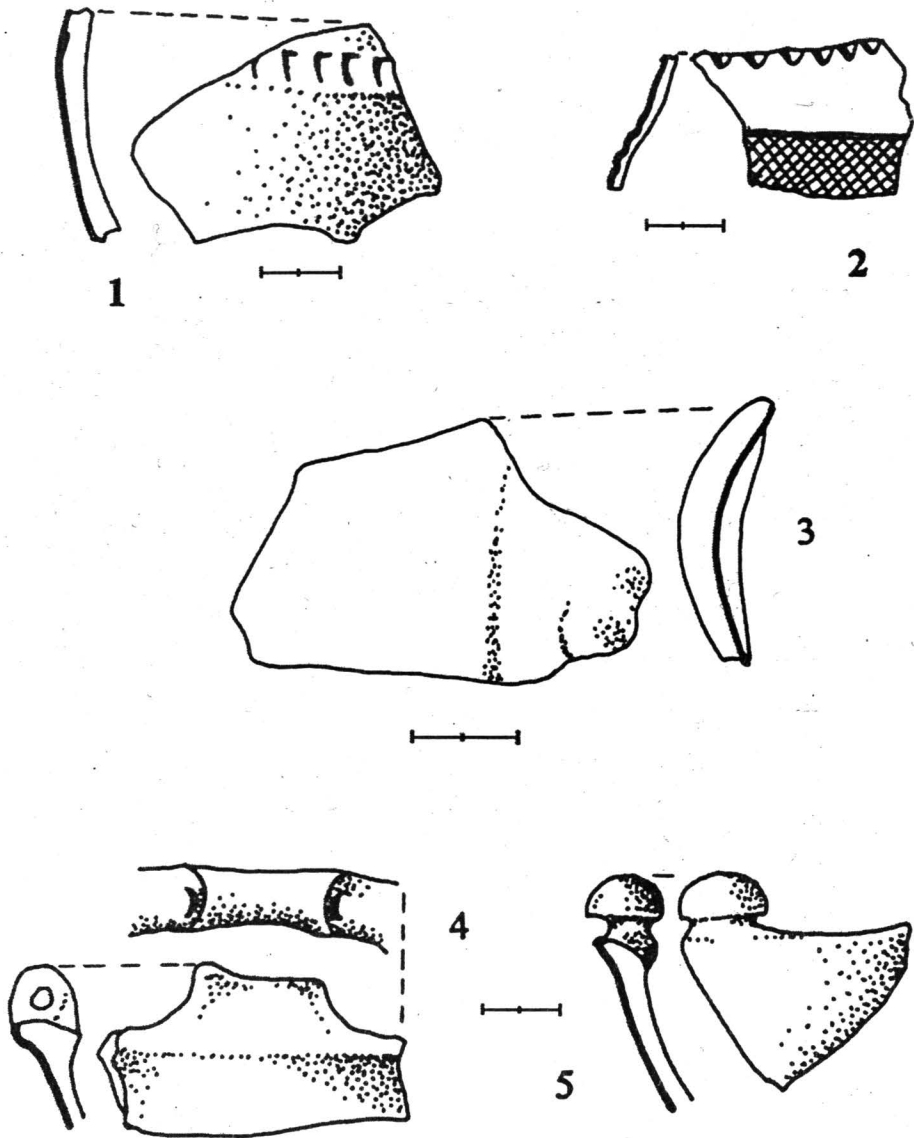


Fig./Abb. 121 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-2 = Odaia Turcului (*apud* ET),
 3 = Greci (*apud* AU,GT); AOT/ OTA: 4-5 = Odaia Turcului (*apud* ET),

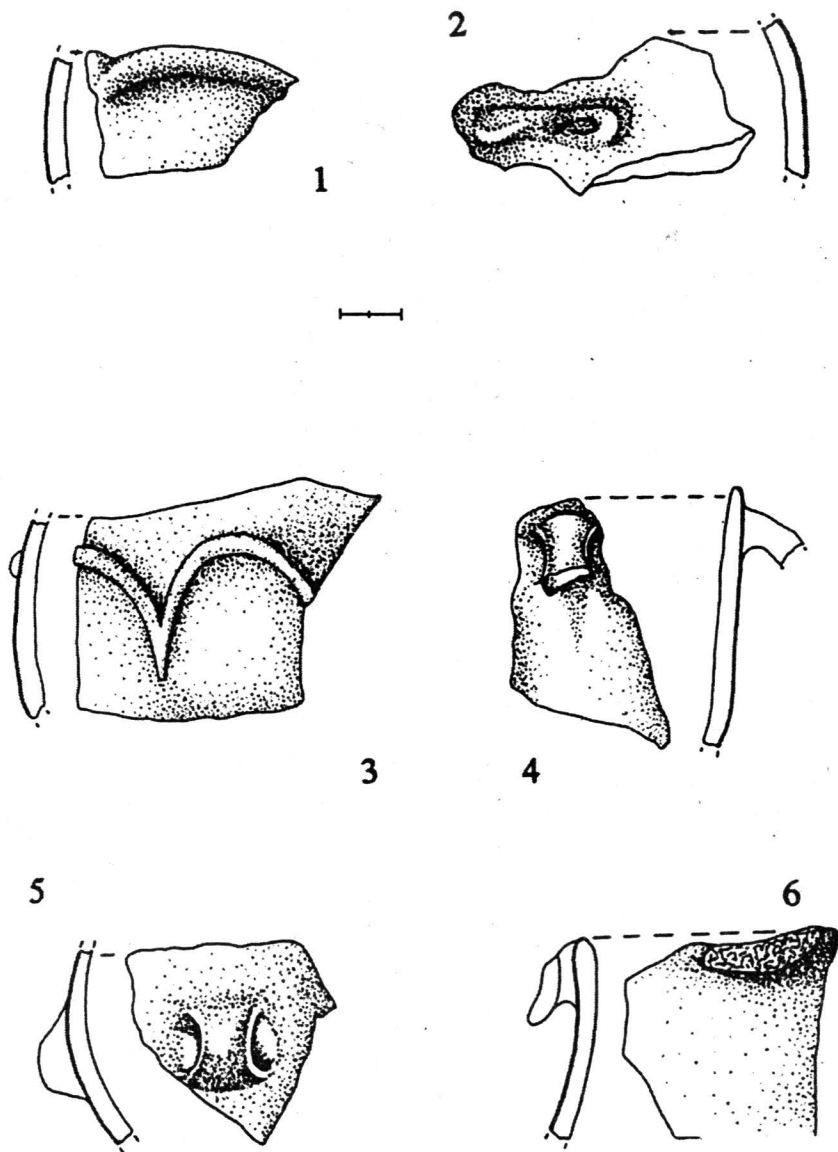


Fig./Abb. 122.- Ceramică/ Keramik - CG/ GK: Crivăț: 1-6.

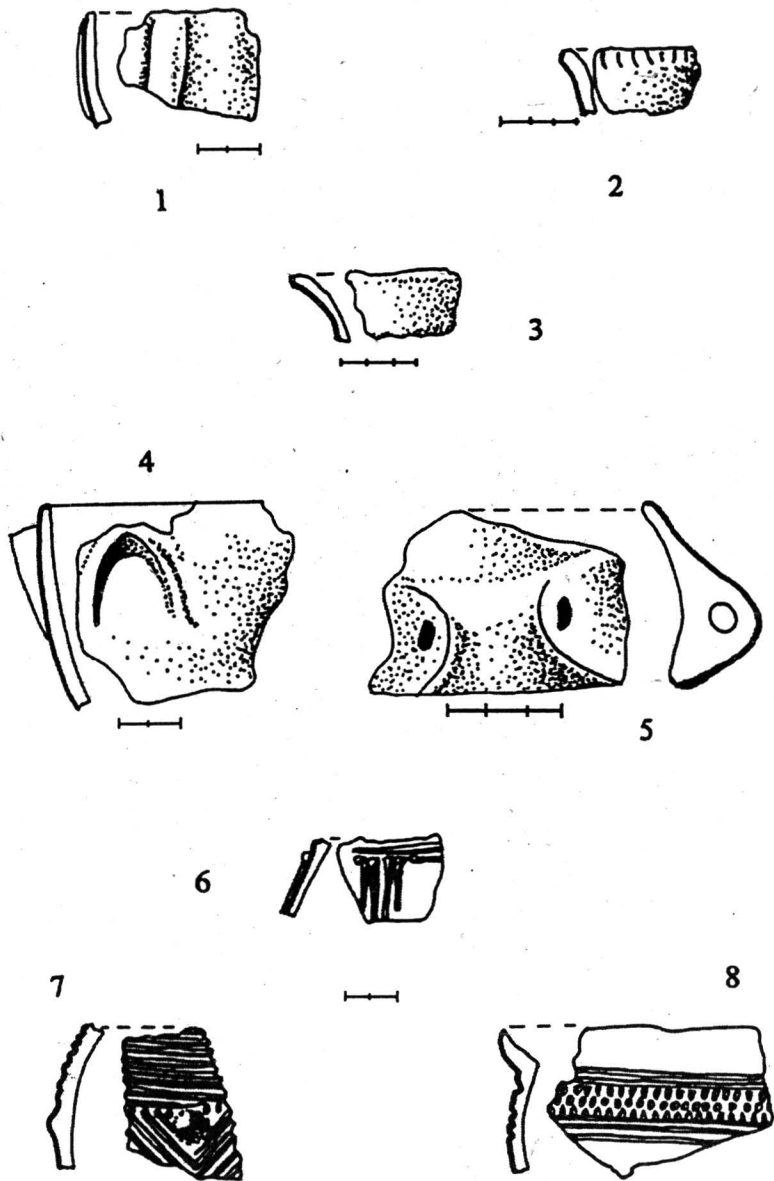


Fig./Abb. 123 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 4, 6-8 = Odaia Turcului (*apud* ET), 2-3 = Greci (*apud* AU), 5 = Căscioarele-Cătălui (*apud* DBN).

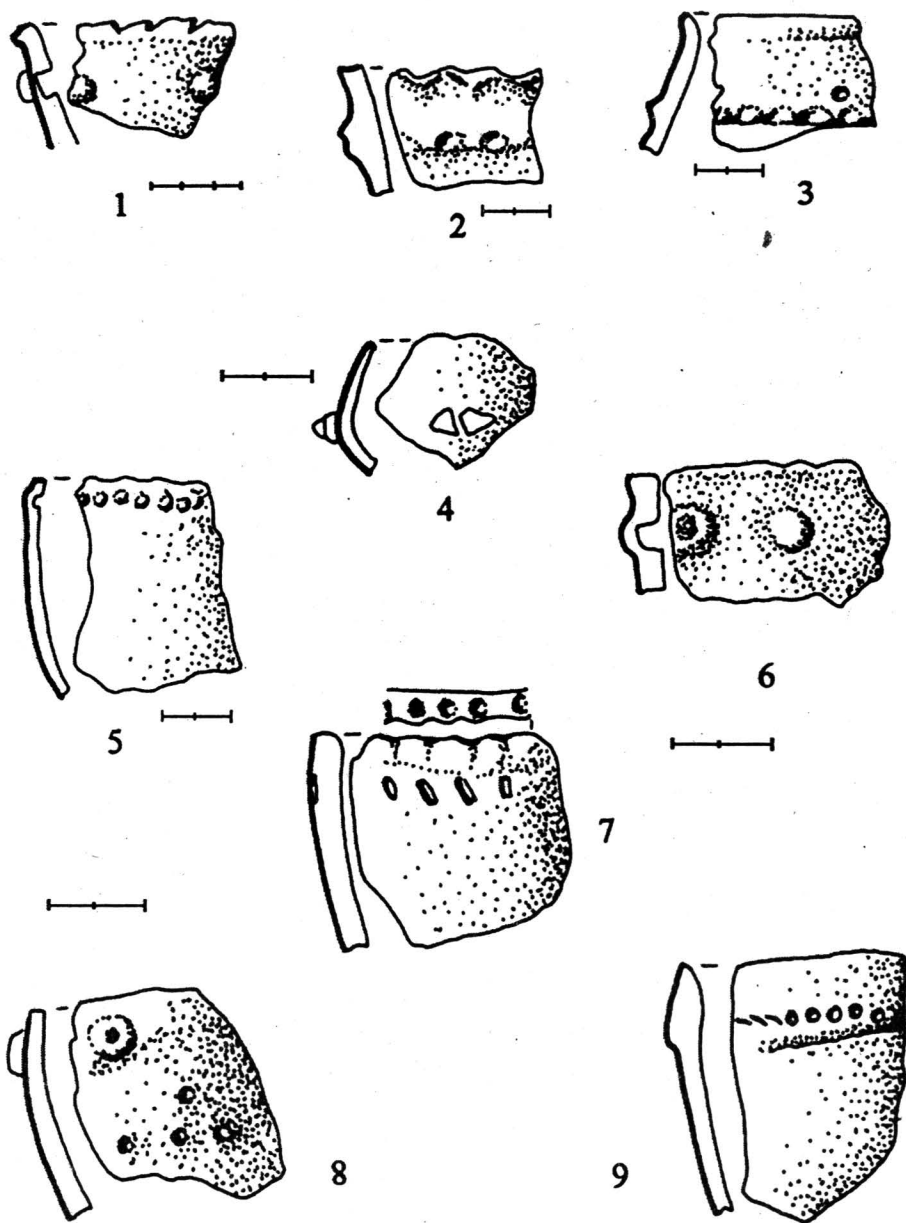


Fig./Abb. 124 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Greci (*apud* AU), 2-3, 5 = Odaia Turcului (*apud* ET), 4 = Valea Calului (*apud* ET), 6-9 = Văcărești (*apud* ET).

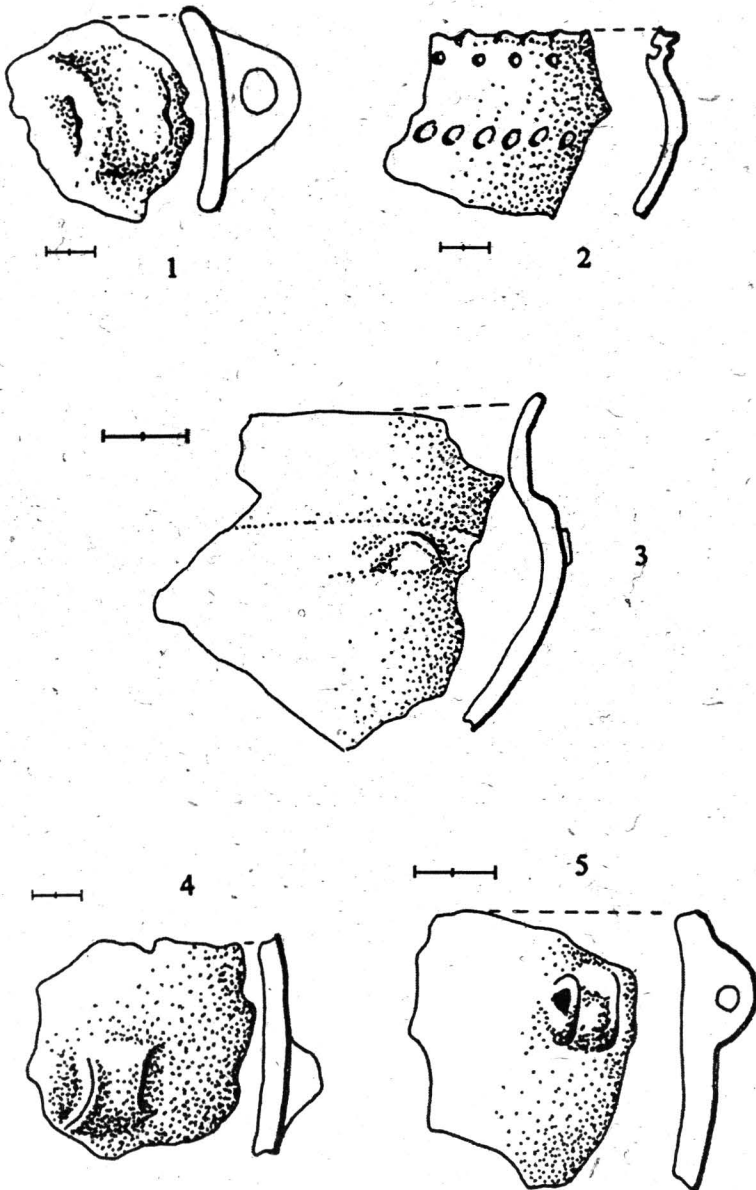


Fig./Abb. 125 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 4 = București-Roșu (apud MC,PP), 2-3 = Greci (apud AU,GT), 5 = Căscioarele-Cătălui (apud DBN).

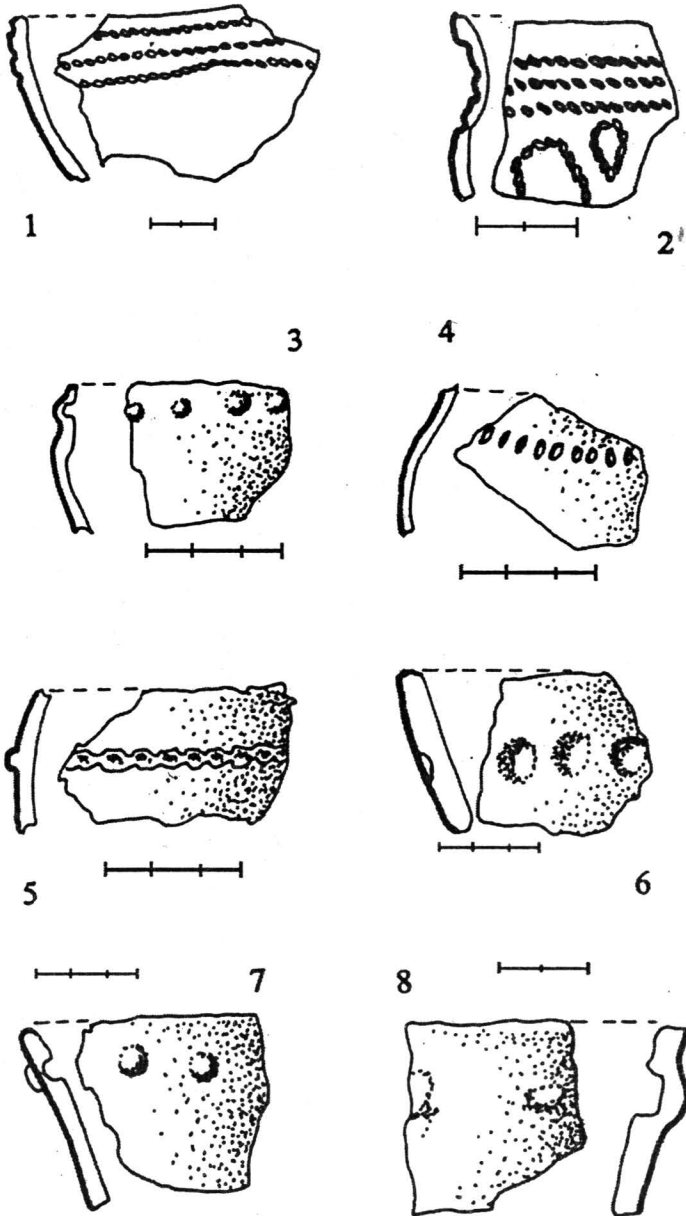


Fig./Abb. 126 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Odaia Turcului (*apud* ET), 2 = București-Roșu (*apud* MC, PP), 3-5 = București-Militari Câmpul Boja (*apud* MT), 6-8 = Greci (*apud* AU; AU, GT).

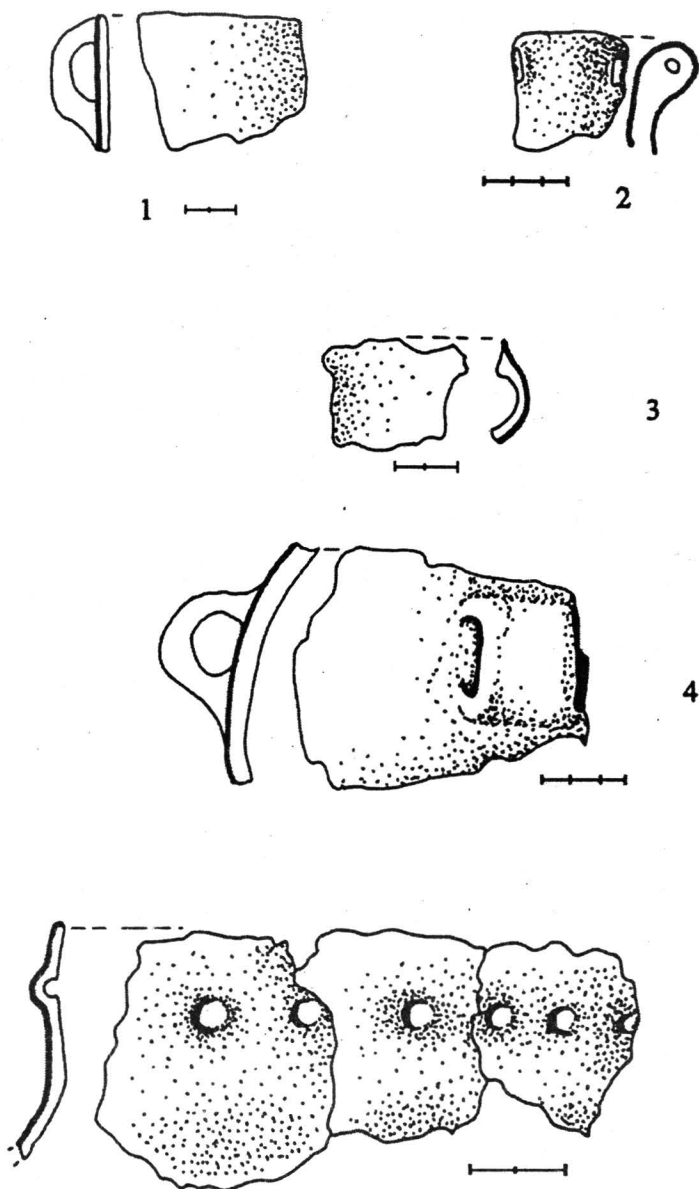


Fig./Abb. 127 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 3 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (apud GC,GT), 2 = Udeni (apud GB), 4 = Greci (apud AU), 5 = Căscioarele-Cătălui (apud DBN).

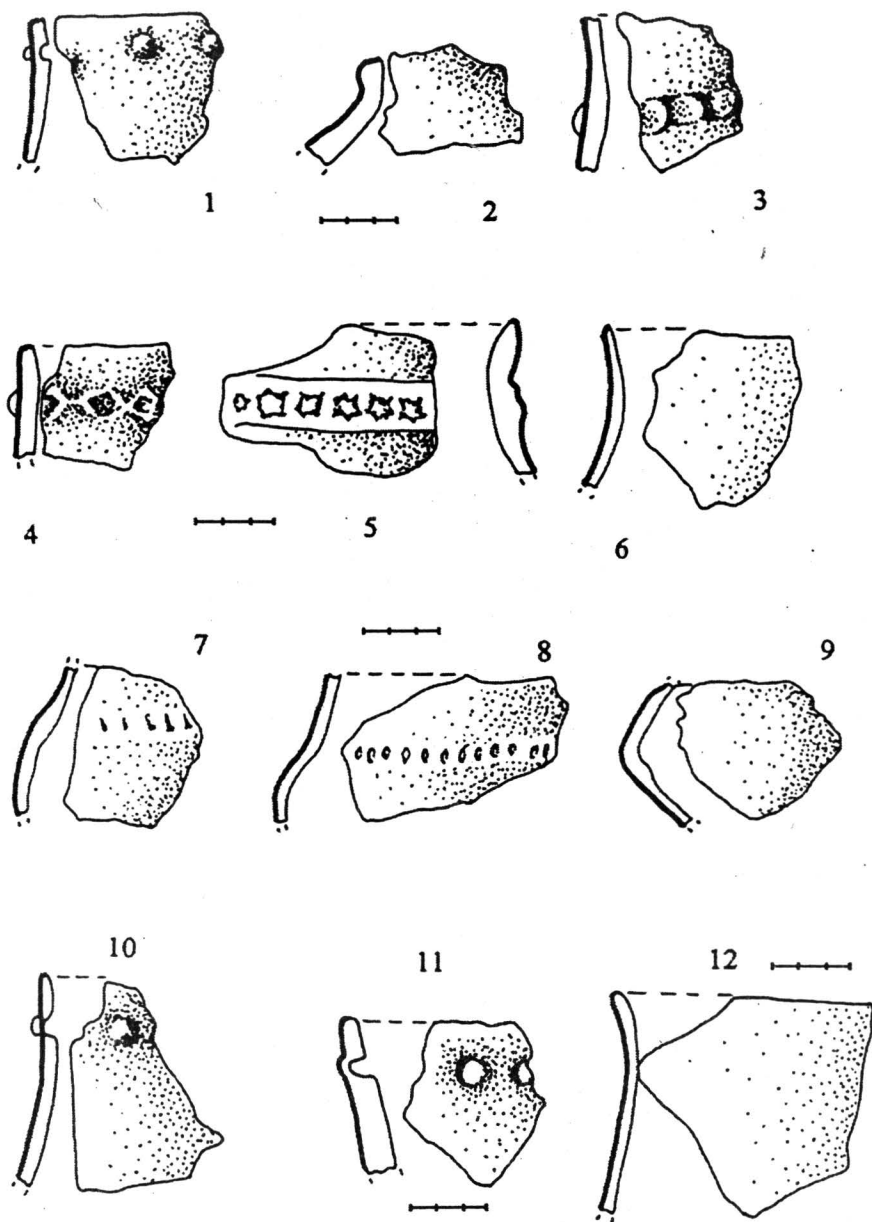


Fig./Abb. 128 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-5, 7-10 = Greci (*apud* AU,GT), 6 = Căscioarele-Mănăstirea Cătălui (*apud* GC,GT), 11 = Udeni (*apud* GB).

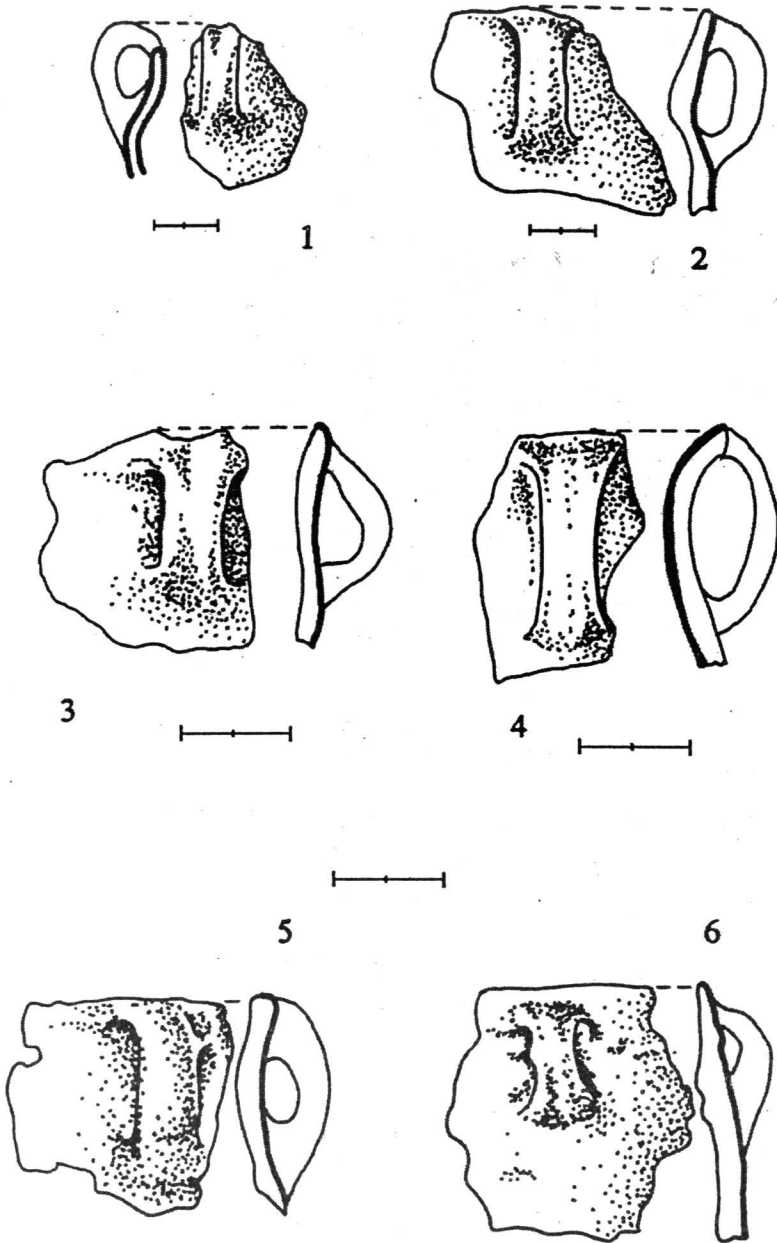


Fig./Abb. 129 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Udeni (*apud* GB), 2-3, 5-6 = București-Roșu (*apud* MC,PP), 4 = Greci (*apud* AU,GT).

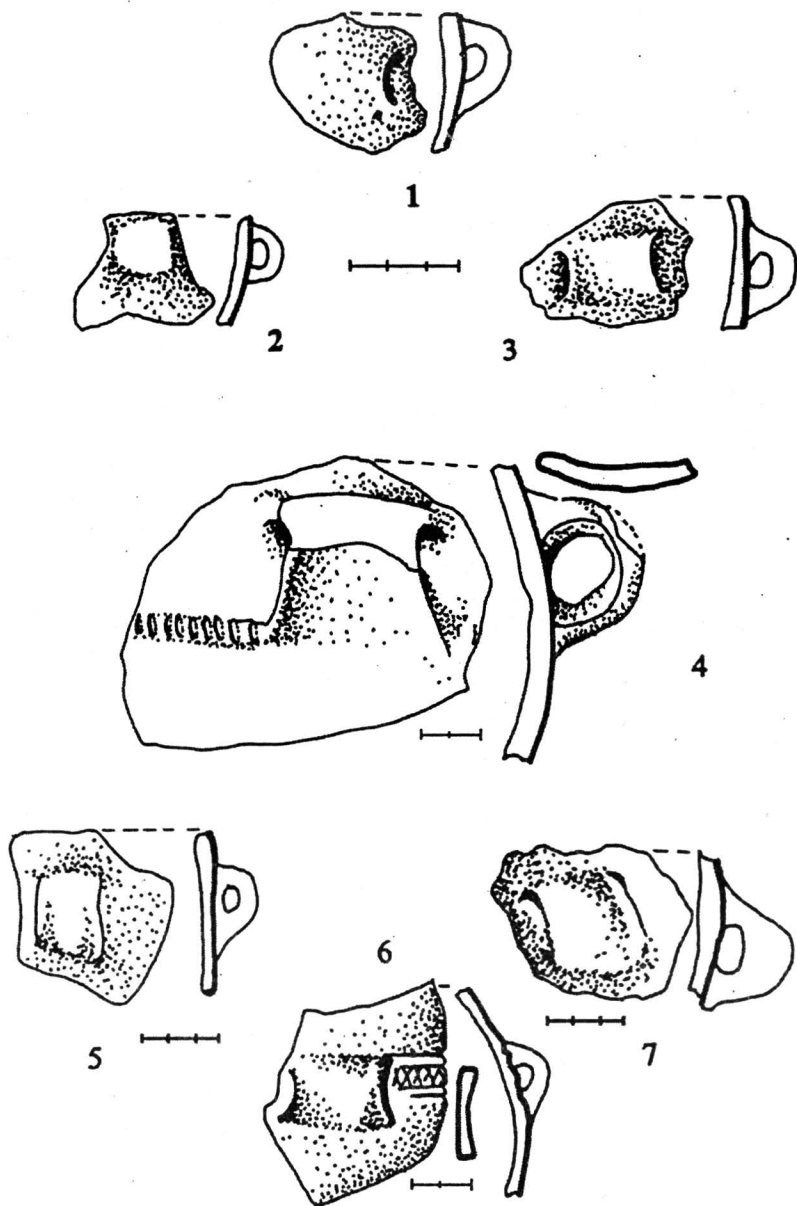


Fig./Abb. 130 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3, 5, 7 = Mihăilești-Tufă, 4, 6 = Odaia Turcului (*apud* ET).

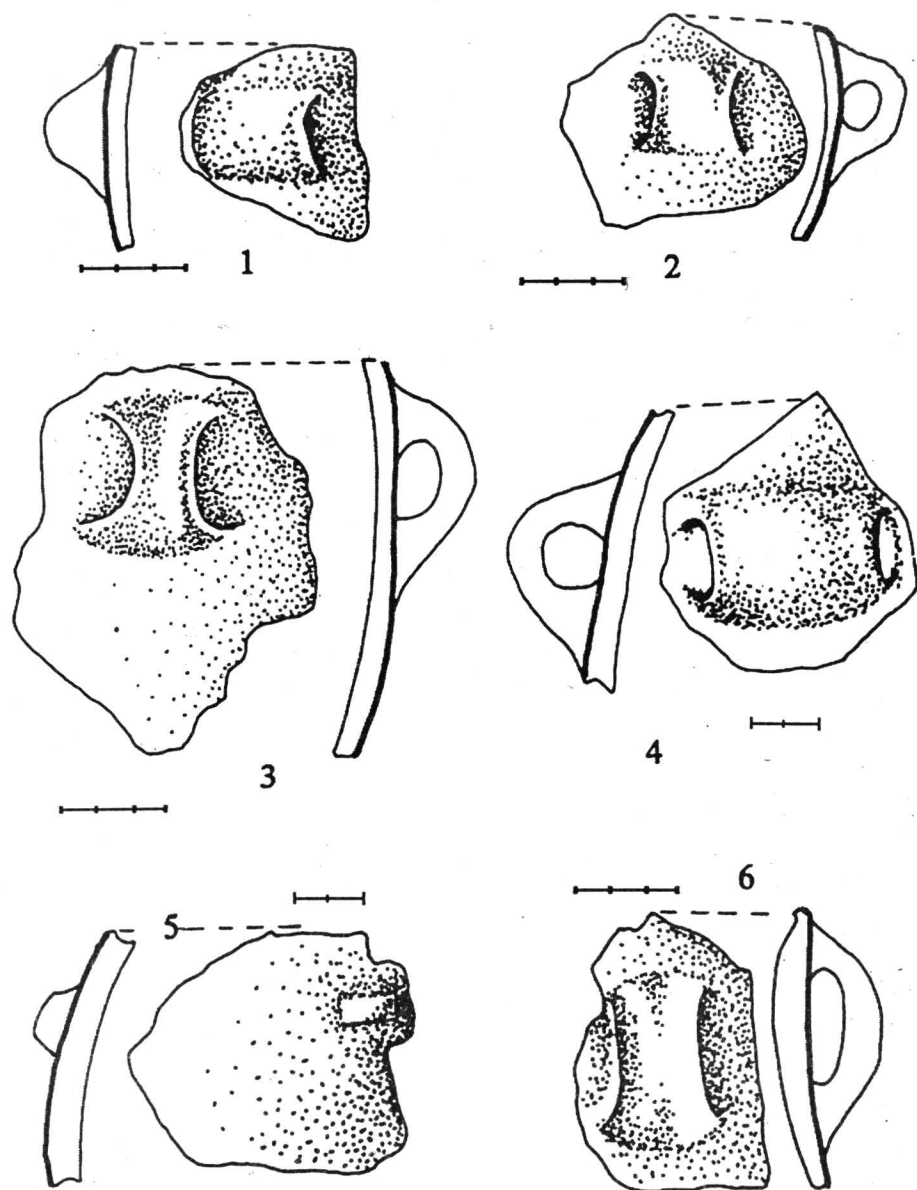


Fig./Abb. 131 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3, 6 = Mihăilești-*Tufa*, 4-5 = Văcărești (*apud* ET).

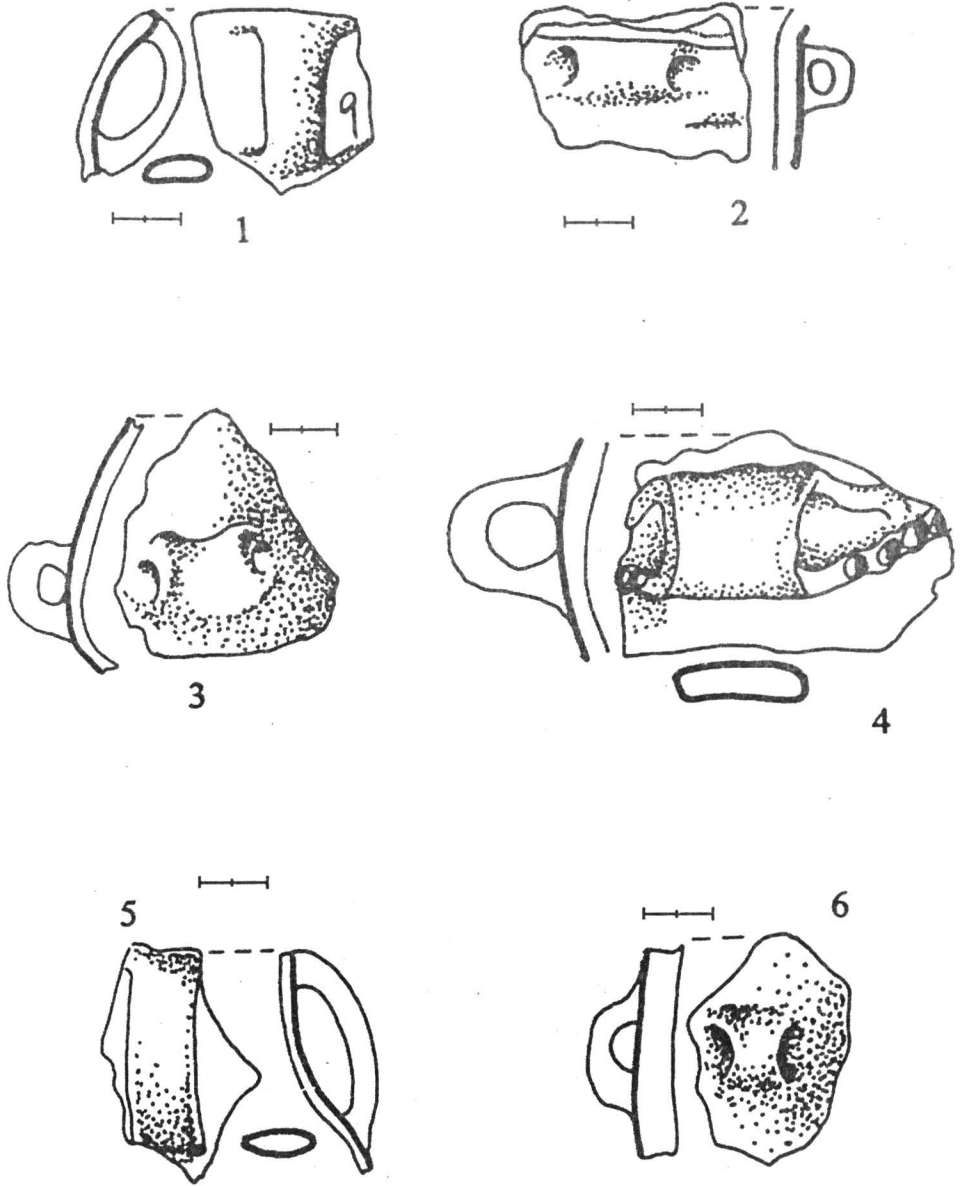


Fig./Abb. 132 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 5 = Odaia Turcului (*apud* ET), 3, 6 = Văcărești (*apud* ET); AOT/ OTA: 2, 4 = Odaia Turcului (*apud* ET).

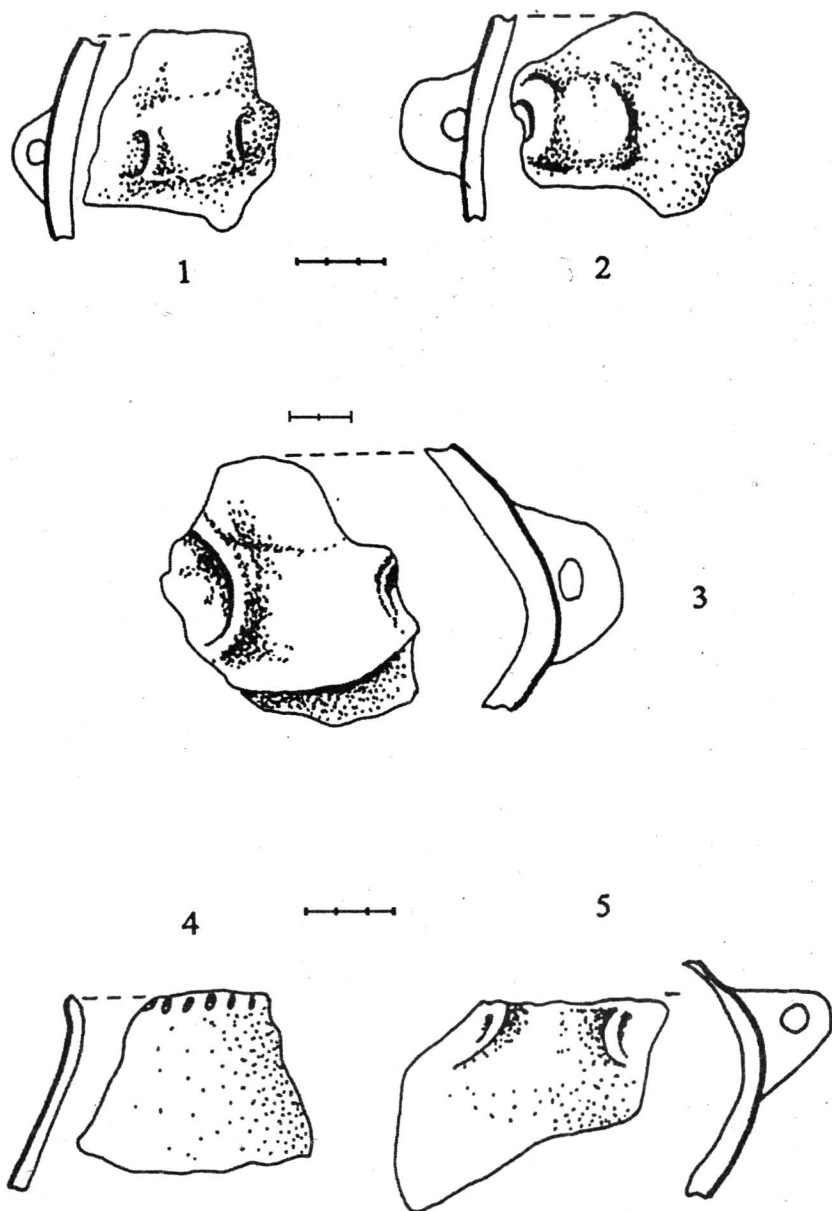


Fig./Abb. 133 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1-3, 5 = Greci (*apud* AU; AU,GT),
4 = București-Militari Câmpul Boja (*apud* MT).

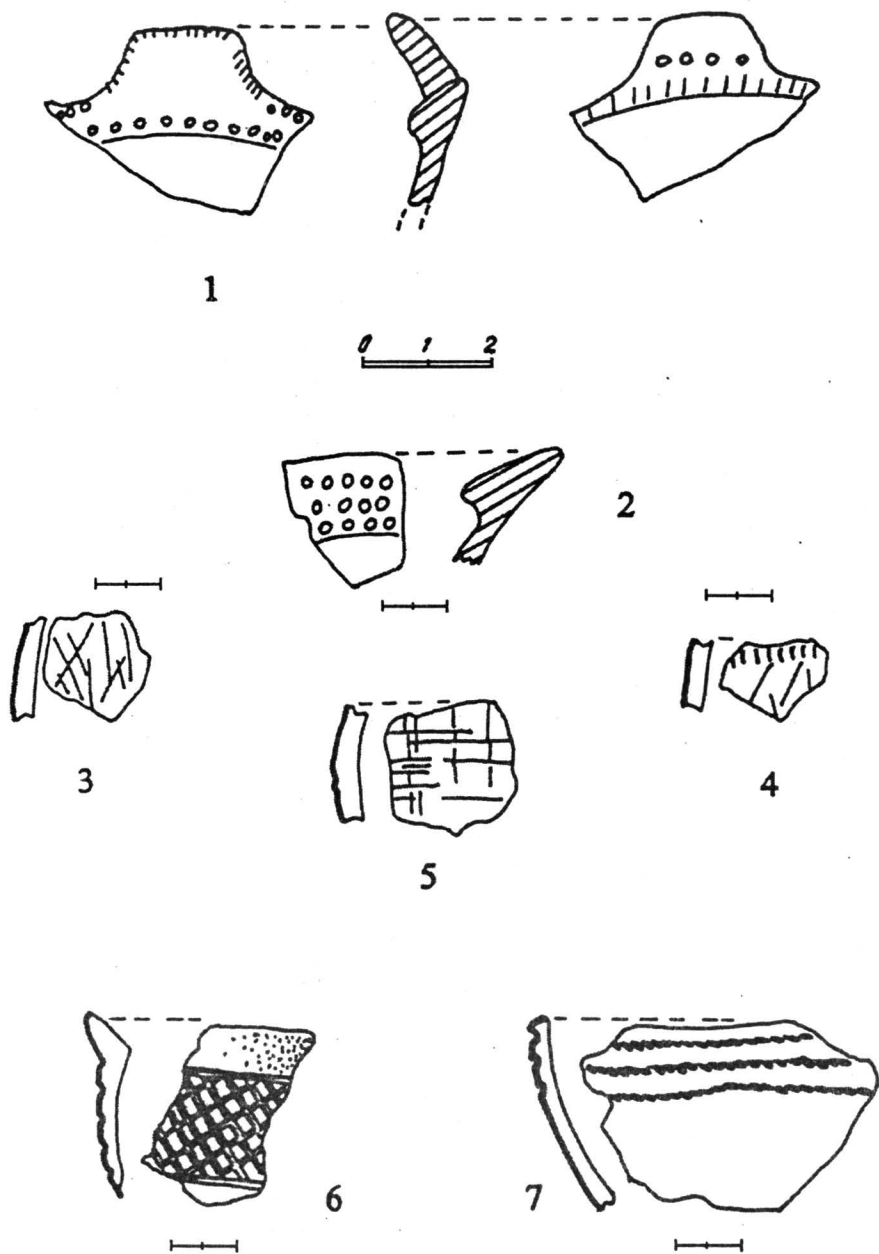


Fig./Abb. 134 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 3-5 = Văcărești (*apud* ET), 6-7 = Odaia Turcului (*apud* ET); OMC/ KGH: 1-2 = Albești (*apud* SM).

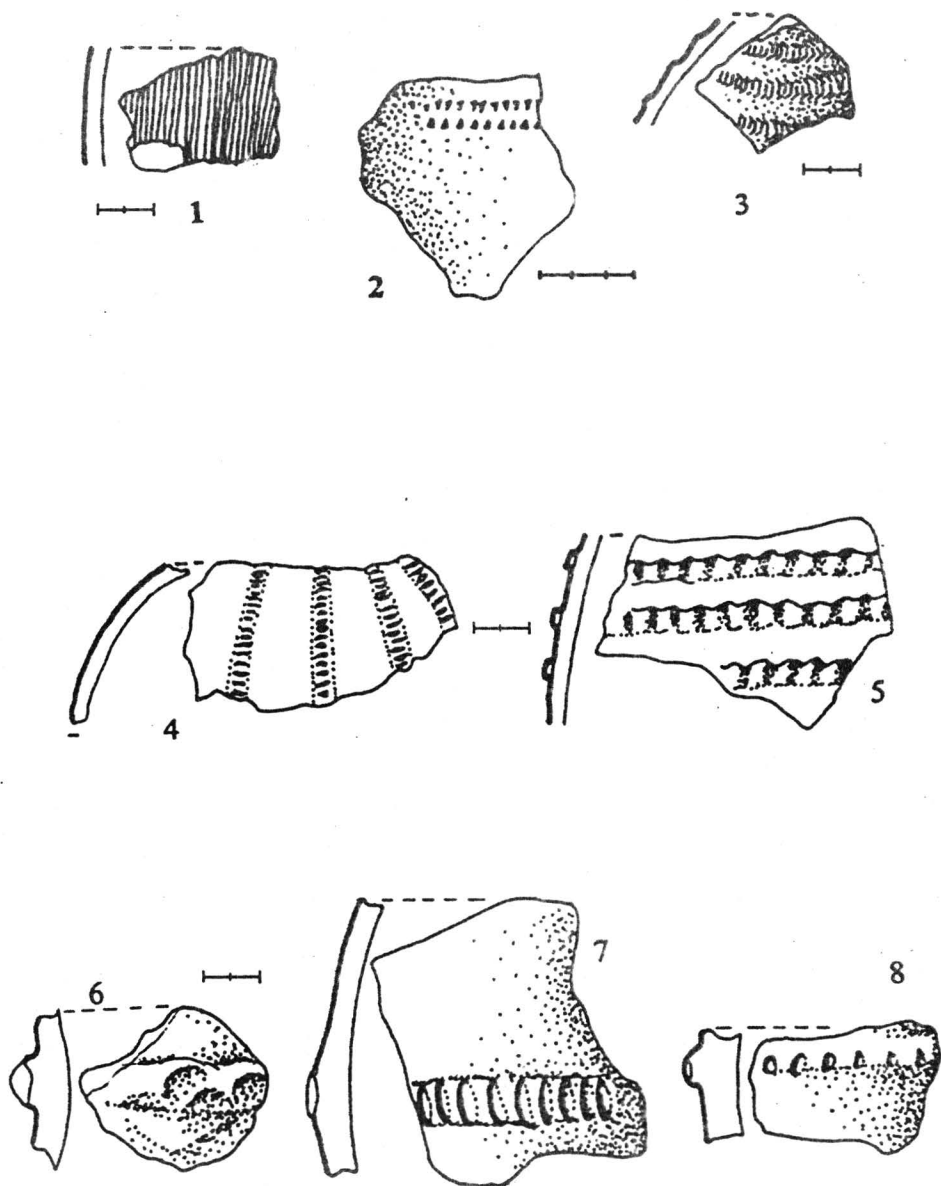


Fig./Abb. 135 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 2 = Mihăilești-Tufa, 6-8 = Văcărești (*apud* ET); AOT/ OTA: 1, 3-5 = Odaia Turcului (*apud* ET).

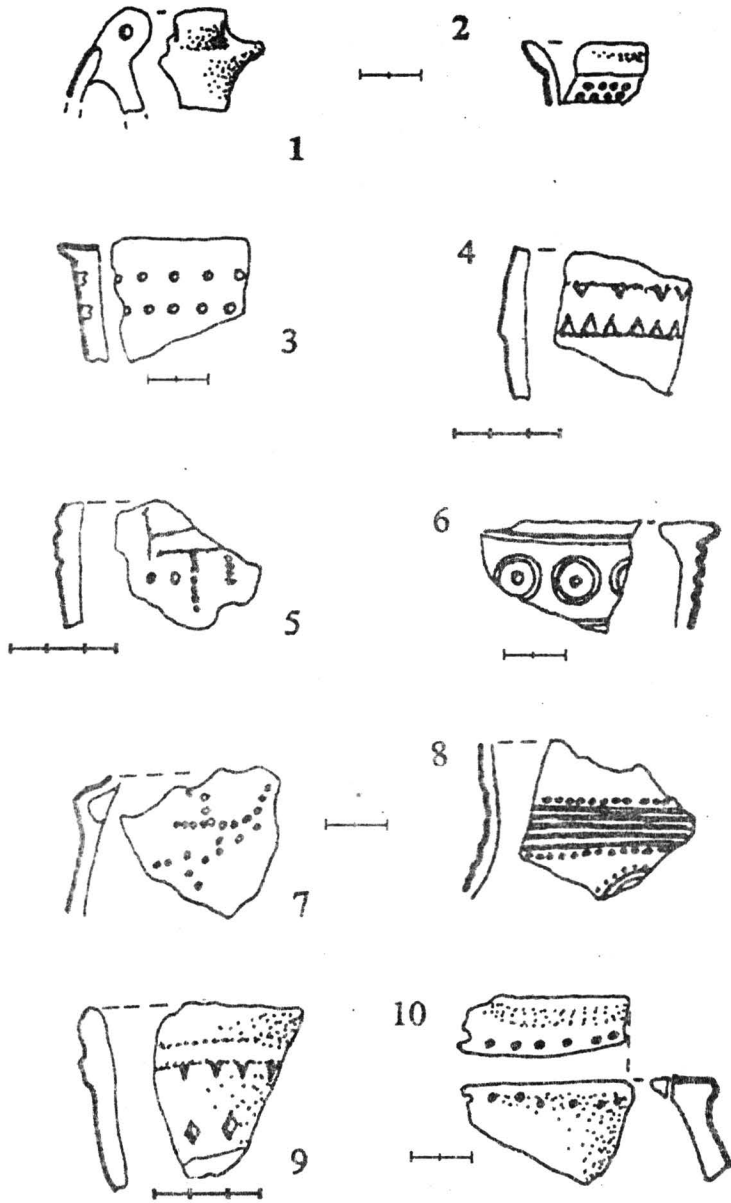


Fig./Abb. 136 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 3 = Odaia Turcului (*apud* ET), 4-5 = Mihăilești-*Tufa*, AOT/ OTA: 1-2, 6-7 = Odaia Turcului (*apud* ET).

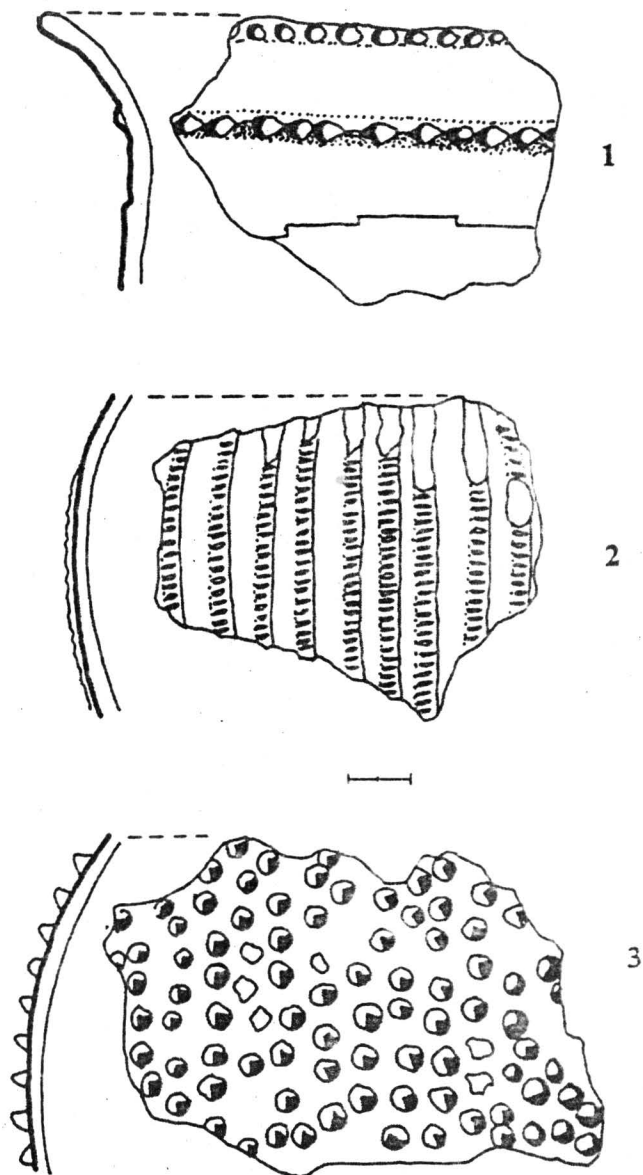


Fig./Abb. 137 - Ceramică/ Keramik - AOT/ OTA: 1-3 = Odaia Turcului
(*apud* ET).

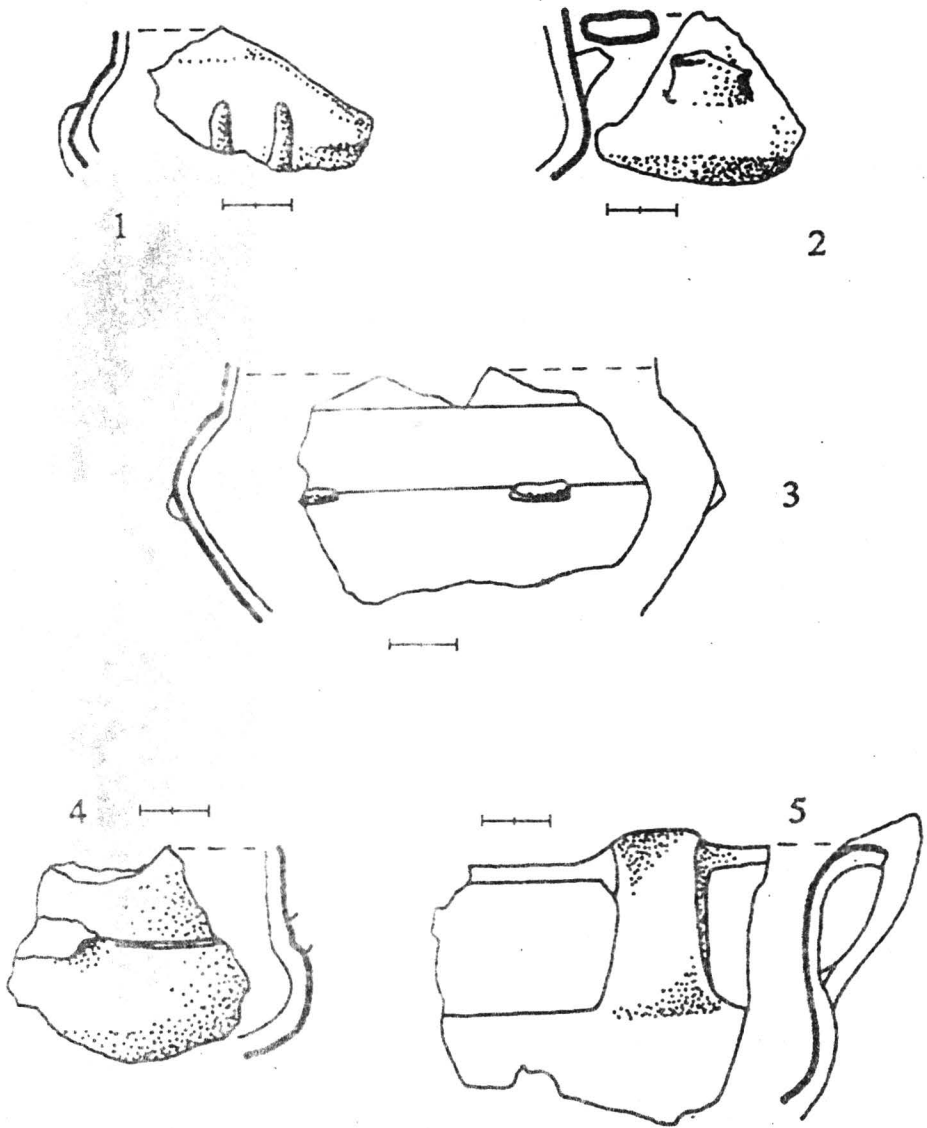


Fig./Abb. 138 - Ceramică/ Keramik - AOT/ OTA: 1-5 = Odaia Turcului (*apud*ET).

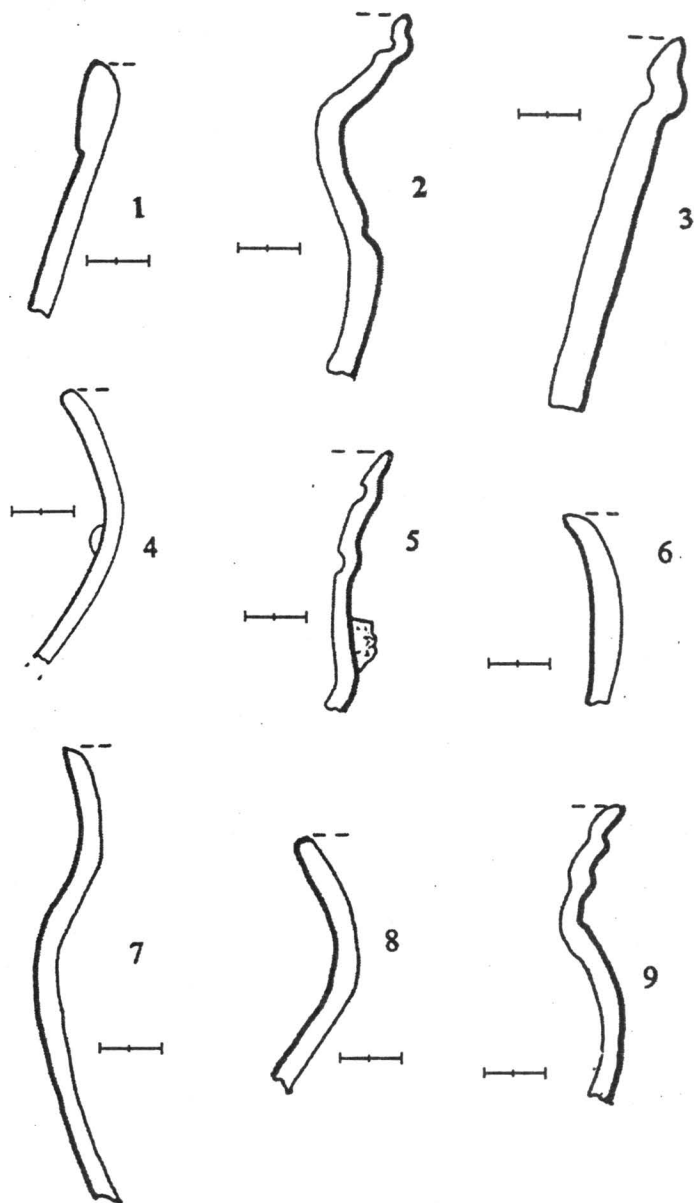


Fig./Abb. 139 - Ceramică/ Këramik - CG/ GK: 1, 6, 8 = Văcărești (*apud* ET), 2-3, 9 = Vârlaam, 4-5 = Mihăilești-*Tufa*, 7 = Odaia Turcului (*apud* ET).

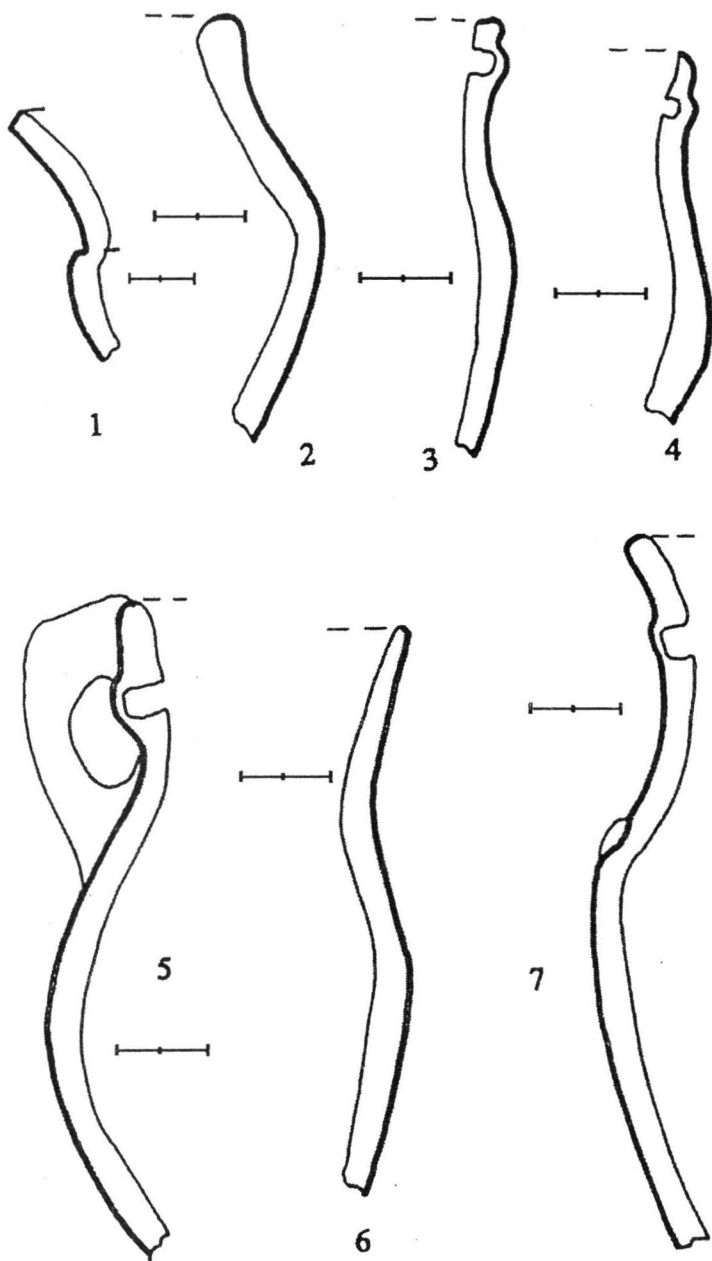


Fig./Abb. 140 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Prundu (*apud* PR), 2-7 = București-Roșu (*apud* MC, PP).

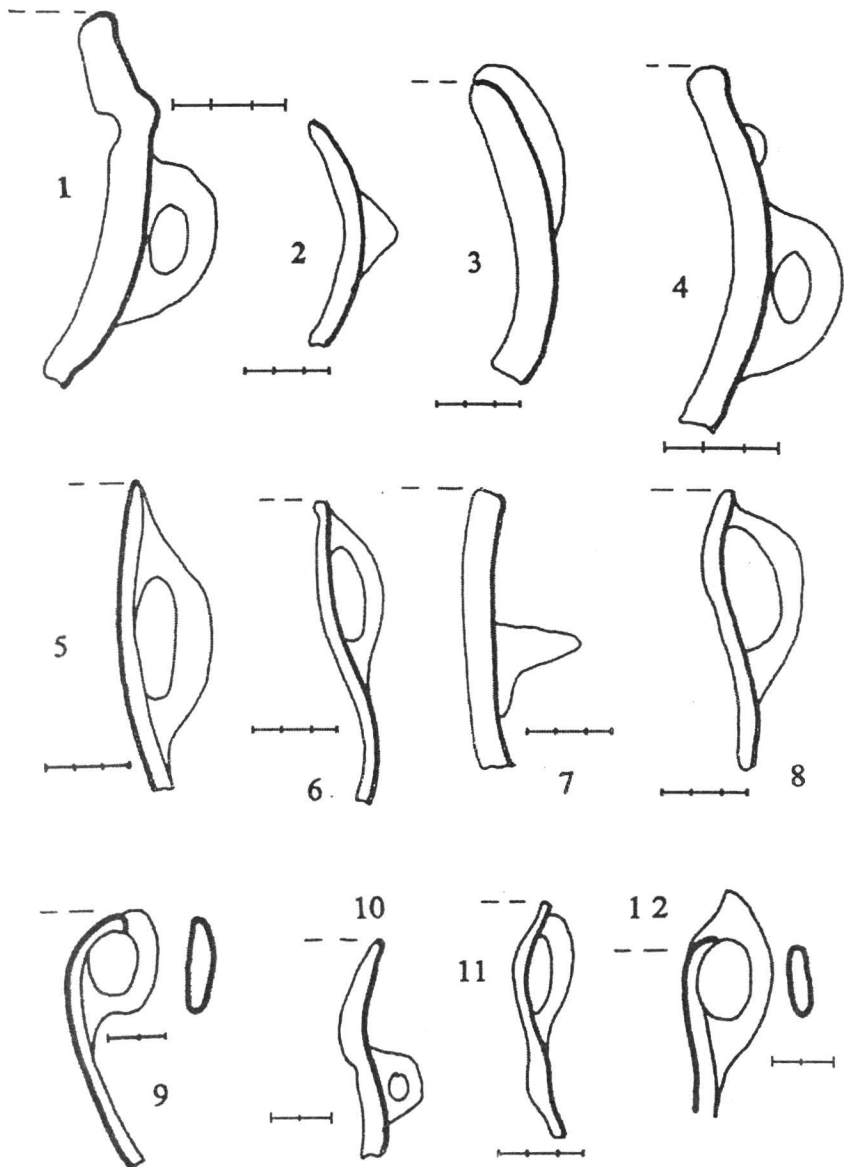


Fig./Abb. 141 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1, 3, 10 = Varlaam, 2, 5-8, 11 = Mihăilești-*Tufă*, 4 = Schitu-*La Conac*, AOT/ OTA: 9, 12 = Odaia Turcului (apud ET).

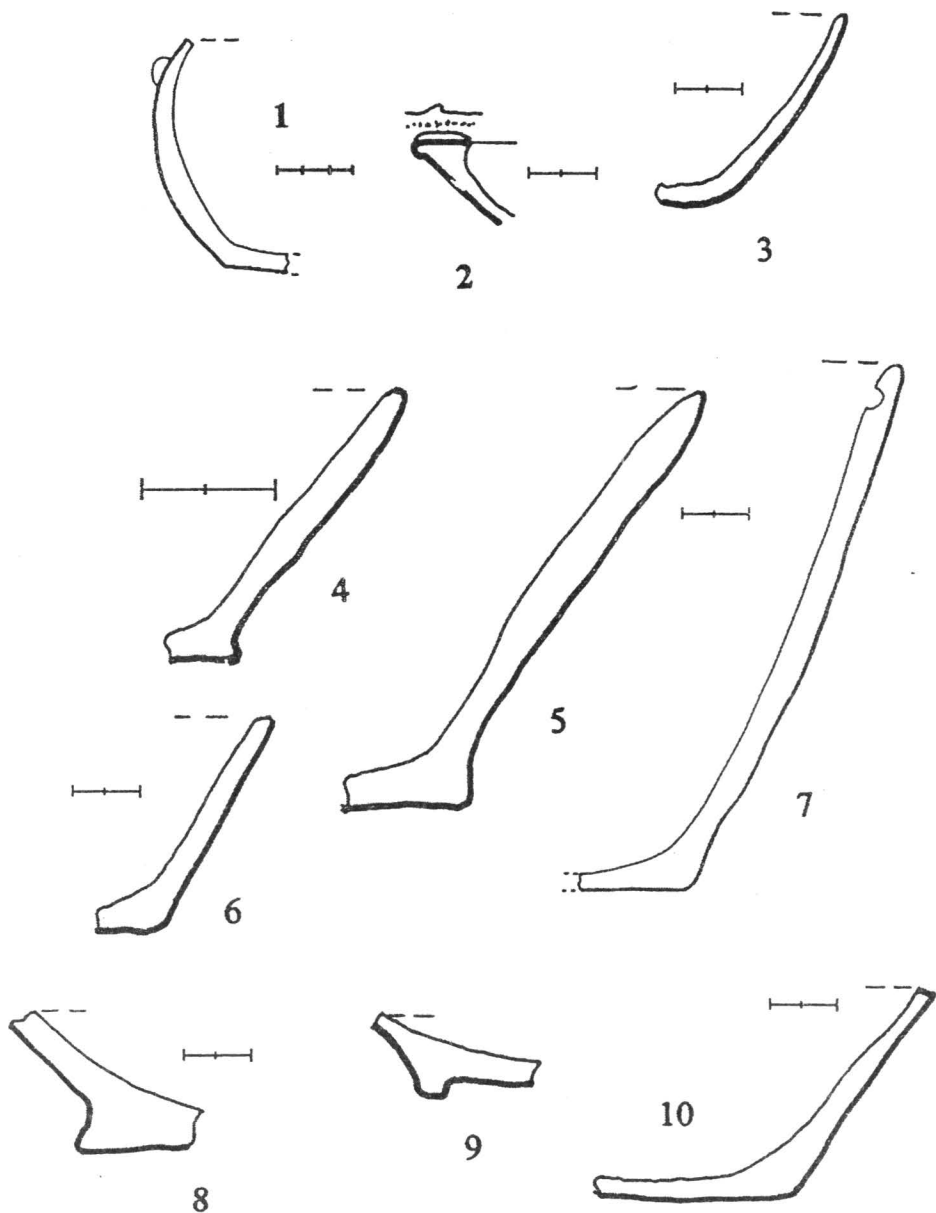


Fig./Abb. 142 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 1 = Schitu-*Gaura Despei*, 3, 5-7, 10 = Mihăilești-*Tufa*, 4 = București-*Roșu* (*apud* MC,PP), 8-9 = Văcărești (*apud* ET); AOT/ OTA: 2 = Odaia Turcului (*apud* ET).

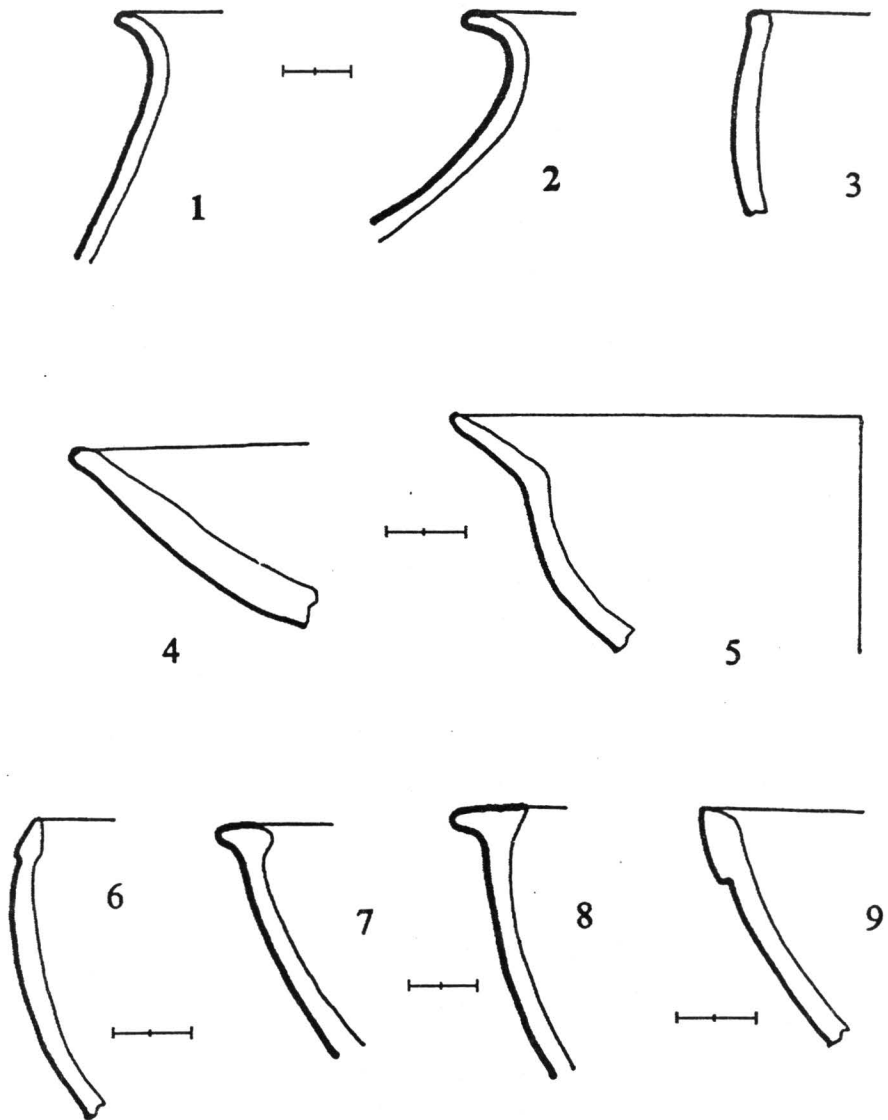


Fig./Abb. 143 - Ceramică/ Keramik - CG/ GK: 3-4 = Văcărești (*apud* ET), 5 = Odaia Turcului (*apud* ET); AOT/ OTA: 1-2 = Odaia Turcului (*apud* ET).



Fig./Abb. 144 - Ceramică/ Keramik - Cetățenii din Deal-Cornul Malului-M.2/ G.2
(apud SM).



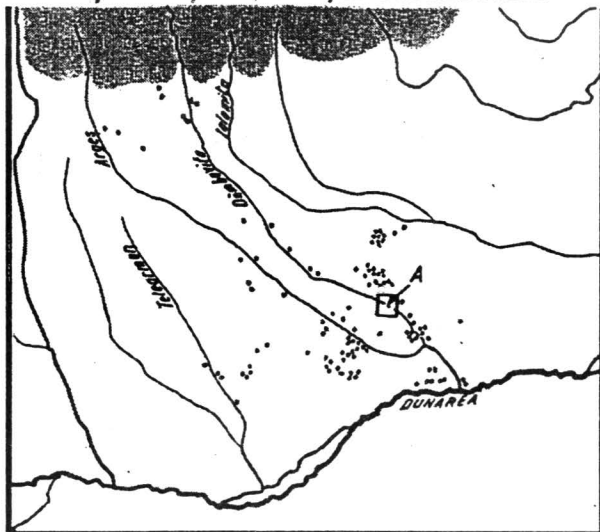
1



2

Fig./Abb. 145 - Ceramică/ Keramik - OMC/ KGH: 1 = Malul cu Flori,
2 = Apa Sărată (*apud* SM).

PUNCTELE CU DESCOPERIRI DIN BT DIN BAZINELE ARGEȘULUI ȘI IALOMITEI SUPERIOARE



DESCOPERIRI DIN BT DE PE TERITORIUL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI



Pl. I - Punctele cu descoperiri din BT din Bazinele Argeșului și Ialomiței Superioare/
Frühbronzezeitliche Fundstellen im Argeș- und im Oberen Ialomița-Becken; A = descoperiri din BT
de pe teritoriul municipiului București/ Frühbronzezeitliche Fundstellen auf dem Gebiet des
Munizipiums Bukarest.

LUCRĂRI

apărute în *Seria Bibliotheca Thracologica*

- I Adrian Florescu, *Repertoriul culturii Noua*, Călărași 1991.
- II Ioan Andrițoiu, *Civilizația tracă în sud-vestul Transilvaniei*, București 1992.
- III Eugen Comșa, *Bibliografia celei de-a doua epoci a fierului*, București 1993.
- IV Marian Gumă, *Prima epocă a fierului în SV României*, București 1993.
- V Mihai Sâmpetru, *Orașe și cetăți romane târzii*, București 1996.
- VI Attila László, *Culturile Gáva-Holíhrady și Corlăteni*, București 1994.
- VII Oleg Levițki, *Hallstattul canelat la răsărit de Carpați*, București 1994.
- VIII Grigore Brâncuș, *Fondul traco-dac al limbii române*, București 1995.
- IX Adrian Poruciuc, *Archaeolinguistica*, București 1995.
- X Vasile Ursachi, *Zargidava*, București 1995.
- XI Viačeslav Kotigoroško, *Zona Tisei Superioare în perioadele La Tène și romană*, București 1995.
- XII Valentin Vasiliev, *Fortifications de refuge et établissements fortifiés du premier âge du fer en Transylvanie*, Bucarest 1995.
- XIII Horia Ciugudean, *Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei*, București 1996.
- XIV Șerghiei Agulnikov, *Necropola tumulară de la Cazaclia*, București 1996.
- XV Aurel Rustoiu, *Metalurgia bronzului la daci*, București 1996.
- XVI Andrei Opaïț, *Aspecte ale vieții economice din provincia Scythia*, București 1996.
- XVII Oleg Levițki, Igor Manzura, Tatiana Demcenco, *Necropola tumulară de la Sărăteni*, București 1996.
- XVIII Nelu Zugravu, *Geneza creștinismului popular al românilor*, București 1997.
- XIX Cătălina Vătășescu, *Vocabularul de origine latină din limba albaneză în comparație cu româna*, București 1997.